JURISPRUDENȚĂ JUR

Georgiana Tudor
Dragoş Călin

Jurisprudența CJCE

Volumul I

- Principiile dreptului comunitar
- Concurența
- Libera circulație a mărfurilor

II 384.310

Editura C.H. Beck

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAŞI
II 384.310

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Jurisprudența CJCE

Volumul I

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TUDOR, GEORGIANA

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea Bucureşti (2002); Institutul Naţional al Magistraturii, promoţia Vintilă Dongoroz, şefă de promoţie (2004).

Specializări: stagiu la Curtea de Justiţie a Comunităţii Europene, la Luxemburg (4 aprilie – 30 iunie 2005); conferinţa Strategia instituţională şi pregătirea în domeniul juridic în România, organizată de I.N.M. (9-10 februarie 2006); seminar de formare a formatorilor, organizat de I.N.M., având ca temă Spălarea de bani şi alte infracţiuni economico-financiare (13-14 aprilie 2006).

Activitate: procuror la Parchetul de pe lângă Judecătoria sectorului 6 Bucureşti (2004 – mai 2005); judecător la Judecătoria sectorului 1 Bucureşti (mai 2005 – prezent).

Publicaţii: articolul Efectele deschiderii procedurii falimentului în dreptul român şi comunitar (Curierul judiciar nr. 10/2003).

CĂLIN, DRAGOŞ ALIN

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti (1998); Institutul Naţional al Magistraturii, al doilea din promoţie (2003)

Specializări: stagiu la Curtea de Justiţie a Comunităţii Europene, la Luxemburg (4 aprilie – 30 iunie 2005); Specializare în drepturile copilului, în cadrul Programului PHARE „Campania de educaţie privind drepturile copilului" Craiova (11-12 octombrie 2005)

Activitate: Consilier juridic, Ministerul Finanţelor Publice – D.G.F.P. Olt (1998-2001); Judecător stagiar, Judecătoria Horezu, Vâlcea (2003-2004); Preşedinte secţii electorale Slatina Olt (2004); Membru al comisiei de corectare – specializarea drept comunitar – la concursul de promovare în funcţii de execuţie a judecătorilor şi procurorilor, organizat de C.S.M., prin I.N.M. (4 iunie 2006); formator I.N.M. pentru formarea profesională continuă drept comunitar (Timişoara, 11 – 12 septembrie 2006, şi Amara, 9-10 octombrie 2006); Judecător definitiv Judecătoria Slatina; membru al Colegiului de conducere (din septembrie 2004), judecător delegat executări penale (2004-2006); judecător delegat cu organizarea activităţii de formare profesională continuă; îndrumător de practică pentru magistraţii stagiari şi pentru magistraţii selectaţi dintre juriştii cu 5 ani vechime în funcţie (din decembrie 2005).

Publicaţii: articole în reviste: Practica judiciară în materie penală (Themis nr. 2/2005); Neconvenţionalitatea obligaţiei minorului inculpat de a se prezenta în faţa instanţei de judecată (Themis nr. 3/2005); Reflecţii asupra unei decizii a Curţii Constituţionale (Revista de drept penal nr. 4/2005); Soluţii ale instanţelor judecătoreşti franceze în litigii referitoare la libertatea de exprimare (Themis nr. 4/2005).

436520

Georgiana Tudor **Dragoş Călin**

436522

Jurisprudenţa CJCE

Volumul I

- Principiile dreptului comunitar
- Concurenţa
- Libera circulaţie a mărfurilor

410446
B.C.U. IASI

Editura C.H. Beck
Bucureşti 2006

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Editura C.H. Beck este acreditată CNCSIS – Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţământul Superior

Jurisprudenţa Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene. Hotărâri de principiu (1963-2000)

Copyright © 2006 – Editura C.H. Beck

Toate drepturile rezervate Editurii C.H. Beck
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii C.H. Beck.
Drepturile de distribuţie în străinătate aparţin în exclusivitate editurii.

ISSN 1842-2551
ISBN (10) 973-655-965-3 ; ISBN (13) 978-973-655-965-5

Editura C.H. Beck
Str. Serg. Nuţu Ion nr. 2, sector 5, Bucureşti
Tel.: (021) 410.08.47; (021) 410.08.09; (021) 410.08.73; (021) 410.08.46
Fax: (021) 410.08.48
E-mail: comenzi@beck.ro

Editor coordonator: Adina Pena
Redactor: Maria Neacşu
Tehnoredactor: Cătălin Mantu

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

19.IUN. 2007

Mulțumiri

Ideea realizării acestei lucrări îşi are originea în zilele de studiu din primăvara anului 2005, când am efectuat împreună un stagiu de pregătire de trei luni la Curtea de Justiție a Comunităţilor Europene din Luxemburg.

Adresăm, pe această cale, mulțumiri directorilor Institutului Național al Magistraturii, doamna Lavinia Lefterache şi domnul Mihai Selegean, precum şi domnului Johan Bodenkamp, administrator în cadrul Direcției de Traduceri a Curții de Justiție a Comunităţilor Europene, fără sprijinul cărora publicarea acestei culegeri ar fi rămas un simplu vis.

Autorii

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprins

Cuvânt înainte ..... **IX**

Abrevieri ..... **XI**

Acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare adresată Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene **1**

Drepturi fundamentale în dreptul comunitar **27**

I. Principiile dreptului comunitar **43**

A. Efectul direct **45**
1. Hotărârea Curţii din 5 februarie 1963, Van Gend en Loos c. Administratie der Belastingen, C-26/62 45
2. Hotărârea Curţii din 19 ianuarie 1982, Becker, C-8/81 52
3. Hotărârea Curţii din 14 iulie 1994, Faccini Dori c. Recreb, C-91/92 63
4. Hotărârea Curţii din 30 aprilie 1996, în cauza CIA Security International c. Signalson şi Securitel, C-194/94 73
5. Hotărârea Curţii din 18 decembrie 1997, în cauza Inter-Environnement Wallonie c. Regiunea Wallonne, C-129/96 88
6. Hotărârea Curţii din 16 iunie 1998, în cauza A. Racke GmbH & Co. c. Hauptzollamt Mainz, C-162/96 99

B. Supremaţia dreptului comunitar **114**
7. Hotărârea Curţii din 15 iulie 1964, Costa/E.N.E.L., C-6/64 114
8. Hotărârea Curţii din 9 martie 1978, Amministrazione delle finanze dello Stato c. Simmenthal, C-106/77 124
9. Avizul Curţii din 14 decembrie 1991, A-1/91 132

C. Respectarea drepturilor fundamentale **164**
10. Hotărârea Curţii din 13 decembrie 1979, Hauer c. Land Rheinland-Pfalz, C-44/79 164
11. Hotărârea Curţii din 15 mai 1986, Johnston c. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, C-222/84 176
12. Hotărârea Curţii din 21 septembrie 1989, Hoechst AG c. Comisia CE, cauzele conexe C-46/87 şi C-227/88 194
13. Hotărârea Curţii din 28 martie 2000, în cauza Dieter Krombach c. André Bamberski, C-7/98 211

14. Hotărârea Curții din 5 octombrie 2000, în cauza Republica Federală Germania c. Parlamentul European și Consiliul UE, C-376/98.....222

II. Politica CEE 247

A. Concurența 249

15. Hotărârea Curții din 13 iulie 1966, Etablissements Consten S.A.R.L. și Grundig-Verkaufs-GmbH c. Comisia CEE, cauzele conexe C-56/64 și C-58/64 249
16. Hotărârea Curții din 6 iulie 1982, Republica Franceză, Republica Italiană și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord c. Comisia CE, cauzele conexe C-188/80 – C-190/80.....268
17, Hotărârea Curții din 21 septembrie 1988, Pascal Van Eycke c. S.A. ASPA, C-267/86 279
18. Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 18 septembrie 1992, în cauza Automec Srl c. Comisia CE, T-24/90.....287
19. Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 9 noiembrie 1995, în cauza Groupement d'achat Édouard Leclerc c. Comisia CE, T-19/92 317
20. Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 25 martie 1999, în cauza Gencor Ltd c. Comisiei Comunităților Europene, T-102/96 371

B. Libera circulație a mărfurilor 440

21. Hotărârea Curții din 11 iulie 1974, Dassonville, C-8/74.....440
22. Hotărârea Curții din 20 februarie 1979, Rewe c. BundesmonopolVerwaltung für Branntwein, C-120/78 444
23. Hotărârea Curții din 12 martie 1987, Comisia c. Germania, C-178/84....450
24. Hotărârea Curții din 24 noiembrie 1993, Proceduri penale c. Keck și Mithouard, C-267/91 și C-268/91 466
25. Hotărârea Curții din 9 decembrie 1997, în cauza Comisia c. Franța, C-265/95 473
26. Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 22 ianuarie 1997, în cauza Opel Austria GmbH c. Consiliul UE, T-115/94 485
27. Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 28 aprilie 1998, în cauza Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH c. Consiliul UE și Comisia CE, T-184/95 518

Bibligrafie 547

Index 549

Cuvânt înainte

Semnarea de către România, la 25 aprilie 2005, a Tratatului de Aderare la Uniunea Europeană, şi data apropiată de 1 ianuarie 2007, desemnată drept cea a integrării ţării noastre în Uniune, presupun eforturi susţinute de adaptare şi armonizare a legislaţiei române cu reglementările comunitare.

Pentru ţara noastră, ca şi pentru celelalte ţări candidate la integrarea europeană, o principală condiţie care trebuie satisfăcută se referă la încorporarea şi aplicarea sistemului de norme comunitare – decizii, directive şi regulamente – adoptate până la momentul aderării. Este necesar, în acest sens, un ansamblu coerent de acţiuni care să pregătească – teoretic şi practic – sistemul juridic românesc, între acestea înscriindu-se şi cunoaşterea consecinţelor aplicării normelor de drept comunitar, prin intermediul hotărârilor pronunţate de Curtea de Justiţie a Comunităţilor Europene (CJCE).

După cum se ştie, CJCE (actualmente Curtea Europeană de Justiţie) – ca şi Tribunalul de Primă Instanţă şi, recent, Tribunalul Funcţiei Publice împreună cu instanţele naţionale ale statelor membre constituie puterea judecătorească în cadrul Uniunii Europene. Sarcina sa principală este aplicarea şi interpretarea uniformă a legii comunitare. Curtea de Justiţie răspunde, totodată, întrebărilor adresate cu privire la acest aspect de instanţele naţionale, al căror rol este fundamental, fiind primele organisme care aplică legea comunitară.

Analizând conformitatea unui act comunitar cu tratatele constituitive sau interpretând normele de drept comunitar, Curtea de Justiţie pronunţă hotărâri cu efect obligatoriu, aplicabile de către organele jurisdicţionale ale statelor membre. Astfel, instanţele naţionale, ca şi autorităţile publice, sunt legate de interpretarea dată de Curte. Ea are de asemenea rolul unei curţi constituţionale, fiind competentă să soluţioneze litigiile între instituţiile comunitare, între acestea şi statele membre sau chiar între statele membre.

Revederea succintă a atribuţiilor CJCE urmăreşte să sublinieze că problematica procedurii din faţa Curţii este importantă în egală măsură practicienilor ştiinţelor juridice şi justiţiabililor.

În lucrarea de faţă, această problematică găseşte o excelentă ilustrare prin prezentarea unor soluţii de principiu pronunţate de instanţa europeană. Volumul cuprinde o selecţie de 54 de hotărâri din bogata jurisprudenţă a CJCE, considerate relevante pentru materiile în care au fost pronunţate, pentru interpretarea şi aplicarea dreptului comunitar.

Cartea de faţă răspunde nevoii de cunoaştere atât din perspectiva juriştilor, viitorilor jurişti, cât şi a altor categorii interesate, având un pronunţat caracter informativ, cu valenţe practice pentru înţelegerea şi aplicarea normelor europene.

Semnificaţia este sporită de faptul că dreptul comunitar afectează direct cetăţeanul european în diversele sale activităţi. Numeroase legi naţionale au origini comunitare, în special în domeniul dreptului muncii, dreptului mediului, dreptului concurenţei, protecţiei consumatorului, drepturilor omului, liberei circulaţii a mărfurilor, persoanelor, serviciilor şi capitalurilor etc. Mai mult, legea naţională nu trebuie să contravină dreptului comunitar, direct aplicabil în statele membre. Curtea de Justiţie, în modul în care interpretează şi aplică legea comunitară, trebuie aşadar să ia în considerare interesul cetăţenilor în diferite probleme ale vieţii cotidiene. Ea se vrea o bază pentru analiza şi aprofundarea regulilor comunitare în domenii dintre cele mai variate (de la eliminarea restricţiilor în calea libertăţii comerţului până la politicile sectoriale şi definirea noului statut al entităţii politico-juridice ce se propune a fi creată, aşa-numita Europă a cetăţenilor).

Deşi, de regulă, un individ nu poate formula direct o acţiune împotriva altei persoane (fizice sau juridice) sau împotriva unui stat membru, faptul că, în anumite condiţii, cetăţenii pot aduce o acţiune în faţa Curţii, face ca sfera destinatarilor prezentei selecţii să fie mult extinsă.

În special, însă, lucrarea este un veritabil instrument de lucru pentru cei interesaţi de corecta interpretare şi aplicare a dreptului în spaţiul comunitar. Practica judiciară a CJCE poate constitui un reper esenţial în activitatea de înfăptuire a justiţiei, şi, din această perspectivă, selecţia de faţă este un adevărat ghid de jurisprudenţă adresat atât practicienilor cât şi teoreticienilor. Selecţia este relevantă pentru construcţia progresivă şi permanent novatoare în domeniul dreptului comunitar.

Autorii, tineri magistraţi, se aflau, la data semnării Tratatului de Aderare, la Luxemburg, într-un stagiu de pregătire la Curtea de Justiţie. Prezenta selecţie constituie o binevenită finalizare a activităţii lor desfăşurate cu acel prilej.

Mihai Selegean
Director
Institutul Naţional al Magistraturii

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Abrevieri

AELS	Asociaţia europeană a liberului schimb
AIEA	Agenţia internaţională a energiei atomice
AUE	Actul Unic European
BCE	Banca centrală europeană
Bull.CE(UE)	Bulletin des Communautés européeennes (de l'Union européenne de la 1 ianuarie 1994)
c.	Contra
CCR	Centrul comun de cercetări
CE	Comunitatea europeană (şi Tratatul constitutiv)
CECO	Comunitatea europeană a cărbunelui şi oţelului (şi Tratatul constitutiv)
CEE	Comunitatea economică europeană (şi Tratatul constitutiv)
CJCE, CEJ, CJ	Curtea de Justiţie a Comunităţilor europene
CMLRep.	Commun Market Law Reports
CMLRev.	Commun Market Law Review
COREPER	Comitetul reprezentanţilor permanenţi ai statelor membre
DPCI	Droit et pratique du commerce international
ECR	Reports of cases before the Court of Justice
ECU	European Currency Unit
ELR	European law review
ETL	European transport law
Euratom	Comunitatea europeană a energiei atomice (şi Tratatul constitutiv)
FEOGA	Fondul european de orientare şi garanţie agricolă
FMI	Fondul monetar internaţional
GATT	Acordul general pentru tarife şi comerţ
Hot. prelim.	Hotărâre preliminară
IME	Institutul monetar european
J. Of.	Jurnalul oficial al Uniunii europene
JDI	Journal de droit international
NATO	Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

OCDE	Organizația pentru cooperare și dezvoltare economică
OECC	Organizația de cooperare economică europeană
OMC	Organizația mondială a comerțului
RDIDC	Revue de droit international et de droit compare
REDI	Revista española de derecho internacional
RHDI	Revue héllenique de droit international
RIDC	Revue internationale de droit comparé
RMCUE	Revue de marché commun et de l'Union européenne
RTDE	Revue trimestrielle de droit européen
SEBC	Sistemul european al băncilor centrale
SEE	Spațiul economic european
SEW	Sociaal-economische wetgeving
SME	Sistemul monetar european
TMs.	Tratatul de la Maastricht
TPI	Tribunalul de primă instanță
UEO	Uniunea Europei occidentale

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare adresată Curții de Justiție a Comunităților Europene

I. Considerații introductive

Raportul dintre CJCE și instanțele naționale în cadrul procedurii acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare

Comunitatea Europeană presupune o ordine juridică autonomă, în cadrul căreia s-a încredințat organelor de jurisdicție ale statelor membre aplicarea dreptului comunitar. Pentru a asigura caracterul unitar al îndeplinirii acestei misiuni, autorii Tratatelor au creat un mecanism special, reglementat de art. 234 TCE, cel al acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare, care să permită instanțelor naționale și Curții de Justiție a Comunităților Europene (CJCE) să relaționeze. Este vorba de un mecanism care prin supleța sa este perfect adaptat pentru a crea raportul ce trebuie să existe între judecătorul comunitar și instanțele naționale, permițând un control al celui dintâi asupra judecătorului național, fără a putea vorbi însă de o relație ierarhică. Acest control este cu atât mai eficace cu cât, prin intermediul hotărârilor preliminare, CJCE poate participa efectiv, într-o anumită măsură, la exercitarea funcției jurisdicționale în statele membre, prin imixtiunea sa, indirectă, în calificarea juridică a faptelor din acțiunea principală.[1]

Articolul 234 TCE constituie deci cheia de boltă a puterii jurisdicționale în cadrul Comunității, contribuind într-o manieră determinantă la implementarea unui spațiu jurisdicțional la nivel comunitar, prin posibilitatea pe care a oferit-o CJCE ca, prin jurisprudența sa, din care o parte importantă – calitativ și cantitativ – e formată din hotărârile preliminare, să joace un rol major în procesul de integrare europeană.

---

[1] A se vedea *O. Dubos*, Les jurisdictions nationales, juge communautaire, Éd. Dalloz, 2001, p. 663 și urm. Pentru funcțiile acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare, a se vedea *J. Pertek*, La pratique du renvoi préjudiciel en droit communautaire, Éd. Litec, 2001, p. 15-23.

CJCE şi instanţele naţionale au competenţe bine delimitate dar, pentru aplicarea uniformă a dreptului comunitar, organele de jurisdicţie comunitare vor contribui, direct şi complementar, la luarea unei decizii la nivel naţional. Relaţiile dintre CJCE şi instanţele naţionale sunt de **cooperare**[1], cel puţin în sensul că această Curte are o putere minimă de a se asigura că instanţele naţionale urmează opinia sa, iar, în sens contrar, în cadrul unui sistem juridic naţional, o instanţă ar putea să facă trimiteri la CJCE spre a-şi întări poziţia sa faţă de alte instanţe naţionale sau faţă de alte ramuri ale guvernării[2].

Raportul de cooperare care ia naştere în temeiul dispoziţiilor art. 234 TCE este condiţionat de respectarea principiilor, fundamentale în cadrul ordinii juridice comunitare, relative la prioritatea şi directa aplicare a dreptului comunitar, precum şi la caracterul obligatoriu al hotărârilor CJCE.

Judecătorul naţional a fost numit „judecătorul de drept comun" al dreptului comunitar[3], atât el cât şi CJCE exercitându-şi atribuţiile în cadrul aceleiaşi ordini juridice, şi ambii în calitate de judecător comunitar.

---

[1] Dacă în prima hotărâre pronunţată în această materie, în cauza Bosch, din 6 aprilie 1962, Curtea făcea referire la dreptul comunitar şi dreptul naţional ca la „două ordini juridice distincte şi diferite", în hotărârea Costa c. ENEL din 15 iulie 1964 afirmând chiar despre „o netă separare de funcţii între instanţele naţionale şi Curte", începând cu hotărârea Schwarze, din 1 decembrie 1965, se face vorbire despre un raport de „cooperare judiciară", prin care „instanţele naţionale şi CJCE, în limita propriilor competenţe, sunt chemate să coopereze, de o manieră directă şi mutuală, la luarea unor decizii în vederea aplicării unitare a dreptului comunitar în toate statele membre" – v. *P. Pescatore*, Le renvoi préjudiciel. L'evolution du système, Cour de Justice des Communautés Européennes, 1952-2002, Cinquantième anniversaire de la Cour de Justice des Communautés Européennes, Colloque sur la coopération entre la Cour de Justice et les jurisdictions nationals, 3 décembre 2002, p. 19; *J. Pertek*, op. cit., p. 1 şi urm., p. 39 şi urm.; *A. Trabucchi*, L 'effet erga omnes des décisions préjudicielles rendues par la Cour de Justice des Communautés Européennes, Revue Trimestrielle de Droit Européen, 1, 1974, p. 56-87.

[2] *D. Wincott*, The Court of Justice and the Legal System, în Developments in the European Union, MacMillan Press Ltd., Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London, 1999, p. 87, apud *O. Manolache*, Drept comunitar, Ed. ALL Beck, Bucureşti, 2001, p. 522.

[3] TPI, 10 iulie 1990, C T 51/89, Rec. II, p. 309, Tetra Pak c. Commission, v. *W.E. Haak*, La distribution des rôles entre la Cour et les jurisdictions nationals, în Cour de Justice des Communautés Européennes 1952-2002, Cinquantième anniversaire de la Cour de Justice des Communautés Européennes, Colloque sur

Revine însă ordinii juridice interne, în absenţa unei prevederi comunitare contrare, rolul de a stabili competenţa organelor jurisdicţionale, precum şi procedura de urmat în vederea apărării drepturilor de care justiţiabilii beneficiază în virtutea efectului direct al dreptului comunitar[1].

Acest principiu al autonomiei procedurale este dublu condiţionat: nu trebuie să fie nicio diferenţă între acţiunile întemeiate pe dreptul comunitar şi cele întemeiate pe dispoziţiile dreptului intern (principiul echivalenţei) şi exercitarea acestor drepturi nu trebuie să devină în practică imposibilă sau excesiv de dificilă, chiar dacă se face cu respectarea egalităţii de tratament (principiul efectivităţii)[2].

Principiul cooperării, care caracterizează procedura acţiunii în pronunţarea unei hotărâri preliminare, are şi un efect orizontal, fiind incident nu numai în cazul relaţiei CJCE – judecător naţional, ci şi în raporturile existente în cadrul ordinii juridice a unuia şi aceluiaşi stat membru, presupunând o cooperare între judecătorii naţionali ai acelui stat, dar şi, mai larg, un schimb de experienţă între judecătorii diferitelor state ale Uniunii Europene.

---

la coopération entre la Cour de Justice et les jurisdictions nationals, 3 décembre 2002, p. 31; *J. Pertek,* op. cit., p. 2, 7-8.

[1] Hotărârea CJCE din 16 mai 2000, C 78/98, Preston ş.a., Rec., p. I-3201. Poate fi vorba de reguli de drept procedural, de exemplu: competenţa instanţei de judecată (Hotărârea CJCE din 9 iulie 1985, C 179/84, Bozetti/Invernizzi., Rec., p. 2301), cheltuielile de judecată (Hotărârea CJCE din 1 iulie 1993, C 20/92, Hubbard, Rec., p. I-3777), termenele procedurale (Hotărârea CJCE din 16 decembrie 1976, C 33/76, Rewe-Zentral, Rec., p. 1989, Hotărârea CJCE din 14 decembrie 1995, C 312/93, Peterbroeck, Rec., p. I-4599), sarcina probei (Hotărârea CJCE din 17 iulie 1997, C 242/95, GT-Link, Rec., p. I-4449), sau substanţial, de exemplu: în materia răspunderii civile delictuale (Hotărârea CJCE din 19 noiembrie 1991, C 6/90 şi 9/90, Francovich, Rec., p. I-5357, Hotărârea CJCE din 5 martie 1996, C 46/93 şi 48/93, Brasserie du Pêcheur et Factortame, Rec., p. I-1029, Hotărârea CJCE din 12 iunie 1980, C 130/79, Express Dairy Foods, Rec., p. I-1887, Hotărârea CJCE din 2 august 1993, C 271/91, Marshall, Rec., p. I-4367), compensaţiei (Hotărârea CJCE din 26 iunie 1979, C 177/78, Pigs and Bacon Commission, Rec., p. 2161), îmbogăţirii fără justă cauză (Hotărârea CJCE din 27 februarie 1980, C 68/79, Hans Just I/S, Rec., p. 501)

[2] *L. Sevón*, Le juge national en tant que juge communautaire: le principe de l'autonomie procédurale et ses limites în Cour de Justice des Communautés Européennes 1952-2002, Cinquantième anniversaire de la Cour de Justice des Communautés Européennes, Colloque sur la coopération entre la Cour de Justice et les jurisdictions nationals, 3 décembre 2002, p. 57.

Procedura acţiunii în pronunţarea unei hotărâri preliminare are un caracter unitar[1] şi presupune 3 faze distincte, având ca unic scop aplicarea unor dispoziţii ale dreptului comunitar cauzei concrete deduse judecăţii în faţa instanţei naţionale: formularea acţiunii în pronunţarea unei hotărâri preliminare (după ce în prealabil s-a stabilit, de către judecătorul naţional, pertinenţa, relevanţa, precum şi necesitatea unei asemenea hotărâri, în vederea soluţionării cauzei) (a), soluţionarea acţiunii şi pronunţarea hotărârii preliminare de către CJCE (b) şi soluţionarea litigiului în cadrul căruia a fost formulată acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare, pe baza hotărârii CJCE (c), prima şi ultima etapă fiind supuse analizei în prezentul studiu.

II. Reglementare

Potrivit art. 234 (fostul art. 177) din TCE:

„Curtea de Justiţie este competentă să hotărască, cu titlu preliminar/prejudicial:

a) cu privire la interpretarea prezentului tratat;

b) cu privire la validitatea şi interpretarea actelor edictate de instituţiile comunitare şi de BCE;

c) cu privire la interpretarea statutelor organismelor create printr-un act al Consiliului, în măsura în care statutele prevăd acest lucru;

Atunci când o asemenea problemă este invocată în faţa unui organ de jurisdicţie al unui stat membru, acesta poate, în cazul în care apreciază că o decizie sub acest aspect îi este utilă în vederea soluţionării cauzei interne, să ceară Curţii de Justiţie să hotărască în această privinţă.

Atunci când o asemenea problemă este invocată în cadrul unei cauze aflate pe rolul unui organ de jurisdicţie naţional ale cărui hotărâri nu pot face obiectul vreunei căi de atac potrivit dreptului intern, acel organ este obligat să sesizeze Curtea de Justiţie."

Acţiunea preliminară face obiectul mai multor dispoziţii ale Statutului şi Regulamentului CJCE[2].

---

[1] *P. Pescatore*, Article 177, în Traité instituant la CEE. Commentaire article par article, Paris, 1992, p. 1094 şi urm., *apud Paola Ivaldi*, Il rinvio pregiudiziale: linee evolutive, în Comunicazio e studi, Istituto di Diritto Internazional della Università di Milano, vol. XXII (2004), p. 233-275.

[2] *J. Pertek*, op. cit., p. 36 şi urm.

Relativ la cauzele privind vizele, azilul şi politica de imigrare, care au fost incluse în TCE prin Tratatul de la Amsterdam, acțiunea preliminară nu poate fi inițiată decât de un „organ de jurisdicție de ultimă instanță" (organ de jurisdicție național ale cărui hotărâri nu pot face obiectul vreunei căi de atac potrivit dreptului intern, art. 68 TCE, pct. 1), acest organ de jurisdicție fiind de altfel obligat să sesizeze Curtea în măsura în care condițiile art. 234 sunt îndeplinite.

Cooperarea judiciară în materie penală a fost menținută în afara dreptului comunitar, fiind acoperită de cooperarea dintre statele membre în cadrul celui de-al treilea pilon al Uniunii Europene. Potrivit art. 34 TCE, Consiliul, statuând în unanimitate, poate adopta decizii-cadru în scopul armonizării dispozițiilor cu valoare normativă şi de reglementare ale statelor membre, adopta decizii în orice alt scop şi încheia convenții. Articolul 35 din TCE stabileşte competența Curții de Justiție de a pronunța o hotărâre preliminară cu privire la validitatea şi interpretarea acestor decizii şi la interpretarea acestor convenții. În plus, statele membre pot limita dreptul de a iniția o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, rezervându-l organelor de jurisdicție „de ultimă instanță". Trebuie observat de asemenea că acestea din urmă nu sunt obligate în această materie să sesizeze Curtea, procedura diferențiindu-se în mod esențial din acest punct de vedere de cea reglementată de art. 234 TCE.

Noul art. 225 din Tratatul de la Nisa ar permite transferul de competență către Tribunalul de Primă Instanță al Comunității Europene şi în ceea ce priveşte acțiunile în pronunțarea unei hotărâri preliminare, dar cu privire numai la domenii strict delimitate prin statutul Curții[1].

---

[1] Inițial, CJCE era singurul organ judiciar comunitar competent în vederea soluționării unei acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare, după data de 1 februarie 2003, când a intrat în vigoare Tratatul de la Nisa, pentru modificarea Tratatului instituind Comunitatea Europeană (TCE) şi a Tratatului instituind Uniunea Europeană (TUE) (J. Of. C 80 din 10 martie 2001), operând un transfer de competență, în această materie, în favoarea Tribunalului de Primă instanță (TPI), acesta din urmă putând să pronunțe hotărâri preliminare, în interpretarea dreptului comunitar, în anumite domenii, limitativ prevăzute de Regulamentele şi Statutele celor două organe judiciare. Pentru modificările aduse procedurii acțiunii preliminare prin Tratatul de la Nisa, a se vedea, *C. Blumann*, La Réforme du renvoi préjudiciel: un apport inattendu du traité de Nice, în Melanges en homage à Guy ISAAC, 50 ans de droit communautaire, tome 2, p. 821-841; *D. Ruiz-Jarabo*, La Réforme de la Cour de justice opérée par le traité de Nice et sa mise en oeuvre future, în Revue Trimestrielle de Droit Européen, 37 (4),

Pe cale de consecinţă, nu se poate spune că s-a simţit nevoia unei reforme radicale a sistemului acţiunii în pronunţarea unei hotărâri preliminare, nişte schimbări semnificative în acest sens nefiind considerate ca soluţionând problemele ivite în activitatea Curţii de Justiţie, care sunt în principal volumul mare al cauzelor şi termenul lung de soluţionare a acestora.

Prevederile art. 234 sunt destinate să asigure aplicarea uniformă a dreptului comunitar în toate statele membre privind:

- interpretarea uniformă a acestuia de către tribunalele naţionale, dată fiind existenţa diverselor sisteme juridice naţionale care poate duce la interpretări divergente;
- validitatea actelor comunitare;
- facilitarea aplicării dreptului comunitar de către instanţele naţionale, astfel încât să se înlăture dificultăţile cauzate de cerinţa de a i se da deplin efect în cadrul sistemului judiciar al statelor membre[1];
- păstrarea caracterului comunitar al dreptului instituit de Tratat şi asigurarea respectării sale în toate împrejurările, în toate statele membre[2].

Interpretarea pe care o va da CJCE urmăreşte cunoaşterea sensului exact al unor dispoziţii neclare (contencios de interpretare)[3] şi priveşte

---

oct.-déc. 2001, p. 705-725; *Paola Ivaldi, loc. cit.*, p. 254 şi urm.; The Uncertain Future of the Preliminary Rulings Procedure, Symposium Council of State, the Netherlands, 30 January 2004, http:// www.raadvanstate.nl/publications/documents/53_symposium_04.pdf.

[1] Hotărârea CJCE din 16 ianuarie 1974, C 166/73, *Rheinmühlen-Düsseldorf*, în ECR, 1974, p. 33-38, *apud O. Manolache, op. cit., Ed. ALL Beck, Bucureşti, 2001, p. 522. A se vedea şi Cour* de Justice des Communautés Européennes, Actes du Colloque sur le renvoi préjudiciel à la CJCE, 2002, CJCE, p. 1-31.

[2] *Idem.*

[3] Noţiunea de „interpretare" nu a fost definită ca atare de Curte, care nu a făcut nici trimitere la art. 31 din Convenţia de la Viena privind dreptul tratatelor, dar jurisprudenţa sa denotă o sferă extinsă recunoscută acestei noţiuni, fiind avute în vedere multitudinea de variante lingvistice ale textelor normative care alcătuiesc ordinea juridică comunitară, interpretarea sistematică a dispoziţiilor comunitare, obiectivele construcţiei europene, principiile generale de drept comunitar, eficacitatea acestuia din urmă. (v. *P. Pescatore*, Le renvoi préjudicie, L'evolution du système, în Cour de Justice des Communautés Européennes, 1952-2002, Cinquantième anniversaire de la Cour de Justice des Communautés Européennes, Colloque sur la coopération entre la Cour de Justice et les jurisdictions nationals, 3 décembre 2002, p. 19). Prin interpretare înţelegem, aşadar, aplicarea în timp, în spaţiu, precum şi asupra persoanelor a respectivei norme, precum şi, în mod

atât conținutul Tratatelor constitutive, cât și dreptul derivat, inclusiv cel al relațiilor externe, în timp ce stabilirea validității[1] urmărește să verifice conformitatea unui act cu dreptul comunitar (contencios de legalitate), neputând privi decât dreptul comunitar derivat[2].

Practica a demonstrat că cele două categorii, de „interpretare" și, respectiv, de „validitate" se pot combina, și anume că stabilirea validității poate depinde de soluționarea, în prealabil, a unei probleme de interpretare, astfel ca un act comunitar atacat să poată fi menținut dacă este interpretat într-un anumit sens[3].

Proceduri în dreptul național similare celei prevăzute de art. 234 TCE

Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare reglementată de art. 234 TCE a avut la origine anumite sisteme naționale, în special cele

---

frecvent, existența unui efect direct al acesteia, și de asemenea și consecințele aplicării cu prioritate a dreptului comunitar (v. *J. Pertek*, op. cit., p. 36, 63).

[1] Pentru distincția dintre noțiunile de **validitate**, folosită în cazul acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare, reglementată de art. 234 (177) TCE, și **legalitate**, folosită în cazul acțiunii în anularea actelor instituțiilor comunitare, reglementată de art. 230 (173) TCE, a se vedea *M. Lagrange*, L 'action préjudicielle dans le droit interne des États members et en droit communautaire, în Revue Trimestrielle de Droit Européen, 2, 1974, p. 268-297.

[2] Sub acest aspect, trebuie precizat că împotriva unei decizii cu caracter individual se poate formula atât o acțiune – directă – în anulare, în baza art. 230 alin. (4) TCE (ex-art.173), de către destinatarul respectivei decizii, cât și o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, de către instanța națională sesizată cu o acțiune formulată împotriva unui act național de executare a respectivei decizii, dar, în cazul în care prima cale nu a fost exercitată în termenul prevăzut de lege de către persoana interesată (2 luni de la data publicării sau de la data la care persoana interesată a luat cunoștință de actul în cauză), Curtea poate respinge și acțiunea preliminară ca urmare a împlinirii termenului de prescripție (Hotărârea CJCE din 21 mai 1987, C 133/85-136/85, *Rau c. BALM*, Rec., p. 2289, Hotărârea CJCE din 9 martie 1994, C 188/92, *TWD Textilwerke Deggendorf*, Rec., 1982, p. I-883, Hotărârea CJCE din 30 ianuarie 1997, C 178/95, *Wiljo*, Rec., p. I-585). A se vedea și *J. Pertek, op. cit.*, p. 64, 84, 86. Această practică a CJCE a suscitat însă o serie de rezerve în doctrină: *V. F. Picod,* Le droit au juge en droit communautaire, în *J. Rideau* (sous la dir. de), Le droit au juge dans L'Union européenne, LGDJ, 1998, p. 141 ș. urm., *apud J. Pertek*, op. cit., p. 86-87.

[3] A se vedea, de ex., Hotărârea CJCE din 5 martie 1982, *Schul*, Rec., 1982, p. 1409; hotărârea CJCE din 1 decembrie 1965, C 16/65, *Schwarze*, Rec., 1965, p. 909.

italian, german și francez[1]. Autorii tratatelor nu au avut însă asemenea modele la nivel internațional, iar din acest punct de vedere această procedură este și va rămâne o formă extinsă de cooperare între organele de jurisdicție naționale și o instanță internațională.

Pentru unele state membre, procedura reglementând acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare era una necunoscută, în timp ce pentru altele, procedura reglementată de art. 234 TCE a servit drept model pentru anumite mecanisme naționale, reglementate ulterior. Astfel, aceasta a permis de asemenea instaurarea unui dialog între dreptul național și dreptul comunitar.

La nivel național, în diferitele state membre, se pot enumera mai multe forme de acțiuni în vederea pronunțării unei hotărâri având un caracter preliminar: invocarea excepției de neconstituționalitate; regulatorul de competență; concilierea hotărârilor contradictorii emanând de la două organe jurisdicționale diferite; posibilitatea solicitării unei instanțe superioare a unui aviz consultativ cu privire la o problemă de drept incidentă în cauză.

Dispoziții naționale care completează procedura reglementată de art. 234 TCE

Procedura reglementată de art. 234 TCE nu poate fi limitată și nici modificată sub nici o formă de către legislația națională[2]. Totuși, dreptul comunitar nu reglementează în detaliu procedura de urmat în fața instanțelor naționale, acest aspect rămânând la latitudinea dreptului intern.

---

[1] A se vedea *David W.K. Andersen*, References to the European Court, 1995, p. 5-6, *apud* Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21 mai 2002; *Mar Jimeno Bulnes*, La Cuestión Prejudicial del Artículo 177 TCE, Jose Maria Bosh Editor, S.L. – BARCELONA, 1996, p. 166 și urm.; *Paola Ivaldi*, loc. cit., p. 259 și urm.

[2] A se vedea Hotărârea CJCE din 16.01.1974, 166/73, *Rheinmülen*, Rec. p. 33, Hotărârea CJCE din 28.06.1978, C 70/77, *Simmenthal*, Rec. p. 1453, *apud* Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.05.2002.

III. Formularea acţiunii în pronunţarea unei hotărâri preliminare şi sesizarea CJCE

1. Potrivit dreptului comunitar, în ultimă instanţă, organele de jurisdicţie ale statelor membre sunt cele care au **legitimare procesuală** în vederea sesizării CJCE[1]. Acest lucru nu trebuie însă confundat cu iniţiativa formulării unei acţiuni în pronunţarea unei hotărâri preliminare, care poate aparţine fie uneia din părţile cauzei, fie instanţei înseşi[2].

Şi în această privinţă s-au remarcat diferenţe de la un stat membru la altul. Astfel, în ţările cu o procedură de tip acuzatorial (Marea Britanie, Irlanda, Danemarca), precum şi într-o serie de alte state, acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare este formulată la cererea părţilor, în general, dar aceasta nu exclude posibilitatea instanţei înseşi de a avea o asemenea iniţiativă. Un caz singular raportat Curţii îl constituie Consiliul de Stat francez, care niciodată nu a sesizat CJCE la cererea vreunei părţi, ci numai din oficiu.

În legătură cu **aplicarea din oficiu a dreptului comunitar**, s-a considerat că eficacitatea acestuia din urmă implică, în mod necesar, ca instanţa naţională sesizată cu o cauză să dispună de atribuţii extinse în

---

[1] A se vedea Hotărârea CJCE din 30.06.1966, C 61/65, *Veuve G. Vaassen-Göbbels c. Direction du Beambtenfonds voor het Mijnbedrijff*, Rec., p. 377. **Organele de jurisdicţie** care pot formula o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare sunt, în accepţiunea comunitară, acele organe care, în virtutea unei legi, independent de terminologia folosită în fiecare stat, aparţin judiciarului în sens larg, având un caracter permanent şi obligatoriu, precum şi capacitatea de a soluţiona un litigiu conform unui model juridic prestabilit, după o procedură contradictorie, dispunând de o putere de decizie proprie, exercitată de o manieră independentă şi imparţială. Este şi cazul, de exemplu, al tribunalelor administrative din dreptul continental sau al tribunalelor speciale, indiferent de competenţa lor (civilă, penală, fiscală, vamală, securitate socială etc.). A se vedea, pentru detalii, Cour de Justice des Communautés Européennes, Actes du Colloque sur le renvoi préjudiciel à la CJCE, 2002, CJCE, p. 15-16, *O. Manolache*, op. cit., p. 527-531, *J. Pertek*, op. cit., p. 50 şi urm.; p. 90 şi urm., precum şi jurisprudenţa acolo indicată; *O. Dubos*, op. cit., p. 9 şi urm. şi p. 686 şi urm.; *M. Lagrange*, loc.cit., p. 268-297; *J. Boulouis, M. Darmon, J.-G. Huglo*, Contentieux communautaire, Éd. Dalloz, 2001, p. 15 şi urm.

[2] A se vedea Hotărârea CJCE din 11.07.1995, C 16/94, Dubois et Général cargo, Rec., p. I-2421; Hotărârea CJCE din 16.06.1981, C 126/80, *Salonia*, Rec., p. 1563 (*J. Pertek*, op. cit., p. 49 şi urm.).

BCU "M. EMINESCU" IAŞI

vederea luării în considerare, din oficiu, a exigențelor ordinii juridice comunitare. Faptul că dreptul comunitar reglementează adesea relațiile dintre particulari și subiectele de drept public este un argument în plus în acest sens. Pe de altă parte, dreptul comunitar se aplică în circumscripția unor organe de jurisdicție naționale, ale căror organizare și practici sunt diferite și cărora le recunoaște autonomia. Această stare de fapt este de natură a da naștere la tensiuni și în ultimii ani CJCE a pronunțat mai multe hotărâri cu privire la dispozițiile procedurale ce se regăsesc la nivel național, stabilind dacă acestea sunt sau nu discriminatorii și analizând, de asemenea, în ce măsură instanțele naționale sunt obligate să invoce din oficiu dispozițiile de drept comunitar.[1] Este o problemă care nu a fost soluționată unitar la nivelul diferitelor state membre.

2. Sesizare facultativă sau obligatorie. În cazul în care instanța națională sesizată cu soluționarea fondului cauzei apreciază că nu se impune adresarea unei acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare CJCE, respinge cererea formulată de parte în acest sens, de regulă motivat și făcând trimitere chiar la jurisprudența CJCE

Din interpretarea art. 234 TUE se disting două categorii de acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare: una facultativă [alin. (2)] și una obligatorie [alin. (3)], aceasta ridicând o problemă delicată de delimitare în cazul stabilirii validității actelor comunitare. Astfel, dacă libertatea de care se bucură prima instanță și instanța de apel, în temeiul alin. (2) al textului menționat, de a sesiza sau nu CJCE cu o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, judecătorul național fiind liber să interpreteze și să aplice dreptul comunitar, acest lucru ar putea avea consecințe de neprevăzut în cazul în care instanțele naționale ar constata nulitatea unui act comunitar fără a sesiza, în prealabil, CJCE, astfel că aceasta din urmă a statuat, cu caracter de principiu, că în această situație, în mod excepțional,

---

[1] Vezi Hotărârea CJCE din 14.12.1995, C-430 și din 431/93, *Van Schijndel/Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten*, Rec., p. I-4705, Hotărârea CJCE din 14.12.1995, C-312/93, *Peterbroeck*, Rec., p. I-4599, 24.10.1996, C-72/95, *Kraaijeveld e.a.*, Rec., p. I-5403, 1.6.1999, *Eco Swiss*, Rec., p. I-3055, 27.6.2000, C-240-244/98, *Océano Grupo Editorial et Salvat Editories*, Rec., p. I-4941 și din 14.12.2000, C-344/98, *Masterfoods et HB*, Rec., p. I-11369, *apud* Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002.

formularea unei acţiuni preliminare este obligatorie, chiar dacă organul de jurisdicţie naţional nu face parte dintre cele prevăzute la art. 234 alin. (3) TUE[1]. Numai CJCE este competentă să decidă asupra validităţii actelor comunitare (art. 230 TUE), declarând, dacă este cazul, nulitatea lor.

Însă, în cazul în care Curtea, printr-o hotărâre anterioară, a declarat nulitatea unui act comunitar, instanţa naţională nu mai este ţinută să sesizeze CJCE cu o acţiune preliminară având acelaşi obiect, cerinţe imperioase de securitate juridică, pe lângă necesitatea aplicării unitare a dreptului comunitar, determinând efectul *erga omnes* al unor asemenea hotărâri[2].

Pe de altă parte, relativ la dispoziţiile art. 234 alin. (3) TCE, în opinia CJCE, instanţele naţionale nu sunt obligate să adreseze Curţii o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare în trei ipoteze: a) când problema invocată nu este utilă cauzei, neputând influenţa în niciun mod soluţionarea acesteia; b) când problema de drept respectivă a mai făcut obiectul unei acţiuni în pronunţarea unei hotărâri preliminare într-o cauză similară sau a fost elucidată prin jurisprudenţa Curţii, chiar în lipsa unei stricte identităţi a chestiunilor în litigiu; c) când instanţa constată că aplicarea corectă a dreptului comunitar se impune cu o aşa evidenţă încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.

În ce priveşte prima ipoteză, mai nou, s-a statuat că „în principiu, instanţele naţionale sunt cele în măsură să aprecieze, în funcţie de particularităţile fiecărei cauze, atât asupra necesităţii unei hotărâri preliminare în vederea soluţionării fondului litigiului, cât şi asupra pertinenţei întrebărilor adresate Curţii, astfel că aceasta din urmă poate respinge acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare cu care a fost sesizată doar dacă este vădit faptul că cererea de interpretare nu are nicio legătură cu obiectul acţiunii principale"[3]. Mai mult, Curtea a admis că interpretarea dreptului comunitar este de asemenea utilă judecătorului naţional dacă

---

[1] Hotărârea CJCE din 22.10.1987, C 314/85, *Foto-Frost c. Hauptzollamt Luebech Ost*, Rec., 1987, p. 4199, v. *J. Pertek*, op. cit., p. 10 şi urm., p. 76 şi urm.; *O. Dubos*, op. cit., p. 101 şi urm.

[2] Hotărârea CJCE din 13.05.1981, C 66/80, *International Chemical Corporation*, Rec., p. 1191. (*J. Pertek*, op. cit., p. 45 şi urm., p. 72)

[3] Hotărârea CJCE din 5.12.2000, C 448/98, *Guimont*, Rec., p. I-10663; Hotărârea CJCE din 16.01.1974, 166/73, *Rheinmühlen*, Rec., p. 33; Hotărârea CJCE din 16.11.1995, C 152/94, *Van Buynder*, Rec., p. I-3981; A se vedea şi *J. Pertek*, op. cit., p. 56 şi urm., p. 66 şi urm.

aceasta, în virtutea unor principii proprii sistemului de drept intern, poate avea consecințe particulare[1].

Cu privire la ultimele două ipoteze, în hotărârea CJCE din 6 octombrie 1982, C.I.L.F.I.T., C 283/81 (Rec., p.3415), s-a discutat asupra aplicării teoriilor „actului clar" și „actului clarificat" (*acte clair – acte eclairé*), având drept consecință exonerarea instanțelor naționale de obligația de sesizare a CJCE[2]. Teoria actului clar, de sorginte franceză, presupune că tribunalele administrative nu trebuie să trimită o chestiune de drept civil tribunalelor civile și invers, când ele consideră că materia este suficient de clară așa încât problema să fie soluționată de ele însele. Pentru ca această teorie să devină incidentă și cu privire la dispozițiile art. 234 alin. (3) TUE, corecta aplicare a dreptului comunitar trebuie să fie așa de evidentă încât să nu lase nicio posibilitate de îndoială rezonabilă în ceea ce privește modul de soluționare a problemei invocate. Teoria actului clarificat presupune existența unei hotărâri anterioare a Curții în ipoteza unei probleme identice ridicate într-un caz similar, situație în care, de asemenea, instanța națională nu mai este obligată să formuleze o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, fiind în prezența unei alte excepții, stabilite pe cale jurisprudențială, de la regula prevăzută de art. 234 alin. (3) TCE.

În legătură cu situațiile în care instanțele naționale se pot considera exonerate de obligația de sesizare a CJCE, în vederea pronunțării unei hotărâri preliminare, ce le incumbă în temeiul art. 234 TCE, s-a învederat și posibilitatea consultării Comisiei (sau al Consiliului) cu ocazia stabilirii validității unui act comunitar, prin audierea unui reprezentant al acestora. Acest mijloc nu a fost însă folosit niciodată, considerându-se chiar, în unele state membre, că acest lucru ar contraveni normelor procedurale naționale.[3]

---

[1] Hotărârea CJCE din 7.05.1997, C 321/94 – C 324/94, *Pistre ș.a.*, Rec., p. I-2343.

[2] A se vedea *J. Pertek*, op. cit., p. 45 și urm., p. 71 și urm.; *M. Lagrange*, loc.cit., p. 268-297; *T. Tridimas*, Knocking on Heaven's Door: Fragmentation, Efficiency and Defiance in the Preliminary Reference Procedure, în Common Market Law Review 40, 2003, p. 9-50; *J. Boulouis, M. Darmon, J.-G. Huglo*, op. cit., p. 22 și urm.; *P. Ivaldi*, loc. cit., p. 233-275; *O. Dubos*, op. cit., p. 92 și urm.

[3] În ceea ce privește procedura în fața Curții însă, Comisia, în calitatea sa de organ executiv comunitar, este cea mai în măsură să dispună de informații în vederea precizării împrejurărilor unei cauze, de natură a facilita misiunea Curții sau chiar de a influența soluția dată unei acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare; în acest sens, ea trimite informații CJCE fie din oficiu, fie la cererea acesteia din urmă. Vezi *J. Pertek*, op. cit., p. 114 și urm.

2.1. Garantarea respectării obligației de sesizare a CJCE, potrivit dispozițiilor art. 234 TCE

2.1.a. Căi de atac prevăzute de dreptul intern, având ca obiect hotărârea de sesizare a Curții de Justiție cu o acțiune preliminară. Acestea se pot încadra într-una din următoarele categorii: 1) recursul împotriva hotărârii unei instanțe de grad inferior de sesizare a CJCE; 2) recursul împotriva hotărârii prin care se respinge cererea unei părți de a introduce o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, exercitat separat și anterior soluționării fondului cauzei; 3) calea de atac exercitată împotriva hotărârii prin care s-a soluționat fondul cauzei, pe motiv că acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare a fost sau nu introdusă.

Nu există nicio prevedere în dreptul comunitar care să interzică reglementarea, la nivel național, a unei căi de atac împotriva hotărârii prin care s-a sesizat Curtea de Justiție cu o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, într-o asemenea situație, la cererea instanței naționale în cauză, procedura de soluționare în fața Curții putând fi suspendată.

Majoritatea codurilor de procedură ale statelor membre se aseamănă în ceea ce privește faptul că nu permit exercitarea unei căi de atac împotriva hotărârii prin care s-a soluționat fondul cauzei, pentru motive ce țin de formularea unei acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare.

2.1.b. Curtea Constituțională și procedura reglementată de art. 234 TCE. După cum am amintit mai sus, Curtea Constituțională poate fi competentă, eventual, pentru a controla activitatea instanțelor supreme în ceea ce privește aplicarea art. 234 alin. (3) TCE (Germania și Spania). Rolul Curții Constituționale poate fi de asemenea examinat, în lumina art. 234 TCE, și cu privire la existența unei obligații de a sesiza CJCE pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare. Pot de asemenea apărea probleme în ceea ce privește raportul dintre sesizarea Curții Constituționale în vederea soluționării unei excepții de neconstituționalitate și acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare reglementată de art. 234 TCE.[1]

---

[1] Astfel, dintre curțile constituționale ale statelor membre, Curtea de arbitraj belgiană și Tribunalul constituțional (Verfassungsgerichtshof) austriac au sesizat Curtea cu o acțiune preliminară.

În examinarea constituționalității legilor, Consiliul constituțional francez nu verifică și compatibilitatea acestora cu dispozițiile unui tratat sau acord internațional, și, deci, nici cu dreptul comunitar. În schimb, când Consiliul constituțional francez își exercită atribuțiile în cadrul procedurii electorale, poate examina

2.1.c. Respectarea, de către instanţele naţionale, a obligaţiei de sesizare a CJCE, în condiţiile art. 234 alin. (3) TCE, este garantată, pe lângă posibilitatea formulării unei acţiuni în constatarea neîndeplinirii de către statele membre a obligaţiilor lor conform tratatelor comunitare, şi de către mecanismul CEDO, statuându-se că refuzul unei instanţe naţionale de ultim grad de a sesiza CJCE cu o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare poate aduce atingere dreptului la un proces echitabil, apărat de art. 6 alin. (1) din Convenţie.[1]

3. Obiect. Acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare poate avea ca obiect numai soluţionarea unor *probleme de drept*, Curtea

---

compatibilitatea unei norme cu un tratat internaţional, în acest din urmă caz nemaiexistând un obstacol, teoretic, pentru sesizarea CJCE cu soluţionarea unei acţiuni preliminare.

Curtea constituţională italiană nu este o jurisdicţie naţională, în sensul art. 234 TUE, şi deci nu poate sesiza CJCE cu o acţiune preliminară. Dacă verificarea constituţionalităţii unei legi implică şi o problemă legată de interpretarea dreptului comunitar, jurisdicţiile italiene ar trebui să sesizeze CJCE cu o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare înainte de sesizarea Curţii Constituţionale.

Curtea constituţională a Portugaliei procedează la verificarea constituţionalităţii unei legi în primul rând în cazul în care este sesizată cu soluţionarea unei căi de atac exercitată împotriva hotărârii unei alte instanţe, pe motiv de neconstituţionalitate. De asemenea, poate fi cerută şi verificarea constituţionalităţii unei legi *in abstracto*. Teoretic, Curtea Constituţională ar putea fi nevoită să procedeze de asemenea şi la interpretarea dreptului comunitar şi în acest sens să sesizeze CJCE cu o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare.

Curtea constituţională germană a considerat că, în asemenea situaţii, are obligaţia de a introduce o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare la CJCE.

În Luxemburg, Curtea constituţională nu este competentă să examineze conformitatea unei legi cu dreptul comunitar. De asemenea, în Spania, competenţa Curţii constituţionale nu presupune examinarea unor probleme de drept comunitar susceptibile de a forma obiectul unei acţiuni în pronunţarea unei hotărâri preliminare la CJCE. În Grecia, Irlanda, Danemarca, Olanda, Suedia, Finlanda, Scoţia, Anglia şi Ţara Galilor nu există curţi constituţionale. (Vezi Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.05.2002., p. 16; *J. Pertek*, op. cit., p. 105).

[1] Comm. EDH, 12.05.1993, *Divigsa c. Espagne*, n° 20.631/92; Comm. EDH, 28.06.1993, *Fritz et Nana S. c. France*, n° 15669/89. A se vedea *O. Dubos*, op. cit., p. 97 şi urm.

neputând fi învestită cu verificarea situației de fapt. Cu toate acestea, prezentarea faptelor, deși nu poate fi pretinsă, ea ar facilita aprecierea Curții în interpretarea pe care o va da.

Atunci când soluționează o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, *Curtea se pronunță în sensul interpretării sau stabilirii validității dreptului comunitar,* iar nu a legilor sau reglementărilor naționale[1]. Competența atribuită Curții în această materie corespunde, de fapt, unui veritabil monopol al interpretării autentice a dreptului comunitar. De asemenea, obiectul unei asemenea acțiuni nu poate consta în aplicarea dreptului comunitar în cadrul acțiunii principale, aceasta intrând în atribuțiile judecătorului național[2].

Curtea nu se poate pronunța nici asupra compatibilității unei măsuri luate la nivel național cu dreptul comunitar[3]. Într-o asemenea situație, Curtea s-a considerat însă competentă de a furniza instanței naționale toate elementele de interpretare a dreptului comunitar, care să permită acesteia din urmă să aprecieze dacă norma de drept național contravine dreptului comunitar[4]. Potrivit unei reorientări a jurisprudenței, CJCE a statuat însă că poate proceda la interpretarea unor prevederi legislative naționale decalcate din dreptul comunitar sau care fac trimitere la acesta[5].

În cazul în care *pe rolul CJCE se află deja o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare similară,* vizând soluționarea aceleiași probleme de drept, instanța națională are trei posibilități: să aștepte pronunțarea unei hotărâri de către CJCE, cu privire la acea acțiune, să introducă o nouă acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, având

---

[1] *J. Pertek*, op. cit., p. 12 și urm. Curtea a admis, chiar în condițiile în care descrierea prevederilor naționale făcută într-o hotărâre de sesizare în vederea pronunțării unei hotărâri preliminare nu este pe deplin corectă, că acest lucru nu are efectul de a nu se recunoaște competența Curții de a răspunde la chestiunea deferită ei de instanța națională (Hotărârea CJCE din 30.04.1986, C 209-213/84, *Lucas Asjes ș.a.*, în ECR, 1984, 1425, *apud O. Manolache*, op. cit., p. 522.)

[2] Hotărârea CJCE din 18.12.1986, C 10/86, *VAG France*, Rec., p. 4071; Hotărârea CJCE din 08.02.1990, C 320/88, *Shipping and Forwarding Enterprise Saff*, Rec., p. I-285.

[3] Ordonanța CJCE din 7.04.1995, C 167/94, *Grau Gomis ș.a.*, Rec., p. I-1023.

[4] Hotărârea CJCE din 07.07.1994, C 130/93, *Lamaire*, Rec., p. I-3215; Hotărârea CJCE din 23.11.1977, C 38/77, *Enka*, Rec., p. 2203, *apud J. Pertek*, op. cit., p. 35.

[5] Hotărârea CJCE din 17.07.1997, C 28/95, *Leur-Bloem*, Rec., p. I-4161. A se vedea și *O. Dubos*, op. cit., p. 705 și urm.

acelaşi obiect, sau să continue judecarea cauzei fără a aştepta pronunţarea hotărârii CJCE, în practică fiind îmbrăţişată, în majoritatea statelor membre, cea dintâi soluţie, cu condiţia ca între cele două cereri să existe suficiente asemănări.[1]

Dacă sunt formulate mai multe acţiuni preliminare similare în mod simultan, o practică des întâlnită este aceea de a introduce o singură acţiune preliminară, în aşteptarea soluţionării acesteia instanţele naţionale respective procedând la judecarea celorlalte cauze.[2]

4. Formularea cererii de sesizare a CJCE în faţa instanţei naţionale. Nici dreptul comunitar şi nici CJCE în jurisprudenţa sa nu precizează care este **procedura** de urmat în faţa instanţelor naţionale în vederea formulării unei acţiuni în pronunţarea unei hotărâri preliminare. În consecinţă, în acest sens nu este prevăzută vreo obligaţie de audiere a părţilor în legătură cu întrebările ce urmează a fi adresate Curţii, nici de un moment procesual până la care trebuie invocată necesitatea formulării unei asemenea acţiuni.

Cu privire la **momentul sesizării** CJCE, raportat la stadiul judecăţii acţiunii principale, acesta este lăsat la aprecierea instanţelor naţionale,

---

[1] Cu toate acestea, în Anglia, Scoţia, Ţara Galilor, Portugalia şi Suedia s-a considerat că un organ de jurisdicţie de ultimă instanţă poate considera aplicabilă în cauză teoria actului clar chiar în cazul în care cu privire la aceeaşi problemă de drept o altă instanţă a apreciat necesară sesizarea CJCE. De asemenea, sistemul italian a stabilit principiul potrivit căruia instanţa supremă trebuie să sesizeze ea însăşi CJCE pentru că numai în acest mod părţile din acţiunea principală îşi pot prezenta punctele de vedere în faţa Curţii, cu posibilitatea amânării fazei orale până ce Curtea pronunţă o hotărâre în cauza – similară – cu care fusese anterior sesizată. (Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002).

[2] În Danemarca şi Belgia, cauzele sunt reunite, CJCE fiind sesizată cu o singură acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare. În Italia însă, se consideră că principiul contradictorialităţii presupune ca să fie introdusă câte o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare pentru fiecare din cauzele în vederea soluţionării cărora trebuie rezolvată aceeaşi problemă de drept. (Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002).

care vor introduce acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare când o vor considera oportun. De regulă, aceasta are loc spre sfârşitul procesului, când analiza celorlalte aspecte ale cauzei este destul de înaintată[1]. Se procedează de obicei la ascultarea părților, în interesul unei mai bune administrări a justiției[2], dar nu este un principiu care trebuie respectat în toate sistemele[3], diferențele majore între diferitele state membre existând sub aspectul contribuției acestora la formularea propriu-zisă a acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare.

În ceea ce priveşte **conținutul sesizării**, deşi aprecierea faptelor este lăsată la latitudinea instanțelor naționale, acestea trebuie să explice, totuşi, atunci când formulează o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, când motivele nu sunt vădite, de ce consideră că este necesar un răspuns la întrebările lor în vederea soluționării cauzei. Este de principiu că o normă trebuie interpretată în sensul aplicării sale, astfel că o prezentarea a cadrului factual este esențială pentru a asigura o interpretare optimă, mai ales ținând cont de faptul că de cele mai multe ori Curtea procedează la o interpretare teleologică.

În acest sens, Curtea a precizat că obligația sa, potrivit art. 234 TUE, nu este de a-şi exprima opinia asupra unor întrebări abstracte, generale şi ipotetice sau de a da avize consultative asupra acestora, ci de a ajuta la administrarea justiției într-un stat membru[4], astfel că va respinge o asemenea acțiune ca inadmisibilă.

La această condiție se adaugă şi aceea a pertinenței întrebărilor adresate Curții[5], aceasta putând respinge o acțiune în pronunțarea unei

---

[1] Hotărârea CJCE din 10.03.1981, C 36/80 şi 71/80, *Irish Creamary Milk Suppliers Association*, Rec., p. 735; Hotărârea CJCE din 11.06.1987, C 14/86, *Pretore di Salo c. X*, Rec., p. 2545. A se vedea şi *J. Pertek*, op. cit., p. 126; *P. Ivaldi*, loc. cit., p. 249.

[2] Hotărârea CJCE din 28.06.1978, C 70/77, *Simmenthal*, Rec., p. 1453. (*J. Pertek*, op. cit., p. 126-127).

[3] Hotărârea CJCE din 20.10.1993, C 10/92, *Balocchi*, Rec., p. I-5105, Hotărârea CJCE din 03.03.1994, C 332/92, 333/92, 335/92, *Eurico Italia ş.a.*, Rec., p. I-7113. (*J. Pertek*, op. cit., p. 127).

[4] Hotărârea CJCE din 26.01.1993, C 320/90- 322/90, *Telemarsicabruzzo*, Rec., p. I-393; Hotărârea CJCE din 11.03.1980, C 104/79, *Pasquale Foglia c. Mariella Novello*, Rec., p. 745. A se vedea şi *O. Dubos*, op. cit., p. 686 şi urm.; *T. Tridimas*, loc. cit., p. 9-50; *J. Boulouis*, *M. Darmon*, *Jean-Guy Huglo*, op. cit., p. 24 şi urm.

[5] A se vedea *M. Lagrange*, loc. cit., p. 268-297.

hotărâri preliminare dacă cererea instanței naționale nu are nici o legătură cu dreptul comunitar sau dacă soluționarea cauzei nu depinde de o prevedere a acestuia ori aspectele invocate sunt, în opinia Curții, nerelevante.

Incumbă însă numai instanțelor naționale învestite cu soluționarea fondului cauzei și care trebuie să-și asume responsabilitatea pentru hotărârea pe care o vor da, având în vedere trăsăturile specifice fiecărui litigiu, să determine atât necesitatea unei hotărâri preliminare[1], cât și relevanța problemelor pe care ele le supun Curții, fără ca părțile să aibă posibilitatea de a modifica modul de redactare a întrebărilor.[2] Părților nu le este însă interzis ca, la nivel național, să participe la formularea întrebărilor, dimpotrivă, s-a considerat util ca acestea să fie ascultate.

În același timp, Curtea și-a rezervat dreptul de a reformula, dacă este nevoie, întrebările, pentru a le încadra în coordonatele propriei competențe, și ea limitată, precum și în dreptul comunitar[3]. Această reformulare poate consta în modificarea modului de redactare a întrebării, răspunsul la întrebări care nu au fost formulate de instanța națională, precum și

---

[1] Hotărârea CJCE din 29.11.1978, C 83/78, *Pigs Marketing Board*, Rec., p. 2347; Hotărârea CJCE din 18.11.1999, C 200/98, *X et Y*, Rec., p. I-8261. A se vedea și *J. Pertek*, *op. cit.*, p. 125 și urm.; *M. Lagrange*, loc. cit., p. 268-297.

[2] Hotărârea CJCE din 17.09.1998, C 421/96, *Kainuun Liikenne et Pohjolan Liikenne*, Rec., p. I-5141, Hotărârea CJCE din 08.11.1990, C 231/89, *Gmurzynska-Bscher*, Rec., p. I-4003, Hotărârea CJCE din 21.10.1999, C 97/98, *Jägerskiöld*, Rec., p. I-7319. Astfel, Curtea poate cenzura numai în mod excepțional dreptul instanței naționale de a adresa o cerere de hotărâre preliminară în ipoteza în care, în mod vădit, obiectul acesteia nu are nicio legătură cu fondul cauzei (Hotărârea CJCE din 16.07.1992, C 343/90, *Lourenço Dias*, Rec., p. I-4673, ord. din 25.05.1998, C 361/97, *Nour*, Rec., p. I-3101, Hotărârea CJCE din 07.09.1999, C 355/97, *Beck et Bergdorf*, Rec., p. I-4977). A se vedea *J. Pertek*, op. cit., p. 127.

[3] Hotărârea CJCE din 16.09.1999, C 218/98, *Abdoulaye ș.a.*, Rec., p. I-5723, Hotărârea CJCE din 11.01.2000, C 285/98, *Kreil*, Rec., p. I-69, Hotărârea CJCE din 03.02.2000, C 228/98, *Dounias*, Rec., p. I-577, Hotărârea CJCE din 14.12.1995, C 312/93, *Peterbroeck*, Rec., p. I-4599. A se vedea *W.E. Haak*, La distribution des rôles entre la Cour et les jurisdictions nationals, în Cour de Justice des Communautés Européennes, 1952-2002, Cinquantième anniversaire de la Cour de Justice des Communautés Européennes, Colloque sur la coopération entre la Cour de Justice et les jurisdictions nationals, 3 décembre 2002, p. 33; *J. Pertek*, op. cit., p. 149 și urm.; *O. Dubos*, op. cit., p. 666 și urm.; *Paola Ivaldi*, loc.cit., p. 248.

modificarea obiectului cererii[1]. Cu privire la depășirea obiectului sesizării, din anumite considerente, de către Curte, în practică pot apărea probleme legate de caracterul obligatoriu al unei asemenea hotărâri[2].

Sesizarea CJCE se poate face fie printr-o sentință/decizie, fie printr-o încheiere. În general, formularea unei acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare, ca și incident procedural[3], are ca **efect** suspendarea judecății cauzei, cu posibilitatea luării unor măsuri având un caracter urgent. De asemenea, s-a stabilit că judecarea cauzei poate continua sub aspectele a căror soluționare nu depind de hotărârea cerută CJCE, cu posibilitatea pronunțării unei hotărâri parțiale.[4]

Cu privire la hotărârea prin care se sesizează CJCE, în vederea soluționării unei acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare, Curtea a stabilit că aceasta trebuie motivată, de o manieră succintă, dar completă, așa încât să permită Curții, cât și acelora cărora ea urmează a fi notificată (statele membre, Comisia și, după caz, Consiliul și Parlamentul European), să înțeleagă bine situația de fapt și de drept din acțiunea principală[5].

În speță, pe lângă prezentarea situației de fapt și a elementelor de drept aplicabile în cauză, ea trebuie să cuprindă și motivele care l-au determinat pe judecătorul național să adreseze Curții întrebările ce fac

---

[1] *V. Hatzopoulos*, De l'arrêt „Foglia-Novello" à l'arrêt „TWD Textilwerke", RMUE 1994, n° 3, p. 195, sp. p. 211 ș.u., *apud O. Dubos*, op. cit., Éd. Dalloz, 2001, p. 667.

[2] Consiliul de Stat francez, 26.07.1985, *Office national interprofessionnel des cereals c. Soc. Maïseries de la Beauce*, cauză în care se punea problema efectelor în timp ale invalidării unui act comunitar, asupra căreia CJCE se pronunțase fără ca instanța națională să i-o fi cerut.

[3] *P. Ivaldi*, loc. cit., p. 244.

[4] Este cazul Olandei, Greciei, Franței, Luxemburgului, Danemarcei. În Suedia și Finlanda, o asemenea posibilitate este exclusă în fața jurisdicțiilor administrative. Mai mult, în Anglia și Țara Galilor s-a statuat că sesizarea CJCE nu poate atrage de drept suspendarea cauzei, ci aceasta rămâne la aprecierea judecătorului fondului. (Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002).

[5] Informațiile și întrebările cuprinse în acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare trebuie nu numai să permită Curții să dea răspunsuri utile cauzei, dar și să dea posibilitatea guvernelor statelor membre, cât și celorlalte părți interesate să formuleze note scrise, conform art. 20 din Statutul CJCE. (v. Ord. CJCE din 23.03.1995, C 458/93, *Saddik*, Rec., p. I-511).

obiectul acțiunii preliminare precum şi, dacă se apreciază necesar, opinia sa asupra aspectelor ce fac obiectul sesizării[1], şi, după caz, prezentarea argumentelor părților, alături de orice altă informație pertinentă. În plus, hotărârea trebuie însoțită de copii de pe documentele necesare pentru o bună înțelegere a fondului litigiului, şi în special de legislația națională aplicabilă.

5. Măsuri ce pot fi luate de judecătorul național în timpul desfăşurării procedurii în fața CJCE

Retragerea acțiunii preliminare: are, frecvent, două cauze: soluționarea litigiului principal ca urmare a tranzacției părților, a renunțării la judecată sau a altei situații similare, precum şi pronunțarea hotărârii CJCE într-o cauză asemănătoare.

O acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare poate fi retrasă şi în condițiile în care hotărârea de sesizare a CJCE a fost desființată într-o cale de atac.[2]

Rectificarea, completarea sau alte modificări aduse acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare: o asemenea situație, permisă de procedura CJCE, nu a fost întâlnită decât în cazul Olandei, Angliei şi Țării Galilor[3].

---

[1] Până în prezent, instanțele naționale ale statelor membre s-au dovedit reticente în a-şi exprima opinia, în prealabil, asupra problemelor ce fac obiectul acțiunilor în pronunțarea unei hotărâri preliminare. (Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002).

[2] A se vedea, pentru detalii, *O. Dubos*, op. cit., p. 693 şi urm.

[3] În cazul Olandei, Hotărârea CJCE din 15.10.1996, C 311/94, *Ijssel-Vliet Combinatie*, în Rec., p. I-5023, s-a reformulat una din întrebările adresate Curții. De asemenea, după pronunțarea Hotărârea CJCE din 12.07.2001, C 157/99, *Smits-Peerbooms*, CJCE a întrebat instanța olandeză dacă vrea să-şi retragă acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare în cauza C 385/99, *Müller-Fauré en Van Riet*, în urma acestui lucru instanța națională arătând că înțelege să formuleze o întrebare suplimentară la acțiunea inițială. Aceeaşi situație a fost şi în cazul cauzei C 156/01, *Van der Duin en Van Wegberg-Van Brederode*. (Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002).

Răspunsul la raportul prealabil întocmit de judecătorul raportor sau la concluziile avocatului general: La CJCE, judecătorul raportor întocmeşte un raport în care figurează situația de fapt, legislația națională şi comunitară incidentă, cât şi notele scrise adresate Curții. Raportul este comunicat părților din litigiul principal, cât şi celorlalte persoane care au înțeles să formuleze note scrise prealabil procedurii orale (sau, în cazul în care aceasta nu are loc, înaintea concluziilor avocatului general). Acestea pot face observații asupra inexactităților cuprinse eventual în raport, fiind luate în considerare dacă sunt întemeiate. Raportul judecătorului raportor este de asemenea comunicat instanței naționale. S-a apreciat că nu este atributul acesteia de a verifica exatitatea raportului, în Anglia, Scoția şi Țara Galilor arătându-se, expres, că această sarcină incumbă în mod exclusiv părților, având în vedere şi caracterul acuzatorial al procedurii în aceste state.

Instanțele naționale nu mai pot adresa observațiile lor CJCE ulterior concluziilor avocatului general.

Lămuriri cerute de către CJCE organelor de jurisdicție naționale: potrivit alin. (5) al art. 104 din Regulamentul CJCE Curtea, inclusiv avocatul general, poate cere lămuriri instanței naționale. Această facultate poate fi utilizată pentru a completa sau clarifica situația de fapt sau de drept vizată de acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare, pentru a putea statua, după caz, asupra admisibilității acesteia. Pe de altă parte însă, această procedură nu poate servi instanțelor naționale să modifice întrebările adresate Curții, care astfel cum au fost formulate nu permit obținerea unor răspunsuri utile cauzei din partea CJCE sau nu sunt suficient de clare aşa încât să permită statelor membre şi celorlalte persoane interesate să formuleze concluzii, astfel încât în asemenea ipoteze acțiunea va fi respinsă ca inadmisibilă[1].

---

[1] Hotărârea CJCE din 26.01.1993, C 320/90, C 321/90 şi C 322/90, *Telemarsicabruzzo*, Rec., p. I-393. Vezi Cour de Justice des Communautés Européennes, Actes du Colloque sur le renvoi préjudiciel à la CJCE, 2002, CJCE, p. 10.

IV. Procedura în fața instanței naționale după pronunțarea hotărârii CJCE

După pronunțarea hotărârii preliminare de către CJCE[1], comunicată instanței naționale, judecarea cauzei se reia în fața acesteia din urmă, potrivit procedurii de drept comun, de regulă după ce aceasta fusese suspendată în vederea sesizării Curții, ținînd cont de decizia Curții în ceea ce privește interpretarea sau validitatea actului comunitar, care a făcut obiectul acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare. Redeschiderea judecății se face, de regulă, din oficiu.[2] Părțile se pot desista de judecarea cauzei sau, de asemenea, pot formula concluzii cu privire la influența pe care o are hotărârea CJCE asupra soluționării litigiului.

Având în vedere că, după cum am arătat mai sus, acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare se introduce spre sfârșitul procesului, când analiza celorlalte aspecte ale cauzei este destul de înaintată, soluționarea litigiului principal are loc la scurt timp după pronunțarea hotărârii CJCE.

---

[1] Curtea pronunță o Ordonanță, urmând o procedură simplificată, în trei ipoteze prevăzute de Regulament: în caz de necompetență sau de vădită inadmisibilitate (art.92), în cazul în care o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare similară a mai fost soluționată printr-o hotărâre anterioară sau Curtea apreciază că răspunsurile la întrebările care i s-au adresat poate fi dedus cu certitudine din jurisprudența sa [art. 104 alin. (3)] – ord. din 19.06.2001, C 9/01-C 12/01, *Monnier ş.a.*, care face trimitere la Hotărârea CJCE din 23.04.1990, C 41/90, *Höfner et Elser*, Rec., p. I-1979, Hotărârea CJCE din 11.12.1997, C 55/96, *Job Centre*, Rec., p. I-7119, Hotărârea CJCE din 08.06.2000, C 258/98, *Carra ş.a.*, Rec., p. I-4217; ord. din 12.07.2001, C 256/99, *Hung*, care face trimitere la Hotărârea CJCE din 20.02.2001, C 192/99, *Kaur*, Rec., p. I-1237, în cazul în care litigiul principal trebuie soluționat de urgență (art.104 bis) – Hotărârea CJCE din 12.07.2001, C 189/01, *Jippes ş.a.*, Rec., p. I-5689. A se vedea Cour de Justice des Communautés Européennes, Actes du Colloque sur le renvoi préjudiciel à la CJCE, 2002, CJCE, p. 1-31.

[2] Cu excepția Italiei, unde părțile trebuie să ceară redeschiderea judecății într-un anumit termen, care curge de la pronunțarea hotărârii CJCE. (Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002).

Efectele hotărârii preliminare a CJCE

Nici articolul 234 TUE, şi nici altă dispoziție din dreptul comunitar[1] nu prevăd expres efectele juridice al hotărârii preliminare a CJCE, acestea fiind conturate pe cale jurisprudențială.

Astfel, Curtea a statuat că o asemenea hotărâre, purtând asupra interpretării sau a validității unui act comunitar, este **obligatorie** pentru organul de jurisdicție care a formulat acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare[2], lucru ce nu îl împiedică însă, pe acesta din urmă, să sesizeze din nou Curtea în cadrul aceleiaşi cauze, pentru a obține lămuriri cu privire la hotărâre sau chiar pentru a primi un răspuns diferit[3]. Acelaşi efect îl au hotărârile Curții şi față de organele de jurisdicție care vor judeca acțiunea principală, eventual, într-o cale de atac.

Pentru a explica acest caracter obligatoriu al hotărârilor cu caracter preliminar, Curtea a considerat că acestea prezintă autoritate de lucru judecat/interpretat față de instanțele naționale care au formulat acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare[4]. Un caracter absolut al acestei autorități de lucru judecat însă, poate fi admis cel mult în cazul hotărârilor prin care se constată nulitatea unor acte comunitare. În ceea ce priveşte

---

[1] Potrivit art. 65 din Regulamentul CJCE, hotărârea are caracter obligatoriu încă de la data pronunțării.

[2] Hotărârea CJCE din 3.02.1977, C 52/76, *Benedetti*, Rec., p. 163; Hotărârea CJCE din 11.06.1987, C 14/86, *Pretore di Salo c. X*, Rec., p. 2545. A se vedea şi *J. Pertek*, op. cit., p. 156.

[3] Ordonanța CJCE din 28.04.1998, C 116/96 REV, *Reisebüro Binder*, Rec., p. I-1889., Hotărârea CJCE din 03.03.1994, C 332/92, 333/92, 335/92, *Eurico Italia ş.a.*, Rec., p. I-7113; Hotărârea CJCE din 13.05.1981, C 66/80, *International Chemical Corporation*, Rec., p. 1191. În ceea ce priveşte hotărârea de constatare a nulității unui act comunitar, aceasta poate forma obiectul unei noi acțiuni în pronunțarea unei hotărâri preliminare cu privire la cauzele sau efectele acestei nulități, şi nu poate tinde la constatarea validității actului. Pentru amănunte privind efectele hotărârii preliminare a CJCE, a se vedea *J. Pertek*, op. cit., p. 155 şi urm.; *O. Dubos*, op. cit., p. 646 şi urm.; *M. Lagrange*, loc. cit., p. 268-297; *A. Trabucchi*, loc. cit., p. 56-87; *D. Simon*, L 'effet dans le temps des arrest préjudiciels de la Cour de Justice des Communautés Européennes: enjeu ou prétexte d 'une nouvelle guerre des juges?, în Du droit international au droit de l'intégration; Liber amicorum Pierre Pescatore, 1987, p. 651-674.

[4] Ordonanța CJCE din 5.03.1986, C 69/85, *Wünsche Handelsgesellschaft GmbH&Co. c. République fédérale d'Allemagne*, Rec., p. 947. A se vedea *O. Dubos*, op. cit., p. 648.

hotărârile prin care actele comunitare sunt apreciate ca fiind valide, acestea prezintă, o autoritate de lucru judecat relativă.

În ceea ce priveşte hotărârile de interpretare a dreptului comunitar, acestea au o autoritate de lucru judecat absolută şi relativă, în acelaşi timp, CJCE încercând să respecte atât imperativul asigurării aplicării unitare a dreptului comunitar şi a forţei obligatorii a hotărârilor preliminare, cât şi pe acela al respectării dreptului organelor de jurisdicţie naţională de a sesiza Curtea şi a caracterului eminamente evolutiv al jurisprudenţei sale[1].

Hotărârile preliminare au, în principiu, un **efect retroactiv**. Astfel, interpretarea pe care Curtea o va da unei reguli de drept comunitar în exercitarea competenţei sale potrivit art. 234 TCE, clarifică şi defineşte, dacă este necesar, înţelesul şi scopul acestei reguli aşa cum se impune sau ar fi fost necesar să se impună să fie înţeleasă şi aplicată din momentul intrării ei în vigoare. Ca urmare, regula, aşa cum este interpretată, poate şi trebuie să fie aplicată de către instanţă chiar relaţiilor juridice stabilite anterior pronunţării hotărârii Curţii, dacă celelalte condiţii privind admisibilitatea acţiunii principale sunt îndeplinite[2].

De asemenea, hotărârea preliminară prin care se constată nulitatea unui act comunitar are efecte retroactive.[3]

Din considerente practice, s-a statuat că efectul retroactiv cunoaşte unele atenuări. Astfel, o interpretare a Tratatului ar putea să determine introducerea mai multor acţiuni pentru plăţi retroactive care ar duce la instabilitatea financiară a întreprinderilor debitoare, chiar la falimentul acestora. Pentru aceasta, Curtea a considerat că, din considerente de securitate juridică, având în vedere şi interesele de ordin public şi privat implicate, limitează efectul retroactiv al hotărârii. Totuşi, persoanele care până la data pronunţării hotărârii preliminare formulaseră acţiuni în

---

[1] Este vorba deci de o autoritate de lucru judecat absolută faţă de instanţele naţionale care soluţionează fondul litigiului în cadrul căruia s-a formulat acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare şi relativă faţă de CJCE însăşi, care poate reveni asupra propriei jurisprudenţe. A se vedea *O. Dubos*, op. cit., p. 656 şi urm.

[2] Hotărârea CJCE din 27.03.1980, C 61/79, *Denkavit Italiana*, în Rec., p. 1205, Hotărârea CJCE din 19.10.1995, C 137/94, *The Queen (R) c. Secretary of State for Health ex parte Cyril Richardson*, în Rec., p. I-3407, Hotărârea CJCE din 15.12.1995, C 415/93, *Union Royale des Sociétés de Football Association and others c. Bosman and others*, în Rec., p. I-4921, *apud J. Pertek*, op. cit., p. 35.

[3] Hotărârea CJCE din 26.04.1994, C 228/92, *Roquette Frères*, Rec., p. I-1445. A se vedea *O. Dubos*, op. cit., p. 675 şi urm.

pretenţii sau orice alte cereri echivalente pot beneficia de efectele acesteia[1]. S-a recunoscut însă statelor membre dreptul de a stabili, la nivel naţional, un termen de prescripţie pentru dreptul la acţiune privind restituirea taxelor impuse ca sancţiune pentru încălcarea prevederilor dreptului comunitar.

Pronunţarea hotărârii **dezînvesteşte CJCE**, cauza nemaiputând fi redeschisă. Totuşi, Statutul şi Regulamentul CJCE prevăd căi de atac extraordinare pentru a putea modifica o hotărâre a Curţii: terţa opoziţie[2], revizuirea[3], lămurirea hotărârii[4], îndreptarea erorilor materiale[5] sau de calcul[6] şi cererea completatoare[7]. Dintre acestea, numai cea privind îndreptarea erorilor materiale sau de calcul ar putea fi exercitată împotriva hotărârii preliminare a CJCE.[8] Prin urmare, în cazul în care instanţa naţională întâmpină dificultăţi în aplicarea hotărârii preliminare, singura posibilitate de a obţine opinia Curţii este aceea de a introduce o nouă acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare.

În altă ordine de idei, este posibil ca numai după pronunţarea unei hotărâri preliminare de către CJCE instanţa naţională să-şi dea seama că aceasta nu are un caracter concludent raportat la fondul cauzei, astfel că, în mod firesc, caracterul obligatoriu *in se* al hotărârii Curţii nu poate să implice şi aplicarea ei litigiului principal.

---

[1] Hotărârea CJCE din 8.04.1976, C 43/75, *Gabrielle Defrenne*, Rec., p. 455, Hotărârea CJCE din 10.03.1992, C 38/90 şi C 151/90, *Lomas ş.a.*, Rec., p. 1781; Hotărârea CJCE din 27.03.1980, C 61/79, *Denkavit Italiana*, în Rec., p. 1205.

[2] Art. 39 din Statut şi art. 97 din Regulament.

[3] Art. 41 din Statut şi art. 98-100 din Regulament.

[4] Art. 40 din Statut.

[5] Art. 66 din Regulament.

[6] Art. 66 din Regulament.

[7] Art. 67 din Regulament.

[8] Ordonanţa din 5.03.1986, *Wünsche*, 69/85, Rec., p. 947 şi Ordonanţa din 16.10.1968, 13/67, *Firma Kurt A. Becher c. Hauptzollamt München-Landsbergerstrasse*, Rec., p. 289 (vers.fr.), p. 196 (vers.engl.). (*Rapport general sur le theme du colloque „Le renvoi préjudiciel à la Cour de Justice des Communautés Européennes"*, în *XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne* a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002); Ordonanţa din 28.04.1998, *Reisebüro Binder*, 116/96, Rec., p. I-1889; Ordonanţa din 18.10.1979, *Sirena*, 40/70, Rec., p. 3169 (*J. Pertek*, op. cit., p. 35).

Instanţa naţională poate cita ca atare dispozitivul hotărârii CJCE, în motivarea propriei hotărâri, sau aceasta se poate limita la a face trimitere la considerentele Curţii. Este recomandat ca instanţa naţională să comunice CJCE hotărârea prin care a soluţionat fondul cauzei, la nivel comunitar ţinându-se o bază de date în acest sens.

Judecător Georgiana Tudor
Judecătoria sectorului 1 Bucureşti

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Drepturi fundamentale în dreptul comunitar

Drepturile fundamentale formează un nucleu dur de drepturi esențiale și inalienabile ale omului, valabile în orice circumstanță, fără posibilitate de derogare[1].

Totuși, acestea pot fi încălcate de o autoritate publică, doar dacă încălcarea este necesară interesului public în urmărirea obiectivelor comunitare, proporțională acestor obiective și nu este contrară substanței drepturilor.

La mijlocul secolului al XX-lea, două organizații importante au fost create în Europa: Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, cu activitate economică, pe de o parte, și Consiliul Europei, cu activitate politică, reunind ansamblul statelor Europei cu regimuri democratice pluraliste și atașate protecției drepturilor omului, pe de altă parte.

Două jurisdicții, câte una pentru fiecare structură, au fost chemate să funcționeze în paralel: Curtea de Justiție a CECA, actuala Curte de Justiție a Comunităților Europene, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului[2].

Evoluția politică și juridică a celor două structuri a relevat o ruptură între dreptul european al drepturilor omului și dreptul comunitar al mărfurilor, într-un spațiu unde se dezvolta libera circulație a persoanelor, mărfurilor, serviciilor și capitalurilor.

S-a pus întrebarea[3] dacă se produce un efect de osmoză între dreptul Uniunii Europene și cel al drepturilor omului, prin aplicarea tuturor principiilor acestuia din urmă și acceptarea sa ca drept al tuturor persoanelor fizice/juridice, inclusiv pentru realitățile economice și comerciale.

---

[1] *A. Barav, Chr. Philip*, Dictionnaire juridique des Communautés européennes, PUF, Paris, 1993, p. 161 și urm.

[2] Ambele Curți au vocație de jurisdicții constituționale, nu grupează aceleași state, Consiliul Europei fiind mult mai întins geografic, având roluri diferite. A se vedea și *G. C. R. Iglesias*, Le role joué par la Convention européenne des droits de l'homme dans l'ordre juridique communautaire, Bulletin des droits de l'homme, numéro 10, Luxembourg 2002, p. 1-4.

[3] *P. Leger*, Les droits fondamentaux en droit communautaire, Bulletin des droits de l'homme, numéro 10, Luxembourg 2002, p. 15.

Curtea de Luxemburg, în mai multe hotărâri, a făcut referiri exprese la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului[1], ca izvor de drepturi fundamentale, pentru că are obligaţia de a asigura respectarea mai larg decât principiilor generale de drept.

Proclamarea solemnă la 7 decembrie 2000, la Nisa, a Cartei drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, repune în discuţie problema indicată.

Conţinutul acestei Carte reia drepturile civile şi politice inspirate din Convenţia Europeană pentru apărarea drepturilor omului, drepturi individuale deja evocate în tratatele comunitare, precum şi drepturi economice şi sociale derivând din cartele sociale europene ale Consiliului Europei şi Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale.

I. Anii 1950-1970: lipsa oricăror reglementări

În această perioadă, textele fondatoare ale comunităţilor europene nu conţineau decât unele referiri la drepturile şi libertăţile individuale.

Tratatul de la Roma din 25 martie 1957 nu cuprinde nicio dispoziţie formală privind protecţia drepturilor fundamentale, ci, doar în preambul, referinţe programatice în materia drepturilor omului, precum salvgardarea păcii şi a libertăţii, ridicarea nivelului de trai, progresul economic sau ameliorarea constantă a condiţiilor de viaţă ale popoarelor.

Anumite dispoziţii ale tratatului instituind Comunitatea Economică Europeană sunt consacrate direct drepturilor şi libertăţilor: libera circulaţie a mărfurilor, persoanelor, serviciilor şi capitalurilor, dreptul de proprietate, cu o formulare prudentă – „prezentul tratat nu aduce atingere regimului proprietăţii în statele membre" (art. 222, devenit art. 295).

Mai interesante sunt interdicţia oricărei discriminări determinate de cetăţenie (art. 6, devenit art. 12), libera circulaţie a muncitorilor, ce implică abolirea oricărei forme de discriminare întemeiată pe cetăţenie între muncitorii din statele membre în ce priveşte serviciul, remunerarea şi alte condiţii de muncă (art. 48 devenit art. 39), dreptul pentru un prestator de serviciu de a exercita cu titlu temporar activitatea sa în ţările unde prestaţia este furnizată în aceleaşi condiţii pe care statul le impune propriilor săi resortisanţi (art. 60 devenit art. 50) şi obligaţia pentru statele

---

[1] Ratificată şi de România, prin Legea nr. 30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

membre de a asigura aplicarea principiului egalității salariului între muncitorii bărbați şi femei (art. 119 devenit art. 141).

Însă dreptul comunitar primar al acestei perioade nu enunță nicio obligație de protecție a drepturilor omului, nu realizează niciun „catalog" al drepturilor fundamentale[1].

Totuşi, inițial, Comunitatea a fost o entitate puternică, a cărei acțiune era de natură să modifice comportamentele indivizilor, ca operatori economici, dar care nu a creat un corp protector al acestor drepturi fundamentale.

Unele drepturi ale omului, considerate ca făcând parte din a doua generație – dreptul la educație, sănătate, muncă – au fost controversate. Nu este şi situația drepturilor civile şi politice (din prima generație), a căror recunoaştere şi valorificare ca drepturi pozitive s-a făcut în anii 1950.

Cum se poate explica această omisiune?

Prin rațiuni istorice sau care țin de natura lucrurilor. Se consideră că Europa debutului anilor 1950 este deja un capitol al istoriei. După eşecul proiectului de tratat instituind Comunitatea europeană a apărării din 1952, care impunea obligația respectării libertăților şi drepturilor fundamentale ale cetățenilor şi eşecul proiectului de tratat din 1953 vizând crearea Comunității politice europene, care integra statutului său dispoziții esențiale ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului, redactarea tratatului constituind Comunitatea Economică Europeană s-a făcut cu mai multă prudență, de teama unui eşec asemănător.

De aceea, tratatul din 1957 s-a limitat doar la crearea unei comunități de natură economică, fără uniune politică şi fără menționarea unor drepturi fundamentale.

Preambulurile făceau referințe „nobile", prezentând integrarea economică drept un mijloc pentru a atinge pacea şi de natură a realiza o uniune mai puternică între popoare, îndelungat divizate şi supuse unor conflicte sângeroase. În perioada creării celor trei comunități, anumite state (spre exemplu Franța) nu ratificaseră Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, iar alte state formulau multiple rezerve pentru a-i limita efectele.

Tratatele fondatoare ale comunităților europene au fost privite ca instrumente juridice destinate inițial operatorilor economici. În acea perioadă nu s-a învederat că politicile comunitare pot afecta drepturi

---

[1] *R. Ergec*, Protection européenne et internationale des droits de l'homme, Université Libre de Bruxelles, Bruylant 2005, p. 86 şi urm.

fundamentale tradițional protejate (libertatea de exprimare, libertatea cultelor, libertatea de asociere) sau drepturi economice şi sociale imperfect formulate.

Sentimentul care prevala era acela că principalii destinatari ai actelor comunitare vor fi operatorii economici, iar nu obişnuitele subiecte de drepturi şi libertăți.

Prin urmare, puterile conferite instituțiilor erau mai întinse pe măsură ce ordinea juridică comunitară se dezvolta şi îmbrăcau domenii atât de variate, precum cultura, mediul, protecția consumatorilor, educația si cercetarea, influențând nu numai schimburile economice şi comerciale, dar şi aspecte politice si sociale. Este ceea ce indică aportul la dreptul comunitar al Actului Unic European (1986), Tratatului asupra Uniunii Europene (Maastricht, 1992) şi Tratatului de la Amsterdam.

În aceasta perioadă, cu ocazia diverselor cauze, privind în principal CECA, dar şi CEE., drepturile fundamentale au fost uneori invocate în litigiile deduse Curții de Justiție a Comunităților Europene.

Curtea s-a raliat argumentelor întemeiate pe drepturi fundamentale, mai mult sau mai putin evident[1].

În cauza *Friedriech Stork & Cie vs. Înalta Autoritate a CECA* (4 februarie 1959; 1/58; Rec. p.47), CJCE a arătat că „are obligația de a se asigura asupra respectării drepturilor în interpretarea şi aplicarea tratatului şi a regulamentelor, dar nu are obligația de a examina plângerile determinate de încălcarea principiilor dreptului constituțional german", răspunzând argumentelor petentului, care susținea că Înalta Autoritate nu respecta anumite drepturi fundamentale, protejate în aproape toate statele membre, şi invoca în favoarea sa art. 2 şi art. 12 ale Constituției germane, care acordau fiecărui cetățean dreptul inviolabil de a-şi dezvolta liber personalitatea şi de a-şi exercita profesia fără obstacole.

Într-o altă cauză (*Marcello Sgarlata şi alții,* hotărârea din 1 aprilie 1965; 40/64; Rec. p.280), producătorii italieni de citrice solicitau anularea regulamentelor Comisiei care fixau prețul de referință pentru lămâi, mandarine şi alte clementine. Se punea problema admisibilității acțiunilor, în baza art. 173 alin. 2 CE.

Erau drepturi care-i priveau „direct şi individual"? S-a susținut că dacă n-ar fi fost admisibile, cu motivarea unei interpretări restrictive a art. 173, vor fi privați de orice protecție juridică şi în ordinea internă şi în ordinea

---

[1] *O. Manolache*, Drept comunitar, Ed. All Beck, Bucureşti, 2002, p. 22 şi urm.

comunitară, contrar principiilor fundamentale călăuzitoare pentru toate statele membre.

Curtea a răspuns că, „fără a pătrunde în aceste considerații, nu se știe totuși dacă acestea prevalează textelor restrictive ale art. 173, pe care CJCE are obligația de a le aplica".

Fără îndoială, avocații generali din acea perioadă, d-nii Lagrange și Roemer, în alte cauze, au solicitat Curții să recunoască existența principiilor generale comune drepturilor statelor membre.

Ostilitatea inițială a CJCE în a recunoaște drepturi fundamentale era justificată istoric. Prin competența sa, limitată doar la cauzele CECA, aspect sectorial, exclusiv economic, al acestei Comunități, CJCE nu era spațiul unor îndrăzneli jurisprudențiale în materia drepturilor omului.

Curtea de la Luxemburg prefera atunci să acorde prioritate consolidării ordinii juridice comunitare, în detrimentul consacrării principiilor primordialității și efectului direct.

Totuși, fără a face aluzie la drepturile fundamentale, hotărârea din cauza *Van Gend en Loos vs. Nederlandse Administratie der Belastinger* prezintă o importanță capitală, pentru motivarea în sensul că dreptul comunitar înglobează drepturi care intră și în patrimoniul juridic al persoanelor și pe care acestea le-ar putea invoca direct[1].

---

[1] Această cauză consacră recunoașterea tratatului ca „o nouă ordine juridică" în dreptul internațional, nu doar în ce privește statele suverane care l-au semnat și ratificat, ci și în cadrul sistemului intern de drept al acestora. Ordinea juridică a CE se caracterizează prin faptul că are efect direct și se bucură de supremație (prioritate) în raport cu ordinea juridică internă. Astfel, norma comunitară creează drepturi și obligații, care pot fi invocate direct de particulari în fața instanțelor naționale. Condițiile precizate de CJCE pentru ca o prevedere să aibă efect direct sunt următoarele: să fie clară, necondiționată și să nu necesite o adoptarea unei legi naționale în baza ei.

Van Gend en Loos, societate de import, a fost solicitată să plătească taxe vamale pentru o marfă importată din Germania în Olanda, conform legii adoptate după crearea CEE. Importatorii au sesizat instanțele olandeze cu privire la plata taxelor vamale, pe motivul că existența unei taxe vamale suplimentare încalcă art. 25 (fost 12) TCEE, care interzicea introducerea de noi taxe vamale. Instanța olandeză a sesizat CJCE, conform art. 234 (fost 177), pentru interpretarea dispoziției relevante.

Principiile degajate de CJCE: 1) CEE a creat o nouă ordine juridică în dreptul internațional, în numele căreia statele și-au limitat drepturile în anumite domenii bine stabilite, subiectele de drept fiind nu doar statele, ci și particularii: persoane fizice și juridice din statul respectiv. Obiectivul CE este de a crea o piață comună,

Mai târziu, CJCE, cu prudență, dar în absența referirilor exprese la drepturi fundamentale în tratate, a ales să dezvolte gradual un control al protecției drepturilor omului.

II. Din 1970 și până la Tratatul de la Amsterdam drepturile fundamentale apar progresiv, pe de o parte în numeroase texte de natură politică, fără efect de constrângere, și pe de altă parte în jurisprudența CJCE, cu efect de drept politic

În această lungă perioadă, statele membre și instituțiile comunitare au evoluat timid, manifestând atașamentul pentru drepturile fundamentale într-o serie de documente:

- *Declarația de la Copenhaga a șefilor de state și guverne asupra identității Europene* din 1973;
- *Declarația Consiliului European de la Copenhaga* din 1978;
- *Prima propunere a Comisiei asupra aderării Comunităților la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului* din 1979;
- *Proiectul de tratat al Uniunii Europene întocmit de Parlamentul European* în 1984 care prevedea că „Uniunea protejează drepturi fundamentale" și „în cinci ani va adera la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului";
- *Preambulul Actului Unic European* (adoptat la 28 februarie 1986): șefii statelor membre s-au arătat decișii să promoveze ansamblul democrației, întemeiată pe drepturi fudamentale recunoscute în Constituțiile și legile statelor membre, în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului, precum libertatea, egalitatea și justiția socială.
- *Declarația drepturilor și libertăților fundamentale*, adoptată prin rezoluție de Parlamentul European din 1989;
- *A doua propunere a Comisiei de aderare la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului* din 1990.

Acestea constituie mai mult declarații de natură politică decât norme juridice. Grija statelor de a-și păstra suveranitatea este flagrantă. Fără îndoială, toți membrii Consiliului Europei se manifestă în acest sens, în schimb, statele încep să încorporeze Convenția europeană pentru apărarea

---

a cărei funcționare privește în mod direct părțile interesate din CE – persoane fizice și juridice; 2) Articolul 25 (ex 12) TCEE produce efecte directe în relația dintre statele membre și subiectele de drept intern, creând drepturi individuale, pe care instanțele naționale trebuie să le protejeze.

drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale în dreptul lor naţional, în timp ce ordinea juridică se supune Comunităţilor europene.

Jurisdicţie supranaţională, afirmându-şi caracterul de curte constituţională fondată pe principiile priorităţii şi aplicabilităţii directe, Curtea de la Luxemburg nu putea ignora timp îndelungat competenţele sale în materia drepturilor fundamentale, fără a aduce atingere credibilităţii şi autorităţii sale.

Motivată şi prin grija asigurării efectivităţii dreptului fundamental şi al supremaţiei sale, într-o perioadă de timp în care curţile constituţionale germană şi italiană se arătau pregătite să controleze validitatea actelor comunitare, raportându-se la drepturile fundamentale înscrise în constituţiile respective, CJCE a integrat drepturile fundamentale în ordinea juridică comunitară.

Prima referinţă, timidă, cu privire la noţiunea de drept fundamental se regăseşte în hotărârea *Erich Stauder* (12 noiembrie 1969, 29/69, Rec. p. 419). Actul comunitar pe care CJCE trebuia să-l interpreteze „nu arată niciun element susceptibil de a încălca drepturile fundamentale ale persoanei, înţelese în cadrul principiilor generale de drept comunitar, cărora Curtea le asigură respectarea”[1].

În cauza *Internationale Handelsgesellschaft mbH vs. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* (17 decembrie 1970, 11/70, Rec p. 1125), C.J.C.E. a arătat că „respectarea drepturilor fundamentale face parte integrantă din principiile generale de drept cărora Curtea le asigură aplicarea; apărarea acestor drepturi se inspiră din tradiţiile constituţionale comune ale statelor membre”[2].

---

[1] O reglementare a Comisiei legifera primirea de ajutoare constând în distribuire gratuită de unt. Când planul a fost implementat, Guvernul german a solicitat beneficiarilor să tipărească un cupon cu numele şi adresa lor. Stauder a pretins că decizia de a implementa acest plan încalcă principiile generale de drept. Curtea de la Luxemburg a stabilit că prevederea invocată nu este de natură să prejudicieze drepturile fundamentale ale omului precizate în principiile generale de drept ale CE. şi protejate de Curte. Principiile generale deriva din: dreptul internaţional scris, principiile recunoscute de sistemele interne de drept ale statelor membre şi deciziile CJCE.

[2] Petiţionarii au obţinut o licenţă de export pentru porumb din Germania, condiţionată, de reglementările comunitare, de închirierea unui depozit care avea ca scop garantarea că exportul se va face pe durata de valabilitate a licenţei. Întrucât exportul nu a fost finalizat până la expirarea licenţei, autorităţile administrative germane au dispus confiscarea unei parţi importante a depozitului. Reclamanţii

CJCE a invocat direct Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale în cauza *J. Nold, Kohlen und Baustoffgrosshandlung vs. Ruhrkohle Aktiengesellschaft* (14 mai 1974, 4/73 Rec. p. 491), subliniind principiile generale ale dreptului şi tradiţiilor constituţionale comune statelor, instrumente internaţionale privind protecţia drepturilor omului la care statele membre au cooperat sau aderat, putând furniza indicaţii de care să se ţină seama în cadrul dreptului comunitar.

Începând cu hotărârea *Roland Rutili vs. Ministre de l'intérieur* (28 octombrie 1975; 36/75; Rec. p.1219), Curtea vizează explicit Convenţia[1], iar hotărârile cele mai recente se referă într-o manieră din ce în ce mai directă (spre exemplu, *Baustahlgewebe GmbH,* 17 decembrie 1998, C-185/95, Rec. p. I-8417) şi citează frecvent hotărârile C.E.DE.O. (spre exemplu, *Grant,* 17 februarie 1998; C-249/96; Rec. p. I-621 sau *Dieter Krombach*, C-7/98, Rec. 2000, p. I-1935 pct. 38 şi 39), în ceea ce priveşte interpretarea noţiunilor de ordine publică a statelor-părţi în cadrul Convenţiei de la Bruxelles.

---

au contestat confiscarea invocând faptul că se încalcă unele principii ale legii germane. Curtea a statuat că valabilitatea masurilor impuse de reglementările comunitare nu poate fi înlăturată prin invocarea faptului că acestea contravin drepturilor fundamentale naţionale sau principiilor constituţionale.

[1] Urmare a unui recurs introdus de un cetăţean italian având reşedinţa în Franţa împotriva unei decizii prin care i se interzicea sejurul pe teritoriul francez, în anumite departamente, Tribunalul Administrativ Paris a adresat CJCE două întrebări, prima referitoare la aplicarea articolului 39 TCE (libera circulaţie a lucrătorilor şi excepţiile), şi anume dacă acesta se aplică exclusiv dispoziţiilor legale sau regulamentare adoptate de statele membre sau se aplică şi deciziilor individuale luate în aplicarea acestora; cea de-a doua întrebare vizează marja de manevră de care dispun statele membre în invocarea excepţiei privind ordinea publică ca restrângere a libertăţii de circulaţie şi de sejur pe teritoriul lor a cetăţenilor provenind din alte state membre. Curtea a arătat că expresia folosită de art. 39, „sub rezerva limitărilor justificate de motive de ordine publică", vizează nu numai dipoziţii legale sau regulamentare pe care un stat le adoptă în scopul limitării liberei circulaţii pe teritoriul său a cetăţenilor unui alt stat membru, ci şi deciziile individuale luate în aplicarea unor astfel de dispoziţii de aplicare generală. Dacă, în principiu este recunoscut dreptul fiecărui stat membru de a determina exigenţele de ordine publică care pot justifica luarea unor asemenea măsuri, această libertate nu este nelimitată, ci circumscrisă unei cerinţe de proporţionalitate, astfel încât atingerea adusă drepturilor prevăzute în tratat nu trebuie să depăşească ceea ce este necesar pentru apărarea ordinii publice „într-o societate democratică".

Şi în concluziile din şedinţele Curţii de la Luxemburg, avocaţii au invocat din ce în ce mai mult Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi jurisprudenţa Curţii de la Strasbourg, spre exemplu în hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, *Limburgse Vinyl Maatschappij NV vs. Comisia*, cauzele reunite T-305/94, Rec. 1999 p.II-0931 pct. 115, 398 şi 429, respectiv hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, *Siderurgica Aristrain Madrid SL vs. Comisia*, T-156/94, Rec. 1999 p. II-0645 pct. 5 şi 19.

Aceasta jurisprudenţă permite reglementarea liniilor directoare ale dreptului pozitiv comunitar pentru drepturile fundamentale.

CJCE a descoperit drepturi fundamentale în principiile generale, ele însele inspirate din tradiţiile constituţionale comune ale statelor membre, cât şi prin indicaţiile furnizate de instrumentele internaţionale privind drepturile omului, Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale având o semnificaţie particulară.

Jurisprudenţa a relevat că trecerea prin principiile generale ale dreptului comunitar a devenit pur formală şi că, în realitate, Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului reprezintă izvorul de drept.

Atat avocaţii generali, în concluziile lor, cât şi judecătorii, în decizii, nu au ezitat să invoce direct drepturile izvorând din Convenţia Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, ajungându-se la obişnuinţa folosirii Convenţiei de judecătorul comunitar[1].

Domeniul de aplicare a drepturilor fundamentale, în dreptul comunitar, este limitat, în schimb, jurisprudenţa Curţii cu privire la drepturile fundamentale a devenit abundentă.

Poziţia CJCE este fără echivoc: e competentă în a controla compatibilitatea măsurilor naţionale de executare a dreptului comunitar cu Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului, excluzând „o reglementare naţională care nu se situează în cadrul dreptului comunitar" (hotărârea *ERT*, 18 iunie 1991 C-260/89; Rec. p.I.-2925).

Altfel spus, Curtea de la Luxemburg se declară necompetentă în a interpreta conformitatea unor dispoziţii naţionale, puse în discuţie într-o cauză dedusă instanţelor naţionale, cu Convenţia europeană pentru

---

[1] *F. Sudre*, La communaute européenne et les droits fondamentaux après le traite d'Amsterdam. Vers un nouveau système européen de protection des droits de l'homme, în J.C.P. nr. 1-2 din 7 ianuarie 1998, p. 8.

apărarea drepturilor omului, dacă se referă la „o situație care excede domeniului de aplicare a dreptului comunitar".

Judecata naturală a interpretării și aplicării Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului este atributul C.E.D.O. Această soluție a fost reafirmată prin hotărârile *Friedrich Kremzow vs. Austria* (29 mai 1997, C-299/95, Rec., p. I-2629) și *Daniele Annibaldi vs. Sindaco del Comune di Guidonia* (18 decembrie 1997, C-309/96, Rec., p. I-7493).

Nu e doar un motiv de a limita, controlându-le, atribuțiile instituțiilor comunitare, dar și mijlocul de a verifica acțiunea statelor membre în domeniile de aplicare a dreptului comunitar.

În situația în care interpretează dreptul comunitar, sesizată cu o cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, CJCE poate stabili că o lege națională este contrarie dreptului comunitar.

Curtea de la Luxemburg a decis că este de competența sa, într-o acțiune în neîndeplinirea obligațiilor, de a declara că un stat membru nu-și îndeplinește atribuțiile decurgând nu numai din tratate sau dreptul comunitar derivat, dar și din reguli nescrise înglobând inclusiv principii generale de drept (*Comisia vs. Republica Federală Germania*, C249/86, 18 mai 1989, Rec. p. 1263).

Comisia a acuzat Germania că nu a respectat dreptul comunitar cu privire la libera circulație a muncitorilor în interiorul Comunității, adoptând o lege prin care s-a recunoscut, cu titlu permanent, dreptul de sejur al membrilor familiei unui muncitor, cu condiția unei locuințe adecvate, care poate fi verificată în orice moment.

În fapt, autoritățile germane au invocat legea națională, refuzând să proroge autorizația sejurului membrilor familiei unui muncitor emigrant care locuiseră împreună cu acesta regulat (într-o perioadă destul de lungă), amenințându-i cu expulzarea, cât timp pentru o rațiune oarecare (spre exemplu, nașterea unui copil), locuința ocupată de muncitor și de familia sa nu era „potrivită", după criteriile în vigoare, ca rezidență.

CJCE a constatat neîndeplinirea obligației. La punctul 10 din hotărâre s-a arătat că regulamentul comunitar în cauză trebuia să fie interpretat în lumina exigenței respectării vieții de familie, drept menționat expres de art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adăugând că „această respectare face parte din drepturile fundamentale care, potrivit jurisprudenței constante a Curții, reafirmată în preambulul Actului Unic European, sunt recunoscute de dreptul comunitar".

Jurisprudența recentă confirmă invocarea drepturilor fundamentale în contenciosul comunitar, spre exemplu dreptul la respectarea vieții private și de familie.

CJCE, spre deosebire de C.E.D.O., a recunoscut dreptul la reîntregirea familială ca drept fundamental.

Această chestiune s-a ridicat în ce privește Acordul de asociere încheiat între CE și Turcia. În hotărârea *Selma Kadiman vs. Freistaat Bayern* (17 aprilie 1997, C-351/95; Rec. p.I-3689), Curtea a recunoscut dreptul muncitorului turc la reîntregirea familiei, subliniind marja de apreciere a statelor membre în definirea politicilor de imigrație.

În același domeniu, se poate afirma libertatea de exprimare, vezi hotărârea *Vereinigte Familiapress Zeitungsverlags und vertriebs GmbH vs. Heinrich Bauer Verlag* (26 iunie 1997, C-368/95, Rec.p.I-3689). În concluziile sale, avocatul general Tesauro a invocat jurisprudența Curții de la Strasbourg. CJCE, la punctul 18 din hotărâre, a reținut că „menținerea pluralismului presei este susceptibilă a constitui o exigență imperativă, justificând restricția liberei circulații a mărfurilor. Într-adevăr, acest pluralism contribuie la respectarea libertății de exprimare, protejată de art. 10 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[1], inclusă printre drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică comunitară".

În ce privește drepturile de natură procedurală, jurisprudența recentă indică numeroase hotărâri ce pun în evidență drepturi fundamentale, precum dreptul la un recurs efectiv sau dreptul la un proces echitabil.

Hotărârea *SCK-FNK vs. Comisia* a Tribunalului de Primă Instanță (22 octombrie 1997, T-213/95 și T-18/96, Rec. P.II-1739) invocă art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului pentru a contesta durata îndelungată în fața Comisiei a unei proceduri privind o înțelegere ilicită.

Tribunalul, la punctul 56 din decizie, afirmă că respectarea de Comisie a unui termen rezonabil cu privire la adoptarea deciziilor la sfârșitul procedurii administrative în materia politicii de concurență constituie un principiu general al dreptului comunitar. La punctul 57, Tribunalul se referă, pentru a aprecia caracterul rezonabil al duratei procedurii administrative, la mai multe hotărâri ale Curții de la Strasbourg. Hotărârea *Baustahlgewebe GmbH vs. Comisia* privește și jurisprudența C.E.D.O.,

---

[1] A se vedea și *I.L. Herrarte* și alții, Convenio europeo de derechos humanos, Civitas Ediciones S.L., Madrid, 2004, p. 356 și urm.

pentru a aprecia caracterul rezonabil al duratei unei proceduri jurisdicţionale, anulând hotărârea Tribunalului de Primă Instanţă, motivând ca procedura „a depăşit exigenţele legate de respectarea dreptului rezonabil".

III. Viitorul: de la Tratatul de la Amsterdam şi Carta drepturilor Uniunii Europene, proclamată la Nisa la 7 decembrie 2000, noi perspective, dar şi incertitudine. Constituţia europeană

Tratatul de la Amsterdam, semnat la 2 octombrie 1997 şi în vigoare de la 1 mai 1999, a introdus în dreptul comunitar primar noi dispoziţii privind protecţia drepturilor omului.

În lipsa unui „catalog" comunitar al drepturilor fundamentale ale omului sau aderării Uniunii Europene la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, acest tratat poate contribui într-o manieră semnificativă la extinderea protecţiei drepturilor fundamentale în Comunitatea Europeană.

Înainte de Tratatul de la Amsterdam şi după Tratatul de la Maastrischt (1993), doar articolul F-2 se referea expres la drepturile fundamentale, „Uniunea respectă drepturile fundamentale, acelea care sunt garantate prin Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, şi cele ce rezultă din tradiţiile constituţionale comune ale statelor membre, respectiv principiile generale ale dreptului comunitar". Este chiar confirmarea jurisprudenţei Curţii de la Luxemburg.

În acelaşi timp, articolul L al Tratatului asupra Uniunii Europene prevedea de o manieră generală că CJCE nu poate sancţiona nerespectarea drepturilor fundamentale în domeniile derivând din al doilea şi al treilea pilon (cu excepţiile prevăzute de art. K.3 c).

Tratatul de la Amsterdam subliniază importanţa drepturilor fundamentale. Art. 6-1 din Tratatul asupra Uniunii Europene enunţă principiile fundamentale ale Uniunii: libertatea, democraţia, respectarea drepturilor fundamentale ale omului şi statul de drept.

Articolul 6-2 al aceluiaşi tratat reia textul vechiului articol F-2, dar cu o totul altă valoare: în baza art. 46 d) din acest tratat, Curtea de la Luxemburg poate controla dacă acţiunea instituţiilor comunitare respectă drepturile fundamentale enunţate de art. 6-2, anume cele care sunt garantate prin Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Fără îndoială, aceasta competenţă nu se exercită decât în ceea ce priveşte instituţiile, dar nu exclude controlul respectării drepturilor funda-

mentale de state cât timp acestea pun în aplicare reguli comunitare (hotărârea *Elliniki Radiophonia Tiléorassi AE şi Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou vs. Dimotiki Etairia Pliroforissis, Sotirios Kouvelas, Nicolaos Avdellas şi alţii,* 1991).

Trebuie menţionat şi art. 49 al Tratatului asupra Uniunii Europene, care prevede că orice stat ce doreşte să devină membru al Uniunii trebuie să respecte principiile fundamentale ale art. 6-1, enunţate mai sus.

În acelaşi timp, art. 7 din Tratat arată că, în situaţia încalcării grave şi persistente de un stat membru a principiilor art. 6-1, Consiliul European poate suspenda anumite drepturi ale acelui stat.

În temeiul art. 13 din Tratatul de la Maastricht „Consiliul, hotărând în unanimitate asupra propunerilor Comisiei, şi după consultarea Parlamentului European, poate lua măsuri necesare în vederea combaterii oricăror discriminări bazate pe sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală".

Articolul 13 furnizează o bază incontestabilă pentru a permite Comunităţii să prevadă în viitor numeroase drepturi în materia drepturilor omului, când CJCE va avea o largă competenţă pentru a controla respectarea drepturilor fundamentale.

Extinderea progresivă a competenţelor comunitare (mediu, politica de angajare, uniunea economică şi monetară, protecţia consumatorilor), contenciosul drepturilor fundamentale ale străinilor, „comunizarea" politicilor de viză, azil şi imigrare, cooperarea judiciară în materie penală, constituie domenii de aplicare a drepturilor omului asupra cărora CJCE îşi va exercita jurisdicţia.

Dispoziţiile de natură procedurală şi de fond limitează totuşi posibilităţile de acţiune ale Curţii de la Luxemburg. Procedural, condiţiile stricte continuă să se aplice în ce priveşte interesul de a acţiona al persoanelor fizice şi juridice în sensul solicitării anulării unui act comunitar.

Aceste condiţii par a fi înclinate spre o atitudine protectoare a Curţii în materia drepturilor fundamentale, iar numeroşi petenţi se văd în incapacitatea de a deduce cauza soluţionării Curţii, întrucât „nu sunt direct şi individual priviţi de un act comunitar".

Statele membre pot, în baza art. 35 TUE, să nu accepte competenţa Curţii în a statua cu titlu prejudicial asupra validităţii şi interpretării deciziilor şi convenţiilor luate în materie de cooperare judiciară penală.

Acesta acte pot totuşi să se refere atât la prevenirea criminalităţii, cât şi a rasismului şi xenofobiei (art. 29 TUE).

Pe acest fond, controlul actelor adoptate în cadrul politicii internaţionale şi de securitate comună (P.E.S.C.) a Uniunii Europene nu a fost încredinţat Curţii; este normal ca actele mai mult politice sa fie excluse controlului CJCE, care are totuşi competenţă dacă bugetul Uniunii este afectat. În această ipoteză, doar procedura bugetară este supusă controlului.

O altă limitare importantă (art. 35 TUE) o reprezintă faptul că validitatea sau proporţionalitatea operaţiunilor luate de poliţie sau de alte servicii represive într-un stat membru nu poate fi verificată de Curte; aceasta nu poate hotarî asupra existenţei răspunderii ce revine statelor membre, pentru a menţine ordinea publică şi păstra siguranţa internă.

Regimul juridic al protecţiei drepturilor fundamentale se află la intersecţia a două căi. Va exista un efect de osmoză sau de separare între sistemul de protecţie a drepturilor omului al Consiliului Europei şi cel al Uniunii Europene?

Tratatul de la Amsterdam alocă drepturilor omului, în cadrul ordinii comunitare, funcţia obiectivă a statului, a valorilor preeminente cărora le este supusă acţiunea ansamblului puterilor publice[1].

Argumentând, pe de o parte „banalizarea" folosirii Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului de jurisdicţia comunitară de la Luxemburg (CJCE şi T.P.I.) şi, pe de altă parte, aporturile considerabile ale Tratatului de la Amsterdam, care procedează, în fapt, la o integrare a Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale în dreptul comunitar, protecţia drepturilor omului în cadrul european pare consolidată.

Se consideră ca tratatele consacră, fără echivoc, dorinţa Uniunii Europene de a construi propriul său sistem de protecţie a drepturilor omului[2], pe o absorbţie a Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului; sistemul comunitar este necesar chemat să concureze sistemul propriu al Convenţiei europene, şi unul şi altul fiind fondate pe aceleaşi valori.

Depinde doar de CJCE dacă va exploata în viitor din plin noile competenţe în domeniul drepturilor omului, preluând jurisprudenţa C.E.D.O. pentru a dezvolta un veritabil drept comunitar al drepturilor fundamentale.

---

[1] *F. Sudre*, La communaute européenne et les droits fondamentaux après le traite d'Amsterdam. Vers un nouveau système européen de protection des droits de l'homme, în J.C.P. nr. 1-2 din 7 ianuarie 1998, p. 8.

[2] *B. Conforti*, Droit communautaire, Charte des droits fondamentaux et Convention européenne des droits de l'homme, Bulletin des droits de l'homme, numéro 10, Luxembourg 2002, p. 7-14.

Ipoteza învederată de Frederic Soudre în studiul indicat merită atenţie în legatură cu pertinenţa analizei efectuate de factorii politici, întrucat întrezăreşte viitorul Europei.

Această dualitate de jurisdicţii, cu atribuţii diferite, plus domenii geografice de influenţă distincte lucrează de o manieră complementară şi aproape în acelaşi sens.

Constituţia europeană, în curs de adoptare de statele Uniunii europene, acordă statut juridic Cartei drepturilor fundamentale[1], documentul care se bucura doar de valoare de *soft law* dobândind statut constituţional, în reglementarea din Partea a II-a, care propune un „catalog" de drepturi fundamentale, inspirate din Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Potrivit art. I-9, Uniunea recunoaşte drepturile, libertăţile şi principiile enunţate în Carta drepturilor fundamentale, arătând chiar că va adera la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului. Aderarea la Convenţie nu va modifica în vreun fel competenţele Uniunii.

În plus, drepturile fundamentale, garantate prin Convenţie şi care rezultă din tradiţiile constituţionale comune statelor membre, fac parte din dreptul Uniunii ca principii generale[2].

În raportul său, Grupul de lucru pentru proiectul Constituţiei europene a precizat că rolul C.E.D.O. este cel al unei jurisdicţii specializate, care veghează la respectarea de către Uniune a obligaţiilor sale ce rezultă din aderarea la Convenţie, iar nu cel al unei Curţi supreme, care verifică activitatea desfăşurată de CJCE.[3]

Se apreciază că, în viitor, C.E.D.O. ar putea avea, în raport cu CJCE, rolul unei instanţe internaţionale în raport cu o instanţa internă.

Totuşi, art. II-112 alin. (3) din Carta drepturilor fundamentale arată fără echivoc că, în cazul în care un drept reglementat de Cartă este reglementat, în acelaşi timp, şi de Convenţia europeană a drepturilor omului, conţinutul şi sfera de aplicare ale acestuia vor fi înţelese în sensul

---

[1] *C. Bârsan*, Convenţia europeana a drepturilor omului. Comentariu pe articole, Vol. I., Drepturi şi libertăţi, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, p. 12 şi urm.

[2] A se vedea şi Projet de Traité établissant une Constitution pour l'Europe tel qu'agréé par la Conférence intergouvernementale le 18 juin 2004, Vol. I, Luxembourg, 2004, p. 23 şi urm.

[3] *I. Gâlea, M.A. Dumitraşcu, C.D. Morariu*, Tratatul instituind o Constituţie pentru Europa, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, p. 33 şi urm.

Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Pentru moment însă, protecţia drepturilor omului este mai întâi obiectul Curţii de la Strasbourg, dar, orice judecător, fie că este naţional sau comunitar, trebuie să urmărească direct respectarea drepturilor fundamentale.

Judecător Dragoş Călin
Judecătoria Slatina

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I. Principiile dreptului comunitar

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

A. Efectul direct

1.

Hotărârea Curții din 5 februarie 1963, Van Gend en Loos c. Administratie der Belastingen, C-26/62[1]

CEE – natura juridică

Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare – procedură

Drept comunitar – efectul direct – subiect de drepturi și obligații comunitare – drepturi și obligații ale particularilor

---

[1] *Bülow*, Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters / Recht der Internationalen Wirtschaft, 1963, p. 162-165; *M. Berri,* Giustizia civile, 1963, I, p. 1226-1231; K.E. *Bachmayr,* Betriebs-Berater, 1963, p. 968-970; *J. Bréban,* Recueil Dalloz Sirey, 1963, Jur., p. 623-626; *N. Catalano,* Il, Foro padano, 1963, V Col. 33-42; *F. Durante,* Rivista di diritto internazionale, 1963, p. 415-421; *D. Ehle,* Neue juristische Wochenschrift, 1963, p. 974-976; *P. Gori,* Giurisprudenza italiana, 1963, IV Sez.4a, Col. 49-56; *A. Hamann,* Der Betrieb, 1963, p. 683-685; *P. Hay,* American Journal of Comparative Law, 1963, p. 404-408; *F.-C. Jeantet,* La Semaine juridique, Éd. Générale, 1963, II, 13177; *F.-C. Jeantet,* Le Barreau de France, 1963, n° 147-148, p. 25-26; *N.S. Marsh,* International and Comparative Law Quarterly, 1963, p. 1411-1416; *A. Migliazza,* Rivista di diritto processuale, 1963, p. 651-657; *W.F. Prins,* Ars aequi, 1963, p. 12-16; *F. Rigaux,* Journal des tribunaux, 1963, p. 190-192; *J. Robert,* Recueil Sirey, 1963, p. 29-33; *Ch. R.,* Revue générale de droit international public, 1963, p. 421-422; *F. Salomonson,* Nieuwe Rotterdamse Courant, 1963, 4 maart, p. 3; *I. Samkalden,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1963, p. 107-112; *Sk.*, Common Market Law Review, 1963, p. 88-92; *J.I. Steenbergen,* Weekblad voor fiscaal recht, 1963, p. 297-304, p. 321-326; L.P. *Suetens,* Rechtskundig weekblad, 1962-63, Col. 1939-1943; *I. Telchini,* Diritto internazionale, 1963, n° 3, I, p. 247-258; *W. Tengler,* Neue juristische Wochenschrift, 1963, p. 1751-1752; *Valenti, Angelo, Pellegrini, Luciana,* Rivista di diritto europeo, 1963, p. 252-256; *J. Amphoux,* Revue générale de droit international public, 1964, p. 110-157; N. *Ronzitti,* Il Foro italiano, 1964, IV Col. 98-101; *S.A. Riesenfeld, R.M. Buxbaum,* American Journal of International Law, 1964, p. 152-159; *V. Pellicer, A. Jesús,* Revista de Derecho Mercantil, 1965, p. 271-335; *S. Patijn,* Nederlands juristenblad, 1967, p. 926-929; *F. Salomonson,* Nederlands juristenblad, 1967, p. 431-433; *Boletim do Ministério da Justiça, 1986,* n° 25-26, p. 258-260; *A. Oppenheimer,* The Relationship between European Community Law and National Law: The Cases, 1994, p. 48-49; *I. Samkalden,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 1-5; *M. Fritz,* Ny Juridik, 1996, n° 2, p. 118-126.

State membre – neîndeplinirea obligațiilor comunitare
Taxe vamale – majorare – noțiune – constatare – interzicere – efect direct

1. Pentru a conferi CJCE competența de a pronunța o hotărâre preliminară, întrebarea adresată Curții în cadrul acestei proceduri trebuie să privească interpretarea Tratatului.

2. Aspectele avute în vedere de instanța națională la formularea întrebărilor adresate CJCE, precum și pertinența acestora pentru fondul cauzei nu sunt supuse cenzurii Curții.

3. Comunitatea Economică Europeană constituie o nouă ordine juridică de drept internațional, în favoarea căreia statele și-au limitat, cu toate că în anumite domenii, drepturile lor suverane și ale cărei subiecte sunt formate nu numai din statele membre, dar și din resortisanții acestora.

Dreptul comunitar, independent de legislația statelor membre, nu este numai generator de obligații în sarcina particularilor, dar creează și drepturi care intră în patrimoniul juridic al acestora. Aceste drepturi iau naștere nu numai în temeiul unei dispoziții exprese în acest sens a Tratatului, dar și în virtutea unor obligații stabilite în mod explicit de acesta, atât în sarcina particularilor, cât și a statelor membre și a instituțiilor comunitare.

4. Faptul că Tratatul CEE, în art. 169 și art. 170, îndrituiește Comisia și statele membre să formuleze o acțiune împotriva statului care nu și-a executat obligațiile astfel stabilite nu lipsește particularii de dreptul de a invoca, într-un asemenea caz, încălcarea acestor obligații în fața judecătorului național.

5. Interpretând textul Tratatului CEE în mod sistematic și în spiritul său, rezultă că art. 12 produce efecte directe și este de natură să creeze drepturi subiective pe care instanțele naționale trebuie să le apere.

6. Din economia textului art. 12 din Tratat rezultă că trebuie, pentru a constata dacă taxele vamale și cele cu efect echivalent au fost majorate, cu încălcarea dispozițiilor Tratatului, să fie avute în vedere taxele aplicate efectiv, la data intrării în vigoare a Tratatului.

7. Constituie o majorare nelegală, în sensul art. 12 din Tratatul CEE, impunerea, începând cu data intrării în vigoare a Tratatului, a unei taxe majorate cu privire la același produs, indiferent de faptul că această creștere provine dintr-o majorare propriu-zisă a taxei vamale sau dintr-o nouă clasificare a tarifelor care ar avea drept consecință încadrarea produsului respectiv la o categorie pentru care taxele vamale sunt mai mari.

Obiect: Cererea adresată Curţii, în temeiul art. 177 alin. (1) lit. (a) şi alin. (3) din Tratatul CEE, de către Tariefcommissie, tribunal administrativ olandez care se pronunţă în ultimă instanţă asupra cererilor în contencios fiscal şi care urmăreşte pronunţarea, în legătură cu litigiul dedus judecăţii a unei hotărâri preliminare, cu privire la următoarele chestiuni:

1) Dacă art. 12 din Tratatul CEE are efect direct în dreptul intern, respectiv dacă resortisanţii statelor membre pot să invoce, în acest temei, drepturi pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze.

2) În caz afirmativ, dacă instituirea, în Olanda, a unei taxe vamale de 8%, pentru importul, din Germania, de uree-formaldehidă, reprezintă o majorare a taxelor vamale la import, cu încălcarea dispoziţiilor art. 12 din Tratatul CEE, sau dacă este doar o modificare rezonabilă a taxei la import aplicabilă înainte de 1 martie 1960 care, deşi echivalează cu o creştere a acesteia, nu trebuie considerată ca fiind o încălcare a art. 12 din Tratat.

CURTEA,

Cu privire la procedură

1. Nu s-a formulat nici o cerere privind regularitatea procedurii acţiunii pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare, adresată Curţii în temeiul art. 177 din Tratatul CEE de către Tariefcommissie, organ jurisdicţional în sensul acestui articol.

2. În plus, nu există temeiuri pentru care Curtea să se sesizeze din oficiu în legătură cu neregularitatea procesuală a acestei cereri.

Cu privire la prima întrebare

Competenţa Curţii

3. Guvernul olandez şi guvernul belgian invocă necompetenţa Curţii, susţinând că în cazul de faţă ar fi vorba de o cerere care se referă nu la interpretarea, ci la aplicarea Tratatului în contextul dreptului constituţional din Olanda.

4. Astfel, Curtea nu ar fi competentă să se pronunţe, dacă ar fi cazul, cu privire la supremaţia dispoziţiilor din Tratatul CEE asupra legislaţiei olandeze sau a altor acorduri la care Olanda este parte şi care au fost

integrate în dreptul naţional olandez; soluţionarea acestei probleme este de competenţa exclusivă a organelor jurisdicţionale de drept intern, sub rezerva conformităţii acţiunii cu dispoziţiile art. 169 şi art. 170 din Tratat.

5. În cauză nu s-a solicitat Curţii să se pronunţe asupra aplicării Tratatului potrivit principiilor dreptului intern olandez, fapt care rămâne în competenţa organelor jurisdicţionale de drept intern, ci, în baza art. 177 lit. (a) din Tratat, să interpreteze domeniul de aplicare al art. 12 din acest Tratat în contextul dreptului comunitar şi sub aspectul efectului său asupra particularilor, deci acest motiv nu are, prin urmare, temei legal.

6. Guvernul belgian invocă în continuare necompetenţa Curţii, arătând că răspunsul pe care aceasta l-ar putea da la prima întrebare adresată de Tariefcommissie nu ar fi relevant pentru soluţionarea litigiului înaintat acestei instanţe.

7. Pentru a atribui competenţă Curţii în cauza de faţă, este necesar şi suficient să reiasă fără dubii că întrebarea adresată Curţii vizează interpretarea Tratatului.

8. Argumentele care au determinat alegerea întrebărilor de către instanţa naţională, precum şi importanţa pe care aceasta înţelege să o acorde acestor întrebări în cadrul litigiului supus judecăţii, nu fac obiectul aprecierii Curţii, din formularea întrebărilor adresate reieşind că acestea se referă la interpretarea Tratatului, de competenţa Curţii, acest motiv fiind nefondat.

Cu privire la fondul cauzei

9. Prima întrebare este dacă art. 12 din Tratat are efect direct în dreptul intern, respectiv dacă resortisanţii statelor membre pot să invoce, în acest temei, drepturi pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze.

10. Pentru a şti dacă dispoziţiile unui tratat internaţional au un domeniu de aplicare atât de larg, este necesar să se aibă în vedere spiritul, cadrul general şi formularea acestor dispoziţii.

11. Obiectivul Tratatului CEE, care este de a institui o piaţă comună, a cărei funcţionare este de interes direct pentru justiţiabilii din Comunitate, implică faptul că acest Tratat este mai mult decât un acord, care doar dă naştere unor obligaţii reciproce între statele contractante.

12. Această concepţie este confirmată de preambulul Tratatului, care nu menţionează numai guvernele, ci şi popoarele, precum şi, în mod concret, de înfiinţarea de organe care instituţionalizează drepturi suverane, al căror exerciţiu incumbă atât statelor membre, cât şi cetăţenilor acestora.

13. Trebuie remarcat că, în plus, cetățenii statelor care fac parte din Comunitate sunt chemați să colaboreze, prin intermediul Parlamentului European și al Consiliului Economic și Social, pentru buna funcționare a acestei Comunități.

14. Totodată rolul Curții de Justiție, în temeiul art. 177, al cărui scop este de asigura uniformitatea de interpretare a Tratatului de către organele jurisdicționale de drept intern, confirmă faptul că statele au recunoscut dreptului comunitar o autoritate susceptibilă de a fi invocată de resortisanții lor în fața acestor instanțe.

15. Prin urmare, Comunitatea constituie o nouă ordine juridică de drept internațional, în beneficiul căreia statele și-au limitat drepturile suverane, deși doar pentru un număr limitat de domenii, iar subiectele sale de drept sunt nu numai statele membre, ci și resortisanții acestora.

16. Independent de legislația statelor membre, dreptul comunitar dă naștere nu doar unor obligații în sarcina particularilor, ci și unor drepturi pentru aceștia.

17. Aceste drepturi iau naștere nu numai în situația în care sunt prevăzute în mod expres prin Tratat, ci și prin obligațiile pe care Tratatul le impune, într-un mod foarte bine definit, atât particularilor, cât și statelor membre și instituțiilor comunitare.

18. Referitor la cadrul general al Tratatului, în materie de taxe vamale (la import și la export) și taxe cu efect echivalent, trebuie subliniat că art. 9, potrivit căruia Comunitatea este fondată pe o uniune vamală, instituie, ca principiu fundamental, interzicerea acestor taxe.

19. Această regulă se găsește la începutul părții din Tratat care definește „fundamentele Comunității"; fiind aplicată și explicată prin art. 12.

20. Dispozițiile art. 12 cuprind o interdicție clară și necondiționată, respectiv o obligație de a nu face, neînsoțită de vreo rezervă din partea statelor membre, prin care punerea sa în aplicare să fie condiționată de un act pozitiv de drept intern.

21. Prin însăși natura sa, această interdicție produce efecte directe în raporturile juridice dintre statele membre și justițiabilii acestora.

22. Punerea în aplicare a art. 12 nu necesită nici o intervenție legislativă din partea statelor.

23. Potrivit acestui articol, desemnarea statelor membre ca subiecte pasive ale obligației de a se abține nu implică și faptul că resortisanții acestora nu pot fi titularii dreptului corelativ.

24. În plus, argumentul ce are drept temei dispozițiile art. 169 și art. 170 din Tratat, invocat de cele trei guverne care au prezentat observații Curții în expunerea situației de fapt, se dovedește a fi fals.

25. Împrejurarea că Tratatul, în articolele sus-menţionate, permite Comisiei şi statelor membre să aducă în faţa Curţii un stat care nu şi-a executat obligaţiile nu înseamnă că particularii nu pot să invoce neexecutarea acestor obligaţii, dacă este cazul, în faţa unei instanţe naţionale, după cum faptul că Tratatul oferă Comisiei modalităţi prin care să asigure respectarea obligaţiilor impuse celor care sunt parte la Tratat nu exclude posibilitatea invocării nerespectării acestor obligaţii, în cazul unor litigii între particulari aflate pe rolul unei instanţe naţionale.

26. O interpretare limitativă, doar pentru procedurile prevăzute în art. 169 şi art. 170, a garanţiilor împotriva unei încălcări a art. 12 de către statele membre ar suprima orice protecţie legală directă a drepturilor individuale ale resortisanţilor acestora.

27. Recurgerea la procedura prevăzută de aceste articole ar putea fi ineficientă dacă intervine după punerea în aplicare a unei decizii naţionale care a fost adoptată cu nerespectarea dispoziţiilor Tratatului.

28. Diligenţa particularilor interesaţi de apărarea drepturilor lor presupune un control eficient, ce se adaugă atribuţiilor de control încredinţate prin art. 169 şi art. 170 Comisiei şi statelor membre.

29. Pentru considerentele arătate mai sus rezultă că, în spiritul, cadrul general şi textul Tratatului, art. 12 trebuie interpretat ca producând efecte directe şi dând naştere la drepturi individuale pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze.

Cu privire la a doua întrebare

Competenţa Curţii

30. Potrivit observaţiilor guvernelor belgian şi olandez, formularea acestei întrebări pare să necesite, pentru răspuns, examinarea de către Curte a poziţiei tarifare pentru ureea-formaldehidă importată în Olanda, poziţie în legătură cu care Van Gend & Loos şi inspectorul responsabil cu taxele de import şi accize din Zaandam au păreri divergente cu privire la „Tariefbesluit" din 1947.

31. Fără putinţă de tăgadă, întrebarea nu presupune interpretarea Tratatului, ci se referă la un caz de aplicare a legislaţiei vamale olandeze cu privire la încadrarea tarifară a aminoplastelor, ce nu este de competenţa Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene, conform art. 177 lit. a).

32. În consecinţă, cererea formulată de Tariefcommissie excede competenţei Curţii.

33. Semnificația reală a întrebării adresate de Tariefcommissie este de a şti dacă, în drept, o creştere efectivă a taxelor vamale percepute pentru un produs anume şi care ar rezulta nu dintr-o majorare a tarifului, ci dintr-o nouă încadrare a produsului, în urma modificării descrierii tarifare a acestuia, contravine interdicției prevăzute de art. 12 din Tratat.

34. Din acest punct de vedere, întrebarea adresată vizează o interpretare a acestei dispoziții din Tratat şi în mod deosebit a semnificației ce trebuie atribuită noțiunii de taxe percepute înainte de intrarea în vigoare a Tratatului.

35. În consecință, Curtea este competentă să se pronunțe cu privire la această chestiune.

Cu privire la fondul cauzei

36. Din formularea şi cadrul general ale art. 12 din Tratat rezultă că, pentru a constata dacă taxele vamale sau taxele cu efect echivalent au fost majorate cu nerespectarea interdicției prevăzute de acest articol, trebuie să se ia în considerare taxele aplicate în mod efectiv la data intrării în vigoare a Tratatului.

37. În plus, în ce priveşte interdicția prevăzută la art. 12 din Tratat, o astfel de majorare nelegală poate să rezulte atât dintr-o revizuire a tarifului, care ar avea drept consecință încadrarea produsului la o poziție cu un nivel de taxare mai ridicat, cât şi dintr-o majorare propriu-zisă a taxei vamale.

38. Este mai puțin important să se ştie în ce mod a survenit majorarea taxelor vamale, în situația în care, în acelaşi stat membru, acelaşi produs a fost supus unei taxe mai mari după intrarea în vigoare a Tratatului.

39. Aplicarea art. 12, în conformitate cu interpretarea dată mai sus, este de competența instanței naționale, care trebuie să cerceteze dacă produsul pentru care se percep taxe vamale, în cauza de față ureea-formaldehidă provenind din Republica Federală Germania, este supus, conform măsurilor vamale intrate în vigoare în Țările de Jos, unei taxe de import mai mari decât cea aplicată produsului la 1 ianuarie 1958.

40. Curtea nu este competentă să verifice, în această privință, temeinicia afirmațiilor contradictorii ce i-au fost prezentate în cursul procedurii, ci trebuie să lase la aprecierea instanțelor naționale.

Cu privire la cheltuielile de judecată

41. Cheltuielile pretinse de către Comisia CEE şi de către statele membre care au prezentat observații Curții nu pot face obiectul unei restituiri. Procedura are, în ce priveşte părțile din acțiunea principală, caracter

incident relativ la cererea aflată pe rolul Tariefcommissie, aceasta având competența de a se pronunța cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) Articolul 12 din Tratatul CEE produce efecte directe și dă naștere unor drepturi individuale în favoarea justițiabililor, drepturi pe care organele jurisdicționale de drept intern trebuie să le protejeze.

2) Pentru a constata dacă taxele vamale sau taxele cu efect echivalent au fost majorate cu nerespectarea interdicției prevăzute la art. 12 din Tratat, trebuie să se ia în considerare taxele aplicate în mod efectiv de către statul membru în cauză la data intrării în vigoare a Tratatului.

3) O astfel de majorare poate să rezulte atât dintr-o revizuire a tarifului, care ar avea drept consecință încadrarea produsului la o poziție cu un nivel de taxare mai ridicat, cât și dintr-o majorare a taxei vamale aplicate.

4) Este de competența Tariefcommissie să se pronunțe asupra cheltuielilor de judecată.

2.

Hotărârea Curții din 19 ianuarie 1982, Becker, C-8/81[1]

Directivă – efect direct – lipsa transpunerii – dreptul persoanelor fizice și juridice de a invoca directiva – condiții – marjă de apreciere a statelor membre

Dispoziții fiscale – Armonizarea legislațiilor – Impozit pe cifra de afaceri – Taxa pe valoare adăugată

---

[1] *E. Millarg,* Europarecht, 1982, p. 60-61; *J. Usher,* European Law Review, 1982, p. 193-195; *P. Dibout,* Droit fiscal, 1982, p. 965-970; *H.J. Herrmann,* Recht der Internationalen Wirtschaft / Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters, 1982, p. 566-570; *H. Hahn,* Recht der Internationalen Wirtschaft / Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters, 1982, p. 503-506; *R. Hamacher,* Der Betrieb, 1983, p. 311-313; *M.R. Mok,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving 1983, p. 275-276; *Pyrovetsis, P. Michalis,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1983, p. 401-409; *H.G. Schermers,* Ars aequi, 1985, p. 272-273; *C. Cardyn,* Journal de droit fiscal, 1985, p. 246-247 (PM); *A. Oppenheimer,* The Relationship between European Community Law and National Law: The Cases, 1994, p. 134-135; *M.R. Mok,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 585-586.

1. Ar fi incompatibil cu caracterul obligatoriu pe care art. 189 din Tratat îl atribuie directivelor să se excludă de principiu posibilitatea ca obligațiile pe care acestea le impun să fie invocate de persoanele interesate. Mai ales în cazul în care autoritățile comunitare, prin intermediul unei directive, ar impune statelor membre obligația de a adopta o anumită conduită, efectul util al unui astfel de act ar fi diminuat dacă justițiabilii ar fi împiedicați s-o invoce în instanță și dacă instanțele naționale nu ar putea s-o ia în considerare ca element al dreptului comunitar. În consecință, statul membru care nu a adoptat, în termenul stabilit, măsurile de transpunere cerute de o directivă nu poate invoca împotriva persoanelor fizice și juridice neîndeplinirea, de către el însuși, a obligațiilor prevăzute de această directivă. Astfel, în toate cazurile în care dispozițiile unei directive apar, din punctul de vedere al conținutului lor, ca fiind necondiționate și suficient de precise, aceste dispoziții pot fi invocate, în absența unor măsuri de transpunere adoptate în termenul stabilit, împotriva oricărei dispoziții de drept intern contrare directivei sau dacă sunt de natură să stabilească drepturi pe care persoanele fizice și juridice pot să le valorifice împotriva statului.

2. Chiar dacă a șasea Directivă a Consiliului, 77/388, privind armonizarea legislațiilor statelor membre în materia impozitului pe cifra de afaceri, lasă în mod indiscutabil statelor membre o libertate de apreciere mai mare sau mai mică pentru aplicarea unora din dispozițiile sale, acesta nu înseamnă a refuza particularilor dreptul de a invoca acele dispoziții care, dat fiind obiectul lor propriu, pot fi separate de ansamblul prevederilor și pot fi aplicate ca atare. Această garanție minimă în beneficiul justițiabililor prejudiciați de netranspunerea directivei decurge din caracterul juridic al obligației impuse statelor membre prin art. 189 alin. (3) din Tratat. Această obligație ar fi lipsită de efect dacă s-ar permite statelor membre să anihileze, ca rezultat al inacțiunii lor, până și acele efecte pe care anumite dispoziții ale unei directive sunt susceptibile să le producă în virtutea conținutului lor.

3. Rezultă de aici că art. 13 C al Directivei 77/388 nu conferă în nici un fel statelor membre competența de a condiționa sau de a restrânge scutirile prevăzute în partea B; el nu face decât să rezerve statelor membre competența de a da, într-o măsură mai mare sau mai mică, beneficiarilor acestor scutiri, posibilitatea de a opta ei înșiși pentru impozitare, dacă apreciază că este în interesul lor.

4. Din sistemul Directivei 77/388 reiese, pe de o parte, că beneficiarii scutirii, prin faptul că se prevalează de aceasta, renunță în mod

obligatoriu la dreptul de a pretinde deducerea taxelor plătite la cumpărare, iar pe de altă parte că, dat fiind că au beneficiat de scutire, aceştia nu pot să transfere nici o taxă la vânzare, astfel încât drepturile terţilor nu pot fi, în principiu, afectate.

5. Dispoziţia referitoare la scutirea de impozit pe cifra de afaceri pentru operaţiuni de negociere a creditelor, prevăzută la art. 13 partea B lit. (d) pct. (1) din a şasea Directivă a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri putea fi invocată începând cu 1 ianuarie 1979, în absenţa măsurilor de transpunere a acestei directive, de către un negociator de credite, dacă acesta s-a abţinut să perceapă această taxă la vânzare, fără ca statul să îi poată opune propria sa omisiune de a transpune directiva.

Obiect: Cererea adresată Curţii, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 13 partea B lit. (d) pct. (1) din a şasea Directivă a Consiliului 77/388 din 17 mai 1977 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun de taxă pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluar.

CURTEA,

1. Prin ordonanţa din 27 noiembrie 1980, înregistrată la Curte la data de 14 ianuarie 1981, Finanzgericht Münster a formulat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, o cerere pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 13 partea B lit. (d) pct. (1) din a şasea Directivă a Consiliului 77/388 din 17 mai 1977 privind armonizarea legislaţiei statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun de taxă pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare (J. Of. L 145, p. 1) cu scopul de a stabili dacă această dispoziţie poate fi considerată ca fiind direct aplicabilă în Republica Federală Germania începând cu 1 ianuarie 1979, având în vedere că acest stat membru nu a adoptat în termenul prevăzut măsurile necesare pentru a asigura transpunerea ei.

Cu privire la faptele premergătoare litigiului

2. Trebuie reamintit că a şasea Directivă a fost adoptată la 17 mai 1977 şi că, în conformitate cu art. 1 din aceasta, statele membre trebuia să

adopte, cel mai târziu la 1 ianuarie 1978, actele cu putere de lege şi actele administrative necesare pentru a-şi adapta regimul taxei pe valoarea adăugată la cerinţele directivei. Deoarece mai multe state membre, între care şi Republica Federală Germania, nu au fost în măsură să facă modificările necesare în timp util, Consiliul, prin a noua Directivă 78/583 din 26 iunie 1978 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre referitoare la impozitul pe cifra de afaceri (J. Of. L 194, p. 16), a prelungit până la 1 ianuarie 1979, pentru aceste stat membre, termenul stabilit prin art. 1 din a şasea Directivă.

3. Republica Federală Germania a asigurat punerea în aplicare a dispoziţiilor din a şasea Directivă numai odată cu adoptarea legii din 26 noiembrie 1979 (Bundesgesetzblatt I, p. 1953), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1980.

4. Din ordonanţa de trimitere reiese că, în declaraţiile sale lunare de impozit pe cifra de afaceri pentru perioada martie – iunie 1979, reclamanta din acţiunea principală, care exercită profesiunea de negociator de credite independent, a solicitat scutirea de impozit pentru tranzacţiile sale, invocând faptul că a şasea Directivă, care prin art. 13 B lit. (d) pct. (1) obligă statele membre să scutească de taxa pe valoarea adăugată, printre altele, „acordarea şi negocierea creditelor", face deja parte din dreptul intern de la 1 ianuarie 1979.

5. Din dosar reiese că reclamanta a comunicat Finanzamt (Administraţia financiară) valoarea cifrei sale de afaceri şi a TVA-ului plătit în amonte, invocând în favoarea sa scutirea prevăzută la art. 13 B lit. (d) pct. (1) din Directivă. În consecinţă, de fiecare dată aceasta a declarat valoarea 0 pentru impozitul datorat şi deducerea aferentă TVA-ului plătit în avans.

6. Finanzamt nu a acceptat declaraţiile sus-menţionate şi, prin înştiinţările provizorii de plată pentru lunile în cauză, a supus din oficiu, în conformitate cu legislaţia naţională ce nu fusese încă modificată, tranzacţiile reclamantei din acţiunea principală la plata impozitului pe cifra de afaceri, cu deducerea taxelor plătite în avans.

7. După respingerea contestaţiei sale, reclamanta a înaintat împotriva acestor înştiinţări de impunere o acţiune în faţa Finanzgericht, în sprijinul căreia a invocat dispoziţia sus-menţionată din directivă.

8. Finanzamt s-a apărat în faţa Finanzgericht invocând faptul că, în perioada respectivă, a şasea Directivă nu fusese încă pusă în aplicare în Republica Federală Germania. În plus, Finanzamt a susţinut că, potrivit punctului de vedere împărtăşit de toate statele membre, art. 13 B nu poate fi considerat ca fiind o normă direct aplicabilă, întrucât această dispoziţie lasă aprecierea la latitudinea statelor membre.

9. Pentru a soluţiona acest litigiu, Finanzgericht a adresat Curţii o întrebare formulată după cum urmează:

„Dispoziţia referitoare la scutirea de impozitul pe cifra de afaceri pentru tranzacţiile de negociere a creditelor, prevăzută la titlul X art. 13 partea B lit. (d) pct. (1) din a şasea Directivă a Consiliului (77/388/CEE) din 17 mai 1977 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun de taxă pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare este direct aplicabilă în Republica Federală Germania de la 1 ianuarie 1979?"

10. Reclamanta din acţiunea principală nu a fost reprezentată de un avocat în acţiunea în faţa Curţii. Punctul său de vedere a fost susţinut de Comisie, care a prezentat Curţii argumente menite să confirme faptul că art. 13 B lit. (d) pct. (1) din a şasea Directivă poate fi invocat de particulari.

11. Pe de altă parte, Finanzamt şi Guvernul Republicii Federale Germania au prezentat o serie de argumente cu scopul de a demonstra că dispoziţia în cauză nu putea fi invocată în perioada – în speţă în anul fiscal 1979 – în care normele de aplicare ale directivei nu intraseră încă în vigoare în Republica Federală Germania. Acelaşi punct de vedere a fost susţinut şi de Guvernul Republicii Franceze.

Cu privire la fondul cauzei

12. Finanzamt, Guvernul Republicii Federale Germania şi Guvernul Republicii Franceze nu contestă faptul că dispoziţiile directivelor pot fi invocate în anumite împrejurări de către particulari, după cum rezultă din jurisprudenţa Curţii, dar susţin că un asemenea efect nu poate fi recunoscut dispoziţiei în cauză în acţiunea principală.

13. Potrivit guvernului francez, directivele în materie fiscală urmăresc realizarea unei armonizări progresive a diverselor sisteme fiscale naţionale, iar nu înlocuirea acestora cu un regim fiscal comunitar. Acest lucru este valabil şi pentru a şasea directivă, care conţine o serie de dispoziţii ale căror condiţii de aplicare sunt lăsate în mare măsură la latitudinea statelor membre. Întrucât numărul de opţiuni deschise statelor membre în temeiul acestei directive este deosebit de mare, guvernul francez apreciază că directiva, în ansamblul său, nu este susceptibilă de a produce nici un fel de efecte în statele membre înainte de adoptarea măsurilor legislative corespunzătoare la nivel naţional.

14. În orice caz, şi această opinie este împărtăşită de Guvernul Republicii Federale Germania, nu se poate recunoaşte vreun efect direct dispo-

zițiilor art. 13, având în vedere marja de apreciere, libertățile și opțiunile pe care acest articol le conferă statelor membre.

15. În plus, Finanzamt, susținută de Guvernul Republicii Federale Germania, atrage atenția asupra coerenței sistemului fiscal vizat de directivă și, în mod deosebit, asupra problemelor care rezultă din lanțul de impuneri ce caracterizează taxa pe valoarea adăugată. Finanzamt consideră că nu este posibil ca o scutire, așa cum este cea prevăzută la art. 13 B lit. (d) pct. (1), să fie izolată de contextul său fără ca aceasta să perturbe întregul mecanism al sistemului fiscal în cauză.

16. Ca răspuns la aceste argumente, problema ridicată trebuie examinată atât în raport cu directiva în sine, cât și în raport cu regimul fiscal în cauză, în lumina jurisprudenței Curții referitoare la efectul directivelor.

Cu privire la efectul directivelor în general

17. În conformitate cu art. 189 alin. (3) din Tratat, „directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru căruia i se adresează, în ce privește rezultatul de atins, lăsând în același timp autorităților naționale competența cu privire la alegerea formei și a mijloacelor".

18. Din această dispoziție reiese că statele cărora li se adresează o directivă sunt ținute, în temeiul directivei, de o obligație de rezultat, care trebuie executată înainte de împlinirea termenului prevăzut de directiva însăși.

19. Rezultă din aceasta că, în toate cazurile în care o directivă este corect transpusă, efectele sale se extind și asupra particularilor, prin intermediul măsurilor de transpunere adoptate de statul membru în cauză (Hotărârea din 6 mai 1980, Comisia c. Belgia, C-102/79).

20. Cu toate acestea, probleme deosebite apar în cazul în care un stat membru nu a transpus corect o directivă și, în mod deosebit, în cazul în care dispozițiile unei directive nu au fost transpuse până la împlinirea termenului stabilit pentru punerea sa în aplicare.

21. Din jurisprudența constantă a Curții și, mai recent, din Hotărârea din 5 aprilie 1979 (Ratti, C-148/78) rezultă că dacă, în temeiul dispozițiilor art. 189, regulamentele sunt direct aplicabile și, în consecință, sunt prin natura lor susceptibile să producă efecte directe, aceasta nu înseamnă că alte categorii de acte menționate în acest articol nu pot să producă niciodată efecte similare.

22. Ar fi într-adevăr incompatibil cu caracterul obligatoriu pe care art. 189 îl atribuie directivelor să se excludă în principiu posibilitatea ca obligațiile pe care acestea le impun să fie invocate de persoanele interesate.

23. Mai ales în cazul în care autorităţile comunitare, prin intermediul unei directive, ar impune statelor membre obligaţia de a adopta o anumită conduită, efectul util al unui astfel de act ar fi diminuat dacă justiţiabilii ar fi împiedicaţi s-o invoce în instanţă şi dacă instanţele naţionale ar fi împiedicate s-o ia în considerare ca element al dreptului comunitar.

24. În consecinţă, statul membru care nu a adoptat, în termenul stabilit, măsurile de transpunere cerute de o directivă nu poate invoca împotriva persoanelor fizice şi juridice neîndeplinirea, de către el însuşi, a obligaţiilor prevăzute de această directivă.

25. Astfel, în toate cazurile în care dispoziţiile unei directive apar, din punctul de vedere al conţinutului lor, ca fiind necondiţionate şi suficient de precise, acestea pot fi invocate, în absenţa unor măsuri de transpunere adoptate în termenul stabilit, împotriva oricărei norme de drept intern neconforme cu directiva sau dacă sunt de natură să definească drepturi pe care particularii pot să le valorifice împotriva statului.

26. Întrebarea adresată Curţii de către Finanzgericht urmăreşte să stabilească dacă un astfel de caracter i se poate recunoaşte art. 13 B lit. (d) pct. (1) din directivă, în termenii căreia „statele membre acordă scutiri, în condiţiile pe care acestea le stabilesc, pentru a asigura aplicarea corectă şi directă a scutirilor prevăzute mai jos şi pentru a preveni orice fraudă, evaziune sau abuz,....pentru (d) următoarele tranzacţii: 1. Acordarea şi negocierea creditelor."

Cu privire la sistemul Directivei şi la contextul art. 13

27. Întrucât stabileşte activitatea care beneficiază de scutire şi beneficiarul acestei scutiri, directiva în sine este suficient de precisă pentru a fi invocată de un justiţiabil şi pentru a fi aplicată de instanţă. Cu toate acestea, rămâne de analizat dacă dreptul la scutire pe care îl conferă poate fi considerat ca fiind necondiţionat, având în vedere sistemul general al directivei şi contextul art. 13, precum şi particularităţile regimului fiscal în cadrul căruia trebuie să se aplice scutirea.

28. În ceea ce priveşte sistemul general al directivei, trebuie analizat, în primul rând, argumentul bazat pe faptul că dispoziţia vizată de instanţa naţională face parte integrantă dintr-o directivă de armonizare care rezervă statelor membre, în mai multe privinţe, o marjă de apreciere care comportă libertăţi şi opţiuni.

29. Chiar dacă a şasea Directivă lasă în mod indiscutabil statelor membre o libertate de apreciere mai mare sau mai mică pentru aplicarea

unora din dispoziţiile sale, acesta nu înseamnă a refuza particularilor dreptul de a invoca acele dispoziţii care, dat fiind obiectul lor propriu, pot fi separate de ansamblul prevederilor şi pot fi aplicate ca atare. Această garanţie minimă în beneficiul justiţiabililor lezaţi de nepunerea în aplicare a directivei decurge din caracterul constrângător al obligaţiei impuse statelor membre prin art. 189 alin. (3) din Tratat. Această obligaţie ar fi lipsită de orice eficacitate dacă s-ar permite statelor membre să anuleze, ca rezultat al inacţiunii lor, până şi acele efecte pe care anumite dispoziţii ale unei directive sunt susceptibile să le producă în virtutea conţinutului lor.

30. În consecinţă, caracterul general al directivei în cauză sau latitudinea pe care o lasă statelor membre în anumite privinţe nu poate fi invocată pentru a nega orice efect acelor dispoziţii care, dat fiind conţinutul lor, pot fi în mod util invocate în justiţie, în ciuda faptului că directiva în ansamblul ei nu a fost transpusă.

31. Cât despre contextul art. 13, Finanzamt, susţinută de Guvernul Republicii Federale Germania şi de guvernul francez, atrage în mod deosebit atenţia asupra libertăţii de apreciere rezervate statelor membre prin teza introductivă din partea B a acestui articol, în care se precizează că statele membre acordă scutiri, „în condiţiile pe care acestea le stabilesc" „pentru a asigura aplicarea corectă şi directă a scutirilor prevăzute" şi „pentru a preveni orice evaziune, fraudă sau abuz". Se precizează că, având în vedere aceste dispoziţii, clauzele de scutire de la art. 13 nu sunt necondiţionate; în consecinţă, ele nu pot fi invocate înainte de stabilirea condiţiilor menţionate.

32. În această privinţă trebuie în primul rând remarcat că acele „condiţii" la care se face referire nu afectează în nici un fel definiţia conţinutului scutirii prevăzute.

33. Pe de o parte, „condiţiile" menţionate au scopul de a asigura aplicarea corectă şi directă a scutirilor prevăzute. Un stat membru nu poate să opună propria sa omisiune de a adopta acele dispoziţii destinate să faciliteze tocmai aplicarea acestei scutiri unui contribuabil care este în măsură să demonstreze că situaţia sa fiscală se încadrează de fapt în una din categoriile care beneficiază de scutirile menţionate de directivă.

34. Pe de altă parte, „condiţiile" vizează măsurile destinate să prevină fraudele, evaziunea fiscală şi abuzurile. Un stat membru care nu a luat măsurile de prevedere necesare în acest scop nu poate să invoce propria sa omisiune pentru a îi refuza unui contribuabil posibilitatea de a beneficia de o scutire pe care acesta din urmă poate să o solicite în mod legitim în temeiul directivei, cu atât mai mult cu cât, în absenţa unor dispo-

ziţii specifice în materie, nimic nu împiedică statul respectiv să recurgă la orice alte dispoziţii aplicabile din legislaţia sa fiscală generală destinate să combată frauda.

35. Rezultă, aşadar, că argumentul bazat pe prima teză a art. 13 B urmează a fi respins.

36. Împotriva posibilităţii de a invoca dispoziţia în cauză, Finanzamt, Guvernul Republicii Federale Germania şi guvernul francez fac de asemenea trimitere la partea C din art. 13, formulată astfel: „Opţiuni. Statele membre pot acorda contribuabililor dreptul de opţiune în ceea ce priveşte impunerea în cazurile de (...) b) tranzacţii care se încadrează la partea B. lit. (d) (...) Statele membre pot restrânge domeniul de aplicare al dreptului de opţiune şi stabilesc modalităţile de exercitare a acestuia".

37. Guvernul german subliniază că opţiunea prevăzută de această dispoziţie este „rezervată statelor membre" şi că Republica Federală Germania nu a făcut uz de această competenţă decât în art. 9 din actul normativ de transpunere. Nu este admisibil să se anticipeze această opţiune legală. Având în vedere această competenţă, rezervată statelor membre, şi posibilitatea pe care aceasta o presupune de a restrânge domeniul de aplicare al dreptului la opţiune şi de a stabili modalităţile de exercitare a acestuia, dispoziţia invocată de reclamanta din acţiunea principală nu poate fi considerată ca fiind o regulă necondiţionată.

38. Această argumentare se bazează pe o apreciere eronată a domeniului de aplicare al art. 13 C. În temeiul competenţei conferite prin această dispoziţie, statele membre pot da beneficiarilor scutirilor prevăzute de directivă posibilitatea de a renunţa la scutire fie în toate cazurile, fie în anumite limite sau cu respectarea anumitor condiţii. Trebuie totuşi subliniat că, potrivit dispoziţiei menţionate, în cazul în care un stat membru face uz de această competenţă, exercitarea opţiunii conferite în aceste condiţii aparţine numai contribuabilului şi nu statului.

39. Rezultă de aici că art. 13 C nu conferă în nici un fel statelor membre competenţa de a condiţiona sau de a restrânge în vreun fel scutirile prevăzute în partea B; el nu face decât să rezerve statelor membre competenţa de a da, într-o măsură mai mare sau mai mică, beneficiarilor acestor scutiri posibilitatea de a opta ei înşişi pentru impozitare, dacă apreciază că este în interesul lor.

40. În consecinţă, dispoziţia invocată de Finanzamt şi de guvernul german pentru a demonstra caracterul condiţionat al scutirii nu este relevantă pentru situaţia unui contribuabil care şi-a manifestat voinţa de a beneficia de scutirea prevăzută de directivă, dat fiind că exprimarea

acestei voinţe exclude în mod obligatoriu exercitarea dreptului de opţiune prevăzut la art.13 C.

Cu privire la sistemul taxei pe valoarea adăugată

41. În sprijinul punctului de vedere potrivit căruia art. 13 B lit. (d) pct. (1) nu poate fi invocat de particulari, Finanzamt, susţinută de Guvernul Republicii Federale Germania, a prezentat o serie de argumente detaliate, bazate pe particularităţile sistemului fiscal în cauză, mai exact lanţul de impozitare care este tipic pentru taxa pe valoarea adăugată şi care decurge din mecanismul dreptului la deducere. Finanzamt consideră că orice întrerupere a acestui lanţ, ca efect al scutirii, ar fi de natură să aibă un impact negativ atât asupra intereselor beneficiarului scutirii, cât şi asupra contribuabililor succesivi din lanţul de distribuţie. În plus, Finanzamt atrage atenţia asupra complicaţiilor care ar putea să apară pentru autorităţile fiscale ca rezultat al aplicării dispoziţiilor unei directive înainte de adaptarea legislaţiei naţionale aplicabile.

42. În acest context, Finanzamt subliniază în primul rând că, în funcţie de împrejurări, scutirea prevăzută de directivă ar putea să fie în defavoarea beneficiarului însuşi, ori de câte ori acesta prestează servicii pentru contribuabilii care îndeplinesc condiţiile pentru aplicarea deducerii. Ar putea să apară dezavantaje pentru beneficiarul unei scutiri şi în cazul regularizării deducerilor pentru bunurile de investiţii, care pot fi operate, în temeiul art. 20 din Directivă, pe o perioadă de cinci ani. Finanzamt face de asemenea referire la dificultăţile suplimentare care pot apărea în urma aplicării dispoziţiilor privind eliberarea facturilor, prevăzute la art. 22 alin. (3) lit. b) din Directivă, potrivit cărora facturile aferente prestărilor de servicii impozabile trebuie să evidenţieze în mod distinct suma reprezentând taxa pe valoarea adăugată. Potrivit art. 21 alin. (1) lit. c), o astfel de declaraţie dă naştere, în cazul prestărilor de servicii ce beneficiază de scutiri, la o obligaţie fiscală independentă; conform art. 17 alin. (2), taxa datorată în temeiul acestei dispoziţii nu poate fi în nici un caz dedusă de beneficiarul prestaţiei ca taxă în amonte. În consecinţă, acordarea de scutiri ar reprezenta un dezavantaj considerabil pentru negociatorii de credite care ar fi emis facturi în care se specifică valoarea taxei.

43. Finanzamt subliniază în mod deosebit dezechilibrele pe care le-ar putea provoca solicitarea *a posteriori* a unei scutiri, fie la cumpărare, fie la vânzare, în detrimentul contribuabililor care se află în relaţie comercială cu beneficiarul scutirii.

44. În această privinţă trebuie remarcat că din sistemul directivei reiese, pe de o parte, că beneficiarii scutirii, prin faptul că se prevalează de aceasta, renunţă în mod obligatoriu la dreptul de a pretinde deducerea taxelor plătite la cumpărare, iar pe de altă parte că, dat fiind că au beneficiat de scutire, aceştia nu pot să transfere nici o taxă la vânzare, astfel încât drepturile terţilor nu pot fi, în principiu, afectate.

45. În consecinţă, argumentele prezentate de Finanzamt şi de guvernul german conform cărora se vor produce dezechilibre în mecanismul normal de reportare a taxei pe valoarea adăugată sunt nefondate în cazul în care un contribuabil îşi exprimă voinţa de a beneficia de scutirea prevăzută în directivă, asumându-şi, în plus, consecinţele opţiunii sale.

46. În fine, în ce priveşte argumentul invocat de Finanzamt cu privire la dezechilibrul provocat de scutirile solicitate *a posteriori* de către contribuabili, în temeiul directivei, trebuie constatat că această obiecţie nu este pertinentă în cazul unui contribuabil care solicită să beneficieze de scutire la depunerea declaraţiei sale de impozit şi care, în consecinţă, s-a abţinut să factureze vreo taxă beneficiarilor serviciilor pe care le-a prestat, astfel încât drepturile terţilor nu sunt afectate.

47. În ceea ce priveşte neajunsurile administrative cu caracter mai general care ar rezulta din aplicarea scutirii prevăzute de directivă, în situaţia în care legislaţia fiscală şi practica administrativă nu ar fi încă adaptate la noile elemente ce decurg din dreptul comunitar, este suficient de remarcat că, dacă astfel de dificultăţi ar apărea, ele ar fi consecinţa nerespectării de către statul membru a termenului prevăzut pentru punerea în aplicare a directivei în cauză. Consecinţele acestei situaţii trebuie asumate de către autorităţi şi nu trebuie să se repercuteze asupra contribuabililor care invocă în favoarea lor o obligaţie precisă care incumbă statului, în temeiul dreptului comunitar, începând cu 1 ianuarie 1979.

48. Din cele de mai sus rezultă că argumentele prezentate cu privire la sistemul fiscal care face obiectul directivei trebuie, de asemenea, respinse.

49. În consecinţă, răspunsul la întrebarea adresată Curţii este că dispoziţia referitoare la scutirea de impozit pe cifra de afaceri pentru operaţiuni de negociere a creditelor, prevăzută la art. 13 partea B lit. (d) pct. (1) din a şasea Directivă a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun de taxă pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare putea fi invocată începând cu 1 ianuarie 1979, în absenţa măsurilor de transpunere a acestei directive, de către un negociator de credite,

dacă acesta s-a abţinut să perceapă această taxă la vânzare, fără ca statul să îi poată opune propria sa omisiune de a transpune directiva.

Cu privire la cheltuielile de judecată

50. Cheltuielile pretinse de Guvernul Republicii Federale Germania, Guvernul Republicii Franceze, precum şi de Consiliu şi Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are, în ceea ce priveşte părţile în acţiunea principală, caracter incident, este de competenţa instanţei naţionale să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

Dispoziţia referitoare la scutirea de impozit pe cifra de afaceri pentru tranzacţii de negociere a creditelor, prevăzută la art. 13 partea B lit. d) pct. 1 din a şasea Directivă a Consiliului 77/388 din 17 mai 1977 privind armonizarea legislaţiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun de taxă pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare – putea fi invocată începând cu 1 ianuarie 1979, în absenţa măsurilor de transpunere a acestei directive, de către un negociator de credite, dacă acesta s-a abţinut să perceapă această taxă la vânzare, fără ca statul să îi poată opune propria sa omisiune de a transpune directiva.

3.

Hotărârea Curţii din 14 iulie 1994, Faccini Dori c. Recreb, C-91/92[1]

Directivă – efect direct – limite
Directivă – lipsa transpunerii – dreptul persoanelor fizice şi juridice de a invoca directiva – condiţii

---

[1] *J. Ukrow,* Neue juristische Wochenschrift, 1994, p. 2469-2470; *N.E. Bracke,* Regelmaat, 1994, p. 205-208; *W. Hakenberg,* Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1994, p. 1510-1513; *A. Rigaux, D. Simon,* Europe, 1994, Octobre, Comm. n° 358, p. 8-9; *E. Turnbull,* European Business Law Review, 1994, p. 230-233; *K.J.M Mortelmans,*

Directivă – lipsa transpunerii – obligația de reparare a prejudiciului cauzat particularilor – condiții – aplicarea dreptului național
Armonizarea legislațiilor – Protecția consumatorilor

1. Dispozițiile art. 1 alin. (1), (2) și (5) din Directiva 85/577, privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale, sunt necondiționate și suficient de precise în ceea ce privește determinarea beneficiarilor și a termenului minim în care trebuie notificată denunțarea unilaterală a contractului încheiat în afara spațiilor comerciale. Art. 4 și art. 5 acordă statelor membre o anumită libertate de apreciere în ceea ce privește protecția consumatorului în cazul în care informația nu îi este furnizată de către comerciant, precum și în ceea ce privește stabilirea termenului și a modalităților de

---

H.A.G. Temmink, Ars aequi, 1994, p. 847-858; *M. O'Neill,* Irish Law Times and Solicitors' Journal, 1994, p. 283-285; *F. Capelli,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1994, p. 367-368; *A. M. Sánchez,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín, 1994, n° 97, p. 21-25; *T. Tridimas,* European Law Review, 1994, p. 621-636; *G. Raymond,* Contrats – concurrence – consommation, 1994, n° 255, p. 16; *M. O'Neill,* The Gazette of the Incorporated Law Society of Ireland, 1994, p. 3; *N. Petras,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1994, p. 659-663; *M.M. Slotboom,* Euridica, 1994, n° 5, p. 5; *R. Foglia, A. Saggio,* Il Corriere giuridico, 1994, p. 1523-1524; *P. Level,* La Semaine juridique, éd. Générale, 1995, II, 22358; *A. Raubenheimer,* Computer und Recht, 1995, p. 73-78; *M.R. Mok,* TVVS ondernemingsrecht en rechtspersonen, 1995, p. 53; *W. Brown,* Law Teacher, 1995, Vol. 29, p. 89-92; *N. Bernard,* Industrial Law Journal, 1995, p. 97-102; Giustizia civile, 1995, I, p. 7; *L. Daniele,* Il Foro italiano, 1995, IV Col., 38-42; *G. Straetmans,* Droit de la consommation, 1995, p. 273-277; *F. Emmert, M. Pereira de Azevedo,* Revue trimestrielle de droit européen, 1995, p. 11-21; *W. Robinson,* Common Market Law Review, 1995, p. 629-639; *B. Vilà Costa,* Revista Jurídica de Catalunya, 1995, p. 564-569; *S. Prechal,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1995, p. 436-440; *Y. Gautier,* Journal du droit international, 1995, p. 425-427; *M. Orlandi,* Giurisprudenza di merito, 1995, I, p. 443-460; *S. Turner,* Northern Ireland Legal Quarterly, 1995, p. 244-255; *L. Niglia,* Giurisprudenza italiana, 1995, I Sez. I, Col. 1953-1964; *G. Bechri,* Episkopisi Emporikou Dikaiou, 1995, p. 273-284; *L.A. Deflorian,* Rivista critica del diritto privato, 1995, p. 735-760; G. *Betlem,* The Columbia Journal of European Law, 1995, p. 469-496; *R. Herber,* Zeitschrift für europäisches Privatrecht, 1996, p. 121-125; *F. Regaldo,* Rivista di diritto civile, 1996, p. 65-117; Banca, borsa e titoli di credito, 1996, II, p. 373-375; *W. Van Gerven,* The Columbia Journal of European Law, 1996, p. 217-239.

denunțare unilaterală a contractului. Cu toate acestea, această marjă de apreciere nu afectează caracterul precis şi necondiționat al dispozițiilor directivei.

2. Posibilitatea de invocare a directivelor împotriva entităților statale este întemeiată pe caracterul obligatoriu pe care art. 189 din Tratat îl recunoaşte directivei, caracter obligatoriu care există cu privire la oricare stat membru destinatar, urmărindu-se să se evite cazul în care un stat se poate prevala de necunoaşterea dreptului comunitar. Ar fi inacceptabil ca un stat, căruia legiuitorul comunitar îi impune să adopte anumite norme în vederea reglementării raporturilor sale – sau cele ale entităților statale – cu particularii, pentru a le conferi acestora din urmă anumite drepturi, să poată invoca neîndeplinirea obligațiilor sale pentru a lipsi particularii de beneficiul drepturilor respective.

Extinderea acestui principiu în domeniul raporturilor dintre particulari ar însemna să i se recunoască Comunității competența de a edicta, cu efect imediat, obligații în sarcina particularilor, competență ce nu îi este însă recunoscută decât în privința regulamentelor.

3. Prin urmare, în absența măsurilor de transpunere a Directivei 85/577, privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale, în termenele prevăzute, consumatorii nu şi-ar putea întemeia dreptul de denunțare unilaterală împotriva comercianților cu care au încheiat un contract pe directiva propriu-zisă şi nu s-ar putea prevala de acest drept în fața unei instanțe naționale.

4. Obligația statelor membre, care decurge dintr-o directivă, de a atinge rezultatul prevăzut de aceasta, precum şi îndatorirea lor, în conformitate cu art. 5 din Tratat, de a lua toate măsurile generale sau speciale necesare pentru a asigura îndeplinirea acestei obligații, se impun tuturor autorităților statelor membre, inclusiv autorităților jurisdicționale, potrivit competențelor acestora. Rezultă că în aplicarea dreptului național, fie că este vorba despre dispoziții anterioare sau ulterioare edictării directivei, instanța națională trebuie să îl interpreteze, pe cât posibil, în litera şi spiritul directivei pentru a obține rezultatul vizat de aceasta şi pentru a se conforma astfel art. 189 alin. (3) din Tratat.

5. În cazul în care un stat membru îşi încalcă obligația care îi incumbă, în virtutea art. 189 alin. (3) din Tratat, de transpunere a unei directive, iar rezultatul impus de directivă nu poate fi atins pe cale de interpretare a dreptului național de către autoritățile jurisdicționale, dreptul comunitar impune statelor membre repararea prejudiciilor care au fost cauzate particularilor ca urmare a netranspunerii unei directive

dacă sunt îndeplinite trei condiții. În primul rând, scopul directivei trebuie să fie acela de a acorda, recunoaște drepturi în beneficiul particularilor. Conținutul acestor drepturi trebuie să poată fi stabilit pe baza dispozițiilor directivei. În fine, trebuie să existe o legătură de cauzalitate între nerespectarea obligației de către stat și prejudiciul suferit. Instanța națională este cea care, în cadrul dispozițiilor naționale privind răspunderea delictuală, trebuie să asigure dreptul consumatorilor de a obține despăgubiri.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de către Giudice Conciliatore di Firenze (Italia), pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea Directivei Consiliului 85/577/CEE din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale (J. Of. L 372, p. 31).

CURTEA,

1. Prin ordonanța din 24 ianuarie 1992, primită și înregistrată la Curte la data de 18 martie 1992, Giudice Conciliatore di Firenze (Italia) a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, o întrebare privind, în primul rând, interpretarea Directivei Consiliului 85/577/CEE din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale (J. Of. L 372, p. 31, în continuare denumită „Directiva privind contractele negociate în afara spațiilor comerciale"), și, în al doilea rând, privind posibilitatea de invocare a acesteia în cazul unui litigiu între un comerciant și un consumator.

2. Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu în care figurau ca părți dra Paola Faccini Dori, cu reședința la Monza (Italia), și Recreb SRL (în continuare numită „Recreb").

3. Din ordonanța de trimitere rezultă că la data de 19 ianuarie 1989, fără ca în prealabil să fi fost solicitat de către dra Faccini Dori, societatea Interdiffusion SRL a încheiat cu aceasta un contract pentru un curs de engleză prin corespondență, contract încheiat în Gara Centrală din Milano (Italia), adică în afara spațiului său comercial.

4. Câteva zile mai târziu, prin scrisoarea recomandată din 23 ianuarie 1989, dra Faccini Dori a informat societatea respectivă că a anulat comanda și înțelege să denunțe unilateral contractul încheiat. Societatea i-a răspuns la data de 3 iunie 1989, informând-o că a cesionat creanța respectivă către Recreb. La data de 24 iunie 1989, dra Faccini Dori a

confirmat în scris Recreb că denunţase unilateral contractul încheiat, invocând în special beneficiul dreptului de denunţare unilaterală prevăzut de Directiva privind contractele negociate în afara spaţiilor comerciale.

5. După cum rezultă din preambul, directiva vizează îmbunătăţirea protecţiei consumatorilor şi eliminarea diferenţelor existente între legislaţiile naţionale referitoare la protecţia respectivă, diferenţe care pot influenţa funcţionarea pieţei comune. În conformitate cu cel de-al patrulea motiv al preambulului, în cazul contractelor încheiate în afara spaţiilor comerciale ale comerciantului, iniţiativa negocierilor îi aparţine, de regulă, comerciantului, consumatorul fiind total nepregătit pentru acestea şi, în consecinţă, adesea luat prin surprindere. În majoritatea cazurilor, consumatorul nu poate compara calitatea şi preţul ofertei cu alte oferte. Potrivit aceluiaşi motiv, elementul surpriză este în general luat în considerare nu doar în cazul contractelor încheiate în timpul unei vizite la domiciliu, ci şi în cazul altor tipuri de contracte încheiate la iniţiativa comerciantului în afara spaţiilor comerciale. În consecinţă, conform motivului cinci din preambul, scopul directivei îl constituie recunoaşterea în beneficiul consumatorului a unui drept de denunţare unilaterală a unor asemenea contracte, într-un termen de minimum şapte zile, care să îi permită acestuia să evalueze obligaţiile contractuale ce-i incumbă.

6. La data de 30 iunie 1989, Recreb a solicitat Giudice Conciliatore di Firenze să impună drei Faccini Dori plata sumei convenite, majorată cu dobânzile şi cheltuielile aferente.

7. Prin ordonanţa pronunţată la 20 noiembrie 1989, instanţa a obligat-o pe dra Faccini Dori la plata sumelor respective. Aceasta a formulat o opoziţie împotriva acestei ordonanţe, la aceeaşi instanţă. A subliniat, din nou, faptul că ea denunţase contractul în condiţiile stabilite de directivă.

8. Cu toate acestea, se constată că, la momentul respectiv, nici o măsură de transpunere a directivei nu fusese adoptată de Italia, deşi termenul prevăzut pentru transpunere expirase la 23 decembrie 1987. Italia a transpus această directivă prin Decreto Legislativo nr. 50 din 15 ianuarie 1992 (GURI, supliment ordinar la nr. 27 din 3 februarie 1992, p. 24), care a intrat în vigoare la 3 martie 1992.

9. Instanţa de trimitere se întreabă dacă, în ciuda netranspunerii directivei de către Italia la momentul faptelor ce fac obiectul cauzei deduse judecăţii, dispoziţiile acesteia puteau fi aplicate.

10. În consecinţă, Curţii i-a fost adresată o întrebare preliminară formulată astfel:

„Directiva comunitară nr. 577 din 20 decembrie 1985 trebuie considerată ca fiind suficient de precisă şi detaliată şi, în caz afirmativ, este în

măsură să îşi producă efectele în raporturile dintre particulari şi statul italian şi în raporturile dintre particulari în perioada dintre expirarea termenului de 24 de luni acordat statelor membre pentru transpunere şi data propriu-zisă la care statul italian a transpus directiva?"

11. Trebuie subliniat că Directiva privind contractele negociate în afara spațiilor comerciale impune statelor membre adoptarea anumitor norme în vederea reglementării raporturilor juridice dintre comercianți şi consumatori. Având în vedere natura litigiului dintre un comerciant şi un consumator, întrebarea adresată de instanța națională ridică două probleme care trebuie examinate separat. În primul rând, este vorba despre caracterul necondiționat şi suficient de precis al dispozițiilor directivei care determină, stabilesc dreptul de denunțare unilaterală a contractului. În al doilea rând, este vorba despre posibilitatea de a invoca, în cadrul unui litigiu între particulari, în absența măsurilor de transpunere, o directivă care impune statelor membre adoptarea unor norme în vederea reglementării raporturilor dintre aceste persoane.

Cu privire la caracterul necondiționat şi suficient de precis al dispozițiilor directivei privind dreptul de denunțare unilaterală a contractului

12. În conformitate cu art. 1 alin. (1), Directiva se aplică contractelor încheiate între un comerciant care furnizează bunuri şi servicii şi un consumator, fie în timpul unei acțiuni organizate de comerciant în afara spațiilor sale comerciale, fie în timpul unei vizite a comerciantului la domiciliul sau locul de muncă al consumatorului, atunci când vizita nu a avut loc la cererea expresă a consumatorului.

13. Articolul 2 defineşte „consumatorul" ca fiind orice persoană fizică care, în tranzacțiile prevăzute prin prezenta directivă, acționează în scopuri care pot fi considerate străine de activitatea sa profesională şi „comerciantul" ca fiind orice persoană fizică sau juridică care, la încheierea tranzacției în cauză, acționează în cadrul activității sale comerciale şi profesionale.

14. Aceste dispoziții sunt suficient de precise pentru a permite instanței naționale să identifice subiectele raportului juridic obligațional. În această privință, nu este necesară nici o măsură specială de transpunere. Instanța națională se poate limita la a verifica dacă respectivul contract a fost încheiat în circumstanțele descrise în directivă şi dacă a fost încheiat între un comerciant şi un consumator, în sensul stabilit de directivă.

15. Pentru a proteja consumatorul care a încheiat un contract în aceste circumstanțe, art. 4 din Directivă prevede obligația comerciantului de a

informa în scris consumatorul cu privire la dreptul său de a denunța unilateral contractul, precum și asupra numelui și adresei unei persoane față de care își poate exercita acest drept. Directiva mai menționează, în art. 1 alin. (1), că aceste informații trebuie să-i fie furnizate consumatorului la momentul încheierii contractului. Directiva prevede că statele membre trebuie să vegheze ca legislația națională să prevadă măsuri adecvate privind protecția consumatorului în cazurile în care informația în cauză nu este furnizată.

16. Pe de altă parte, art. 5 alin. (1) din Directivă prevede, în special, că consumatorul trebuie să aibă dreptul de a renunța la efectele angajamentului său prin expedierea unei notificări într-un termen de cel puțin 7 zile de la data la care comerciantul, în conformitate cu modalitățile și condițiile prevăzute de legislația națională, l-a informat cu privire la drepturile sale. În alin. (2) se precizează că notificarea denunțării unilaterale a contractului are ca efect exonerarea consumatorului de orice obligație izvorând din contractul respectiv.

17. Articolul 4 și art. 5 acordă statelor membre o anumită libertate de apreciere în ceea ce privește protecția consumatorului în cazul în care informația nu îi este furnizată de către comerciant, precum și în ceea ce privește stabilirea termenului și a modalităților de denunțare unilaterală a contractului. Cu toate acestea, această circumstanță nu afectează caracterul precis și necondiționat al dispozițiilor directivei în cauză, în cadrul litigiului pe fond. În fapt, această libertate de apreciere nu exclude posibilitatea de a determina drepturi minime. În acest sens, după cum rezultă din dispozițiile art. 5, renunțarea trebuie notificată într-un termen de cel puțin 7 zile de la data la care consumatorul a primit informația impusă de la comerciant. Prin urmare, este posibil să se determine condițiile unei protecții minime care, în orice împrejurare, trebuie pusă în aplicare.

18. În ceea ce privește prima problemă ridicată, trebuie să se răspundă instanței naționale că art. 1 alin. (1), art. 2 și art. 5 din Directivă sunt necondiționate și suficient de precise în ceea ce privește determinarea beneficiarilor și a termenului minim în care trebuie notificată denunțarea unilaterală a contractului.

Cu privire la posibilitatea de invocare a dispozițiilor directivei privind dreptul de denunțare unilaterală a contractului, într-un litigiu dintre un consumator și un comerciant

19. Prin cea de-a doua întrebare formulată, instanța națională urmărește să afle, în special, dacă, în absența măsurilor de transpunere a

directivei în termenele prevăzute, consumatorii îşi pot întemeia dreptul de denunțare unilaterală a contractului împotriva comercianților cu care au încheiat un contract în temeiul directivei şi dacă pot invoca acest drept înaintea unei instanțe naționale.

20. După cum Curtea a evidențiat în jurisprudența sa constantă, începând cu hotărârea din 26 februarie 1986 (Marshall, C-152/84), o directivă nu poate da naştere ea însăşi unor obligații în sarcina unui particular şi, prin urmare, nu poate fi invocată ca atare împotriva acestuia.

21. Instanța națională a arătat că limitarea efectelor directivelor necondiționate şi suficient de precise, dar care nu au fost transpuse, asupra numai la raporturilor raporturile dintre entitățile statale şi particulari are ca efect faptul că un act normativ nu va avea această natură decât în raporturile dintre anumiți anumite subiecte de drept, de vreme ce, potrivit ordinii juridice italiene sau a oricărei alte țări moderne întemeiate pe principiul legalității, statul este un subiect de drept ca oricare altul. Dacă directiva nu ar putea fi invocată decât în raport cu statul, aceasta ar echivala cu o sancțiune pentru neadoptarea măsurilor legislative de transpunere, ca şi în cazul unui raport juridic de drept privat.

22. În această privință, este suficient să arătăm că, aşa cum rezultă din hotărârea din 26 februarie 1986, Marshall, menționată anterior, jurisprudența privind posibilitatea de invocare a directivelor împotriva entităților statale este întemeiată pe caracterul obligatoriu pe care art. 189 din Tratat îl recunoaşte directivei, caracter obligatoriu care nu există decât cu privire la „oricare stat membru destinatar". Această jurisprudență urmăreşte să evite cazul în care „un stat se poate prevala de necunoaşterea dreptului comunitar".

23. Ar fi inacceptabil ca un stat, căruia legiuitorul comunitar îi impune să adopte anumite norme în vederea reglementării raporturilor sale – sau cele ale entităților statale – cu particularii, pentru a le conferi acestora din urmă anumite drepturi, să poată invoca neîndeplinirea obligațiilor sale pentru a lipsi particularii de beneficiul drepturilor respective. Astfel, Curtea recunoaşte posibilitatea de a invoca împotriva statului (sau a entităților statale) anumite dispoziții ale directivelor privind încheierea contractelor de achiziții publice (vezi hotărârea din 22 iunie 1989, Fratelli Costanzo, 103/88) şi a directivelor privind armonizarea impozitelor pe cifra de afaceri (vezi hotărârea din 19 ianuarie 1982, Becker, C-8/81).

24. Extinderea acestui principiu în domeniul raporturilor juridice dintre particulari ar însemna să i se recunoască Comunității competența

de a edicta cu efect imediat obligaţii în sarcina particularilor, competenţă ce nu îi este însă recunoscută decât în privinţa regulamentelor.

25. Prin urmare, în absenţa măsurilor de transpunere a directivei în termenele prevăzute, consumatorii nu îşi pot întemeia dreptul de denunţare unilaterală împotriva comercianţilor cu care au încheiat un contract pe directiva propriu-zisă şi nu pot invoca acest drept înaintea unei instanţe naţionale.

26. Trebuie reamintit că, în conformitate cu o jurisprudenţă constantă începând cu hotărârea din 10 aprilie 1984, Von Colson şi Kamann (C-14/83), obligaţia statelor membre, care decurge dintr-o directivă, de a atinge rezultatul prevăzut de aceasta, precum şi îndatorirea lor, în conformitate cu art. 5 din Tratat de a lua toate măsurile generale sau speciale necesare pentru a asigura îndeplinirea acestei obligaţii, se impun tuturor autorităţilor statelor membre, inclusiv autorităţilor jurisdicţionale, potrivit competenţelor acestora. După cum rezultă din hotărârile Curţii din 13 noiembrie 1990, Marleasing (C-106/89) şi din 16 decembrie 1993, Wagner Miret (C-334/92), în aplicarea dreptului naţional, fie că este vorba despre dispoziţii anterioare sau posterioare ulterioare edictării directivei, instanţa naţională trebuie să îl interpreteze, pe cât posibil, în lumina literei şi spiritului directivei pentru a obţine rezultatul vizat şi pentru a se conforma astfel art. 189 alin. (3) din Tratat.

27. În cazul în care rezultatul prevăzut de directivă nu poate fi obţinut prin interpretare, trebuie reamintit că, în conformitate cu hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich ş.a. (C-6/90 şi C-9/90), dreptul comunitar impune statelor membre repararea prejudiciilor care au fost cauzate particularilor ca urmare a netranspunerii unei directive dacă sunt îndeplinite trei condiţii. În primul rând, scopul directivei trebuie să fie acela de a acorda recunoaşte drepturi în beneficiul particularilor. Conţinutul acestor drepturi trebuie să poată fi identificat pe baza dispoziţiilor directivei. În fine, trebuie să existe o legătură de cauzalitate între nerespectarea obligaţiei de către stat şi prejudiciul suferit.

28. Directiva privind contractele negociate în afara spaţiilor comerciale are drept scop incontestabil acordarea de drepturi particularilor şi este la fel de sigur că dispoziţiile directivei sunt suficiente pentru identificarea conţinutului minim al acestor drepturi.

29. În cazul în care s-a produs un prejudiciu şi acesta este cauzat de încălcarea de către stat a obligaţiei sale, instanţa naţională este cea care, în cadrul dispoziţiilor naţionale privind răspunderea, trebuie să asigure dreptul consumatorilor de a obţine despăgubiri.

30. În ceea ce privește cea de-a doua problemă ridicată de instanța națională și având în vedere considerațiile precedente, trebuie spus că, în absența măsurilor de transpunere a directivei în termenele prevăzute, consumatorii nu își pot întemeia dreptul de denunțare împotriva comercianților cu care au încheiat un contract pe directiva propriu-zisă și nu pot invoca acest drept înaintea unei instanțe naționale. Cu toate acestea, la punerea în aplicare a dispozițiilor dreptului național, anterioare sau ulterioare directivei, instanța națională este obligată să le interpreteze, pe cât posibil, în conformitate cu litera și spiritul directivei.

Cu privire la cheltuielile de judecată

31. Cheltuielile pretinse de guvernele danez, german, elen, francez, italian, olandez și al Regatului Unit, precum și de către Comisia CE, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are, în ceea ce privește părțile din acțiunea principală, caracter incident în cadrul litigiului aflat pe rolul instanței naționale, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) Articolul 1 alin. (1), art. 2 și art. 5 din Directiva Consiliului 85/577/CEE din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale sunt necondiționate și suficient de precise în ceea ce privește determinarea beneficiarilor și a termenului minim în care trebuie notificată denunțarea unilaterală a contractului.

2) În absența măsurilor de transpunere a Directivei 85/577 în termenele prevăzute, consumatorii nu își pot întemeia dreptul de denunțare unilaterală împotriva comercianților cu care au încheiat un contract pe directiva propriu-zisă și nu pot invoca acest drept înaintea unei instanțe naționale. Cu toate acestea, la punerea în aplicare a dispozițiilor dreptului național, anterioare sau ulterioare directivei, instanța națională este obligată să le interpreteze, pe cât posibil, în conformitate cu litera și spiritul directivei.

4.

Hotărârea Curții din 30 aprilie 1996, în cauza CIA Security International c. Signalson și Securitel, C-194/94[1]

Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare – chestiuni prealabile – sesizarea CJCE

---

[1] Europe, 1996 Juin, Comm. n° 233, p. 7; *D. Simon,* Europe, 1996 Juin, Comm. n° 245, p. 11-12; *J. Fronia,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1996, p. 383-384; *O.W. Brouwer, A. Gerbrandy,* Nederlandse staatscourant, 1996, n° 130, p. 4; *F. Berrod,* Revue du marché unique européen, 1996, n° 2, p. 217-219; *C.S. Pisuisse,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1996, p. 157-159; *U. Everling,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1996, p. 449-453; *J.P. Slot,* Common Market Law Review, 1996, p. 1035-1050; *M.L. Escudero,* Revista de Instituciones Europeas, 1996, p. 839-861; *O. Porchia,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1996, p. 545-571; *M. Fritz,* Ny Juridik, 1996, n° 4, p. 111-120; *I. Klauer,* St. Galler Europarechtsbriefe, 1996, p. 205-207; *F. Picod,* Revue des affaires européennes, 1996, p. 183; *F.C. Castillo,* Revue du Marché Commun, 1997, p. 51-59; *S. Lecrenier,* Journal des tribunaux 1997 p. 1-9; *J. Coppel,* Industrial Law Journal, 1997, p. 69-73; *E. Steyger,* Regelmaat, 1997, p. 67-74; *L. Van den Hende,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1997, p. 190-198; *O.W. Brouwer,* Nederlandse staatscourant, 1997, n° 108, p. 4, 11; *H.G. Sevenster,* Nederlands juristenblad, 1997, p. 1126-1127; Nederlandse staatscourant, 1997, n° 123, p. 8-10; Nederlands juristenblad, 1997, p. 1251-1252; *C.J. Berr,* Journal du droit international, 1997, p. 525-526; *A.F.M.Q. Beukers-van Dooren,* Weekblad voor fiscaal recht, 1997, p. 1037-1042; *R. Barents,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1997, p. 153-157; *R. Barents,* Jurisprudentie bestuursrecht, 1997, n° 146; *W. De Wit,* Weekblad voor fiscaal recht, 1997, p. 1254-1262; *M. Scheltema,* Nederlands juristenblad, 1997, p. 1662; *R.R. Crince Le Roy,* Aansprakelijkheid en verzekering, A & V, 1997, p. 117-121; *C.J.H. Kruk-Schwartz,* Regelmaat 1997, p. 169-174; C. *Gavalda, G. Parléani,* La Semaine juridique, Éd. Entreprise, 1997, I 653, n° 13; *P.J. Boon, J.G. Brouwer,* Regelmaat, 1997, p. 220-227; *O.W. Brouwer,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1997, p. 406-409; *S. Lecrenier,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Serie D 1997, n° 28, p. 95-136; *U. Vorbach,* Österreichische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1997, p. 110-120; *Corretja i Torrens, Mercè,* Noticias de la Unión Europea, 1997, n° 154, p. 9-14; *T.C. Borman,* Ars aequi, 1998, p. 287-298; *R. Barents,* Ars aequi, 1998, p. 298-301; *S. Amadeo,* Il Foro italiano, 1998, IV, Col. 108-119; *A. Bernhard, V. Madner,* Journal für Rechtspolitik, 1998, p. 87-110; Nederlandse jurisprudentie; Uitspraken in burgerlijke en strafzaken, 1998, p. 2749; *J.W. De Zwaan,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1998, p. 362-367; *B.F.A. Van Huijgevoort,* Weekblad voor fiscaal recht, 1999, p. 1021-1030.

Armonizarea legislaţiilor – procedura de informare în domeniul normelor şi reglementărilor tehnice

Libera circulaţie a mărfurilor – restricţii cantitative – măsuri cu caracter echivalent – Supunerea activităţii întreprinderilor de securitate unui acord administrativ prealabil – admisibilitate

1. Instanţa naţională este competentă să stabilească sfera de aplicare a dispoziţiilor naţionale şi modul în care acestea trebuie aplicate, întrucât aceasta este cea mai în măsură să aprecieze, în ce priveşte particularităţile litigiilor, necesitatea unei hotărâri preliminare.

2. O regulă cum este cea prevăzută de art. 4 din Legea belgiană din 10 aprilie 1990, privind societăţile de pază, societăţile de securitate şi serviciile interne de pază, nu constituie o regulă tehnică în sensul Directivei Consiliului 83/189 din 28 martie 1983, de instituire a unei proceduri de informare în domeniul normelor şi reglementărilor tehnice, astfel cum a fost modificată prin Directiva Consiliului 88/182/CEE din 22 martie 1988, în timp ce dispoziţiile de tipul celor conţinute în Decretul regal belgian din 14 mai 1991, de instituire a procedurii de aprobare a sistemelor şi centralelor de alarmă menţionate în Legea din 10 aprilie 1990 constituie reguli tehnice, iar calificarea unei reguli cum este cea prevăzută de art. 12 din Legea din 10 aprilie 1990 depinde de efectele juridice ale acesteia conform dreptului naţional.

3. Articolul 8 şi articolul 9 din Directiva 83/189, modificată prin Directiva 88/182, trebuie interpretate în sensul că particularii pot să le invoce înaintea instanţelor naţionale, cărora le incumbă obligaţia de a refuza aplicarea unei reguli tehnice naţionale care nu a fost notificată conform directivei. Acestea impun obligaţia clară a statelor membre de a notifica Comisiei proiectele de reguli tehnice înainte de adoptarea acestora. În consecinţă, întrucât aceste articole sunt necondiţionate şi suficient de precise din punctul de vedere al conţinutului, ele pot fi invocate de particulari în faţa instanţelor naţionale.

Obiectivul directivei este acela de a proteja libera circulaţie a mărfurilor prin intermediul unui control preventiv şi obligaţia de notificare constituie un mijloc esenţial de realizare a acestui control comunitar. Eficienţa acestui control va fi mai mare în măsura în care directiva este interpretată în sensul că necunoaşterea obligaţiei de notificare constituie un viciu substanţial de procedură care determină inaplicabilitatea regulilor tehnice în cauză particularilor.

4. Articolul 30 din Tratat nu se opune unei dispoziţii naţionale de tipul celei prevăzute de art. 4 din Legea din 10 aprilie 1990.

Dacă o dispoziție conform căreia nimeni nu poate exploata o societate de securitate fără aprobarea ministrului de interne, impune o condiție pentru constituirea unei societăți și desfășurarea activităților acesteia de societate de securitate, ea nu se situează în mod direct în domeniul de aplicare al art. 30 din Tratat, care vizează libera circulație a mărfurilor între statele membre.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de Tribunal de commerce din Liège (Belgia), pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 30 din Tratatul CEE *și a Directivei Consiliului 83/189/*CEE *din 28 martie 1983, de instituire a unei proceduri de informare în domeniul normelor și reglementărilor tehnice (J. Of. L 109, p. 8), modificată prin Directiva Consiliului 88/182/*CEE *din 22 martie 1988 (J. Of. L 81, p. 75).*

CURTEA,

1. Prin hotărârea din 20 iunie 1994, înregistrată la Curte la data de 4 iulie următor, tribunal de commerce din Liège a adresat Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, șase întrebări preliminare privind interpretarea art. 30 din tratatul menționat anterior și a Directivei Consiliului 83/189/CEE din 28 martie 1983 de instituire a unei proceduri de informare în domeniul normelor și reglementărilor tehnice (J. Of. L 109, p. 8, denumită în continuare „Directiva 83/189"), modificată prin Directiva Consiliului 88/182/CEE din 22 martie 1988 (J. Of. L 81, p. 75).

2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul litigiilor dintre societatea CIA Security International (denumită în continuare „CIA Security") și societățile Signalson (denumită în continuare „Signalson") și Securitel (denumită în continuare „Securitel"), aceste trei societăți fiind societăți de securitate în sensul Legii belgiene din 10 aprilie 1990 privind societățile de pază, societățile de securitate și serviciile interne de pază (denumită în continuare „Legea societăților de securitate").

3. Conform prevederilor din art. 1 alin. (3) din legea mai sus menționată, „este considerată societate de securitate în sensul prezentei legi orice persoană fizică sau juridică care exercită o activitate constând în furnizarea către terți, în mod permanent sau ocazional, de servicii de concepere, instalare și întreținere a sistemelor și centralelor de alarmă".

4. Conform art. 1 alin. (4) din Legea societăților de securitate, „sistemele și centralele de alarmă menționate în prezentul articol sunt cele

destinate prevenirii sau constatării infracţiunilor împotriva unor persoane sau bunuri".

5. Articolul 4 din aceeaşi lege prevede că „nimeni nu poate exploata o societate de securitate fără a beneficia de aprobarea prealabilă a Ministerului de Interne. Aprobarea nu se acordă decât dacă societatea îndeplineşte dispoziţiile prezentei legi şi condiţiile privind mijloacele financiare şi echipamentele tehnice stabilite de Rege (...)".

6. Articolul 12 din Legea societăţilor de securitate prevede că „sistemele şi centralele de alarmă menţionate în art. 1 alin. (4) şi componentele acestora nu pot fi comercializate sau puse în orice alt mod la dispoziţia utilizatorilor decât după ce sunt în prealabil aprobate conform unei proceduri care urmează să fie stabilită de Rege (...)".

7. Această procedură a fost instituită prin Decretul regal din 14 mai 1991 de instituire a procedurii de aprobare a sistemelor şi centralelor de alarmă menţionate în Legea din 10 aprilie 1990 privind societăţile de pază, societăţile de securitate şi serviciile interne de pază (denumit în continuare „Decretul din 14 mai 1991").

8. Articolul 2 alin. (1) din decretul menţionat anterior prevede că „în Belgia, nici un producător, importator, comerciant en-gros sau altă persoană fizică sau juridică nu poate comercializa sau pune în alt mod la dispoziţia utilizatorilor echipamente noi, dacă acestea nu au fost aprobate în prealabil de o comisie instituită în acest scop, denumită în continuare „comisia pentru echipamente".

9. Din art. 4-7 din Decretul din 14 mai 1991 rezultă că eventuala aprobare a echipamentelor este precedată de examinarea şi testarea acestora.

10. Conform art. 5, examinarea constă din identificarea echipamentului, verificarea circuitelor electronice prin compararea acestora cu documentele remise de producător şi din verificarea funcţiilor minime pe care acesta trebuie să le îndeplinească. Testele efectuate pe echipamente, prevăzute în art. 6 din Decretul din 14 mai 1991, privesc adecvarea funcţională, aspectul mecanic, fiabilitatea funcţionării mecanice şi/sau electronice, detectarea alarmelor false, protecţia împotriva fraudelor sau tentativelor de neutralizare a echipamentului. În acest scop, echipamentul este supus testelor prevăzute în anexele 3 şi 4 la decretul mai sus menţionat.

11. Articolul 8 din Decretul din 14 mai 1991 prevede că „dacă solicitantul dovedeşte pe baza documentelor necesare că echipamentul său a fost deja supus unor teste cel puţin echivalente cu cele descrise în art. 7 într-un laborator aprobat din alt stat membru al CEE conform normelor CEE şi că a fost aprobat cu maximum trei ani înainte de data cererii din

prezent, organismul menționat în art. 4 alin. (1) nu mai efectuează pentru acest echipament decât testele care nu au fost încă realizate în celălalt stat membru al CEE".

12. Din dosarul cauzei rezultă că Decretul din 14 mai 1991 nu a fost notificat Comisiei în conformitate cu procedura de informare asupra regulilor tehnice prevăzută în Directiva 83/189, şi că, în urma unui aviz motivat emis de Comisie în conformitate cu art. 169 din Tratatul CEE, în luna februarie 1993, guvernul belgian a notificat un nou proiect de decret regal de instituire a procedurii de aprobare a sistemelor şi centralelor de alarmă. Acest proiect, adoptat la 31 martie 1994, este identic în substanță cu Decretul din 14 mai 1991, pe care îl abrogă, precizându-se în acelaşi timp că art. 8 din Decretul din 14 mai 1991 a fost modificat conform sugestiilor făcute de Comisie.

13. Cele trei societăți din acțiunea principală sunt societăți concurente, având ca obiect principal de activitate comercială fabricarea şi comercializarea sistemelor şi centralelor de alarmă.

14. La 21 ianuarie 1994, CIA Security a introdus la tribunal de commerce din Liège cereri în vederea obținerii obligării Signalson şi Securitel la încetarea practicilor neloiale din ianuarie 1994. CIA Security şi-a întemeiat în drept cererea pe art. 93 şi art. 95 din Legea belgiană din 14 iulie 1991 privind practicile comerciale, care interzice actele care contravin practicilor comerciale loiale. CIA Security consideră că a fost defăimată de Signalson şi Securitel, care au pretins în special că unul dintre sistemele anti-efracție pe care le comercializa – sistemul Andromède – nu îndeplinește condițiile prevăzute în legislația belgiană în materie de sisteme de securitate.

15. Signalson şi Securitel au formulat cereri reconvenționale, solicitând în principal interzicerea continuării desfăşurării activităților CIA Security întrucât aceasta nu este agreată drept societate de securitate şi comercializează un sistem de alarmă neautorizat.

16. Tribunal de commerce din Liège, înainte de a pronunța o hotărâre, a considerat că, dacă cererile principale şi reconvenționale urmăresc sancționarea practicilor neloiale interzise prin lege în domeniul practicilor comerciale, aceste practici trebuie totuşi evaluate în funcție de prevederile legii societăților de securitate şi ale Decretului din 14 mai 1991.

17. Instanța de trimitere a constatat în continuare, pe de o parte, că, dacă CIA Security a încălcat Legea societăților de securitate şi Decretul din 14 mai 1991, acțiunile în justiție introduse de aceasta pot fi respinse ca fiind formulate de persoane lipsite de calitate procesuală activă sau

lipsite de interes şi, pe de altă parte, că, dacă Legea privind societăţile de securitate şi Decretul din 14 mai 1991 sunt incompatibile cu dreptul comunitar, Signalson şi Securitel nu îşi vor putea întemeia pe acestea cererile reconvenţionale vizând încetarea încălcării acestor norme.

18. Existând dubii asupra compatibilităţii reglementării belgiene incidente cu art. 30 din Tratat şi constatând că această reglementare nu a fost, înainte de adoptare, notificată Comisiei conform Directivei 83/189, tribunal de commerce din Liège amână judecata şi adresează Curţii următoarele întrebări preliminare:

„1) Legea din 10 aprilie 1990 privind societăţile de pază, societăţile de securitate şi serviciile interne de pază, în special art. 4 şi art. 12, impune restricţii cantitative la import sau conţine măsuri cu efect echivalent unei restricţii cantitative interzisă prin art. 30 din Tratatul CEE?

2) Decretul regal din 14 mai 1991 de instituire a procedurii de aprobare a sistemelor şi centralelor de alarmă menţionate în Legea din 10 aprilie 1990, în special în art. 2 şi art. 8, este compatibil cu art. 30 din Tratat care interzice restricţiile cantitative la import precum şi măsurile cu efect echivalent unei restricţii cantitative?

3) Legea din 10 aprilie 1990 menţionată anterior, în special art. 4 şi art. 12, conţine reguli tehnice care ar fi trebuie să fie comunicate în prealabil Comisiei conform art. 8 din Directiva 83/189/CEE?

4) Decretul regal din 14 mai 1991, în special art. 2 şi art. 8, conţin reguli tehnice care ar fi trebuit să fie comunicate în prealabil Comisiei conform art. 8 din Directiva 83/189/CEE?

5) Dispoziţiile din Directiva Consiliului 83/189/CEE de instituire a unei proceduri de informare în domeniul normelor şi reglementărilor tehnice, în special art. 8 şi art. 9, sunt necondiţionate şi suficient de precise pentru a putea fi invocate de particulari înaintea instanţelor naţionale?

6) Dreptul comunitar şi protecţia datorată unui particular prin aplicarea acestuia impun unei instanţe naţionale obligaţia de a refuza aplicarea unei reguli tehnice naţionale care nu a fost comunicată Comisiei de statul membru care a adoptat-o conform obligaţiei prevăzute în art. 8 din Directiva Consiliului 83/189/CEE?"

Observaţii preliminare

19. Preliminar, trebuie menţionat faptul că, potrivit guvernului belgian, Signalson şi Securitel, orice întrebare privind compatibilitatea Decretului din 14 mai 1991 cu dreptul comunitar este lipsită de obiect, întrucât, în

cadrul tipului de procedură cu care este sesizată, instanța națională trebuie să aplice legea în vigoare în momentul pronunțării iar, de la inițierea procedurilor, Decretul din 14 mai 1991 a fost înlocuit cu Decretul regal din 31 martie 1994 care ar respecta, în opinia Comisiei, dreptul comunitar.

20. Acest punct de vedere nu poate fi acceptat. Într-adevăr, potrivit jurisprudenței Curții, rezultă că instanța națională este competentă să stabilească sfera de aplicare a dispozițiilor naționale și modul în care acestea trebuie aplicate (a se vedea în special hotărârea din 7 decembrie 1995, Ayuntamiento de Ceuta, C-45/94). Întrucât instanța națională este cea mai în măsură să aprecieze, în ce privește particularitățile litigiilor, necesitatea unei hotărâri preliminare în cauză, întrebările preliminare nu pot fi considerate lipsite de obiect pe motiv că Decretul din 14 mai 1991 a fost înlocuit cu Decretul regal din 31 martie 1994.

21. Astfel, trebuie să se răspundă mai întâi la a treia, a patra, a cincea și a șasea întrebare preliminară.

Cu privire la a treia și a patra întrebare

22. Prin întrebările a treia și a patra, instanța națională întreabă, în esență, dacă regulile de tipul celor prevăzute de art. 4 și art. 12 din Legea societăților de securitate și Decretul din 14 mai 1991 reprezintă reguli tehnice care ar fi trebuit notificate, înainte de a fi adoptate, Comisiei, în conformitate cu art. 8 din Directiva 83/189.

23. Noțiunea de „regulă tehnică" este definită în art. 1 pct. 5 din Directiva 83/189 ca vizând „specificațiile tehnice, inclusiv dispozițiile administrative aplicabile acestora, a căror respectare este obligatorie, de jure sau de facto pentru comercializarea sau utilizarea într-un stat membru sau într-o parte importantă a acestui stat, cu excepția celor stabilite de autoritățile locale." Conform pct. 1 din același articol, prin „specificații tehnice" se înțelege specificațiile figurând într-un document care definește cerințele obligatorii pentru un produs, cum ar fi nivelele de calitate sau adecvarea utilizării, siguranța, dimensiunile, inclusiv cerințele aplicabile produsului în privința terminologiei, simbolurilor, testelor și metodelor de încercare, ambalării, marcării și etichetării (...)".

24. Trebuie mai întâi să se verifice dacă o dispoziție cum este cea prevăzută de art. 4 din Legea societăților de securitate reprezintă o regulă tehnică în sensul Directivei 83/189.

25. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie negativ, întrucât regulile tehnice sunt, în sensul Directivei 83/189, specificații care definesc

caracteristicile produselor şi întrucât art. 4 se limitează la prevederea condițiilor pentru constituirea societăților de securitate.

26. În privința dispozițiilor din Decretul din 14 mai 1991, trebuie reamintit faptul că acesta conține reguli detaliate care definesc în special condițiile privind testele care vizează calitatea şi buna funcționare care trebuie realizate pentru ca un sistem sau o centrală de alarmă să poată fi aprobate şi comercializate în Belgia. Aceste reguli constituie deci reguli tehnice în sensul Directivei 83/189.

27. Având în vedere art. 12 din Legea societăților de securitate, trebuie reamintit faptul că acesta prevede că produsele în cauză nu pot fi comercializate decât după ce au fost în prealabil aprobate conform unei proceduri care va fi stabilită de către rege, procedură stabilită prin Decretul din 14 mai 1991.

28. Conform Comisiei şi CIA Security, art. 12 din lege constituie o regulă tehnică în sensul directivei, în timp ce Signalson, Guvernul Regatului Unit şi guvernul belgian, în observațiile scrise, subliniază că acest articol nu este altceva decât o lege-cadru, care nu cuprinde nici o regulă tehnică în sensul Directivei 83/189.

29. În această privință este important să se constate că o regulă este considerată regulă tehnică în sensul Directivei 83/189 dacă aceasta produce efecte juridice proprii. Dacă, potrivit dreptului național, regula se limitează la a constitui temeiul unei împuterniciri care să permită adoptarea normelor administrative conținând reguli obligatorii pentru persoanele interesate, neavând în sine nici un efect juridic pentru particulari, regula nu constituie o regulă tehnică în sensul directivei (a se vedea hotărârea din 1 iunie 1994, Comisia/Germania, C-317/92). Este importantă, în acest context, reamintirea faptului că, potrivit art. 8 alin. (1) parag. 1 din Directiva 83/189, statele membre trebuie să comunice, odată cu proiectul de regulă tehnică, temeiul de drept, dacă cunoaşterea sa este necesară pentru a se aprecia sfera de aplicare a proiectului.

30. În schimb, o regulă trebuie să fie calificată ca regulă tehnică în sensul Directivei 83/189 din moment ce, după cum a precizat guvernul belgian în cadrul şedinței, aceasta obligă societățile în cauză să solicite o aprobare prealabilă pentru echipamentele lor chiar dacă reglementările administrative anticipate nu au fost adoptate.

31. Trebuie deci să se răspundă la a treia şi a patra întrebare preliminară arătând că o regulă cum este art. 4 din Legea societăților de securitate nu constituie o regulă tehnică în sensul Directivei 83/189, în timp ce dispozițiile de tipul celor conținute în Decretul regal din 14 mai 1991

constituie reguli tehnice, iar calificarea unei reguli cum este cea prevăzută de art. 12 din Legea societăţilor de securitate depinde de efectele juridice ale acesteia conform dreptului naţional.

Cu privire la a cincea şi a şasea întrebare

32. Prin a cincea şi a şasea întrebare, instanţa naţională întreabă în esenţă dacă dispoziţiile Directivei 83/189, în special art. 8 şi art. 9 sunt necondiţionate şi suficient de precise pentru a putea fi invocate de particulari înaintea instanţelor naţionale, cărora le incumbă obligaţia de a refuza aplicarea unei reguli tehnice naţionale care nu a fost notificată conform directivei.

33. Articolul 8 alin. (1) şi (2) din Directivă prevede:

„1. Statele membre comunică imediat Comisiei orice proiect de regulă tehnică, cu excepţia cazurilor în care este vorba de o simplă transpunere integrală a unei norme internaţionale sau europene, caz în care este suficientă o simplă informare privind norma în cauză; statele membre adresează, de asemenea, Comisiei o scurtă notificare privind motivele în temeiul cărora este necesară instituirea unei asemenea reguli tehnice, în cazul în care acestea nu reies din proiect. Dacă este cazul, statele membre comunică în acelaşi timp textul dispoziţiilor legislative, regulamentelor şi normelor administrative de bază în principal şi în mod direct implicate, când cunoaşterea acestui text este necesară pentru evaluarea sferei de aplicare a proiectului de regulă tehnică.

Comisia aduce fără întârziere proiectul la cunoştinţa celorlalte state membre; ea poate, de asemenea, să solicite opinia comitetului menţionat în art. 5 şi, dacă este cazul, opinia comitetului competent din domeniul în cauză.

2. Comisia şi statele membre pot adresa statului membru care înaintează un proiect de regulă tehnică observaţii de care acest stat membru ţine seama în măsura posibilului în cadrul pregătirii ulterioare a regulii tehnice."

34. Conform art. 9 din Directivă,

„1. Fără a se aduce atingere alin. (2) şi (2a), statele membre amână adoptarea unui proiect de regulă tehnică cu şase luni, începând de la data comunicării menţionate în art. 8 alin. (1), în cazul în care Comisia sau un alt stat membru emit, în termen de trei luni de la această dată un aviz motivat conform căruia măsura preconizată trebuie modificată în vederea eliminării sau limitării barierelor în calea liberei circulaţii a bunurilor care ar putea eventual decurge din aceasta. Statul membru în cauză informează

Comisia asupra modului în care intenţionează să utilizeze aceste avize motivate. Comisia face observaţii pe marginea acestei reacţii.

2. Amânarea menţionată în alin. (1) este de douăsprezece luni în cazul în care Comisia, pe parcursul celor trei luni de la comunicarea menţionată în art. 8 alin. (1), îşi anunţă intenţia de a propune sau de a adopta o directivă în domeniul respectiv.

2a. În cazul în care Comisia constată că o comunicare de tipul celei menţionate în art. 8 alin. (1) vizează o materie acoperită de o propunere de directivă sau de regulament prezentată Consiliului, Comisia notifică statului membru această constatare în termen de trei luni de la această comunicare.

Statele membre nu adoptă reguli tehnice vizând o materie acoperită de o propunere de directivă sau de regulament prezentată Consiliului de către Comisie înainte de comunicarea menţionată în art. 8 alin. (1), timp de douăsprezece luni de la data prezentării propunerii menţionate anterior.

Recurgerea la alin. (1), (2) şi (2a) din prezentul articol nu poate fi cumulativă.

3. Alineatele (1), (2) şi (2a) nu se aplică în cazul în care, din motive urgente, legate de protecţia sănătăţii umane sau animale, de protejarea plantelor sau de securitate, un stat membru trebuie să elaboreze într-un termen foarte scurt reguli tehnice în vederea adoptării acestora şi punerii de îndată în aplicare, fără ca o consultare să fie posibilă. Statul membru precizează în comunicarea menţionată în art. 8 motivele ce justifică urgenţa acestor măsuri. În cazul recurgerii abuzive la această procedură, Comisia ia măsuri adecvate."

35. Articolul 10 din Directivă prevede că: „Articolul 8 şi art. 9 nu se aplică dacă statele membre îşi îndeplinesc obligaţiile care decurg din directivele şi regulamentele comunitare; de asemenea, aceste articole nu se aplică angajamentelor decurgând din acorduri internaţionale care conduc la adoptarea specificaţiilor tehnice uniforme în Comunitate".

36. Trebuie reamintit faptul că, în 1986, într-o comunicare (86/C 245/05, J. Of. 1986, C 245, p. 4), Comisia şi-a definit poziţia în problema ridicată de tribunal de commerce din Liège în privinţa ultimelor două întrebări. În această comunicare, Comisia a constatat, pe de o parte, că directiva le conferă, atât ei cât şi statelor membre, un rol important, permiţându-le să împiedice apariţia unor noi bariere tehnice în calea schimburilor, iar pe de altă parte, că obligaţiile statelor membre instituite prin directivă sunt clare şi fără echivoc în măsura în care:

- statele membre trebuie să comunice toate proiectele de reguli tehnice care intră sub incidenţa directivei;

- ele trebuie să amâne în mod automat cu trei luni adoptarea proiectelor de reguli tehnice, cu excepția cazurilor speciale menționate în art. 9 alin. (3);

- ele trebuie să amâne cu alte trei până la nouă luni adoptarea proiectelor de reguli tehnice în funcție de emiterea unor obiecții sau de preconizarea apariției unui text legislativ comunitar.

În cele din urmă, Comisia a constatat că, dacă statele membre nu ar respecta obligațiile care decurg din directivă, acest lucru afecta grav piața internă, antrenând riscul unor efecte negative asupra schimburilor.

37. Din comunicare rezultă că, pe baza acestor constatări, Comisia consideră că, „dacă un stat membru adoptă o regulă tehnică intrând sub incidența dispozițiilor Directivei 83/189 fără a comunica proiectul Comisiei și fără a respecta obligația de *status quo*, regula adoptată în acest mod nu poate fi executorie față de terți în temeiul sistemului legislativ al statului membru în cauză. Comisia consideră deci că părțile aflate în litigiu au dreptul de a aștepta ca instanțele naționale să refuze punerea în aplicare a regulilor tehnice naționale care nu au fost comunicate conform cerințelor din legislația comunitară".

38. În cauza prezentă, Comisia susține în continuare această interpretare a Directivei 83/189 la care s-a raliat CIA International.

39. Guvernele german și olandez și Guvernul Regatului Unit se opun acestei interpretări și estimează că, din contră, regulile tehnice în sensul Directivei 83/189 pot fi opuse particularilor, chiar dacă au fost adoptate fără a se respecta obligațiile prevăzute în directivă. În continuare este examinată argumentarea pe care se întemeiază această interpretare.

40. Trebuie subliniat, preliminar, că Directiva 83/189 are drept scop, prin intermediul unui control preventiv, să protejeze libera circulație a mărfurilor, care reprezintă un fundament al Comunității. Acest control este util în măsura în care regulile tehnice care intră sub incidența directivei pot constitui bariere în calea comerțului cu mărfuri între statele membre, aceste bariere neputând fi admise decât în cazurile în care sunt necesare pentru satisfacerea unor cerințe imperative legate de atingerea unui obiectiv de interes general. Controlul instituit prin directivă este eficient, în măsura în care toate proiectele de reguli tehnice care intră sub incidența acesteia trebuie notificate și în care adoptarea și intrarea în vigoare a acestor reguli – cu excepția celor a căror urgență justifică excepția – trebuie suspendate pe parcursul perioadelor stabilite în art. 9.

41. Notificarea și perioada de suspendare oferă deci Comisiei și celorlalte state membre posibilitatea, pe de o parte, de a constata dacă proiectul

în cauză creează bariere în calea comerţului care contravin Tratatului CEE sau bariere care trebuie evitate prin adoptarea de măsuri comune sau armonizate şi, pe de altă parte, de a propune modificări ale măsurilor naţionale anticipate. De altfel, această procedură îi permite Comisiei să propună sau să adopte standarde comunitare de reglementare a domeniului care face obiectul măsurii anticipate.

42. Trebuie în continuare să se constate că, potrivit unei jurisprudenţe constante, în toate cazurile în care dispoziţiile unei directive sunt, din punctul de vedere al conţinutului lor, necondiţionate şi suficient de precise, acestea pot fi invocate împotriva oricărei dispoziţii naţionale neconforme cu directiva (a se vedea hotărârile din 19 ianuarie 1982, Becker, C-8/81, şi din 19 noiembrie 1991, Francovich ş.a., C-6/90 şi C-9/90).

43. Conform Guvernului Regatului Unit, dispoziţiile Directivei 83/189 nu îndeplinesc aceste criterii, dat fiind, în special, faptul că procedura de notificare conţine mai multe elemente imprecise.

44. Acest punct de vedere nu poate fi adoptat. Într-adevăr, art. 8 şi art. 9 din Directiva 83/189 prevăd obligaţia clară a statelor membre de a notifica Comisiei proiectele de reguli tehnice înainte de adoptarea acestora. În consecinţă, întrucât aceste articole sunt necondiţionate şi suficient de precise din punctul de vedere al conţinutului, ele pot fi invocate de particulari în faţa instanţelor naţionale.

45. Mai trebuie examinate consecinţele juridice care trebuie să decurgă din necunoaşterea de statele membre a obligaţiei lor de notificare şi, mai exact, dacă Directiva 83/189 trebuie interpretată în sensul că necunoaşterea obligaţiei de notificare, constituind un viciu de procedură în adoptarea regulilor tehnice în cauză, antrenează inaplicabilitatea acestor reguli tehnice, astfel încât acestea nu pot fi opuse particularilor.

46. Guvernele german şi olandez şi Guvernul Regatului Unit consideră că în această privinţă Directiva 83/189 acoperă exclusiv relaţiile dintre statele membre şi Comisie, că se limitează la instituirea unor obligaţii de procedură pe care statele membre trebuie să le respecte la adoptarea regulilor tehnice, competenţa lor în adoptarea regulilor în cauză rămânând cu toate acestea neafectată, şi, în cele din urmă, că aceasta nu conţine nici o dispoziţie expresă privind eventualele efecte legate de nerespectarea obligaţiilor de procedură menţionate anterior.

47. Trebuie mai întâi subliniat faptul că în acest context nici un element nu împiedică ca necunoaşterea Directivei 83/189 să determine inaplicabilitatea regulilor tehnice în cauză.

48. O asemenea consecinţă a încălcării obligaţiilor care decurg din Directiva 83/189 nu depinde de o dispoziţie expresă în acest sens. După

cum s-a arătat deja, este cert că obiectivul directivei este acela de a proteja libera circulaţie a mărfurilor prin intermediul unui control preventiv şi că obligaţia de notificare constituie un mijloc esenţial de realizare a acestui control comunitar. Eficienţa acestui control va fi mai mare în măsura în care directiva este interpretată în sensul că necunoaşterea obligaţiei de notificare constituie un viciu substanţial de procedură care determină inaplicabilitatea regulilor tehnice în cauză particularilor.

49. Trebuie subliniat că această interpretare a directivei este conformă hotărârii din 13 iulie 1989, Enichem Base ş.a. (C-380/87). În această hotărâre, în care Curtea s-a pronunţat asupra obligaţiei statelor membre de a comunica Comisiei proiectele reglementărilor naţionale care intră în domeniul de aplicare a unui articol din Directiva Consiliului 75/442/CEE din 15 iulie 1975 privind deşeurile (J. Of. L 194, p. 39), Curtea a constatat că nici redactarea, nici scopul dispoziţiei examinate nu justificau în nici un mod opinia conform căreia neîndeplinirea de către statele membre a obligaţiei de comunicare care le incumbă antrenează în sine nelegalitatea reglementărilor adoptate în acest mod. În această privinţă, Curtea a arătat în mod expres că dispoziţia în cauză se limita la impunerea unei obligaţii de comunicare prealabilă căreia nu i se subordonează intrarea în vigoare a reglementărilor anticipate în funcţie de acordul sau de lipsa opoziţiei din partea Comisiei şi prin care nu se instituia o procedură de control comunitar pentru proiectele în cauză. Curtea a conchis că dispoziţia examinată viza relaţiile dintre statele membre şi Comisie, dar că, în schimb, ea nu dădea naştere nici unui drept al particularilor susceptibil de a fi încălcat în cazul neîndeplinirii de către un stat membru a obligaţiei de a comunica în prealabil Comisiei proiectele sale de reglementări.

50. În prezenta cauză, scopul directivei nu este doar acela de a informa Comisia ci, după cum s-a constatat deja la considerentul 41 din prezenta hotărâre, este unul mai general, adică acela de a elimina sau limita barierele în calea comerţului, de a informa statele membre asupra regulilor tehnice anticipate de un stat, de a acorda Comisiei şi celorlalte state membre timpul necesar pentru a reacţiona şi a propune modificări care să permită diminuarea restricţiilor în calea liberei circulaţii a mărfurilor decurgând din măsura anticipată şi de a-i asigura Comisiei timpul necesar pentru a propune o directivă de armonizare. De altfel, formularea art. 8 şi art. 9 din Directiva 83/189 este clară, întrucât acestea prevăd o procedură de control comunitar pentru proiectele de reglementări naţionale şi condiţionarea datei de intrare în vigoare a acestora de acordul sau lipsa opoziţiei Comisiei.

51. Trebuie examinată existenţa, observată în special de Guvernul Regatului Unit, unor motive specifice decurgând din Directiva 83/189 în virtutea cărora aceasta să nu poată fi interpretată în sensul că regulile tehnice adoptate cu ignorarea directivei nu pot fi aplicate terţilor.

52. S-a arătat în mod special că inopozabilitatea acestor reguli terţilor ar crea un vid legislativ în ordinea juridică naţională în cauză şi ar putea deci genera inconveniente grave, în special deoarece această inopozabilitate priveşte reglementări din domeniul securităţii.

53. Acest argument nu poate fi acceptat. Într-adevăr, un stat membru poate recurge la procedura de urgenţă menţionată în art. 9 alin. (3) din Directiva 83/189 dacă, din motivele definite în această dispoziţie, consideră necesară elaborarea în termen foarte scurt a unor reguli tehnice, adoptarea şi intrarea în vigoare imediată a acestora, fără ca o consultare să fie posibilă.

54. Având în vedere consideraţiile anterioare, trebuie să conchidem că Directiva 83/189 trebuie interpretată în sensul că necunoaşterea obligaţiei de notificare determină inaplicabilitatea regulilor tehnice în cauză, acestea nemaiputând fi astfel opuse particularilor.

55. Răspunsurile la a cincea şi la şasea întrebare trebuie deci să fie că art. 8 şi art. 9 din Directiva 83/189 trebuie interpretate în sensul că particularii pot să le invoce în faţa instanţelor naţionale, cărora le revine obligaţia de a refuza aplicarea unei reguli tehnice naţionale care nu a fost notificată conform directivei.

Cu privire la primele două întrebări

56. Prin primele două întrebări instanţa de trimitere întreabă în esenţă dacă art. 30 din Tratat se opune dispoziţiilor naţionale de tipul celor prevăzute de art. 4 şi art. 12 din Legea societăţilor de securitate şi Decretului din 14 mai 1991.

57. Având în vedere răspunsurile la a treia, a patra, a cincea şi a şasea întrebare preliminară nu este necesar să se răspundă la primele două întrebări preliminare în măsura în care acestea privesc art. 12 din Legea societăţilor de securitate şi Decretul din 14 mai 1991, acestea nefiind opozabile particularilor. Trebuie deci să se răspundă numai la acea parte a primei întrebări preliminare prin care se întreabă dacă o dispoziţie cum este cea prevăzută de art. 4 din Legea societăţilor de securitate, conform căreia nimeni nu poate exploata o societate de securitate fără aprobarea ministrului de interne, este compatibilă cu art. 30 din Tratat.

58. În această privință trebuie observat că, întrucât o asemenea dispoziție impune o condiție pentru constituirea unei societăți și desfășurarea activităților acesteia de societate de securitate, ea nu se situează în mod direct în domeniul de aplicare a art. 30 din Tratat care vizează libera circulație a mărfurilor între statele membre. În plus, trebuie să se constate că dosarul nu conține nici o indicație conform căreia o asemenea dispoziție ar avea efecte restrictive asupra liberei circulații a mărfurilor sau ar fi, în orice alt mod, contrară dreptului comunitar.

59. Răspunsul la prima întrebare preliminară trebuie deci să fie că art. 30 din Tratat nu se opune unei dispoziții naționale de tipul celei prevăzute de art. 4 din Legea societăților de securitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

60. Cheltuielile pretinse de guvernele belgian, german, olandez și al Regatului Unit, precum și de către Comisia CE, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are, în ce privește părțile din acțiunea principală, caracterul unei cereri incidente formulate în fața instanței naționale, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) O regulă cum este cea prevăzută de art. 4 din Legea belgiană din 10 aprilie 1990, privind societățile de pază, societățile de securitate și serviciile interne de pază, nu constituie o regulă tehnică în sensul Directivei Consiliului 83/189 din 28 martie 1983, de instituire a unei proceduri de informare în domeniul normelor și reglementărilor tehnice, astfel cum a fost modificată prin Directiva Consiliului 88/182/CEE din 22 martie 1988, în timp ce dispozițiile de tipul celor conținute în Decretul regal belgian din 14 mai 1991, de instituire a procedurii de aprobare a sistemelor și centralelor de alarmă menționate în Legea din 10 aprilie 1990, constituie reguli tehnice, iar calificarea unei reguli cum este cea prevăzută de art. 12 din Legea din 10 aprilie 1990, menționată anterior, depinde de efectele juridice ale acesteia potrivit dreptului național.

2) Articolul 8 și articolul 9 din Directiva 83/189, modificată prin Directiva 88/182, trebuie interpretate în sensul că particularii pot să

le invoce înaintea instanţelor naţionale, cărora le incumbă obligaţia de a refuza aplicarea unei reguli tehnice naţionale care nu a fost notificată conform directivei.

3) Articolul 30 din Tratat nu se opune unei dispoziţii naţionale de tipul celei prevăzute de art. 4 din Legea din 10 aprilie 1990, menţionată anterior.

5.

Hotărârea Curţii din 18 decembrie 1997, în cauza Inter-Environnement Wallonie c. Regiunea Wallonne, C-129/96[1]

Armonizarea legislaţiilor – Directiva 75/442/CEE, modificată de Directiva 91/156/CEE – noţiune – substanţă integrată întru-un proces de producţie industrială

---

[1] *A. Gratani,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1997, p. 746-750; *I. Bernaerts,* Nederlandse staatscourant, 1998, n° 8, p. 4; *D. Buschle,* European Law Reporter, 1998, p. 5-6; *A. Rigaux,* Europe, 1998, Février, Comm. n° 42, p. 10-12; *H. Somsen,* European Environmental Law Review, 1998, p. 85-91; *A. Van Rossem,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1998, p. 20-23; *S.F. Blockmans,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1998, p. 84-89; *O. Couvert-Castéra,* L'actualité juridique, droit administratif, 1998, p. 452-457; *W. Weiß,* Deutsches Verwaltungsblatt, 1998, p. 568-575; *J.-P. Keppenne,* Administration publique, 1998, p. 283-302; *R. Mehdi,* Journal du droit international, 1998, p. 475-480; *J.-H. Robert,* Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 1998, p. 331-332; *F.H. Van der Burg,* Administratiefrechtelijke beslissingen, Rechtspraak bestuursrecht, 1998, n° 192; *R. Bianchi,* Ambiente: consulenza e pratica per l'impresa, 1998, p. 351-354; *Van Rossem, J.H. Jans,* Milieu en recht, 1998, Jur., p. 182-183; *A. González, N. Luis,* Revista de Derecho Comunitario Europeo, 1998, p. 243-259; *C. Pellisé,* Revista Jurídica de Catalunya, 1998, p. 610-612; *G. Van Calster,* European Law Review, 1998, p. 385-389; *L. Levis,* Review of European Community & International Environmental Law, 1998, p. 212-213; *D.M. Tomasevic,* Journal des tribunaux / droit européen, 1998, p. 184-186; *A. Oddenino,* Il diritto dell'economia, 1998, p. 444-448; *C.W.A. Timmermans,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1998, p. 476-478; *M. Moura e Silva,* Revista Jurídica AAFDL, 1998, p. 485-491; *M.C.U. Lecue,* Noticias de la Unión Europea, 2000, n° 182, p. 25-39; *G. Van Calster,* The Columbia Journal of European Law, 2000, p. 124-132.

Protecția mediului înconjurător – eliminarea deșeurilor – Directiva 91/156/CEE – obligațiile statelor membre în cursul termenului de transpunere – obligația de a nu adopta dispoziții susceptibile de a afecta rezultatul impus de directivă

1. Simplul fapt că o substanță este integrată, direct sau indirect, într-un proces de producție industrială, nu o exclude din noțiunea de deșeu în sensul art. 1 lit. a) din Directiva Consiliului 75/442/CEE din 15 iulie 1975 privind deșeurile, modificată de Directiva Consiliului 91/156/CEE din 18 martie 1991.

Această concluzie nu aduce atingere distincției care trebuie făcută, după cum au subliniat pe bună dreptate guvernele belgian, german, olandez și cel al Regatului Unit, între valorificarea de deșeuri în sensul Directivei 75/442, modificată, și tratarea industrială uzuală de produse care nu reprezintă deșeuri, oricât de dificil ar fi de făcut această distincție.

2. Articolul 5 alin. (2) și art. 189 alin. (3) din Tratatul CEE, precum și Directiva 91/156 impun ca, în termenul de transpunere stabilit prin directivă pentru punerea sa în aplicare, statul membru destinatar al directivei să se abțină de la adoptarea unor dispoziții de natură să compromită grav atingerea rezultatului prevăzut de directivă.

Este de competența instanței naționale să aprecieze dacă acesta este și cazul dispozițiilor naționale a căror legalitate face obiectul sesizării.

În acest sens, instanța națională trebuie să examineze în special dacă dispozițiile în cauză se prezintă drept o transpunere completă a directivei, precum și să analizeze efectele concrete ale aplicării acestor dispoziții contrare directivei și întinderea lor în timp.

Dacă dispozițiile în cauză constituie o transpunere definitivă și completă a directivei, neconformitatea lor cu directiva ar putea lăsa să se prezume că rezultatul prevăzut de aceasta nu va fi atins în termenele acordate dacă nu este posibilă o modificare în timp util a acestor dispoziții.

Pe de altă parte, instanța națională ar putea să țină cont de posibilitatea unui stat membru de a adopta dispoziții provizorii sau de a pune în aplicare directiva în mai multe etape. În asemenea cazuri, neconformitatea unor dispoziții tranzitorii de drept național cu directiva sau netranspunerea anumitor dispoziții din directivă nu ar compromite în mod necesar rezultatul prevăzut de aceasta.

Trebuie deci să se răspundă la prima întrebare că art. 5 alin. (2) și art. 189 alin. (3) din Tratatul CEE, precum și Directiva 91/156 impun ca, în termenul de transpunere stabilit prin directivă pentru punerea sa

în aplicare, statul membru destinatar al directivei să se abţină de la adoptarea unor dispoziţii de natură să compromită grav atingerea rezultatului prevăzut de directivă.

Obiect: Cerere adresată Curţii, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de către Conseil d'État din Belgia, pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 5 şi art. 189 din Tratatul CEE *şi art. 1 lit. (a) din Directiva Consiliului 75/442/CEE din 15 iulie 1975 privind deşeurile (J. Of. L 184, p. 39), modificată de Directiva Consiliului 91/156/*CEE *din 18 martie 1991 (J. Of. L 78, p. 32).*

CURTEA,

1. Prin hotărârea din 29 martie 1996, primită la Curte la 23 aprilie 1996, Conseil d'État din Belgia a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind interpretarea art. 5 şi art. 189 din Tratatul CEE şi a art. 1 lit. (a), din Directiva Consiliului 75/442/CEE din 15 iulie 1975 privind deşeurile (J. Of. L 194, p. 39), modificată de Directiva Consiliului 91/156/CEE din 18 martie 1991 (J. Of. L 78, p. 32).

2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unei acţiuni în anulare intentate de asociaţia fără scop lucrativ Inter-Environnement Wallonie (denumită în continuare „Inter-Environnement Wallonie") împotriva hotărârii executivului regional valon din 9 aprilie 1992 privind deşeurile toxice sau periculoase (denumită în continuare „hotărâre").

Dispoziţiile de drept comunitar incidente

3. Directiva 75/442 are ca scop armonizarea legislaţiilor naţionale în ceea ce priveşte eliminarea deşeurilor. Ea a fost modificată de Directiva 91/156.

4. Directiva 75/442, modificată de Directiva 91/156, defineşte noţiunea de deşeu în art. 1 lit. a), după cum urmează:

„În sensul prezentei directive, se înţelege prin:

a) deşeu: orice substanţă sau obiect care aparţine categoriilor prevăzute în anexa I, de care detentorul se debarasează sau de care acesta are intenţia sau obligaţia să se debaraseze.

Acţionând în conformitate cu procedura prevăzută în art. 18, Comisia va stabili, până la 1 aprilie 1993 cel târziu, o listă cu deşeurile care aparţin categoriilor enumerate în anexa I. Această listă va fi reexaminată periodic şi, dacă este nevoie, va fi revizuită după aceeaşi procedură."

5. Lista menţionată de această ultimă dispoziţie a fost adoptată prin Decizia Comisiei 94/3/CE din 20 decembrie 1993 de stabilire a unei liste cu deşeuri în temeiul art. 1 lit. a) din Directiva 75/442 (J. Of. 1994, L 5, p. 15). La pct. 1 al notei preliminare aferente acestei liste se indică, pe de o parte, că aceasta nu este exhaustivă şi, pe de altă parte, că dacă o materie figurează în această listă, acest fapt nu produce efecte decât dacă materia respectivă corespunde definiţiei deşeurilor.

6. Articolul 9 alin. (1) şi art. 10 din Directiva 75/442, modificată, prevăd că orice unitate sau întreprindere care realizează operaţiunile enumerate în anexa II A sau în anexa II B trebuie să obţină o autorizaţie de la autoritatea competentă. Anexa II A prezintă operaţiunile de eliminare, în timp ce Anexa II B enumeră operaţiunile ce au ca scop o posibilă valorificare a deşeurilor.

7. Articolul 11 din Directiva 75/442, modificată, prevede o excepţie la această obligaţie de autorizare:

„1. Fără a aduce atingere dispoziţiilor Directivei Consiliului 78/319/CEE din 20 martie 1978 privind deşeurile toxice şi periculoase (J. Of. L 84, p. 43), modificată ultima dată de Actul de aderare a Spaniei şi Portugaliei, pot fi scutite de autorizaţia menţionată în art. 9 sau art. 10:

a) unităţile sau întreprinderile care asigură eliminarea propriilor deşeuri în spaţiile de producţie

şi

b) unităţile sau întreprinderile care valorifică deşeuri.

Această scutire se poate aplica numai dacă:

autorităţile competente au adoptat norme generale pentru fiecare tip de activitate, stabilind tipurile şi cantităţile de deşeuri şi condiţiile necesare pentru ca o activitate să fie scutită de autorizaţie

şi

tipurile sau cantităţile de deşeuri şi modalităţile de eliminare sau de valorificare respectă condiţiile menţionate în art. 4.

2. Unităţile sau întreprinderile menţionate în alin. (1) trebuie înregistrate la o autoritate competentă.

(...)"

8. Articolul 4 din Directiva 75/442, modificată, prevede:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a asigura valorificarea sau eliminarea deşeurilor fără a pune în pericol sănătatea omului şi fără să se utilizeze procedee sau metode care ar putea dăuna mediului înconjurător, în special:

- fără să creeze riscuri pentru apă, aer sau sol, nici pentru faună şi floră,

- fără să deranjeze prin zgomot sau miros,
- fără să dăuneze peisajelor sau siturilor care prezintă un interes deosebit.
(...)"

9. Conform art. 2 alin. (1) paragraful 1 din Directiva 91/156, statele membre au avut obligaţia de a adopta acte cu putere de lege şi administrative necesare conformării la prezenta directivă până la 1 aprilie 1993 cel târziu şi de a informa imediat Comisia cu privire la aceasta. În paragraful 2 al alineatului menţionat anterior se precizează: «În adoptarea acestor acte statele membre trebuie să facă trimitere la prezenta directivă sau să le însoţească de o asemenea trimitere cu ocazia publicării lor oficiale. Statele membre stabilesc modalitatea de efectuare a acestei trimiteri.»".

10. Directiva Consiliului 91/689/CEE din 12 decembrie 1991 privind deşeurile periculoase (J. Of. L 377, p. 20) face trimitere în art. 1 alin. (3) la definiţia deşeurilor prevăzută în Directiva 75/442 şi formulează în art. 1 alin. (4) definiţia deşeurilor periculoase.

11. Articolul 3 alin. (1) şi (2) din Directiva 91/689 prevede:

„1. Derogarea de la obligativitatea autorizării pentru unităţile care asigură eliminarea propriilor deşeuri, menţionată în art. 11 alin. (1) lit. a) din Directiva 75/442/CEE, nu se aplică în cazul deşeurilor periculoase care intră sub incidenţa prezentei directive.

2. Conform art. 11 alin. (1) lit. b) din Directiva 75/442/CEE, un stat membru poate deroga de la dispoziţiile art. 10 din Directiva menţionată anterior în cazul unităţilor sau întreprinderilor care asigură valorificarea deşeurilor cărora li se aplică prezenta directivă:

- dacă acest stat membru adoptă norme generale care enumeră tipurile şi cantităţile de deşeuri în cauză şi care precizează condiţiile specifice (valorile limită pentru substanţele periculoase conţinute în deşeuri, valorile limită de emisie şi tipul de activitate) şi celelalte condiţii care trebuie respectate pentru efectuarea diferitelor tipuri de valorificare,
- dacă tipurile sau cantităţile de deşeuri şi modalităţile de valorificare respectă condiţiile prevăzute în art. 4 din Directiva 75/442/CEE."

12. Articolul 11 din Directiva 91/689 a abrogat Directiva Consiliului 78/319/CEE din 20 martie 1978 privind deşeurile toxice şi periculoase (J. Of. L 84, p. 43), cu efect de la 12 decembrie 1993. Articolul 1 din Directiva Consiliului 94/31/CE din 27 iunie 1994 de modificare a Directivei 91/689 (J. Of. L 168, p. 28) a amânat totuşi pentru data de 27 iunie 1995 abrogarea Directivei 78/319.

Dispozițiile de drept național incidente

13. Decretul Consiliului regional valon din 5 iulie 1985 privind deșeurile, modificat de decretul din 25 iulie 1991 (denumit în continuare „decret"), definește deșeurile în art. 3 pct. 1, după cum urmează:

„1 deșeuri: orice substanțe sau obiecte care aparțin categoriilor prezentate în anexa I și de care detentorul se debarasează sau de care acesta are intenția sau obligația să se debaraseze".

14. Hotărârea prevede în art. 5 alin. (1):

„Sunt supuse autorizării orice implantare sau exploatare a unei instalații speciale de colectare, pretratare, eliminare sau valorificare a deșeurilor toxice sau periculoase care nu este integrată într-un proces de producție industrială (...)"

15. În preambul, hotărârea face trimitere în special la decret, la Directiva 75/442, modificată, și la Directivele 78/319 și 91/689. Articolul 86 din hotărâre stabilește intrarea în vigoare a acesteia în ziua publicării în Moniteur belge. Publicarea a avut loc la 23 iunie 1992.

Situația de fapt din acțiunea principală

16. Prin cererea înaintată la 21 august 1992, Inter-Environnement Wallonie a solicitat Conseil d'État din Belgia să anuleze, în principal, toate dispozițiile hotărârii și, în subsidiar, numai anumite dispoziții ale acesteia.

17. Prin hotărârea de trimitere, Conseil d'État a hotărât asupra a cinci din cele șase motive prezentate de Inter-Environnement Wallonie și a anulat unele dintre dispozițiile hotărârii.

18. În motivul nesoluționat, Inter-Environnement Wallonie susține că art. 5 alin. (1) din hotărâre încalcă în special art. 11 din Directiva 75/442, modificată, și art. 3 din Directiva 91/689 prin faptul că exclude din regimul de autorizare operațiunile de implantare și de exploatare ale unei instalații speciale de colectare, pretratare, eliminare sau valorificare a deșeurilor toxice sau periculoase care este „integrată într-un proces de producție industrială".

19. În prima parte a respectivului motiv, Inter-Environnement Wallonie subliniază că art. 11 din Directiva 75/442, modificată, coroborat cu art. 3 din Directiva 91/689, permite derogarea de la obligativitatea autorizării pentru întreprinderile care asigură valorificarea deșeurilor doar în condițiile stabilite de aceste dispoziții și doar dacă aceste întreprinderi sunt înregistrate la autoritățile competente.

20. În acest sens, Conseil d'État consideră că dispoziţiile art. 5 alin. (1) din hotărâre sunt într-adevăr contrare dispoziţiilor art. 11 din Directiva 75/442, modificată, coroborat cu art. 3 din Directiva 91/689.

21. Constatând că hotărârea a fost adoptată într-un moment în care termenul acordat prin directivă pentru transpunerea sa nu expirase încă, Conseil d'État se întreabă în ce măsură un stat membru poate, în această perioadă, să adopte acte contrare directivei. Mai precizează, de asemenea, că răspunsul negativ dat la această întrebare de către Inter-Environnement Wallonie contrazice regula conform căreia legalitatea unui act se apreciază la momentul adoptării sale.

22. În partea a doua a motivului, Inter-Environnement Wallonie susţine că excluderea prevăzută în art. 5 alin. (1) din hotărâre este contrară decretului, care, în opinia sa, nu prevede nici o derogare pentru operaţiunile integrate într-un proces industrial.

23. În acest sens, Conseil d'État constată că art. 3 pct. 1 din decret şi anexa la care acesta face trimitere se vor a fi o transpunere fidelă a Directivei 75/442, modificată. Or, deşi rezultă din jurisprudenţa Curţii că reprezintă deşeuri acele substanţe şi obiecte de care detentorul se debarasează sau are obligaţia să se debaraseze fără a intenţiona să excludă astfel o eventuală reutilizare economică a lor de către alte persoane, nu se poate stabili dacă o substanţă sau un obiect menţionate în art. 1 din Directiva 75/442, modificată, care sunt integrate direct sau indirect într-un proces de producţie industrială reprezintă un deşeu în sensul art. 1 lit. a) din Directiva în cauză.

24. În aceste condiţii, Conseil d'État a adresat Curţii următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 5 şi art. 189 din Tratatul CEE se opun adoptării, de către statele membre, a unei dispoziţii contrare Directivei 75/442/CEE din 15 iulie 1975 privind deşeurile, modificată de Directiva 91/156/CEE din 18 martie 1991, în termenul acordat pentru transpunerea acesteia?

Se opun aceleaşi dispoziţii din Tratat adoptării de către statele membre şi intrării în vigoare a unei norme care se prezintă drept o transpunere a directivei în cauză, dar ale cărei dispoziţii par contrare cerinţelor respectivei directive?

2) O substanţă menţionată în anexa I la Directiva Consiliului 91/156/CEE din 18 martie 1991 de modificare a Directivei 75/442/CEE privind deşeurile, care este integrată, direct sau indirect, într-un proces de producţie industrială, reprezintă un deşeu în sensul art. 1 lit. a) din Directiva în cauză?"

Cu privire la a doua întrebare

25. Instanţa de trimitere solicită prin cea de a doua întrebare a sa, care trebuie examinată mai întâi, să se precizeze dacă simplul fapt că o substanţă este integrată, direct sau indirect, într-un proces de producţie industrială o exclude din noţiunea de deşeu în sensul art. 1 lit. a) din Directiva 75/442 modificată.

26. Din formularea art. 1 lit. a) din Directiva 75/442, modificată, rezultă în primul rând că domeniul de aplicare a noţiunii de deşeu depinde de sensul termenului „a se debarasa".

27. Rezultă apoi din dispoziţiile Directivei 75/442, modificată, în special din art. 4 şi art. 8-12, precum şi din anexele II A şi II B, că acest termen include în acelaşi timp eliminarea şi valorificarea unei substanţe sau a unui obiect.

28. Aşa cum a evidenţiat dl avocat general la pct. 58-61 din concluziile sale, lista categoriilor de deşeuri care figurează în anexa I la Directiva 75/442, modificată, şi operaţiunile de eliminare şi de valorificare enumerate în anexele II A şi II B la aceeaşi directivă, indică faptul că noţiunea de deşeu nu exclude, în principiu, nici un tip de reziduuri, de subproduse industriale sau de alte substanţe care rezultă din procesul de producţie. Această constatare este de altfel confirmată de lista deşeurilor stabilită de Comisie prin Decizia 94/3.

29. În acest sens, ar trebui precizat în primul rând că, după cum rezultă în special din art. 9-11 din Directiva 75/442, modificată, Directiva în cauză se aplică nu numai eliminării şi valorificării deşeurilor de către întreprinderi specializate în acest domeniu, ci şi eliminării şi valorificării deşeurilor de către întreprinderea care le-a produs, în spaţiul în care acestea au fost produse.

30. În al doilea rând, conform art. 4 din Directiva 75/442, modificată, dacă deşeurile trebuie valorificate sau eliminate fără a pune în pericol sănătatea omului şi fără să fie utilizate procedee sau metode care ar putea dăuna mediului înconjurător, nici o dispoziţie din directivă nu lasă să se înţeleagă că aceasta nu s-ar putea referi şi la operaţiunile de eliminare sau de valorificare ce fac parte dintr-un proces de producţie industrială, dacă acestea nu reprezintă un pericol pentru sănătatea omului sau pentru mediu.

31. În fine, trebuie reamintit că, după cum Curtea s-a pronunţat deja, noţiunea de deşeu, în sensul art. 1 din Directiva 75/442, modificată, nu trebuie înţeleasă ca excluzând substanţele şi obiectele susceptibile de o reutilizare economică (hotărârile din 28 martie 1990, Zanetti ş.a.,

C-359/88; din 10 mai 1995, Comisie/Germania, C-422/92 şi din 25 iunie 1997, Tombesi ş.a., C-304/94, C-330/94, C-342/94 şi C-224/95).

32. Rezultă din ansamblul acestor considerații că pot reprezenta deşeuri în sensul art. 1 lit. a) din Directiva 75/442, modificată, substanțe care intră într-un proces de producție.

33. Această concluzie nu aduce atingere distincției care trebuie făcută, după cum au subliniat pe bună dreptate guvernele belgian, german, olandez şi cel al Regatului Unit, între valorificarea de deşeuri în sensul Directivei 75/442, modificată, şi tratarea industrială uzuală de produse care nu reprezintă deşeuri, oricât de dificil ar fi de operat această distincție.

34. Trebuie, în consecință, să se răspundă la a doua întrebare adresată că simplul fapt că o substanță este integrată, direct sau indirect, într-un proces de producție industrială nu o exclude din noțiunea de deşeu în sensul art. 1 lit. a) din Directiva 75/442, modificată.

Cu privire la prima întrebare

35. Prin prima sa întrebare, instanța de trimitere urmăreşte să afle dacă art. 5 şi art. 189 din Tratatul CEE se opun adoptării, de către statele membre, a unor măsuri contrare Directivei 91/156 în termenul de transpunere.

36. Conform Inter-Environnement Wallonie, rezultă din supremația dreptului comunitar şi din art. 5 din Tratat că, chiar dacă un stat membru decide să transpună o directivă comunitară înaintea expirării termenului stabilit în acest scop, această transpunere trebuie să fie conformă cu directiva. Alegând să transpună Directiva 91/156 la 9 aprilie 1992, Regiunea valonă ar fi trebuit, în consecință, să se conformeze acestei directive.

37. Comisia se raliază acestei poziții şi susține că art. 5 şi art. 189 din Tratat se opun adoptării de către statele membre a unei dispoziții contrare Directivei 91/156 în termenul de transpunere. Comisia consideră, în acest sens, ca irelevantă întrebarea dacă o anumită măsură este destinată în mod expres transpunerii directivei în cauză.

38. Guvernele belgian, francez şi cel al Regatului Unit consideră în schimb că până la expirarea termenului de transpunere a unei directive, statele membre au libertatea de a adopta dispoziții care nu sunt conforme cu directiva în cauză. Guvernul Regatului Unit adaugă totuşi că art. 5 şi art. 189 din Tratat se opun adoptării de către un stat membru a unor măsuri care ar face imposibilă sau extrem de dificilă transpunerea corectă a directivei.

39. Guvernul olandez consideră că adoptarea unei directive presupune ca statele membre să nu mai poată întreprinde nimic din ceea ce ar putea

să îngreuneze atingerea rezultatului prevăzut. Totuşi, conform guvernului olandez, nu se poate considera că un stat membru a încălcat dispoziţiile art. 5 şi art. 189 din Tratat dacă, aşa cum se întâmplă şi în cauza prezentă, nu este sigur că dispoziţiile sale naţionale sunt contrare directivei în cauză.

40. Cu titlu preliminar, trebuie amintit că obligaţia unui stat membru de a adopta toate măsurile necesare pentru atingerea rezultatului prevăzut de o directivă este o obligaţie de rezultat impusă prin art. 189 paragraful 3 din Tratat şi prin însăşi directiva în cauză (hotărârile din 1 februarie 1977, Verbond van Nederlandse Ondernemingen, C-51/76; din 26 februarie 1986, Marshall, C-152/84; şi din 24 octombrie 1996, Kraaijeveld ş.a., C-72/95). Această obligaţie de a adopta toate măsurile generale sau speciale se impune tuturor autorităţilor statelor membre, inclusiv autorităţilor jurisdicţionale, în cadrul competenţelor lor (hotărârile din 13 noiembrie 1990, Marleasing, C-106/89, şi Kraaijeveld ş.a., citat anterior).

41. Ar trebui apoi subliniat faptul că în sensul art. 191 alin. (2) din Tratatul CEE, la momentul producerii faptelor ce fac obiectul acţiunii principale, „directivele şi deciziile se notifică destinatarilor lor şi îşi produc efectele de la data acestei notificări". Decurge din această dispoziţie că o directivă produce efecte juridice în statul membru destinatar din momentul notificării sale.

42. În cauză, potrivit unei practici constante, Directiva 91/156 stabileşte ea însăşi un termen la expirarea căruia actele cu putere de lege şi actele administrative necesare în vederea transpunerii acesteia trebuie să fi intrat în vigoare în statele membre.

43. De vreme ce prin acest termen se urmăreşte în special să se acorde statelor membre timpul necesar adoptării măsurilor de transpunere, nu li se poate reproşa acestora că nu au transpus directiva în ordinea juridică naţională înainte de expirarea termenului acordat.

44. Cu toate acestea, statelor membre le revine obligaţia de a adopta întocmai în termenul de transpunere măsurile necesare prin care să se asigure atingerea rezultatului prevăzut de directivă până la expirarea acestui termen.

45. În acest sens, dacă statele membre nu au obligaţia de a adopta aceste măsuri înaintea expirării termenului de transpunere, din aplicarea art. 5 alin. (2), coroborat cu art. 189 alin. (3) din Tratat şi cu dispoziţiile directivei rezultă că, în acest termen, statele membre trebuie să se abţină să adopte dispoziţii care ar putea compromite grav rezultatul prevăzut de directivă.

46. Este de competenţa instanţei naţionale să aprecieze dacă acesta este şi cazul dispoziţiilor naţionale a căror legalitate face obiectul sesizării.

47. În acest sens, instanţa naţională trebuie să examineze în special dacă dispoziţiile în cauză se prezintă drept o transpunere completă a directivei, precum şi să analizeze efectele concrete ale aplicării acestor dispoziţii contrare directivei şi întinderea lor în timp.

48. Spre exemplu, dacă dispoziţiile în cauză constituie o transpunere definitivă şi completă a directivei, neconformitatea lor cu directiva ar putea lăsa să se prezume că rezultatul prevăzut de aceasta nu va fi atins în termenele acordate dacă nu este posibilă o modificare în timp util a acestor dispoziţii.

49. Pe de altă parte, instanţa naţională ar putea să ţină cont de posibilitatea unui stat membru de a adopta dispoziţii provizorii sau de a pune în aplicare directiva în mai multe etape. În asemenea cazuri, neconformitatea unor dispoziţii tranzitorii de drept naţional cu directiva sau netranspunerea anumitor dispoziţii din directivă nu ar compromite în mod necesar rezultatul prevăzut de aceasta.

50. Trebuie deci să se răspundă la prima întrebare că art. 5 alin. (2) şi art. 189 alin. (3) din Tratatul CEE, precum şi Directiva 91/156 impun ca, în termenul de transpunere stabilit prin directivă pentru punerea sa în aplicare, statul membru destinatar al directivei să se abţină de la adoptarea unor dispoziţii de natură să compromită grav atingerea rezultatului prevăzut de directivă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

51. Cheltuielile pretinse de guvernele belgian, german, francez, olandez şi de cel al Regatului Unit, precum şi de către Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are, în ceea ce priveşte părţile din acţiunea principală, caracter incident în cadrul litigiului aflat pe rolul instanţei naţionale, este de competenţa acesteia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Simplul fapt că o substanţă este integrată, direct sau indirect, într-un proces de producţie industrială, nu o exclude din noţiunea de deşeu în sensul art. 1 lit. a) din Directiva Consiliului 75/442/CEE din 15 iulie 1975 privind deşeurile, modificată de Directiva Consiliului 91/156/CEE din 18 martie 1991.

2) Articolul 5 alin. (2) şi art. 189 alin. (3) din Tratatul CEE, precum şi Directiva 91/156 impun ca, în termenul de transpunere stabilit prin directivă pentru punerea sa în aplicare, statul membru destinatar al directivei să se abţină de la adoptarea unor dispoziţii de natură să compromită grav atingerea rezultatului prevăzut de directivă.

6.

Hotărârea Curţii din 16 iunie 1998, în cauza A. Racke GmbH & Co. c. Hauptzollamt Mainz, C-162/96[1]

Acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare – chestiuni prealabile – aprecierea validităţii – competenţa CJCE – limite

Acord internaţional – acorduri ale Comunităţii – efectul direct

Drept internaţional public – principii – pacta sunt servanda – reguli privind suspendarea sau încetarea unui tratat – control judiciar– limite

1. Competenţa Curţii de a hotărî, în temeiul art. 177 din Tratat, cu privire la legalitatea actelor adoptate de către instituţiile Comunităţii nu poate fi limitată în funcţie de cauzele de nelegalitate invocate şi se extinde la toate motivele de nelegalitate ale acestor acte, Curtea fiind obligată să analizeze dacă legalitatea acestora poate fi afectată de faptul că ele contravin unei reguli de drept internaţional.

---

[1] *G. Aschenbrenner,* European Law Reporter 1998, p. 405; *A. Rigaux, D. Simon,* Europe 1998, Août-Septembre, Comm. n° 265, p. 7-8; *F. Hoffmeister,* Europäisches Wirtschafts & Steuerrecht – EWS, 1998, p. 365-371; *F. Castillo de la Torre,* Revista de Derecho Comunitario Europeo, 1998, p. 549-572; *J. R. Barbero,* Revista española de Derecho Internacional, 1998, p. 9-34; *A. Epiney,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1999, p. 5-11; *E. Leray,* La Semaine juridique – édition générale, 1999, II, 10022; *P.J. Kuyper,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1999, p. 65-67; *J. Kokott, F. Hoffmeister,* American Journal of International Law, 1999, p. 205-209; *J. Klabbers,* Common Market Law Review, 1999, p. 179-189; *R. Mastroianni,* Rivista di diritto internazionale, 1999, p. 86-105; *Y. Petit,* Recueil Dalloz Sirey, 1999, Chr., p. 184-188; *A. F. Gagliardi,* European Law Review, 1999, p. 276-292; *R. Mehdi,* Journal du droit international, 1999, p. 527-530; Giustizia civile, 1999, I, p. 1908-1909; *S. Furlan,* Il Diritto dell'Unione Europea 1999, p. 315-335; *G. Tserkezis,* Armenopoulos, 1999, p. 1624-1626; *A. Berramdane,* Cahiers de droit européen, 2000, p. 253-279; *D. Gadbin,* Revue de droit rural, 2000, p. 478-480.

2. O dispoziţie a unui acord încheiat de Comunitate cu state terţe trebuie să fie considerată ca fiind direct aplicabilă atunci când, având în vedere formularea acesteia, precum şi obiectul şi natura acordului, ea cuprinde o obligaţie clară şi precisă, a cărei executare sau efecte nu sunt condiţionate de luarea vreunei măsuri ulterioare.

Este şi situaţia art. 22 alin. (4) modificat de art. 4 din Protocolul adiţional, care stabileşte, pentru anumite vinuri, un contingent tarifar comunitar în limita căruia se procedează la eliminarea taxelor vamale la importul în Comunitate.

3. Unei persoane juridice nu i se poate refuza, atunci când invocă în justiţie drepturile care decurg direct dintr-un acord cu un stat terţ, posibilitatea de a contesta validitatea unui regulament care, prin suspendarea avantajelor comerciale acordate prin acest acord, îl împiedică să se folosească şi să invoce, în vederea contestării validităţii, obligaţiile care decurg din regulile dreptului cutumiar internaţional care guvernează încetarea şi suspendarea relaţiilor contractuale.

Un acord cu un stat terţ, încheiat de către Consiliu, în conformitate cu dispoziţiile Tratatului CEE, constituie, în ceea ce priveşte Comunitatea, o măsură luată de o instituţie a Comunităţii şi dispoziţiile unui astfel de acord sunt parte integrantă a dreptului comunitar.

Dacă regulamentul în cauză trebuie anulat, avantajele comerciale conferite de Acordul de cooperare se aplică în continuare în sistemul juridic comunitar până la data la care Comunitatea pune capăt acestui acord în conformitate cu regulile dreptului internaţional.

Prin urmare, o anulare a regulamentului în cauză pe motiv că este în contradicţie cu regulile dreptului cutumiar internaţional ar permite persoanelor fizice să invoce în mod direct dreptul la tratament vamal preferenţial care le este conferit de acordul de cooperare.

Comunitatea trebuie să îşi exercite competenţele respectând dreptul internaţional. Prin urmare, ea trebuie să respecte regulile dreptului cutumiar internaţional atunci când adoptă un regulament de suspendare a avantajelor comerciale conferite printr-un acord sau în temeiul unui acord pe care aceasta l-a încheiat cu un stat terţ.

Rezultă că regulile de drept cutumiar internaţional privind încetarea şi suspendarea relaţiilor contractuale pe motivul unei schimbări fundamentale de circumstanţe sunt obligatorii pentru instituţiile Comunităţii şi fac parte din sistemul juridic comunitar.

4. Unei persoane juridice nu i se poate refuza, atunci când invocă în justiţie drepturile care decurg direct dintr-un acord cu un stat terţ,

posibilitatea de a contesta validitatea unui regulament care, prin suspendarea avantajelor comerciale acordate prin acest acord, îl împiedică să se folosească şi să invoce, în vederea contestării validităţii, obligaţiile care decurg din regulile dreptului cutumiar internaţional care guvernează încetarea şi suspendarea relaţiilor contractuale.

Totuşi, din cauza complexităţii regulilor în cauză şi a impreciziei anumitor concepte la care se referă, controlul judiciar trebuie, în special în cadrul unei hotărâri preliminare de apreciere a legalităţii, să se limiteze la a afla dacă, în momentul adoptării regulamentului de suspendare, Consiliul a comis erori evidente de evaluare cu privire la condiţiile de aplicare a acestor reguli.

Pentru ca încetarea sau suspendarea unui acord să poată avea loc pe motivul unei schimbări fundamentale de circumstanţe, dreptul cutumiar internaţional, aşa cum este codificat în art. 62 alin. (1) din Convenţia de la Viena, impune două condiţii. În primul rând, existenţa acestor circumstanţe trebuie să fi constituit un element esenţial pentru consimţământul părţilor legate prin acord; în al doilea rând, această schimbare trebuie să aibă ca efect transformarea radicală a obligaţiilor care mai trebuie executate potrivit acordului.

Obiect: Cererea adresată Curţii, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de către Bundesfinanzhof, pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind valabilitatea Regulamentului Consiliului (CEE) nr. 3300/91 din 11 noiembrie 1991 de suspendare a concesiilor comerciale prevăzute de Acordul de cooperare dintre CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (J. Of. L 315, p. 1).

CURTEA,

1. Prin ordonanţa din 7 martie 1996, înaintată Curţii la 13 mai 1996, Bundesfinanzhof a formulat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare referitoare la validitatea Regulamentului Consiliului (CEE) nr. 3300/91 din 11 noiembrie 1991, de suspendare a concesiilor comerciale prevăzute în Acordul de cooperare dintre CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (J. Of. L 315, p. 1, denumit în continuare „regulamentul în cauză").

2. Aceste întrebări au fost formulate în cadrul unui litigiu între A. Racke GmbH & Co. (denumit în continuare „Racke") şi Hauptzollamt Mainz privind o datorie vamală apărută cu ocazia importului în Germania

a anumitor cantități de vin provenite din Republica Socialistă Federativă Iugoslavia.

Cadrul juridic

3. Acordul de cooperare dintre CEE și Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (denumit în continuare „acord de cooperare") a fost semnat la 2 aprilie 1980 la Belgrad de către statele membre ale CEE și de către Comunitate, pe de o parte, și de către Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (denumită în continuare „Iugoslavia"), pe de altă parte, fiind aprobat în numele Comunității prin Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 314/83 din 24 ianuarie 1983 (J. Of. L 41, p. 1).

4. Articolul 22 din Acordul de cooperare, modificat de art. 4 din Protocolul adițional al acestuia, de stabilire a unui nou regim comercial (denumit în continuare „Protocol adițional"), aprobat în numele Comunității prin Decizia Consiliului 87/605/CEE din 21 decembrie 1987 (J. Of. L 389, p. 72), este formulat după cum urmează:

„1. Pentru vinurile din struguri proaspeți de la sub-pozițiile 22.05 ex C I și ex C II din Tariful Vamal Comun, prezentate în recipiente de doi litri sau mai mici, provenite din Iugoslavia, taxele vamale la importul în Comunitate se reduc cu 30 % în limita unui contingent tarifar comunitar anual de 12.000 hl. Pentru cantitățile importate care depășesc contingentul, Comunitatea aplică taxele vamale ce rezultă din dispozițiile alin. (4).

(...)

3. Dispozițiile din alin. (1) și (2) rămân în vigoare până în momentul în care, în conformitate cu eliminarea progresivă menționată în alin. (4), nivelul taxelor vamale prevăzute pentru vinurile menționate în alin. (1) atinge rata de reducere de 30 % prevăzută în alin. (1).

4. Pentru vinurile din struguri proaspeți de la sub-pozițiile 22.05 C I și C II din Tariful Vamal Comun, provenite din Iugoslavia, taxele vamale la importul în Comunitate sunt eliminate în conformitate cu regulile stabilite în art. 2 alin. (1) și (2) din Protocolul adițional de stabilire a unui nou regim comercial. Această dispoziție se aplică în limita unui contingent tarifar comunitar anual de 545.000 hl. Pentru cantitățile importate care depășesc contingentul, Comunitate aplică taxele din Tariful Vamal Comun.

(...)"

5. În temeiul art. 2 alin. (1) din Protocolul adițional, taxele vamale la importul în Comunitate care se aplică în temeiul Acordului de cooperare se elimină progresiv pe parcursul aceloraşi perioade şi în acelaşi ritm ca şi

cele prevăzute în Actul privind condiţiile de aderare a Regatului Spaniei şi a Republicii Portugheze şi adaptările Tratatelor (J. Of. 1985, L 302, p. 23) pentru aceleaşi produse importate de statele în cauză în Comunitate, în compunerea sa de la 31 decembrie 1985. Dacă taxele vamale aplicate la importul în Comunitate, în compunerea sa de la 31 decembrie 1985, al produselor din Spania şi Portugalia sunt diferite pentru cele două state, produselor provenite din Iugoslavia se aplică taxa vamală cea mai ridicată. Conform art. 2 alin. (2), dacă Iugoslavia beneficiază de taxe vamale mai scăzute decât cele din Spania sau Portugalia sau din ambele ţări, eliminarea începe în momentul în care taxele vamale aplicate aceloraşi produse din Spania şi Portugalia ating un nivel inferior celor aplicate produselor similare provenite din Iugoslavia.

6. În temeiul art. 1 din Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 3413/90 din 19 noiembrie 1990 de deschidere şi administrare a contingentelor tarifare comunitare pentru anumite produse provenite din Iugoslavia (1991) (J. Of. L 335, p. 26), taxele vamale la importul în Comunitate al vinurilor din struguri proaspeţi încadrate la codurile CN ex 2204 21 şi 2204 29 provenite din Iugoslavia sunt suspendate de la 1 ianuarie la 31 decembrie 1991 la nivelele de 3,6, 4,4, 4,8 sau 5,6 ECU/hl şi în limita contingentului de 545.000 hl. În afară de aceasta, art. 2-4 din Regulamentul nr. 3413/90 stabilesc normele de acces la contingent pentru importatorii produselor în cauză.

7. În sensul art. 60, Acordul de cooperare are o durată nelimitată. Totuşi, oricare dintre părţi poate denunţa Acordul de cooperare prin notificarea celeilalte părţi. Acordul în cauză iese din vigoare la şase luni de la data notificării respective.

8. Prin Decizia 91/586/CECA, CEE din 11 noiembrie 1991 privind suspendarea aplicării acordurilor dintre Comunitatea Europeană, statele membre şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (J. Of. L 315, p. 47), Consiliul şi reprezentanţii guvernelor statelor membre, reuniţi în cadrul Consiliului, au suspendat aplicarea Acordului de cooperare cu efect imediat, din următoarele considerente, menţionate în motivele al doilea, al treilea, al patrulea şi al cincilea din decizie:

„(...) – în declaraţiile lor din 5 şi 28 octombrie 1991, Comunitatea Europeană şi statele membre, reunite în cadrul cooperării politice europene, au constatat criza din Iugoslavia şi Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite, în Rezoluţia 713 (1991), şi-a exprimat îngrijorarea faţă de faptul că prelungirea acestei situaţii constituie o ameninţare la adresa păcii şi securităţii internaţionale;

– continuarea ostilităţilor şi consecinţele acestora asupra relaţiilor economice şi comerciale, atât cele dintre republicile din Iugoslavia, cât şi cele cu Comunitatea, constituie o modificare radicală a condiţiilor în care s-au încheiat Acordul de cooperare dintre CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia şi protocoalele acestuia, precum şi acordul privind Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului, iar acestea sunt potrivnice aplicării unor astfel de acorduri şi protocoale;

– apelul lansat de către CE şi statele membre, reunite în cadrul cooperării politice europene, la 6 octombrie 1991 la Haarzuilens, privind respectarea acordului de încetare a focului redactat la 4 octombrie 1991 la Haga a fost ignorat;

– în declaraţia din 6 octombrie 1991, Comunitatea Europeană şi statele membre, reunite în cadrul cooperării politice europene, au anunţat decizia lor de a pune capăt acordurilor dintre Comunitate şi Iugoslavia în cazul nerespectării acordului încheiat la Haga la 4 octombrie 1991 între părţile aflate în conflict, în prezenţa preşedintelui Consiliului Comunităţilor Europene şi a preşedintelui Conferinţei privind Iugoslavia".

9. Conform art. 1 din regulamentul în cauză, avantajele comerciale acordate prin Acordul de cooperare sau în temeiul acestui acord se suspendă. Conform art. 3, acest regulament intră în vigoare în ziua publicării în J. Of., respectiv la 15 noiembrie 1991.

10. Primul, al doilea, al treilea şi al patrulea motiv din acest regulament reiterează motivele enumerate în preambulul Deciziei 91/586, menţionată anterior.

11. În conformitate cu art. 60 din Acordul de cooperare, Consiliul a adoptat Decizia 91/602/CEE din 25 noiembrie 1991 privind denunţarea Acordului de cooperare dintre CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (J. Of. L 325, p. 23). Conform art. 2, această decizie de denunţare a acordului, precum şi a protocoalelor şi a actelor aferente, intră în vigoare în ziua publicării sale, respectiv la 27 noiembrie 1991.

12. Pentru anumite produse, printre care nu se află vinurile, Consiliul, prin Regulamentul (CEE) nr. 3567/91 din 2 decembrie 1991 privind aranjamentele care se aplică importului de produse provenite din Republicile Bosnia-Herţegovina, Croaţia, Macedonia şi Slovenia (J. Of. L 342, p. 1), acordă acestor republici beneficiul unui regim comercial echivalent în esenţă cu cel din Acordul de cooperare suspendat de către Comunitate.

13. Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 545/92 din 3 februarie 1992 privind aranjamentele care se aplică importului în Comunitate al produselor provenite din Republicile Croaţia şi Slovenia şi din republicile

iugoslave Bosnia-Herţegovina, Macedonia şi Muntenegru (J. Of. L 63, p. 1), a menţinut aceste măsuri pentru anul 1992 şi le-a extins la anumite produse agricole, printre care vinurile de struguri proaspeţi încadrate la codurile CN ex 2204 21 şi 2204 29 provenite din republicile în cauză. Astfel, art. 6 din Regulamentul nr. 545/92 prevede, pentru aceste vinuri, reducerea taxelor vamale la import cu o rată de 3,2 ECU/hl sau de 3,7 ECU/hl în limita unui contingent anual de 545.000 hl.

14. În temeiul art. 1 din Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 547/92 din 3 februarie 1992 privind deschiderea şi administrarea contingentelor tarifare comunitare pentru anumite produse provenite din Republicile Croaţia şi Slovenia şi din republicile iugoslave Bosnia-Herţegovina, Macedonia şi Muntenegru (J. Of. L 63, p. 41), taxele vamale la importul în Comunitate al vinurilor de struguri proaspeţi încadrate la codurile CN ex 2204 21 şi 2204 29 provenite din aceste republici sunt suspendate de la 1 ianuarie la 31 decembrie 1992 la nivelul de 2,4, 2,9, 3,2 sau 3,7 ECU/hl şi în limita unui contingent de 545.000 hl. Articolele 2 – 4 din respectivul regulament stabilesc normele de acces la contingent pentru importatorii produselor în cauză.

Acţiunea principală

15. Între 6 noiembrie 1990 şi 27 aprilie 1992, Racke a scos din vamă, în Germania, vinuri importate din zona de producţie Kosovo, şi le-a depozitat într-un depozit privat din vamă. La 7 mai 1992, a declarat loturile puse în liberă circulaţie conform regimului de taxe vamale cu rată preferenţială, prevăzut în Acordul de cooperare.

16. Totuşi, prin decizia din 27 mai 1992, Hauptzollamt Mainz a cerut diferenţa dintre rata taxelor vamale care se aplică ţărilor terţe şi rata preferenţială, pe motiv că vinurile au fost importate din Serbia.

17. Racke a formulat un recurs împotriva acestei decizii la Finanzgericht, care a reţinut recursul pentru vinurile importate înainte de 15 noiembrie 1991, dar l-a respins pentru celelalte cantităţi, pe motiv că suspendarea, prin regulamentul în litigiu, a avantajelor comerciale conferite prin Acordul de cooperare era justificată de apariţia unei schimbări fundamentale a situaţiei avute în vedere, adică războiul din Iugoslavia.

18. Racke a formulat o cerere de revizuire împotriva acestei decizii la Bundesfinanzhof care a analizat mai întâi măsura în care suspendarea unilaterală a Acordului de cooperare respectă condiţiile enunţate în art. 62 alin. (1) din Convenţia de la Viena din 23 mai 1969, privind dreptul tratatelor (denumită în continuare „Convenţia de la Viena").

19. Articolul 62 din Convenţia de la Viena stipulează:

„1. O schimbare fundamentală a circumstanţelor care a intervenit în situaţia existentă în momentul încheierii unui tratat şi care nu a fost prevăzută de către părţi poate fi invocată ca motiv de revocare a tratatului sau de retragere din tratat numai dacă:

- existenţa acestor circumstanţe a constituit baza esenţială a consimţământului părţilor care urmau să fie obligate prin tratat, şi dacă

- această schimbare are ca efect modificarea radicală a obligaţiilor care mai trebuie executate potrivit tratatului.

(...)

3. Dacă una dintre părţi, în temeiul alineatelor precedente, poate invoca o schimbare fundamentală de circumstanţe ca motiv de revocare a unui tratat sau de renunţare la calitatea de parte a unui tratat, ea poate invoca această schimbare şi pentru suspendarea aplicării tratatului."

20. Conform jurisdicţiei naţionale, împărţirea Iugoslaviei în mai multe state noi şi ostilităţile din interiorul Iugoslaviei reprezintă factori ce pot fi consideraţi drept modificări de ordin politic şi determină o schimbare fundamentală a circumstanţelor esenţiale aflate la baza consimţământului părţilor contractante ale Acordului de cooperare. Pe de altă parte, schimbarea apărută nu pare să modifice radical obligaţiile care decurg din Acordul de cooperare, care este în esenţă un tratat comercial.

21. Bundesfinanzhof mai întreabă dacă, având în vedere art. 65 din Convenţia de la Viena, este permisă trecerea la suspendarea Acordului de cooperare fără o înştiinţare prealabilă şi fără preaviz în caz de urgenţă specială şi dacă perioada de timp scursă înainte de momentul plăţii taxelor vamale în cauză permite repararea eventualelor neregularităţi procedurale.

22. Articolul 65 alin. (1) din Convenţia de la Viena prevede că partea care, pe baza dispoziţiilor din respectiva convenţie, invocă un motiv pentru rezilierea unui tratat, pentru retragerea din tratat sau pentru suspendarea aplicării acestuia, trebuie să îşi declare intenţia faţă de celelalte părţi din convenţia menţionată. Această notificare trebuie să precizeze măsura propusă cu privire la tratat şi motivele pentru care a fost propusă. Articolul 65 alin. (2) din Convenţia de la Viena mai prevede că, dacă părţile nu aduc nici o obiecţie după o perioadă care, cu excepţia unui caz de urgenţă specială, nu depăşeşte trei luni, începând de la primirea notificării, partea care a făcut notificarea poate lua măsura propusă, sub forma prevăzută în art. 64. Articolul 65 alin. (3) din Convenţia de la Viena prevede că, dacă una dintre părţi aduce o obiecţie, părţile trebuie să caute o soluţie folosind mijloacele indicate în art. 33 din Carta Naţiunilor Unite.

23. Față de aceste considerente, Bundesfinanzhof a hotărât să amâne judecata şi să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Este legal Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 3300/91 din 11 noiembrie 1991 de suspendare a avantajelor comerciale prevăzute de Acordul de cooperare încheiat între CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia (J. Of. L 315, p. 1)?

2) În cazul unui răspuns negativ la întrebarea 1:

Care sunt consecințele nelegalității asupra aplicării taxelor vamale, la începutul lunii mai 1992, pentru vinurile de origine sârbă importate între mijlocul lunii noiembrie 1991 şi luna aprilie 1992 şi supuse regimului de depozitare în vamă?

Se poate aplica tratamentul vamal preferențial, în limita contingentelor, acordat în 1992 pentru vinurile provenite din fosta Iugoslavie, cu excepția Serbiei?"

Cu privire la prima întrebare

24. Se poate observa, cu titlul preliminar, că, deşi Convenția de la Viena nu este obligatorie pentru Comunitate sau pentru toate statele membre, o serie de dispoziții din Convenția de la Viena, printre care art. 62, reflectă regulile de drept internațional care stipulează, în anumite condiții, principiul conform căruia o schimbare a circumstanțelor poate determina încetarea sau suspendarea unui tratat. Astfel, C.I.J. a considerat că „Acest principiu şi condițiile excepționale la care este supus au fost stabilite în art. 62 din Convenția de la Viena privind legislația tratatelor, care poate fi considerată, din multe puncte de vedere, ca fiind o codificare a dreptului cutumiar existent cu privire la rezilierea relațiilor din cadrul convenției pe motivul unei schimbări de circumstanțe" (Decizia din 2 februarie 1973, dosarul din domeniul pisciculturii, Regatul Unit/Islanda).

În ceea ce priveşte competența Curții

25. Comisia şi-a exprimat îndoiala cu privire la competența Curții de a hotărî referitor la prima întrebare, având în vedere că aceasta se referă la validitatea regulamentului în cauză în conformitate cu regulile de drept cutumiar internațional. Chiar dacă acest regulament constituie un act al Comunității adoptat în sensul art. 177 parag. 1 lit. (b) din Tratat, procedura pronunțării unei hotărâri preliminare nu permite totuşi o motivare bazată numai pe dreptul internațional, şi în special pe principiile care guvernează rezilierea tratatelor şi suspendarea aplicării lor.

26. Se cuvine să amintim că, aşa cum Curtea a statuat deja în Hotărârea din 12 decembrie 1972, International Fruit Company ş.a. (C-21/72 - C-24/72), competenţa Curţii de a hotărî, în temeiul art. 177 din Tratat, cu privire la legalitatea actelor adoptate de către instituţiile Comunităţii nu poate fi limitată în funcţie de cauzele de nelegalitate invocate.

27. Având în vedere că această competenţă se extinde la toate motivele de nelegalitate ale acestor acte, Curtea este obligată să analizeze dacă legalitatea lor poate fi afectată de faptul că ele contravin unei reguli de drept internaţional (Hotărârea International Fruit Company ş.a., citată anterior, pct. 6).

28. Prin urmare, Curtea are competenţa de a hotărî referitor la prima întrebare preliminară.

În ceea ce priveşte legalitatea regulamentului în cauză

29. Trebuie subliniat faptul că întrebarea privind legalitatea regulamentului în cauză, faţă de dreptul cutumiar internaţional, s-a formulat incidental, în cadrul unui litigiu în care Racke a solicitat aplicarea ratelor preferenţiale pentru taxele vamale, prevăzute în art. 22 din Acordul de cooperare.

30. Prin urmare, trebuie să se examineze mai întâi dacă art. 22 alin. (4), aplicabil acţiunii principale, aşa cum arată obiectul regulamentelor privind contingentele menţionate în ordonanţa de trimitere, este de natură să recunoască direct persoanelor fizice dreptul la un tratament vamal preferenţial.

31. Conform jurisprudenţei constante a Curţii, o dispoziţie a unui acord încheiat de Comunitate cu ţări terţe trebuie să fie considerată ca fiind direct aplicabilă atunci când, având în vedere formularea acesteia, precum şi obiectul şi natura acordului, ea cuprinde o obligaţie clară şi precisă, ale cărei executare sau efecte nu sunt condiţionate de luarea vreunei măsuri ulterioare (vezi, în special, Hotărârea din 30 septembrie 1987, Demirel, C-12/86).

32. Pentru a se determina dacă dispoziţia din art. 22 alin. (4) din Acordul de cooperare îndeplineşte aceste criterii, trebuie examinaţi mai întâi termenii folosiţi.

33. Prin însăşi formularea sa, această dispoziţie trebuie să se aplice cu ajutorul măsurilor comunitare în vederea deschiderii contingentului tarifar comunitar anual, în conformitate cu normele stabilite în art. 2 alin. (1) şi (2) din Protocolul adiţional, Comunitatea neavând libertatea de a dispune adoptarea acestor măsuri. Comunitatea este obligată să efectueze în timp util calculele exacte pentru taxele vamale în conformitate cu aceste dispoziţii.

34. Rezultă că, în ceea ce priveşte tratamentul vamal preferenţial prevăzut în art. 22 alin. (4), Acordul de cooperare poate conferi drepturi pe care persoanele fizice le pot invoca în faţa instanţelor naţionale.

35. Această constatare nu este contrazisă de examinarea obiectului şi naturii acordului din care face parte art. 22 alin. (4).

36. Acordul de cooperare are ca obiectiv promovarea dezvoltării de schimburi comerciale între părţile contractante şi eliminarea treptată a barierelor care le afectează în principal. După finalizarea primei etape a acestei liberalizări, la 30 iunie 1985, Protocolul adiţional a stabilit regimul comercial ulterior. În acest context, art. 22 alin. (4) modificat de art. 4 din Protocolul adiţional stabileşte, pentru anumite vinuri, un contingent tarifar comunitar în limita căruia se procedează la eliminarea taxelor vamale la importul în Comunitate.

37. În continuare trebuie să se examineze dacă, atunci când o persoană fizică invocă în justiţie tratamentul vamal preferenţial pe care îl acordă art. 22 alin. (4) din Acordul de cooperare, modificat, aceasta poate contesta validitatea conform regulilor de drept cutumiar internaţional a regulamentului în cauză prin suspendarea avantajelor comerciale conferite prin acest acord, cu începere de la 15 noiembrie 1991.

38. În acest sens, Consiliul susţine că adoptarea regulamentului în cauză a fost precedată, din punct de vedere logic şi juridic, de adoptarea Deciziei 91/586 privind suspendarea aplicării Acordului de cooperare, la nivel internaţional. În ceea ce priveşte adoptarea regulamentului în cauză, aceasta a devenit necesară la rândul ei deoarece avantajele comerciale prevăzute de acordul menţionat au fost aplicate în trecut printr-un regulament comunitar intern.

39. În opinia Consiliului, deoarece dreptul internaţional nu stabileşte în mod obligatoriu modul de reparare în cazul încălcării regulilor dreptului internaţional, eventuala încălcare a acestor reguli prin Decizia 91/586 nu duce neapărat la repunerea în aplicare a Acordului de cooperare şi, prin urmare, la anularea regulamentului în cauză pe motiv că este în contradicţie cu acordul repus în aplicare, la nivel comunitar. Încălcarea dreptului internaţional poate fi sancţionată şi prin despăgubire, astfel încât Acordul de cooperare să rămână suspendat. Prin urmare, în ceea ce priveşte evaluarea validităţii regulamentului în litigiu, Curtea nu trebuie să examineze dacă suspendarea Acordului de cooperare prin Decizia 91/586 încalcă regulile dreptului internaţional.

40. Trebuie să se constate în primul rând că întrebarea formulată de jurisdicţia naţională se referă numai la legalitatea regulamentului în cauză faţă de regulile dreptului cutumiar internaţional.

41. De asemenea, trebuie să se sublinieze faptul că un acord cu o ţară terţă, încheiat de către Consiliu, în conformitate cu dispoziţiile Tratatului CEE, constituie, în ceea ce priveşte Comunitatea, o măsură luată de o instituţie a Comunităţii şi că dispoziţiile unui astfel de acord sunt parte integrantă a dreptului comunitar (Hotărârea Demirel, citată anterior, pct. 7).

42. Dacă regulamentul în cauză trebuie anulat, avantajele comerciale conferite de Acordul de cooperare se aplică în continuare în sistemul juridic comunitar până la data la care Comunitatea pune capăt acestui acord în conformitate cu regulile dreptului internaţional.

43. Prin urmare, o anulare a regulamentului în cauză pe motiv că este în contradicţie cu regulile dreptului cutumiar internaţional ar permite persoanelor fizice să invoce în mod direct dreptul la tratament vamal preferenţial care le este conferit de Acordul de cooperare.

44. În ceea ce priveşte Comisia, aceasta se îndoieşte de faptul că regulile dreptului internaţional la care se referă ordonanţa de trimitere pot fi considerate, în lipsa unei clauze exprese în Tratatul CE, ca făcând parte din sistemul juridic comunitar. Pentru a contesta validitatea unui regulament, o persoană fizică se poate folosi de motivele bazate pe relaţia existentă între aceasta şi Comunitate, însă nu are dreptul de a invoca motive care decurg din relaţia juridică dintre Comunitate şi un stat terţ, deoarece aceasta ţine de domeniul dreptului internaţional.

45. În acest sens, trebuie să se sublinieze că, aşa cum se arată în Hotărârea din 24 noiembrie 1992, Poulsen şi Diva Navigation (C-286/90), Comunitatea trebuie să îşi exercite competenţele respectând dreptul internaţional. Prin urmare, ea trebuie să respecte regulile dreptului cutumiar internaţional atunci când adoptă un regulament de suspendare a avantajelor comerciale conferite printr-un acord sau în temeiul unui acord pe care aceasta l-a încheiat cu o ţară terţă.

46. Rezultă că regulile de drept cutumiar internaţional privind încetarea şi suspendarea relaţiilor contractuale pe motivul unei schimbări fundamentale de circumstanţe sunt obligatorii pentru instituţiile Comunităţii şi fac parte din sistemul juridic comunitar.

47. Trebuie să se constate că, în această cauză, recurentul contestă pe cale incidentală legalitatea regulamentului comunitar faţă de aceste reguli pentru a invoca drepturile care decurg direct dintr-un acord al Comunităţii cu un stat terţ. Cauza de faţă nu se referă deci la efectul direct al regulilor menţionate.

48. Reclamantul invocă principiile fundamentale ale dreptului cutumiar internaţional împotriva regulamentului în cauză, care a fost adoptat

în temeiul acestora şi care îl lipseşte de dreptul la tratament preferenţial, drept ce i-a fost conferit prin Acordul de cooperare (vezi, pentru o situaţie asemănătoare în ceea ce priveşte regulile de bază de natură contractuală, Hotărârea din 7 mai 1991, Nakajima/Conseil, C-69/89).

49. Regulile invocate de recurent reprezintă o excepţie de la principiul *pacta sunt servanda* care constituie un principiu fundamental al tuturor sistemelor juridice şi, în special, al sistemului juridic internaţional. Aplicat dreptului internaţional, acest principiu cere ca fiecare tratat să fie obligatoriu pentru părţi şi să fie executat de către acestea cu bună-credinţă (vezi art. 26 din Convenţia de la Viena).

50. Importanţa acestui principiu a fost reamintită de către C.I.J., conform căreia „stabilitatea relaţiilor contractuale cere ca un motiv justificativ constând într-o schimbare fundamentală de circumstanţe să se aplice numai în cazuri excepţionale" [Decizia din 25 septembrie 1997, dosarul privind proiectul Gabcíkovo – Nagymaros, Ungaria/Slovacia, alin. (104)].

51. În aceste condiţii, unei persoane juridice nu i se poate refuza, atunci când invocă în justiţie drepturile care decurg direct dintr-un acord cu un stat terţ, posibilitatea de a contesta validitatea unui regulament care, prin suspendarea avantajelor comerciale acordate prin acest acord, îl împiedică să se folosească şi să invoce, în vederea contestării validităţii, obligaţiile care decurg din regulile dreptului cutumiar internaţional care guvernează încetarea şi suspendarea relaţiilor contractuale.

52. Totuşi, din cauza complexităţii regulilor în cauză şi a impreciziei anumitor concepte la care se referă, controlul judiciar trebuie, în special în cadrul unei hotărâri preliminare de apreciere a legalităţii, să se limiteze la a afla dacă, în momentul adoptării regulamentului de suspendare, Consiliul a comis erori evidente de evaluare cu privire la condiţiile de aplicare a acestor reguli.

53. Pentru ca încetarea sau suspendarea unui acord să poată avea loc pe motivul unei schimbări fundamentale de circumstanţe, dreptul cutumiar internaţional, aşa cum este codificat în art. 62 alin. (1) din Convenţia de la Viena, impune două condiţii. În primul rând, existenţa acestor circumstanţe trebuie să fi constituit un element esenţial pentru consimţământul părţilor legate prin acord; în al doilea rând, această schimbare trebuie să aibă ca efect transformarea radicală a obligaţiilor care mai trebuie executate potrivit acordului.

54. În ceea ce priveşte prima condiţie, în preambulul Acordului de cooperare se declară că părţile contractante sunt hotărâte „să promoveze dezvoltarea şi diversificarea cooperării economice, financiare şi comer-

ciale în vederea favorizării unui echilibru mai bun, precum şi a îmbunătăţirii structurii şi dezvoltării volumului schimburilor lor comerciale şi a creşterii bunăstării popoarelor lor" şi sunt conştiente „de nevoia de a ţine cont de situaţia nou creată prin extinderea Comunităţii şi de a consolida legăturile de bună vecinătate existente pentru organizarea unor relaţii economice şi comerciale mai armonioase între Comunitate şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia." În temeiul acestor considerente, art. 1 din acest acord stipulează că acesta are „ca obiectiv promovarea unei cooperări globale între părţile contractante pentru a contribui la dezvoltarea economică şi socială a Republicii Socialiste Federative Iugoslavia şi pentru a favoriza consolidarea relaţiilor dintre ele".

55. Având în vedere un obiectiv de o asemenea anvergură, menţinerea păcii în Iugoslavia, indispensabilă relaţiilor de bună vecinătate, şi existenţa instituţiilor care pot asigura punerea în practică a cooperării prevăzute de acord pe întregul teritoriu al Iugoslaviei constituie o condiţie esenţială pentru începerea şi continuarea cooperării prevăzute de acord.

56. În ceea ce priveşte a doua condiţie, nu rezultă că, prin constatarea, în al doilea motiv din preambulul regulamentului în cauză, privind „continuarea ostilităţilor şi consecinţele lor asupra relaţiilor economice şi comerciale, atât între republicile Iugoslaviei, cât şi cu Comunitatea, constituie o modificare radicală a condiţiilor în care Acordul de cooperare între CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia şi protocoalele acestuia au fost încheiate" şi privind faptul că „acestea sunt potrivnice aplicării lor", Consiliul ar fi comis o eroare evidentă de evaluare.

57. Deşi este adevărat, conform afirmaţiilor făcute de Racke, că trebuie să se menţină un anumit volum de schimburi comerciale cu Iugoslavia şi că Comunitatea ar fi putut acorda în continuare avantaje tarifare; în acelaşi timp, aşa cum arată Avocatul General la pct. 93 din concluziile sale, aplicarea regulilor dreptului cutumiar internaţional în cauză nu este condiţionată de imposibilitatea de executare a obligaţiilor şi acordarea în continuare a preferinţelor, în vederea stimulării comerţului, nu mai este justificată având în vedere împărţirea Iugoslaviei.

58. În ceea ce priveşte întrebarea prezentată în ordonanţa de trimitere, privind faptul că, în conformitate cu art. 65 din Convenţia de la Viena, este permisă suspendarea Acordului de cooperare fără înştiinţare şi fără preaviz, se impune constatarea că, în declaraţiile comune din 5, 6 şi 28 octombrie 1991, Comunitatea şi statele membre au anunţat că vor adopta măsuri restrictive împotriva părţilor care nu vor respecta Acordul de încetare a focului din 4 octombrie 1991 pe care l-au semnat în prezenţa preşe-

dintelui Consiliului şi a preşedintelui Conferinţei privind Iugoslavia; mai mult, în cursul încheierii acestui acord, Comunitatea a făcut cunoscut faptul că va pune capăt Acordului de cooperare în cazul nerespectării Acordului de încetare a focului (Bull. CE 10-1991, pct. 1.4.6, 1.4.7 şi 1.4.16).

59. Chiar dacă aceste declaraţii nu îndeplinesc cerinţele formale prevăzute de această convenţie, trebuie să se reamintească faptul că cerinţele procedurale specifice prevăzute nu fac parte din dreptul cutumiar internaţional.

60. Prin urmare, examinarea primei întrebări nu a dezvăluit nici un element de natură să afecteze validitatea regulamentului de suspendare.

61. Dat fiind răspunsul la prima întrebare preliminară, nu mai este necesară pronunţarea cu privire la a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

62. Cheltuielile suportate de către Consiliu şi Comisie, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot fi restituite. Deoarece, pentru părţile din acţiunea principală, procedura are caracter incident în cadrul litigiului aflat pe rolul instanţei naţionale, competenţa de a se pronunţa cu privire la cheltuielile de judecată aparţine acesteia.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

Examinarea întrebărilor formulate nu a revelat nici un element de natură să afecteze legalitatea Regulamentului Consiliului (CEE) nr. 3300/91 din 11 noiembrie 1991, de suspendare a avantajelor comerciale prevăzute de Acordul de cooperare între CEE şi Republica Socialistă Federativă Iugoslavia.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B. Supremația dreptului comunitar

7.

Hotărârea Curții din 15 iulie 1964, Costa/E.N.E.L., C-6/64[1]

Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare – procedură – inter pretarea tratatului – întrebare adresată CJCE – formulare – pertinență

CEE – natura juridică – ordine juridică proprie

Dreptul comunitar – supremație

State member – drepturi subiective – obligații

Piața comună – Concurență – Armonizarea legislațiilor – Ajutoarel acordate de state

Libera circulație a persoanelor – Dreptul de stabilire

Taxe vamale – Restricții cantitative – eliminare

1. În temeiul art. 177 din Tratat, Curtea nu are nici competența de aplica tratatul într-o cauză determinată şi nici de a se pronunța c privire la valabilitatea unei prevederi de drept intern legate de acest cum ar avea posibilitatea să o facă în temeiul art. 169.

---

[1] *L.P. Suetens*, Rechtskundig weekblad, 1963-64, Col. 734-740; *Sk.*, Commo Market Law Review, 1964, p. 213-220; *I. Samkalden*, S.E.W., Sociaal-ec nomische wetgeving, 1964, p. 489-496; *C. Ribolzi*, Il Foro padano, 1964, V, Co 25-34; *H.G.S.*, Ars aequi, 1964, p. 157-160; *J. Frowein*, Außenwirtschaftsdien des Betriebs-Beraters/Recht der Internationalen Wirtschaft, 1964, p. 233-23 *P. Gori*, Giurisprudenza italiana, 1964, I, Sez.I, Col. 1073-1086; *D. Ehle*, Ne juristische Wochenschrift, 1964, p. 2331-2333; *N. Catalano*, Il Foro italian 1964, IV, Col. 152-159; *N. Catalano*, Le droit et les affaires, 1964, n° 49, do LXXXVI; *M. Berri*, Giustizia civile, 1964, I, p. 1894-1898; *C.G.*, Rivista diritto internazionale privato e processuale, 1965, p. 108-109; *E. Stein*, Michig Law Review, 1965, p. 491-518; *C. Sasse*, Yale Law Journal, 1965-66, n° p. 695-753; *R. Kovar*, Journal du droit international, 1965, p. 697-717; *J. Virol* Revue trimestrielle de droit européen, 1965, p. 369-398; *N. Ostroff*, Tex International Law Forum, 1965, n° 2, p. 121-145; *G. Scarangella*, Jus Gentiu 1966, p. 280-285; *B. Großfeld*, Juristische Schulung, 1966, p. 347-354; *B. I Witte*, Revue trimestrielle de droit européen, 1984, p.; *I. Samkalden*, Annotati Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 9-16; *M. Fri* Ny Juridik, 1996, n° 2, p. 127-129.

2. Articolul 177 din Tratat, având în vedere o separare netă a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, nu-i permite acesteia nici să cerceteze faptele cauzei și nici să critice temeiurile și scopurile cererii de interpretare.

3. Tratatul CEE a instituit o ordine juridică proprie, integrată în sistemul juridic al statelor membre din momentul intrării în vigoare a tratatului și care se impune organelor jurisdicționale de drept intern. Această integrare în dreptul fiecărei țări membre a dispozițiilor de natură comunitară, precum și, în general, sensul și spiritul tratatului au drept corolar faptul că statele nu pot impune, împotriva unei ordini juridice acceptate de către acestea, pe bază de reciprocitate, o măsură unilaterală ulterioară care nu poate astfel să-i fie opozabilă. Supremația dreptului comunitar este confirmată prin art. 189 conform căruia regulamentele au caracter „obligatoriu" și sunt „direct aplicabile în toate statele membre".

4. În sensul art. 102 din Tratat, când „există temerea" că intervenția unei dispoziții legislative produce o „denaturare" a concurenței, statul membru care intenționează să procedeze în acest fel „consultă Comisia", aceasta din urmă putând să recomande apoi statelor măsurile corespunzătoare în vederea evitării denaturării de care ele se tem. Comisia, la rândul său, este obligată să asigure respectarea prevederilor acestui articol, obligația neconferind însă persoanelor fizice sau juridice posibilitatea de a invoca, în cadrul dreptului comunitar și în temeiul art. 177, nici neîndeplinirea obligațiilor de către statul în cauză și nici omisiunea de a acționa a Comisiei.

5. În sensul art. 93 alin. (1) și (2) din Tratat, Comisia procedează împreună cu statele membre la „verificarea permanentă a regimurilor de ajutoare acordate de stat existente", în vederea punerii în aplicare a măsurilor corespunzătoare cerute de funcționarea pieței comune. În sensul art. 93 alin. (3) din Tratat, Comisia trebuie să fie informată, în timp util, cu privire la proiectele menite să instituie sau să modifice ajutoarele acordate de către stat, statul membru interesat neputând pune în aplicare măsurile proiectate înainte de îndeplinirea procedurii comunitare și, dacă este cazul, a procedurii în fața Curții. Aceste dispoziții ale secțiunii din Tratat consacrată „ajutoarelor acordate de state" urmăresc, pe de o parte, să elimine în mod progresiv ajutoarele existente și, pe de altă parte, să evite ca, în conduita afacerilor interne ale respectivelor state, ajutoare noi, care pot favoriza direct sau indirect, într-o manieră apreciabilă, întreprinderile sau produsele, să fie

instituite „sub orice formă" şi care ameninţă, chiar cu titlu potenţial, să denatureze concurenţa.

6. În sensul art. 53 din Tratat, statele membre se angajează, sub rezerva dispoziţiilor prevăzute în Tratat, să nu introducă noi restricţii cu privire la stabilirea pe teritoriul lor a resortisanţilor celorlaltor state membre. Obligaţia pe care statele şi-au asumat-o în acest fel este completă şi precisă din punct de vedere juridic şi, în consecinţă, capabilă să producă efecte directe în relaţiile dintre statele membre şi justiţiabili.

7. În sensul art. 37 alin. (1) din Tratat, statele membre restructurează treptat „monopolurile naţionale cu caracter comercial" în scopul asigurării eliminării oricărei discriminări între resortisanţii statelor membre în ce priveşte condiţiile de aprovizionare şi desfacere pe piaţă. Acesta prevede, în plus, la alin. (2), obligaţia statelor membre de a se abţine de la adoptarea oricărei noi măsuri contrare acestei dispoziţii. Statele au contractat astfel o dublă obligaţie: una activă, menită să restructureze monopolurile lor naţionale, iar cealaltă pasivă, menită să evite adoptarea oricărei măsuri noi. Această din urmă interdicţie, prin însăşi natura sa, este susceptibilă să producă efecte directe în relaţiile juridice dintre statele membre şi justiţiabilii acestora.

Obiect: Cererea adresată Curţii, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de Giudice Conciliatore din Milano, pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 102, art. 93, art. 53 şi art. 37 din Tratat.

CURTEA,

1. Prin ordonanţa din 16 ianuarie 1964, transmisă Curţii, Giudice Conciliatore din Milano, „având în vedere art. 177 din Tratatul de instituire a CEE din 25 martie 1957, transpus în legislaţia italiană prin Legea nr. 1203 din 14 octombrie 1957 şi, având în vedere afirmaţia conform căreia Legea nr. 1643 din 6 decembrie 1962 şi decretele prezidenţiale emise în executarea acestei legi încalcă art. 102, art. 93, art. 53 şi art. 37 din Tratat", a suspendat judecata şi a dispus transmiterea dosarului către Curte.

Cu privire la aplicarea art. 177

În ceea ce priveşte redactarea întrebării

2. Plângerea are ca obiect obţinerea, în temeiul art. 177, a unei hotărâri privind compatibilitatea unei legi naţionale cu tratatul.

3. Totuşi, în sensul acestui articol instanţele naţionale ale căror hotărâri sunt, ca în cazul de faţă, definitive, trebuie să sesizeze Curtea în vederea pronunţării unei hotărâri preliminare privind „interpretarea tratatului", în momentul în care o astfel de cerere este invocată în cadrul unei cauze aflate pe rolul lor.

4. În temeiul acestei dispoziţii, Curtea nu are nici competenţa de a aplica tratatul într-o cauză determinată şi nici de a se pronunţa cu privire la valabilitatea unei prevederi de drept intern legate de acesta, cum ar avea posibilitatea să o facă în temeiul art. 169.

5. Aceasta poate, totuşi, să extragă din redactarea imperfectă a instanţei naţionale numai întrebările utile pentru interpretarea tratatului.

6. Nu trebuie să se pronunţe cu privire la valabilitatea unei legi italiene în raport cu tratatul, ci trebuie doar să interpreteze articolele menţionate anterior prin prisma elementelor de fapt expuse de Giudice Conciliatore.

În ceea ce priveşte absenţa necesităţii unei interpretări

7. Se face plângere împotriva faptului că instanţa din Milano a cerut o interpretare a tratatului, inutilă soluţionării litigiului aflat pe rolul său.

8. Totuşi, art. 177, având în vedere o separare netă a funcţiilor între instanţele naţionale şi Curte, nu-i permite acesteia nici să cerceteze faptele cauzei şi nici să critice temeiurile şi scopurile cererii de interpretare.

În ceea ce priveşte obligaţia judecătorului de a aplica dreptul intern

9. Guvernul italian invocă „inadmisibilitatea absolută" a cererii lui Giudice Conciliatore, motivând că instanţa naţională, obligată să aplice o lege internă, nu poate invoca art. 177.

10. Spre deosebire de tratatele internaţionale obişnuite, Tratatul CEE a instituit o ordine juridică proprie, integrată în sistemul juridic al statelor membre din momentul intrării în vigoare a tratatului şi care se impune organelor jurisdicţionale de drept intern.

11. În fapt, prin instituirea unei Comunităţi cu o durată nelimitată, având instituţii proprii, cu personalitate juridică, capacitate de reprezentare internaţională şi, în special, cu puteri reale derivate din limitarea competenţei sau din transferul atribuţiilor statelor către Comunitate, acestea din urmă au limitat, chiar dacă în domenii restrânse, drepturile lor suverane şi au creat astfel un corp de drept aplicabil resortisanţilor lor şi lor însele.

12. Această integrare în dreptul fiecărei ţări membre a dispoziţiilor de natură comunitară, precum şi, în general, sensul şi spiritul tratatului au drept corolar faptul că statele nu pot impune, împotriva unei ordini juridice acceptate de către acestea, pe bază de reciprocitate, o măsură unilaterală ulterioară care nu poate astfel să-i fie opozabilă.

13. Forţa executorie a dreptului comunitar nu poate, într-adevăr, varia de la un stat la altul în favoarea legislaţiilor interne ulterioare, fără a pune în pericol realizarea scopurilor tratatului stipulate în art. 5 alin. (2), şi nici nu poate produce o discriminare interzisă de art. 7.

14. Obligaţiile contractate în Tratatul de instituire a Comunităţii nu ar fi precise, necondiţionate, ci doar eventuale, dacă ar putea fi puse în discuţie prin actele legislative viitoare ale semnatarilor.

15. Atunci când statelor le este recunoscut dreptul de a acţiona unilateral, temeiul este o clauză specială precisă (de ex., art. 15, art. 93-3, art. 22-225).

16. Pe de altă parte, cererile de derogare ale statelor sunt supuse procedurilor de autorizare (art. 8-4, art. 17-4, art. 25, art. 26, art. 73, art. 93-2, parag. 3 şi art. 226, de ex.) care ar rămâne fără obiect dacă acestea ar avea posibilitatea de a se sustrage de la obligaţiile lor prin intermediul unei simple legi.

17. Supremaţia dreptului comunitar este confirmată prin art. 189 conform căruia regulamentele au caracter „obligatoriu" şi sunt „direct aplicabile în toate statele membre".

18. Această dispoziţie, care nu este supusă nici unei rezerve, ar fi lipsită de sens dacă un stat ar putea să-i anihileze efectele printr-un act legislativ opozabil textelor comunitare.

19. Reiese din ansamblul acestor elemente că, izvorând dintr-o sursă independentă, dreptului născut din tratat nu ar putea, prin prisma naturii sale specifice originale, să i se opună din punct de vedere juridic un text intern, indiferent de natura acestuia, fără a-şi pierde caracterul comunitar şi fără a fi introdus în cauză fundamentul juridic al însăşi Comunităţii.

20. Transferul ordinii lor juridice interne către ordinea juridică comunitară, al drepturilor şi obligaţiilor corespunzătoare dispoziţiilor din Tratat, operat de către state, are drept consecinţă o limitare definitivă a drepturilor lor suverane, împotriva căreia nu poate avea forţă juridică superioară un act unilateral ulterior, incompatibil cu noţiunea de Comunitate.

21. În consecinţă, se impune să se recurgă la aplicarea art. 177, în ciuda oricărei legi naţionale, în cazul în care se adresează o întrebare privind interpretarea Tratatului.

22. Întrebările adresate de Giudice Conciliatore cu privire la art. 102, art. 93, art. 53 şi art. 37 urmăresc să clarifice dacă aceste dispoziţii produc efecte imediate şi creează drepturi individuale, pe care instanţele interne trebuie să le protejeze şi, în caz afirmativ, care este sensul acestora.

Cu privire la interpretarea art. 102

23. În sensul art. 102, când „există temerea" că intervenţia unei dispoziţii legislative produce o „denaturare", statul membru care intenţionează să procedeze în acest fel „consultă Comisia", aceasta din urmă putând să recomande apoi statelor măsurile corespunzătoare în vederea evitării denaturării de care ele se tem.

24. Acest articol, inclus în capitolul consacrat „armonizării legislaţiilor", urmăreşte să evite agravarea diferenţelor existente între legislaţiile naţionale, cu privire la obiectivele din Tratat.

25. Prin această dispoziţie, statele membre şi-au limitat libertatea de iniţiativă acceptând să se supună unei proceduri de consultare corespunzătoare.

26. Obligându-se ele însele necondiţionat să consulte în mod preventiv Comisia în toate cazurile în care proiectele lor legislative ar putea implica riscul, chiar minor, al unei eventuale denaturări, statele au încheiat cu Comunitatea un angajament care le obligă în calitate de state, dar nu creează drepturi individuale, pe care instanţele interne trebuie să le protejeze.

27. Comisia, la rândul său, este obligată să asigure respectarea prevederilor acestui articol, obligaţia neconferind însă particularilor posibilitatea de a invoca, în cadrul dreptului comunitar şi în temeiul art. 177, nici neîndeplinirea obligaţiilor de către statul în cauză şi nici omisiunea de a acţiona a Comisiei.

Cu privire la interpretarea art. 93

28. În sensul art. 93 alin. (1) şi (2), Comisia procedează împreună cu statele membre la „verificarea permanentă a regimurilor de ajutor existente în aceste state", în vederea punerii în aplicare a măsurilor corespunzătoare cerute de funcţionarea pieţei comune.

29. În sensul art. 93 alin. (3), Comisia trebuie să fie informată, în timp util, cu privire la proiectele menite să instituie sau să modifice ajutoare, statul membru interesat neputând pune în aplicare măsurile proiectate înainte de îndeplinirea procedurii comunitare şi, dacă este cazul, a procedurii în faţa Curţii.

30. Aceste dispoziţii ale secţiunii din Tratat consacrată „ajutoarelor acordate de state" urmăresc, pe de o parte, să elimine în mod progresiv ajutoarele existente şi, pe de altă parte, să evite ca, în conduita afacerilor interne ale respectivelor state, ajutoare noi, care pot favoriza direct sau indirect, într-o manieră apreciabilă, întreprinderile sau produsele, să fie instituite „sub orice formă" şi care ameninţă, chiar cu titlu potenţial, să denatureze concurenţa.

31. Prin art. 92, statele au recunoscut că ajutoarele în cauză sunt incompatibile cu piaţa comună şi s-au angajat în acest fel în mod implicit să nu le instituie în afara derogărilor prevăzute de Tratat, dar, prin art. 93, ele au convenit doar să le supună procedurilor corespunzătoare, atât pentru suprimarea ajutoarelor existente, cât şi pentru instituirea unor noi ajutoare.

32. Obligându-se să informeze Comisia „în timp util" cu privire la proiectele lor de ajutoare, acceptând să se supună procedurilor prevăzute de art. 93, statele au încheiat cu Comunitatea, un angajament care le obligă, în calitatea lor de state, dar nu creează drepturi individuale, cu excepţia ultimei dispoziţii de la paragraful 3 din respectivul articol, inaplicabil în cauză.

33. Comisia, la rândul său, este obligată să asigure respectarea prevederilor acestui articol, acesta obligând-o chiar să procedeze, împreună cu statele, la examinarea permanentă a regimurilor de ajutoare existente, această obligaţie neconferind însă particularilor posibilitatea de a invoca, în cadrul dreptului comunitar şi în temeiul art. 177, nici neîndeplinirea obligaţiilor de către statul în cauză şi nici omisiunea de a acţiona a Comisiei.

Cu privire la interpretarea art. 53

34. În sensul art. 53, statele membre se angajează, sub rezerva dispoziţiilor prevăzute în Tratat, să nu introducă noi restricţii cu privire la stabilirea pe teritoriul lor a resortisanţilor celorlalte state membre.

35. Obligaţia pe care statele şi-au asumat-o în acest fel se reduce din punct de vedere juridic la o simplă abţinere.

36. Aceasta nu este supusă nici unei condiţii şi nu se subordonează, în execuţia sa ori în efectele sale, intervenţiei vreunui act, din partea statelor sau a Comisiei.

37. Este completă şi precisă din punct de vedere juridic şi, în consecinţă, capabilă să producă efecte directe în relaţiile dintre statele membre şi justiţiabili.

38. O interdicţie exprimată atât de formal, intrată în vigoare odată cu Tratatul în ansamblul Comunităţii şi, integrată astfel în sistemul juridic al

statelor membre, constituie însăşi legea acestora şi-i priveşte direct pe resortisanţii lor, în favoarea cărora a creat drepturi individuale, pe care instanţele interne trebuie să le protejeze.

39. Interpretarea solicitată a art. 53 implică ca acesta să fie analizat în contextul capitolului referitor la dreptul de stabilire, unde este situat.

40. După ce art. 52 a prevăzut eliminarea progresivă a „restricţiilor impuse libertăţii de stabilire a resortisanţilor unui stat membru pe teritoriul altui stat membru", capitolul respectiv a prevăzut, în art. 53, că aceste state nu trebuie să introducă „noi restricţii la stabilirea pe teritoriul lor a resortisanţilor celorlalte state membre".

41. În consecinţă, trebuie să se clarifice în ce condiţii resortisanţii celorlalte state membre dispun de libertatea de stabilire.

42. Articolul 52 alin. (2) precizează acest lucru, arătând că libertatea de stabilire implică accesul la activităţi nesalariate, la înfiinţarea şi la gestiunea de întreprinderi, „în condiţiile definite de legislaţia ţării în care se stabilesc resortisanţii pentru proprii săi resortisanţi".

43. Este suficient, pentru respectarea art. 53, ca nici o măsură nouă să nu supună stabilirea resortisanţilor din celelalte state membre unei reglementări mai severe decât cea rezervată propriilor resortisanţi, iar aceasta indiferent de regimul juridic al întreprinderilor.

Cu privire la interpretarea art. 37

44. În sensul art. 37 alin. (1), statele membre restructurează treptat „monopolurile naţionale cu caracter comercial" în scopul asigurării eliminării oricărei discriminări între resortisanţii statelor membre în ce priveşte condiţiile de aprovizionare şi desfacere pe piaţă.

45. Acesta prevede, în plus, la alin. (2), obligaţia statelor membre de a se abţine de la adoptarea oricărei noi măsuri contrare acestei dispoziţii.

46. Statele au contractat astfel o dublă obligaţie: una activă, menită să restructureze monopolurile lor naţionale, iar cealaltă pasivă, menită să evite adoptarea oricărei măsuri noi.

47. Interpretarea este cerută cu privire la această din urmă obligaţie, precum şi în legătură cu elementele necesare interpretării conţinute de prima obligaţie.

48. Articolul 37 alin. (2) enunţă o interdicţie necondiţionată care nu constituie o obligaţie de a face, ci de a nu face.

49. Această obligaţie nu este supusă nici unei rezerve de a subordona punerea sa în aplicare vreunui act pozitiv de drept intern.

50. Această interdicţie, prin însăşi natura sa, este susceptibilă să producă efecte directe în relaţiile juridice dintre statele membre şi justiţiabilii acestora.

51. O obligaţie exprimată atât de formal, intrată în vigoare odată cu Tratatul în ansamblul Comunităţii şi, astfel integrată în sistemul juridic al statelor membre, constituie însăşi legea acestora şi-i priveşte direct pe resortisanţii lor, în favoarea cărora a creat drepturi individuale pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze.

52. Interpretarea solicitată a art. 37 implică, în temeiul complexităţii textului şi a interferenţelor dintre alin. (1) şi (2), ca acestea să fie interpretate în ansamblul capitolului din care fac parte.

53. Acest capitol este consacrat „eliminării restricţiilor cantitative între statele membre".

54. Trimiterea pe care art. 37 alin. (2) o face la „principiile enunţate în alin. (1)" are astfel scopul de a împiedica stabilirea oricărei noi „discriminări între resortisanţii statelor membre" în ceea ce priveşte „condiţiile de aprovizionare şi desfacere pe piaţă".

55. Scopul fiind astfel precizat, art. 37 alin. (1) descrie, pentru a le interzice, mijloacele prin care poate fi încălcat.

56. Orice noi monopoluri sau organisme prevăzute de art. 37 alin. (1) sunt astfel interzise, prin trimiterea art. 37 alin. (2), în măsura în care acestea urmăresc adoptarea de noi discriminări în condiţiile de aprovizionare şi desfacere pe piaţă.

57. Se impune, prin urmare, ca judecătorul fondului acţiunii să cerceteze mai întâi dacă acestui scop i-a fost efectiv adusă atingere şi anume, dacă o discriminare nouă între resortisanţii statelor membre în condiţiile de aprovizionare şi desfacere pe piaţă rezultă din însăşi măsura aflată în litigiu, sau este consecinţa acesteia.

58. Se impune, în afară de aceasta, să fie luate în considerare măsurile vizate de art. 37 alin. (1).

59. Acest articol interzice instituirea doar a monopolurilor naţionale care prezintă „un caracter comercial" şi, aceasta, în măsura în care urmăresc să introducă discriminările sus-menţionate.

60. Pentru a intra sub incidenţa prohibiţiilor din acest text, monopolurile naţionale şi organismele respective trebuie, pe de o parte, să aibă ca obiect tranzacţiile cu un produs comercial susceptibil să facă obiectul concurenţei şi al schimburilor între statele membre şi, pe de altă parte, să joace un rol efectiv în cadrul acestor schimburi.

61. Judecătorul fondului acţiunii este competent să aprecieze în fiecare cauză în parte dacă activitatea economică respectivă este legată de un

astfel de produs care, prin natura sa şi condiţiile tehnice sau internaţionale cărora le este supus, poate să îndeplinească un rol efectiv în importurile sau exporturile dintre resortisanţii statelor membre.

Cu privire la cheltuielile de judecată

62. Cheltuielile pretinse de către Comisia CEE şi de către guvernul italian, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât această procedură, în ce priveşte părţile din acţiunea principală, are caracter incident în cadrul cauzei aflate pe rolul Giudice Conciliatore din Milano, acesta din urmă are competenţa de a se pronunţa asupra cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Întrebările adresate de Giudice Conciliatore din Milano în temeiul art. 177 din Tratat sunt admisibile în măsura în care acestea vizează, în cauza de faţă, interpretarea dispoziţiilor din Tratatul CEE, nici un act unilateral ulterior nefiind opozabil reglementărilor comunitare.

2) Articolul 102 nu conţine dispoziţii susceptibile să creeze drepturi individuale pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze.

3) Prevederile art. 93, la care se referă întrebarea, nu conţin nici ele astfel de dispoziţii.

4) Articolul 53 constituie o reglementare comunitară susceptibilă să creeze drepturi individuale pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze; aceste dispoziţii interzic orice măsură nouă având ca obiect supunerea resortisanţilor celorlalte state membre unei reglementări mai severe decât cea rezervată propriilor resortisanţi, indiferent de regimul juridic al întreprinderilor.

5) Articolul 37 alin. (2) constituie, în toate dispoziţiile sale, o reglementare comunitară susceptibilă să creeze drepturi individuale pe care instanţele naţionale trebuie să le protejeze. În cadrul întrebării adresate, aceste dispoziţii urmăresc interzicerea oricărei noi măsuri contrară principiilor art. 37 alin. (1), şi anume, orice măsură având ca obiect sau drept consecinţă, o discriminare nouă între resortisanţii statelor membre în condiţii de aprovizionare şi desfacere pe piaţă, prin intermediul monopolurilor sau al organismelor, fiind

necesar, pe de o parte, să aibă ca obiect tranzacțiile cu un produs comercial susceptibil să constituie obiectul concurenței și al schimburilor între statele membre, iar pe de altă parte să joace un rol efectiv în cadrul acestor schimburi.

8.

Hotărârea Curții din 9 martie 1978, Amministrazione delle finanze dello Stato c. Simmenthal, C-106/77[1]

Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare – procedură – sesizarea CJCE – dezînvestire – condiții

Dreptul comunitar – efect direct – noțiune – consecințe

Dreptul comunitar – supremație – conflict între dreptul comunitar și o normă națională ulterioară – sancțiune – competența judecătorului național sesizat

---

[1] *M. Berri,* Giurisprudenza italiana, 1978, I, Col. 1153-1156; *L. Goffin,* Journal des tribunaux, 1978, p. 392-393; *J. Usher,* European Law Review, 1978, p. 214-217; *J. Boulouis,* L'actualité juridique; droit administratif, 1978, p. 324-327; *F.D. Riccioli, Francesco D.*, Il Foro italiano, 1978, IV, Col. 204-207; *N. Catalano,* Giustizia civile, 1978, I, p. 816-821; *A. Barav,* Cahiers de droit européen, 1978, p. 265-286; *W.J.G. van der Meersch,* Revue de droit international et de droit comparé, 1978, p. 24-39; *A.M. Dauses,* Juristenzeitung, 1978, p. 512-513; *A. Franchini,* Giustizia civile, 1978, IV, p. 116-125; *A. Marzano,* Rassegna dell'avvocatura dello Stato, 1978, I, Sez. II, p. 179-187; *A. Migliazza,* Rivista di diritto processuale, 1978, p. 328-343; *F. Capelli,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1978, p. 289-294; *P. Van Dijk,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1978, p. 647-652; *F. Mosconi,* Rivista di diritto internazionale privato e processuale, 1978, p. 515-520; *P. Paone,* Rivista di diritto internazionale, 1978, p. 429-468; *P. Barile,* Giurisprudenza costituzionale, 1978, I, p. 641-653; *L. Condorelli,* Giurisprudenza costituzionale, 1978, I, p. 669-676; *S.M. Carbone, F. Sorrentino,* Giurisprudenza costituzionale, 1978, I, p. 654-668; *G. Pau,* Rivista di diritto internazionale, 1978, p. 277-284; *N.M.Hunnings,* Common Market Law Review, 1978, p. 483-487; *D. Carreau,* Revue trimestrielle de droit européen, 1978, p. 381-418; *R. Monaco,* Rivista di diritto europeo, 1978, p. 287-298; *G. Sperduti,* Giurisprudenza costituzionale, 1978, I, p. 791-819; *P. Gori,* Rivista di diritto civile, 1978, II, p. 681-696; *P. Barile,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 59-74; *M. Berri,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli,

1. Curtea se consideră sesizată printr-o acțiune în pronunțarea unei hotărâri preliminare, introdusă în temeiul art. 177 din Tratat, cât timp aceasta nu a fost retrasă de instanța emitentă, sau desființată, ca urmare a admiterii unei căi de atac, de către o instanță superioară.

Milano, 1978, p. 75-81; *F. Capelli,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 83-88; *M. Capurso,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 89-96; *S.M. Carbone, S. Federico,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 97-114; *N. Catalano,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 115-124; *L. Condorelli,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 125-134; *G. Gemma,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 135-144; *R. Luzzatto,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 145-155; *D. Maltese,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 157-169; *C. Martino,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 171-176; *A. Migliazza,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 177-187; *R. Monaco,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 189-197; *F. Mosconi,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 199-205; *G. Motzo,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli – Milano, 1978, p. 207-217; *M. Panebianco,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 219-231; *P. Paone,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 233-239; *G. Pau,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 241-249; *F. Pocar,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 251-254; *G. Sperduti,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 255-290; *I. Telchini,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 291-299; *G.-L. Tosato,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 301-312; *M Udina,* Il primato del diritto comunitario e i giudici italiani, Ed. Franco Angeli, Milano, 1978, p. 313-315; Le Quotidien juridique, 1979, n° 25, p. 3-10; *D. Freestone,* The Modern Law Review, 1979, p. 220-223; *L. Costato,* Rivista di diritto agrario, 1979, II, p. 3-21; *G. Sperduti,* Rivista trimestrale di diritto pubblico, 1979, p. 3-24; *H.P. Ipsen,* Europarecht, 1979, p. 223-238; *G. Sperduti,* La Comunità Internazionale, 1979, p. 5-11; *V.C., R.K.,* Journal du droit international, 1979, p. 936-942; *O.H. Phillips,* The Law Quarterly Review, 1979, p. 167-171; *A.W. Harris,* Texas International Law Journal, 1980, p. 139-161; *V. Emmerich,* Juristische Schulung,

2. Aplicarea directă, avută în vedere din această perspectivă, presupune că normele dreptului comunitar trebuie să își producă pe deplin efectele, în mod uniform în toate statele membre, cât sunt în vigoare. Aceste dispoziții reprezintă un izvor de drepturi și de obligații pentru toate subiectele de drept, fie că este vorba despre statele membre sau despre particularii care sunt părți în raporturile juridice de drept comunitar. Acest efect privește orice instanță națională sesizată potrivit competenței sale, care, ca autoritate a unui stat membru, are ca misiune protecția drepturilor conferite particularilor de dreptul comunitar.

3. În baza principiului supremației dreptului comunitar, dispozițiile Tratatului și actele cu efect direct ale instituțiilor comunitare, în raporturile lor cu dreptul intern al statelor membre și ca urmare a intrării lor în vigoare, lipsesc de efecte, potrivit legii, orice dispoziție contrară a legislației naționale existente, și, de asemenea, – deoarece aceste dispoziții fac parte integrantă, având o forță juridică superioară, din ordinea juridică națională a fiecăruia din statele membre – împiedică adoptarea valabilă a unor noi acte normative naționale, în măsura în care acestea ar fi incompatibile cu dreptul comunitar.

Recunoașterea vreunei eficiențe juridice unor acte normative naționale ce restrâng domeniul exercitării puterii legislative a Comunității sau care sunt incompatibile cu dispozițiile dreptului comunitar, ar echivala cu negarea caracterului efectiv al angajamentelor asumate necondiționat și irevocabil de statele membre, în temeiul Tratatului, punând astfel în discuție însăși fundamentele Comunității.

4. Judecătorul național însărcinat să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile dreptului comunitar, are obligația de a asigura realizarea efectului deplin al acestor norme, împotriva oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, chiar ulterioară, fără a solicita sau a aștepta eliminarea prealabilă a acesteia pe cale legislativă sau de instanța de contencios constituțional.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 189

1980, p. 140-141; *A.P. Kalogeropoulos,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1981, p. 342-350; *G. Droesse,* Europarecht, 1983, p. 272-283; *A. Barav,* Revue trimestrielle de droit européen, 1985, p. 313-341; *A. Barav,* Rivista di diritto civile, 1985, II, p. 321-352; *P. Van Dijk,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 369-373.

din Tratatul CEE, în special privind consecinţele efectului direct al dreptului comunitar în cazul unui conflict cu eventualele dispoziţii contrare ale legii naţionale.

CURTEA,

1. Prin ordonanţa din 28 iulie 1977, înregistrată la Curte pe 29 august următor, Pretore din Susa a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind principiul efectului direct al dreptului comunitar, aşa cum apare acesta în art. 189 din Tratat, pentru a stabili consecinţele acestuia în cazul unei contradicţii între o normă de drept comunitar şi o dispoziţie ulterioară a legii naţionale.

2. Trebuie reamintit că, într-un stadiu anterior litigiului, Pretore sesizase Curtea în legătură cu o acţiune preliminară care să-i permită să aprecieze compatibilitatea dintre Tratat şi anumite dispoziţii de reglementare – în special Regulamentul Consiliului nr. 805/68 din 27 iunie 1968 privind organizarea comună a pieţelor în sectorul cărnii de vită (J. Of. nr. L 148, pag. 24) – a taxelor sanitare, colectate pentru importurile de carne bovină, în temeiul „textului unic" al legilor sanitare Italiene, al căror cuantum curent fusese fixat, în ultimă instanţă, prin baremul anexat la Legea nr. 1239 din 30 decembrie 1970 (GU nr. 26 din 1 februarie 1971).

3. Ca urmare a răspunsurilor Curţii, în Hotărârea sa 35/76 din 15 decembrie 1976, Pretore, considerând perceperea taxelor respective incompatibilă cu dispoziţiile dreptului comunitar, a adresat Administration des finances de l'État (Administraţiei Finanţelor Statului) o somaţie privind restituirea sumelor percepute nejustificat, cu dobânzile aferente.

4. Această somaţie a făcut obiectul unei contestaţii din partea Administration des finances (Administraţiei financiare).

5. Având în vedere argumentele părţilor pe parcursul procedurii ulterioare acestei opoziţii, Pretore a reţinut că i-a fost adresată o întrebare privind conflictul dintre anumite norme comunitare şi o lege naţională ulterioară, respectiv Legea nr. 1239/70.

6. S-a reamintit că, pentru soluţionarea unei astfel de probleme, conform jurisprudenţei recente a Cour constitutionnelle Italienne (hotărârile 232/75 şi 205/75, ordonanţa 206/76) i se solicită să fie trimisă Cour constitutionnelle înseşi problema neconstituţionalităţii legii contestate în raport de art. 11 din Constituţie.

7. Pretore, având în vedere, pe de o parte, jurisprudenţa constantă a Curţii de Justiţie privind aplicabilitatea dreptului comunitar în cadrul

ordinii juridice a statelor membre şi, pe de altă parte, dificultăţile care ar putea surveni din situaţiile în care judecătorul, în loc să declare în temeiul propriei sale autorităţi ca fiind inaplicabilă o lege care se opune efectului deplin al dreptului comunitar, ar trebui să ridice o problemă de constituţionalitate, a adresat Curţii două întrebări formulate astfel:

(A) Întrucât în temeiul art. 189 din Tratatul CEE şi a jurisprudenţei constante a C.J.C.E. dispoziţiile comunitare direct aplicabile trebuie, în pofida oricărei norme sau practici interne a statelor membre, să producă efecte depline în ordinea juridică a acestora din urmă şi să fie aplicate în mod uniform, pentru a garanta drepturile subiective ce au luat naştere în favoarea particularilor, reiese de aici că domeniul de aplicare al normelor respective trebuie înţeles în sensul că eventualele dispoziţii naţionale ulterioare, în contradicţie chiar cu aceste norme comunitare, trebuie să fie considerate inaplicabile de plin drept, fără a fi necesar să se aştepte abrogarea lor chiar de către legiuitorul naţional (abrogare) sau de instanţa de contencios constituţional (decizie de neconstituţionalitate), în special dacă se consideră, în ceea ce priveşte această a doua ipoteză, că, până în momentul în care intervine decizia respectivă, legea naţională, rămânând pe deplin aplicabilă, normele comunitare nu pot produce efecte, şi, în consecinţă, că aplicarea lor integrală, completă şi uniformă nu este garantată, la fel cum nu sunt protejate drepturile subiective ce au luat naştere în favoarea particularilor.

(B) În legătură cu întrebarea precedentă, presupunând că dreptul comunitar ar admite că protecţia drepturilor subiective ce au luat naştere prin dispoziţii comunitare „direct aplicabile", ar putea fi amânată până în momentul abrogării efective de către autorităţile naţionale competente a eventualelor dispoziţii naţionale aflate în contradicţie cu aceste norme comunitare, această abrogare trebuie să fie în toate cazurile însoţită de o retroactivitate deplină, astfel încât să se evite ca drepturile subiective să nu sufere un oarecare prejudiciu?

Cu privire la sesizarea Curţii

8. În observaţiile sale orale, agentul guvernului italian a atras atenţia Curţii asupra unei decizii a Curţii Constituţionale, nr. 163/77, din 22 decembrie 1977, pronunţată ca urmare a invocării unor excepţii de neconstituţionalitate de către tribunalele din Milano şi Roma şi care declară ca neconstituţionale anumite dispoziţii ale Legii nr. 1239, din 30 decembrie 1970, între care se află şi cele privind litigiul dedus judecăţii Pretore din Susa.

9. Dacă dispoziţiile contestate ar fi eliminate prin efectul deciziei de neconstituţionalitate, întrebările ridicate de Pretore ar rămâne lipsite de interes, astfel încât nu ar mai fi nevoie să se răspundă.

10. Trebuie reamintit în acest sens că, potrivit practicii sale constante, Curtea se consideră sesizată printr-o acţiune în pronunţarea unei hotărâri preliminare, introdusă în temeiul art. 177 din Tratat, dacă aceasta nu a fost retrasă de instanţa emitentă sau dacă hotărârea de trimitere nu a fost desfiinţată, ca urmare a admiterii unei căi de atac, de o instanţă superioară.

11. Un astfel de efect nu ar putea decurge din decizia invocată, care a intervenit în cadrul unei cauze distincte de litigiul care a dat naştere sesizării Curţii şi a cărei opozabilitate faţă de terţi nu ar putea fi stabilită de aceasta.

12. Trebuie, prin urmare, să fie înlăturată excepţia invocată de guvernul italian.

Cu privire la fondul cauzei

13. Prima întrebare urmăreşte, în esenţă, precizarea consecinţelor aplicării directe a unei dispoziţii de drept comunitar în caz de incompatibilitate cu o dispoziţie legislativă ulterioară a unui stat membru.

14. Aplicarea directă, avută în vedere din această perspectivă, presupune că normele dreptului comunitar trebuie să îşi producă pe deplin efectele, în mod uniform în toate statele membre, cât sunt în vigoare.

15. Aceste dispoziţii reprezintă un izvor de drepturi şi de obligaţii pentru toate subiectele de drept, fie că este vorba despre statele membre sau despre particularii care sunt părţi în raporturile juridice de drept comunitar.

16. Acest efect priveşte orice instanţă naţională sesizată potrivit competenţei sale, care, ca autoritate a unui stat membru, are ca misiune protecţia drepturilor conferite particularilor de dreptul comunitar.

17. În plus, în baza principiului supremaţiei dreptului comunitar, dispoziţiile Tratatului şi actele cu efect direct ale instituţiilor comunitare, în raporturile lor cu dreptul intern al statelor membre şi ca urmare a intrării lor în vigoare, lipsesc de efecte, potrivit legii, orice dispoziţie contrară a legislaţiei naţionale existente, şi – deoarece aceste dispoziţii fac parte integrantă, având o forţă juridică superioară, din ordinea juridică naţională a fiecăruia din statele membre – împiedică formarea valabilă a unor noi acte normative naţionale, în măsura în care acestea ar fi incompatibile cu dreptul comunitar.

18. Într-adevăr, faptul de a recunoaşte o eficienţă juridică unor acte normative naţionale ce restrâng domeniul exercitării puterii legislative a Comunităţii sau care sunt incompatibile cu dispoziţiile dreptului comunitar, ar echivala cu negarea caracterului efectiv al angajamentelor asumate necondiţionat şi irevocabil de statele membre, în temeiul Tratatului, punând astfel în discuţie însăşi fundamentele Comunităţii.

19. Aceeaşi concluzie se desprinde din formularea art. 177 din Tratat, conform căruia orice instanţă naţională are dreptul de a se adresa Curţii de fiecare dată când consideră că o hotărâre preliminară privind o problemă de interpretare sau de valabilitate a dreptului comunitar este necesară pentru a-i permite să pronunţe o hotărâre.

20. Efectul util al acestei dispoziţii ar fi diminuat dacă judecătorul ar fi împiedicat să aplice direct dreptul comunitar, conform hotărârii sau jurisprudenţei Curţii.

21. Rezultă din ansamblul celor de mai sus că orice judecător naţional, sesizat potrivit competenţei sale, are obligaţia de a aplica integral dreptul comunitar şi de a proteja drepturile pe care acesta le atribuie particularilor, prin neaplicarea oricărei dispoziţii eventual contrară din legea naţională, indiferent dacă aceasta este anterioară sau ulterioară normei comunitare.

22. Din acel moment, ar fi incompatibilă cu înseşi cerinţele inerente naturii dreptului comunitar orice dispoziţie a ordinii juridice naţionale sau orice practică legislativă, administrativă sau judiciară, ce ar avea drept efect diminuarea eficienţei dreptului comunitar prin refuzul judecătorului competent în aplicarea acestui drept de a face, în chiar momentul aplicării, tot ceea ce este necesar pentru a înlătura dispoziţiile legislative naţionale care, eventual, ar reprezenta un obstacol în calea deplinei aplicabilităţi a normelor comunitare.

23. Aceasta ar fi situaţia în ipoteza unui conflict între o dispoziţie a dreptului comunitar şi o lege naţională ulterioară, soluţionarea acestuia fiind rezervată unei autorităţi, alta decât judecătorul chemat să asigure aplicarea dreptului comunitar, învestită cu o competenţă de apreciere proprie, chiar dacă obstacolul care ar împiedica deplina eficacitate a acestui drept nu ar fi decât temporar.

24. Prin urmare, va răspunde la prima întrebare arătând că judecătorul naţional obligat să aplice, potrivit competenţei sale, dispoziţiile dreptului comunitar, are obligaţia de a asigura realizarea efectului deplin al acestor norme, lăsând neaplicată la nevoie, pe proprie răspundere, orice dispoziţie contrară a legislaţiei naţionale, chiar ulterioară, fără a solicita sau a

aştepta eliminarea prealabilă a acesteia pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituţional.

25. Prin cea de-a doua întrebare, instanţa naţională doreşte să afle – în ipoteza în care s-ar admite că protecţia drepturilor izvorând din dispoziţiile comunitare ar putea fi amânată până în momentul eliminării efective, de către organele naţionale competente, a unor eventuale măsuri naţionale contrare – dacă această eliminare trebuie în toate cazurile să includă o retroactivitate deplină, astfel încât să se evite lezarea drepturilor respective.

26. Rezultă din răspunsul primei întrebări că judecătorul naţional are obligaţia de a asigura protecţia drepturilor conferite prin dispoziţiile ordinii juridice comunitare, fără a trebui să solicite sau să aştepte eliminarea efectivă, de către autorităţile naţionale abilitate în acest scop, a eventualelor dispoziţii naţionale care ar reprezenta un obstacol în calea aplicării directe şi imediate a normelor comunitare.

27. În consecinţă, rezultă că a doua întrebare este lipsită de obiect.

Cu privire la cheltuielile de judecată

28. Cheltuielile pretinse de către Guvernul Republicii Italiene, precum şi de către Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are caracter incident în cadrul cauzei aflate pe rolul Pretore din Susa, este de competenţa acesteia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

Judecătorul naţional însărcinat să aplice, în cadrul competenţei sale, dispoziţiile dreptului comunitar, are obligaţia de a asigura realizarea efectului deplin al acestor norme, împotriva oricărei dispoziţii contrare a legislaţiei naţionale, chiar ulterioară, fără a solicita sau a aştepta eliminarea prealabilă a acesteia pe cale legislativă sau de instanţa de contencios constituţional.

9.

Avizul Curții din 14 decembrie 1991, A-1/91[1]

Acord internațional – Acordul instituind Spațiul Economic European – scop și context – Sistem jurisdicțional – compatibilitate cu dreptul comunitar

Acord internațional – Acordul instituind Spațiul Economic European – Posibilitatea instanțelor statelor membre ale AELS de a solicita CJCE să interpreteze Acordul – admisibilitate – lipsa efectului obligatoriu al răspunsului Curții – inadmisibilitate

1. Identitatea termenilor dispozițiilor Acordului SEE și ale dispozițiilor comunitare corespunzătoare nu impune neapărat interpretarea

---

[1] *J.-G. Huglo,* Gazette du Palais, 1992, III Doct., p. 205-208; *N. Bracke,* Nederlands juristenblad, 1992 p. 330-331; *D. Simon, A. Rigaux,* Europe, 1992, Février Chron., p. 1-4; *O.W. Brouwer,* Nederlandse staatsCourant, 1992, n° 10, p. 4; *T. Trautwein,* Zeitschrift für Rechtsvergleichung, internationales Privatrecht und Europarecht, 1992, p. 126-128; *J. Steenbergen,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1992, p. 411-425; *A. Reinisch,* Österreichische Juristenzeitung, 1992, p. 321-325; *M.-A. Gaudissart,* Revue du marché unique européen, 1992, p. 121-136; *N. Burrows,* European Law Review, 1992, p. 352-361; *J.D. de la Rochère,* Revue du Marché Commun, 1992, p. 603-612; *V. Constantinesco,* Journal du droit international, 1992, p. 422-426; *J. Boulouis,* Revue trimestrielle de droit européen, 1992, p. 457-463; *A. Epiney,* Schweizerische Zeitschrift für internationales und europäisches, Recht, 1992, p. 275-304; *H. G. Schermers,* Common Market Law Review, 1992, p. 991-1009; *T.C. Hartley,* International and Comparative Law Quarterly, 1992, p. 841-848; *B. Brandtner,* European Journal of International Law/Journal européen de droit international, 1992, Vol. 3, n° 2, p. 300-328; *A. Lang,* Diritto del commercio internazionale, 1992, p. 575-599; *R. Barents,* Rivista di diritto europeo, 1992, p. 751-767; *R.M. Bierwagen, D.W. Hull,* American Journal of International Law, 1993, p. 117-128; *A.V. Gálvez, Alejandro,* Revista de Instituciones Europeas, 1993, p. 155-193; *J. Auvret-Finck,* Cahiers de droit européen, 1993, p. 38-59; *J.L. da Cruz Vilaça, N. Piçarra,* Cahiers de droit européen, 1993, p. 3-37; *B. Brandtner, H.-P. Folz,* European Journal of International Law/Journal européen de droit international, 1993, Vol. 4, n° 3, p. 436-438; *M. Pozzato,* Documenti Giustizia, 1993, n° 11, Col. 1991-2004; *R. Barents,* The European Economic Area EC-EFTA. European Monographs, Ed. Kluwer, Deventer, 1994, Vol. 7, p. 57-71; *N. Travers,* Irish Journal of European Law, 1994, Vol. 3, p. 74-91; *M.L. Tufano, Maria Luisa,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1994, p. 759-790; *M.A.V. Rodríguez Vázquez,* Noticias de la Unión Europea, 1995, n° 126, p. 53-65.

acestora în mod identic. Într-adevăr, un tratat internațional nu trebuie să fie interpretat numai în funcție de termenii în care a fost redactat, ci și în lumina obiectivelor sale.

În ce privește compararea obiectivelor dispozițiilor Acordului cu cele ale dreptului comunitar, se impune constatarea faptului că Acordul are în vedere aplicarea unui regim de liber schimb și de concurență în relațiile economice și comerciale dintre părțile contractante. În ce privește Comunitatea, în schimb, regimul de liber schimb și cel al concurenței, pe care Acordul preconizează să le extindă la nivelul întregului teritoriu al părților contractante, s-au dezvoltat și se încadrează în ordinea juridică comunitară, ale cărei obiective sunt mai extinse decât cel care stă la baza Acordului. Într-adevăr, Tratatul CEE urmărește realizarea unei integrări economice care să ducă la crearea unei piețe interne și a unei uniuni economice și monetare, ansamblul tratatelor comunitare având ca obiectiv contribuirea la progresul concret al UE.

Contextul în care se înscrie obiectivul Acordului diferă de asemenea de contextul în care se înscriu obiectivele comunitare. Spațiul Economic European trebuie să se realizeze pe baza unui tratat internațional care nu creează decât drepturi și obligații între părțile contractante și care nu prevede nici un transfer de drepturi suverane în favoarea organelor inter-guvernamentale pe care le instituie.

Tratatul CEE, în schimb, deși încheiat sub forma unui acord internațional, reprezintă o cartă instituțională a unei comunități de drept. Tratatele comunitare au instaurat un nou sistem juridic în virtutea căruia statele și-au limitat, în domenii din ce în ce mai extinse, drepturile suverane și ai cărei subiecți sunt nu numai statele membre, ci și resortisanții acestora. Caracteristicile esențiale ale ordinii juridice comunitare astfel constituite sunt, în special, supremația în raport cu dreptul statelor membre precum și efectul direct al unei serii de dispoziții.

Din aceste observații rezultă faptul că omogenitatea normelor de drept pe întreg teritoriul SEE nu este garantată de identitatea conținutului sau a modului de redactare a dispozițiilor dreptului comunitar și a dispozițiilor corespunzătoare din Acord.

Se impune, prin urmare, examinarea posibilității ca Acordul să prevadă alte mijloace de garantare a acestei omogenități. Articolul 6 urmărește acest obiectiv prevăzând faptul că normele Acordului trebuie să fie interpretate potrivit jurisprudenței Curții de Justiție privind normele corespunzătoare din dreptul comunitar. Totuși, acest mecanism de interpretare nu permite asigurarea omogenității juridice preconizate, din două motive. În primul rând, acest articol nu se referă decât la

jurisprudența Curții de Justiție anterioară datei semnării Acordului. Întrucât această jurisprudență evoluează, este dificil să se facă distincția între jurisprudența nouă în raport cu cea veche și, prin urmare, distincția între trecut și viitor. În plus, deși art. 6 din Acord nu precizează în mod clar dacă se referă la jurisprudența Curții de Justiție în ansamblul ei și în special la jurisprudența privind efectul direct și supremația dreptului comunitar, din Protocolul 35 din Acord reiese faptul că, fără a recunoaște principiul efectului direct și pe cel al supremației care se impun conform acestei jurisprudențe, părțile contractante se angajează numai să introducă, în sistemele lor juridice respective, o dispoziție legislativă care să permită termenilor Acordului să aibă întâietate asupra dispozițiilor legislative contrare. Prin urmare, respectarea jurisprudenței Curții de justiție, conform art. 6 din Acord, nu se referă la elemente esențiale din această jurisprudență care sunt inconciliabile cu caracteristicile Acordului.

2. Competentă să soluționeze litigiile dintre părțile contractante în ceea ce privește interpretarea și aplicarea Acordului, Curtea SEE poate fi solicitată să interpreteze noțiunea de „parte contractantă", care, referitor la comunitate, vizează, după caz, fie Comunitatea, fie Comunitatea și statele membre, fie doar statele membre. Curtea SEE va trebui să hotărască cu privire la competențele respective ale Comunității și ale statelor membre în domeniile reglementate de dispozițiile Acordului. Competența atribuită astfel Curții SEE este incompatibilă cu dreptul comunitar întrucât este susceptibilă de a aduce atingere ordinii competențelor definite de Tratate și autonomiei sistemului juridic comunitar, a căror respectare o asigură Curtea de Justiție, în baza art. 164 din Tratatul CEE, în mod exclusiv, statele membre obligându-se, prin art. 87 din Tratatul CECA și art. 219 din Tratatul CEE, să nu învestească o altă instanță cu soluționarea unui diferend privind interpretarea sau aplicarea tratatelor.

3. Când un acord internațional încheiat de Comunitate prevede un sistem jurisdicțional propriu care să cuprindă o Curte competentă pentru a soluționa litigiile dintre părțile contractante ale acestui acord și, în consecință, pentru a interpreta dispozițiile acordului, deciziile acestei Curți obligă instituțiile comunitare, inclusiv Curtea de Justiție. Aceste decizii se impun și în cazul în care Curtea de Justiție este solicitată să hotărască, cu titlu preliminar sau în cadrul unei acțiuni directe, cu privire la interpretarea acordului internațional, acesta din urmă fiind parte integrantă a sistemului juridic comunitar.

Acordul internațional care prevede un astfel de sistem este, în principiu, compatibil cu dreptul comunitar, competența Comunității în materie de relații internaționale și capacitatea acesteia de a încheia acorduri internaționale implicând, în mod necesar, posibilitatea de a se supune deciziilor unei jurisdicții create sau desemnate în virtutea acestor acorduri, în ce privește interpretarea și aplicarea dispozițiilor acestora.

Totuși, în cazul de față, Acordul reia o parte esențială a normelor, inclusiv a celor de drept derivat, care reglementează relațiile economice și comerciale în interiorul Comunității și care constituie, în marea lor majoritate, dispoziții fundamentale ale sistemului juridic comunitar. Acest Acord are astfel ca efect includerea, în sistemul juridic comunitar, a unui vast ansamblu de norme juridice care sunt juxtapuse unui grup de norme comunitare cu formulare identică. În plus, în preambulul Acordului și în art. 1, părțile contractante și-au exprimat intenția de a asigura o aplicare uniformă a dispozițiilor Acordului la nivelul întregului lor teritoriu. Or, obiectivul de asigurare a aplicării uniforme și a egalității condițiilor de concurență, face trimitere, în mod necesar, atât la interpretarea dispozițiilor Acordului, cât și a dispozițiilor corespunzătoare din sistemul juridic comunitar.

Cu toate că art. 6 din Acord obligă Curtea să interpreteze dispozițiile Acordului în lumina jurisprudenței Curții de Justiție, anterioare datei semnării Acordului, Curtea SEE nu va mai avea această obligație în ceea ce privește deciziile luate de Curtea de Justiție după această dată. Prin urmare, obiectivul Acordului care urmărește asigurarea omogenității juridice la nivelul întregului Spațiu EE influențează nu numai interpretarea normelor proprii acestui Acord, ci și aceea a normelor dreptului comunitar.

Prin urmare, condiționând interpretarea viitoare a normelor comunitare în materie de liberă circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor, precum și de concurență, mecanismul jurisdicțional prevăzut de Acord aduce atingere art. 164 din Tratatul CEE și, în sens mai larg, fundamentelor comunitare în sine, ceea ce îl face incompatibil cu Tratatul.

4. Este adevărat că nici una dintre dispozițiile Tratatului CEE nu se opune posibilității ca un acord internațional să confere Curții de Justiție o competență pentru interpretarea dispozițiilor unui astfel de acord în scopul aplicării sale în țările terțe și că nu se poate formula nici o obiecțiune cu privire la libertatea lăsată statelor AELS de a-și autoriza sau nu jurisdicțiile să adreseze întrebări Curții, sau, cu atât

mai puțin, cu privire la absența obligației, în cazul unora dintre aceste jurisdicții, de a sesiza Curtea de Justiție. Este imposibil, în schimb, să se admită faptul că opiniile pe care Curtea de Justiție le pronunță pentru jurisdicțiile statelor AELS au un efect pur consultativ, fiind lipsite de efecte obligatorii. O astfel de situație ar denatura rolul Curții de Justiție, prevăzut de Tratatul CEE, și anume acela al unei jurisdicții ale cărei hotărâri au un caracter obligatoriu.

5. Dreptul de intervenție în cauzele aflate pe rolul Curții de Justiție este reglementat de art. 20 și art. 37 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție CEE, care poate fi modificat de către instituțiile comunitare potrivit procedurii prevăzute de art. 188, alin. (2) din Tratat, astfel că atribuirea statelor AELS a unui drept de intervenție în litigiile de pe rolul Curții de Justiție nu impune o modificare a Tratatului CEE, în sensul art. 236 din Tratat.

6. Articolul 238 din Tratatul CEE nu oferă nici o bază pentru crearea, printr-un acord internațional, a unui sistem jurisdicțional care aduce atingere art. 164 din același Tratat și, în general, fundamentelor Comunității înseși. Din aceleași motive, modificarea art. 238 nu ar putea remedia incompatibilitatea sistemului jurisdicțional al Acordului cu dreptul comunitar.

Obiect: Cerere de pronunțare a unei opinii cu privire la compatibilitatea dispozițiilor Tratatului CEE cu un proiect de acord între comunitate, pe de o parte, și țările din AELS, pe de altă parte, privind crearea SEE, opinie solicitată printr-o cerere înregistrată la grefă la 14 august 1991 și formulată de Comisia CE în temeiul art. 228 alin. (1) parag. 2 din Tratatul de instituire a CEE, conform căruia:

„Consiliul, Comisia sau un stat membru pot consulta în prealabil Curtea de Justiție cu privire la compatibilitatea acordului preconizat cu dispozițiile prezentului Tratat. Acordul care a făcut obiectul unei opinii negative din partea Curții de Justiție nu poate intra în vigoare decât în condițiile stabilite în funcție de caz la art. 236."

Prezentarea cererii

Prin această cerere, Comisia a solicitat formularea opiniei Curții cu privire la compatibilitatea dispozițiilor Tratatului CEE cu un proiect de acord privind crearea Spațiului Economic European (numite în continuare „acord" și respectiv „SEE") și în special cu mecanismul jurisdicțional pe

care acest acord intenţionează să îl pună în aplicare. Este vorba de un acord de asociere care ar urma să fie încheiat de Comunitate conform art. 238 din Tratat.

Acordul face obiectul unor negocieri între Comisie, în virtutea mandatului Consiliului din 18 martie 1990, acţionând în numele Comunităţii conform unei decizii a Consiliului, şi statele membre în Asociaţia Europeană a Liberului Schimb şi principatul Liechtenstein, care a depus oficial cererea de aderare la AELS la 1 martie 1991 (numite în continuare „ţări AELS" sau „state AELS").

Textul acordului (ai cărui termeni nu erau definitivi) însoţea cererea de formulare a opiniei Curţii.

Curtea emite opinia în baza versiunii în limba engleză a textului acordului. Acest text a fost comunicat de Comisie, prin scrisoarea din 30 octombrie 1991, înainte de semnare.

Pentru a motiva cererea de formulare a opiniei Curţii, Comisia a precizat faptul că Acordul prevede un sistem de control jurisdicţional pentru rezolvarea diferendelor dintre părţile contractante, rezolvarea conflictelor interne AELS şi a procedurilor pentru creşterea omogenităţii juridice în cadrul SEE. Având convingerea că acest sistem prezintă garanţii sigure pentru Comunitate, Comisia, pentru a asigura securitatea juridică, a estimat ca fiind oportună consultarea Curţii, conform art. 228 din Tratat, în special cu privire la anumite puncte caracteristice sistemului preconizat.

Procedura

Conform art. 107 alin. (1) din Regulamentul de procedură al Curţii, cererea de formulare a opiniei Curţii a fost comunicată Consiliului şi statelor membre. Comisia şi Guvernul Regatului Unit, Guvernul Regatului Belgiei şi Guvernul Regatului Spaniei au prezentat observaţii scrise.

S-a solicitat Comisiei, Consiliului şi guvernelor statelor membre de către Curtea de Justiţie să răspundă la anumite întrebări care le-au fost adresate în scris. Aceştia au fost reprezentaţi la audierea din şedinţă nepublică la sediul Curţii, în data de 26 noiembrie 1991 şi în timpul căreia au răspuns la întrebările respective.

Avocaţii generali au fost audiaţi de Curte în camera Consiliului, conform art. 108 alin. (2) din Regulamentul de procedură, la 3 decembrie 1991.

Analiza acordului

Antecedente

Începând din 1973, relaţiile comerciale dintre Comunitate şi statele AELS precum şi Liechtenstein sunt reglementate prin acorduri bilaterale de liber schimb. În ianuarie 1989, preşedintele Comisiei a propus, în faţa Parlamentului European, ameliorarea şi intensificarea relaţiilor dintre Comunitate şi AELS. Această propunere, primită în mod favorabil de statele AELS, a avut ca rezultat desfăşurarea unor interviuri care au dus la luarea deciziei de a angaja negocieri formale. În acest scop, Comisia a fost autorizată de Consiliu „să deschidă negocierile cu statele AELS şi cu Liechtenstein în vederea încheierii unui acord între Comunitate şi statele menţionate anterior în calitate de interlocutor unic, cu privire la crearea Spaţiului Economic European". Aceste negocieri au fost deschise la 1 iulie 1990.

Conţinutul acordului

Acordul cuprinde nouă părţi precedate de un preambul: 1) obiective şi principii; 2) libera circulaţie a bunurilor; 3) libera circulaţie a persoanelor, a serviciilor şi a capitalurilor; 4) concurenţa şi alte norme comune; 5) dispoziţii orizontale privind cele patru libertăţi enumerate anterior (politica socială, de protecţie a consumatorilor, de mediu, de statistici şi de drept al societăţilor comerciale); 6) modalităţi de cooperare în afara celor patru libertăţi; 7) dispoziţii instituţionale; 8) capitaluri şi 9) dispoziţii finale.

Expunerea de motive din preambul este formulată sub forma unui motiv unic, după cum urmează:

„Având în vedere obiectivul stabilirii unui Spaţiu Economic European dinamic şi omogen, care să se bazeze pe reguli comune şi condiţii egale de concurenţă, să asigure mijloace adecvate de punere în executare, inclusiv la nivel judecătoresc, dobândit în baza egalităţii, reciprocităţii şi mai ales a echilibrului dintre profiturile, drepturile şi obligaţiile părţilor contractante".

Articolul 1 alin. (1) din Acord prevede următoarele:

"Scopul prezentului Acord de asocire este să promoveze o întărire, continuă şi echilibrată, a relaţiilor economice şi comerciale dintre părţile contractante, în condiţii egale de concurenţă, cu respectarea unor reguli comune, în vederea creării unui Spaţiu Economic European omogen, numit de aici înainte SEE."

Articolul 6 din Acord este formulat după cum urmează:

"Sub rezerva evoluţiei jurisprudenţei în materie, prevederile prezentului Acord, în măsura în care sunt substanţial identice cu norme corespunzătoare cuprinse în Tratatul instituind CEE, Tratatul instituind CECA şi în actele edictate în aplicarea acestor două Tratate, vor fi interpretate şi aplicate potrivit regulilor relevante ale C.J.C.E., stabilite anterior semnării Acordului."

Articolul 7 din Acord prevede următoarele:

"Actele la care se face trimitere sau care sunt cuprinse în Anexele prezentului Acord sau în deciziile Comitetului Reunit al SEE sunt obligatorii pentru părţile contractante şi sunt, sau vor fi făcute, parte a ordinii lor juridice interne, după cum urmează:

(a) un act corespunzând unei reguli CEE va face parte, ca atare, din ordinea juridică internă a părţilor contractante;

(b) un act corespunzând unei directive CEE va da autorităţilor părţilor contractante posibilitatea de a alege forma şi metoda de punere în aplicare".

Protocolul 35, intitulat „Protocolul 35 cu privire la punerea în aplicare a regulilor SEE" al cărui art. 1 face trimitere la art. 7 din Acordul menţionat anterior, este formulat după cum urmează:

"Pe când prezentul Acord are ca obiectiv crearea unui Spaţiu Economic European omogen, întemeiat pe reguli comune, fără a cere părţilor contractante să transfere puterea legislativă vreuneia din instituţiile Spaţiului Economic European;

şi

pe când acest obiectiv va trebui să fie atins, în mod consecvent, prin intermediul procedurilor naţionale;

Articolul 1

Părţile contractante ţin cont de faptul că, în cazul implementării unei părţi a unui act corespunzător unei directive CEE, care este clară, precisă şi necondiţionată, se va aplica subparag. (a) al art. 7 din Acord.

Articolul 2

În cazul în care există contradicţii între regulile SEE, astfel cum au fost implementate, şi alte prevederi statutare, părţile contractante se obligă să introducă, în măsura în care este necesar, o dispoziţie potrivit căreia în asemenea cazuri regulile SEE prevalează."

Partea VII, intitulată „Dispoziţii instituţionale" (art. 89-120) cuprinde patru capitole. Capitolul 1 intitulat „Structura Asociaţiei" cuprinde patru secţiuni, dintre care prima se referă la Consiliul SEE. Consiliul SEE, compus din membrii Consiliului şi din membrii Comisiei Comunităţilor

Europene şi dintr-un membru al guvernului fiecărui stat AELS, are ca sarcină esențială definirea orientărilor generale şi impulsionarea politică în cadrul punerii în aplicare a Acordului. Secțiunea 2 se referă la comitetul mixt care, compus din reprezentanți ai părților contractante, are sarcina de a pune în aplicare Acordul şi de a veghea la funcționarea acestuia. Secțiunea 3, intitulată „Instanțele SEE", cuprinde următoarele dispoziții:

„Articolul 95

1. Se instituie Curtea SEE, independentă şi integrată, sub aspect funcțional, C.J.C.E. Curtea SEE îşi va exercita atribuțiile potrivit art. 96 şi urm. Fiecare stat EFTA va numi un judecător al Curții.

2. Curtea judecă în complet[1] format din cinci judecători C.J.C.E. şi, prin rotație, din trei din judecătorii numiți de statele EFTA.

3. La cererea Curții, Consiliul SEE poate încuviința formarea unor complete alcătuite din trei sau cinci judecători.[2]

4. Preşedinția Curții va reveni, în mod alternativ, unuia din judecătorii C.J.C.E., respectiv unuia din judecătorii numiți de statele EFTA.

Articolul 96

1. Curtea SEE judecă:

(a) diferendele dintre părțile contractante;

(b) acțiunile privind procedura de supraveghere referitoare la statele EFTA;

(c) plângerile împotriva deciziilor în materie de concurență luate de Autoritatea de Supraveghere EFTA.

2. Au calitatea de a sesiza Curtea SEE:

(a) Comitetul Reunit SEE sau părțile contractante, în ceea ce priveşte cauzele având ca obiect soluționarea diferendelor privitoare la art. 117;

(b) orice persoană fizică sau juridică interesată, precum şi Autoritatea de Supraveghere EFTA, în ceea ce priveşte recursurile împotriva deciziilor Tribunalului de Primă Instanță al SEE în materie de concurență, potrivit art. 102;

(c) Comisia CE sau Autoritatea de Supraveghere EFTA, în vederea soluționării conflictelor de competență ivite în aplicarea dispozițiilor Capitolului 1 al Părții a IV-a.

---

[1] Toate diferendele dintre părțile contractante sau cauzele cu care Curtea SEE este sesizată de Comitetul Reunit al SEE vor fi judecate în această compunere.

[2] Un raport adecvat între numărul judecătorilor C.J.C.E. şi EFTA, ținând cont şi de obiectul cauzei, va fi stabilit în Statutul Curții SEE.

3. În plus, Curtea SEE poate fi sesizată şi potrivit dispoziţiilor unui acord separat dintre Statele EFTA privind instituirea unei Autorităţi de Supraveghere EFTA de:

(a) Autoritatea de Supraveghere EFTA în cadrul procedurii de supraveghere la care se face referire în art. 116, privind îndeplinirea obligaţiilor prevăzute de acest Acord de către Statele EFTA;

(b) un stat EFTA sau o persoană fizică sau juridică în cadrul acţiunilor împotriva Autorităţii de Supraveghere EFTA.

Articolul 97

Părţile contractante interesate, precum şi autorităţile de supraveghere, i.e. Comisia CE şi Autoritatea de Supraveghere EFTA, după caz, vor lua măsurile necesare pentru a asigura respectarea hotărârilor Curţii SEE.

Articolul 98

Jurisdicţia Curţii SEE este nelimitată în ceea ce priveşte amenzile acordate de Autoritatea de Supraveghere EFTA.

Articolul 99

Acţiunile introduse la Curtea SEE nu au efect suspensiv. Curtea SEE poate, în măsura în care apreciază că este necesar, în raport de împrejurările cauzei, să dispună suspendarea aplicării actului atacat.

Articolul 100

Curtea SEE poate, în cazul în care este sesizată în condiţiile art. 96 alin. (2) lit. b) sau alin (3), să ia, provizoriu, orice alte măsuri necesare.

Articolul 101

1. Se instituie Tribunalul de Primă Instanţă al SEE, independent, ataşat Curţii SEE. El asigură controlul judiciar al deciziilor Autorităţii de Supraveghere EFTA privind regulile concurenţiale aplicabile părţilor contractante. Fiecare stat EFTA va numi un judecător al Tribunalului.

2. Tribunalul de Primă Instanţă al SEE va fi format din trei din judecătorii numiţi de statele EFTA, prin rotaţie, şi doi judecători ai Tribunalului de Primă Instanţă al Comunităţii Europene.

3. Preşedinţia Tribunalului va reveni, în mod alternativ, unuia din judecătorii numiţi de statele EFTA, respectiv unuia din judecătorii TPI.

Articolul 102

Tribunalul de Primă Instanţă al SEE va constitui jurisdicţia de primă instanţă în ceea ce priveşte acţiunile introduse de orice persoană fizică sau juridică împotriva unei decizii a Autorităţii de Supraveghere EFTA, privind regulile concurenţiale aplicabile părţilor contractante, dacă respectiva decizie se adresează reclamantului sau îl priveşte în mod direct şi individual.

În plus, Tribunalul de Primă Instanță al SEE va avea competența stabilită Curții SEE prin art. 98 – 100.

Tribunalul de Primă Instanță al SEE va fi de asemenea competent să soluționeze acțiunile împotriva Autorității de Supraveghere EFTA potrivit dispozițiilor prevăzute de un acord separat între statele EFTA, instituind Autoritatea de Supraveghere EFTA.

Articolul 103

1. Statutele Curții SEE şi Tribunalului de Primă Instanță al SEE, cuprinzând, în special, dispoziții privind funcționarea celor două instanțe, numirea judecătorilor şi Preşedinții şi prerogativele acestora sunt stabilite în Protocolul 33.[1]

2. Curtea SEE şi Tribunalul de Primă Instanță al SEE vor adopta propriile coduri de procedură, ce vor fi supuse aprobării Consiliului SEE.

Articolul 104

1. Pentru a asigura o interpretare unitară a prezentului Acord, cu respectarea independenței instanțelor, Curtea SEE, Tribunalul de Primă Instanță al SEE, C.J.C.E., Tribunalul de Primă Instanță al Comunității Europene, şi instanțele statelor EFTA, în interpretarea şi aplicarea dispozițiilor prezentului Acord sau a dispozițiilor Tratatului instituind CEE şi ale Tratatului instituind CECO, aşa cum au fost modificate sau completate, sau a actelor adoptate în vederea aplicării lor, care sunt substanțial identice cu dispozițiile prezentului acord, vor ține seama de principiile stabilite prin hotărârile celorlalte instanțe.

Un sistem de schimb de informații privind hotărârile instanțelor de ultim grad va fi instituit de Comitetul Reunit al SEE. Acest sistem va cuprinde:

(a) transmiterea către Grefa Curții SEE a hotărârilor pronunțate de instanțele menționate în legătură cu aplicarea şi interpretarea, pe de o parte, a prezentului Acord sau, pe de altă parte, a Tratatului instituind CEE şi ale Tratatului instituind CECO, aşa cum au fost modificate sau completate, precum şi a actelor adoptate în vederea aplicării lor, în măsura în care conțin dispoziții care sunt substanțial identice cu cele ale prezentului acord;

(b) clasificarea acestor hotărâri de către Grefa Curții SEE, inclusiv, în măsura în care este necesar, întocmirea şi publicarea traducerilor şi rezumatelor acestora;

---

[1] Statutele conțin dispoziții cu privire la condițiile de numire în funcție a judecătorilor.

(c) comunicarea documentelor relevante, de către Grefa Curţii SEE, autorităţilor naţionale competente, desemnate de fiecare parte contractantă.

2. Dispoziţiile cu privire la posibilitatea unui stat EFTA de a permite unei instanţe să solicite C.J.C.E. să interpreteze o regulă SEE sunt prevăzute în Protocolul 34.

Articolul 105

Deciziile luate potrivit prezentului Acord de către Autoritatea de Supraveghere EFTA şi de Comisia CE, care stabilesc obligaţii cu caracter pecuniar în sarcina altor persoane decât statele, sunt executorii. Acelaşi caracter îl au şi deciziile similare, pronunţate în baza acestui Acord, de Curtea SEE, Tribunalul de Primă Instanţă al SEE, C.J.C.E. şi Tribunalul de Primă Instanţă al Comunităţii Europene.

Punerea în executare se face potrivit normelor de procedură civilă în vigoare în statul pe teritoriul căruia aceasta se aduce la îndeplinire. Încuviinţarea executării silite se va face, fără altă formalitate în afară de verificarea autenticităţii deciziei, de către autoritatea desemnată de fiecare parte contractantă în acest scop şi făcută cunoscută celorlalte părţi contractante, Autorităţii de Supraveghere EFTA, Comisiei CE, Curţii SEE, Tribunalului de Primă Instanţă al SEE, C.J.C.E. şi Tribunalului de Primă Instanţă al Comunităţii Europene.

După îndeplinirea acestor formalităţi de către părţile interesate, acestea din urmă pot proceda la executarea silită potrivit normelor în vigoare în statul pe teritoriul căruia aceasta se aduce la îndeplinire, sesizând direct autoritatea competentă în acest sens.

Suspendarea executării silite poate fi dispusă doar de către Curtea SEE sau Tribunalul de Primă Instanţă al SEE, printr-o hotărâre. Oricum, instanţele naţionale ale statelor interesate sunt competente să soluţioneze plângerile împotriva actelor de executare silită."

Protocolul 34, la care face trimitere art. 104 alin. (2), intitulat „Protocolul 34 cu privire la posibilitatea instanţelor naţionale ale statelor EFTA de a solicita C.J.C.E. să se pronunţe în legătură cu interpretarea regulilor SEE corespunzătoare dispoziţiilor CE", este formulat după cum urmează:

„Articolul 1

Când în faţa instanţelor naţionale ale unui Stat EFTA se invocă o problemă legată de interpretarea dispoziţiilor prezentului Acord, care sunt substanţial identice cu cele ale Tratatelor instituind Comunităţile Europene, aşa cum au fost modificate sau completate, precum şi a actelor adoptate în vederea aplicării lor, acestea pot, în măsura în care apreciază că este necesar, să ceară C.J.C.E. să se pronunţe cu privire la acel aspect.

Articolul 2

Un stat EFTA care intenţionează să folosească acest Protocol va notifica depozitarul prezentului Acord şi C.J.C.E. în ce măsură şi în ce formă Protocolul se va aplica instanţelor sale.

Articolul 3

Depozitarul prezentului Acord va informa părţile contractante în legătură cu orice notificare primită în condiţiile art. 2."

Secţiunile 4 şi 5 din Capitolul 1 din Partea VII din acord se referă la cooperarea parlamentară şi respectiv la cooperarea dintre partenerii economici şi sociali.

Capitolul 2 este consacrat procesului decizional.

Capitolul 3, intitulat „Procedura de supraveghere şi soluţionarea diferendelor", cuprinde următoarele dispoziţii:

„Articolul 116

1. Statele EFTA vor institui o autoritate de supraveghere independentă (Autoritatea de Supraveghere EFTA) precum şi proceduri similare celor existente în cadrul Comunităţii, cuprinzând proceduri în vederea asigurării îndeplinirii obligaţiilor pe care le incumbă prezentul Acord şi a exercitării controlului legalităţii actelor Autorităţii de Supraveghere EFTA în domeniul concurenţei.

Îndeplinirea obligaţiilor prevăzute de prezentul Acord va fi monitorizată, pe de o parte, de Autoritatea de Supraveghere EFTA şi, pe de altă parte, de Comisia CE, exercitându-şi atribuţiile în conformitate cu Tratatul instituind CEE şi Tratatul instituind CECO şi prezentul Acord.

2. În scopul de a asigura o supraveghere uniformă în cadrul SEE, Autoritatea de Supraveghere EFTA şi Comisia CE cooperează, fac schimb de informaţii şi se consultă cu privire la politicile generale de supraveghere, precum şi la cazurile particulare.

3. Comisia CE şi Autoritatea de Supraveghere EFTA vor primi orice plângere în legătură cu aplicarea[1] prezentului Acord, informându-se una pe cealaltă despre aceasta.

4. Fiecare din aceste organisme va examina toate plângerile, potrivit competenţei sale, declinându-şi competenţa, dacă este cazul, în favoarea celuilalt.

5. În cazul în care aceste două instituţii nu ajung la un acord cu privire la modul de soluţionare a unei plângeri sau cu privire la rezultatul obţinut

---

[1] Termenii acordului vor avea în vedere ca aplicarea respectivelor dispoziţii să implice de asemenea implementarea corespunzătoare a prezentului Acord.

în urma cercetării întreprinse ca urmare a sesizării, oricare din ele poate sesiza Comitetul Reunit al SEE cu această problemă, care va fi soluționată de acesta potrivit art. 117.

Articolul 117

1. Comitetul Reunit al SEE sau una din părțile contractante pot sesiza Curtea SEE în vederea soluționării unei cauze privind aplicarea[1] prezentului Acord potrivit următoarelor dispoziții.

2. Comitetului Reunit al SEE i se vor da toate informațiile de natură a-i folosi la o analiză amănunțită a situației în cauză, în scopul de a rezolva conflictul și de a găsi o soluție care să fie acceptată de părțile contractante.

3. O parte contractantă poate sesiza Curtea SEE cu judecarea unei cauze, după ce în prealabil a solicitat Comitetului Reunit al SEE soluționarea conflictului respectiv. Dacă după două ședințe consecutive ale Comitetului nu se ajunge la o asemenea soluție, fie Comitetul, în lipsa unei dispoziții contrare, fie una din părțile contractante poate sesiza Curtea SEE în acest scop. În ceea ce privește Comunitatea, Comisia CE este cea care are calitatea de a sesiza Curtea SEE în vederea soluționării cauzei.

Rezumatul observațiilor scrise prezentate de instituții și guverne

Observații generale

Comisia subliniază faptul că Acordul are o natură foarte diferită de cea a acordurilor de asociere încheiate de Comunitate până în prezent. Acordul reia nu numai acquis-ul comunitar existent la data semnării, dar și dreptul comunitar care intervine în domeniile reglementate de acord. În ce privește conținutul Acordului, Comisia subliniază faptul că legăturile dintre Comunitate și statele AELS au la bază direct Tratatul CEE și actele adoptate de instituțiile comunitare conform acestui Tratat. Procedura decizională prevăzută în acord reflectă, pe de o parte, interesul de a extinde acquis-ul comunitar și viitorul acestuia la SEE, păstrând autonomia decizională a Comunității și, pe de altă parte, respectarea voinței statelor suverane care nu doresc nici să își transfere competențele, nici să dea putere legislativă organelor acordului.

---

[1] Într-un proces-verbal stabilit de comun acord se va specifica faptul că noțiunea include de asemenea interpretarea în sensul Declarației Ministeriale din 14 mai 1991.

Scopul Acordului este acela de a crea un spaţiu economic omogen în care dreptul, identic, în mod substanţial, cu cel în vigoare în interiorul CEE, ar trebui să se aplice în modul cel mai uniform posibil.

După reamintirea faptului că sistemul jurisdicţional prevăzut în Acord urmăreşte trei obiective, şi anume soluţionarea litigiilor dintre părţile contractante, rezolvarea conflictelor interne AELS şi consolidarea omogenităţii juridice în cadrul SEE, Comisia precizează faptul că aceste diferite competenţe sunt exercitate fie de o Curte a Spaţiului Economic European (numită în continuare Curte SEE), independentă, dar integrată din punct de vedere funcţional Curţii de Justiţie, fie de un Tribunal de primă instanţă SEE, independent dar conex Curţii SEE, sau de către Curtea de Justiţie în sine. Componenţa Curţii SEE şi cea a Tribunalului SEE ar permite judecătorilor Curţii de Justiţie, prezenţi în cele două instanţe, să îşi valorizeze experienţa acumulată în ce priveşte, pe de o parte, dreptul comunitar, la nivelul Comunităţii şi, pe de altă parte, aplicarea acestuia la nivelul SEE, precum şi să asigure astfel aplicarea uniformă a acestui drept.

Pentru a soluţiona litigiile dintre părţile contractante, Curtea SEE poate fi sesizată fie de comitetul mixt, fie direct de una dintre părţile contractante, în cazul în care comitetul mixt nu a rezolvat conflictul în urma a două reuniuni consecutive.

În ce priveşte conflictele interne AELS, se pot distinge două astfel de tipuri. În primul rând, diferendele dintre Autoritatea de Control şi statele AELS, şi anume procedurile infracţionale pe care Autoritatea de Control AELS ar trebui să le formuleze împotriva statelor membre AELS pentru nerespectarea obligaţiilor care le incumbă conform Acordului, precum şi recursurile la deciziile emise de această autoritate în domeniul subvenţiilor acordate de stat. Tranşarea acestor probleme revine Curţii SEE. În al doilea rând, dosarele privind concurenţa, care sunt în competenţa Tribunalului de primă instanţă SEE, pentru a fi judecate în primă instanţă, Curtea SEE putând fi sesizată prin apel la deciziile exprimate de Tribunal.

În ce priveşte consolidarea omogenităţii juridice, Acordul prevede trei proceduri specifice. Prima corespunde, în mare parte, celei aplicate de Protocolul nr. 2, anexat convenţiei, privind competenţa judiciară şi executarea deciziilor în materie civilă şi comercială (Convenţia de la Lugano), sub raportul interpretării uniforme a acestei convenţii. Cea de-a doua procedură vizează posibilitatea, pentru statele AELS, de a interveni în dosarele preliminare în faţa Curţii de Justiţie. Cea de-a treia procedură oferă jurisdicţiilor statelor AELS posibilitatea de a sesiza cu titlu preliminar Curtea de Justiţie cu privire la orice problemă de interpretare a Acordului.

Sistemul jurisdicțional preconizat evită, conform Comisiei, și de această dată, un anumit număr de capcane. Acesta permite, într-adevăr, evitarea faptului ca o jurisdicție diferită de Curtea de Justiție să aibă competențe în ceea ce privește interpretarea preliminară a Acordului, ca aplicarea Acordului, de către Curtea SEE, să nu aibă loc în cazul necunoașterii dreptului comunitar și a jurisprudenței Curții de Justiție, ca normele cu privire la concurență să nu se aplice în mod dezordonat, ca operatorii economici să nu poată să se bucure de controlul jurisdicțional pe calea acțiunii în pronunțarea unei hotărâri preliminare și ca statele AELS să nu se confrunte cu judecători de origine străină.

Comisia solicită formularea opiniei Curții cu privire la patru puncte:

1) compatibilitatea prezenței judecătorilor Curții de Justiție, în cadrul Curții SEE, cu termenii opiniei Curții de Justiție emise în data de 26 aprilie 1977 (cu privire la proiectul de acord privind instituirea unui Fond european de imobilizare a navigației interne, Opinia nr. 1/76);

2) compatibilitatea cu Tratatul CEE a unui drept de intervenție, extins la statele AELS, în dosarele comunitare aflate pe rolul Curții de Justiție;

3) posibilitatea de a permite jurisdicțiilor statelor AELS de a adresa Curții de Justiție întrebări cu privire la interpretarea acordului, fără modificarea Tratatului CEE;

4) dacă art. 238 din Tratatul CEE permite construcția jurisdicțională prevăzută de acord.

Participarea membrilor Curții de Justiție în cadrul altei jurisdicții

Comisia se întreabă dacă se impune, conform Opiniei nr. 1/76 menționate anterior, luarea în considerare a faptului că judecătorii Curții de Justiție nu pot participa în cadrul altei jurisdicții sau mai degrabă a faptului că termenii acestei opinii nu sunt pertinenți în cazul de față. Comisia precizează, în acest sens, faptul că Acordul este diferit de Acordul care a făcut obiectul Opiniei nr. 1/76. Pe de o parte, Curtea SEE nu ar dispune de competența care a fost atribuită Tribunalului Fondului european de imobilizare a navigației interne, și anume aceea de a hotărî, cu titlu preliminar, cu privire la interpretarea acordului și, pe de altă parte, Curtea SEE și Tribunalul de primă instanță SEE ar fi, în ciuda independenței lor jurisdicționale, integrate, din punct de vedere funcțional, în Curtea de Justiție.

Conform guvernului spaniol, răspunsul la întrebarea adresată nu poate fi decât negativ din mai multe motive. În primul rând, obiectivul dispo-

zițiilor de la art. 167 din Tratatul CEE și din art. 2, art. 4 și art. 16 din statutul Curții de Justiție este acela de a garanta faptul că Curtea poate îndeplini sarcina care îi este atribuită, și anume respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor, în mod complet imparțial, evitând orice presiune sau opinie preconcepută.

În al doilea rând, Curtea a declarat în Opinia nr. 1/76 faptul că Acordul privind Fondul european de imobilizare a navigației interne era incompatibil cu Tratatul CEE, deoarece tribunalul prevăzut de acest acord era compus din șase membri ai Curții de Justiție și că ar fi existat posibilitatea ca aceștia să hotărască, în calitate de membri ai acestui tribunal, cu privire la probleme pentru care ar fi trebuit să ia decizii și în calitate de membri ai Curții de Justiție, astfel încât imparțialitatea deplină cu care aceasta din urmă trebuie să ia deciziile ar fi fost compromisă. Or, tocmai o astfel de situație ar risca să se producă în cazul de față. Într-adevăr, este inimaginabil ca judecătorii Curții de Justiție să interpreteze și să aplice, în calitate de membri ai Curții SEE, norme comunitare pe care ar trebui mai apoi să le interpreteze și să le aplice din nou, în calitate de membri ai Curții de Justiție. Guvernul spaniol estimează faptul că, într-o astfel de ipoteză, judecătorul care a participat la deliberările Curții SEE nu va mai participa la procesul decizional cu imparțialitatea care se impune. Dacă acesta s-ar abține să intervină, conform art. 16 din statut, s-ar putea întâmpla, conform opiniei menționate anterior, ca și Curtea de Justiție să se găsească în imposibilitate materială de a reuni cvorumul prevăzut de art. 15 din statut.

Guvernul spaniol face alte trei precizări. În primul rând, observă faptul că, dacă Curtea SEE nu are competența de a hotărî în mod preliminar cu privire la interpretarea acordului, acest lucru este diferit în cazul Curții de Justiție, care are întotdeauna competența, conform jurisprudenței sale, să interpreteze în mod preliminar orice acord încheiat între Comunitate și statele AELS. În consecință, termenii Opiniei nr. 1/76 menționate anterior nu sunt nici afectați, nici denaturați în esență.

Guvernul spaniol declară în continuare faptul că nu împărtășește punctul de vedere al Comisiei conform căruia Opinia nr. 1/76 nu s-ar aplica, în cazul de față, pe motivul că Curtea SEE și Tribunalul de primă instanță SEE sunt integrate, din punct de vedere funcțional, în Curtea de Justiție. Articolul 7 al dispozițiilor instituționale din Acord dispune într-adevăr faptul că Curtea SEE este un organism independent și că nu este subordonată sub nici o formă Curții de Justiție.

În fine, guvernul spaniol constată faptul că art. 104 al dispozițiilor instituționale din proiectul de acord nu răspunde la întrebarea cu privire la

măsura în care o decizie a Curții SEE obligă Curtea de Justiție, în momentul în care aceasta examinează o problemă asupra căreia s-a pronunțat deja Curtea SEE.

Guvernul belgian este de acord cu analiza Comisiei cu privire la pertinența Opiniei nr. 1/76 în cazul de față. Curtea SEE nu va avea competențe pentru a hotărî în mod preliminar, contrar celor prevăzute în cazul Tribunalului Fondului european de imobilizare a navigației interne. În plus, Curtea SEE va fi integrată, din punct de vedere funcțional, în Curtea de Justiție, dar își va păstra întreaga independență. Prezența judecătorilor Curții de Justiție nu modifică natura juridică a Curții SEE. În ce privește absența competenței de a hotărî în mod preliminar, guvernul belgian observă faptul că atât Curtea de Justiție cât și Curtea SEE se pronunță asupra aceloraşi norme de drept comunitar.

Conform Guvernului Regatului Unit, faptul că judecătorii Curții de Justiție sunt membri ai Curții SEE este compatibil cu Tratatul CEE și cu Opinia nr. 1/76. Raționamentul Curții de Justiție cu privire la această opinie era condiționat de faptul că Tribunalul Fondului avea competența de a hotărî cu privire la interpretarea Acordului în paralel cu aceeaşi competență a Curții de Justiție.

Articolul 16 parag. 1 din statutul Curții de Justiție privind imposibilitatea unui judecător de a soluționa un dosar în care a participat anterior în calitate de avocat, consultant sau judecător corespunde imposibilității de a avea, în mod succesiv, calitatea de judecător și de parte în acelaşi dosar. Nu este vorba despre poziția unui judecător care participă, în mod succesiv, la diferite dosare, care au ca subiect probleme asemănătoare sau chiar identice, precum în cazul în care Curtea de Justiție se pronunță, cu titlu preliminar, cu privire la chestiuni de drept care se aseamănă sau sunt identice cu cele cu privire la care Curtea s-a pronunțat deja în cadrul unei proceduri în lipsă, conform art. 169 din Tratat. Nefiind ținută de deciziile anterioare, Curtea poate să se îndepărteze de jurisprudența sa luând o decizie diferită cu privire la o chestiune de drept.

După analiza Acordului și a instrumentelor conexe care au făcut obiectul Opiniei nr. 1/76, Guvernul Regatului Unit a ajuns la concluzia că ar fi fost posibil ca în acest dosar judecătorii comunitari respectivi să fi fost influențați de deciziile luate anterior de Tribunalul Fondului. Astfel, acquis-ul comunitar ar fi putut fi compromis în mod indirect, de exemplu prin incidența principiilor de drept internațional public care au fost înlocuite în contextul ordinii juridice comunitare. Tocmai acest risc ar fi dus la opunerea Curții de Justiție, prin Opinia nr. 1/76, la participarea judecătorilor Curții la Tribunalul Fondului.

În plus, Regatul Unit observă faptul că dificultăţile care stau la originea solicitării de formulare a Opiniei Curţii nr. 1/91 sunt foarte diferite de cele care stau la originea Opiniei nr. 1/76. În ce priveşte normele privind Fondul de imobilizare, se punea problema ca judecătorii Curţii de Justiţie, care ar fi solicitaţi să facă parte din Tribunalul Fondului, trebuiau să asigure două sarcini incompatibile. Pe de o parte, în calitate de membri ai Curţii de Justiţie, le revenea sarcina de a ţine cont de acquis-ul comunitar la interpretarea anumitor documente adoptate de instituţii şi, pe de altă parte, în calitate de membri ai Tribunalului Fondului, le revenea sarcina de a controla un sistem juridic fondat pe principii de drept internaţional public diferite de cele care formează acquis-ul comunitar. Din punctul de vedere al Regatului Unit, Acordul nu ridică nici o problemă în acest sens, în măsura în care judecătorii Curţii de Justiţie şi cei ai Curţii SEE trebuie să aplice aceleaşi norme şi principii şi să ţină seama astfel de acquis-ul comunitar.

În ce priveşte componenţa Curţii SEE, Guvernul Regatului Unit observă faptul că din aceasta vor face parte cinci dintre cei treisprezece membri ai Curţii de Justiţie. Întrucât şapte judecători pot forma o curte în plen, ar trebui să existe posibilitatea de a reuni o curte plenară fără ca unul dintre aceştia să fi participat anterior la luarea unei decizii de către Curtea SEE. Dacă participarea a cinci judecători ai Curţii de Justiţie la activităţile Curţii SEE ar pune probleme administrative, art. 165 din Tratatul CEE prevede un dispozitiv prin care se poate face faţă situaţiei care ar rezulta prin adoptarea Acordului.

Extinderea dreptului de intervenţie

Conform Comisiei, Curtea de Justiţie a admis deja intervenţia ţărilor terţe pe baza art. 37 din statut. Totuşi, în cazul de faţă, este vorba de un drept mai sistematic care ar necesita o comunicare a problemelor preliminare statelor AELS după principiul comunicării statelor membre CE. Prin urmare, Comisia se întreabă dacă nu se impune modificarea art. 20 din statut.

Conform guvernului spaniol, răspunsul la cea de-a doua întrebare trebuie să fie afirmativ. Articolul 20 din statut este suficient de clar. Acesta prevede în mod explicit faptul că destinatarii comunicării, enumeraţi în mod restrictiv, sunt singurii care pot prezenta observaţii scrise într-o procedură preliminară şi interveni în cadrul audierii. Deşi Curtea nu s-a pronunţat niciodată cu privire la posibilitatea ca o ţară terţă să prezinte

observaţii într-un dosar preliminar, ea a dat totuşi o interpretare restrictivă a listei părţilor interesate, menţionate la art. 20 din statut.

Conform guvernului spaniol, prin menţionarea art. 37 din statut, Comisia a confundat două tipuri de procedură care se diferenţiază în mod radical. Într-adevăr, în cazul intervenţiei pentru motivarea concluziilor uneia dintre părţi, există mai multe părţi care apără mai multe teze, şi anume un recurent, un intimat şi o parte terţă care apare *a posteriori*. Această parte terţă este numită „coadyuvante" conform terminologiei procedurale spaniole. Ea trebuie să se rezume la intervenţia în sprijinul uneia dintre părţile principale. În acest sens, trebuie să se ţină seama de faptul că art. 37 pune două condiţii în ce priveşte intervenţia persoanelor diferite de statele membre şi de instituţiile comunitare: pe de o parte, acestea trebuie să justifice rezolvarea litigiului printr-un interes şi, pe de altă parte, litigiul nu trebuie să opună state membre, instituţii comunitare şi instituţii ale statelor membre şi nici instituţiile comunitare între ele. Prin urmare, la intervenţia unei ţări terţe, admisă de Curte prin Ordonanţa din 23 februarie 1983, Chris International Foods/Commission (C-91/98 şi C-200/82), se impune respectarea acestor două condiţii.

Guvernul spaniol a ajuns la concluzia că art. 20 din statut ar trebui să fie modificat dacă se doreşte ca toate statele AELS să poată prezenta observaţii în cadrul unei proceduri preliminare şi ca art. 37 să se limiteze la problema intervenţiei, în cadrul unui recurs direct, în sprijinul concluziilor unei părţi principale. Intervenţia este diferită în mod radical de participarea la o procedură preliminară, astfel încât nici măcar interpretarea extensivă a art. 37 nu ar putea, în nici un caz, să modifice conţinutul clar şi precis al art. 20.

Guvernul belgian observă faptul că se impune revizuirea art. 37 dacă se doreşte ca statele AELS să poată interveni în cele trei categorii de litigii în care intervenţia unei persoane morale este exclusă. Pentru a autoriza statele AELS, care nu se constituie în parte a litigiului, să depună observaţii în cadrul unei proceduri preliminare, se impune modificarea art. 20.

Guvernul Regatului Unit estimează faptul că procedura preconizată pentru intervenţia statelor AELS în litigiile pendinte în faţa Curţii de Justiţie impune modificarea art. 37. Prevederea, în Acord, a unui drept de intervenţie al acestor state nu ar fi suficientă deoarece Acordul nu modifică, în sine, statutul. S-ar impune, prin urmare, recurgerea la procedura art. 118 parag. 2 din Tratatul CEE. Această dispoziţie prevede posibilitatea modificării, de către Consiliu, a dispoziţiilor din Titlul III din statut, la cererea Curţii de Justiţie şi după consultarea Comisiei şi a Parlamentului

European. Guvernul Regatului Unit este de asemenea de părere că se impune modificarea art. 20 pentru a permite statelor AELS să prezinte observaţii în cadrul unei proceduri preliminare. Articolul 17, art. 18 şi art. 39 din statut ar trebui de asemenea să fie modificate.

Întrebările preliminare din partea statelor AELS

Conform guvernului spaniol, răspunsul la cea de-a treia problemă trebuie să fie negativ. Acţiunea preliminară este un instrument de cooperare între Curtea de Justiţie şi judecătorii naţionali. Acest tip de cooperare între judecători are drept consecinţă directă faptul că numai organele jurisdicţionale ale statelor membre au dreptul să sesizeze Curtea, conform art. 177 din Tratatul CEE. Pentru ca organele jurisdicţionale ale statelor AELS să aibă posibilitatea să sesizeze Curtea de Justiţie cu titlu preliminar, ar trebui ca art. 177 din Tratat să fie modificat prin completarea textului „jurisdicţia unuia dintre statele membre" cu o trimitere la organele jurisdicţionale ale unei ţări terţe cu care Comunitatea a încheiat un acord internaţional.

Guvernul belgian estimează faptul că art. 177 trebuie să fie revizuit pentru a permite sesizarea Curţii de Justiţie de către jurisdicţiile statelor AELS.

Guvernul Regatului Unit observă în primul rând faptul că art. 177 se referă la jurisdicţia unui stat membru cu sediul în teritoriile de peste mări, reglementate de Partea a IV-a Tratatului CEE (vezi Hotărârea din 12 decembrie 1990, Kaefer şi Procacci, C-100/89). Deşi această dispoziţie nu se aplică în sens strict decât în cazul jurisdicţiilor statelor membre, Curtea de Justiţie a considerat că parag. 2 al acestei dispoziţii se aplică unei jurisdicţii care nu face parte din organizaţia juridică a unui stat membru, atunci când aceasta este situată într-un teritoriu care ţine de un stat membru, că dreptul comunitar se aplică într-o măsură limitată în acest teritoriu şi că dreptul comunitar prevede o dispoziţie adecvată în acest sens (Hotărârea din 3 iulie 1991, Barr şi Montrose, C-355/89).

Regatul Unit observă faptul că art. 177 permite Curţii de Justiţie să se pronunţe cu titlu preliminar cu privire la interpretarea acordurilor internaţionale în care Comunitatea se constituie parte. Curtea de Justiţie poate să hotărască cu titlu preliminar cu privire la interpretarea acordurilor încheiate conform art. 220 din Tratat. Acordul este acordul internaţional încheiat conform art. 238 din Tratat. Prin urmare, este vorba atât de un acord internaţional încheiat conform Tratatului, cât şi de un document adoptat de instituţii. Nimic nu împiedică aşadar Curtea de Justiţie să hotă-

rască preliminar cu privire la interpretarea acordului. Hotărârile Curții de Justiție, menționate anterior, pledează în favoarea compatibilității dispozițiilor preconizate cu Tratatul CEE.

Articolul 238 din Tratat

Comisia se întreabă dacă art. 238 permite o structură jurisdicțională de tipul celei preconizate de Acord. În cazul în care acest lucru nu este posibil, s-ar impune modificarea acestei dispoziții din Tratat, astfel încât procedurile speciale menționate în aceste dispoziții, să includă crearea unui sistem jurisdicțional, integrat, din punct de vedere funcțional, Curții de Justiție și care să garanteze specificitatea și integritatea dreptului comunitar.

Conform guvernului spaniol, art. 238 reprezintă o bază suficientă pentru încheierea, de către Comunitate, a unui acord de asociere cu o uniune de state sau cu o organizație internațională de tipul Acordului încheiat cu AELS. Totuși, acest lucru nu se aplică în cazul în care conținutul unui astfel de acord este incompatibil cu Tratatul. În cazul de față, incompatibilitatea rezultă din mecanismul jurisdicțional preconizat. Se impune, prin urmare, modificarea tratatului înainte de încheierea Acordului.

Guvernul belgian observă faptul că art. 238 nu permite crearea mecanismului jurisdicțional preconizat fără a modifica, în prealabil, Tratatul CEE. În principiu, modificarea art. 234 din Tratat este posibilă. Totuși, ar fi mult mai înțelept, în cazul de față, să se extindă modificările la celelalte articole aplicabile din Tratat, precum și la articolele din statutul Curții de Justiție pentru a garanta o coerență și o securitate juridică maximă.

Conform Guvernului Regatului Unit, textul „acțiuni în comun și proceduri speciale" din art. 238 din Tratat, permite ca procedurile jurisdicționale să fie incluse în acordurile preconizate prin această dispoziție. Astfel de proceduri pot chiar contribui la buna funcționare a acestor acorduri. Acest lucru este valabil în special în cazul dispozițiilor care prevăd o rezolvare judiciară a eventualelor litigii, deoarece favorizează executarea regulată a acordului de către părți.

PUNCTUL DE VEDERE AL CURȚII

I

1. În prezenta opinie, Curtea se limitează, conform solicitării Comisiei, la examinarea compatibilității sistemului de control jurisdicțional

preconizat de Acord cu Tratatul CEE. Celelalte dispoziţii ale Acordului, în special cele cu privire la procesul decizional şi la repartizarea competenţelor în materie de concurenţă, nu sunt tratate în prezenta opinie.

2. Acordul se încheie între statele membre în AELS, pe de o parte, şi Comunitatea Europeană şi statele membre ale acesteia, pe de altă parte. În ceea ce priveşte Comunitatea, Acordul se încheie de către Consiliu, după primirea avizului conform al Parlamentului European, potrivit art. 238 din Tratatul CEE.

3. Acordul tinde să creeze un SEE care acoperă teritoriile statelor membre ale Comunităţii şi ale statelor AELS. Din preambulul Acordului rezultă faptul că părţile contractante preconizează crearea unui SEE dinamic şi omogen, fondat pe norme comune şi condiţii de concurenţă egale, şi prevăd totodată mijloace adecvate de aplicare, inclusiv pe plan jurisdicţional. Conform art. 1 din Acord, acesta preconizează să promoveze o consolidare continuă şi echilibrată a relaţiilor comerciale şi economice dintre părţile contractante, în condiţii egale de concurenţă, precum şi respectarea unor norme comune.

4. Normele aplicabile în relaţiile dintre statele membre în SEE se referă la libera circulaţie a bunurilor, a persoanelor, a serviciilor şi a capitalurilor, precum şi la regimul concurenţei. Aceste norme sunt, în fond, cele impuse de dispoziţiile corespunzătoare din Tratatele CEE şi CECO şi din actele adoptate conform acestor Tratate. Aşa cum a precizat Comisia în cererea de formulare a opiniei Curţii, părţile contractante intenţionează să extindă la nivelul SEE dreptul comunitar care intervine în domeniile acoperite de Acord, pe măsura creării, dezvoltării sau modificării acestui Spaţiu.

II

5. Obiectivul privind omogenitatea interpretării şi a aplicării dreptului în SEE, conform art. 1 din Acord, ar trebui să fie asigurat de utilizarea unor dispoziţii identice textual cu dispoziţiile corespunzătoare din dreptul comunitar şi prin crearea unui sistem jurisdicţional.

6. Acordul instituie o jurisdicţie, Curtea SEE, căreia îi este ataşat un Tribunal de primă instanţă. Competenţa Curţii SEE este definită la art. 96 alin. (1) din acest Acord. Această competenţă se referă la rezolvarea litigiilor dintre părţile contractante, la acţiunile întreprinse în cadrul procedurii de control cu privire la statele AELS şi, în materie de concurenţă, la apelurile la deciziile luate de autoritatea de control a AELS.

7. Sistemul jurisdicţional prevede, de asemenea, următoarele mecanisme.

8. Articolul 6 din Acord prevede faptul că, la crearea şi aplicarea dispoziţiilor Acordului, acestea trebuie să fie interpretate conform jurisprudenţei Curţii de Justiţie, anterioare datei semnării Acordului şi privind dispoziţiile corespunzătoare din Tratatele CEE şi CECO, precum şi din actele de drept comunitar derivate.

9. Articolul 104 alin. (1) din Acord prevede ca, la aplicarea sau interpretarea dispoziţiilor acestuia sau a dispoziţiilor Tratatelor CEE şi CECO, modificate sau completate, sau a actelor adoptate conform Tratelor menţionate anterior, Curtea de Justiţie, Curtea SEE, Tribunalul de primă instanţă CE, Tribunalul de primă instanţă SEE şi tribunalele statelor AELS să ţină cont, în mod corespunzător, de principiile care decurg din deciziile luate de către celelalte Curţi sau Tribunale, astfel încât să se asigure o interpretare a Acordului cât se poate de uniformă.

10. Articolul 95 din Acord prevede componenţa Curţii SEE, şi anume opt judecători, dintre care cinci sunt judecători ai Curţii de Justiţie. La cererea sa, Consiliul SEE poate autoriza Curtea SEE să instituie camere de trei sau cinci judecători. În funcţie de natura litigiilor, se precizează în statutul Curţii SEE numărul echilibrat şi adecvat de judecători ai Curţii de Justiţie şi ai Curţii AELS. Articolul 101 prevede componenţa Tribunalului de primă instanţă SEE, şi anume cinci judecători, din care trei sunt numiţi de statele AELS şi doi sunt membri ai Tribunalului de primă instanţă a Comunităţilor Europene.

11. Protocolul 34 la care face trimitere art. 104 alin. (2) din Acord cuprinde dispoziţii care permit statelor AELS să îşi autorizeze propriile jurisdicţii să solicite Curţii de Justiţie să se pronunţe cu privire la interpretarea unei dispoziţii din Acord.

12. În fine, o apostilă la Protocolul 34 prevede dreptul de intervenţie al statelor AELS în dosarele de pe rolul Curţii de Justiţie.

III

13. Înainte de a examina problemele ridicate prin cererea adresată Comisiei, se impune o comparare a obiectivelor şi a contextului Acordului, pe de o parte, şi cele ale dreptului comunitar, pe de altă parte.

14. Identitatea termenilor dispoziţiilor Acordului şi ai dispoziţiilor comunitare corespunzătoare nu impune neapărat interpretarea acestora în mod identic. Într-adevăr, un tratat internaţional nu trebuie să fie interpre-

tat numai în funcţie de termenii în care a fost redactat, ci şi în lumina obiectivelor sale. Articolul 31 din Convenţia de la Viena privind dreptul tratatelor din 23 mai 1969 prevede, în acest sens, faptul că un tratat trebuie să fie interpretat cu bună-credinţă, în sensul obişnuit atribuit acestor termeni, în contextul lor, şi în lumina obiectului şi a scopului tratatului.

15. În ce priveşte compararea obiectivelor dispoziţiilor Acordului cu cele ale dreptului comunitar, se impune constatarea faptului că Acordul are în vedere aplicarea unui regim de liber schimb şi de concurenţă în relaţiile economice şi comerciale dintre părţile contractante.

16. În ce priveşte Comunitatea, în schimb, regimul de liber schimb şi cel al concurenţei, pe care Acordul preconizează să le extindă la nivelul întregului teritoriu al părţilor contractante, s-au dezvoltat şi se încadrează în ordinea juridică comunitară, ale cărei obiective sunt mai extinse decât cel care stă la baza Acordului.

17. Într-adevăr, art. 2, art. 8A şi art. 102A din Tratatul CEE sunt cele care subliniază cu preponderenţă obiectivul Acordului, şi anume acela de a realiza o integrare economică care să ducă la crearea unei pieţe interne şi a unei uniuni economice şi monetare. Articolul 1 din Actul Unic European precizează, de altfel, că ansamblul tratatelor comunitare au ca obiectiv contribuirea la progresul concret al Uniunii Europene.

18. Din cele menţionate anterior rezultă faptul că dispoziţiile Tratatului CEE care reglementează libera circulaţie şi concurenţa, departe de a reprezenta un scop în sine, nu sunt decât mijloace de a realiza aceste obiective.

19. Contextul în care se înscrie obiectivul acordului diferă de asemenea de contextul în care se înscriu obiectivele comunitare.

20. Într-adevăr, SEE trebuie să se realizeze pe baza unui tratat internaţional care nu creează, în fond, decât drepturi şi obligaţii între părţile contractante şi care nu prevede nici un transfer de drepturi suverane în favoarea organelor inter-guvernamentale pe care le instituie.

21. Tratatul CEE, în schimb, deşi încheiat sub forma unui acord internaţional, reprezintă o cartă instituţională a unei comunităţi de drept. Potrivit jurisprudenţei constante a Curţii de Justiţie, tratatele comunitare au instaurat un nou sistem juridic în virtutea căruia statele şi-au limitat, în domenii din ce în ce mai extinse, drepturile de suveranitate şi ai cărei subiecţi sunt nu numai statele membre, ci şi resortisanţii acestora (vezi în special Hotărârea din 5 februarie 1963, Van Gend en Loos, C-26/62). Caracteristicile esenţiale ale ordinii juridice comunitare astfel constituite sunt, în special, supremaţia în raport cu dreptul statelor membre precum şi efectul direct al unei serii de dispoziţii aplicabile în cazul resortisanţilor acestor state şi în cazul statelor în sine.

22. Din aceste observaţii rezultă faptul că omogenitatea normelor de drept pe întreg teritoriul SEE nu este garantată de identitatea conţinutului sau a modului de redactare a dispoziţiilor dreptului comunitar şi a dispoziţiilor corespunzătoare din Acord.

23. Se impune, prin urmare, examinarea posibilităţii ca acordul să prevadă alte mijloace de garantare a acestei omogenităţi.

24. Articolul 6 urmăreşte acest obiectiv prevăzând faptul că normele Acordului trebuie să fie interpretate potrivit jurisprudenţei Curţii de Justiţie privind normele corespunzătoare din dreptul comunitar.

25. Totuşi, acest mecanism de interpretare nu permite asigurarea omogenităţii juridice preconizate, din două motive.

26. În primul rând, acest articol nu se referă decât la jurisprudenţa Curţii de Justiţie anterioară datei semnării Acordului. Întrucât această jurisprudenţă evoluează, este dificil să se facă distincţia între jurisprudenţa nouă în raport cu cea veche şi, prin urmare, distincţia între trecut şi viitor.

27. În plus, deşi art. 6 din Acord nu precizează în mod clar dacă se referă la jurisprudenţa Curţii de Justiţie în ansamblul ei şi în special la jurisprudenţa privind efectul direct şi supremaţia dreptului comunitar, din Protocolul 35 din Acord reiese faptul că fără a recunoaşte principiul efectului direct şi pe cel al supremaţiei care se impun conform acestei jurisprudenţe, părţile contractante se angajează numai să introducă, în sistemele lor juridice respective, o dispoziţie legislativă care să permită termenilor Acordului să aibă întâietate asupra dispoziţiilor legislative contrare.

28. Prin urmare, respectarea jurisprudenţei Curţii de justiţie, conform art. 6 din Acord, nu se referă la elemente esenţiale din această jurisprudenţă care sunt inconciliabile cu caracteristicile Acordului. În consecinţă, art. 6 în sine nu este în măsură să asigure obiectivul omogenităţii dreptului pe întreg teritoriul SEE, nici pentru trecut, nici pentru viitor.

29. Din comentariile anterioare, rezultă faptul că obiectivul asigurării omogenităţii interpretării şi aplicării dreptului în SEE se loveşte de divergenţele existente între scopurile şi contextul Acordului, pe de o parte, şi cele ale dreptului comunitar, pe de altă parte.

IV

30. Ţinând seama de contradicţia menţionată anterior, se impune examinarea posibilităţii ca sistemul jurisdicţional preconizat să ameninţe autonomia ordinii juridice comunitare în realizarea obiectivelor caracteristice.

31. Această examinare are în vedere, în primul rând, interpretarea noţiunii de parte contractantă, pe care Curtea SEE va trebui să o formuleze în exerciţiul competenţelor sale şi, în al doilea rând, incidenţa jurisprudenţei acesteia asupra interpretării dreptului comunitar.

32. În ce priveşte primul punct, se impune reamintirea competenţei Curţii SEE, conform art. 96 alin. (1) lit. (a) din Acord, de a rezolva litigiile dintre părţile contractante şi că, potrivit art. 117 alin. (1) din acest Acord, comitetul mixt al SEE sau orice parte contractantă poate sesiza Curtea SEE cu privire la acest tip de diferende.

33. Articolul 2 lit. (c) din Acord defineşte noţiunea de parte contractantă. Pentru Comunitate şi statele membre, această noţiune acoperă, după caz, Comunitatea şi statele membre, Comunitatea sau statele membre. Alegerea dintre aceste trei posibilităţi rezultă din dispoziţiile Acordului în fiecare caz în parte şi din competenţele respective ale Comunităţii şi ale statelor membre, conform Tratatelor CEE şi CECO.

34. Curtea SEE poate fi solicitată astfel, în cazul în care este sesizată cu privire la un litigiu privind interpretarea sau aplicarea uneia sau a mai multor dispoziţii din acord, să interpreteze noţiunea de „parte contractantă", în sensul art. 2 lit. (c) din Acord, pentru a determina dacă, în sensul dispoziţiei litigioase, termenii „parte contractantă" se referă la Comunitate, la Comunitate şi statele membre sau doar la statele membre. Curtea SEE va trebui să hotărască cu privire la competenţele respective ale Comunităţii şi ale statelor membre în domeniile reglementate de dispoziţiile Acordului.

35. Prin urmare, competenţa atribuită Curţii SEE conform art. 2 lit. (c), art. 96 alin. (1) lit. (a) şi art. 117 alin. (1) din Acord este susceptibilă de a aduce atingere ordinii competenţelor definite de Tratate şi, astfel, autonomiei sistemului juridic comunitar, a cărei respectare este asigurată de Curtea de Justiţie, conform art. 164 din Tratatul CEE. Această competenţă exclusivă a Curţii de Justiţie este confirmată de art. 219 din Tratatul CEE conform căruia statele membre se angajează să nu aplice, în soluţionarea unui litigiu cu privire la interpretarea sau la aplicarea acestui Tratat, un mod de rezolvare diferit de cele prevăzute de Tratat. Articolul 87 din Tratatul CECO cuprinde o dispoziţie în acest sens.

36. Atribuirea acestei competenţe Curţii SEE este astfel incompatibilă cu dreptul comunitar.

37. În ce priveşte cel de-al doilea punct, se impune soluţionarea, preliminar, a faptului că acordurile internaţionale încheiate conform procedurii art. 228 din Tratat obligă instituţiile comunitare şi statele membre,

precum şi că, potrivit unei jurisprudenţe constante a Curţii de Justiţie, dispoziţiile acestor acorduri şi actele adoptate de organele acestora constituie, din momentul intrării lor în vigoare, parte integrantă a sistemului juridic comunitar.

38. În acest sens, se impune precizarea faptului că Acordul este un document adoptat de una dintre instituţiile comunitare, în sensul art. 177 parag. 1. lit. (b) din Tratatul CEE şi că, prin urmare, Curtea are competenţa de a se pronunţa cu titlu preliminar cu privire la interpretarea Acordului. Curtea are de asemenea competenţa de a se pronunţa cu privire la acest Acord, atunci când statele membre ale Comunităţii nu respectă obligaţiile care le incumbă conform Acordului.

39. Or, atunci când un acord internaţional prevede un sistem jurisdicţional propriu care să cuprindă o Curte competentă pentru a soluţiona litigiile dintre părţile contractante ale acestui acord şi, în consecinţă, pentru a interpreta dispoziţiile acordului, deciziile acestei Curţi obligă instituţiile comunitare, inclusiv Curtea de Justiţie. Aceste decizii se impun şi în cazul în care Curtea de Justiţie este solicitată să hotărască, cu titlu preliminar sau în cadrul unui recurs direct, cu privire la interpretarea acordului internaţional, acesta din urmă fiind parte integrantă a sistemului juridic comunitar.

40. Acordul internaţional care prevede un astfel de sistem este, în principiu, compatibil cu dreptul comunitar. Într-adevăr, competenţa Comunităţii în materie de relaţii internaţionale şi capacitatea acesteia de a încheia acorduri internaţionale implică, în mod necesar, posibilitatea de a se supune deciziilor unei jurisdicţii create sau desemnate în virtutea acestor acorduri, în ce priveşte interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor acestora.

41. Totuşi, în cazul de faţă, Acordul reia o parte esenţială a normelor, inclusiv a celor de drept derivat, care reglementează relaţiile economice şi comerciale în interiorul Comunităţii şi care constituie, în marea lor majoritate, dispoziţii fundamentale ale sistemului juridic comunitar.

42. Acest Acord are astfel ca efect includerea, în sistemul juridic comunitar, a unui vast ansamblu de norme juridice care sunt juxtapuse unui grup de norme comunitare cu formulare identică.

43. În plus, în preambulul Acordului şi în art. 1, părţile contractante şi-au exprimat intenţia de a asigura o aplicare uniformă a dispoziţiilor Acordului la nivelul întregului lor teritoriu. Ori, obiectivul de asigurare a aplicării uniforme şi a egalităţii condiţiilor de concurenţă, conform art. 6 şi art. 104 alin. (1) din Acord, face trimitere, în mod necesar, atât la interpretarea dispoziţiilor Acordului, cât şi a dispoziţiilor corespunzătoare din sistemul juridic comunitar.

44. Cu toate că art. 6 din Acord obligă Curtea să interpreteze dispoziţiile acestuia în lumina jurisprudenţei Curţii de Justiţie, anterioare datei semnării Acordului, Curtea SEE nu va mai avea această obligaţie în ceea ce priveşte deciziile luate de Curtea de Justiţie după această dată.

45. Prin urmare, obiectivul Acordului care urmăreşte asigurarea omogenităţii juridice la nivelul întregului SEE influenţează nu numai interpretarea normelor proprii acestui Acord, ci şi aceea a normelor dreptului comunitar.

46. Prin urmare, condiţionând interpretarea viitoare a normelor comunitare în materie de liberă circulaţie şi de concurenţă, mecanismul jurisdicţional prevăzut de Acord aduce atingere art. 164 din Tratatul CEE şi, în sens mai larg, fundamentelor comunitare în sine.

V

47. Pericolul reprezentat de sistemul jurisdicţional al Acordului pentru autonomia sistemului juridic comunitar nu este în nici un fel atenuat de faptul că art. 95 şi art. 101 din Acord prevăd crearea unor legături organice între Curtea SEE şi Curtea de Justiţie, prin participarea judecătorilor Curţii de Justiţie la Curtea SEE şi în camerele acesteia, precum şi prin participarea judecătorilor Tribunalului de primă instanţă al CE la Tribunalul de primă instanţă SEE.

48. Dimpotrivă, există temerea că aplicarea acestor dispoziţii ar putea accentua problemele generale care decurg din sistemul jurisdicţional preconizat de Acord.

49. În acest sens, se impune reamintirea sarcinii Curţii SEE de a asigura buna funcţionare a unui regim de liber schimb şi de concurenţă, în cadrul unui tratat internaţional care nu creează obligaţii decât între părţile contractante.

50. Curtea de Justiţie trebuie să asigure, în schimb, respectarea unui sistem juridic special şi să contribuie la dezvoltarea acestuia, în vederea realizării obiectivelor enunţate în special în art. 2, art. 8 şi art. 102A din Tratatul CEE, precum şi să realizeze o Uniune Europeană între statele membre, conform declaraţiei solemne de la Stuttgart din 19 iunie 1983 (pct. 2.5) la care face trimitere primul motiv din preambulul Actului Unic European. În acest context, liberul schimb şi concurenţa nu constituie decât mijloace destinate atingerii acestor obiective.

51. Prin urmare, în funcţie de Curtea la ale cărei activităţi participă, şi anume Curtea de Justiţie sau Curtea SEE, judecătorii Curţii de Justiţie,

membri ai Curții SEE, vor trebui să aplice și să interpreteze aceleași dispoziții, dar conform unor abordări, metode și concepte diferite, pentru a ține seama de natura și de obiectivele specifice fiecărui tratat.

52. În aceste condiții, acești judecători vor avea o sarcină foarte dificilă, chiar imposibilă, la abordarea, cu o independență de spirit absolută, atunci când participă la sesiunile Curții de Justiție, a chestiunilor la a căror judecare au participat în cadrul Curții SEE.

53. Totuși, având în vedere faptul că sistemul jurisdicțional al Acordului este, în orice caz, incompatibil cu Tratatul CEE, nu este necesar să se continue examinarea acestei chestiuni și nici a celei privind posibilitatea ca acest sistem să ridice, prin natura sa, rezerve serioase cu privire la încrederea pe care o vor putea avea justițiabilii în capacitatea Curții de Justiție de a-și exercita funcțiile în mod cu totul independent.

VI

54. Se impune examinarea măsurii în care există compatibilitate între mecanismul prevăzut în art. 104 alin. (2) din Acord, pentru interpretarea dispozițiilor acestuia, și dreptul comunitar.

55. Conform art. 104 alin. (2) din Acord, dispozițiile care permit unui stat membru AELS să își autorizeze jurisdicțiile astfel încât acestea să solicite Curtea de Justiție să formuleze o opinie cu privire la interpretarea acordului, sunt incluse în Protocolul 34.

56. Conform art. 1 din acest Protocol, atunci când apare o problemă de interpretare a dispozițiilor Acordului, identice, în fond, cu dispozițiile tratatelor comunitare, în cadrul unui dosar pe rolul uneia dintre instanțele unui stat membru AELS, această jurisdicție poate solicita Curții de Justiție, în cazul în care estimează acest lucru ca fiind necesar, să se pronunțe asupra problemei respective.

57. Articolul 2 din Protocolul 34 prevede că un stat membru AELS, care dorește să facă uz de acest protocol, comunică depozitarului Acordului și Curții de Justiție în ce măsură și prin ce modalități se aplică protocolul în jurisdicțiile sale.

58. De aici reiese faptul că această procedură se caracterizează prin faptul că lasă statelor membre AELS posibilitatea ca acestea să își autorizeze sau nu jurisdicțiile să adreseze întrebări Curții de Justiție precum și prin acela că nu prevede nici o obligație pentru jurisdicțiile acestor state care hotărăsc în ultimă instanță. În plus, nu se garantează faptul că opiniile pe care Curtea de Justiție ar fi solicitată să le pronunțe ar avea un efect obli-

gatoriu pentru jurisdicţiile care au sesizat Curtea. Această procedură este diferită în mod fundamental de cea prevăzută în art. 177 din Tratatul CEE.

59. Este adevărat că nici una dintre dispoziţiile Tratatului CEE nu se opune posibilităţii ca un acord internaţional să confere Curţii de Justiţie o competenţă pentru interpretarea dispoziţiilor unui astfel de acord în scopul aplicării sale în statele terţe.

60. În plus, nu se poate formula nici o obiecţiune cu privire la libertatea lăsată statelor AELS de a-şi autoriza sau nu jurisdicţiile să adreseze întrebări Curţii, sau, cu atât mai puţin, cu privire la absenţa obligaţiei, în cazul unora dintre aceste jurisdicţii, de a sesiza Curtea de Justiţie.

61. Este imposibil, în schimb, să se admită faptul că opiniile pe care Curtea de Justiţie le pronunţă pentru jurisdicţiile statelor AELS au un efect pur consultativ şi sunt lipsite de efecte obligatorii. O astfel de situaţie ar denatura rolul Curţii de Justiţie, prevăzut de Tratatul CEE, şi anume acela al unei jurisdicţii ale cărei hotărâri au un caracter restrictiv. Chiar şi în cazul special al art. 228, opinia Curţii de Justiţie are efectul restrictiv prevăzut în acest articol.

62. Se impune, în plus, observarea faptului că interpretarea Acordului oferită de Curtea de Justiţie ca răspuns la întrebările adresate de jurisdicţiile statelor AELS trebuie de asemenea să fie luată în considerare de jurisdicţiile statelor membre ale Comunităţii, în cazul în care acestea sunt solicitate să se pronunţe cu privire la aplicarea Acordului. Or, efectul nerestrictiv al acestor răspunsuri adresate jurisdicţiilor statelor AELS poate provoca incertitudine cu privire la valoarea lor juridică pentru jurisdicţiile statelor membre ale Comunităţii.

63. În plus, nu trebuie exclusă posibilitatea ca jurisdicţiile statelor membre să considere că efectul nerestrictiv al interpretărilor oferite de Curtea de Justiţie, conform Protocolului 34, se extinde şi la hotărârile pe care aceasta din urmă le emite conform art. 177 din Tratatul CEE.

64. În acest sens, mecanismul respectiv aduce atingere securităţii juridice indispensabile bunei funcţionări a procedurii preliminare.

65. Din comentariile anterioare rezultă faptul că art. 104 alin. (2) din Acord şi Protocolul 34 sunt incompatibile cu dreptul comunitar, în măsura în care acestea nu garantează efectul restrictiv al răspunsurilor pe care Curtea de Justiţie ar putea fi solicitată să le dea conform acestui protocol.

VII

66. Se impune aprecierea, în continuare, a dreptului prevăzut pentru statele AELS de a interveni în dosarele aflate pe rolul Curţii. O apostilă la

Protocolul 34 prevede faptul că art. 20 şi art. 37 din Protocolul privind statutul Curţii de Justiţie trebuie să fie modificate pentru a permite dreptul de intervenţie respectiv.

67. În acest sens, este suficient să se observe faptul că cele două articole figurează la Titlul III din Protocolul privind statutul Curţii şi că, potrivit art. 188 parag. 2 din Tratatul CEE, Consiliul, hotărând în unanimitate, la cererea Curţii de Justiţie şi după consultarea Comisiei şi a Parlamentului European, poate modifica dispoziţiile acestui titlu.

68. Rezultă, prin urmare, faptul că atribuirea statelor AELS a unui drept de intervenţie în litigiile pe rolul Curţii de Justiţie nu impune o modificare a Tratatului CEE, în sensul art. 236 din Tratat.

VIII

69. Ultima întrebare a Comisiei este aceea dacă art. 238 din Tratatul CEE, privind încheierea, de către Comunitate, a unor acorduri de asociere cu o ţară terţă, cu o uniune de state sau cu o organizaţie internaţională, autorizează crearea unui sistem jurisdicţional, de tipul celui prevăzut de Acord. În acest sens, Comisia a anunţat faptul că, în cazul unei opinii negative din partea Curţii, această dispoziţie ar putea fi modificată astfel încât să permită instaurarea unui astfel de sistem.

70. Cum s-a observat deja la pct. 40, un acord internaţional care prevede un sistem jurisdicţional reprezentat de o Curte care are competenţa de a interpreta dispoziţiile sale nu este, în principiu, incompatibil cu dreptul comunitar şi poate, în consecinţă, să îşi găsească fundamentul juridic în art. 238 din Tratatul CEE.

71. Totuşi, art. 238 din Tratatul CEE nu oferă nici o bază pentru crearea unui sistem jurisdicţional care aduce atingere art. 164 din acelaşi Tratat şi, în general, fundamentelor Comunităţii înseşi.

72. Din aceleaşi motive, modificarea acestei dispoziţii în sensul indicat de Comisie nu ar putea remedia incompatibilitatea sistemului jurisdicţional al Acordului cu dreptul comunitar.

Curtea
emite următorul aviz:

Sistemul de control jurisdicţional pe care Acordul SEE preconizează să îl creeze este incompatibil cu Tratatul CEE.

C. Respectarea drepturilor fundamentale

10.

Hotărârea Curții din 13 decembrie 1979, Hauer c. Land Rheinland-Pfalz, C-44/79[1]

Drept comunitar – principii generale de drept – drepturi fundamentale – dreptul de proprietate – limite

Act instituțional – validitate – atingere adusă drepturilor fundamentale – raportare excusivă la dreptul comunitar

Libertatea de exercitare a profesiei – garantare – limite – funcția socială a activității protejate

Agricultură – Piața comună – vin – Interdicția plantării de viță-de-vie – domeniu de aplicare – caracter temporar

1. Dispunând ca statele membre să nu mai acorde autorizație pentru noi plantări „de la data intrării în vigoare a prezentului regulament", art. 2 paragraful 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 1162/76 privind măsurile de adaptare a potențialului viticol la necesitățile pieței, modificat de Regulamentul Consiliului nr. 2776/78, înlătură luarea în considerare a momentului depunerii cererii şi manifestă intenția de a asigura un efect imediat regulamentului.

Regulamentul Consiliului nr. 1162/76 trebuie deci interpretat în sensul că art. 2 parag. 1 alin. (2) se aplică şi cererilor de autorizare de

---

[1] *D. Rinoldi*, Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1980, p. 325-348; *H.G. Schermers*, Ars aequi, 1980, p. 362-364; *J.A. Usher*, European Law Review, 1980, p. 209-212; *R. Scarpa*, Giustizia civile, 1980, I, p. 1213-1214; *B. Beutler*, Europarecht, 1980, p. 130-134; *Journal du droit international*, 1981, p. 174-179; *C. Colinet*, Das Europa der zweiten Generation – Gedächtnisschrift für Christoph Sasse, 1981, Bd. 2, p. 739-754; *S. Bellini*, Rivista di diritto internazionale, 1981, p. 318-327; *A. Catranis*, Revue hellénique de droit international, 1982-83, p. 171-189; *M. Schweitzer*, Schriftenreihe zum europäischen Weinrecht, 1982, n° 2, p. 97-113 (PM); *L.A. Geelhoed*, Sociaal-economische wetgeving, 1986, p. 697-702; *L.A. Geelhoed*, Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 458-462.

noi plantări de viță-de-vie depuse înainte de intrarea în vigoare a regulamentului.

2. Articolul 2 alin. (1) din Regulamentul nr. 1162/76 trebuie interpretat în sensul că interdicția de a acorda autorizații pentru noi plantări pe care o enunță – făcând abstracție de scutirile menționate în art. 2 alin. (2) din Regulament – se aplică general, necondiționat, independent dacă un teren este sau nu corespunzător pentru cultura viței-de-vie, în conformitate cu dispozițiile vreunei legi naționale.

3. Încălcarea eventuală a drepturilor fundamentale de către un act instituțional al Comunităților nu poate fi apreciată altfel decât în cadrul dreptului comunitar însuși. Introducerea de criterii de apreciere speciale, ținând de legislația sau de ordinea constituțională a unui anumit stat membru, datorită faptului că ar aduce atingere unității materiale și eficienței dreptului comunitar, ar duce ineluctabil la ruperea unității pieței comune și la punerea în pericol a coeziunii Comunității.

Drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale ale dreptului, a căror respectare Curtea o garantează; asigurând apărarea acestor drepturi, ea este ținută să se inspire din tradițiile constituționale comune statelor membre, astfel încât nu pot fi admise în Comunitate măsuri incompatibile cu drepturile fundamentale recunoscute de Constituțiile acestor state; instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului, la care statele membre au cooperat sau aderat, pot oferi indicații de care să se țină seama în cadrul dreptului comunitar.

În aceste condiții, îndoielile manifestate de o instanță națională cu privire la compatibilitatea dispozițiilor unui act comunitar cu regulile referitoare la protecția drepturilor fundamentale, consacrate de dreptul constituțional național, trebuie înțelese ca punând sub semnul întrebării validitatea acestui aspect în raport cu dreptul comunitar.

4. Dreptul de proprietate este garantat în ordinea juridică comunitară în conformitate cu concepțiile comune Constituțiilor statelor membre, reflectate de primul protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului.

5. Ținând cont de concepțiile constituționale comune statelor membre, practicile legislative constante și de art. 1 din primul protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului, impunerea, printr-un act comunitar, de restricții plantărilor noi de viță-de-vie nu poate fi considerată, în principiu, ca aducând atingere dreptului de proprietate. Trebuie însă și ca restricțiile în cauză să răspundă efectiv unor obiective de interes general urmărite de Comunitate și să nu fie,

față de acestea, o intervenție disproporționată și intolerabilă în prerogativele proprietarului, care ar aduce atingere înseși substanței dreptului de proprietate.

6. Interzicerea de noi plantări de viță-de-vie, instituită pentru o perioadă limitată, de către Regulamentul nr. 1162/76, este justificată de obiective de interes general, urmărite de Comunitate, constând, pe de o parte, în reducerea surplusului de producție și în pregătirea, pe de altă parte, a aplicării unei politici structurale care să favorizeze producțiile de înaltă calitate, cu respectarea particularităților și nevoilor diferitelor regiuni viticole ale Comunității, prin alegerea terenurilor de cultură și a soiurilor de viță-de-vie, precum și prin reglementarea metodelor de producție. Aceasta nu aduce atingere substanței dreptului de proprietate, așa cum este recunoscut și garantat în ordinea juridică comunitară.

7. Ca și în cazul dreptului de proprietate, libertatea de exercitare a unei activități profesionale, departe de a apărea ca o prerogativă absolută, trebuie să fie apreciată ținându-se seama de funcția socială a activităților protejate.

În speță, trebuie arătat că măsura contestată nu afectează în nici un fel accesul la profesiunea de viticultor, nici libera exercitare a acestei profesiuni pe suprafețele destinate anterior viticulturii. În ceea ce privește noile plantări, o eventuală restricție adusă liberei exercitări a profesiunii de viticultor ar fi justificată de temeiurile avute în vedere la restrângerea adusă exercitării dreptului de proprietate.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de către Verwaltungsgericht (Tribunalul administrativ) din Neustadt an der Weinstraße, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 2 din Regulamentul Consiliului nr. 1162/76 din 17 mai 1976 privind măsurile de adaptare a potențialului viticol la necesitățile pieței, astfel cum a fost modificat de Regulamentul Consiliului nr. 2776/78 din 23 noiembrie 1978, în raport cu art. 1 din Gesetz über Maßnahmen auf dem Gebiete der Weinwirtschaft – Weinwirtschaftsgesetz (Legea germană privind măsurile în domeniul economiei vitivinicole).

CURTEA,

În drept

1. Prin ordonanța din 14 decembrie 1978, înregistrată la Curte la 20 martie 1979, Verwaltungsgericht din Neustadt an der Weinstraße a

adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind interpretarea Regulamentului Consiliului nr. 1162/76 din 17 mai 1976 privind măsurile de adaptare a potențialului viticol la necesitățile pieței (J. Of. L 135, p. 32), modificat de Regulamentul Consiliului nr. 2776/78 din 23 noiembrie 1978 (J. Of. L 333, p. 1).

2. Din dosar rezultă că, la 6 iunie 1975, reclamanta din acțiunea principală a solicitat administrației competente a landului Rheinland-Pfalz autorizația de a planta viță-de-vie pe un teren asupra căruia exercită dreptul de proprietate în regiunea Bad Dürkheim. Această autorizație i-a fost inițial refuzată întrucât, potrivit normelor legislației germane aplicabile în materie, și anume Legea economiei vitivinicole (Weinwirtschaftsgesetz) din 10 martie 1977, parcela respectivă nu era considerată ca adecvată pentru cultivarea viței-de-vie. La 22 ianuarie 1976, partea interesată a contestat această decizie. În perioada în care contestația se afla pe rolul administrației competente a fost adoptat Regulamentul nr. 1162/76 din 17 mai 1976, al cărui art. 2 interzice, pentru o perioadă de 3 ani, orice nouă plantare de viță-de-vie. La 21 octombrie 1976, administrația a respins contestația din două motive: pe de o parte, caracterul necorespunzător al terenului și, pe de altă parte, interdicția de plantare care rezultă din regulamentul comunitar menționat.

3. Deoarece partea interesată a introdus o acțiune la Verwaltungsgericht, administrația competentă, în urma unor expertize efectuate strugurilor recoltați în același perimetru și ținând seama de o tranzacție intervenită cu diverși alți proprietari ai parcelelor vecine cu cea a reclamantei, a admis că terenul reclamantei poate fi considerat corespunzător pentru cultivarea viței-de-vie în conformitate cu normele minime stabilite de legislația națională. În consecință, administrația s-a declarat dispusă să acorde autorizația de la sfârșitul perioadei de interdicție a unei noi plantări impusă de reglementarea comunitară. Rezultă astfel că litigiul între părți se referă de-acum înainte exclusiv la chestiuni aflate sub incidența dreptului comunitar.

4. În ce o privește, reclamanta din acțiunea principală consideră că autorizația solicitată ar trebui să-i fie acordată în virtutea faptului că dispozițiile Regulamentului nr. 1162/76 nu ar fi aplicabile în cazul unei cereri depuse înainte de intrarea în vigoare a acestui regulament. Chiar presupunând că regulamentul s-ar putea aplica în cazul cererilor depuse înainte de intrarea sa în vigoare, dispozițiile sale tot nu i-ar fi opozabile reclamantei, în măsura în care ele ar aduce atingere dreptului său de proprietate și dreptului de a-și exercita liber profesia, garantate de art. 12 și art. 14 din Legea fundamentală a Republicii Federale Germania.

5. Pentru a rezolva această contestaţie, Verwaltungsgericht a formulat două întrebări după cum urmează:

1. *Regulamentul Consiliului nr. 1162/76 din 17 mai 1976, modificat de Regulamentul Consiliului nr. 2776/78 din 23 noiembrie 1978, trebuie interpretat în sensul că art. 2 alin. (1) se aplică şi cererilor de autorizaţie pentru noi plantări de viţă-de-vie sub formă de podgorie care fuseseră deja depuse înainte de intrarea în vigoare a acestui regulament?*

2. *În caz de răspuns afirmativ la prima întrebare:*

Articolul 2 alin. (1) din Regulamentul nr. 1162/76 trebuie interpretat în sensul că interdicţia de a acorda autorizaţii pentru noi plantări pe care o enunţă – făcând abstracţie de scutirile menţionate în art. 2 alin. (2) din regulament – se aplică general, necondiţionat, independent de caracterul necorespunzător al terenului, chestiune reglementată de art. 1 alin. (1) teza a doua şi alin. (2) din Weinwirtschaftsgesetz (Legea germană privind măsurile în domeniul economiei vitivinicole)?

Cu privire la prima întrebare (aplicarea în timp a Regulamentului nr. 1162/76)

6. Reclamanta din acţiunea principală arată că, depunând cererea la administraţia competentă încă de la 6 iunie 1975, ar fi trebuit să fie pronunţată o decizie în favoarea sa, înainte de intrarea în vigoare a regulamentului comunitar, dacă procedura administrativă şi-ar fi urmat calea firească şi dacă administraţia ar fi recunoscut, fără întârziere, că parcela sa este corespunzătoare pentru cultivarea viţei-de-vie în conformitate cu cerinţele legii naţionale. Ar trebui să se ţină seama de această situaţie pentru aplicarea în timp a regulamentului comunitar, cu atât mai mult cu cât producţia podgoriei respective nu ar fi avut o influenţă apreciabilă asupra condiţiilor pieţei, ţinând seama de perioada scursă între plantarea unei podgorii şi intrarea sa în producţie.

7. Argumentele prezentate de reclamanta din acţiunea principală nu pot fi reţinute. Într-adevăr, art. 2 parag. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 1162/76 dispune ca statele membre să nu mai acorde autorizaţie pentru noi plantări „de la data intrării în vigoare a prezentului regulament". Referindu-se la actul de autorizare, această dispoziţie înlătură luarea în considerare a momentului depunerii cererii. Ea manifestă intenţia de a asigura un efect imediat regulamentului, în asemenea măsură încât chiar exercitarea dreptului de plantare sau de replantare obţinut anterior intrării în vigoare a regulamentului se suspendă în perioada de interdicţie prin efectul art. 4 din acelaşi regulament.

8. Astfel cum arată al şaselea motiv din preambul, ultima dispoziţie, interzicerea de noi plantări este determinată de „un interes public peremptoriu", constând în frânarea dezvoltării supraproducţiei de vin în Comunitate, în restabilirea echilibrului pieţei şi în prevenirea formării de excedente structurale. Rezultă astfel că Regulamentul nr. 1162/76 urmăreşte o blocare imediată a extinderii podgoriei existente. Deci nu se poate admite o excepţie în favoarea unei cereri depuse înainte de intrarea lui în vigoare.

9. La prima întrebare trebuie deci să se răspundă că Regulamentul Consiliului nr. 1162/76 din 17 mai 1976, modificat de Regulamentul nr. 2776/78 din 23 noiembrie 1978, trebuie să fie interpretat în sensul că art. 2 parag. 1 alin. (2) se aplică şi cererilor de autorizare de noi plantări de viţă-de-vie depuse înainte de intrarea în vigoare a primului regulament.

Cu privire la a doua întrebare (domeniul de aplicare a Regulamentului nr. 1162/76)

10. Prin a doua sa întrebare, Verwaltungsgericht solicită Curţii să se pronunţe dacă interdicţia de a acorda autorizaţii de noi plantări formulată în art. 2 alin. (1) din Regulamentul nr. 1162/76 se aplică general, necondiţionat, adică dacă ea cuprinde şi terenurile recunoscute ca fiind corespunzătoare pentru cultivarea viţei-de-vie, în conformitate cu criteriile unei legislaţii naţionale.

11. În această privinţă, textul regulamentului este explicit, art. 2 interzicând orice nouă plantare, fără să facă distincţie în funcţie de calitatea solurilor respective. Atât din text, cât şi din obiectivele urmărite de Regulamentul nr. 1162/76 rezultă că interdicţia trebuie privească noile plantări independent de natura solurilor şi de clasificarea acestora în conformitate cu legislaţia naţională. Regulamentul urmăreşte, într-adevăr, aşa cum rezultă în special din al doilea motiv al preambulului său, să pună capăt supraproducţiei din viticultura europeană şi să restabilească, atât pe termen scurt, cât şi pe termen lung, echilibrul pieţei. Numai art. 2 alin. (2) din regulament admite câteva excepţii de la caracterul general al interdicţiei prevăzute în alin. (1) din acelaşi articol, dar este de necontestat inaplicabilitatea excepţiilor în cauză.

12. La a doua întrebare trebuie deci să se răspundă că art. 2 alin. (1) din Regulamentul nr. 1162/76 trebuie interpretat în sensul că interdicţia de a acorda autorizaţii pentru noi plantări pe care o enunţă făcând abstracţie de scutirile menţionate în art. 2 alin. (2) din regulament – se aplică general, necondiţionat, independent dacă un teren este sau nu corespun-

zător pentru cultura viței-de-vie, în conformitate cu dispozițiile vreunei legi naționale.

Cu privire la garantarea drepturilor fundamentale în ordinea juridică comunitară

13. În ordonanța de trimitere, Verwaltungsgericht arată că, în cazul în care Regulamentul nr. 1162/76 ar trebui interpretat în sensul că prevede o interdicție de ordin general, astfel încât să se aplice chiar și la solurile corespunzătoare pentru cultura viței-de-vie, această dispoziție ar trebui considerată eventual drept inaplicabilă în Republica Federală Germania, din cauza unei îndoieli care ar exista cu privire la compatibilitatea sa cu drepturile fundamentale garantate de art. 12 și art. 14 din Legea fundamentală, privind dreptul de proprietate și, respectiv, libera exercitare a activităților profesionale.

14. Așa cum Curtea a afirmat în hotărârea sa din 17 decembrie 1970, *Internationale Handelsgesellschaft*, încălcarea eventuală a drepturilor fundamentale de către un act instituțional al Comunităților nu poate fi apreciată altfel decât în cadrul dreptului comunitar însuși. Introducerea de criterii de apreciere speciale, ținând de legislația sau de ordinea constituțională a unui anumit stat membru, din cauza faptului că ar aduce atingere unității materiale și eficienței dreptului comunitar, ar duce ineluctabil la ruperea unității pieței comune și la punerea în pericol a coeziunii Comunității.

15. Curtea a subliniat totodată, în hotărârea menționată și, ulterior, în hotărârea din 14 mai 1974, *Nold*, că drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale ale dreptului a căror respectare o asigură; asigurând apărarea acestor drepturi, ea este ținută să se inspire din tradițiile constituționale comune statelor membre, astfel încât nu pot fi admise în Comunitate măsuri incompatibile cu drepturile fundamentale recunoscute de Constituțiile acestor state; instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului, la care statele membre au cooperat sau aderat, pot oferi indicații de care să se țină seama în cadrul dreptului comunitar. Această concepție a fost ulterior recunoscută prin Declarația comună a Adunării, a Consiliului și a Comisiei, din 5 aprilie 1977, care, după ce amintește jurisprudența Curții, se referă, pe de o parte, la drepturile garantate de Constituțiile statelor membre și, pe de altă parte, c, din 4 noiembrie 1950 (J. Of. C 103, 1977, p. 1).

16. În aceste condiții, îndoielile manifestate de Verwaltungsgericht cu privire la compatibilitatea dispozițiilor Regulamentului nr. 1162/76 cu

regulile referitoare la protecția drepturilor fundamentale trebuie înțelese ca punând sub semnul întrebării valabilitatea regulamentului în raport cu dreptul comunitar. În această privință, trebuie să se facă distincție între o încălcare eventuală a dreptului de proprietate, pe de o parte, și o restricție impusă eventual libertății de exercitare a unei profesii, pe de altă parte.

Cu privire la dreptul de proprietate

17. Dreptul de proprietate este garantat în ordinea juridică comunitară în conformitate cu concepțiile comune Constituțiilor statelor membre, reflectate de primul protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului.

18. Articolul 1 din acest protocol dispune următoarele:

"Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor."

19. După afirmarea principiului respectării proprietății, această dispoziție ia în considerare două forme posibile de încălcare a drepturilor proprietarului, după cum încălcarea are ca obiect lipsirea proprietarului de dreptul său sau restrângerea exercitării acestuia. În cazul de față, este incontestabil că interzicerea unei noi plantări nu poate fi considerată ca încălcare a dreptului de proprietate, deoarece proprietarul rămâne liber să dispună de bunul său și să-l afecteze altor scopuri care nu sunt interzise. Dimpotrivă, nu încape nici o îndoială că această interdicție restrânge folosința proprietății. Articolul 1 parag. 2 din protocol conține în această privință o indicație importantă în sensul că ea recunoaște statelor dreptul „de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general." Astfel, protocolul admite, în principiu, caracterul licit al limitărilor aduse folosinței proprietății, restrângând aceste limitări la măsurile socotite de state ca necesare pentru apărarea „interesului general." Această dispoziție nu permite să se dea un răspuns suficient de precis la întrebarea formulată de Verwaltungsgericht.

20. Pentru a putea răspunde la această întrebare, trebuie să se ia în considerare și indicațiile care rezultă din regulile și practicile constituțio-

nale ale celor nouă state membre. O primă constatare ce se impune în această privință este că aceste reguli și practici permit legiuitorului să reglementeze folosința proprietății private în interesul general. În acest scop, unele constituții fac trimitere la sarcinile inerente proprietății (Legea fundamentală a Republicii Federale Germania, art. 14 parag. 2, teza I), la funcția sa socială (Constituția italiană, art. 42 parag. 2), la subordonarea folosinței sale față de exigențele binelui comun (Legea fundamentală germană, art. 14 parag. 2, teza II și Constituția Irlandeză, art. 43.2.2) sau față de exigențele justiției sociale (Constituția Irlandeză, art. 43.2.1). În toate statele membre, numeroase acte legislative au dat o expresie concretă acestei funcții sociale a dreptului de proprietate. Astfel, în toate statele membre există legi privind agricultura și fondul forestier, regimul apelor, protecția mediului natural, amenajarea teritoriului și urbanismul, care impun restricții, uneori considerabile, folosinței proprietății funciare.

21. În mod deosebit, în toate țările viticole ale Comunității există norme imperative, chiar dacă ele sunt de o rigoare inegală, în ce privește plantarea de viță-de-vie, selecția soiurilor și metodele de cultivare. În nici una dintre țările respective aceste dispoziții nu sunt considerate ca incompatibile, de principiu, cu respectul datorat dreptului de proprietate.

22. Astfel, se poate afirma, în concepțiile constituționale comune statelor membre și practicile legislative constante, în domeniile cele mai diverse, că impunerea de restricții plantărilor noi de viță-de-vie prin Regulamentul nr. 1162/76 nu poate fi contestată, în principiu. Este o restricție cunoscută și admisă ca legitimă, sub forme identice sau analoge, în ordinea constituțională a tuturor statelor membre.

23. Această constatare nu epuizează problema ridicată de Verwaltungsgericht. Chiar dacă nu se poate contesta, în principiu, posibilitatea Comunității de a restrânge folosința dreptului de proprietate în cadrul unei organizări comune a pieței și în sensul unei politici structurale, trebuie să se examineze și dacă restricțiile instituite de reglementarea în litigiu răspund efectiv unor obiective de interes general urmărite de Comunitate și nu constituie, față de scopul urmărit, o intervenție disproporționată și intolerabilă în prerogativele proprietarului, care ar aduce atingere înseși substanței dreptului de proprietate. Aceasta este, de fapt, plângerea formulată de reclamanta din acțiunea principală, care consideră că numai continuarea unei politici de calitate ar permite legiuitorului să restrângă folosința proprietății viticole, astfel încât el ar dispune de un drept inviolabil din momentul în care s-ar recunoaște că terenul său este apt pentru cultura viței-de-vie. Trebuie, prin urmare, să se examineze care este

obiectivul urmărit de regulamentul contestat şi să se aprecieze dacă există un raport rezonabil între măsurile prevăzute de regulament şi obiectivul urmărit în speţă de Comunitate.

24. Dispoziţiile Regulamentului nr. 1162/76 trebuie să fie interpretate în contextul organizării comune a pieţei vitivinicole, strâns legată de politica structurală urmărită de Comunitate în domeniul respectiv. Aceste obiective apar în Regulamentul nr. 816/70 din 28 aprilie 1970 privind dispoziţiile suplimentare referitoare la organizarea comună a pieţei vitivinicole (J. Of. L 99, p. 1), care se află la baza regulamentului contestat, precum şi în Regulamentul nr. 337/79 din 5 februarie 1979 privind organizarea comună a pieţei vitivinicole (J. Of. L 54, p. 1), codificare a ansamblului dispoziţiilor care privesc organizarea comună a pieţei. Titlul III din acest regulament, cu privire la „regulile referitoare la producţie şi la controlul dezvoltării plantărilor", constituie în prezent cadrul juridic în materie. Un alt element care permite să se recunoască politica comunitară în materie este Rezoluţia Consiliului din 21 aprilie 1975 privind noile orientări care urmăresc să echilibreze piaţa vinurilor de masă (J. Of. C 90, p. 1).

25. Din toate aceste acte rezultă că politica iniţiată şi parţial aplicată de Comunitate presupune o organizare comună a pieţelor împreună cu o ameliorare structurală a sectorului vitivinicol. Această acţiune urmăreşte, în cadrul orientărilor art. 39 din Tratatul CEE, să atingă un dublu obiectiv care este, pe de o parte, de a stabili un echilibru durabil al pieţei vitivinicole la un nivel de preţ profitabil pentru producători şi echitabil pentru consumatori, iar, pe de altă parte, de a obţine îmbunătăţirea calităţii vinurilor comercializate. Pentru a realiza acest dublu obiectiv, de echilibru cantitativ şi de progres calitativ, reglementarea comunitară a pieţei vitivinicole a prevăzut o gamă largă de intervenţii, care se aplică atât în faza de producţie, cât şi în faza de comercializare a vinului.

26. În această privinţă, trebuie semnalate în special dispoziţiile art. 17 din Regulamentul nr. 816/70, reluate sub o formă mai elaborată de art. 31 din Regulamentul nr. 337/79, care prevăd stabilirea, de către statele membre, de planuri estimative de plantare şi de producţie, coordonate în cadrul unui plan comunitar obligatoriu. Pentru aplicarea acestui plan se pot adopta măsuri privind plantarea, replantarea, deşelenirea şi abandonarea cultivării podgoriilor.

27. Tocmai în acest cadru a intervenit Regulamentul nr. 1162/76. Din preambulul acestui regulament şi din condiţiile economice în care a intervenit, caracterizate de formarea, începând cu recolta din 1974, de excedente de producţie permanente, rezultă că acest regulament are o dublă

funcție: pe de o parte, el trebuie să permită o frânare imediată a creșterii continue a excedentelor; pe de altă parte, el trebuie să acorde instituțiilor Comunității timpul necesar aplicării unei politici structurale care să favorizeze producțiile de înaltă calitate, cu respectarea particularităților și nevoilor diferitelor regiuni viticole ale Comunității, prin alegerea terenurilor de cultură și a soiurilor de viță-de-vie, precum și prin reglementarea metodelor de producție.

28. Pentru a răspunde acestei duble preocupări Consiliul a instituit, prin Regulamentul nr. 1162/76, o interdicție generală cu privire la noile plantări, fără a efectua, cu anumite excepții bine delimitate, o distincție în funcție de calitatea solurilor. Trebuie remarcat că, în această generalitate, măsura adoptată de Consiliu are un caracter temporar. Ea este destinată să facă față în viitorul apropiat unei situații conjuncturale caracterizate de surplus, pregătind în același timp măsuri structurale permanente.

29. Astfel concepută, măsura criticată nu implică nici o limitare neîntemeiată a exercitării dreptului de proprietate. Într-adevăr, darea în exploatare a noi plantații viticole într-o situație caracterizată de o supraproducție prelungită n-ar avea alt efect, din punct de vedere economic, decât mărirea volumului surplusurilor; mai mult decât atât, o astfel de extindere, în acest stadiu, ar risca să facă mai dificilă aplicarea unei politici structurale la scară comunitară în cazul în care aceasta s-ar baza pe aplicarea de criterii mai stricte decât legislațiile naționale actuale, în ce privește selecția solurilor admise pentru cultura viței-de-vie.

30. Prin urmare, trebuie să se tragă concluzia că restrângerea impusă folosinței proprietății prin interzicerea de noi plantări de viță-de-vie, instituită pentru o perioadă limitată, de către Regulamentul nr. 1162/76, este justificată de obiective de interes general, urmărite de Comunitate și nu aduce atingere substanței dreptului de proprietate, așa cum este recunoscut și garantat în ordinea juridică comunitară.

Cu privire la libera exercitare a activităților profesionale

31. Reclamanta din acțiunea principală mai consideră că interzicerea de noi plantări impusă de Regulamentul nr. 1162/76 ar leza drepturile sale fundamentale, având ca efect restrângerea liberei exercitări a activității sale profesionale ca viticultor.

32. Așa cum Curtea a arătat deja în hotărârea sa din 14 mai 1974, *Nold*, menționată mai sus, dacă este adevărat că în ordinea constituțională a mai multor state membre se acordă garanții pentru libera exercitare a

activităţilor profesionale, dreptul astfel garantat, departe de a apărea ca o prerogativă absolută, trebuie să fie interpretat ţinându-se seama de funcţia socială a activităţilor protejate. În cazul de faţă, trebuie arătat că măsura comunitară contestată nu afectează în nici un fel accesul la profesiunea de viticultor, nici libera exercitare a acestei profesiuni pe suprafeţele destinate în prezent viticulturii. În măsura în care interzicerea de noi plantări ar afecta libera exercitare a profesiunii de viticultor, această limitare nu ar fi decât consecinţa restrângerii aduse folosinţei dreptului de proprietate, până la a se confunda cu aceasta. Restricţia impusă liberei exercitări a profesiunii de viticultor, presupunând că există, ar fi justificată de temeiurile pe care se bazează restrângerea adusă folosinţei proprietăţii.

33. Faţă de cele expuse, rezultă că examinarea Regulamentului nr. 1162/76 în lumina întrebărilor formulate de Verwaltungsgericht nu a pus în evidenţă nici un element de natură să afecteze validitatea acestui regulament, din cauza neîndeplinirii condiţiilor care decurg din protecţia drepturilor fundamentale în Comunitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

34. Cheltuielile pretinse de Guvernul Republicii Federale Germania, de Consiliu şi de Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât cererea are caract incident faţă de cauza aflată pe Verwaltungsgericht din Neustadt an der Weinstraße, este de competenţa acesteia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Regulamentul Consiliului nr. 1162/76 din 17 mai 1976, privind măsurile de adaptare a potenţialului viticol la necesităţile pieţei, modificat de Regulamentul Consiliului nr. 2776/78 din 23 noiembrie 1978, care modifică pentru a doua oară Regulamentul nr. 1162/76, trebuie interpretat în sensul că art. 2 alin. (1) se aplică şi cererilor de autorizare de noi plantări de viţă-de-vie formulate înainte de intrarea în vigoare a regulamentului.

2) Articolul 2 alin. (1) din Regulamentul nr. 1162/76 trebuie interpretat în sensul că interdicţia de a acorda autorizaţii pentru noi plantări pe care o enunţă – cu excepţia scutirilor menţionate în art. 2

alin. (2) din regulament – se aplică general, necondiționat, independent de faptul că un teren este sau nu corespunzător pentru cultura viței-de-vie, în conformitate cu dispozițiile unei legi naționale.

11.

Hotărârea Curții din 15 mai 1986, Johnston c. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, C-222/84[1]

Drept comunitar – interpretare

Convenția europeană a drepturilor omului

Politica socială – egalitate de tratament – lucrători de sex masculin și de sex feminin – dreptul la încadrarea în muncă – condiții de muncă

Egalitate de tratament – excepții – motive de ordine pubică – profesii pentru care sexul este o condiție determinantă – protecția femeii – riscurile inerente oricărui angajat al poliției

Directiva – obligație de transpunere – necesitatea de a asigura eficacitatea directivelor – obligații ale instanțelor naționale

1. După cum s-a recunoscut prin Declarația comună a Adunării, Consiliului și Comisiei, din data de 5 aprilie și prin jurisprudența Curții, în cadrul dreptului comunitar trebuie să se țină seama de principiile care au inspirat Convenția europeană a drepturilor omului.

2. Principiul controlului judecătoresc efectiv consacrat de art. 6 din Directiva Consiliului 76/207, principiu care se află la baza tradițiilor

---

[1] *J. Mauro,* Gazette du Palais, 1986, III, Doct., p. 568-569 (PM); *Industrial Relations Legal Information Bulletin,* 1986, n° 308, p. 13-14; *Recueil Dalloz Sirey,* 1986, IR., p. 454; *E. Ellis,* The Law Quarterly Review, 1986, p. 496-500; *T. Loenen,* Nederlands tijdschrift voor de mensenrechten, 1987, p. 150-154; *A. Arnull,* European Law Review, 1987, p. 56-61; *V. Shrubsall,* The Industrial Law Journal, 1987, p. 118-121; *P.E. Morris,* Public Law, 1987, p. 334-344; *M. P. Calvo,* Noticias CEE, 1987, n° 24, p. 123-128; *B.V. Costa,* Revista Jurídica de Catalunya, 1987, p. 790-794 (PM) ; *L. Dubouis,* Revue française de droit administratif, 1988, p. 691-700; *E. Steyger,* Rechtspraak vrouwen en recht in 231 uitspraken en annotaties, 1992, p. 510-513; *Direction générale de l'emploi, des relations industrielles et des affaires sociales de la Commission européenne,* Recueil sur l'égalité de Traitement entre les hommes et les femmes dans la Communauté européenne, 1997, p. 173.

constituționale comune ale statelor membre, prevăzute și de art. 6 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului nu permite ca unui certificat al unei autorități naționale, care afirmă că au fost îndeplinite condițiile cerute pentru a efectua o derogare de la principiul egalității de tratament pentru bărbați și femei, în scopul apărării ordinii publice, să-i fie recunoscut un efect de probă de netăgăduit, care exclude orice putere de control a judecătorului. Dispozițiile art. 6 din Directivă, potrivit cărora orice persoană are dreptul efectiv la o acțiune în fața unei instanțe competente împotriva actelor care aduc atingere egalității de tratament pentru bărbați și femei poate fi invocată de particulari împotriva unui stat membru care nu i-a asigurat deplina aplicare în ordinea sa juridică internă.

3. Discriminările pe motive de sex, făcute din rațiuni ce țin de apărarea ordinii publice, trebuie să fie examinate în lumina derogărilor de la principiul egalității de tratament pentru bărbați și femei, prevăzute de Directiva 76/207, și cu respectarea principiului proporționalității. Apreciind dacă, în situația exercitării activității de polițist, sexul constituie o condiție determinantă pentru această activitate profesională, un stat membru poate lua în considerare cerințele apărării ordinii publice pentru a rezerva, într-o situație internă caracterizată prin atentate frecvente, însărcinările generale de poliție bărbaților înarmați cu arme de foc.

4. Articolul 2 parag. 3 din Directiva 76/207, în măsura în care permite o derogare de la principiul egalității de tratament între bărbați și femei în materia dreptului la încadrare în muncă și a condițiilor de muncă, sunt de strictă interpretare. Diferențele de tratament dintre bărbați și femei pe care le admite textul menționat, din preocuparea pentru protecția femeilor, nu includ riscuri și pericole, precum cele la care este expus orice polițist înarmat în exercițiul funcțiunii într-o situație dată, care nu se referă la femei într-un mod specific în această calitate.

5. În toate cazurile în care o directivă este transpusă în mod corect, efectele sale se produc asupra particularilor prin intermediul măsurilor de transpunere luate de statul membru în cauză. Obligația statelor membre, care decurge dintr-o directivă, de a atinge rezultatul prevăzut de aceasta, precum și îndatorirea acestora, în temeiul art. 5 din Tratat, de a lua toate măsurile generale sau speciale necesare pentru a asigura îndeplinirea acestei obligații, au caracter imperativ pentru autoritățile statelor membre, inclusiv cele judecătorești, potrivit competenței lor. În consecință, aplicând dreptul național și mai ales dispozițiile legii naționale de transpunere a Directivei 76/207, instanța națională trebuie să

interpreteze propriul drept în litera și scopul directivei pentru a atinge rezultatul vizat de art. 189 alin. (3) din Tratatul CEE.

6. Particularii pot invoca împotriva unei autorități a statului însărcinată cu menținerea ordinii și securității publice, care acționează în calitate de angajator, aplicarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei prevăzut de art. 2 alin. (1) din Directiva 76/207 la domeniile, vizate de art. 3 alin. (1) și art. 4, privind condițiile de acces la încadrarea în muncă și de acces la formarea și perfecționarea profesională, pentru a înlătura o derogare de la acest principiu, prevăzută de legislația națională, în măsura în care aceasta ar depăși limitele excepțiilor permise de art. 2 alin. (2).

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea Directivei Consiliului 76/207/CEE din 9 februarie 1976 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ce privește accesul la încadrarea în muncă, formarea și promovarea profesională și condițiile de muncă (J. Of. L 39, p. 40) și a art. 224 din Tratatul CEE.

CURTEA,

1. Prin decizia din 8 august 1984, înregistrată la Curte la 4 septembrie 1984, Industrial Tribunal of Northern Ireland, din Belfast, a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, mai multe întrebări preliminare privind interpretarea Directivei Consiliului 76/207/CEE din 9 februarie 1976 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrare în muncă, formare și promovare profesională și condițiile de muncă (J. Of. L 39, p.40) și a art. 224 din Tratatul CEE.

2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între dna Marguerite I. Johnston și Chief Constable al Royal Ulster Constabulary (denumită în continuare RUC). Aceasta din urmă este autoritatea competentă să numească membri auxiliari ai forțelor de poliție în RUC Reserve în Irlanda de Nord, în special pentru locuri de muncă cu normă întreagă, în baza unor contracte încheiate pe o durată de trei ani și care pot fi reînnoite, în RUC Full-time Reserve. Litigiul privește refuzul Chief Constable de a reînnoi contractul dnei Johnston în calitate de membru al RUC Full-time Reserve și de a-i oferi instruirea în mânuirea și folosirea armelor de foc.

3. Din hotărârea de trimitere reiese că dispozițiile Royal Ulster Constabulary Reserve (Appointment and Conditions of Service) Regulations (NI) 1973, care reglementează modalitățile de numire și condițiile de muncă în poliția auxiliară, nu fac nici o diferență între bărbați și femei care să aibă importanță în cauză. În plus, din art. 10 și art. 19 din Sex Discrimination (Northern Ireland) Order 1976 – SI 1976, nr. 1042 (NI 15), care stabilește regulile menite să elimine discriminările pe motive de sex și să aplice principiul egalității în ce privește accesul la încadrare în muncă, formare și promovare profesională și condițiile de muncă, reiese faptul că interdicția discriminării se aplică locurilor de muncă din poliție și că bărbații și femeile nu trebuie să fie tratați diferențiat în această privință, cu excepția taliei, uniformei, echipamentului sau a locațiilor pentru uniformă sau echipament. Totuși, conform art. 53 alin. (1) din Sex Discrimination Order, nici una dintre dispozițiile sale care interzic discriminările

„nu poate avea ca efect ilegalitatea unui act ce a luat naștere în scopul apărării siguranței statului sau protejării securității sau a ordinii publice",

și, conform alin. (2) din același articol,

„un certificat semnat de ministru sau în numele acestuia, atestând că un act descris în certificat a luat naștere într-unul din scopurile enunțate în alin. (1) constituie proba irefragabilă că acest act a intervenit în acest scop".

4. În Regatul Unit, de regulă, polițiștii nu poartă arme de foc în exercițiul funcțiunii, în afară de operațiunile speciale, în această privință nefăcându-se nici o distincție între bărbați și femei. Întrucât numărul de atentate cărora le-au căzut victime polițiști în Irlanda de Nord este ridicat de mai mulți ani, Chief Constable din RUC a considerat că nu mai poate menține această practică. S-a hotărât ca, în RUC și RUC Reserve, bărbații să poarte arme de foc în exercițiul normal al funcțiunii, dar ca femeile să nu fie echipate cu arme de foc și să nu fie instruite în mânuirea și folosirea acestora.

5. În aceste împrejurări, în 1980 Chief Constable a considerat că numărul femeilor în RUC era suficient pentru îndatoririle speciale care sunt, de regulă, încredințate efectivelor feminine. Cum îndatoririle generale de poliție presupun frecvent misiuni în cadrul cărora portul de armă este necesar, s-a considerat că aceste însărcinări nu ar trebui să mai fie încredințate femeilor și s-a hotărât să nu mai ofere sau să nu se mai reînnoiască contracte femeilor în RUC Full-time Reserve, decât atunci când acestea ar trebui să îndeplinească misiuni rezervate efectivelor feminine. După această hotărâre, cu o singură excepție, nici un contract nu a mai fost semnat sau reînnoit pentru o femeie în RUC Full-time Reserve.

6. Conform deciziei de trimitere, dna Johnston fusese, din 1974 până în 1980, membră a RUC Full-time Reserve. Ea îndeplinise eficient misiunile generale de poliţist în uniformă, spre exemplu asigurarea permanenţei la post, participarea la patrule mobile, conducerea vehiculului de patrulare şi participarea la percheziţia persoanelor reţinute. În îndeplinirea acestor misiuni, ea nu purta armă şi, în afara postului de poliţie, era de regulă însoţită de un bărbat înarmat din RUC Full-time Reserve. În 1980, Chief Constable a refuzat să-i reînnoiască contractul, din pricina noii sale politici, menţionată anterior, cu privire la femeile membre ale RUC Full-time Reserve.

7. Dna Johnston a introdus o acţiune în faţa Industrial Tribunal împotriva refuzului, ca urmare a aplicării acestei noi politici, de a i se reînnoi contractul şi de a i se oferi instruirea în mânuirea armelor de foc, arătând că făcuse obiectul unei discriminări nelegale, interzise de Sex Discrimination Order.

8. În cursul procedurii în faţa Industrial Tribunal, Chief Constable a prezentat un certificat al Secretary of State prin care acest ministru al Guvernului Regatului Unit atesta, potrivit art. 53 din Sex Discrimination Order, menţionat anterior, că „actul prin care Royal Ulster Constabulary refuzase să-i ofere dnei Marguerite I. Johnston un nou loc de muncă cu normă întreagă la Royal Ulster Constabulary Reserve intervenise în scopul : a) de a apăra siguranţa statului; şi b) de a proteja securitatea şi ordinea publică".

9. Dna Johnston a făcut trimitere la Directiva 76/207. Într-adevăr, aceasta prevede, conform art. 1, punerea în aplicare a principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei în ce priveşte accesul la încadrarea în muncă, inclusiv promovarea, şi la formarea profesională, precum şi în ce priveşte condiţiile de muncă. Acest principiu implică, potrivit art. 2 alin. (1), absenţa oricărei discriminări pe motive de sex, sub rezerva derogărilor permise de alin. (2) şi (3). În vederea aplicării acestui principiu în diferite domenii, art. 3 şi art. 5 impun statelor membre în mod special eliminarea dispoziţiilor legislative, regulamentelor şi normelor administrative contrare principiului şi revizuirea acelora dintre ele în care preocuparea pentru protecţie care le-a inspirat iniţial nu mai este întemeiată. Conform art. 6, orice persoană care se consideră nedreptăţită de o discriminare trebuie să îşi poată apăra drepturile în instanţă.

10. Pentru a fi în măsură să hotărască în privinţa acestui litigiu, Industrial Tribunal a adresat Curţii următoarele întrebări preliminare:

(1) Directiva Consiliului 76/207, considerată atât în sine, cât şi în lumina împrejurărilor prezentei cauze, trebuie să fie interpretată în sensul

că permite unui stat membru să excludă din domeniul său de aplicare acte de discriminare pe motive de sex în ce priveşte accesul la încadrare în muncă, îndeplinite cu scopul de a apăra siguranţa statului sau de a proteja ordinea publică sau securitatea publică?

(2) Această directivă, considerată atât în sine, cât şi ansamblul împrejurărilor prezentei cauze, permite considerarea unui loc de muncă cu normă întreagă ca membru înarmat al poliţiei auxiliare sau instruirea în mânuirea şi folosirea armelor de foc în vederea unui astfel de loc de muncă printre acele activităţi profesionale şi, după caz, formarea care conduce la acestea, pentru care, date fiind natura sau condiţiile exercitării lor, sexul constituie o condiţie determinantă, în sensul art. 2 alin. (2)?

(3) Care sunt principiile şi criteriile pe care trebuie să le aplice statele membre pentru a decide dacă „sexul constituie o condiţie determinantă" în sensul art. 2 alin. (2), în ce priveşte, pe de o parte, „activităţile profesionale" ale unui membru înarmat al poliţiei auxiliare şi, pe de altă parte, „formarea care conduce la acestea", prin prisma naturii sau condiţiilor exercitării acestora?

(4) Politica aplicată de un şef de poliţie, care are atribuţii legale în conducerea şi controlul poliţiei, ca femeile membre ale poliţiei să nu poarte arme de foc, poate – luând în considerare împrejurările prezentei cauze – să constituie „o dispoziţie referitoare la protecţia femeilor", în sensul art. 2 alin. (3) sau „o dispoziţie administrativă" determinată de „preocuparea pentru protecţie", în sensul art. 3 alin. (2) lit. (c) din Directivă?

(5) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea a patra, care sunt principiile şi criteriile pe care statele membre trebuie să le aplice pentru a decide dacă „preocuparea pentru protecţie" este „întemeiată" în sensul art. 3 alin. (2) lit. (c)?

(6) În împrejurările date, reclamanta poate să invoce în faţa autorităţilor jurisdicţionale de drept intern ale statelor membre principiul egalităţii de tratament cuprins în dispoziţiile respective ale directivei?

(7) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea a şasea

(A) Articolul 224 din Tratatul CEE, considerat în sine, trebuie interpretat în sensul că autorizează statele membre, când acestea se confruntă cu tulburări interne grave care afectează ordinea publică, să se sustragă, în temeiul directivei, de la obligaţiile care le-ar reveni în perioade normale (sau ar reveni angajatorilor aflaţi în domeniul lor de competenţă)?

(B) În acest caz, pentru a împiedica un stat membru să invoce art. 224 din Tratatul CEE, un particular poate susţine faptul că acel stat membru nu a procedat la consultări cu alte state membre?

11. Pentru a putea formula răspunsuri utile pentru aceste întrebări, în vederea soluţionării litigiului în cauza principală, trebuie precizată situaţia asupra căreia Industrial Tribunal este chemat să hotărască. După cum rezultă din decizia de trimitere, Chief Constable a recunoscut în faţa Industrial Tribunal că, dintre dispoziţiile cuprinse în Sex Discrimination Order, numai art. 53 era susceptibil să-i justifice poziţia. Dna Johnston a admis că, certificatul eliberat de Secretary of State nu i-ar oferi nici o acţiune în instanţă dacă dreptul naţional ar fi aplicat izolat şi că ea invocase dispoziţiile directivei pentru a înlătura efectele art. 53 din Sex Discrimination Order.

12. Se constată, aşadar, că întrebările adresate de Industrial Tribunal urmăresc, în primul rând, să stabilească dacă este compatibil cu dreptul comunitar şi cu Directiva 76/207 ca un organ naţional de jurisdicţie să fie împiedicat de o regulă, cum este cea prevăzută în art. 53 alin. (2) din Sex Discrimination Order, să-şi exercite pe deplin controlul jurisdicţional (prima parte din întrebarea 6). Apoi scopul întrebărilor adresate de Industrial Tribunal este de a-i permite acestuia să aprecieze dacă şi în ce condiţii dispoziţiile directivei permit, într-o situaţie precum cea în cauză, să trateze diferit bărbaţii şi femeile la locurile de muncă din poliţie din motive de protecţie a siguranţei publice, astfel cum figurează în art. 53 alin. (1) din Sex Discrimination Order (întrebările 1-5). În afară de aceasta, întrebările adresate trebuie să permită instanţei naţionale să ştie dacă dispoziţiile directivei pot, dacă este cazul, să fie invocate împotriva unei norme contrare din dreptul naţional (ultima parte a întrebării a şasea). În funcţie de răspunsurile ce urmează a fi formulate pentru aceste întrebări, s-ar putea, în sfârşit, pune problema de a şti dacă art. 224 din Tratatul CEE poate fi invocat de un stat membru pentru a înlătura obligaţiile pe care i le impune directiva într-un caz cum este cel în speţă (întrebarea a şaptea).

Cu privire la asigurarea accesului efectiv la justiţie

13. Trebuie, aşadar, examinată în primul rând partea din întrebarea a şasea care urmăreşte să stabilească dacă dreptul comunitar, şi în special Directiva 76/207, obligă statele membre să asigure, prin organele lor jurisdicţionale de drept intern, controlul efectiv al respectării dispoziţiilor directivei şi ale legislaţiei naţionale destinate să o transpună.

14. Potrivit dnei Johnston, o dispoziţie precum art. 53 alin. (2) din Sex Discrimination Order contravine art. 6 din Directivă opunându-se exer-

citării oricărui control jurisdicțional de către autoritatea judecătorească națională competentă.

15. Guvernul Regatului Unit observă că art. 6 din Directivă nu obligă statele membre să supună unui control jurisdicțional orice întrebare care se poate pune în aplicarea directivei, nici măcar în domeniul siguranței naționale și al securității publice. Regulile de probațiune din art. 53 alin. (2) din Sex Discrimination Order ar fi des întâlnite în dreptul procedural național. Ele și-ar găsi justificarea în faptul că siguranța națională și securitatea publică nu ar putea fi apreciate în mod util decât de autoritatea politică competentă, adică ministrul care eliberează certificatul respectiv.

16. Comisia consideră că recunoașterea unui efect precum acela prevăzut în art. 53 alin. (2) din Sex Discrimination Order certificatului eliberat de un ministru ar echivala cu refuzul oricărui control judecătoresc și, prin urmare, ar contraveni unui principiu fundamental al dreptului comunitar și art. 6 din Directivă.

17. În această privință, trebuie amintit, în primul rând, că art. 6 din Directivă impune statelor membre obligația de a introduce în ordinile lor juridice naționale măsurile necesare pentru a permite tuturor persoanelor care se consideră nedreptățite de o discriminare „să aibă acces la justiție". Din această dispoziție rezultă că statele membre sunt obligate să ia măsuri care să fie suficient de eficiente pentru a atinge scopul directivei și să procedeze în așa fel încât drepturile astfel conferite să poată fi invocate efectiv în litigiile de pe rolul tribunalelor naționale de persoanele interesate.

18. Controlul judecătoresc impus de acest articol este expresia unui principiu general de drept care se află la baza tradițiilor constituționale comune ale statelor membre. Acest principiu a fost, de asemenea, consacrat de art. 6 și art. 13 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, din 4 noiembrie 1950. După cum s-a recunoscut prin Declarația comună a Adunării, Consiliului și Comisiei, din data de 5 aprilie 1977 (J. Of. C 103, p.1), și prin jurisprudența Curții, în cadrul dreptului comunitar trebuie să se țină seama de principiile care au inspirat această convenție.

19. În temeiul art. 6 din Directivă, interpretat în lumina principiului general indicat, orice persoană are dreptul efectiv la o acțiune în fața unei instanțe competente împotriva actelor despre care consideră că aduc atingere egalității de tratament pentru bărbați și femei prevăzute de Directiva 76/207. Statelor membre le revine obligația de a asigura un control judecătoresc efectiv cu privire la respectarea dispozițiilor aplicabile ale dreptului comunitar și a legislației naționale destinate punerii în aplicare a drepturilor prevăzute de directivă.

20. O dispoziție care, asemenea art. 53 alin. (2) din Sex Discrimination Order, conferă prezentării unui certificat, cum este cel în litigiul din speță, un efect de probă de netăgăduit, conform căreia condițiile unei derogări de la principiul egalității de tratament sunt îndeplinite, permite autorității competente să-l priveze pe un particular de posibilitatea de a-și susține pe cale judecătorească drepturile recunoscute de directivă. O atare dispoziție contravine principiului unui control judecătoresc efectiv consacrat de art. 6 din Directivă.

21. Din acest moment se poate răspunde la această parte a întrebării a șasea adresate de Industrial Tribunal că principiul unui control judecătoresc efectiv consacrat de art. 6 din Directiva Consiliului 76/207 din 9 februarie 1976 nu permite ca unui certificat al unei autorități naționale care afirmă că au fost îndeplinite condițiile cerute pentru a efectua o derogare de la principiul egalității de tratament pentru bărbați și femei, în scopul protejării securității publice, să-i fie recunoscut un efect de probă de netăgăduit, care exclude orice putere de control a judecătorului.

Cu privire la aplicabilitatea Directivei 76/207 la măsuri de apărare a ordinii publice

22. În continuare trebuie examinată prima întrebare prin care Industrial Tribunal vrea să stabilească dacă, având în vedere absența, din Directiva 76/207, a unei dispoziții exprese privind măsurile luate în scopul apărării siguranței statului sau a apărării ordinii publice și în special a securității publice, directiva se aplică la astfel de măsuri.

23. Potrivit dnei Johnston, nu există, în scopurile de mai sus, nici o derogare generală de la principiul fundamental al egalității, fără legătură cu activități profesionale speciale și cu natura și condițiile de exercitare a acestora. O atare derogare pentru simplul motiv că o discriminare urmărește scopuri cum ar fi apărarea ordinii publice ar da statelor membre posibilitatea să se sustragă unilateral de la obligațiile pe care le impune directiva.

24. Guvernul Regatului Unit consideră că toate clauzele de salvgardare din art. 36, art. 48, art. 56, art. 66, art. 223 și art. 224 din Tratatul CEE indică faptul că nici Tratatul, nici, în consecință, dreptul derivat din acesta nu se aplică domeniilor vizate de întrebarea judecătorului național și nu restrâng autoritatea statelor membre de a lua măsurile pe care le consideră utile sau necesare în aceste scopuri. Așadar, măsurile vizate de prima întrebare nu ar aparține domeniului de aplicare al directivei.

25. Comisia propune interpretarea directivei în lumina art. 224 din Tratatul CEE, astfel încât considerentele de ordine publică ar putea, în

condiţiile speciale prevăzute de acest articol şi sub rezerva unui control jurisdicţional, să justifice derogările de la egalitatea de tratament, chiar atunci când condiţiile stricte ale art. 2 alin. (2) şi (3) din Directivă nu ar fi îndeplinite.

26. În această privinţă, se poate constata că Tratatul nu prevede derogări aplicabile în cazul situaţiilor susceptibile să implice ordinea publică decât în art. 36, art. 48, art. 56, art. 223 şi art. 224, care privesc situaţii excepţionale bine definite. Dat fiind caracterul lor limitat, aceste articole nu pot fi interpretate extensiv şi nu permit deducerea unei excepţii generale, inerente Tratatului, pentru orice măsură luată referitor la ordinea publică. A recunoaşte o rezervă generală la orice dispoziţie din dreptul comunitar, în afară de condiţiile specifice ale dispoziţiilor Tratatului, ar risca să aducă atingere caracterului obligatoriu şi aplicării uniforme a dreptului comunitar.

27. Rezultă că nu există nici o rezervă generală faţă de aplicarea principiului egalităţii de tratament pentru bărbaţi şi femei referitor la măsuri motivate de protejarea ordinii publice, mai puţin aplicarea eventuală a art. 224 din Tratat, care priveşte o situaţie excepţională şi face obiectul întrebării a şaptea. Aşadar, în primul rând, în cadrul aplicării dispoziţiilor specifice ale directivei, trebuie, dacă este cazul, luate în considerare faptele care au făcut ca autoritatea competentă să invoce necesitatea apărării ordinii publice.

28. Este momentul să se răspundă la prima întrebare, arătând că discriminările pe motive de sex, făcute din raţiuni ce ţin de apărarea ordinii publice, trebuie să fie examinate în lumina derogărilor de la principiul egalităţii de tratament pentru bărbaţi şi femei prevăzut de Directiva 76/207.

Cu privire la admiterea derogărilor cauzate de condiţiile de exercitare a activităţii profesionale

29. Prin întrebările a doua şi a treia, Industrial Tribunal urmăreşte interpretarea derogării de la principiul egalităţii de tratament prevăzută de art. 2 alin. (2) din Directivă, pentru a fi în măsură să aprecieze dacă o diferenţă de tratament ca aceea în litigiu este acoperită de această derogare. În acest scop, el solicită să fie informat cu privire la criteriile şi principiile potrivit cărora se poate stabili dacă o activitate cum este cea în discuţie în speţă face parte din activităţile pentru care, „prin natura sau condiţiile exercitării lor, sexul constituie o condiţie determinantă".

30. Dna Johnston consideră că un răspuns la această întrebare nu este posibil în termeni atât de generali. Aceasta şi-a îndeplinit întotdeauna

satisfăcător sarcinile de serviciu în poliţie. Femeile ar fi perfect capabile să fie instruite în mânuirea armelor de foc. Industrial Tribunal este cel care ar trebui să aprecieze, cu privire la sarcinile concrete pe care ea ar fi chemată să le îndeplinească, dacă este posibilă o derogare în temeiul art. 2 alin. (2) din Directivă. Această dispoziţie nu ar permite excluderea sa totală din orice loc de muncă din cadrul RUC Full-time Reserve.

31. Potrivit Guvernului Regatului Unit, statele membre au putere discreţionară în a aprecia dacă, în situaţia siguranţei naţionale şi a securităţii sau ordinii publice, condiţiile exercitării unei activităţi profesionale în poliţie se opun ca această activitate să fie exercitată de o femeie înarmată cu arme de foc. Statele membre ar putea lua în considerare în această privinţă criterii precum diferenţa de forţă fizică, reacţia probabilă a publicului la apariţia femeilor poliţist înarmate şi riscul acestora de fi asasinate. Hotărârea lui Chief Constable, luată cu aplicarea unor atare criterii, ar fi justificată de art. 2 alin. (2) din Directivă.

32. Comisia consideră că, din cauza condiţiilor exercitării sale, dar nu şi naturii sale, activitatea de poliţist înarmat ar putea fi considerată o activitate pentru care sexul este o condiţie determinantă. O derogare ar trebui totuşi să fie justificată în raport de sarcinile specifice, iar nu în raport de un loc de muncă luat în considerare global. Ar trebui să se respecte principiul proporţionalităţii. Autoritatea judecătorească de drept intern este cea care are competenţa de a aprecia discriminarea în litigiu sub acest aspect.

33. În această privinţă, trebuie să se constate în primul rând că, în măsura în care, în condiţiile apărării ordinii publice, autorităţile competente în materie de poliţie din Irlanda de Nord au decis să nu se mai conformeze regulii unei poliţii neînarmate în exerciţiul normal al funcţiunii, regulă aplicată în general în alte părţi ale Regatului Unit, această decizie nu implică prin ea însăşi nici o distincţie între bărbaţi şi femei şi, aşadar, nu ţine de domeniul de aplicare al principiului egalităţii de tratament. O apreciere a acestor măsuri cu referire la dispoziţiile directivei poate fi luată în considerare numai în măsura în care Chief Constable a hotărât că femeile nu vor fi nici echipate cu arme de foc, nici instruite pentru folosirea lor, şi că însărcinările generale de poliţie vor fi în viitor rezervate bărbaţilor înarmaţi şi că nu vor fi reînnoite contractele femeilor în RUC Full-time Reserve, cărora până atunci le fuseseră, ca în cazul dnei Johnston, încredinţate misiuni generale de poliţie.

34. Întrucât Sex Discrimination Order se aplică, după cum reiese din decizia de trimitere, conform unei dispoziţii exprese, locurilor de muncă

în poliţie şi, în această privinţă, nu se face nici o distincţie între bărbaţi şi femei în dispoziţiile specifice aplicabile, natura activităţii profesionale în cadrul poliţiei nu se ia în considerare pentru a justifica discriminarea în litigiu. În schimb, trebuie să se examineze dacă, în condiţiile specifice de exercitare a activităţii descrise în decizia de trimitere, sexul constituie pentru aceasta o condiţie determinantă.

35. După cum reiese din hotărârea de trimitere, politica faţă de femei în RUC Full-time Reserve a fost adoptată de Chief Constable deoarece acesta considera că, dacă femeile ar fi înarmate cu arme de foc, ele ar risca să devină mai frecvent ţinta atentatelor şi armele lor ar putea cădea în mâinile atacatorilor, că publicul ar avea o percepţie negativă asupra faptului că femeile poartă armă, ceea ce ar fi în prea mare contradicţie cu idealul unei poliţii neînarmate, şi că femeile înarmate ar fi mai puţin eficiente în activităţile de poliţie din domeniul social în contact cu familiile şi copiii, unde serviciile lor ar fi deosebit de apreciate. Astfel şi-a motivat Chief Constable politica faţă de condiţiile speciale în care trebuie să se desfăşoare activitatea de poliţie în situaţia existentă în Irlanda de Nord, ţinând seama de cerinţele apărării ordinii publice într-un context de tulburări interne grave.

36. Pentru a stabili dacă o atare motivaţie este susceptibilă să fie justficată de art. 2 alin. (2) din Directivă, trebuie să se observe în primul rând că, fiind o derogare de la un drept individual consacrat de directivă, această dispoziţie este de strictă interpretare. Trebuie totuşi să se admită că condiţiile în care sunt exercitate activităţile profesionale ale membrilor unei poliţii înarmate sunt determinate de mediul în care sunt exercitate aceste activităţi. În această privinţă, nu se poate exclude posibilitatea ca, în situaţia unor tulburări interne grave, portul de arme de foc de către femeile poliţist să creeze riscuri suplimentare ca acestea să fie asasinate şi, aşadar, să contravină cerinţelor ordinii publice.

37. În aceste împrejurări, condiţiile de exercitare a anumitor activităţi de poliţie pot fi de aşa natură încât sexul să constituie o condiţie determinantă pentru exercitarea lor. Un stat membru poate atunci să rezerve bărbaţilor aceste însărcinări, precum şi instruirea profesională necesară. Într-un atare caz, statele membre sunt obligate, după cum rezultă din art. 9 alin. (2) din Directivă, să examineze periodic activităţile respective pentru a aprecia dacă mai poate fi menţinută, având în vedere evoluţia socială, derogarea de la regimul general al directivei.

38. În plus, trebuie amintit faptul că, în stabilirea domeniului de aplicare al oricărei derogări de la un drept individual, cum ar fi egalitatea

de tratament pentru bărbați și femei, consacrată de directivă, trebuie respectat principiul proporționalității, care este unul dintre principiile generale de drept pe care se întemeiază ordinea juridică comunitară. Acest principiu cere ca derogările să nu depășească limitele corespunzătoare și necesare pentru atingerea scopului urmărit și cere concilierea, în măsura posibilităților, a principiului egalității de tratament cu cerințele ordinii publice care sunt determinante pentru condițiile exercitării activității respective.

39. În cadrul repartizării competențelor prevăzute de art. 177 din Tratatul CEE, organul jurisdicțional de drept intern este cel care trebuie să se pronunțe dacă motivele pe care s-a bazat hotărârea Chief Constable sunt efectiv întemeiate și justifică măsura concretă luată în cazul dnei Johnston. Tot acesta trebuie să vegheze la respectarea principiului proporționalității și să verifice dacă refuzul de a reînnoi contractul dnei Johnston nu ar putea fi evitat încredințând femeilor misiuni care, fără a pune în pericol scopurile urmărite, pot fi îndeplinite fără arme de foc.

40. Trebuie, așadar, să se răspundă la întrebările a doua și a treia adresate de Industrial Tribunal că art. 2 alin. (2) din Directiva 76/207 trebuie interpretat în sensul că, apreciind dacă, în situația exercitării activității de polițist, sexul constituie o condiție determinantă pentru această activitate profesională, un stat membru poate lua în considerare cerințele apărării ordinii publice pentru a rezerva, într-o situație internă caracterizată prin atentate frecvente, însărcinările generale de poliție bărbaților înarmați cu arme de foc.

Cu privire la admiterea derogărilor cauzate de preocuparea pentru protecția femeilor

41. Prin întrebările a patra și a cincea, Industrial Tribunal solicită apoi Curții să interpreteze noțiunea de „protecție a femeilor" în sensul art. 2 alin. (3) din Directivă, precum și cea de „preocupare pentru protecție" în sensul art. 3 alin. (2) lit. (c), care inspiră anumite dispoziții naționale, pentru a fi în măsură să aprecieze dacă diferența de tratament în litigiu poate intra în domeniul de aplicare al derogărilor de la principiul egalității de tratament, prevăzute în acest scop.

42. Potrivit dnei Johnston, aceste dispoziții sunt de strictă interpretare și nu-și propun decât să asigure femeilor un tratament special, pentru a le proteja sănătatea și securitatea în caz de graviditate sau maternitate. Aceasta nu ar însemna excluderea totală a femeilor din serviciul înarmat în poliție.

43. Guvernul Regatului Unit susține că politica față de femei în RUC Full-time Reserve are drept scop protejarea femeilor pentru a evita ca ele să devină ținta atentatelor. Noțiunea de „protecție a femeilor" ar fi susceptibilă să acopere un asemenea scop în perioade de tulburări grave. Comisia este de părere că o situație excepțională precum cea din Irlanda de Nord și pericolele care decurg din aceasta pentru polițiștii de sex feminin înarmați cu arme de foc sunt susceptibile să fie luate în considerare sub aspectul protecției femeii.

44. În această privință, trebuie observat că, la fel ca art. 2 alin. (2) din Directivă, alin. (3) din același articol, care stabilește de asemenea domeniul de aplicare al art. 3 alin. (2) lit. (c), este de strictă interpretare. Din menționarea expresă a gravidității și a maternității rezultă că directiva înțelege să asigure, pe de o parte, protecția condiției biologice a femeii și, pe de altă parte, raporturile speciale dintre femeie și copilul ei. Această dispoziție a directivei nu permite, așadar, excluderea femeilor de la încadrarea în muncă motivat de faptul că opinia publică ar cere ca ele să fie protejate mai mult decât bărbații împotriva riscurilor care îi privesc în același mod pe bărbați și pe femei și care sunt diferite de necesitățile specifice de protecție a femeilor, cum ar fi cele expres menționate.

45. Nu se constată că riscurile și pericolele la care sunt expuse femeile în exercițiul funcțiunii în poliție, într-o situație cum este cea din Irlanda de Nord, ar fi diferite de cele la care este expus orice bărbat în exercițiul aceloraşi funcțiuni. O excludere totală a femeilor dintr-o astfel de activitate profesională din pricina unui risc general și nespecific femeilor, impusă din motive de apărare a ordinii publice, nu se înscrie în cadrul diferențelor de tratament pe care le admite art. 2 alin. (3) din Directivă din preocuparea pentru protecția femeilor.

46. Trebuie să se răspundă la întrebările a patra și a cincea adresate de Industrial Tribunal arătând că diferențele de tratament dintre bărbați și femei pe care le admite art. 2 alin. (3) din Directiva 76/207 din preocuparea pentru protecția femeilor nu includ riscuri și pericole, cum sunt cele la care este expus orice polițist înarmat în exercițiul funcțiunii într-o situație dată, care nu se referă la femei expres în această calitate.

Cu privire la efectul Directivei 76/207

47. Industrial Tribunal vrea să afle, prin întrebarea a șasea, și dacă un particular poate invoca dispozițiile directivei în cadrul unui litigiu adus în fața organului național de jurisdicție. Având în vedere cele menționate

mai sus, această întrebare se pune în special cu privire la art. 2 şi art. 6 din Directivă.

48. Dna Johnston consideră că art. 2 alin. (1) din Directivă este necondiţionat şi suficient de clar şi precis pentru a produce un efect direct. El ar putea fi invocat împotriva Chief Constable, în calitate de autoritate publică. În orice caz, directiva ar produce un efect direct orizontal chiar în privinţa particularilor.

49. Potrivit Guvernului Regatului Unit, art. 2 alin. (1) din Directivă este o dispoziţie condiţionată prin aceea că este supusă unor derogări pe care statele membre le pot aprecia în mod discreţionar. Chief Constable ar fi din punct de vedere constituţional independent de stat şi nu ar fi implicat, în cauză, decât în calitate de angajator; directiva nu ar avea efect direct în atare raporturi.

50. Comisia consideră că această cauză poate fi soluţionată în cadrul dreptului naţional şi că nu este cazul să se pronunţe asupra efectului direct al art. 2 şi art. 3 din Directivă.

51. În această privinţă, trebuie să se observe în primul rând că, în toate cazurile în care o directivă este corect transpusă, efectele sale îi privesc pe particulari prin intermediul măsurilor de aplicare adoptate de statul membru respectiv. Problema de a şti dacă art. 2 alin. (1) poate fi invocat în faţa unui organ jurisdicţional de drept intern este, aşadar, fără obiect, din moment ce s-a constatat că dreptul naţional a transpus această dispoziţie.

52. Derogarea de la principiul egalităţii de tratament pe care, aşa cum s-a arătat mai sus, o permite art. 2 alin. (2) constituie o simplă posibilitate pentru statele membre. Organul judecătoresc de drept intern competent este cel care trebuie să constate dacă s-a uzat de această posibilitate prin dispoziţiile legislaţiei naţionale şi să-i aprecieze conţinutul. Problema de a şti dacă un particular se poate întemeia pe o dispoziţie a directivei pentru a înlătura o derogare prevăzută de legislaţia naţională s-ar pune numai dacă această derogare ar depăşi limitele excepţiilor permise de art. 2 alin. (2) din Directivă.

53. În acest context, se poate observa în primul rând, aşa cum a stabilit deja Curtea în hotărârile din 10 aprilie 1984 (von Colson şi Kamann, 14/83; Harz, 79/83), că obligaţia statelor membre, care decurge dintr-o directivă, de a atinge rezultatul prevăzut de aceasta, precum şi îndatorirea acestora în temeiul art. 5 din Tratat de a lua toate măsurile generale sau speciale necesare pentru a asigura îndeplinirea acestei obligaţii, au caracter imperativ pentru autorităţile statelor membre, inclusiv cele judecătoreşti, în cadrul competenţelor lor. În consecinţă, aplicând dreptul naţional

şi mai ales dispoziţiile unei legi naţionale de transpunere a Directivei 76/207, instanţa naţională trebuie să interpreteze propriul drept în litera şi scopul directivei pentru a atinge rezultatul vizat de art. 189 alin. (3) din Tratatul CEE. Aşadar, Industrial Tribunal este cel care trebuie să interpreteze dispoziţiile Sex Discrimination Order şi, în special, ale art. 53 alin. (1), în lumina dispoziţiilor directivei, aşa cum au fost interpretate mai sus, cu scopul de a-i conferi acesteia eficienţă deplină.

54. În cazul în care, ţinând seama de cele menţionate anterior, s-ar pune totuşi problema de a şti dacă un particular poate invoca directiva împotriva unei derogări prevăzute de legislaţia naţională, trebuie amintită jurisprudenţa constantă a Curţii (vezi în special hotărârea din 19 ianuarie 1982, Becker, 8/81). În mod special, Curtea a apreciat recent, în hotărârea din 26 februarie 1986 (Marshall, 152/84), că anumite dispoziţii ale Directivei 76/207 sunt, din punctul de vedere al conţinutului, necondiţionate şi suficient de precise şi că particularii sunt îndreptăţiţi să le invoce împotriva unui stat membru când acesta le transpune incorect.

55. Această constatare a fost făcută, în hotărârea din 26 februarie 1986, menţionată anterior, cu privire la aplicarea principiului egalităţii de tratament, prevăzut de art. 2 alin. (1) din Directivă, la condiţiile de concediere prevăzute în art. 5 alin. (1). Acelaşi lucru este valabil pentru aplicarea principiului prevăzut de art. 2 alin. (1) la condiţiile la încadrarea în muncă şi de acces la formarea şi perfecţionarea profesională, menţionate în art. 3 alin. (1) şi art. 4, şi despre care este vorba în speţă.

56. Tot prin hotărârea menţionată anterior, din 26 februarie 1986, Curtea a hotărât că particularii pot invoca directiva împotriva unei instituţii a statului, fără să se facă distincţie dacă aceasta acţionează în calitate de angajator sau de autoritate publică. În ce priveşte o autoritate precum Chief Constable, trebuie observat că, din decizia de trimitere rezultă că acesta este un funcţionar cu atribuţii de conducere a serviciilor de poliţie. Oricare ar fi raporturile sale cu alte instituţii ale statului, o atare autoritate publică, abilitată de stat cu menţinerea ordinii şi securităţii publice, nu acţionează în calitate de particular. Ea nu poate profita de neaplicarea dreptului comunitar de către statul în care funcţionează.

57. Se poate, aşadar, răspunde la a şasea întrebare că particularii pot invoca împotriva unei autorităţi a statului însărcinată cu menţinerea ordinii şi securităţii publice, care acţionează în calitate de angajator, aplicarea principiului egalităţii de tratament între bărbaţi şi femei prevăzut de art. 2 alin. (1) din Directiva 76/207 la domeniile, vizate de art. 3 alin. (1) şi art. 4, privind condiţiile de acces la încadrarea în muncă şi de acces la

formarea şi perfecţionarea profesională, pentru a înlătura o derogare de la acest principiu, prevăzută de legislaţia naţională, în măsura în care aceasta ar depăşi limitele excepţiilor permise de art. 2 alin. (2).

58. Pentru art. 6 din Directivă, care se aplică în cauză, după cum s-a arătat deja anterior, Curtea s-a pronunţat deja, în hotărârile din 10 aprilie 1984, menţionate anterior, că acest articol nu implică – în ce priveşte sancţiunile unei eventuale discriminări – nici o obligaţie necondiţionată şi suficient de precisă care ar putea fi invocată de un particular. În schimb, după cum rezultă din acest articol, interpretat în lumina unui principiu general, care arată că orice persoană care se consideră nedreptăţită de o discriminare între bărbaţi şi femei trebuie să dispună efectiv de o acţiune în instanţă, această dispoziţie este suficient de precisă şi necondiţionată pentru a fi susceptibilă de a fi invocată împotriva unui stat membru care nu i-a asigurat deplina aplicare în ordinea sa juridică internă.

59. Se poate, aşadar, constata, ca răspuns la această parte a întrebării a şasea, că dispoziţia art. 6, potrivit căreia orice persoană care se consideră nedreptăţită de o discriminare între bărbaţi şi femei trebuie să dispună efectiv de o acţiune în instanţă, poate fi invocată de particulari împotriva unui stat membru care nu i-a asigurat deplina aplicare în ordinea sa juridică internă.

Cu privire la art. 224 din Tratatul CEE

60. În ce priveşte a şaptea întrebare, privind interpretarea art. 224, rezultă din cele de mai sus că art. 2 alin. (2) din Directiva 76/207 permite unui stat membru să ia în considerare cerinţele apărării ordinii publice, într-un caz precum este cel în speţă. Cât despre cerinţa de a asigura un control judecătoresc al respectării regulilor prevăzute de directivă, nici un element din dosar şi nici una dintre observaţiile prezentate în faţa Curţii nu permit să se afirme că situaţia de tulburări interne grave din Irlanda de Nord ar face imposibilă funcţionarea unui control judecătoresc sau că măsurile necesare pentru a proteja siguranţa publică ar fi lipsite de eficienţă din pricina unui asemenea control din partea organelor naţionale de jurisdicţie. În aceste condiţii, nu se ridică problema de a şti dacă art. 224 din Tratatul CEE poate fi invocat de un stat membru pentru a înlătura obligaţiile pe care i le impune dreptul comunitar, şi în special directiva.

61. Întrebarea a şaptea a rămas fără obiect, prin prisma răspunsurilor date celorlalte întrebări.

Cu privire la cheltuielile de judecată

62. Cheltuielile pretinse de Guvernele Regatului Unit şi al Danemarcei, precum şi de către Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are, în ce priveşte părţile din acţiunea principală, caracter incident în cadrul litigiului aflat pe rolul instanţei naţionale, este de competenţa acesteia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Principiul unui control judecătoresc efectiv consacrat de art. 6 din Directiva Consiliului 76/207 din 9 februarie 1976 nu permite ca unui certificat al unei autorităţi naţionale care constată îndeplinirea condiţiilor cerute pentru o derogare de la principiul egalităţii de tratament pentru bărbaţi şi femei, în scopul apărării ordinii publice, să-i fie recunoscut un efect de probă de netăgăduit, care exclude orice putere de control a judecătorului. Dispoziţia art. 6, potrivit căreia orice persoană care se consideră nedreptăţită de o discriminare între bărbaţi şi femei trebuie să dispună efectiv de o acţiune în instanţă, poate fi invocată de particulari împotriva unui stat membru care nu i-a asigurat deplina aplicare în ordinea sa juridică internă.

2) Discriminările pe motive de sex, făcute din raţiuni ce ţin de apărarea ordinii publice, trebuie să fie examinate în lumina derogărilor de la principiul egalităţii de tratament pentru bărbaţi şi femei prevăzute de Directiva 76/207.

3) Articolul 2 alin. (2) din Directiva 76/207 trebuie interpretat în sensul că, apreciind dacă, în specificul exercitării activităţii de poliţist, sexul constituie o condiţie determinantă pentru această activitate profesională, un stat membru poate lua în considerare cerinţele apărării ordinii publice pentru a rezerva, într-o situaţie internă caracterizată prin atentate frecvente, însărcinările generale de poliţie bărbaţilor înarmaţi cu arme de foc.

4) Diferenţele de tratament dintre bărbaţi şi femei pe care le admite art. 2 alin. (3) din Directiva 76/207 din preocuparea pentru protecţia femeilor nu includ riscuri şi pericole, precum cele la care este expus orice poliţist înarmat în exerciţiul funcţiunii într-o situaţie dată, care nu se referă la femei într-un mod specific în această calitate.

5) Particularii pot invoca împotriva unei autorități a statului însărcinată cu menținerea ordinii și securității publice, care acționează în calitate de angajator, aplicarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei prevăzut de art. 2 alin. (1) din Directiva 76/207 la domeniile, vizate de art. 3 alin. (1) și art. 4, privind condițiile de acces la încadrarea în muncă și de acces la formarea și perfecționarea profesională, pentru a înlătura o derogare de la acest principiu, prevăzută de legislația națională, în măsura în care aceasta ar depăși limitele excepțiilor permise de art. 2 alin. (2).

12.

Hotărârea Curții din 21 septembrie 1989, Hoechst AG c. Comisia CE, cauzele conexe C-46/87 și C-227/88[1]

Drept comunitar – Principii – Dreptul la apărare

Drept comunitar – Principii – Drepturi fundamentale – Inviolabilitatea domiciliului

Concurență – Procedură administrativă – dreptul de verificare al Comisiei – domeniu de aplicare – limite

---

[1] *M. Kulka,* Der Betrieb, 1989, p. 2115-2117; *K. Moosecker,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1989, p. 1012-1016; *R. Scholz,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1990, p. 99-108; *R. Rudisile,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1990, p. 53-54; *P. Kamburoglou, B. Pirrwitz,* Recht der internationalen Wirtschaft, 1990, p. 263-272; *K. Moosecker,* FIW-Schriftenreihe Forschungsinstitut für Wirtschaftsverfassung und Wettbewerb, 1990, n° 135, p. 87-92; *V. Constantinesco, D. Simon,* Journal du droit international, 1990, p. 459-461; *M.-A. Hermitte,* Journal du droit international, 1990, p. 480-483; *M.R. Mok,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1990, p. 395-397; *M.-C. Boutard-Labarde, L. Vogel,* La Semaine juridique, Éd. entreprise, 1990, II, 15776; *J. Thieffry, K. Arnold, P. Van Doorn,* Gazette du Palais, 1990, III, Doct. p. 309-313; *Gaceta Jurídica de la* CEE, Boletín, 1990, n° 76, p. 42-43; *F. Van Kraay,* Law Teacher, 1990, Vol. 24, p. 78-81; Recueil Dalloz Sirey, 1990, Som., p. 113; *M.-C. Boutard-Labarde, L. Vogel,* La Semaine juridique, Éd. générale, 1990, II, 21436; *R.H. Lauwaars,* Common Market Law Review, 1990, p. 355-370; *J. Shaw,* European Law Review, 1990, p. 326-334; *B. Vilà Costa,* Revista de Instituciones Europeas, 1990, p. 499-522; *G. Ress, J. Ukrow,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1990, p. 499-505; *B. Jansen,* Revue du Marché Commun, 1990, p. 696-701; *B. Vilà Costa,* Revista Jurídica de Catalunya, 1990, p. 541-546; *I.G.F. Cath,*

Concurenţă – Procedură administrativă – decizie de efectuare a unei verificări – legalitate

Act comunitar – motivare – obligativitate – domeniu de aplicare

Act comunitar – prezumţie de validitate – consecinţe

1. Respectarea dreptului la apărare, ca şi principiu fundamental, trebuie să fie asigurată nu numai în procedurile administrative ce pot duce la aplicarea unor sancţiuni, ci şi în cadrul procedurilor de anchetă prealabilă, cum este cazul verificării efectuate în temeiul art. 14 din Regulamentul nr. 17, care pot avea un caracter determinant pentru stabilirea probelor în ce priveşte caracterul ilegal al comportamentului întreprinderilor, de natură să angajeze răspunderea acestora.

2. Deşi recunoaşterea unui drept fundamental la inviolabilitatea domiciliului cu privire la domiciliul privat al persoanelor fizice se impune în sistemul juridic comunitar, ca şi principiu comun în sistemele de drept ale statelor membre, situaţia nu este aceeaşi în ceea ce priveşte întreprinderile, căci sistemele juridice ale statelor membre diferă în mod considerabil cu privire la natura şi gradul de protecţie a spaţiilor comerciale faţă de intervenţia autorităţilor publice. Nu trebuie trasă o altă concluzie din art. 8 din Convenţia europeană a drepturilor omului.

Nu este mai puţin adevărat că, în toate sistemele juridice ale statelor membre, intervenţiile puterii publice în sfera activităţii private a oricărei persoane, fizice sau juridice, trebuie să aibă un fundament legal şi să fie justificate prin motivele prevăzute de lege şi că aceste sisteme trebuie să prevadă, în consecinţă, chiar dacă prin mijloace diferite, o protecţie faţă de intervenţiile arbitrare sau disproporţionate. Necesitatea unei astfel de protecţii trebuie să fie deci recunoscută ca un principiu general de drept comunitar.

Nederlands tijdschrift voor de mensenrechten, 1991, p. 28-54; *C.O. Lenz, W. Mölls,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1991, p. 771-792; *S. Flogaitis,* Revue européenne de droit public/European Review of Public Law/Europäische Zeitschrift des öffentlichen Rechts, 1992, p. 291-306; *G. Trantas,* Dioikitiki Diki 1993 p.226-230; *M.E. Schermerhorn,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1994, p. 27-44; *J. Gilchrist,* Droits de la défense et droits de la Commission dans le droit communautaire de la concurrence – Colloque organisé les 24 et 25 janvier 1994 par l'Association Européenne des Avocats (A.E.A.), Ed. Bruylant, Bruxelles, 1994, p. 49-54.

3. Atât finalitatea Regulamentului nr. 17, cât şi enumerarea competenţelor cu care sunt învestiţi agenţii Comisiei în art. 14, arată că verificările pot fi efectuate într-un domeniu foarte larg.

În această privinţă, dreptul de acces la toate spaţiile, terenurile şi mijloacele de transport prezintă o importanţă deosebită în măsura în care trebuie să-i permită Comisiei să culeagă probele cu privire la săvârşirea infracţiunilor contra concurenţei în locurile unde acestea se găsesc în mod normal, şi anume, în spaţiile comerciale ale întreprinderilor.

Acest drept de acces ar fi lipsit de utilitate dacă agenţii Comisiei ar trebui să se limiteze să ceară prezentarea documentelor sau dosarelor pe care le-au putut identifica în prealabil cu precizie. Un astfel de drept implică, dimpotrivă, puterea de a căuta diferite alte elemente având un conţinut informativ care încă nu sunt cunoscute sau pe deplin identificate. În lipsa unei atare puteri, Comisiei i-ar fi imposibil să culeagă informaţiile necesare verificării în cazul în care s-ar lovi de un refuz de cooperare sau de o atitudine potrivnică din partea întreprinderilor în cauză.

Chiar dacă art. 14 din Regulamentul nr. 17 îi conferă aşadar Comisiei ample puteri de investigaţie, exercitarea acestora este supusă unor condiţii de natură să garanteze respectarea drepturilor întreprinderilor în cauză. În această privinţă, trebuie subliniată în primul rând obligaţia impusă Comisiei de a preciza obiectul şi scopul verificării. Această obligaţie constituie o cerinţă fundamentală nu numai pentru demonstrarea caracterului justificat al intervenţiei preconizate în interiorul întreprinderilor în cauză, ci şi pentru a le da acestora posibilitatea să aprecieze gradul în care sunt obligate să colaboreze, rezervându-şi în acelaşi timp şi dreptul la apărare.

4. În cazul verificărilor efectuate cu colaborarea întreprinderilor în cauză, în baza unei obligaţii rezultate în urma unei decizii de verificare, agenţii Comisiei au, între altele, dreptul să ceară să li se prezinte documentele pe care le solicită, să intre în localurile pe care le desemnează şi să ceară să li se arate conţinutul mobilelor pe care le indică. În schimb, aceştia nu pot să forţeze accesul la spaţii sau la mobilier sau să constrângă personalul întreprinderii să le ofere un astfel de acces, şi nici nu pot efectua percheziţii fără autorizarea conducerii întreprinderii.

Dimpotrivă, când Comisia se loveşte de opoziţia întreprinderilor în cauză, agenţii săi pot să cerceteze, în temeiul art. 14 alin. (6) din Regulamentul nr. 17, fără colaborarea întreprinderilor, toate elementele cu conţinut informativ necesare verificării, cu concursul autorităţilor naţionale, care sunt obligate să-i acorde asistenţa necesară înde-

plinirii misiunii lor. Chiar dacă nu se solicită această asistență decât în cazul în care întreprinderea își manifestă opoziția, trebuie adăugat faptul că o asemenea asistență se poate cere în mod preventiv, în vederea depășirii opoziției eventuale a întreprinderii.

5. Din art. 14 alin. (6) rezultă că stabilirea condițiilor în care autoritățile naționale oferă asistență agenților Comisiei rămâne la latitudinea fiecărui stat membru. În această privință, statele membre sunt obligate să asigure eficacitatea acțiunii Comisiei respectând, totodată, principiile generale menționate mai sus. Mai rezultă și faptul că, în cadrul acestor limite, modalitățile procedurale corespunzătoare pentru garantarea respectării drepturilor întreprinderilor sunt stabilite de dreptul național.

În consecință, când Comisia intenționează să pună în practică, cu concursul autorităților naționale, măsuri de verificare fără acordul întreprinderilor în cauză, ea este obligată să respecte garanțiile procedurale prevăzute în acest sens de dreptul național.

Comisia trebuie să se asigure că instanța competentă în baza dreptului național dispune de toate elementele necesare care să-i permită să exercite propriul său control. Trebuie subliniat că această instanță – judiciară sau nu – nu trebuie să substituie propria sa apreciere cu privire la caracterul necesar al verificărilor dispuse, față de cea a Comisiei, ale cărei evaluări de fapt și de drept nu sunt supuse decât controlului de legalitate al Curții de Justiție. În schimb, intră în competența instanței naționale să stabilească, după constatarea autenticității deciziei de verificare, dacă măsurile de constrângere preconizate sunt arbitrare sau excesive în raport cu obiectul verificării și să vegheze la respectarea reglementărilor dreptului său național în luarea acestor măsuri.

6. Articolul 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17 enumeră elementele esențiale de motivare a deciziei de verificare. Obligația Comisiei de a preciza obiectul și scopul verificării constituie o garanție fundamentală a dreptului de apărare al întreprinderilor în cauză. Rezultă că întinderea obligației motivării deciziilor de verificare nu poate fi restrânsă în funcție de considerații legate de eficacitatea investigației. În această privință, trebuie precizat că, deși Comisia nu este obligată să comunice destinatarului unei decizii de verificare toate informațiile de care dispune cu privire la presupusele infracțiuni și nici să procedeze la o încadrare juridică riguroasă a acestora, ea trebuie, în schimb, să precizeze în mod clar indiciile pe care intenționează să le verifice.

7. Nu aduce atingere principiului colegialității stipulat la art. 17 din Tratatul de fuziune decizia de abilitare a membrului Comisiei responsa-

bil cu probleme de concurență să ia, în numele și pe seama Comisiei, o decizie în temeiul art. 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, ordonând întreprinderilor să se supună verificărilor. Acestea fiind spuse, deciziile luate prin abilitare trebuie să fie considerate ca decizii ale Comisiei în sensul art. 15 din Regulamentul nr. 17, nerespectarea lor putându-se sancționa cu amenda.

8. Adoptarea unei decizii de sancționare a unei întreprinderi care s-a opus efectuării unei verificări în temeiul art. 14 din Regulamentul nr. 17 cu o amendă exprimată printr-un anumit număr de unități de cont pe zi de întârziere de la data fixată de aceasta nu este condiționată de audierea, în prealabil, a întreprinderii în cauză și de consultarea Comitetului consultativ în materie de carteluri și de poziții dominante. Această decizie nu poate fi pusă în executare deoarece ea nu stabilește suma totală a amenzii. De altfel, cerința de a se proceda la audierea și consultarea sus-menționate înainte de adoptarea unei decizii de aplicare a unei amenzi unei întreprinderi care a refuzat să se supună unei verificări ar însemna ca data adoptării acestei decizii să fie amânată, ceea ce pune în pericol eficacitatea deciziei de verificare.

În consecință, obligația de audiere a părții interesate, care constituie un element esențial al dreptului la apărare și de consultare a Comitetului consultativ în materie de carteluri și de poziții dominante trebuie să aibă loc înainte de fixarea definitivă a amenzii, în așa fel încât atât întreprinderea în cauză, cât și Comitetul consultativ, să aibă posibilitatea de a-și face cunoscut în mod util punctul de vedere cu privire la toate elementele reținute de Comisie pentru impunerea amenzii și fixarea definitivă a cuantumului acesteia.

9. Toate subiectele de drept comunitar au obligația de a recunoaște deplina eficacitate a actelor emise de către instituții, dacă nelegalitatea lor nu a fost declarată de către Curte și de a respecta forța executorie a acestora dacă nu s-a hotărât de către Curte suspendarea executării. Este incompatibil cu această obligație și nu poate fi justificat prin invocarea unor interese juridice superioare comportamentul unei întreprinderi căreia i-a fost adresată o decizie de verificare, în baza art. 14 din Regulamentul nr. 17, de a refuza orice colaborare în vederea executării acesteia, cuantumul amenzii cu care a fost sancționată pentru aceasta neputând fi micșorat.

Obiect: Acțiune în anularea deciziilor Comisiei, luate în cauzele IV/31.865 – PVC și IV/31.866 – polietilenă,

- din 15 ianuarie 1987 [(K(87)19/5)], privind o verificare în sensul art. 14 alin. (3), din Regulamentul Consiliului nr. 17, din 6 februarie 1962 (J. Of. 13, p. 204);

- din 3 februarie 1987 [(K(87)248)], de impunere a unei amenzi în temeiul art. 16 din Regulamentul nr. 17;

- din 26 mai 1988 [(K(88)928)], de stabilire a sumei definitive a unei amenzi în temeiul art. 16 din Regulamentul nr. 17.

CURTEA,

1. Prin cererile înregistrate la grefa Curții la data de 16 februarie 1987 și, respectiv, 5 august 1988, societatea Hoechst AG a introdus, în temeiul art. 173 alin. (2), din Tratatul CEE, două acțiuni vizând anularea a trei decizii ale Comisiei, adoptate în cauzele IV/31.865 – PVC și IV/31.866 – polietilenă în baza Regulamentului Consiliului nr.17, din 6 februarie 1962 [(primul regulament de aplicare a art. 85 și art. 86 din Tratat (J. Of. nr.13, p. 204)]. Prima acțiune vizează decizia din 15 ianuarie 1987 [(K(87)19/5)] cu privire la o verificare în sensul art. 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, precum și decizia din 3 februarie 1987 [(K(87)248)] de impunere a unei amenzi în temeiul art. 16 din Regulamentul nr. 17.

2. Dispunând de informații care-i permit să suspecteze existența unor acorduri sau practici concertate privind fixarea prețurilor și cotelor de livrare a PVC-ului și polietilenei între anumiți producători și furnizori ai acestor substanțe în cadrul Comunității, Comisia a decis să procedeze la verificarea mai multor întreprinderi, inclusiv a reclamantei, cu privire la care a adoptat decizia în litigiu, precitată, din 15 ianuarie 1987 (denumită, în continuare, decizie de verificare).

3. La data de 20, 22 și 23 ianuarie 1987, Comisia a încercat să efectueze verificarea în cauză, însă reclamanta a refuzat să se supună, pe motiv că era vorba despre o percheziție ilegală. Reclamanta și-a menținut acest punct de vedere în răspunsul la un telex prin care Comisia îi solicita să se angajeze că se supune la verificare, sub sancțiunea plății unei amenzi de 1000 ECU pentru fiecare zi de întârziere. Comisia a adoptat apoi decizia din 3 februarie 1987 precitată, aflată în litigiu, prin care i-a aplicat amenda menționată mai sus (denumită, în continuare, decizia de aplicare a amenzii).

4. Prin decizia din data de 12 februarie 1987, Amstgericht din Frankfurt pe Main a respins cererea Bundeskartellamt (autoritatea germană competentă în materie de concurență), căreia îi fusese solicitată

B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

asistență în conformitate cu Regulamentul nr. 17, pentru obținerea unui mandat de percheziție, pe motiv că nu îi fusese furnizat nici un element de fapt care să justifice presupunerea existenței unor acorduri sau a unor practici concertate.

5. Prin ordonanța din 26 martie 1987, președintele Curții de Justiție a respins cererea părții reclamante vizând obținerea suspendării executării deciziei de verificare și a deciziei de impunere a amenzii.

6. La 31 martie 1987, Bundeskartellamt a obținut de la Amstgericht din Frankfurt pe Main un mandat de percheziție, emis în favoarea Comisiei. Aceasta a efectuat verificarea pe 2 și 3 aprilie.

7. După ce i-a oferit părții reclamante posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere și după ce a audiat Comitetul consultativ în materie de carteluri și de poziții dominante, Comisia a fixat o amendă definitivă de 55000 ECU, și anume, 1000 ECU pe zi, de la data de 6 februarie la 1 aprilie 1987 inclusiv, prin decizia precitată din 26 mai 1988 ce face obiectul litigiului (denumită, în continuare, decizia de fixare a amenzii).

8. Pentru o expunere mai amplă a situației ce a precedat litigiul, a desfășurării procedurii, precum și a argumentelor și motivelor părților se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar nu se reiau mai jos decât în măsura în care sunt necesare pentru înțelegerea raționamentului Curții.

Cu privire la decizia de verificare

9. Partea reclamantă invocă împotriva deciziei de verificare trei aspecte ținând de depășirea limitelor puterilor de verificare ale Comisiei, de lipsa vreunei justificări și de nelegalitatea procedurii urmate.

a) Atribuțiile de verificare ale Comisiei

10. Reclamanta apreciază că decizia în cauză este nelegală în măsura în care ea îi autorizează pe agenții Comisiei să ia măsuri pe care le califică drept percheziție, care nu sunt prevăzute la art. 14 din Regulamentul nr. 17 și care i-ar încălca drepturile fundamentale recunoscute de dreptul comunitar. Aceasta mai susține că, dacă această dispoziție ar fi interpretată în sensul că îi conferă Comisiei puterea de percheziție, ea ar fi nelegală din cauza incompatibilității sale cu drepturile fundamentale, a căror protecție presupune ca o percheziție să nu poată avea loc decât în baza unui mandat judiciar prealabil.

11. Comisia susţine că drepturile pe care le are în baza art. 14 din Regulamentul nr. 17 includ măsuri care, în dreptul anumitor state membre, ar fi considerate ca percheziţii. Ea consideră, totuşi, că cerinţele de protecţie judiciară care decurg din drepturile fundamentale, pe care nu le contestă în principiu, sunt îndeplinite din moment ce destinatarii deciziilor de verificare au posibilitatea, pe de o parte, să conteste aceste decizii în faţa Curţii şi, pe de altă parte, să solicite suspendarea executării acestora prin intermediul unei hotărâri provizorii care îi permite Curţii să verifice rapid temeinicia verificărilor ordonate. Un astfel de control ar echivala cu un mandat judiciar prealabil.

12. Faţă de această dezbatere, este important să se sublinieze, înainte de examinarea naturii şi domeniului de aplicare ale dreptului de verificare de care dispune Comisia în temeiul art. 14 din Regulamentul nr.17, că acest articol nu trebuie să primească o interpretare care să conducă la rezultate care ar fi incompatibile cu principiile generale ale dreptului comunitar şi, mai ales, cu drepturile fundamentale.

13. În fapt, conform unei jurisprudenţe constante, drepturile fundamentale sunt parte integrantă ale principiilor generale de drept a căror respectare este asigurată de Comisie, în concordanţă cu tradiţiile constituţionale comune ale statelor membre, precum şi cu instrumentele internaţionale la care statele membre au cooperat sau la care au aderat (vezi, mai ales, hotărârea din 14 mai 1974, Nold, C-4/73). Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale din 4 noiembrie 1950 (denumită, în continuare, Convenţia europeană a drepturilor omului) are, în această privinţă, o semnificaţie deosebită (vezi, mai ales, hotărârea din 15 mai 1986, Johnston).

14. Pentru interpretarea art. 14 din Regulamentul nr. 17 este necesar să se ţină cont mai ales de cerinţele ce decurg din respectarea dreptului la apărare, principiu al cărui caracter fundamental a fost subliniat de mai multe ori de jurisprudenţa Curţii (vezi, mai ales, hotărârea din 9 noiembrie 1983, Michelin, C-322/81).

15. Trebuie precizat că, dacă este adevărat că în această hotărâre Curtea a subliniat necesitatea ca dreptul de apărare să fie respectat în procedurile administrative ce pot duce la aplicarea unor sancţiuni, este important să se evite ca aceste drepturi să fie iremediabil compromise în cadrul procedurilor din ancheta prealabilă, în special în cazul verificărilor, care pot avea un caracter determinant pentru stabilirea probelor în ce priveşte caracterul ilegal al comportamentului întreprinderilor, de natură să angajeze răspunderea acestora.

16. În consecinţă, chiar dacă dreptul de apărare nu priveşte decât procedurile contradictorii care urmează comunicării plângerii, alte drepturi, de exemplu, cel de a beneficia de asistenţă juridică şi cel de păstrare a confidenţialităţii corespondenţei dintre avocat şi client (recunoscut de Curte în hotărârea din 18 mai 1982, AM & S, C-155/79), trebuie să fie respectate încă din faza de anchetă prealabilă.

17. Întrucât partea reclamantă a invocat, de asemenea, cerinţele izvorâte din dreptul fundamental la inviolabilitatea domiciliului, trebuie să se observe că, deşi recunoaşterea unui astfel de drept cu privire la domiciliul privat al persoanelor fizice se impune în sistemul juridic comunitar ca şi principiu comun în sistemele de drept ale statelor membre, situaţia nu este aceeaşi în ceea ce priveşte întreprinderile, căci sistemele juridice ale statelor membre diferă în mod considerabil cu privire la natura şi gradul de protecţie a spaţiilor comerciale faţă de intervenţia autorităţilor publice.

18. Nu trebuie trasă o altă concluzie din art. 8 din Convenţia europeană a drepturilor omului, care la alin. (1) prevede că orice persoană are dreptul la respectarea vieţii sale private şi de familie, a domiciliului şi a corespondenţei sale. Obiectul protecţiei prevăzute la acest articol priveşte domeniul dezvoltării libertăţii personale a omului, neputându-se, deci, extinde la localurile comerciale. De altfel, trebuie să se constate absenţa unei jurisprudenţe a C.E.D.O. în această privinţă.

19. Nu este mai puţin adevărat că, în toate sistemele juridice ale statelor membre, intervenţiile puterii publice în sfera activităţii private a oricărei persoane, fizice sau juridice, trebuie să aibă un fundament legal şi să fie justificate prin motivele prevăzute de lege şi că aceste sisteme trebuie să prevadă, în consecinţă, chiar dacă prin mijloace diferite, o protecţie faţă de intervenţiile care ar fi arbitrare sau disproporţionate. Necesitatea unei astfel de protecţii trebuie să fie deci recunoscută ca un principiu general de drept comunitar. În această privinţă, trebuie reamintit faptul că Comisia şi-a afirmat competenţa de control cu privire la caracterul eventual excesiv al verificărilor efectuate de Comisie în cadrul Tratatului CECO (hotărârea din 14 decembrie 1962, San Michele ş.a., C-5-11/62 şi C-13-15/62).

20. Natura şi domeniul de aplicare ale dreptului de verificare conferit Comisiei în baza art. 14 din Regulamentul nr. 17 trebuie să fie examinate, prin urmare, din perspectiva principiilor generale amintite mai sus.

21. Alineatul 1 al acestui articol împuterniceşte Comisia să procedeze la efectuarea tuturor verificărilor necesare ale întreprinderilor şi asocia-

ţiilor de întreprinderi şi precizează că, în acest scop, agenţii mandataţi de Comisie sunt împuterniciţi după cum urmează:

a) să controleze registrele şi alte documente profesionale;

b) să ia copii sau extrase din registre şi din documentele profesionale;

c) să ceară la faţa locului explicaţii orale;

d) să aibă acces în toate spaţiile, terenurile şi mijloacele de transport ale întreprinderilor.

22. La acelaşi articol la alin. (2) şi (3) se prevede că verificările se pot efectua cu prezentarea unui mandat scris sau în baza unei decizii care obligă întreprinderile să se supună verificărilor. După cum a hotărât deja Curtea, Comisia poate să aleagă una dintre aceste două posibilităţi, în funcţie de particularităţile fiecărei speţe (hotărârea din 26 iunie 1980, National Panasonic, C-136/79). Atât mandatele scrise cât şi deciziile trebuie să precizeze obiectul şi scopul verificării. Indiferent de procedura urmată, Comisia este obligată să informeze în prealabil autoritatea competentă a statului membru pe teritoriul căruia trebuie să fie efectuată verificarea, autoritate care, în temeiul art. 14 alin. (4), trebuie să fie consultată înainte de adoptarea unei decizii care ordonă o verificare.

23. În conformitate cu acelaşi articol alin. (5), agenţii Comisiei pot fi asistaţi în cursul executării sarcinilor lor de agenţii autorităţii competente a statului membru pe teritoriul căruia trebuie să se efectueze verificarea. O astfel de asistenţă poate fi acordată fie la cererea acestei autorităţi, fie la cererea Comisiei.

24. În final, conform alin. (6), asistenţa autorităţilor naţionale este necesară pentru executarea verificării în cazul în care o întreprindere se opune verificării.

25. După cum a subliniat Curtea în hotărârea precizată din 26 iunie 1980, rezultă din al şaptelea şi al optulea motiv din Regulamentul nr. 17 că puterile conferite Comisiei de art. 14 din acest regulament au scopul de a-i permite acesteia să-şi îndeplinească misiunea, ce i-a fost încredinţată de Tratatul CEE, de a veghea la respectarea regulilor concurenţei în cadrul pieţei comune. Aşa cum reiese din preambulul la Tratat parag. 4, din art. 3 lit. (f) şi din art. 85 şi art. 86, funcţia acestor reguli este să evite denaturarea concurenţei în detrimentul interesului general, al întreprinderilor individuale şi al consumatorilor. Exercitarea puterilor conferite Comisiei de Regulamentul nr. 17 contribuie, prin urmare, la menţinerea regimului concurenţial dorit de Tratat, pe care întreprinderile trebuie să-l respecte în mod obligatoriu. Al optulea motiv, precitat, precizează că, în acest scop, Comisia trebuie să dispună, în întreg spaţiul Pieţei Comune,

de puterea de a solicita informații și de a proceda la efectuarea verificărilor care sunt necesare pentru decelarea infracțiunilor față de art. 85 și 86, precitate.

26. Atât finalitatea Regulamentului nr. 17 cât și enumerarea puterilor cu care sunt învestiți agenții Comisiei de art. 14 arată că verificările pot fi efectuate într-un domeniu foarte larg. În această privință, dreptul de acces la toate spațiile, terenurile și mijloacele de transport prezintă o importanță deosebită în măsura în care trebuie să-i permită Comisiei să culeagă probele cu privire la săvârșirea infracțiunilor la regulile concurenței în locurile unde acestea se găsesc în mod normal, și anume, în spațiile comerciale ale întreprinderilor.

27. Acest drept de acces ar fi lipsit de utilitate dacă agenții Comisiei ar trebui să se limiteze să ceară prezentarea documentelor sau dosarelor pe care le-au putut identifica în prealabil cu precizie. Un astfel de drept implică, dimpotrivă, puterea de a căuta diferite elemente având un conținut informativ care încă nu sunt cunoscute sau pe deplin identificate. În lipsa unei atare puteri, Comisiei i-ar fi imposibil să culeagă elementele informative necesare verificării în cazul în care s-ar lovi de un refuz de cooperare sau de o atitudine potrivnică din partea întreprinderilor în cauză.

28. Chiar dacă art. 14 din Regulamentul nr. 17 îi conferă așadar Comisiei ample puteri de investigație, exercitarea acestora este supusă unor condiții de natură să garanteze respectarea drepturilor întreprinderilor în cauză.

29. În această privință, trebuie subliniată în primul rând obligația impusă Comisiei de a preciza obiectul și scopul verificării. Această obligație constituie o cerință fundamentală nu numai pentru demonstrarea caracterului justificat al intervenției preconizate în interiorul întreprinderilor în cauză, ci și pentru a le da acestora posibilitatea să aprecieze gradul în care sunt obligate să colaboreze, rezervându-și în același timp și dreptul la apărare.

30. Trebuie subliniat, în continuare, faptul că condițiile pentru exercitarea dreptului de verificare al Comisiei variază în funcție de procedura aleasă de Comisie, de atitudinea întreprinderilor în cauză, precum și de intervenția autorităților naționale.

31. Articolul 14 din Regulamentul nr. 17 vizează în primul rând verificările efectuate cu colaborarea întreprinderilor în cauză, fie în mod voluntar, în ipoteza mandatului scris de verificare, fie în baza unei obligații rezultate în urma unei decizii de verificare. În această din urmă ipoteză, cum este cazul speței de față, agenții Comisiei au, între altele, puterea să

ceară să li se prezinte documentele pe care le solicită, să intre în localurile pe care le desemnează şi să ceară să li se arate conţinutul mobilelor pe care le indică. În schimb, aceştia nu pot să forţeze accesul la spaţii sau la mobilier sau să constrângă personalul întreprinderii să le ofere un astfel de acces, şi nici nu pot efectua percheziţii fără autorizarea conducerii întreprinderii.

32. Situaţia este complet diferită atunci când Comisia se loveşte de opoziţia întreprinderilor în cauză. În acest caz, în temeiul art. 14 alin. (6), agenţii Comisiei pot să cerceteze, fără colaborarea întreprinderilor, toate elementele cu conţinut informativ necesare verificării, cu concursul autorităţilor naţionale, care sunt obligate să le acorde asistenţa necesară îndeplinirii misiunii lor. Chiar dacă nu se solicită această asistenţă decât în cazul în care întreprinderea îşi manifestă opoziţia, trebuie adăugat faptul că o asemenea asistenţă se poate cere în mod preventiv, în vederea depăşirii opoziţiei eventuale a întreprinderii.

33. Rezultă din art. 14 alin. (6) că stabilirea condiţiilor în care autorităţile naţionale oferă asistenţă agenţilor Comisiei rămâne la latitudinea fiecărui stat membru. În această privinţă, statele membre sunt obligate să asigure eficacitatea acţiunii Comisiei respectând, totodată, principiile generale menţionate mai sus. Mai rezultă şi faptul că, în cadrul acestor limite, modalităţile procedurale corespunzătoare pentru garantarea respectării drepturilor întreprinderilor sunt stabilite de dreptul naţional.

34. În consecinţă, când Comisia intenţionează să pună în practică, cu concursul autorităţilor naţionale, măsuri de verificare fără colaborarea întreprinderilor în cauză, ea este obligată să respecte garanţiile procedurale prevăzute în acest sens de dreptul naţional.

35. Comisia trebuie să se asigure că instanţa competentă în baza dreptului naţional dispune de toate elementele necesare care să-i permită să exercite propriul său control. Trebuie subliniat că această instanţă – judiciară sau nu – nu trebuie să substituie propria sa apreciere cu privire la caracterul necesar al verificărilor ordonate, faţă de cea a Comisiei, ale cărei evaluări de fapt şi de drept nu sunt supuse decât controlului de legalitate al Curţii de Justiţie. În schimb, intră în competenţa instanţei naţionale să stabilească, după constatarea autenticităţii deciziei de verificare, dacă măsurile de constrângere preconizate sunt arbitrare sau excesive în raport cu obiectul verificării şi să vegheze la respectarea reglementărilor dreptului său naţional în luarea acestor măsuri.

36. Din perspectiva celor de mai sus, trebuie să se constate că măsurile autorizate prin decizia de verificare aflată în litigiu să fie puse în aplicare

de către agenţii Comisiei nu au depăşit puterile de care aceştia dispun în temeiul art. 14 din Regulamentul nr. 17. În fapt, art. 1 din decizia în cauză se limita să-i impună reclamantei obligaţia să permită agenţilor mandataţi de Comisie accesul la spaţiile lor în timpul orelor normale de program al birourilor, să prezinte în scopul inspecţiei şi să permită copierea documentelor profesionale referitoare la obiectul anchetei cerute de agenţii menţionaţi, precum şi să furnizeze orice explicaţii pe care aceştia le-ar putea cere.

37. Este adevărat că, în cursul procedurii din faţa Curţii, Comisia a susţinut că agenţii săi sunt îndreptăţiţi să procedeze, în cadrul verificărilor, la efectuarea de percheziţii fără concursul autorităţilor naţionale şi fără să respecte garanţiile procedurale prevăzute de dreptul naţional. O asemenea interpretare eronată a art. 14 din Regulamentul nr. 17 nu poate, totuşi, să antreneze nelegalitatea deciziilor adoptate pe baza acestei dispoziţii.

38. Motivul invocat, de depăşire a limitelor puterilor de verificare ale Comisiei urmează a fi, aşadar, respins.

b) Expunerea de motive

39. Potrivit reclamantei, decizia de verificare încalcă art. 190 din Tratat, precum şi art. 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17 pe motiv că este lipsită de precizie, în special în ceea ce priveşte obiectul şi scopul verificării.

40. Trebuie să se sublinieze că, după cum Curtea a decis deja în hotărârea menţionată din 26 iunie 1980 (National Panasonic), art. 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17 defineşte el însuşi elementele esenţiale de motivare a deciziei de verificare, prevăzând că ea trebuie să precizeze obiectul şi scopul acesteia, să fixeze data la care începe şi să precizeze sancţiunile prevăzute la art. 15 alin. (1) lit. c) şi la art. 16 alin. (1) lit. (d), precum şi dreptul de a contesta decizia în faţa Curţii de Justiţie.

41. Aşa cum s-a arătat mai sus, obligaţia Comisiei de a preciza obiectul şi scopul verificării constituie o garanţie fundamentală a dreptului de apărare al întreprinderilor în cauză. Rezultă că întinderea obligaţiei motivării deciziilor de verificare nu poate fi restrânsă în funcţie de consideraţii legate de eficacitatea investigaţiei. În această privinţă, trebuie precizat că, deşi Comisia nu este obligată să comunice destinatarului unei decizii de verificare toate informaţiile de care dispune cu privire la presupusele infracţiuni, şi nici să procedeze la o încadrare juridică riguroasă a acestora, ea trebuie, în schimb, să precizeze în mod clar indiciile pe care intenţionează să le verifice.

42. Trebuie constatat că, deşi motivarea deciziei de verificare aflată în litigiu este redactată în termeni foarte generali care ar fi meritat să fie precizaţi şi poate, deci, să fie criticată în această privinţă, ea conţine totuşi elementele esenţiale cerute de art. 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17. În fapt, decizia în cauză se referă în special la informaţii care indică existenţa şi aplicarea unor acorduri sau practici concertate între anumiţi producători şi furnizori de PVC şi de polietilenă (inclusiv, dar nelimitându-se la LdPE) în CEE, relativ la preţuri, cantităţi sau obiective de vânzare a acestor produse. Ea arată că aceste acorduri şi practici ar putea constitui o încălcare gravă a art. 85 alin. (1) din Tratat. Conform primului articol al deciziei în cauză, partea reclamantă este obligată să se supună unei verificări privind eventuala sa participare la aceste acorduri sau practici concertate şi, în consecinţă, să permită accesul agenţilor Comisiei la localurile sale, să prezinte sau să permită copierea, în scopul inspectării, a documentelor profesionale legate de obiectul anchetei.

43. În aceste circumstanţe, motivul invocat cu privire la insuficienţa motivării urmează a fi respins.

c) Procedura de adoptare

44. Se recunoaşte că decizia de verificare contestată a fost adoptată în conformitate cu procedura numită de abilitare, prevăzută de Decizia Comisiei din 5 noiembrie 1980 de abilitare a membrului Comisiei responsabil cu probleme de concurenţă să ia, în numele şi sub responsabilitatea Comisiei, o decizie în temeiul art. 14 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, ordonând întreprinderilor să se supună verificărilor. În hotărârea din 23 septembrie 1986 (AKZO Chemie/Comisia, C-5/85), Curtea a hotărât deja că această decizie de abilitare nu aduce atingere principiului colegialităţii stipulat la art. 17 din Tratatul de fuziune.

45. Reclamanta consideră totuşi că este necesară reexaminarea, de către Curte, a legalităţii acestei proceduri de abilitare pe care o consideră incompatibilă cu principiul *nulla poena sine lege*. Ea susţine în fapt că printr-o simplă formulă administrativă internă Comisia a modificat elementele constitutive ale infracţiunii susceptibile să atragă aplicarea unei amenzi în temeiul art. 15 din Regulamentul nr. 17, deoarece, cu începere de la decizia sus-menţionată din 5 noiembrie 1980, o atare încălcare ar fi constituită de refuzul de a se supune unei verificări ordonate de un singur membru al Comisiei şi nu, cum era cazul înainte, ordonate de Comisie în calitate de organ colegial.

46. În această privinţă, trebuie subliniat că, deşi este adevărat că condiţiile în care o amendă poate fi impusă în temeiul art. 15 din Regulamentul nr. 17 nu pot fi modificate printr-o decizie a Comisiei, decizia de abilitare precitată nu are nici obiectul şi nici efectul introducerii unei astfel de modificări. În fapt, din moment ce sistemul de abilitare pentru deciziile de verificare nu aduce atingere principiului colegialităţii, deciziile luate prin abilitare trebuie să fie considerate ca decizii ale Comisiei în sensul art. 15 din Regulamentul nr. 17.

47. În consecinţă, motivul invocat cu privire la nelegalitatea procedurii urmează a fi respins.

48. În consecinţă, nici unul dintre motivele invocate împotriva deciziei de verificare nefiind întemeiat, acţiunea anulare a acestei decizii urmează a fi respinsă.

Decizia de aplicare a amenzii

49. Potrivit reclamantei, adoptarea deciziei de aplicare a amenzii s-a făcut cu încălcarea unor condiţii procedurale esenţiale întrucât Comisia a adoptat această decizie fără să fi procedat în prealabil la audierea întreprinderii interesate şi la consultarea Comitetului consultativ în materie de carteluri şi de poziţii dominante.

50. Comisia consideră că, dimpotrivă, nu s-au încălcat condiţiile procedurale esenţiale dat fiind faptul că audierea şi consultarea sus-menţionate au avut loc înainte de fixarea definitivă a amenzii.

51. Trebuie să se sublinieze că audierea celor interesaţi în vederea cunoaşterii punctului lor de vedere cu privire la plângerile analizate de Comisie este cerută de art. 19 alin. (1) din Regulamentul nr. 17 înainte de adoptarea diferitelor decizii, inclusiv a celor prevăzute la art. 16, referitoare la amenzi.

52. O atare audiere constituie un element esenţial al dreptului de apărare. Ea este, în fapt, necesară pentru a asigura întreprinderilor şi asociaţiilor de întreprinderi dreptul de a-şi prezenta punctul de vedere referitor la cercetările legate de ansamblul plângerilor pe care Comisia urmează să le admită împotriva lor prin deciziile sale [al treilea motiv din Regulamentul Comisiei nr. 99/63 din 25 iulie 1963 privind audierile prevăzute la art. 19 alin. (1) şi (2) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului (J. Of. nr. 127, p. 2268)].

53. În ceea ce priveşte Comitetul consultativ în materie de carteluri şi poziţii dominante, art. 16, precitat, prevede la alin. (3) că dispoziţiile

art. 10 alin. (3) şi (6) sunt aplicabile. Aceste dispoziţii reglementează competenţele, compoziţia şi procedura de consultare a comitetului în cauză.

54. În sensul art. 1 din Regulamentul nr. 99/63, precitat, înainte de a consulta Comitetul consultativ în materie de carteluri şi poziţii dominante, Comisia procedează la o audiere în conformitate cu art. 19 alin. (1) din Regulamentul nr. 17. Această dispoziţie confirmă că audierea întreprinderilor interesate şi consultarea comitetului sunt necesare în situaţii identice.

55. Pentru a determina dacă Comisia era obligată să audieze partea reclamantă şi să consulte comitetul sus-menţionat înainte de adoptarea deciziei de impunere a amenzii, trebuie reamintit faptul că fixarea amenzilor în temeiul art. 16 din Regulamentul nr. 17 comportă în mod necesar două faze. În fapt, printr-o primă decizie, menţionată la alin. (1) de la articolul menţionat, Comisia impune o amendă exprimată printr-un anumit număr de unităţi de cont pe zi de întârziere de la data fixată de aceasta. Această decizie nu poate fi pusă în executare deoarece ea nu stabileşte suma totală a amenzii. Această sumă nu poate să fie fixată definitiv decât printr-o nouă decizie.

56. În consecinţă, obligaţia de audiere a părţii interesate şi de consultare a Comitetului consultativ în materie de carteluri şi de poziţii dominante este îndeplinită dacă audierea şi consultarea au loc înainte de fixarea definitivă a amenzii, în aşa fel încât atât întreprinderea în cauză, cât şi Comitetul consultativ, să aibă posibilitatea de a-şi face cunoscut în mod util punctul de vedere cu privire la toate elementele reţinute de Comisie pentru impunerea amenzii şi fixarea definitivă a sumei acesteia.

57. De altfel, cerinţa de a se proceda la audierea şi consultarea sus-menţionate înainte de adoptarea unei decizii de aplicare a unei amenzi unei întreprinderi care a refuzat să se supună unei verificări ar însemna ca data adoptării acestei decizii să fie amânată, ceea ce pune în pericol eficacitatea deciziei de verificare.

58. Rezultă din cele de mai sus că adoptarea deciziei de aplicare a amenzii nu este viciată de încălcarea condiţiilor procedurale esenţiale. În consecinţă, acţiunea în anulare a acestei decizii urmează să fie respinsă.

Decizia care fixează suma definitivă a amenzii

59. Potrivit reclamantei, suma definitivă a amenzii, fixată de decizia din 26 mai 1988, ce face obiectul litigiului, trebuie să fie redusă din două motive.

60. Aceasta susţine, în primul rând, că Comisia ar fi trebuit să excludă din calculul său durata procedurii din faţa Curţii, prin care reclamanta ceruse suspendarea executării deciziei de verificare. Comisia şi-a contrazis propria poziţie, în măsura în care declarase că era dispusă să amâne executarea acestei decizii până la data la care se va pronunţa Curtea.

61. În această privinţă, este suficient să se sublinieze că declaraţia făcută în acest sens de către Comisie în cursul procedurii nu se referea decât la atitudinea pe care aceasta o va adopta ulterior în cazul în care, în conformitate cu teza pe care aceasta o susţinea, procedura din faţa Curţii ar fi recunoscută ca fiind modalitatea corespunzătoare a unui control judiciar prealabil verificărilor ordonate de către Comisie. În consecinţă, o astfel de declaraţie nu poate avea în cauza de faţă nici o consecinţă asupra fixării sumei definitive a amenzii.

62. În al doilea rând, reclamanta consideră că suma definitivă este disproporţionată, întrucât aceasta ar fi acţionat exclusiv în funcţie de interesele superioare, corespunzând garantării unei proceduri de instrumenttare legale şi constituţionale.

63. În această privinţă, trebuie să se constate că reclamanta nu s-a limitat să se opună doar măsurilor particulare despre care aceasta susţine că ar fi depăşit puterile agenţilor Comisiei, ci a refuzat orice formă de colaborare în vederea executării deciziei de verificare care i-a fost adresată.

64. Un astfel de comportament, care este incompatibil cu obligaţia tuturor subiectelor de drept comunitar de a recunoaşte deplina eficacitate a actelor emise de către instituţii, dacă nelegalitatea lor nu a fost declarată de către Curte şi de a respecta forţa executorie a acestora dacă nu s-a hotărât de către Curte suspendarea executării (a se vedea, în special, hotărârea din 13 februarie 1979, Granaria, C-101/78), nu poate fi justificat prin invocarea unor interese juridice superioare.

65. Rezultă, din ansamblul elementelor luate în considerare de către Curte, că reducerea sumei amenzii nu se justifică. În consecinţă, cererea urmează să fie respinsă.

66. Reiese din cele expuse mai sus că acţiunile urmează să fie respinse.

Cu privire la cheltuielile de judecată

67. În sensul art. 69 alin. (2) din Regulamentul de procedură, orice parte care cade în pretenţii va suporta cheltuielile, dacă s-a stabilit în acest sens. Deoarece reclamantei i s-a respins acţiunea, ea va fi obligată la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Respinge acţiunile formulate.
2) Obligă reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

13.

Hotărârea Curţii din 28 martie 2000, în cauza Dieter Krombach c. André Bamberski, C-7/98[1]

Competenţa judiciară şi executarea hotărârilor judecătoreşti – recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti – motive de refuz – încălcarea ordinii publice

---

[1] *R. Geimer,* Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 2000, p. 863-864; *L. Idot,* Europe, 2000 Mai, Comm. n° 157, p. 22; *W. Hau,* Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht, 2000, p. 441-442; *C. Von Bar,* Juristenzeitung, 2000, p. 725-727; *M.-L. Niboyet,* Gazette du Palais, 2000, III, Doct., p. 1731-1734; *A. Piekenbrock,* Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2000, p. 364-366; *E. Theodorou,* Diki, 2000, p. 686-696; *H. Muir Watt,* Revue critique de droit international privé, 2000, p. 489-497; *A. B. Rodríguez,* Revista Jurídica de Catalunya, 2000, p. 1197-1202; *M. Gómez Jené,* Gaceta Jurídica de la U.E. y de la Competencia, 2000, n° 209, p. 86-92; *J. Grundel,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 2000, p. 442-448; *P. Giannopoulos,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 2000, p. 461-467; *J. Raynard,* Revue trimestrielle de droit civil, 2000, p. 944-947; *R. González,* Revista de Derecho Comunitario Europeo, 2000, p. 593-617; *M. Mazza,* Diritto pubblico comparato ed europeo, 2000, p. 1325-1329; *A. Anthimos,* Armenopoulos, 2000, p. 1301-1305; *M.G. Santiago,* Revista española de Derecho Internacional, 2000, p. 193-197; *Y. Donzallaz,* Aktuelle juristische Praxis – AJP, 2001, p. 160-179; *G. Biagioni,* Rivista di diritto internazionale, 2001, p. 723-737; *F. Massias,* Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 2001, p. 429-444; *L. K. Dosi,* La nuova giurisprudenza civile commentata, 2001, II, p. 208-210; *C. Nourissat,* La Semaine juridique, Éd. générale, 2001, II, 10607; A. Huet, Journal du droit international, 2001, p. 691-696; *F. Matscher,* Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 2001, p. 428-436; *A.H. Van Hoek,* Common Market Law Review, 2001, p. 1011-1027; *E. Jayme,* Vorlesungen und Vorträge/Ludwig-Boltzmann-Institut für Europarecht – Heft 6, 2001, p. 32; *M. Zilinsky,* Ondernemingsrecht, 2001, p. 531-532; *L. Bernardeau,* Revue des affaires européennes, 2002, p. 274-283; *B. Nascimbene,* Rivista di diritto internazionale privato e processuale, 2002, p. 659-664; *E. Jayme,* Internationales Privatrecht und Völkerrecht, 2003, p. 122-135.

Convenţia de la Bruxelles, din 27 septembrie 1968, privind competenţa judiciară şi executarea hotărârilor judecătoreşti în materie de drept civil şi comercial

Drept comunitar – principii – drepturi fundamentale – dreptul la apărare

1. În ce priveşte art. 27 din Convenţie, Curtea a considerat că acesta trebuie interpretat limitativ, reprezentând un obstacol în realizarea unuia din obiectivele fundamentale ale Convenţiei din 27 septembrie 1968, privind competenţa judiciară şi executarea hotărârilor judecătoreşti în materie de drept civil şi comercial, modificată de Convenţia din 9 octombrie 1978, privind aderarea Regatului Danemarcei, a Irlandei şi a Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, şi de Convenţia din 25 octombrie 1982, privind aderarea Republicii Elene. Recurgând la clauza ordinii publice, prevăzută de art. 27 pct. 1 din Convenţie, Curtea a precizat că nu se poate face astfel decât în cazuri excepţionale.

Dacă statele părţi la Convenţie rămân, în principiu, libere să stabilească, în temeiul rezervei menţionate în art. 27 pct. 1 din Convenţie, în conformitate cu propriile reglementări naţionale, cerinţele ordinii lor publice, limitele acestei noţiuni ţin de interpretarea Convenţiei.

Astfel, dacă nu ţine de competenţa Curţii să definească conţinutul ordinii publice a unui stat parte la Convenţie, îi revine acesteia, totuşi, sarcina de a controla limitele între care judecătorul unui stat parte la Convenţie poate recurge la această noţiune, pentru a nu recunoaşte o decizie emisă de o instanţă a altui stat parte la Convenţie.

2. Judecătorul din statul vizat nu poate, în cazul unui acuzat domiciliat pe teritoriul său, să ţină seama, în ce priveşte clauza ordinii publice prevăzută în art. 27 pct. 1 din convenţia menţionată anterior, de simplul fapt că judecătorul din statul de origine s-a considerat competent în temeiul cetăţeniei persoanei vătămate.

3. Nu se poate recurge la clauza ordinii publice reglementată de art. 27 pct. 1 din Convenţie decât în ipoteza în care recunoaşterea sau executarea deciziei pronunţate într-un alt stat parte la Convenţie s-ar opune într-un mod inacceptabil ordinii publice din statul vizat, aducând atingere unui principiu fundamental. Pentru a respecta interzicerea revizuirii de fond a deciziei străine, atingerea ar trebui să fie o violare manifestă a unui reguli de drept considerată esenţială în ordinea juridică a statului vizat sau a unui drept recunoscut ca fiind fundamental în ordinea juridică respectivă.

4. Recurgerea la clauza ordinii publice trebuie considerată ca fiind posibilă în cazurile excepţionale în care garanţiile menţionate în legis-

laţia statului de origine şi chiar în Convenţie nu sunt suficiente pentru a proteja pârâtul de o violare manifestă a dreptului său de a se apăra în faţa judecătorului de origine, drept recunoscut de Convenţia europeană a drepturilor omului. Prin urmare, art. II din Protocol nu ar putea fi interpretat ca opunându-se posibilităţii ca judecătorul din statul vizat să poată ţine cont, în ce priveşte ordinea publică menţionată în art. 27 pct. 1 din Convenţie, de faptul că, în cadrul unei acţiuni în daune-interese izvorâtă dintr-o infracţiune, judecătorul din statul de origine nu a permis apărarea acuzatului, trimis în judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni intenţionate, pentru simplul motiv că acesta din urmă a absentat la dezbateri.

Obiect: Cerere adresată Curţii, în conformitate cu Protocolul din 3 iunie 1971 privind interpretarea de către Curtea de Justiţie a Convenţiei din 27 septembrie 1968 privind competenţa judiciară şi executarea hotărârilor judecătoreşti în materie de drept civil şi comercial, de către Bundesgerichtshof (Germania), pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 27 pct. 1 din Convenţia din 27 septembrie 1968 menţionată anterior (J. Of. 1972, L 299, p. 32), modificată de Convenţia din 9 octombrie 1978 privind aderarea Regatului Danemarcei, a Irlandei şi a Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord (J. Of. L 304, p. 1, şi – text modificat – p. 77) şi de Convenţia din 25 octombrie 1982 privind aderarea Republicii Elene (J. Of. L 388, p. 1).

CURTEA,

1. Prin ordonanţa din 4 decembrie 1997, înregistrată pe rolul Curţii la 14 ianuarie 1998, Bundesgerichtshof a formulat, în temeiul Protocolului din 3 iunie 1971 privind interpretarea de către Curtea de Justiţie a Convenţiei din 27 septembrie 1968 privind competenţa judiciară şi executarea deciziilor în materie de drept civil şi comercial, trei întrebări asupra interpretării art. 27 pct. 1 din Convenţia din 27 septembrie 1968 menţionată anterior (J. Of. 1972, L 299, p. 32), modificată de Convenţia din 9 octombrie 1978 privind aderarea Regatului Danemarcei, a Irlandei şi a Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord (J. Of. L 304, p. 1, şi – text modificat – p. 77) şi de Convenţia din 25 octombrie 1982 privind aderarea Republicii Elene (J. Of. L 388, p. 1, numită în continuare „convenţia").

2. Aceste întrebări au fost formulate în cadrul unui litigiu între A. Bamberski, domiciliat în Franţa, şi D. Krombach, domiciliat în Germania,

în legătură cu executarea, în acest stat parte la Convenţie, a unei decizii pronunţate la 13 martie 1995 de Cour d'assises din Paris (Franţa) obligându-l pe D. Krombach să-i plătească lui A. Bamberski, în urma constituirii acestuia ca parte civilă, o despăgubire de 350.000 FRF.

Convenţia

3. În sensul art. 1 parag. 1 din Convenţie, aceasta „se aplică în materie de drept civil şi comercial şi indiferent de natura jurisdicţiei".

4. În materie de competenţă, reglementarea de principiu, enunţată în art. 2 parag. 1 din Convenţie, dispune că persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat parte la Convenţie sunt citate, indiferent de cetăţenia lor, la instanţele statului în cauză. Articolul 3 parag. 2 interzice recurentului să invoce anumite reguli de competenţă speciale, pentru Franţa, faţă de cele întemeiate pe cetăţenie, care rezultă din art. 14 şi art. 15 C. civ.

5. Convenţia prevede de asemenea reguli speciale de competenţă. Astfel, art. 5 din Convenţie prevede:

„pârâtul domiciliat pe teritoriul unui stat parte la Convenţie poate fi citat într-un alt stat parte la Convenţie:

(...)

4) dacă este o acţiune în daune-interese sau o acţiune civilă în restituire, izvorâtă din săvârşirea unei infracţiuni, pe rolul unei instanţe penale, în măsura în care aceasta, conform propriei legislaţii naţionale, este competentă să soluţioneze acţiunea civilă".

6. În materie de recunoaştere şi de executare a deciziilor, reglementarea de principiu, enunţată în art. 31 parag. 1 din Convenţie prevede că deciziile pronunţate într-un stat parte la Convenţie şi care sunt executorii în statul respectiv sunt puse în aplicare într-un alt stat parte la Convenţie după învestirea cu formulă executorie la cererea oricărei părţi interesate.

7. În sensul art. 34 parag. 2, „cererea nu poate fi respinsă decât pentru unul din motivele prevăzute în art. 27 şi art. 28".

8. Articolul 27 pct. 1 din Convenţie dispune:

„Deciziile nu sunt recunoscute:

1) dacă recunoaşterea este contrară ordinii publice din statul vizat".

9. Articolul 28 parag. 3 din Convenţie precizează:

„Fără a aduce atingere dispoziţiilor din parag. 1, nu se poate efectua controlul competenţei instanţelor din statul de origine; reglementările privind competenţa nu se referă la ordinea publică menţionată în art. 27 alin. (1)".

10. În sensul art. 29 şi art. 34 parag. 3 din Convenţie:

„În nici un caz decizia străină nu poate constitui obiectul unei revizuiri de fond."

11. Articolul II din protocolul anexat la Convenţie (numit în continuare „protocol"), care, conform art. 65 din convenţia în cauză, face parte integrantă din aceasta, dispune:

„Fără a aduce atingere unor dispoziţii naţionale mai favorabile, persoanele domiciliate într-un stat parte la Convenţie şi trimise în judecată pentru o infracţiune săvârşită din culpă în faţa instanţelor represive dintr-un alt stat parte la Convenţie, fără să fie resortisante ale statului respectiv, pot fi apărate de persoanele abilitate în acest scop, chiar dacă nu se înfăţişează în persoană.

Totuşi, instanţa sesizată poate să pretindă înfăţişarea în persoană; dacă aceasta nu are loc, decizia pronunţată cu privire la acţiunea civilă fără ca persoana în cauză să fi avut posibilitatea de a se apăra va putea să nu fie recunoscută, nici executată în celelalte state părţi la Convenţie."

Cu privire la fondul cauzei

12. A fost începută urmărirea penală în Germania împotriva lui D. Krombach în urma decesului, în Germania, al unei resortisante a Franţei în vârstă de 14 ani. Procesul penal s-a încheiat printr-o soluţie de scoatere de sub urmărirea penală.

13. În urma depunerii unei plângeri de către A. Bamberski, tatăl fetei, a fost pusă în mişcare acţiunea penală în Franţa, instanţele franceze recunoscându-şi competenţa pe considerentul cetăţeniei franceze a victimei. La terminarea urmăririi penale, D. Krombach a fost trimis în judecată la Cour d'assises din Paris prin decizia Camerei de Acuzare a Curţii de Apel din Paris.

14. Această decizie de trimitere în judecată, precum şi constituirea ca parte civilă a tatălui victimei au fost aduse la cunoştinţa lui D. Krombach. Deşi i s-a pretins să se înfăţişeze personal, acesta nu s-a prezentat la audiere. Cour d'assises din Paris a aplicat, prin urmare, procedura judecării în lipsă, prevăzută în art. 627 şi urm. C. proc. pen. francez. Conform art. 630 din codul respectiv, care prevede că nici un avocat al apărării nu se poate prezenta în numele persoanei în contumacie, Cour d'assises a luat o hotărâre fără a-i asculta pe avocaţii împuterniciţi de D. Krombach.

15. Prin decizia din 9 martie 1995, Cour d'assises l-a condamnat pe D. Krombach, declarat vinovat de uciderea din culpă a unei persoane, la o

pedeapsă de cincisprezece ani închisoare. Prin decizia din 13 martie 1995, hotărând asupra cauzei civile, Cour d'assises l-a condamnat pe D. Krombach, tot în lipsă, să-i plătească lui A. Bamberski o despăgubire de 350.000 FRF.

16. La cererea lui A. Bamberski, preşedintele unei camere civile din Landgericht Kempten, având jurisdicţie teritorială, a declarat executorie în Germania decizia din 13 martie 1995. Întrucât Oberlandesgericht a respins recursul formulat de D. Krombach, acesta din urmă a sesizat Bundesgerichtshof printr-o „Rechtsbeschwerde", în cadrul căreia a susţinut că nu s-a putut apăra efectiv împotriva condamnării de către instanţa franceză.

17. În aceste condiţii, Bundesgerichtshof a hotărât să-şi amâne decizia şi să adreseze Curţii următoarele întrebări prejudiciale:

„1)Pot reglementările privind competenţa să se refere la ordinea publică menţionată în art. 27 pct. 1 din Convenţia de la Bruxelles dacă, în cazul unei persoane domiciliate pe teritoriul unui alt stat parte la Convenţie (art. 2 parag. 1 din Convenţia de la Bruxelles), statul de origine şi-a întemeiat competenţa exclusiv pe cetăţenia victimei (conform prevederilor referitoare la Franţa din art. parag. 2 din Convenţia de la Bruxelles)?

În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare:

2) Poate instanţa statului vizat (art. 31 parag. 1 din Convenţia de la Bruxelles), în cadrul ordinii publice la care face referire art. 27 pct. 1 din Convenţia de la Bruxelles, să ţină seama de faptul că instanţa represivă a statului de origine nu a permis apărarea inculpatului printr-un avocat pe latură civilă (art. II din Protocolul din 27 septembrie 1968 privind interpretarea Convenţiei de la Bruxelles), pe motiv că acesta, domiciliat într-un alt stat parte la Convenţie, este anchetat pentru o infracţiune intenţionată şi nu s-a înfăţişat în persoană la judecarea cauzei?

În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare:

3) Poate instanţa statului vizat, în cadrul ordinii publice la care face referire art. 27 pct. 1 din Convenţia de la Bruxelles, să ţină seama de faptul că instanţa statului de origine s-a considerat competentă exclusiv datorită cetăţeniei victimei (vezi prima întrebare de mai sus) şi că instanţa statului de origine a refuzat în plus ca inculpatul în cauză să fie reprezentat de un avocat (vezi a doua întrebare de mai sus)?"

Observații preliminare

18. Prin aceste întrebări, jurisdicția de retrimitere cere Curții să stabilească, în special, care este interpretarea care ar trebui dată noțiunii de „ordine publică a statului vizat" menționată în art. 27 pct. 1 din Convenție.

19. Ar trebui reamintit că această Convenție are ca scop facilitarea, pe cât este posibil, a liberei circulații a procedurilor judiciare, prevăzând o procedură a exequatorului simplă şi rapidă (vezi, în special, hotărârile din 2 iunie 1994, Solo Kleinmotoren, C-414/92, şi din 29 aprilie 1999, Coursier, C-267/97).

20. Rezultă din jurisprudența Curții că procedura în cauză constituie un sistem autonom şi complet, independent de sistemele juridice ale statelor părți la Convenție, şi că principiul securității juridice în ordinea publică comunitară, precum şi obiectivele Convenției în temeiul art. 220 din Tratatul CEE (devenit art. 293 CE) necesită o aplicare uniformă a reglementărilor Convenției şi a jurisprudenței Curții, în acest domeniu, în toate statele părți la Convenție (vezi în special hotărârea din 11 august 1995, SISRO, C-432/93).

21. În ce priveşte art. 27 din Convenție, Curtea a considerat că acesta trebuie interpretat limitativ, reprezentând un obstacol în realizarea unuia din obiectivele fundamentale ale Convenției (Hotărârea Solo Kleinmotoren, menționată anterior, pct. 20). Recurgând la clauza ordinii publice, prevăzută de art. 27 pct. 1 din Convenție, Curtea a precizat că nu se poate face astfel decât în cazuri excepționale (hotărârile din 4 februarie 1988, Hoffmann, C-145/86, şi din 10 octombrie 1996, Hendrikman şi Feyen, C-78/95).

22. Dacă statele parte la Convenție rămân, în principiu, libere să stabilească, în temeiul rezervei menționate în art. 27 pct. 1 din Convenție, în conformitate cu propriile reglementări naționale, cerințele ordinii lor publice, limitele acestei noțiuni țin de interpretarea Convenției.

23. Astfel, dacă nu ține de competența Curții să definească conținutul ordinii publice a unui stat parte la Convenție, îi revine acesteia, totuşi, sarcina de a controla limitele între care judecătorul unui stat parte la Convenție poate recurge la această noțiune, pentru a nu recunoaşte o decizie emisă de o instanță a altui stat parte la Convenție.

24. În acest sens, trebuie evidențiat faptul că, întrucât această Convenție a fost încheiată în baza art. 220 din Tratat şi în cadrul definit de acesta, dispozițiile sale sunt în strânsă legătură cu Tratatul (hotărârea din 10 februarie 1994, Mund & Fester, C-398/92).

25. În jurisprudența constantă a Curții, drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale de drept, a căror respectare este asigurată de Curte (vezi în special Opinia nr. 2/94, din 28 martie 1996). În acest scop, Curtea se inspiră din tradițiile constituționale comune statelor membre, precum și din indicațiile furnizate de instrumentele internaționale privind apărarea drepturilor omului, instrumente la care statele membre au cooperat sau au aderat. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale are, în acest sens, o semnificație specială (vezi, în special, hotărârea din 15 mai 1986, Johnston, C-222/84).

26. Curtea a recunoscut astfel, expres, principiul general de drept comunitar conform căruia orice persoană are dreptul la un proces echitabil, care se inspiră din aceste drepturi fundamentale (hotărârile din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia, C-185/95 P, și din 11 ianuarie 2000, Olanda și Van der Wal/Comisia, C-174/98 P și C-189/98 P).

27. Articolul F alin. (2) din Tratatul UE [devenit, după modificare, art. 6 alin. (2) UE] a consacrat această jurisprudență. În sensul acestei dispoziții, „Uniunea respectă drepturile fundamentale, garantate de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma în 4 noiembrie 1950, și derivate din tradițiile constituționale comune statelor membre, ca principii generale de drept comunitar".

28. Răspunsul la întrebările preliminare va fi formulat ținând seama de aceste considerente.

Cu privire la prima întrebare

29. Prin această întrebare, jurisdicția de retrimitere dorește în principal să clarifice dacă, pentru clauza ordinii publice, menționată în art. 27 pct. 1 din Convenție, judecătorul din statul vizat poate, în cazul unui inculpat domiciliat pe teritoriul statului respectiv, să țină seama de faptul că judecătorul din statul de origine a considerat că este competent având în vedere cetățenia victimei unei infracțiuni.

30. Preliminar, trebuie reamintit că, așa cum este formulat chiar în art. 1 parag. 1 din Convenție, aceasta se aplică deciziilor pronunțate în materie de drept civil, de către un tribunal penal (hotărârea din 21 aprilie 1993, Sonntag, C-172/91).

31. În sistemul Convenției, exceptând anumite ipoteze enumerate în mod exhaustiv în art. 28 parag. 1 din Convenția în cauză, ipoteze care nu corespund faptelor din dosarul pe fond, judecătorul vizat nu poate efectua

controlul competenţei instanţelor din statul de origine. Acest principiu fundamental, enunţat în art. 28 parag. 3 prima parte a tezei din Convenţia menţionată anterior, este întărit de precizarea din a doua parte a tezei aceleiaşi dispoziţii, conform căreia „reglementările privind competenţa nu se referă la ordinea publică menţionată în art. 27 alin. (1)".

32. Rezultă că ordinea publică a statului vizat nu ar putea fi contrară recunoaşterii sau executării unei decizii pronunţate într-un alt stat parte la Convenţie pentru singurul motiv că judecătorul de origine n-ar fi respectat reglementările Convenţiei privind competenţa.

33. Ţinând seama de termenii generali în care este formulat art. 28 parag. 3, o astfel de soluţie trebuie să fie considerată ca fiind, în principiu, aplicabilă, chiar în ipoteza în care judecătorul din statul de origine s-ar fi considerat în mod eronat competent, în legătură cu o parte domiciliată pe teritoriul statului vizat, în temeiul unei reglementări care face apel la un criteriu de cetăţenie.

34. Este necesar a se preciza, ca răspuns la prima întrebare, că judecătorul din statul vizat nu poate, în ce priveşte un pârât domiciliat pe teritoriul statului în cauză, să ţină seama, în privinţa clauzei ordinii publice prevăzută de art. 27 pct. 1 din Convenţie, de simplul fapt că judecătorul din statul de origine s-ar fi considerat competent în temeiul cetăţeniei victimei unei infracţiuni.

Cu privire la a doua întrebare

35. Prin această întrebare, jurisdicţia de trimitere doreşte în principal să clarifice dacă, în ce priveşte clauza ordinii publice menţionată în art. 27 pct. 1 din Convenţie, judecătorul din statul vizat poate, în cazul unui inculpat domiciliat pe teritoriul său şi urmărit în instanţă pentru o infracţiune săvârşită cu intenţie, să ţină seama de faptul că judecătorul din statul de origine i-a refuzat acestuia din urmă dreptul de a fi reprezentat de apărător ales (fără a se înfăţişa în persoană).

36. Trebuie evidenţiat faptul că, interzicând o revizuire de fond a deciziei străine, art. 29 şi art. 34 parag. 3 din Convenţie nu permit judecătorului din statul vizat să refuze recunoaşterea sau executarea deciziei în cauză pentru simplul motiv că ar exista o nepotrivire între regula de drept aplicată de judecătorul din statul de origine şi cea pe care ar fi aplicat-o judecătorul din statul vizat, dacă ar fi fost sesizat în cauză. De asemenea, judecătorul din statul vizat nu ar putea controla exactitatea aprecierilor de fapt sau de drept făcute de judecătorul din statul de origine.

37. Nu se poate recurge la clauza ordinii publice reglementată de art. 27 pct. 1 din Convenţie decât în ipoteza în care recunoaşterea sau executarea hotărârii pronunţate într-un alt stat parte la Convenţie s-ar opune într-un mod inacceptabil ordinii publice din statul vizat, aducând atingere unui principiu fundamental. Pentru a respecta interzicerea revizuirii de fond a deciziei străine, atingerea ar trebui să fie o violare manifestă a unei reguli de drept considerată esenţială în ordinea juridică a statului vizat sau a unui drept recunoscut ca fiind fundamental în ordinea juridică respectivă.

38. Fiind vorba de dreptul care trebuie apărat, la care se face referire în întrebarea preliminară, trebuie remarcat faptul că acesta ocupă un loc esenţial în organizarea şi derularea unui proces echitabil şi între drepturile fundamentale care decurg din tradiţiile constituţionale comune ale statelor membre.

39. Mai exact, C.E.D.O. a hotărât în mai multe rânduri în materie de drept penal că, deşi nu este absolut, dreptul oricărui acuzat de a fi efectiv apărat de un avocat, la nevoie numit din oficiu, se numără printre elementele fundamentale ale unui proces echitabil şi că un acuzat nu pierde beneficiul unui astfel de drept pentru simplul motiv că nu s-a prezentat la dezbateri (vezi C.E.D.O., Deciziile Poitrimol/Franţa din 23 noiembrie 1993, seria A nr.277-A; Pelladoah/Olanda din 22 septembrie 1994, seria A nr. 297-B, şi Van Geyseghem/Belgia din 21 ianuarie 1999, încă nepublicată).

40. Din această decizie reiese că instanţa naţională dintr-un stat parte la Convenţie este îndreptăţită să considere că refuzul de a primi apărarea unui acuzat, absent la dezbateri, constituie o violare evidentă a unui drept fundamental.

41. Jurisdicţia de trimitere doreşte totuşi să clarifice dacă judecătorul din statul vizat are posibilitatea de a ţine cont, în ce priveşte art. 27 pct. 1 din Convenţie, de o violare de o astfel de natură, luând în considerare formularea art. II din Protocol. Acesta din urmă, prevăzând o extindere a sferei de aplicare a Convenţiei în domeniul penal justificată de consecinţele în materie de drept civil sau comercial care pot decurge din sentinţa judecătorească a unei instanţe represive (hotărârea din 26 mai 1981, Rinkau, C-157/80), recunoaşte dreptul de a fi reprezentat de apărător ales în faţa instanţelor represive dintr-un stat parte la Convenţie persoanelor care nu sunt resortisante ale statului în cauză şi care sunt domiciliate într-un alt stat parte la Convenţie, doar dacă acestea sunt trimise în judecată pentru o infracţiune săvârşită din culpă. Această limitare a fost interpretată astfel: Convenţia a urmărit să nu acorde beneficiul apărării fără înfăţişarea persoanei în cauză indivizilor urmăriţi în instanţă pentru

infracţiuni a căror gravitate justifică o astfel de decizie (hotărârea Rinkau, menţionată anterior, pct. 12).

42. Totuşi, din jurisprudenţa Curţii, rezultă, în baza principiilor menţionate în pct. 25 şi 26 ale prezentei hotărâri, că respectarea dreptului la apărare în cadrul oricărei acţiuni penale pusă în mişcare împotriva unei persoane şi care s-ar putea încheia printr-o condamnare constituie un principiu fundamental de drept comunitar, care trebuie să fie respectat chiar şi în absenţa oricărei dispoziţii exprese (vezi în special hotărârile din 29 iunie 1994, Fiskano/Comisie, C-135/92, şi din 24 octombrie 1996, Comisie/Lisrestal ş.a., C-32/95 P).

43. În plus, Curtea a hotărât că, deşi scopul Convenţiei este acela de a asigura simplificarea formalităţilor cărora le sunt subordonate recunoaşterea şi executarea reciproce ale hotărârilor judecătoreşti, acest obiectiv nu ar putea fi totuşi atins prin restrângerea dreptului la apărare (hotărârea din 11 iunie 1985, Debaecker şi Plouvier, C- 49/84).

44. Rezultă astfel că recurgerea la clauza ordinii publice trebuie considerată ca fiind posibilă în cazurile excepţionale în care garanţiile menţionate în legislaţia statului de origine şi chiar în Convenţie nu sunt suficiente pentru a proteja inculpatul de o încălcare manifestă a dreptului său de a se apăra în faţa judecătorului de origine, drept recunoscut de Convenţia europeană a drepturilor omului. Prin urmare, art. II din Protocol nu ar putea fi interpretat ca opunându-se posibilităţii ca judecătorul din statul vizat să poată ţine cont, în ce priveşte ordinea publică menţionată în art. 27 pct. 1 din Convenţie, de faptul că, în cadrul unei acţiuni în daune-interese izvorâtă dintr-o infracţiune, judecătorul din statul de origine nu a permis apărarea inculpatului, trimis în judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni intenţionate, pentru simplul motiv că acesta din urmă nu s-a prezentat la proces.

45. Este necesar a se preciza, ca răspuns la a doua întrebare, că judecătorul din statul vizat poate, în cazul unui inculpat domiciliat pe teritoriul său şi trimis în judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni intenţionate, să ţină seama, în ce priveşte clauza ordinii publice menţionată în art. 27 pct. 1 din Convenţie, de faptul că judecătorul din statul de origine a refuzat inculpatului dreptul de a fi reprezentat de apărător ales.

Cu privire la a treia întrebare

46. Ţinând seama de răspunsul la a doua întrebare, nu mai este cazul să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

47. Cheltuielile suportate de guvernele german și francez, precum și de Comisie, care au prezentat Curții observații, nu pot fi restituite. Întrucât această procedură are natura juridică a unei cereri incidente în cauza aflată pe rolul instanței naționale, aceasta din urmă are competența să se pronunțe asupra cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

Articolul 27 pct. 1 din Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea deciziilor în materie de drept civil și comercial, modificată de Convenția din 9 octombrie 1978, privind aderarea Regatului Danemarcei, a Irlandei și a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, și de Convenția din 25 octombrie 1982, privind aderarea Republicii Elene, trebuie interpretat astfel:

1) Judecătorul din statul vizat nu poate, în cazul unui acuzat domiciliat pe teritoriul său, să țină seama, în ce privește clauza ordinii publice prevăzută în art. 27 pct. 1 din convenția menționată anterior, de simplul fapt că judecătorul din statul de origine s-a considerat competent după criteriul cetățeniei persoanei vătămate.

2) Judecătorul din statul vizat poate, în cazul unui inculpat domiciliat pe teritoriul său și trimis în judecată pentru o infracțiune săvârșită cu intenție, să țină seama, în ce privește clauza ordinii publice prevăzută în art. 27 pct. 1 din convenția menționată anterior, de faptul că judecătorul din statul de origine i-a refuzat inculpatului dreptul de a fi reprezentat de apărător ales, deși nu s-a prezentat la proces.

14.

Hotărârea Curții din 5 octombrie 2000, în cauza Republica Federală Germania c. Parlamentul European și Consiliul UE, C-376/98

Armonizarea legislațiilor – Protecția sănătății publice

Directivă – publicitatea și sponsorizarea pentru produsele din tutun – interdicție – nulitate

1. Dacă art. 129 alin. (4) prima liniuță din Tratat exclude orice armonizare a dispozițiilor legale și de reglementare a Statelor membre urmărind protejarea și ameliorarea sănătății umane, această dispoziție nu implică totuși faptul că măsuri de armonizare adoptate pe baza altor dispoziții din Tratat nu pot avea o incidență asupra protejării sănătății umane. Articolul 129 alin. (1) parag. 3 prevede că normele în domeniul protecției sănătății sunt o componentă a altor politici din Comunitate. Totuși, recursul la alte articole din Tratat ca temei juridic nu poate fi utilizat pentru a eluda excluderea expresă a oricărei armonizări enunțată în art. 129 alin. (4), prima liniuță, din Tratat.

2. Măsurile menționate în art. 100 A alin. (1) din Tratat sunt destinate să amelioreze măsurile de stabilire și de funcționare a pieței interne. Interpretarea acestui articol în sensul că ar conferi legiuitorului comunitar o competență generală pentru a reglementa piața internă este nu numai contrară formulării dispozițiilor menționate anterior, ci incompatibilă și cu principiul consacrat în art. 3 B din Tratatul CEE (devenit art. 5 CE) conform căruia competențele Comunității sunt competențe de atribuție.

În afară de aceasta, un act adoptat în temeiul art. 100 A din Tratat trebuie să aibă efectiv ca obiect ameliorarea măsurilor de stabilire și de funcționare a pieței interne. Dacă simpla constatare de nepotriviri între reglementările naționale, ca și riscul abstract al încălcărilor libertăților fundamentale sau de denaturare a concurenței care pot decurge din aceasta, era suficientă pentru a justifica alegerea art. 100 A ca temei juridic, controlul jurisdicțional al respectării bazei juridice ar putea fi lipsit de eficacitate. Curtea ar fi atunci împiedicată să-și exercite funcțiunea care-i incumbă în temeiul art. 164 din Tratatul CEE (devenit art. 220 CE), și anume de a asigura respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea Tratatului.

Considerațiile care preced se aplică și la interpretarea art. 57 alin. (2) din Tratat, combinat cu art. 6 din Tratat, care se referă în mod expres la măsurile destinate să faciliteze accesul la activitățile de servicii și la exercitarea acestora, având ca obiect și să confere legiuitorului comunitar o competență specifică pentru adoptarea măsurilor destinate să amelioreze funcționarea pieței interne.

Din moment ce condițiile trimiterii la art. 100 A, art. 57 alin. (2) și art. 66 ca temei juridic sunt îndeplinite, legiuitorul comunitar nu poate fi împiedicat să se bazeze pe acest temei juridic, pe motiv că protecția sănătății publice este determinantă în opțiunile care urmează să fie

făcute. Dimpotrivă, art. 129 alin. (1) parag. 3 prevede că normele în domeniul protecției sănătății sunt o componentă a altor politici ale Comunității, iar art. 100 A alin. (3) cere în mod expres ca, în armonizarea realizată, să se garanteze un nivel ridicat de protecție a sănătății persoanelor.

3. Directiva 98/43 interzice orice formă de publicitate sau de sponsorizare pentru produsele din tutun, orice distribuire gratuită care are ca scop sau ca efect promovarea acestor produse. Rămân, totuşi, în afara domeniului de aplicare a directivei, comunicările între specialiştii participanți la comerțul cu tutun, publicitatea la locul de vânzare şi cea inserată în publicațiile editate şi imprimate în țările terțe care nu sunt în principal destinate pieței comunitare.

Articolul 100 A din Tratat poate deci permite, în principiu, adoptarea unei directive de interzicere a publicității pentru produsele din tutun în publicații periodice, reviste şi ziare, în vederea asigurării liberei circulații a acestor produse de presă, aşa cum Directiva 89/552 interzice, în art. 13, publicitatea televizată pentru produsele din tutun, cu scopul de a promova libera transmisie a programelor de televiziune.

Totuşi, pentru o mare parte a formelor de publicitate pentru produsele din tutun, interzicerea lor, care rezultă din art. 3 alin. (1) din Directivă nu poate fi justificată de necesitatea eliminării obstacolelor din calea liberei circulații a suporturilor publicitare sau a liberei prestări de servicii în domeniul publicității. Este cazul, în special, al interzicerii publicității prin afişe, umbrele de soare, scrumiere şi alte obiecte utilizate în hoteluri, restaurante, cafenele, precum şi al interzicerii mesajelor publicitare la cinema, interdicții care nu contribuie deloc la facilitarea schimburilor produselor în cauză.

Un act adoptat în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat poate conține dispoziții care nu contribuie la eliminarea obstacolelor în calea exercitării libertăților fundamentale, ca urmare a faptului că sunt necesare pentru a evita eludarea anumitor interdicții având un astfel de obiectiv. Este necesar să se verifice dacă directiva contribuie efectiv la eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații a mărfurilor şi a liberei prestări de servicii, precum şi la eliminarea denaturării concurenței.

Obiect: Acțiune în anularea Directivei Parlamentului European şi a Consiliului 98/43/CE din 6 iulie 1998 privind armonizarea dispozițiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre privind publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun (J. Of. L 213, p. 9).

CURTEA,

1. Prin cererea înregistrată la grefa Curţii la data de 19 octombrie 1998, Republica Federală Germania, în temeiul art. 173 din Tratatul CEE (devenit, după modificare, art. 230 CE), a cerut anularea Directivei Parlamentului European şi Consiliului 98/43/CE din 6 iulie 1998 privind armonizarea dispoziţiilor legale, de reglementare şi administrative a statelor membre privind publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun (J. Of. L 213, p. 9, denumită în continuare „Directiva").

2. Prin ordonanţa preşedintelui Curţii din 30 aprilie 1999, Republica Franceză, Republica Finlanda, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord şi Comisia CE au fost admise să intervină în sprijinirea concluziilor Parlamentului European şi ale Consiliului UE.

3. Directiva s-a adoptat în temeiul art. 57 alin. (2) din Tratatul CEE [devenit, după modificare art. 47 alin. (2) CE], art. 66 din Tratatul CEE (devenit art. 55 CE) şi art. 100 A din Tratatul CEE (devenit, după modificare art. 95 CE).

4. Directiva stipulează în art. 2:

«În sensul prezentei directive, se înţeleg prin:

- „produse din tutun": toate produsele destinate să fie fumate, prizate, supte sau mestecate, în măsura în care sunt făcute, fie şi parţial, din tutun;

- „publicitate": orice formă de comunicare comercială care are ca scop sau ca efect direct sau indirect promovarea produselor din tutun, inclusiv publicitatea care, fără să facă menţionarea directă a produselor din tutun, încearcă să eludeze interdicţia de publicitate utilizând nume, mărci, simboluri sau alte elemente distinctive ale produselor din tutun;

- „sponsorizare": orice contribuţie, publică sau privată, la un eveniment sau la o activitate, care are ca scop sau ca efect direct sau indirect promovarea unui produs de tutun;

- „puncte de vânzare a tutunului": orice loc unde produsele de tutun sunt oferite spre vânzare.»

5. În sensul art. 3 din Directivă:

„1. Fără a aduce atingere Directivei 89/552/CEE, orice formă de publicitate sau de sponsorizare se interzice în Comunitate.

2. Alineatul (1) nu interzice ca un stat membru să poată permite ca un nume deja utilizat cu bună-credinţă în acelaşi timp pentru produse din tutun şi alte produse sau servicii care au fost comercializate sau oferite de către aceeaşi societate comercială sau de societăţi diferite înainte de 30 iulie 1998 să fie utilizat în scopuri publicitare pentru celelalte produse sau servicii.

Cu toate acestea, numele respectiv nu poate fi utilizat decât sub un aspect distinct de cel utilizat pentru produsul din tutun, cu excepţia oricărui alt semn distinctiv deja utilizat pentru un produs din tutun.

3. a) Statele membre se asigură că nici un produs din tutun nu poartă numele, marca, simbolul sau orice alt element distinctiv ale altui produs sau serviciu, decât dacă acest produs din tutun nu a fost deja comercializat sub acest nume, marcă, simbol sau orice alt element distinctiv la data menţionată în art. 6 alin. (1).

b) Interdicţia stipulată la alin. (1) nu poate fi eludată, pentru nici un alt produs sau serviciu pus sau oferit pe piaţă începând cu data vizată în art. 6 alin. (1), prin utilizarea numelor, mărcilor, simbolurilor sau altor elemente distinctive deja utilizate pentru un produs din tutun.

În acest scop, numele, marca, simbolul sau orice alt element distinctiv al produsului sau serviciului trebuie să fie prezentate sub un aspect distinct de cel utilizat pentru produsul din tutun.

4. Se interzice orice altă distribuire gratuită care are drept scop sau ca efect direct sau indirect promovarea unui produs din tutun.

5. Prezenta directivă nu se aplică:

- informărilor destinate exclusiv specialiştilor participanţi la comerţul cu tutun,

- la prezentarea produselor din tutun puse în vânzare şi la afişarea preţurilor la punctele de vânzare a tutunului,

- la publicitatea destinată cumpărătorului în unităţi specializate cu vânzarea produselor din tutun şi în vitrina lor sau când este vorba despre locuri de vânzare a articolelor şi a diverselor servicii, în spaţii rezervate vânzării produselor din tutun ca şi la punctele de vânzare care, în Grecia, se află sub incidenţa unui sistem special de acordare a licenţelor din raţiuni sociale (numite „periptera"),

- la vânzarea publicaţiilor care conţin publicitate pentru produsele din tutun, editate şi imprimate în ţările terţe, din moment ce aceste publicaţii nu sunt în principal destinate pieţei comunitare."

6. În sensul art. 4 din Directivă:

„Statele membre se asigură să existe mijloace adecvate şi eficace pentru a asigura şi controla aplicarea dispoziţiilor naţionale luate în cadrul prezentei directive. Aceste mijloace pot conţine dispoziţii care să permită persoanelor sau organizaţiilor care au, conform legislaţiei naţionale, un interes legitim în eliminarea unei publicităţi incompatibile cu prezenta directivă, să intenteze acţiune în justiţie împotriva acestei publicităţi sau să sesizeze organul administrativ concurent pentru a statua asupra plângerilor sau a angaja urmări judiciare corespunzătoare."

7. Articolul 5 din Directivă dispune:

„Prezenta directivă nu aduce atingere posibilității statelor membre să prevadă, în condițiile Tratatului, exigențele cele mai stricte pe care le consideră necesare pentru a asigura protejarea sănătății persoanelor, în ceea ce privește publicitatea sau sponsorizarea pentru produsele din tutun."

8. În sensul art. 6 din Directivă:

„1. Statele membre pun în vigoare dispozițiile legale, de reglementare și administrative necesare pentru a se conforma cu prezenta directivă până la 30 iulie 2001 cel târziu. Ele informează imediat Comisia în legătură cu aceasta.

Atunci când statele membre adoptă aceste dispoziții, acestea conțin o trimitere la prezenta directivă sau sunt însoțite de o asemenea trimitere în timpul publicării oficiale. Modalitățile acestei referiri sunt hotărâte de către statele membre.

2. Statele membre comunică Comisiei textul prevederilor principale de drept intern pe care le adoptă în domeniul reglementat de prezenta directivă.

3. Statele membre pot amâna punerea în aplicare a dispozițiilor art. 3 alin. (1):

- cu un an în ceea ce privește presa
- cu doi ani în ceea ce privește sponsorizarea.

În cazuri excepționale și din motive temeinic justificate, statele membre pot continua să autorizeze sponsorizarea existentă la evenimente sau activități organizate la nivel mondial pentru o perioadă suplimentară de trei ani care se încheie la 1 octombrie 2006 cel târziu, cu condiția ca:

- sumele destinate acestei sponsorizări să scadă pe parcursul perioadei de tranziție,
- să se aplice măsurile de limitare voluntară în scopul reducerii vizibilității publicității în timpul evenimentelor sau activităților avute în vedere."

9. În sprijinirea cererii, Republica Federală Germania invocă șapte considerente, pe motiv că art. 100 A din Tratat nu constituie un temei juridic adecvat pentru directivă, nu se respectă dispozițiile art. 57 alin. (2) și ale art. 66 din Tratat, se încălcă principiului proporționalității, se încălcă principiul de subsidiaritate, se încălcă drepturile fundamentale, nu se respectă dispozițiile art. 30 și art. 36 din Tratatul CEE (devenite, după modificare, art. 28 CE și art. 30 CE) și, respectiv, întrucât nu se respectă dispozițiile art. 190 din Tratatul CEE (devenit art. 253 CE).

10. Reclamantul și intimații consideră că observațiile și comentariile lor privind art. 100 A se aplică și la interpretarea art. 57 alin. (2) și art. 66 din Tratat.

11. Prin urmare, este cazul să se aprecieze împreună considerentele care pretind că art. 100 A, art. 57 alin. (2) și art. 66 din Tratat au fost în mod greșit alese ca temei juridic al directivei.

Cu privire la motivele potrivit cărora temeiul juridic a fost ales greșit

Argumentele părților

12. Reclamantul consideră că art. 100 A din Tratat nu constituie un temei juridic adecvat pentru directivă, bazându-se atât pe caracteristicile pieței de publicitate pentru produsele din tutun, cât și pe analiza art. 100 A.

13. În ceea ce privește, în primul rând, caracteristicile pieței, reclamantul arată că publicitatea pentru produsele din tutun este o activitate ale cărei efecte nu trec dincolo de frontierele fiecărui stat membru.

14. În această privință, reclamantul subliniază că, dacă publicitatea pentru produsele din tutun este deseori concepută la nivel de fabricant, prezentarea concretă a suportului publicitar la consumator rezultă dintr-o strategie axată pe particularitățile fiecărei piețe. Fondul muzical, alegerea culorilor și alte elemente ale produselor publicitare, adaptate specificității culturale proprii fiecărui stat membru, iau o formă concretă la nivel național.

15. În cazul suporturilor publicitare numite „statice" cum sunt afișele, cinematograful și cele utilizate în sectorul numit „Horeca" (hoteluri, restaurante, cafenele), ca umbrelele de soare și scrumierele, este vorba de mărfuri în care comerțul cu statele membre este practic inexistent și care nu a fost până în prezent supus nici unei restricții. Din motive fiscale, practica publicitară de distribuire gratuită este limitată la piețele naționale.

16. În cazul suporturilor publicitare numite „non-statice", numai presa reprezintă importanță pe plan economic. Cu siguranță, revistele și cotidienele constituie suporturi publicitare pentru produsele din tutun, dar comerțul intracomunitar cu aceste publicații este foarte redus. Revistele nu se exportă în alte state membre decât într-un procent de sub 5%. În ceea ce privește cotidienele, sunt mult mai puțin utilizate decât revistele în vehicularea acest tip de publicitate. În Germania, în anul 1997, ponderea publicității pentru produsele din tutun în venitul publicitar global al cotidienelor a fost de 0,04 %.

17. Importanță scăzută a comerțului transfrontalier cu presa explică faptul că acesta nu este supus restricțiilor din partea statelor membre care interzic presei lor naționale să accepte publicitatea pentru produsele din tutun. Legile belgiene și irlandeze autorizează importul articolelor de

presă conținând o asemenea publicitate, iar cererile de interdicție a acestui import nu au avut câștig de cauză în fața jurisdicțiilor franceze.

18. Dacă este vorba despre produse de „diversificare" care fac obiectul art. 3 alin. (2) din Directivă, reclamantul arată că imprecizia acestei dispoziții poate da loc unei interpretări diferite conținând noi restricții în calea schimburilor. În orice caz, directiva nu prevede o clauză a liberului schimb împiedicând statele membre care nu utilizează posibilitatea oferită de respectiva dispoziție să se opună comercializării produselor provenite din satele membre care au utilizat o astfel de posibilitate.

19. În ceea ce privește prestarea de servicii furnizate de agențiile de publicitate, reclamantul arată că activitatea care constă în elaborarea strategiilor publicitare centralizate, precum și activitatea intelectuală pe care o presupune publicitatea nu se încadrează în domeniul reglementat de directivă. Într-adevăr, art. 2 pct. (2) din Directivă nu definește publicitatea decât ca utilizarea efectivă a mijloacelor publicitare orientate către consumator.

20. În ceea ce privește sponsorizarea, pe de-o parte relațiile între sponsor și organizator au loc în cea mai mare parte la nivel național întrucât și unul și celălalt se află în mod normal stabiliți în același stat membru. În plus, chiar și atunci când nu acesta este cazul, nu există nici un obstacol în calea sponsorizării rezultând din legislațiile naționale, deoarece punerea la dispoziție a suprafețelor publicitare la locul manifestației se realizează pe plan local. Pe de altă parte, retransmiterea televizată a evenimentelor sponsorizate nu este nici ea supusă la nici o restricție.

21. În ceea ce privește denaturarea concurenței provenită din divergențele dintre legislațiile naționale, reclamantul subliniază că, luând în considerare primul motiv din directivă, aceasta nu are ca obiectiv eliminarea acestei denaturări în sectorul industriei tutunului.

22. În privința producătorilor de produse publicitare, aceștia nu activează decât într-o măsură nesemnificativă peste frontiere și nu există nici un raport de concurență între ei, datorită orientării, înainte de toate naționale, a strategiilor publicitare în favoarea tutunului. În ceea ce privește presa, articolele importate nu intră în concurență cu mijloacele mass media scrise pe plan local și nu ating în nici un caz, în statul membru de destinație, o pondere pe piață care să poată fi considerată importantă.

23. În ceea ce privește, în al doilea rând, analiza art. 100 A din Tratat, reclamantul arată mai întâi că respectivul articol dă competență legiuitorului comunitar de a armoniza legislațiile naționale în măsura în care armonizarea este necesară în vederea favorizării pieței interne. Cu riscul de a face

imposibil orice control jurisdicţional al alegerii art. 100 A ca temei juridic, o simplă aluzie la acest articol în motivele actului adoptat nu este suficientă. Trebuie ca actul să contribuie efectiv la ameliorarea pieţei interne.

24. Or, nu acesta este cazul în speţă. Dat fiind că singura publicitate acceptată, şi anume aceea efectuată în locurile de vânzare, nu reprezintă decât 2% din cheltuielile de publicitate ale industriei tutunului, directiva implică, în fapt, o interdicţie totală a acestei publicităţi. În consecinţă, în loc să favorizeze comerţul cu suporturile publicitare ale produselor din tutun şi libera prestaţie a serviciilor în acest domeniu, directiva elimină aproape în întregime aceste libertăţi. În afară de aceasta, potrivit reclamantului, directiva creează noi obstacole, inexistente înainte, în calea schimburilor. Astfel, pe piaţa produselor din tutun, interdicţia publicităţii face aproape imposibil importul şi comercializarea produselor noi şi conduce la slăbirea comerţului interstatal.

25. În ceea ce priveşte problema de a şti dacă armonizarea urmărită de directivă era necesară pentru a elimina denaturarea concurenţei, reclamantul adaugă la consideraţiile sale anterioare privind piaţa publicităţii pentru produsele din tutun că directiva creează, de altfel, denaturări ale concurenţei până atunci inexistente şi pe pieţe în afara industriei tutunului.

26. Acesta ar fi cazul produselor de diversificare la care se referă art. 3 alin. (2) din Directivă. Această dispoziţie conţine condiţii atât de restrictive încât societăţile care fabrică aceste produse sunt obligate fie să-şi închidă întreprinderile, fie să suporte costuri suplimentare împovărătoare, ceea ce ar putea avea ca rezultat transferuri importante de părţi ocupate din piaţă în favoarea concurenţilor.

27. Este adevărat că, după cum rezultă din jurisprudenţa Curţii, armonizarea legislativă poate avea ca scop legitim prevenirea apariţiei obstacolelor viitoare în calea schimburilor, provenite din evoluţia eterogenă a legislaţiilor naţionale. Totuşi, directiva nu face decât să introducă, definitiv şi în mod durabil, noi obstacole în calea comerţului.

28. În cazul altor directive care se întemeiază pe dispoziţiile art. 100 A din Tratat şi care interzic anumite activităţi, reclamantul arată că aceste acte sunt diferite de directiva atacată. Astfel, interdicţia publicităţii mincinoase vizează favorizarea schimburilor transfrontaliere garantând o publicitate loială la nivel comunitar; în acelaşi mod, interdicţia de utilizare a anumitor compuşi din produse, a anumitor procedee de fabricaţie sau a unor forme de comercializare nocive pentru sănătate urmăreşte crearea unei pieţe interne pentru produsele în cauză, permiţând să fie fabricate, comercializate sau consumate fără riscuri pentru sănătate.

29. Reclamantul subliniază de asemenea că alegerea art. 100 A ca temei juridic nu trebuie să fie posibilă decât în cazul în care limitarea libertăților fundamentale și denaturarea concurenței sunt importante. În această privință, reclamantul observă că jurisprudența Curții privind art. 30 și art. 36 din Tratat, conform căreia aceste dispoziții interzic chiar și obstacolele minime în calea schimburilor, nu se poate transpune într-un domeniu în care este vorba despre delimitarea competențelor între Comunitate și statele membre. Dacă legiuitorul comunitar ar putea armoniza legislațiile naționale chiar în absența unei incidențe sensibile asupra pieței interne, ar fi posibil să se adopte directive în orice domeniu, iar controlul jurisdicțional al respectării art. 100 A ar deveni superfluu.

30. Această interpretare a art. 100 A din Tratat își găsește, pe de altă parte, sprijin în jurisprudența Curții (Hotărârile din 18 martie 1980, Commission/Italie, C-91/79, și din 11 iunie 1991, Comisie/Consiliu, numit „Dioxid de titan", C-300/89).

31. Or, considerațiile reclamantului, rezumate la pct. 13 și 22 din prezenta hotărâre, demonstrează în mod evident inexistența obstacolelor importante în fața schimburilor de suporturi publicitare pentru produsele din tutun și a liberei prestații de servicii de către agențiile de publicitate, precum și absența denaturării sensibile a concurenței între aceste agenții.

32. În sfârșit, reclamantul scoate în evidență că recursul la art. 100 A nu este posibil atunci când „centrul de gravitație" a unei măsuri nu constă în favorizarea unei piețe interne ci în protejarea sănătății publice.

33. Conform unei jurisprudențe constante, Comunitatea nu poate lua ca temei juridic art. 100 A atunci când actul care urmează să fie adoptat are ca efect numai în mod accesoriu armonizarea normelor pieței în interiorul Comunității (Hotărârile din 4 octombrie 1991, Parlament/Consiliu, C-70/88; din 17 martie 1993, Commisia/Consiliu, C-155/91; din 28 iunie 1994, Parlament/Consiliu, C-187/93, și din 12 noiembrie 1996, Regatul Unit/Consiliu, C-84/94).

34. Or, atât geneza directivei, cât și analiza conținutului și obiectivului ei demonstrează că „centrul de gravitație" al acestui act este protecția sănătății publice.

35. În ceea ce privește hotărârea „Dioxid de titan", menționată anterior, reclamantul subliniază că directiva atacată este diferită de cea care era în cauză în respectiva decizie. Într-adevăr, conform acesteia, în dosarul „Dioxid de titan", politica mediului și realizarea pieței interne erau urmărite la același nivel și fiecare dintre aceste obiective ale Comunității beneficia de un temei juridic propriu, art. 130 R din Tratatul CEE

(devenit, după modificare, art. 174 CE) și, respectiv, art. 100 A din Tratat, permițând armonizarea reglementărilor naționale. Or, nu acesta este cazul în prezenta speță, politica de sănătate publică fiind „centrul de gravitație" al directivei, iar măsurile de armonizare în acest domeniu fiind în mod expres interzise prin art. 129 alin. (4) prima liniuță din Tratatul CEE [devenit, după modificare, art. 152 alin. (4) paragraful 1 CE].

36. Parlamentul, Consiliul și intervenienții care îi susțin consideră că directiva a fost adoptată în mod valabil pe baza art. 100 A din Tratat, întemeindu-și poziția lor, pe de-o parte, pe existența unei piețe interne în sectorul publicității pentru produsele de tutun și, pe de altă parte, pe analiza art. 100 A.

37. Parlamentul, Consiliul și Comisia arată că există o piață internă în sectorul publicității pentru produsele din tutun, în care campaniile publicitare sunt deseori centralizate și concepute de către agenții stabilite în Comunitate. Dacă punerea în aplicare a strategiilor publicitare și a temelor publicitare alese se efectuează la nivel național, alegerea temelor, selectarea simbolurilor, a logo-urilor și a altor elemente se elaborează și se oferă la nivel transfrontalier, vizând consumatorii din mai multe state membre.

38. În ceea ce privește sectorul *Horeca*, Consiliul arată că, deși efectul publicității este limitat la publicul local, suporturi publicitare identice se pot utiliza în mai multe state membre, limba utilizată fiind deseori engleza.

39. Cât privește distribuirea gratuită, Parlamentul și Consiliul subliniază aspectele transfrontaliere ale acestei forme de publicitate, care se încadrează într-un concept publicitar definit și pus în aplicare în mod uniform pentru o marcă. Parlamentul adaugă că interzicerea distribuirii gratuite se justifică prin necesitatea împiedicării ocolirii reglementării.

40. Libera circulație a revistelor, în special a celor pe care companiile aeriene le pun la dispoziția pasagerilor în timpul zborurilor intracomunitare, precum și a ziarelor publicate într-un stat membru și circulând în alte state membre, care conțin publicitate pentru produsele din tutun, ar putea fi împiedicată în urma divergențelor legislative existente.

41. În ceea ce privește produsele de diversificare, Parlamentul și Consiliul relevă că, spre deosebire de cele susținute de reclamant, art. 3 alin. (2) din Directivă este o dispoziție precisă și trebuie interpretată în sensul că un stat membru nu poate împiedica comercializarea unui produs legal pus pe piață într-un alt stat membru care s-a prevalat de posibilitatea care îi este oferită prin respectiva dispoziție.

42. Parlamentul și Consiliul menționează că sponsorizarea deține și elemente transfrontaliere. În această privință, aceștia observă că suportu-

rile publicitare utilizate în evenimentele sponsorizate, ca şi maşinile, uniformele piloţilor de curse şi panourile ridicate de-a lungul circuitului, nu au ca ţintă numai publicul local. În orice caz, conform Consiliului, este suficient ca sponsorul şi societatea sponsorizată să fie stabilite în state membre diferite pentru a se stabili un context transfrontalier

43. În sfârşit, Parlamentul, Consiliul şi Comisia subliniază că, ţinând seama de divergenţele dintre legislaţiile naţionale, agenţiile publicitare nu ar putea concepe şi oferi concepte publicitare uniforme la nivel comunitar.

44. Conform acestora, directiva care, datorită apropierii dispoziţiilor legislative, creează un cadru uniform pentru publicitatea pentru produsele din tutun pe piaţa internă, ar putea fi adoptată în mod valabil pe baza art. 100 A din Tratat.

45. În această privinţă, Parlamentul, Consiliul şi Comisia arată că această competenţă conferită de dispoziţia respectivă a Consiliului nu urmăreşte neapărat liberalizarea schimburilor, ci regularizarea pieţei. Aceasta explică faptul că directivele conţinând anumite interdicţii s-au putut adopta pe baza art. 100 A.

46. Astfel, Directiva Consiliului 92/41/CEE din 15 mai 1992 de modificare a Directivei 89/622/CEE privind armonizarea dispoziţiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre în domeniul etichetării produselor din tutun (J. Of. L 158, p. 30) interzice punerea pe piaţă a tutunului destinat utilizării orale, iar Directiva Consiliului 91/339/CEE din 18 iunie 1991 privind a unsprezecea modificare a Directivei 76/769/CEE privind armonizarea dispoziţiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre privitoare la limitarea punerii pe piaţă şi de utilizarea anumitor substanţe şi preparate periculoase (J. Of. L 186, p. 64) duce la interzicerea totală a utilizării substanţelor enumerate în documentul respectiv.

47. În domeniul publicităţii, directive ca Directiva Parlamentului European şi a Consiliului 97/55/CE din 6 octombrie 1997 de modificare a Directivei 84/450/CEE privind publicitatea mascată în scopul de a include în aceste prevederi publicitatea comparativă (J. Of. L 290, p. 18) şi Directiva Consiliului 92/28/CEE din 31 martie 1992 privind publicitatea făcută medicamentelor de uz uman (J. Of. L 113, p. 13) nu au ca obiectiv liberalizarea schimburilor. Această din urmă directivă conţine îndeosebi, mari interdicţii de publicitate, în special publicitatea în favoarea medicamentelor pentru care nu a fost eliberată o autorizaţie de punere pe piaţă conformă cu dreptul comunitar [art. 2 alin. (1)], precum şi a medicamentelor care nu pot fi eliberate decât cu prescripţie medicală [art. 3 alin. (1) prima liniuţă].

48. Parlamentul, Consiliul și Comisia menționează de asemenea alte directive care conțin anumite interdicții parțiale, cum ar fi cea privind publicitatea televizată pentru produsele din tutun [Directiva Consiliului 89/552/CEE din 3 octombrie, urmărind coordonarea anumitor dispoziții legale, de reglementare și administrative ale statelor membre privind exercitarea activității de televiziune (J. Of. L 298, p. 23)], precum și măsuri care au o legătură indirectă cu libertățile fundamentale, ca cele care privesc ora de vară [cea de-a șaptea Directivă a Parlamentului European și a Consiliului 94/21/CE din 30 mai 1994 cu privire la dispozițiile privind ora de vară (J. Of. L 164, p. 1)] sau accesul la rețeaua telefonică internațională în Comunitate [Decizia Consiliului 92/264/CEE din 11 mai 1992, privind adoptarea unui prefix comun pentru accesul la rețeaua telefonică internațională în Comunitate (J. Of. L 137, p. 21)].

49. Recursul la art. 100 A din Tratat nu se limitează la cazul în care divergențele legislative dau efectiv loc la încălcări ale libertăților fundamentale sau la denaturări ale concurenței. Așa cum a arătat această Curte în hotărârea din 13 iulie 1995, Spania/Consiliu (C-350/92), este suficient ca nepotrivirile între legislațiile statelor membre să amenințe încălcarea libertăților fundamentale. Recursul la art. 100 A este chiar posibil pentru a se preveni o evoluție eterogenă a legislațiilor naționale, ducând la noi disparități (hotărârea Spania/Consiliu, menționată anterior, pct. 35).

50. În ceea ce privește argumentul înaintat de către reclamant potrivit căruia alegerea art. 100 A ca temei juridic nu trebuie să fie posibilă decât în cazul în care divergențele legislative dau naștere la piedici serioase în calea schimburilor sau la denaturări importante ale concurenței, Consiliul subliniază că această delimitare, dedusă din dreptul concurenței, nu poate fi utilizată în domeniul art. 100 A. Delimitarea competențelor trebuie să fie determinată de criterii obiective și universale.

51. Comisia arată de asemenea că, în speță, există denaturări reale ale concurenței. În această privință, ea arată că, ținând cont de divergențele legislative existente, agențiile de publicitate nu au aceleași șanse de a realiza profituri, în funcție de locația lor sau de piața pe care își desfășoară activitatea. În caz de simplă toleranță cu privire la ziarele sau periodicele din alte state membre, în pofida unei legislații restrictive pentru presa din statul membru în cauză, se produce o denaturare a concurenței chiar în acest stat.

52. Fiind vorba de sponsorizare, asemenea divergențe au o influență asupra alegerii locului de desfășurare a manifestărilor sponsorizate de către fabricanții de tutun, ceea ce ar antrena consecințe economice impor-

tante atunci când este vorba de competiții sportive precum cursele de Formula 1.

53. În sfârşit, producătorii şi vânzătorii produselor din tutun nu beneficiază de aceleaşi condiții de concurență pentru a exercita o acțiune asupra pozițiilor lor pe piață. Într-adevăr, în statele membre cu o legislație restrictivă, operatorii economici nu ar putea menține sau ameliora poziția lor pe piață decât printr-o concurență de prețuri.

54. Referitor la argumentul reclamantului potrivit căruia protecția sănătății publice ar constitui „centrul de gravitație" al directivei, Parlamentul, Consiliul şi Comisia afirmă că din jurisprudența Curții rezultă că elementul esențial care trebuie luat în considerare pentru aprecierea alegerii temeiului juridic al unui act este textul actului în discuție. Or, reiese din formularea şi din locul celui de-al treilea şi al patrulea motiv din directivă că protecția sănătății persoanelor constituie un obiectiv al acesteia, urmat în context de dispozițiile din art. 100 A alin. (3) şi (4) din Tratat, dar că aceasta nu constituie obiectivul său principal.

55. La fel, al doilea motiv şi art. 5 din Directivă, recunoscând dreptul statelor membre de a stabili dispoziții mult mai stricte decât cele prevăzute în directivă pentru a asigura protecția sănătății publice, demonstrează de asemenea într-o manieră clară caracterul accesoriu şi subordonat al imperativului protecției sănătății persoanelor.

56. Comisia relevă, în această privință, că marea importanță a protecției sănătății publice în directivă se explică prin faptul că protecția constituie obiectivul principal, chiar unic, al măsurilor naționale care au făcut obiectul armonizării legislative, dar că devine, în cadrul directivei, un obiectiv secundar.

57. Parlamentul, Consiliul şi Comisia subliniază, în sfârşit, că dacă directiva impune o interdicție cuprinzătoare a publicității pentru produsele din tutun, aceasta rezultă din obligativitatea impusă prin art. 100 A alin. (3) din Tratat de a se lua ca punct de reper un nivel ridicat de protecție a sănătății persoanelor, precum şi necesitatea prevenirii riscului de eludare a interdicției.

58. Conform Guvernului Regatului Unit, reclamantul scoate în mod nejustificat în evidență că Directiva este incorect întemeiată pe dispozițiile art. 100 A din Tratat, pe motiv că obiectivul său principal nu ar fi eliminarea obstacolelor din comerț pentru suporturile publicitare şi prestările de servicii corespunzătoare, ci protecția sănătății publice.

59. În această privință, el face observația că, în conformitate cu jurisprudența Curții, alegerea temeiului juridic al unui act trebuie să se bazeze

pe elemente obiective, care pot fi controlate jurisdicţional, printre care, în special, scopul şi conţinutul actului.

60. Or, guvernul respectiv consideră că, în mod obiectiv, directiva urmăreşte obiective indisociabil legate de protecţia sănătăţii umane şi altele legate de eliminarea disparităţilor în condiţiile de exercitare a concurenţei şi de liberalizarea schimburilor economice. Demersul reclamantului vizând să stabilească cel mai important dintre aceste obiective este nu numai contrar criteriului obiectiv stabilit de Curte, dar şi impracticabil.

61. Guvernul Regatului Unit subliniază că art. 100 A din Tratat dă competenţă Consiliului şi Parlamentului în adoptarea măsurilor care au ca obiectiv stabilirea şi funcţionarea pieţei interne şi consideră că acesta este şi cazul în speţă.

62. Conform acestui guvern, pentru ca o măsură să fie în mod îndreptăţit întemeiată pe art. 100 A, nu se impune demonstrarea că are ca efect creşterea volumului de schimburi transfrontaliere. Este suficient ca măsura respectivă să elimine inegalităţile în condiţiile de exercitare a concurenţei.

63. Or, directiva urmăreşte eliminarea denaturării concurenţei nu numai pe piaţa publicităţii, ci şi pe piaţa produselor din tutun, armonizând condiţiile în care fabricanţii îşi pot promova produsele. Aceasta armonizează şi condiţiile în care evenimentele culturale şi sportive pot fi sponsorizate de către industria tutunului.

64. În această privinţă, Guvernul Regatului Unit arată că cluburile sportive profesioniste constituie întreprinderi în concurenţă unele cu celelalte şi că s-ar aduce atingere condiţiilor acestei concurenţe dacă cluburile din diferite state membre nu ar putea primi aceleaşi subsidii din partea industriei tutunului, îndeosebi predispusă la sponsorizarea de evenimente sportive, astfel încât să combată ideea că aceste produse sunt asociate cu o sănătate proastă.

65. Guvernul respectiv adaugă că, în conformitate cu jurisprudenţa Curţii, un act poate fi adoptat în vederea anticipării adoptării normelor naţionale disparate care riscă să ridice piedici în calea schimburilor. Situaţia actuală de toleranţă faţă de publicaţiile care conţin publicitate pentru produsele din tutun s-ar putea schimba, ţinând seama de evoluţia reglementărilor naţionale, devenite din ce în ce mai stricte. Există, în consecinţă, un risc de creştere a obstacolelor în calea schimburilor, pe care directiva urmăreşte să le elimine.

66. În ceea ce priveşte argumentul formulat de către reclamant, potrivit căruia recurgerea la art. 100 A ca temei juridic nu trebuie să fie

posibilă decât în cazul în care divergenţele legislative dau naştere la piedici serioase în calea schimburilor sau la denaturări importante ale concurenţei, Guvernul Regatului Unit arată că nici un criteriu precis nu permite să se procedeze la o astfel de delimitare.

67. Acest guvern subliniază că interpretarea pe care o propune art. 100 A este confirmată de către jurisprudenţa Curţii, conform căreia o directivă care se limitează la interzicerea anumitor activităţi în vederea suprimării denaturării concurenţei poate fi adoptată pe temeiul articolului respectiv (hotărârea „Dioxid de titan", menţionată anterior).

68. Guvernul francez consideră că directiva a fost în mod valabil adoptată în temeiul art. 100 A din Tratat. În această privinţă, aduce argumente extrase din precedente legislative din domeniul armonizării legislaţiilor în sectorul sănătăţii publice, din jurisprudenţa Curţii asupra art. 129 din Tratat şi în sfârşit, din temeiul juridic ales pentru noile lucrări de armonizare în curs.

69. În ceea ce priveşte precedentele legislative, acest guvern se referă la directivele în domeniul produselor farmaceutice, începând cu Directiva Consiliului 65/65/CEE din 26 ianuarie 1965 de apropiere a dispoziţiilor legale, de reglementare şi administrative privind specialităţile farmaceutice (J. Of. 1965, 22, p. 369) şi până la Directiva Consiliului 90/220/CEE din 23 aprilie 1990 privind diseminarea voluntară a organismelor genetic modificate în mediul înconjurător (J. Of. L 117, p. 15), precum şi Directiva Consiliului 76/768/CEE din 27 iulie 1976 de apropiere a legislaţiilor statelor membre privind produsele cosmetice (J. Of. L 262, p. 169). În aceste directive, finalitatea protecţiei sănătăţii publice coexistă cu obiectivul liberei circulaţii a produselor şi eliminarea denaturării concurenţei, iar validitatea dispoziţiilor lor care armonizează legislaţiile naţionale în domeniul sănătăţii publice nu a fost contestată.

70. În ceea ce priveşte jurisprudenţa Curţii privind art. 129 din Tratat, guvernul francez citează Hotărârile din 5 mai 1998, Regatul Unit/Comisia (C-180/96) şi din 4 aprilie 2000, Comisia/Consiliu (C-269/97), în care Curtea a precizat că normele din domeniul protecţiei sănătăţii persoanelor sunt o componentă a altor politici ale Comunităţii şi, în special, a politicii privind piaţa internă.

71. În sfârşit, acest guvern arată că temeiul juridic al proiectului de directivă privind armonizarea dispoziţiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre în domeniul fabricării, prezentării şi vânzării produselor din tutun este art. 100 A din Tratat. În afară de aceasta, au început negocieri în cadrul O.M.S. în vederea, în special, a

încheierii unui protocol privind publicitatea pentru produsele din tutun. Or, temeiul juridic al mandatului conferit Comisiei pentru participarea la negocieri este art. 228 din Tratatul CEE.

72. Guvernul finlandez arată că, ținând seama de obstacolele în calea schimburilor și de denaturarea concurenței, cauzate de divergențele între legislațiile naționale, directiva a putut fi valabil adoptată în temeiul art. 100 A din Tratat.

73. În această privință, guvernul finlandez subliniază elementele transfrontaliere ale pieței publicității, precum și ale publicității pentru produsele din tutun, invocate de Parlament, Consiliu și Comisie, și adaugă că internaționalizarea acestei piețe este accentuată de comunicarea electronică, în special de publicitatea prin internet. Beneficiind de mijloace de comunicare precum televiziunea, publicitatea pentru produsele din tutun reușește să pătrundă în statele membre unde este interzisă. Astfel, într-un stat membru ca Finlanda, unde publicitatea directă pentru produsele din tutun este interzisă din anul 1976, anumite studii demonstrează că, de exemplu, în 1996, programele sportive difuzate timp de o lună pe trei canale de televiziune naționale au conținut patru ore de publicitate pentru astfel de produse.

74. Guvernul finlandez menționează, de asemenea, denaturarea concurenței în sectorul produselor din tutun și al sponsorizării. Acest mod de marketing, care este inaccesibil micilor întreprinderi, creează situații de inegalitate incompatibile cu piața comună.

75. În ceea ce privește importanța acordată protejării sănătății în directivă, argumentația guvernului finlandez este identică în substanță cu cea dezvoltată de către Parlament, Consiliu și Comisie și rezumată la pct. 54 – 57 din prezenta decizie.

Analiza Curții

Alegerea art. 100 A, art. 57 alin. (2) și art. 66 din Tratat ca temei juridic și controlul jurisdicțional al acestuia

76. Directiva are ca domeniu de aplicare armonizarea dispozițiilor legale, de reglementare și administrative a statelor membre privind publicitatea și sponsorizarea pentru produsele din tutun. Este vorba despre măsuri naționale în mare parte inspirate din obiective de politică a sănătății publice.

77. Or, art. 129 alin. (4) prima liniuță din Tratat exclude orice armonizare a dispozițiilor legale și de reglementare a statelor membre urmărind protejarea și ameliorarea sănătății umane.

78. Această dispoziție nu implică totuşi faptul că măsuri de armonizare adoptate pe baza altor dispoziții din Tratat nu pot avea o incidență asupra protejării sănătății umane. Articolul 129 alin. (1) parag. 3 prevede că normele în domeniul protecției sănătății sunt o componentă a altor politici din Comunitate.

79. Totuşi, recursul la alte articole din Tratat ca temei juridic nu poate fi utilizat pentru a eluda excluderea expresă a oricărei armonizări enunțată în art. 129 alin. (4) prima liniuță din Tratat.

80. În speță, armonizarea reglementărilor naționale privind publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun, prevăzută prin directivă, s-a efectuat în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat.

81. Articolul 100 A alin. (1) din Tratat acordă competență Consiliului, statuând conform procedurii menționată în art. 189 B din Tratatul CEE (devenit, după modificare, art. 251 CE) şi după consultarea Comitetului Economic şi Social, pentru a adopta măsurile privind armonizarea dispozițiilor legale, de reglementare şi administrative a statelor membre care au ca obiect stabilirea şi funcționarea pieței interne.

82. În conformitate cu art. 3, menționat anterior, din Tratatul CEE [devenit, după modificare art. 3 alin. (1) lit. (c) CE], piața internă se caracterizează prin abolirea, între statele membre, a obstacolelor în calea liberei circulații a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor şi a capitalurilor. Articolul 7 A din Tratatul CEE (devenit, după modificare, art. 14 CE), care prevede măsurile care urmează să fie luate în vederea stabilirii pieței interne, precizează, în alin. (2), că această piață, cuprinde un spațiu fără frontiere interne în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor şi a capitalurilor este asigurată conform dispozițiilor Tratatului.

83. Rezultă din lectura coroborată a acestor dispoziții că măsurile menționate în art. 100 A alin. (1) din Tratat sunt destinate să amelioreze măsurile de stabilire şi de funcționare a pieței interne. Interpretarea acestui articol în sensul că ar conferi legiuitorului comunitar o competență generală pentru a reglementa piața internă este nu numai contrară formulării dispozițiilor menționate anterior, ci incompatibilă şi cu principiul consacrat în art. 3 B din Tratatul CEE (devenit art. 5 CE) conform căruia competențele Comunității sunt competențe de atribuție.

84. În afară de aceasta, un act adoptat în temeiul art. 100 A din Tratat trebuie să aibă efectiv ca obiect ameliorarea măsurilor de stabilire şi de funcționare a pieței interne. Dacă simpla constatare de nepotriviri între reglementările naționale, ca şi riscul abstract al încălcărilor libertăților fundamentale sau de denaturare a concurenței care pot decurge din

aceasta, era suficientă pentru a justifica alegerea art. 100 A ca temei juridic, controlul jurisdicţional al respectării temeiului juridic ar putea fi lipsit de eficacitate. Curtea ar fi atunci împiedicată să-şi exercite funcţiunea care-i incumbă în temeiul art. 164 din Tratatul CEE (devenit art. 220 CE), şi anume de a asigura respectarea dreptului în interpretarea şi aplicarea Tratatului.

85. Astfel, în controlul respectării temeiului juridic al art. 100 A, Curtea trebuie să verifice dacă actul a cărui validitate este în cauză urmăreşte efectiv obiectivele invocate de către legiuitorul comunitar (a se vedea, în special, Hotărârile Spania/Consiliu, menţionate anterior, pct. 25-41, şi din 13 mai 1997, Germania/Parlament şi Consiliu, C-233/94).

86. Este adevărat că, aşa cum a subliniat Curtea la pct. 35 din hotărârea Spania/Consiliu, menţionată anterior, recursul la art. 100 A ca temei juridic este posibil în vederea prevenirii apariţiei obstacolelor viitoare în calea schimburilor rezultate din evoluţia eterogenă a legislaţiilor naţionale. Totuşi, apariţia unor asemenea obstacole trebuie să fie verosimilă şi măsura în cauză trebuie să aibă ca obiect prevenirea lor.

87. Consideraţiile care preced se aplică la interpretarea art. 57 alin. (2) din Tratat, citit în combinaţie cu art. 6 din Tratat, care se referă în mod expres la măsurile destinate să faciliteze accesul la activităţile de servicii şi la exercitarea acestora. Într-adevăr, aceste dispoziţii au ca obiect şi să confere legiuitorului comunitar o competenţă specifică pentru adoptarea măsurilor destinate să amelioreze funcţionarea pieţei interne.

88. În afară de aceasta, din moment ce condiţiile trimiterii la art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 ca temei juridic sunt îndeplinite, legiuitorul comunitar nu poate fi împiedicat să se bazeze pe acest temei juridic, pe motiv că protecţia sănătăţii publice este determinantă în alegerile care urmează să fie făcute. Dimpotrivă, art. 129 alin. (1) parag. 3 prevede că normele în domeniul protecţiei sănătăţii sunt o componentă a altor politici ale Comunităţii, iar art. 100 A alin. (3) cere în mod expres ca, în armonizarea realizată, să se garanteze un nivel ridicat de protecţie a sănătăţii persoanelor.

89. Este necesar să se verifice dacă, ţinând seama de cele prezentate anterior, Directiva poate fi adoptată în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat.

Directiva

90. În primul motiv din directivă, legiuitorul comunitar constată existenţa divergenţelor între reglementările naţionale privind publicitatea şi

sponsorizarea pentru produsele din tutun şi arată că, prin faptul că publicitatea şi sponsorizările respective depăşesc frontierele statelor membre, aceste disparităţi sunt de natură să creeze obstacole în calea circulaţiei produselor, suporturi ale activităţilor respective, şi a liberei prestaţii de servicii în domeniu, precum şi să determine denaturări ale concurenţei, împiedicând în acest fel funcţionarea pieţei interne.

91. Conform celui de-al doilea motiv din directivă, este cazul să se elimine aceste obstacole şi, în acest scop, să se apropie normele privind publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun, lăsând statelor membre posibilitatea de a prescrie, în anumite condiţii, cerinţele pe care le consideră necesare pentru a asigura protecţia sănătăţii persoanelor.

92. Directiva interzice, în art. 3 alin. (1) orice formă de publicitate sau de sponsorizare pentru produsele din tutun, iar în art. 3 alin. (4) orice distribuire gratuită care are ca scop sau ca efect promovarea acestor produse. Rămân, totuşi, în afara domeniului de aplicare a directivei, comunicările între specialiştii participanţi la comerţul cu tutun, publicitatea la locul de vânzare şi cea inserată în publicaţiile editate şi imprimate în ţările terţe care nu sunt în principal destinate pieţei comunitare [art. 3 alin. (5)].

93. Directiva interzice, de asemenea, utilizarea aceluiaşi nume pentru produsele din tutun şi pentru alte produse şi servicii începând cu 30 iulie 1998, exceptând produsele şi serviciile comercializate înaintea acestei date sub un nume utilizat pentru un produs din tutun, pentru care utilizarea acestui nume este autorizată în anumite condiţii [art. 3 alin. (2)]. Începând cu data de 30 iulie 2001, produsele din tutun trebuie să nu poarte numele, marca, simbolul sau orice alt element distinctiv al vreunui alt produs sau serviciu, în afară de cazul în care respectivul produs din tutun nu a fost deja comercializat sub acest nume, marcă, simbol sau orice element înaintea acestei date [art. 3 alin. (3) lit. (a)].

94. În conformitate cu art. 5, directiva nu aduce atingere posibilităţii statelor membre de a prevedea, cu respectarea dispoziţiilor Tratatului, cerinţe mai stricte, pe care le consideră necesare pentru a asigura protecţia sănătăţii persoanelor, în legătură cu publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun.

95. Este necesar deci să se verifice dacă directiva contribuie efectiv la eliminarea obstacolelor în calea liberei circulaţii a mărfurilor şi a liberei prestări de servicii, precum şi la eliminarea denaturării concurenţei.

Eliminarea obstacolelor în calea liberei circulaţii a mărfurilor şi a liberei prestări de servicii

96. Trebuie admis că, în virtutea disparităţilor existente între legislaţiile naţionale privind publicitatea pentru produsele din tutun, există sau pot într-adevăr apărea obstacole în calea liberei circulaţii a mărfurilor sau a liberei prestări de servicii.

97. Când este vorba, de exemplu, despre publicaţii periodice, reviste sau ziare care conţin publicitate pentru produsele din tutun, este adevărat că, după cum a demonstrat reclamantul, nu există la ora actuală nici un obstacol la importul acestor articole de presă în statele membre care interzic publicitatea pentru produsele din tutun. Totuşi, ţinând seama de evoluţia legislaţiilor naţionale într-un sens mereu mai restrictiv în ceea ce priveşte publicitatea pentru produsele din tutun, care corespunde convingerilor potrivit cărora această publicitate atrage după sine o creştere sensibilă a consumului de tutun, este de aşteptat să apară în viitor obstacolele la libera circulaţie a produselor de presă.

98. Articolul 100 A din Tratat poate deci permite, în principiu, adoptarea unei directive de interzicere a publicităţii pentru produsele din tutun în publicaţii periodice, reviste şi ziare, în vederea asigurării liberei circulaţii a acestor produse de presă, aşa cum Directiva 89/552 interzice, în art. 13, publicitatea televizată pentru produsele din tutun, cu scopul de a promova libera transmisie a programelor de televiziune.

99. Totuşi, pentru o mare parte a formelor de publicitate pentru produsele din tutun, interzicerea lor, care rezultă din art. 3 alin. (1) din Directivă nu poate fi justificată de necesitatea eliminării obstacolelor din calea liberei circulaţii a suporturilor publicitare sau a liberei prestări de servicii în domeniul publicităţii. Este cazul, în special, al interzicerii publicităţii prin afişe, umbrele de soare, scrumiere şi alte obiecte utilizate în hoteluri, restaurante, cafenele, precum şi al interzicerii mesajelor publicitare la cinema, interdicţii care nu contribuie deloc la facilitarea schimburilor produselor în cauză.

100. Desigur, un act adoptat în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat poate conţine dispoziţii care nu contribuie la eliminarea obstacolelor în calea exercitării libertăţilor fundamentale, ca urmare a faptului că sunt necesare pentru a evita eludarea anumitor interdicţii având un astfel de obiectiv. Este totuşi evident că acesta nu este cazul în ceea ce priveşte interdicţiile în cauză menţionate la punctul precedent.

101. În afară de aceasta, directiva nu asigură libera circulaţie a produselor care ar fi conforme cu dispoziţiile sale.

102. În această privință, contrar a ceea ce susțin Parlamentul şi Consiliul, art. 3 alin. (2) din Directivă, privind produsele de diversificare, nu poate fi interpretat în sensul că, atunci când sunt îndeplinite normele prevăzute în directivă, astfel de produse, a căror comercializare este autorizată într-un stat membru, pot circula liber în celelalte state membre, chiar şi în cele în care produsele respective sunt interzise.

103. Într-adevăr, în conformitate cu art. 5 din Directivă, statele membre păstrează dreptul de a adopta, în conformitate cu Tratatul, cerințele mai stricte, pe care le consideră necesare pentru a asigura protejarea sănătății persoanelor, în ceea ce priveşte publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun.

104. În plus, directiva nu conține nici o clauză care să consacre libera circulație a produselor conform dispozițiilor sale, spre deosebire de alte directive care lasă statelor membre posibilitatea adoptării unor măsuri mai stricte în vederea protejării unui interes general [a se vedea, în special, art. 7 alin. (1) din Directiva Consiliului 90/239/CEE din 17 mai 1990, privind armonizarea dispozițiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre cu privire la conținutul maxim de gudroane al țigaretelor (J. Of. L 137, p. 36), şi art. 8 alin. (1) din Directiva Consiliului 89/622/CEE din 13 noiembrie 1989, privind armonizarea dispozițiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre în domeniul etichetării produselor din tutun. (J. Of. L 359, p. 1)].

105. În aceste condiții, trebuie constatat că legiuitorul comunitar nu poate să se bazeze pe necesitatea eliminării obstacolelor în calea liberei circulații a suporturilor publicitare şi a liberei prestări de servicii pentru adoptarea Directivei în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat.

Eliminarea denaturării concurenței

106. În cadrul controlului legalității unei directive adoptată în temeiul art. 100 A din Tratat, Curtea verifică dacă denaturarea concurenței pe care actul urmăreşte să o elimine este importantă (Decizia Dioxid de titan, menționată anterior, pct. 23).

107. În lipsa unei asemenea cerințe, competența legiuitorului comunitar nu ar avea practic limite. Într-adevăr reglementările naționale diferă adesea în ceea ce priveşte normele de desfăşurare a activităților pe care le vizează, ceea ce are consecințe directe sau indirecte asupra condițiilor de exercitare a concurenței pentru societăților în cauză. Rezultă că interpretarea art. 100 A precum şi a art. 57 alin. (2) şi a art. 66 din Tratat în sensul

că legiuitorul comunitar ar putea să se bazeze pe aceste articole în vederea eliminării celor mai mici denaturări a concurenţei ar fi incompatibil cu principiul, deja menţionat la pct. 83 din prezenta decizie, conform căruia competenţele Comunităţii sunt competenţe de atribuţie.

108. Este necesar să se verifice dacă directiva contribuie efectiv la eliminarea denaturării concurenţei.

109. Dacă este vorba, în primul rând, de agenţii de publicitate şi de fabricanţi de suporturi publicitare, societăţile stabilite pe teritoriul statelor membre mai puţin restrictive cu privire la publicitatea pentru produsele din tutun sunt în mod evident avantajate în termeni economici de ordin de mărime şi creştere a profiturilor. Cu toate acestea, efectele acestor avantaje asupra concurenţei sunt îndepărtate şi indirecte şi nu constituie o denaturare care poate fi calificată ca importantă. Acestea nu se pot compara cu denaturarea concurenţei cauzată de diferenţele în costurile de producţie, ca acelea care au determinat legiuitorul comunitar să adopte Directiva Consiliului 89/428/CEE din 21 iunie 1989 de stabilire a modalităţilor de armonizare a programelor de reducere, în vederea eliminării, a poluării provocate de deşeurile industriei dioxidului de titan (J. Of. L 201, p. 56).

110. Este adevărat că diferenţele existente între anumite reglementări în domeniul publicităţii pentru tutun pot atrage după sine denaturări importante ale concurenţei. După cum au subliniat Comisia, guvernul finlandez şi cel al Regatului Unit, interzicerea sponsorizării în anumite state membre şi autorizarea acesteia în altele determină schimbarea locului de desfăşurare, în special a unor competiţii sportive, antrenând repercusiuni importante asupra condiţiilor de concurenţă pentru societăţile implicate în asemenea evenimente.

111. Totuşi, asemenea denaturări, care ar putea constitui un temei pentru recursul la art. 100 A din Tratat în vederea interzicerii anumitor forme de sponsorizare, nu permit utilizarea acestui temei juridic pentru o interdicţie generală a publicităţii, ca cea impusă de directivă.

112. Dacă este vorba, în al doilea rând, de denaturarea concurenţei pe piaţa produselor din tutun, şi fără a fi necesar să se ia poziţie asupra problemei ridicate de către reclamant conform căruia asemenea denaturări nu sunt sub incidenţa directivei, trebuie constatat că, în acest sector, directiva nu este de natură să elimine denaturările importante ale concurenţei.

113. Desigur, aşa după cum a subliniat Comisia, producătorii şi vânzătorii de produse din tutun trebuie să recurgă la concurenţa prin preţ pentru a influenţa poziţia lor pe piaţă în statele membre cu o legislaţie restrictivă.

Totuşi, o asemenea circumstanţă nu constituie o denaturare a concurenţei, ci o restricţie a modurilor de concurenţă, care se aplică în acelaşi mod tuturor operatorilor economici din respectivele state membre. Interzicând într-un mod cuprinzător publicitatea pentru produsele din tutun, directiva ar generaliza pe viitor o asemenea restricţie a modurilor de concurenţă limitând în toate statele membre mijloacele de care dispun operatorii economici pentru a pătrunde sau pentru a se menţine pe piaţă.

114. În aceste condiţii trebuie să se constate că legiuitorul comunitar nu poate găsi justificare legală în necesitatea eliminării denaturării concurenţei, fie în sectorul publicităţii, fie în sectorul produselor din tutun, pentru a adopta directiva în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat.

115. Ţinând seama de toate consideraţiile de mai sus, o măsură cum este directiva nu poate fi adoptată în temeiul art. 100 A, art. 57 alin. (2), şi art. 66 din Tratat.

116. În aceste condiţii, considerentele deduse din faptul că art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat nu constituie un temei juridic corespunzător pentru directivă trebuie considerate ca îndreptăţite.

117. Aşa cum s-a arătat la pct. 98 şi 111 din prezenta decizie, art. 100 A din Tratat ar fi permis adoptarea unei directive care să interzică anumite forme de publicitate şi de sponsorizare pentru produsele din tutun. Totuşi, fiind dat caracterul general al interdicţiei publicităţii şi a sponsorizării pentru produsele din tutun emise prin directivă, anularea parţială a acesteia ar implica modificarea de către Curte a dispoziţiilor directivei, modificări care incumbă legiuitorului comunitar. Nu este deci posibil ca directiva să fie anulată parţial de către Curte.

118. De vreme ce considerentele deduse din caracterul eronat al alegerii art. 100 A, art. 57 alin. (2) şi art. 66 din Tratat ca temei juridic au fost considerate ca îndreptăţite, nu este cazul să se examineze celelalte considerente invocate de către reclamant. Directiva se anulează în totalitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

119. În conformitate cu art. 69 alin. (2) din Regulamentul de procedură, partea căzută în pretenţii este obligată să suporte cheltuielile de judecată, dacă se decide în acest sens. Republica Federală Germania prezentând în concluziile sale solicitarea ca Parlamentul şi Consiliul să suporte cheltuielile de judecată, iar acestea căzând în pretenţiile lor, este cazul să fie obligate la plata cheltuielilor de judecată. Republica Franceză, Republica

Finlanda, Regatul Unit şi Comisia vor suporta propriile lor cheltuieli de judecată, conform art. 69 alin. (4) din Regulamentul de procedură.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Anulează Directiva Parlamentului European şi a Consiliului 98/43/CE, din 6 iulie 1998, privind armonizarea dispoziţiilor legale, de reglementare şi administrative ale statelor membre în domeniul publicităţii şi al sponsorizării pentru produsele din tutun.

2) Obligă Parlamentul European şi Consiliul UE la plata cheltuielilor de judecată.

Republica Franceză, Republica Finlanda, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord şi Comisia CE suportă propriile lor cheltuieli de judecată.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II. Politica CEE

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

A. Concurența

15.

Hotărârea Curții din 13 iulie 1966, Etablissements Consten S.A.R.L. şi Grundig-Verkaufs-GmbH c. Comisia CEE, cauzele conexe C-56/64 şi C-58/64[1]

Act comunitar – caracter individual – efecte juridice

Piața comună – Concurență – reguli aplicabile întreprinderilor – aplicarea art. 85 din Tratatul CEE – procedura în fața Comisiei – informarea prealabilă a persoanelor interesate

Piața comună – Concurență – reguli aplicabile întreprinderilor – acord care denaturează concurența – noțiune – criterii de apreciere – acord de exclusivitate

---

[1] *J.C. Goldsmith,* Recueil Dalloz Sirey, 1965, Chr. p. 237-240; *S. Neri,* Il Foro padano, 1966, V Col. 41-59; *K.P. Mailänder,* Betriebs-Berater, 1966, p. 838-843; *G. Le Tallec,* Revue trimestrielle de droit européen, 1966, p. 611-622; *G. Le Tallec,* Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters/Recht der Internationalen Wirtschaft, 1966, p. 437-442; *F. Kirschstein,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1966, p. 777-791; *F.-C. Jeantet,* La Semaine juridique – édition générale, 1966, I, 2029; *C. Hootz,* Neue juristische Wochenschrift, 1966, p. 2249-2252; *H.V. den Heuvel,* Nederlands juristenblad, 1966, p. 993-1003; *P. Gori,* Giurisprudenza italiana, 1966, I Sez.I, Col. 1349-1366; *A. Deringer,* Common Market Law Review, 1966, p. 220-232; *A. Deringer,* Neue juristische Wochenschrift, 1966, p. 1585-1591; *A. Deringer,* Le droit et les affaires, 1966, n° 91, p. 12; *Commission des Communautés Européennes,* Direction générale de la concurrence de la Commission des Communautés européennes, 1966, n° 12.869/IV/66 6 p.; *B. Baardman,* Cahiers de droit européen, 1966, p. 669-689; *G. Rosauer,* Rivista di diritto industriale, 1966, II, p. 239-296; *C. Selvaggi,* l Foro italiano, 1966, IV, Col. 212-213; *Revue du Marché Commun,* 1966, p. 621-624; *C. Tessin,* Der Betrieb, 1966, p. 1261-1264; *H. Würdinger,* Europarecht, 1966, p. 283-285; *H.W. Wertheimer,* Common Market Law Review, 1966, p. 308-325, p. 399-418; *W.R. Schluep,* Bulletin d'information du Centre d'études juridiques européennes et de l'Institut für Europäisches und Internationales Wirtschafts- und Sozialrecht, 1966, n° 2, p. 17-20; *P. Souleau,* Recueil Dalloz Sirey, 1966, Chr., p. 95-98; E. *Steindorff, K. Hopt,* American Journal of Comparative Law, 1966-67, p. 811-822; *P.J.G. Kapteyn,* Ars aequi, 1966, p. 386-391; *M. Pfeifer,* Juristenzeitung, 1966, p. 677-680; *G. Guglielmetti,* Rivista di diritto internazionale privato e processuale, 1966, p. 739-772; *A. Gleiss, C. Hootz,* Außenwirtschaftsdienst des

Piața comună – Concurență – reguli aplicabile întreprinderilor – asociere – interdicție – dispensă – condiții de acordare – competența Comisiei – control judiciar[1]

Piața comună – Concurență – drept național de proprietate industrială

1. În cazul în care un act al unei instituții se adresează unor destinatari desemnați nominal, numai textul notificat acestora face credință.

2. În cadrul procedurii administrative din fața Comisiei cu privire la aplicarea art. 85 din Tratatul CEE, persoanele interesate trebuie informate cu privire la elementele de fapt pe care se întemeiază plângerea. Nu este însă necesar ca acestora să le fie comunicat întreg dosarul.

3. Nici din formularea art. 85 și nici din formularea art. 86 din Tratat nu reiese că vreunuia dintre aceste articole i se poate atribui o astfel de specializare în funcție de locul pe care contractanții îl ocupă în plan economic.

4. Concurența poate fi denaturată în sensul art. 85 alin. (1) din Tratat nu numai de acordurile care o limitează între părți, ci și de acordurile care împiedică sau restrâng concurența ce poate să fie exercitată între una dintre acestea și terțe părți. Sub acest aspect, este irelevant dacă părțile unui acord se găsesc sau nu pe picior de egalitate în ceea ce privește poziția și funcția lor economică.

Betriebs-Beraters/Recht der Internationalen Wirtschaft, 1966, p. 310-312; *A. Braun,* Journal des tribunaux, 1966, p. 485-486; *L. Focsaneanu,* Revue du Marché Commun, 1966, p. 862-870; *Emmerich,* Juristische Schulung, 1966, p. 448-449; *L.F. Ebb,* The Common Market – A Symposium, reprinted from Washington Law Review, 1966, p. 489-506; *A. De Caluwé,* Revue de droit intellectuel, 1966, p. 135-139; *M. Bohlig,* Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht/Auslands- und Internationaler Teil, 1966, p. 584-586; *N. Catalano,* Il Foro padano, 1967, V, Col. 1-24; *N. Catalano,* Cahiers de droit européen, 1967, p. 20-48; *F. Dumon,* Revue internationale de la concurrence, 1967, n° 99, p. 31-59; *K. Newes,* Business Lawyer, 1967, p. 533-539; *W.L. Snijders, L.J. Brinkhorst,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1967, p. 162-193; *J. Schapira,* Journal du droit international, 1967, p. 323-356; *H. Schröter,* Wettbewerb in Recht und Praxis, 1967, p. 110-117; *H. Schumacher,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1967, p. 3-11; *G. Schrans,* Revue critique de jurisprudence belge, 1967, p. 180-202; *O. Lando,* Ugeskrift for Retsvæsen, 1967, B, p.,29-38; *P.J.G. Kapteyn,* Ars aequi, 1967, p. 70-77; *L.F.Ebb,* University of Pennsylvania Law Review, 1967, p. 855-889; *A. Gleiss,* Wettbewerb in Recht und Praxis, 1967, p. 163-176; *M.R. Mok,* Europese monografiëen – Europees kartelrecht in ontwikkeling, 1968, n° 9, p. 83-105; *A. Kraft,* Beiträge zum Wirtschaftsrecht, Festschrift für Heinz Kaufmann, 1972, p. 255-265.

5. Este aşadar posibil ca, fără să implice un abuz de poziţie dominantă, un acord între operatori economici situaţi pe planuri diferite să fie susceptibil să afecteze comerţul dintre statele membre, având în mod simultan ca scop sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea jocului concurenţei şi intrând astfel sub interdicţia prevăzută de la art. 85 alin. (1) din Tratatul CEE.

6. Noţiunea de „acorduri susceptibile să afecteze comerţul dintre statele membre" tinde să stabilească, în materia reglementării acordurilor, sfera de aplicare a dreptului comunitar în raport cu cel naţional. De fapt, denaturarea concurenţei provocată de acordul în cauză cade sub incidenţa interdicţiei de drept comunitar prevăzută de art. 85 numai în măsura în care acordul poate afecta comerţul dintre statele membre; în caz contrar, ea iese de sub incidenţa acesteia. În această privinţă, este deosebit de important de ştiut dacă acordul poate pune în pericol, direct sau indirect, în mod efectiv sau eventual, libertatea comerţului dintre statele membre într-un sens care poate aduce atingere realizării obiectivelor pieţei unice. Astfel, faptul că un acord favorizează creşterea, chiar şi considerabilă, a volumului comerţului între state nu este suficient pentru a exclude faptul că acordul în cauză ar putea „să afecteze" acest comerţ în sensul art. 85 alin. (1) din Tratatul CEE.

7. În vederea aplicării art. 85 alin. (1) din Tratatul CEE, este inutil să luăm în considerare efectele concrete ale unui acord, din moment ce reiese că acesta are ca obiect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea jocului concurenţei.

8. Contractele de reprezentare exclusivă încheiate între producător şi un concesionar independent nu cad neapărat sub incidenţa art. 85, parag. 1 din Tratatul CEE. Totodată, un acord între producător şi distribuitor care ar tinde să reconstituie diviziunile naţionale în comerţul dintre statele membre ar putea fi de natură să aducă atingere obiectivelor fundamentale ale Comunităţii.

9. Nulitatea de drept promulgată de art. 85 alin. (2) din Tratatul CEE se aplică doar clauzelor acordului ce cad sub incidenţa interdicţiei sau acordului în ansamblul său, dacă aceste clauze sunt de esenţa acestuia.

10. Articolele 36, art. 222 şi art. 234 din Tratatul CEE nu exclud incidenţa dreptului comunitar asupra exercitării drepturilor naţionale de proprietate industrială. Dreptul comunitar al concurenţei nu permite exercitarea abuzivă a drepturilor recunoscute de diferitele reglementări naţionale în materie de mărci, în scopul eludării normelor comunitare privind acordurile dintre întreprinderi.

11. În cazul în care procedează la analiza unui contract de exclusivitate, Comisia nu este obligată ca, din oficiu, să solicite şi celorlalți concesionari, care nu au luat parte la încheierea acordului respectiv, să participe la procedură.

12. Comisia nu se poate limita la a solicita întreprinderilor să probeze existența condițiilor cerute în vederea incidența vreuneia din excepțiile de la art. 85, parag. 3 din Tratatul CEE, însă trebuie, pentru o bună administrare a dovezilor, să contribuie cu propriile sale mijloace la stabilirea faptelor şi circumstanțelor pertinente. Controlul judiciar al acestor analize trebuie să respecte acest caracter limitându-se la examinarea materialității faptelor şi a încadrării juridice dată de Comisie. Acest control se va exercita în primul rând cu privire la motivarea deciziilor care, în privința analizelor menționate, trebuie să precizeze faptele şi considerentele care au stat la baza lor.

13. Îmbunătățirea producției şi distribuției produselor, necesară pentru recunoaşterea existenței unei situații de excepție, nu trebuie confundată cu avantajele pe care partenerii contractuali le dobândesc, în baza acordului, în privința activității lor de producție sau de distribuție, întrucât conținutul noțiunii de îmbunătățire nu trebuie să depindă de particularitățile raporturilor contractuale în cauză. Această îmbunătățire trebuie în special să prezinte avantaje obiective substanțiale, de natură să compenseze inconvenientele cauzate de respectivul acord în planul concurenței. În aprecierea importanței relative a diferitelor elemente supuse analizei sale, Comisia trebuie să aibă în vedere atât eficacitatea acordului cu privire la îmbunătățirea obiectiv constatată a producției şi distribuției produselor, cât şi măsura în care beneficiul rezultat în urma acestei îmbunătățiri este suficient pentru a putea considera că limitările corelative ale concurenței au fost indispensabile.

Obiect: Acțiune în anularea deciziei Comisiei din 23 septembrie 1964 privind o procedură în temeiul art. 85 din Tratat.

CURTEA,

Cu privire la calificarea actului contestat

1. Partea reclamantă Consten a invocat excepția încălcării unor condiții esențiale de procedură, având în vedere faptul că textul publicat în

J. Of. califică actul contestat drept directivă, iar un astfel de act nu-i poate avea ca destinatari pe particulari.

2. Fiind vorba de un act destinat unor întreprinderi anume desemnate, el este supus notificării.

3. Or, textul în cauză conţine sintagma „Comisia adoptă prezenta decizie".

Pe cale de consecinţă, motivul nu este întemeiat.

Cu privire la încălcarea dreptului la apărare

4. Partea reclamantă Consten reproşează Comisiei faptul că i-a încălcat dreptul de apărare, întrucât nu i-a comunicat toate actele aflate la dosar.

5. Partea reclamantă Grundig a formulat o plângere similară cu privire la două note emise de autorităţile Franceze şi germane, pe care Comisia le-a avut în vedere la luarea deciziei sale.

6. Procedura în faţa Comisiei, în ceea ce priveşte aplicarea art. 85 din Tratat, este o procedură administrativă care presupune faptul că părţile interesate trebuie să fie în prealabil în măsură să-şi prezinte observaţiile cu privire la plângerile pe care Comisia apreciază că le va admite împotriva lor.

În acest scop, părţile interesate trebuie să fie informate cu privire la situaţia de fapt pe care se întemeiază aceste plângeri.

Nu este însă necesar ca întreg conţinutul dosarului să fie comunicat.

7. În cauza de faţă, de altfel, expunerea Comisiei din 20 decembrie 1963 reia toate faptele care au stat la baza admiterii plângerii.

8. Reclamanţii au fost informaţi cu regularitate asupra conţinutului acestei expuneri şi au fost în măsură să-şi prezinte observaţiile în scris şi oral.

9. Prin decizia din prezenta cauză nu s-au admis alte plângeri în afara acelora care făcuseră obiectul acestei proceduri.

10. Partea reclamantă Consten susţine de asemenea că decizia a fost adoptată cu încălcarea dreptului de apărare, întrucât ea nu a avut în vedere principalele apărări pe care le-a invocat în faţa Comisiei, mai ales cererile referitoare la efectuarea unei cercetări suplimentare.

11. Curtea subliniază că, în cadrul unei astfel de proceduri nejurisdicţionale, autoritatea administrativă nu este obligată să motiveze respingerea apărării părţilor.

Pe cale de consecinţă, nu reiese ca dreptul de apărare al părţilor a fost încălcat pe parcursul procedurii în faţa Comisiei.

Acest motiv nu este aşadar întemeiat.

Cu privire la motivul referitor la constatarea încălcării art. 85 în dispozitivul deciziei

12. Guvernul german invocă motivul încălcării unor condiţii esenţiale de procedură deoarece constatarea încălcării art. 85 alin. (1) ar fi trebuit să se facă exclusiv în preambulul, nu şi în dispozitivul deciziei;

13. Curtea consideră că această constatare constituie temeiul obligării părţilor de a-şi înceta activitatea ilicită.

Efectele sale asupra situaţiei juridice a întreprinderilor în cauză nu pot fi influenţate de locul pe care îl ocupă în textul deciziei

De asemenea, această cerere este lipsită de interes şi trebuie, pe cale de consecinţă, să fie respinsă.

Cu privire la apărarea referitoare la aplicabilitatea art. 85 alin. (1) în cazul acordurilor de exclusivitate

14. Reclamanţii susţin că interdicţia de la art. 85 alin. (1) nu se aplică decât în cazul aşa-ziselor acorduri orizontale.

15. Guvernul italian susţine, pe de altă parte, că aceste contracte de exclusivitate nu ar constitui „acorduri între întreprinderi" în sensul dispoziţiei în cauză, părţile nefiind pe picior de egalitate.

Cu privire la aceste contracte, libertatea concurenţei nu ar putea fi protejată decât în temeiul art. 86 din Tratat.

16. Curtea arată că nici din formularea art. 85 şi nici din formularea art. 86 nu reiese că vreunuia dintre aceste articole i se poate atribui o astfel de specializare în funcţie de locul pe care contractanţii îl ocupă în plan economic.

17. Articolul 85, referindu-se în general la toate acordurile care denaturează concurenţa în interiorul pieţei comune, nu face nici o distincţie între aceste acorduri, în funcţie de încheierea lor între operatori concurenţi pe acelaşi plan sau între operatori neconcurenţi situaţi pe planuri diferite.

În principiu, unde Tratatul nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem.

18. În plus, nu trebuie să se excludă eventuala aplicare a art. 85 în cazul unui contract de concesiune exclusivă pe motiv că beneficiarul şi concesionarul nu sunt concurenţi între ei, nesituându-se astfel pe picior de egalitate;

19. Concurenţa poate fi denaturată în sensul art. 85 alin. (1) nu numai de acordurile care o limitează între părţi, ci şi de acordurile care împie-

dică sau restrâng concurența ce poate să fie exercitată între una dintre acestea și terțe părți.

20. Sub acest aspect, este irelevant dacă părțile unui acord se găsesc sau nu pe picior de egalitate în ceea ce privește poziția și funcția lor economică.

21. Acest lucru cu atât mai mult cu cât, printr-un astfel de acord, părțile ar putea urmări, împiedicând sau limitând concurența terților asupra mărfurilor, să-și instituie sau să-și garanteze în interes propriu un avantaj nejustificat, în detrimentul consumatorului sau al utilizatorului, contrar obiectivelor generale ale art. 85.

22. Este așadar posibil ca, fără să implice un abuz de poziție dominantă, un acord între operatori economici situați pe planuri diferite să fie susceptibil să afecteze comerțul dintre statele membre, având în mod simultan ca scop sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea jocului concurenței și intrând astfel sub interdicția prevăzută de la art. 85 alin. (1).

23. În plus, este inutilă comparația, pe de o parte, a situației, aflate sub incidența art. 85, a producătorului legat printr-un acord de exclusivitate de distribuitorul produselor sale cu, pe de cealaltă parte, cea a producătorului care integrează în întreprinderea sa distribuția propriilor sale produse printr-un mijloc oarecare, de reprezentare economică de exemplu, ieșind astfel din sfera de aplicare a art. 85.

24. Aceste situații sunt distincte din punct de vedere juridic.

Pe de altă parte, ele prezintă un interes diferit, fiind posibil ca două circuite economice, dintre care unul este integrat iar celălalt nu, să aibă eficacitate diferită.

25. Formularea art. 85 face ca interdicția să devină aplicabilă, sub rezerva îndeplinirii celorlalte condiții, în cazul unui acord încheiat între mai multe întreprinderi excluzând, ca atare, situația unei întreprinderi unice care-și integrează propria sa rețea de distribuție, fără să rezulte însă că trebuie să fie admisă, printr-o simplă analogie economică, de altfel incompletă și în contradicție cu textul amintit, situația contractuală care derivă dintr-un acord între o întreprindere de producție și o întreprindere de distribuție.

26. În plus, în primul caz, Tratatul a intenționat prin art. 85 să respecte organizarea internă a întreprinderii și să nu o facă potențial responsabilă, cu ajutorul art. 86, decât în cazul în care situația ar atinge gradul de gravitate al unui abuz de poziție dominantă, or acest raționament nu subzistă atunci când piedicile puse concurenței rezultă în urma acordului intervenit între două întreprinderi diferite, acord care în principiu este interzis.

27. În fine, un acord între producător şi distribuitor care ar tinde să reconstituie diviziunile naţionale în comerţul dintre statele membre ar putea fi de natură să aducă atingere obiectivelor fundamentale ale Comunităţii.

28. Tratatul, care atât în preambul cât şi în ansamblul său urmăreşte să elimine barierele dintre state şi care, în multe din dispoziţiile sale, manifestă o atitudine severă faţă de reapariţia acestora, nu ar putea permite întreprinderilor să recreeze astfel de bariere.

Articolul 85 alin. (1) răspunde acestui obiectiv chiar şi în cazul acordurilor între întreprinderi operând în diverse faze ale procesului economic.

În consecinţă motivele invocate mai sus nu sunt întemeiate.

Cu privire la motivul întemeiat pe Regulamentul Consiliului nr. 19/65

29. Partea reclamantă Grundig pune problema aplicabilităţii interdicţiei prevăzute de art. 85 alin. (1) acordului în cauză înainte de adoptarea Regulamentului Consiliului nr. 19/65, privind aplicarea art. 85 alin. (3) la anumite categorii de acorduri.

30. Curtea constată că acest motiv a fost invocat pentru prima dată de partea reclamantă în replică.

Faptul că acest regulament a fost adoptat după formularea recursului nu-i justifică tardivitatea.

În fapt, acest motiv se bazează pe argumentul că înainte de adoptarea acestui regulament Comisia nu ar fi trebuit să aplice art. 85 alin. (1), fiind lipsit de puterea de a acorda scutiri pe categorii de acorduri.

Întrucât situaţia în cauză exista înainte de adoptarea Regulamentului nr. 19/65, acesta din urmă nu poate constitui un element nou, în sensul art. 42 din Regulamentul de procedură, pasibil să justifice formularea tardivă a acestui motiv.

Pe cale de consecinţă, motivul formulat este inadmisibil.

Cu privire la motivul referitor la noţiunea de „acorduri pasibile să afecteze comerţul dintre statele membre"

31. Reclamanţii şi guvernul german susţin că, bazându-se pe o interpretare greşită a noţiunii de „acord pasibil să afecteze comerţul dintre statele membre", Comisia nu a demonstrat că, în absenţa acordului criticat, acest comerţ ar fi fost mai intens.

32. Partea pârâtă arată că această condiţie de la art. 85 alin. (1) este îndeplinită din moment ce, în virtutea acordului, comerţul dintre statele membre

se desfăşoară altfel decât ar fi făcut-o în absenţa restricţiei ce decurge din acord, precum şi că influenţa acestuia nu este lipsită de importanţă.

Acesta este cazul în speţă, avându-se în vedere mai ales neajunsurile care decurg din acordul în cauză în cadrul pieţei comune în materia importurilor şi exporturilor de produse Grundig cu destinaţia şi provenienţa Franţa.

33. Curtea arată că această condiţie tinde să stabilească, în materia reglementării acordurilor, sfera de aplicare a dreptului comunitar în raport cu cel naţional.

De fapt, denaturarea concurenţei provocată de acordul în cauză cade sub incidenţa interdicţiei de drept comunitar prevăzută de art. 85 numai în măsura în care acordul poate afecta comerţul dintre statele membre; în caz contrar, ea iese de sub incidenţa acesteia.

34. În această privinţă, este deosebit de important de ştiut dacă acordul poate pune în pericol, direct sau indirect, în mod efectiv sau eventual, libertatea comerţului dintre statele membre într-un sens care poate aduce atingere realizării obiectivelor pieţei unice.

35. Astfel, faptul că un acord favorizează creşterea, chiar şi considerabilă, a volumului comerţului între state nu este suficient pentru a exclude faptul că acordul în cauză ar putea „să afecteze" acest comerţ în sensul precizat mai sus.

36. În cauza de faţă, contractul între Grundig şi Consten, pe de o parte, împiedică alte întreprinderi în afară de Consten să importe în Franţa produsele Grundig şi, pe de altă parte, îi interzice societăţii Consten să reexporte aceste produse în alte ţări ale pieţei comune, ceea ce afectează indubitabil comerţul dintre statele membre.

Această limitare adusă libertăţii comerţului, precum cele care ar putea decurge pentru terţe părţi din înregistrarea de către Consten, în Franţa, a mărcii GINT, pe care Grundig o înscrie pe toate produsele sale, este suficientă pentru îndeplinirea condiţiei în cauză.

Prin urmare, motivul formulat în această privinţă urmează a fi respins.

Cu privire la criteriul restrângerii concurenţei

37. Părţile reclamante şi Guvernul Germaniei susţin că analiza Comisiei fiind limitată numai la produsele Grundig, decizia ar fi întemeiată pe o noţiune eronată despre concurenţă şi despre sistemul de interdicţii stabilit la art. 85 alin. (1).

Această noţiune vizează mai ales concurenţa între produse similare de mărci diferite.

38. Comisia, înainte să declare aplicabil art. 5 alin. (1), ar fi trebuit, bazându-se pe o aplicare rezonabilă ("rule of reason"), să aibă în vedere efectele economice ale contractului ce face obiectul litigiului asupra concurenţei dintre diferitele mărci.

De asemenea, acordurile verticale de reprezentare exclusivă trebuie prezumate ca fiind favorabile concurenţei, iar în cauza de faţă nu există nici un element care să răstoarne această prezumţie.

Dimpotrivă, contractul în cauză a crescut concurenţa între produsele similare de mărci diferite.

39. Curtea arată că principiul libertăţii concurenţei priveşte diferitele faze şi aspecte ale acesteia.

Deşi concurenţa dintre producători este în general mai evidentă decât cea dintre distribuitorii aceleaşi mărci, nu rezultă totuşi că un acord care tinde să o restrângă pe aceasta din urmă ar ieşi de sub interdicţia art. 85 alin. (1) numai prin faptul că ar putea să o consolideze pe prima.

40. Pe de altă parte, în vederea aplicării art. 85 alin. (1), este inutil să luăm în considerare efectele concrete ale unui acord din moment ce reiese că acesta are ca obiect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea jocului concurenţei.

41. Prin urmare, absenţa, în decizia contestată, a oricărei analize a efectelor acordului pe planul concurenţei între produsele similare de mărci diferite nu constituie, prin ea însăşi, un viciu al deciziei.

42. Rămâne de analizat dacă decizia contestată a aplicat în mod corect interdicţia de la art. 85 alin. (1) acordului ce face obiectul litigiului, pe motivul restrângerii concurenţei astfel create doar în planul distribuţiei de produse Grundig.

43. Încălcarea constatată prin decizia contestată rezultă din protecţia teritorială absolută stabilită de contractul menţionat anterior în favoarea societăţii Consten, în temeiul dreptului Francez.

44. Reclamanţii au urmărit în acest mod să elimine orice concurenţă la nivelul comerţului en gros cu produse Grundig pe teritoriul vizat în contract prin două mijloace principale.

În primul rând, Grundig s-a angajat să nu livreze terţilor, nici măcar indirect, produse destinate zonei vizate de contract.

Natura restrictivă a acestui angajament reiese clar dacă este analizată prin prisma interdicţiei de export care a fost stabilită nu numai cu privire la Consten, ci şi în privinţa tuturor celorlalţi concesionari exclusivi ai lui Grundig, precum şi a angrosiştilor germani.

În al doilea rând, înregistrarea în Franța de către Consten a mărcii GINT, pe care Grundig o înscrie pe toate produsele sale, este de natură să mărească protecția (inerentă în acordul ce face obiectul litigiului) împotriva riscului importurilor paralele în Franța de produse Grundig, rezultată din dreptul la proprietate industrială.

În acest fel, nici un terț nu ar putea să importe produse Grundig, provenite din alte țări membre ale Comunității pentru a le revinde în Franța fără să-și asume riscuri serioase.

45. În mod întemeiat partea pârâtă a ținut seama de ansamblul sistemului astfel stabilit de către Grundig.

În fapt, pentru caracterizarea situației contractuale este necesară plasarea contractului în contextul economic și juridic în vederea căruia părțile l-au încheiat, fără ca acest lucru să poată fi considerat ca o imixtiune în acte sau situații juridice care nu fac obiectul procedurii în fața Comisiei.

46. Situația constatată mai sus duce la izolarea pieței Franceze și permite practicarea pentru produsele în cauză a unor prețuri care se sustrag unei concurențe eficace.

Mai mult, cu cât reușesc producătorii să-și individualizeze mărcile în ochii utilizatorilor, cu atât tinde să se diminueze eficacitatea concurenței.

47. Din cauza impactului considerabil pe care costurile de distribuție îl au asupra costului total de producție, este important ca și concurența dintre comercianți să fie stimulată.

Or, eforturile comerciantului sunt stimulate de concurența dintre distribuitorii produselor de aceeași marcă.

48. Acordul care urmărește astfel să izoleze piața franceză de produse Grundig și să mențină în mod artificial, pentru produsele unei mărci foarte răspândite, piețe naționale distincte în interiorul Comunității este deci de natură să denatureze concurența pe piața comună.

49. Pe cale de consecință, decizia contestată a considerat că acordul constituie o încălcare a art. 85 alin. (1), orice reconsiderare ulterioară, atât a datelor economice (diferențe de prețuri între Franța și Germania, caracterul reprezentativ al tipului de aparat în cauză, nivelul costurilor suportate de Consten), cât și a exactitudinii criteriilor avute în vedere de Comisie în efectuarea comparațiilor între situația piețelor franceză și germană, precum și a eventualelor efecte favorabile ale acordului în alte privințe, nu poate sub nici o formă să ducă, în prezența restricțiilor vizate mai sus, la o soluție diferită în temeiul art. 85 alin. (1).

Cu privire la întinderea interdicţiei

50. Partea reclamantă Grundig şi guvernul german reproşează Comisiei că nu a scos de sub incidenţa interdicţiei, în dispozitivul deciziei contestate, clauzele din contract faţă de care nu s-a constatat nici un efect care ar putea să restrângă concurenţa şi că a omis astfel să stabilească în ce a constat încălcarea art. 85.

51. Din motivele deciziei contestate, precum şi din art. 3 al acesteia, rezultă că încălcarea constatată la art. 1 din dispozitiv nu constă în angajamentul societăţii Grundig de a nu livra direct în Franţa decât societăţii Consten.

52. Această încălcare constă în clauzele care, coroborate cu această exclusivitate, sunt de natură să aducă atingere, în temeiul dreptului intern, importurilor paralele de produse Grundig în Franţa, stabilind o protecţie teritorială absolută în favoarea cesionarului exclusiv.

53. Nulitatea de drept promulgată de art. 85 alin. (2) se aplică doar clauzelor acordului ce cad sub incidenţa interdicţiei sau acordului în ansamblul său, dacă aceste clauze sunt de esenţa acestuia.

54. Comisia trebuie deci fie să se limiteze, în dispozitivul deciziei contestate, la a circumscrie încălcarea doar clauzelor acordului ce cad sub incidenţa interdicţiei, fie să precizeze în preambul raţiunile pentru care aceste clauze i se par de esenţa acordului şi prin urmare inseparabile de acesta, în ansamblul său.

55. Totuşi, rezultă din art. 1 al deciziei că încălcarea a fost constatată cu privire la acord în ansamblul său, cu toate că necesitatea nulităţii totale a acestuia nu a fost motivată în drept de către Comisie, nestabilindu-se că toate clauzele acestuia ar constitui o încălcare a dispoziţiilor art. 85 alin. (1).

56. Dimpotrivă, situaţia recunoscută ca incompatibilă cu art. 85 alin. (1) nu rezultă din acţiunea simultană a tuturor clauzelor acordului şi nici din efectul global al acestuia, ci din anumite clauze determinate de contractul din 1 aprilie 1957 privind protecţia teritorială absolută, precum şi din acordul adiţional privind marca GINT.

57. Articolul 1 din decizia contestată urmează, în consecinţă, să fie anulat, deoarece extinde în mod neîntemeiat nulitatea prevăzută de art. 85 alin. (2), la toate clauzele acordului.

Cu privire la aspectele referitoare la constatarea încălcării relative la acordul privind marca GINT

58. Reclamanţii invocă încălcarea art. 36, art. 222 şi art. 234 din Tratatul CEE de către Comisie, precum şi depăşirea limitelor competenţei

de către aceasta prin faptul de a declara că acordul privind înregistrarea în Franța a mărcii GINT servește la asigurarea protecției teritoriale absolute în favoarea societății Consten, excluzându-i în acest fel societății Consten, la art. 3 din dispozitivul deciziei contestate, posibilitatea de a invoca drepturile decurgând din legislația națională în materie de mărci pentru a se opune importurilor paralele.

Reclamanții susțin îndeosebi că efectul criticat asupra concurenței nu este cauzat de acord, ci de înregistrarea mărcii, în conformitate cu legislația Franceză, care dă naștere dreptului originar al titularului asupra mărcii, de unde decurge protecția teritorială absolută în conformitate cu dreptul național.

59. Curtea subliniază că dreptul societății Consten de a dispune în mod exclusiv în Franța, în baza contractului, de marca GINT, utilizabilă în aceeași manieră în alte țări, are ca scop să permită controlul și împiedicarea importurilor paralele.

Prin urmare, acordul prin care Grundig, titularul acestei mărci în baza unei înregistrări internaționale, l-a autorizat pe Consten să o înregistreze în Franța în numele său este susceptibil să denatureze concurența.

60. Chiar dacă societatea Consten este, prin înregistrarea mărcii GINT, titularul de origine, conform dreptului Francez, al drepturilor relative la această marcă, aceasta a făcut totuși înregistrarea respectivă în baza unui acord încheiat cu Grundig.

Prin urmare, acest acord poate intra sub incidența interdicției prevăzute de art. 85 alin. (1).

Această interdicție ar fi lipsită de efect dacă societatea Consten ar putea continua să folosească marca în același scop ca cel vizat de acordul declarat ilicit.

61. Articolul 36, art. 222 și art. 234 din Tratat, invocate de reclamanți, nu exclud incidența dreptului comunitar asupra exercitării drepturilor naționale de proprietate industrială.

Articolul 36, limitând domeniul normelor privind liberalizarea schimburilor conținute în Tratat Capitolul 2 Titlul I, nu poate limita domeniul de aplicare a art. 85.

Articolul 222 se mărginește să precizeze că „Tratatul nu aduce atingere în nici un fel regimului proprietății existent în statele membre".

Interdicția cuprinsă în art. 3 din dispozitivul deciziei contestate, de a nu utiliza dreptul național relativ la mărci în scopul împiedicării importurilor paralele, nu afectează dobândirea acestor drepturi, ci doar limitează exercitarea acestora în măsura necesară respectării interdicției prevăzute de art. 85 alin. (1).

Puterea Comisiei de a promulga o astfel de dispoziţie, prevăzută de art. 3 din Regulamentul Consiliului nr. 17-62, este compatibilă cu sistemul comunitar al concurenţei, alcătuit din reguli cu efect imediat şi cu caracter obligatoriu direct asupra persoanelor.

Un astfel de sistem, în baza caracterului menţionat mai sus şi a funcţiei sale, nu permite exercitarea abuzivă a drepturilor recunoscute de diferitele reglementări naţionale în materie de mărci, în scopul eludării normelor comunitare privind acordurile dintre întreprinderi.

Articolul 234, având ca scop protecţia drepturilor statelor terţe, nu este aplicabil în cauza de faţă.

Pe cale de consecinţă, motivele invocate mai sus nu sunt întemeiate.

Cu privire la neaudierea terţelor persoane interesate

62. Reclamanţii şi guvernul german afirmă că art. 3 din dispozitivul deciziei contestate vizează de fapt ansamblul distribuţiei produselor Grundig pe piaţa comună.

Comisia şi-a depăşit astfel competenţa şi a încălcat dreptul tuturor persoanelor interesate de a fi audiate.

63. Interdicţia, decurgând pentru Grundig din art. 3 mai sus citat, de a-şi opri distribuitorii şi concesionarii exclusivi să exporte în Franţa, constituie corolarul interdicţiei protecţiei teritoriale absolute stabilite în favoarea societăţii Consten.

Această interdicţie nu depăşeşte deci cadrul procedurii care a dus la aplicarea art. 85 alin. (1) acordului dintre Grundig şi Consten.

64. De altfel, decizia contestată nu afectează în mod direct valabilitatea juridică a acordurilor încheiate între Grundig şi angrosiştii şi concesionarii, alţii decât Consten.

Aceasta se limitează la restrângerea libertăţii de acţiune a societăţii Grundig în ceea ce priveşte importurile paralele ale produselor sale în Franţa.

65. Deşi este de dorit ca anchetele Comisiei să se extindă, în măsura posibilului, asupra tuturor subiecţilor susceptibili de a fi afectaţi de deciziile sale, doar interesul de a împiedica declararea nelegalităţii unui acord la care aceştia nu erau părţi, în scopul păstrării avantajelor pe care le-ar obţine *de facto* din situaţia ce ar rezulta în acest fel, nu poate constitui un motiv suficient pentru reţinerea obligaţiei Comisiei de a le solicita din oficiu celorlalţi concesionari ai societăţii Grundig să participe la procedura privind raporturile dintre Consten şi Grundig.

Pe cale de consecinţă, acest motiv nu este întemeiat.

Cu privire la aplicarea art. 85 alin. (3) din Tratat

În ceea ce priveşte condiţiile de aplicare

66. Părţile reclamante, susţinute în câteva puncte de guvernul german, au susţinut, între altele, că toate condiţiile de aplicare a exceptării, cărora decizia contestată le-a ignorat existenţa, sunt îndeplinite în cauza de faţă.

67. Partea pârâtă s-a apărat, arătând că întreprinderilor interesate le revine sarcina de a proba că sunt îndeplinite condiţiile exceptării prevăzute de art. 85 alin. (3).

68. Întreprinderile au dreptul ca cererile prin care solicită aplicarea art. 85 alin. (3) să fie supuse unei analize corespunzătoare de către Comisie.

69. În acest scop, Comisia nu se poate limita la a solicita întreprinderilor să probeze existenţa condiţiilor cerute în vederea exceptării prevăzute de art. 85 alin. (3), însă trebuie, pentru o bună administrare a dovezilor, să contribuie cu propriile sale mijloace la stabilirea faptelor şi circumstanţelor pertinente.

70. Pe de altă parte, exercitarea atribuţiilor Comisiei presupune în mod necesar analize complexe în materie economică.

71. Controlul judiciar al acestor analize trebuie să respecte acest caracter limitându-se la examinarea materialităţii faptelor şi a încadrării juridice date de Comisie.

Acest control se va exercita în primul rând cu privire la motivarea deciziilor care, în privinţa analizelor menţionate, trebuie să precizeze faptele şi considerentele care au stat la baza lor.

72. Decizia contestată precizează că principala cauză a refuzului recunoaşterii existenţei unei situaţii de excepţie constă în faptul că nu este îndeplinită condiţia prevăzută de art. 85 alin. (3) lit. (a).

73. Guvernul german a criticat decizia în cauză, pe motiv că nu clarifică dacă clauzele cărora Comisia le-a recunoscut efectele favorabile, în special precomenzile şi serviciile de garanţie şi post-vânzare, ar putea rămâne intacte în absenţa unei protecţii teritoriale absolute.

74. Curtea constată că decizia contestată nu admite decât ipotetic că acordul în cauză contribuie la îmbunătăţirea producţiei şi a distribuţiei.

75. În continuare, decizia contestată analizează „dacă o îmbunătăţire a distribuţiei produselor prin intermediul acordului de distribuţie exclusivă nu poate fi realizată dacă se admit importurile paralele".

76. După analiza argumentelor referitoare la precomenzi, analiza pieţei, serviciile de garanţie şi post-vânzări, în decizie s-a concluzionat că

„nu a fost propusă sau avută în vedere nici o altă rațiune care să justifice necesitatea unei protecții teritoriale absolute".

77. Existența unei îmbunătățiri a producției sau a distribuției produselor în cauză, necesară pentru recunoașterea existenței unei situații de excepție, trebuie apreciată în spiritul art. 85.

78. În primul rând, această îmbunătățire nu trebuie confundată cu avantajele pe care partenerii contractuali le dobândesc, în baza acordului, în privința activității lor de producție sau de distribuție, avantaje în general incontestabile care arată că acordul este, în toate elementele sale, indispensabil pentru o îmbunătățire, înțeleasă în acest sens.

79. O astfel de metodă subiectivă, care face ca substanța noțiunii de îmbunătățire să depindă de particularitățile raporturilor contractuale în cauză, nu ar corespunde sensului art. 85.

80. Pe de altă parte, însuși faptul că Tratatul prevede că limitarea concurenței trebuie să fie „indispensabilă" îmbunătățirii în cauză demonstrează în mod clar importanța pe care aceasta din urmă trebuie să o aibă.

81. Această îmbunătățire trebuie în special să prezinte avantaje obiective substanțiale, de natură să compenseze inconvenientele rezultate pe planul concurenței.

82. Argumentul guvernului german, bazat pe ideea că toate clauzele care favorizează o asemenea îmbunătățire, în măsura în care aceasta fusese preconizată de părțile la acord, trebuie să rămână intacte, presupune că s-a răspuns deja afirmativ la întrebarea dacă toate aceste elemente sunt nu numai favorabile, dar și indispensabile îmbunătățirii producției sau distribuției produselor în cauză.

83. Din acest motiv, nu numai că argumentul este de natură să diminueze caracterul indispensabil ci și, între altele, să creeze confuzie între interesele specifice ale partenerilor și îmbunătățirile obiective avute în vedere de Tratat.

84. În aprecierea importanței relative a diferitelor elemente supuse analizei sale, Comisia trebuia, din contră, să aibă în vedere atât eficacitatea acordului cu privire la îmbunătățirea obiectiv constatată a producției și distribuției produselor, cât și dacă beneficiul rezultat în urma acestei îmbunătățiri ar fi suficient pentru a putea considera că limitările corelative ale concurenței au fost indispensabile.

Afirmația privind necesitatea menținerii intacte a oricărui acord al partenerilor susceptibil să contribuie la îmbunătățirea avută în vedere este incompatibilă cu cele menționate anterior.

Pe cale de consecință, motivul invocat de guvernul federal, pornind de la premise greșite, nu este de natură a infirma aprecierea Comisiei.

85. Reclamanții susțin că admiterea importurilor paralele ar pune reprezentantul exclusiv în imposibilitatea de a mai estima, în mod anticipat, raportul dintre cerere și ofertă.

86. Un anumit grad de incertitudine este inerent însă tuturor previziunilor referitoare la viitoarele posibilități de vânzare.

O astfel de prevedere trebuie să se bazeze de fapt pe o serie de elemente variabile și aleatorii.

Admiterea importurilor paralele poate, într-adevăr, comporta riscuri sporite pentru concesionarul care face o comandă anticipată fermă pentru cantitățile pe care estimează că le va vinde.

Un astfel de risc este, totuși, inerent oricărei activități comerciale, neputând fi așadar justificată o protecție specială în acest sens.

87. Reclamanții reproșează Comisiei că nu a examinat, pe baza unor elemente concrete, dacă există posibilitatea asigurării serviciilor de garanție și de post-vânzări fără o protecție teritorială absolută.

Acestea subliniază, în special, importanța pe care o are, pentru reputația mărcii Grundig, prestarea convenabilă a acestor servicii pentru toate aparatele Grundig puse în circulație pe piață.

Liberalizarea importurilor paralele ar obliga Consten să refuze aceste prestații pentru aparatele importate de concurenții săi care nu asigură ei înșiși aceste servicii de o manieră satisfăcătoare.

Acest refuz ar fi, în egală măsură, contrar intereselor utilizatorilor.

Cu privire la serviciul de garanție gratuită decizia afirmă că, în mod normal, un cumpărător nu se poate prevala de dreptul la o astfel de garanție decât față de furnizorul său și în condițiile convenite cu acesta.

Părțile reclamante nu au contestat în definitiv această afirmație.

88. Temerile referitoare la prejudiciul ce ar putea rezulta în urma unui serviciu necorespunzător pentru reputația produselor Grundig nu sunt, în cauza de față, justificate.

De fapt, societatea UNEF, concurenta principală a lui Consten, cu toate că a început să vândă produse Grundig în Franța ulterior societății Consten și cu toate că și-a asumat niște riscuri deloc neglijabile, oferă totuși o garanție gratuită și servicii de post-vânzare plătite în niște condiții care în ansamblul lor nu par să fi afectat negativ reputația mărcii Grundig.

De altfel, nimic nu-i împiedică pe reclamanți să-i informeze pe utilizatori, printr-o publicitate adecvată, despre natura prestațiilor și a altor avantaje oferite eventual de rețeaua oficială de distribuție a produselor Grundig.

Nu este deci corect ca de publicitatea făcută de Consten să beneficieze în aceeași măsură importatorii paraleli.

Pe cale de consecinţă, motivele formulate de reclamanţi nu sunt întemeiate.

89. Reclamanţii reproşează Comisiei că nu a analizat dacă protecţia teritorială absolută era încă indispensabilă pentru a permite amortizarea cheltuielilor considerabile suportate de Consten pentru introducerea produselor Grundig pe piaţa Franceză.

90. Pârâta arată că înainte de adoptarea deciziei contestate nu avusese în nici un moment cunoştinţă de cheltuielile de introducere pe piaţă care nu fuseseră amortizate.

Această afirmaţie a pârâtei nu a fost contestată.

91. Comisiei nu i se poate cere să efectueze din oficiu o anchetă cu privire la acest aspect.

În plus, susţinerea reclamanţilor constă, pe fond, în afirmaţia că, în lipsa protecţiei teritoriale absolute, concesionarul nu ar fi acceptat condiţiile convenite.

Acest aspect nu are totuşi nici o legătură cu îmbunătăţirea distribuţiei prevăzută de art. 85 alin. (3).

Pe cale de consecinţă, acest motiv nu este întemeiat.

92. Reclamanta Grundig susţine, în plus, că fără protecţia teritorială absolută distribuitorul exclusiv nu ar fi dispus să-şi asume cheltuielile necesare pentru studiul pieţei, de rezultatele eforturilor sale putând profita, în consecinţă, importatorii paraleli.

93. Pârâta obiectează că respectivul studiu de piaţă, vizând în special să aducă produselor destinate exportului către Franţa îmbunătăţirile tehnice dorite de utilizatorul francez, nu ar aduce profit decât societăţii Consten.

94. De fapt, Consten, în calitatea sa de concesionar exclusiv, care nu este contestată de decizia în cauză, ar fi singurul care primeşte aparatele dotate cu caracteristici adaptate special pentru piaţa Franceză.

Pe cale de consecinţă, acest motiv nu este întemeiat.

95. Plângerile formulate împotriva părţii din decizie referitoare la existenţa în cauză a condiţiei prevăzute de art. 85 alin. (3) lit. (a), analizate atât separat cât şi în ansamblu, nu sunt întemeiate.

Având în vedere caracterul cumulativ al condiţiilor necesare pentru acordarea exceptării prevăzute la art. 85 alin. (3), nu este deci necesar să se examineze aspectele referitoare la alte condiţii de exceptare.

Cu privire la neacordarea exceptării condiţionate

96. Reclamanta Grundig, considerând că refuzul exceptării se întemeiază pe existenţa protecţiei teritoriale absolute în favoarea societăţii Consten,

susține că, în conformitate cu art. 7 alin. (1) din Regulamentul Consiliului nr. 17/62, Comisia ar trebui să admită măcar contractul de reprezentare exclusivă sub condiția ca importatorii paraleli să nu fie prejudiciați.

În absența unei exceptări condiționate, dispozitivul deciziei şi-ar depăşi propriile considerente, precum şi obiectivul urmărit, constând în interzicerea protecției teritoriale absolute.

97. Anularea parțială a deciziei contestate lipseşte de obiect prezentul motiv de nulitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

98. În temeiul art. 69 alin. (3) din Regulament, Curtea poate compensa cheltuielile în totalitate sau parțial dacă părțile cad în pretenții asupra unuia sau, respectiv, mai multor capete de cerere. Acestea fiind spuse, Curtea va compensa cheltuielile suportate, pe de o parte, de reclamante şi de Guvernele Republicii Italiene şi Republicii Federale Germania, părți interveniente, şi, pe de altă parte, de pârâtă şi de firmele Leissner şi UNEF, părți interveniente.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Anulează Decizia Comisiei CEE din 23 septembrie 1964 privind o procedură în temeiul art. 85 din Tratat (IV-A/00004-03344, „Grundig-Consten"), publicată în J. Of. din 20 octombrie 1964 (p. 2545/64), în măsura în care în art. 1 se stipulează că ansamblul contractului din 1 aprilie 1967, constituie o încălcare prevăzută de dispozițiile art. 85, inclusiv clauzele care nu se circumscriu interdicției stipulate de aceasta.

2) Respinge ca neîntemeiate capetele de cerere 56-64 şi 58-64.

3) Obligă reclamantele, pârâta şi părțile interveniente la plata propriilor cheltuieli de judecată.

16.

Hotărârea Curții din 6 iulie 1982, Republica Franceză, Republica Italiană și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord c. Comisia CE, cauzele conexe C-188/80 – C-190/80[1]

Concurență – întreprinderi publice – transparența relațiilor financiare dintre statele membre și întreprinderile publice – dreptul de informare al Comisiei – domeniu de aplicare – criterii comune pentru toate statele membre

Concurență – întreprinderi publice – transparența relațiilor financiare dintre statele membre și întreprinderile publice – activitate de finanțare de către autoritățile publice – intervenția autorităților publice în gestiunea întreprinderilor

Comisia – competență legislativă – limite – criterii

1. Teza potrivit căreia, în temeiul principiilor de partajare a competenței între instituțiile comunitare, puterea legislativă originară ar aparține în întregime Consiliului, iar Comisia nu ar avea decât competența de supraveghere și de execuție, nu își regăsește însă baza în dispozițiile instituționale din Tratat. Rezultă că limitele competențelor conferite Comisiei expres prevăzute de Tratat pot fi deduse nu dintr-un principiu general, ci dintr-o interpretare a însăși formulării dispoziției în cauză, analizată în lumina scopului urmărit și a locului pe care îl ocupă în economia Tratatului.

2. Ținând seama de diversitatea formelor de întreprinderi publice în diferitele state membre și de ramificațiile activităților acestora, este inevitabil ca raporturile lor financiare cu autoritățile publice să îmbrace și ele forme foarte diverse și adesea complexe, fiind în consecință greu de controlat, chiar și cu ajutorul surselor de informații publicate. În aceste condiții, este de necontestat necesitatea obținerii de către Comisie a

---

[1] *E.M. Milanesi,* Rivista di diritto industriale, 1982, II, p. 265-305; *La vie judiciaire,* 1982, n° 1903, p. 10-11; *A. Page,* European Law Review, 1982, p. 496-499; *M. Brothwood,* Common Market Law Review, 1983, p. 335-346; *M. Bazex,* Revue trimestrielle de droit européen, 1983, p. 638-643; *H.J. De Ru,* Sociaal-economische wetgeving, 1983, p. 338-341; *G. Nicolaysen,* Europarecht, 1983, p. 61-67; *R. Scarpa,* Giustizia civile, 1983, I, p. 1085-1088; *P. Voci,* Rivista trimestrale di diritto pubblico, 1983, p. 1137-1141; *F.D. Riccioli,* Il Foro italiano, 1984, IV, Col. 137-139; *H.J. De Ru,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 558-561.

unor informații suplimentare cu privire la aceste relații, prin stabilirea unor criterii comune pentru toate statele membre și pentru toate întreprinderile în cauză.

3. *Principiul egalității, între întreprinderile publice și private în general, presupune că cele două categorii se află în situații similare. Or, întreprinderile private își stabilesc, în limitele impuse de legislația aplicabilă, propria strategie industrială și comercială ținând seama, mai ales, de cerințe de rentabilitate. În schimb, deciziile întreprinderilor publice pot fi influențate de autoritățile publice în scopul îndeplinirii unor obiective de interes general. Consecințele economice și financiare ale unei asemenea influențe conduc la stabilirea între aceste întreprinderi și autoritățile publice a unor relații financiare de o natură specială, diferite de relațiile existente între autoritățile publice și întreprinderile private. Având în vedere că directiva se referă chiar la aceste relații financiare speciale, susținerea întemeiată pe existența unei discriminări nu poate fi reținută.*

4. *Motivul pentru care dispozițiile art. 90 au fost incluse în Tratat este chiar influența pe care autoritățile publice o pot exercita asupra deciziilor comerciale ale întreprinderilor publice. Această influență poate fi exercitată fie pe baza unei participări financiare, fie pe baza unor reguli care guvernează gestiunea întreprinderii. Prin alegerea aceloraşi criterii de determinare a relațiilor financiare pe baza cărora trebuie să poată să obțină informații pentru a-şi îndeplini obligațiile de supraveghere în conformitate cu art. 90 alin. (3), Comisia nu şi-a depăşit competența conferită în baza acestei dispoziții.*

Obiect: Acțiune în anularea, în conformitate cu art. 173 din Tratatul CEE, a Directivei Comisiei 80/723/CEE din 25 iunie 1980, privind transparența relațiilor financiare între statele membre şi întreprinderile publice (J. Of. L 195, p. 35).

CURTEA,

În drept

1. Prin cererile înregistrate la grefa Curții la 16, 18 şi respectiv 19 septembrie 1980, Republica Franceză, Republica Italiană şi Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord au introdus, în temeiul parag. 1 de la art. 173 din Tratatul CEE trei acțiuni vizând anularea Directivei

Comisiei 80/723 din 25 iunie 1980 privind transparenţa relaţiilor financiare între statele membre şi întreprinderile publice (J. Of. L 195, p. 35). Republica Federală Germania şi Regatul Ţărilor de Jos au intervenit în aceste proceduri în sprijinul concluziilor Comisiei.

2. Directiva, adoptată în baza art. 90 alin. (3) din Tratat, obligă statele membre să păstreze timp de cinci ani informaţiile privind resursele publice pe care autorităţile publice le pun la dispoziţia întreprinderilor publice, precum şi datele referitoare la utilizarea efectivă a resurselor de către acestea. În conformitate cu cele specificate în expunerea de motive a Directivei, obiectivul esenţial al acesteia este de a promova aplicarea eficientă în întreprinderile publice a dispoziţiilor art. 92 – 93 din Tratat privind ajutoarele de stat. În plus, expunerea de motive evidenţiază principiul tratamentului egal al întreprinderilor publice şi private, precum şi nevoia de transparenţă în relaţiile financiare dintre întreprinderile publice şi state, pentru complexitatea acestor relaţii.

3. Motivele invocate de guvernele reclamante, deşi diferă în anumite puncte, pot fi în esenţă rezumate după cum urmează:

- necompetenţa legislativă a Comisiei;
- absenţa necesităţii şi încălcarea principiului proporţionalităţii;
- discriminare în detrimentul întreprinderilor publice;
- încălcarea art. 90, art. 92 şi art. 93, deoarece directiva defineşte noţiunile de întreprindere publică şi ajutor de stat;
- nerespectarea regulilor care definesc domeniul de aplicare al tratatelor CEE, CECO şi CEEA;
- absenţa motivării şi nerespectarea principiului egalităţii, în legătură cu situaţiile de excepţie prevăzute de Directivă.

Cu privire la primul motiv (necompetenţa Comisiei)

4. Potrivit Guvernului Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, prin adoptarea directivei atacate Comisia a încălcat înseşi principiile care guvernează împărţirea puterilor şi responsabilităţilor între instituţiile comunitare. Dispoziţiile din Tratat ce guvernează instituţiile arată clar că întreaga putere legislativă iniţială aparţine Consiliului, în timp ce Comisia deţine doar atribuţii de supraveghere şi de punere în aplicare. Această împărţire a competenţelor este confirmată prin regulile specifice de punere în aplicare a Tratatului, care rezervă aproape în totalitate Consiliului dreptul de adoptare a regulamentelor şi directivelor. Îndeosebi pentru regulile concurenţei, se constată aceeaşi împărţire a responsabilită-

ţilor. Chiar aceste dispoziţii conferă funcţii de supraveghere Comisiei, care nu este abilitată să legifereze decât în limitele unei puteri speciale şi exprese ce îi este delegată printr-un act al Consiliului.

5. Tot potrivit Guvernului Regatului Unit al Marii Britanii, dispoziţiile din Tratat care conferă în mod excepţional Comisiei competenţa de a adopta directive trebuie interpretate în lumina consideraţiilor prezentate anterior. Directivele Comisiei sunt de altă natură decât cele adoptate de Consiliu. În vreme ce acestea din urmă pot să conţină dispoziţii generale cu caracter normativ care pot să impună, atunci când este cazul, noi obligaţii statelor membre, scopul directivelor Comisiei este doar acela de a aborda situaţii specifice într-unul sau mai multe state membre. În cazul art. 90 alin. (3), acest scop limitat este sugerat de însăşi formularea dispoziţiei, potrivit căreia Comisia adresează statelor membre directivele sau deciziile potrivite.

6. Această teză nu îşi regăseşte însă baza în dispoziţiile instituţionale din Tratat. În conformitate cu art. 4, Comisia participă la îndeplinirea sarcinilor încredinţate Comunităţii pe aceeaşi bază ca şi celelalte instituţii, fiecare dintre acestea acţionând în limitele atribuţiilor conferite prin Tratat. Articolul 155 prevede, în termeni care sunt aproape identici cu cei utilizaţi în art. 145 pentru a descrie aceeaşi funcţie a Consiliului, faptul că Comisia are propria putere de decizie, în condiţiile Tratatului. În plus, dispoziţiile capitolului care stabileşte regulile generale referitoare la efectele şi conţinutul actelor adoptate de instituţii, în special dispoziţiile de la art.189, nu fac distincţia pe care o face Guvernul Regatului Unit ale Marii Britanii între directivele cu aplicabilitate generală şi celelalte directive, care stabilesc numai măsuri speciale. Potrivit parag. 1 din acest articol, Comisia, ca şi Consiliul, este competentă să adopte directive în condiţiile prevăzute în Tratat. Rezultă de aici că limitele competenţelor conferite Comisiei printr-o dispoziţie specială din Tratat pot fi deduse nu dintr-un principiu general, ci dintr-o interpretare a însăşi formulării dispoziţiei în cauză, în acest caz art. 90, analizată în lumina scopului urmărit şi a locului pe care îl ocupă în economia Tratatului.

7. În această privinţă, nu se poate trage nici o concluzie plecând de la faptul că majoritatea celorlalte dispoziţii specifice din Tratat, care prevăd competenţa de a adopta acte cu caracter general, conferă această putere Consiliului, care hotărăşte în baza unei propuneri a Comisiei. De asemenea, nu se poate face o distincţie între dispoziţiile care prevăd adoptarea directivelor în funcţie de utilizarea verbelor „a hotărî" sau „a adresa". Conform art. 189, directivele, ca şi deciziile, atât ale Consiliului, cât şi ale

Comisiei, se adresează unor destinatari care, în cazul directivelor, sunt în mod obligatoriu state membre. În cazul unei dispoziții care prevede adoptarea atât a directivelor, cât și a deciziilor adresate statelor membre, verbul „adresează" constituie așadar expresia comună cea mai potrivită.

8. Pentru a argumenta motivul referitor la necompetența legislativă a Comisiei, cele trei guverne reclamante invocă faptul că regulile cuprinse în directiva atacată ar fi putut fi adoptate de Consiliu. Întrucât scopul directivei este de a permite Comisiei să controleze respectarea de către statele membre a obligației de a îi notifica, în conformitate cu art. 93 alin. (3), orice intenție de a acorda sau de a modifica un ajutor de stat și întrucât că art. 94 conferă Consiliului competența de a stabili în special condițiile de aplicare ale alineatului menționat, regulile în cauză intră în competența acestei instituții în temeiul acestui articol. Oricum, astfel de reguli intră în atribuțiile Consiliului în temeiul art. 213 sau, în subsidiar, în temeiul art. 235. Fiind vorba de un domeniu în care Consiliul este competent, nu este posibil, potrivit guvernelor reclamante, să se recunoască în același timp competența Comisiei, în temeiul altor dispoziții din Tratat.

9. Comisia, susținută de Guvernul Republicii Federale Germania, insistă asupra faptului că directiva vizează măsuri anterioare procedurii prevăzute la art. 93 și că, din această cauză, art. 94 nu se aplică. Ea susține de asemenea că art. 213 nu se referă la informații de care dispun statele membre și pe care acestea trebuie să le furnizeze Comisiei, la cererea acesteia, în conformitate cu obligația lor generală de a colabora, prevăzută la art. 5. Articolul 235 nu este nici el aplicabil, deoarece acesta pleacă de la premisa că nu există nici o altă putere de acțiune. La rândul său, guvernul olandez subliniază îndeosebi caracterul special și importanța art. 90 ca dispoziție independentă.

10. Argumentele prezentate de guvernele reclamante referitor la art. 213 și art. 235 trebuie respinse. Într-adevăr, art. 213 care se regăsește în capitolul de dispoziții generale și finale din Tratat nu afectează competențele conferite Comisiei prin dispoziții speciale din Tratat. Pentru motivul indicat de Comisie, art. 235 nu poate fi considerat aplicabil în cazul de față.

11. În schimb, pentru a evalua argumentul referitor la art. 94, este necesar să se compare dispozițiile de la acest articol cu cele de la art. 90, ținând seama de obiectivele urmărite de aceste două articole.

12. În această privință, trebuie notat faptul că cele două dispoziții au obiective diferite. Articolul 94 face parte dintr-un ansamblu de dispoziții care reglementează sfera ajutoarelor acordate de către state, indiferent de forma și destinatarii acestor ajutoare. În schimb, art. 90 nu se referă decât

la întreprinderile față de ale căror acțiuni statele trebuie să îşi asume o responsabilitate specială, având în vedere influența pe care pot să o exercite asupra acestor acțiuni. Acest articol subliniază faptul că întreprinderile menționate, sub rezerva precizărilor făcute la alin. (2), se supun tuturor dispozițiilor din Tratat; articolul cere statelor membre să respecte aceste prevederi în relațiile pe care le au cu astfel de întreprinderi şi, în această privință, impune Comisiei o obligație de supraveghere care, atunci când este cazul, poate fi exercitată prin adoptarea de directive şi decizii adresate statelor membre.

13. La diferența de obiective se adaugă şi o diferență în ce priveşte condițiile stabilite pentru exercitarea atribuțiilor pe care cele două dispoziții le conferă Consiliului şi respectiv Comisiei. Articolul 94 autorizează Consiliul să adopte toate regulamentele necesare în vederea aplicării art. 92 şi art. 93. În schimb, puterile conferite Comisiei în baza art. 90 alin (3) se limitează la directivele şi deciziile care sunt necesare în vederea îndeplinirii eficiente a obligației de supraveghere ce îi este impusă în acelaşi alineat.

14. În comparație cu competențele de care dispune Consiliul în temeiul art.94, puterile conferite Comisiei în baza art. 90 alin. (3) sunt exercitate într-un domeniu de aplicare specific şi în condiții definite în funcție de scopul acestui articol. În consecință, competența pe care o are Comisia de a adopta directiva atacată depinde de necesitățile inerente obligației sale de supraveghere prevăzute la art. 90, iar posibilitatea adoptării de către Consiliu a unui regulament, în conformitate cu atribuțiile generale de care acesta dispune în baza art. 94, cuprinzând dispoziții care ar afecta domeniul specific al ajutoarelor acordate întreprinderilor publice, nu exclude exercitarea acestor competențe de Comisie.

15. Din toate aceste considerații rezultă că primul motiv invocat de guvernele reclamante trebuie respins.

Cu privire la al doilea motiv (lipsa necesității)

16. Guvernele francez şi italian contestă faptul că regulile Directivei sunt necesare pentru a permite Comisiei să îşi exercite în mod eficient misiunea de supraveghere, în conformitate cu art. 90. Ele apreciază că există o separație juridică totală financiară între stat şi întreprinderile publice. Fondurile puse la dispoziția acestora din urmă de autoritățile publice sunt inserate în actele normative bugetare, precum şi în bilanțurile şi rapoartele anuale ale întreprinderilor. Într-o societate democratică, sursele de informare în legătură cu relațiile dintre state şi întreprinderile

publice sunt cel puţin la fel de complete ca şi acelea referitoare la relaţiile cu întreprinderile din sectorul privat şi mult mai precise decât cele privind relaţiile între întreprinderile private.

17. Comisia face trimitere la punctul patru şi cinci al expunerii de motive din preambulul la directivă, potrivit cărora complexitatea relaţiilor financiare dintre autorităţile publice naţionale şi întreprinderile publice este de natură să constituie un obstacol în calea îndeplinirii de către Comisie a sarcinii ei de supraveghere, iar aplicarea eficientă şi corectă a regulilor din Tratat privind ajutoarele atât la întreprinderile publice, cât şi la cele private, nu poate să se facă decât în condiţiile asigurării transparenţei acestor relaţii financiare. În cursul procedurii în faţa Curţii, Comisia şi Guvernul Republicii Federale Germania au citat exemple pentru a demonstra că aceste relaţii nu sunt suficient de transparente pentru a permite Comisiei să stabilească existenţa sau inexistenţa ajutoarelor de stat acordate întreprinderilor publice.

18. Ţinând seama de diversitatea formelor de întreprinderi publice în diferitele state membre şi de ramificaţiile activităţilor acestora, este inevitabil ca raporturile lor financiare cu autorităţile publice să îmbrace şi ele forme foarte diverse şi adesea complexe, fiind în consecinţă greu de controlat, chiar şi cu ajutorul surselor de informaţii publicate la care au făcut trimitere guvernele reclamante. În aceste condiţii, este de necontestat necesitatea obţinerii de către Comisie a unor informaţii suplimentare cu privire la aceste relaţii, prin stabilirea unor criterii comune pentru toate statele membre şi pentru toate întreprinderile în cauză. În ce priveşte determinarea precisă a acestor criterii, guvernele reclamante nu au stabilit măsura în care Comisia şi-a depăşit limitele de competenţe conferite prin art. 90 alin. (3).

19. Rezultă din cele de mai sus că motivul legat de absenţa necesităţii trebuie respins. Acelaşi lucru este valabil şi în legătură cu critica adresată Comisiei, în special de către guvernul italian, referitor la lipsa de proporţionalitate.

Cu privire la al treilea motiv (existenţa unei discriminări faţă de întreprinderile publice în raport cu întreprinderile private)

20. Guvernele francez şi italian invocă faptul că, în conformitate atât cu art. 222, cât şi cu art. 90, întreprinderile publice şi întreprinderile private trebuie să beneficieze de un tratament egal. Efectul directivei este însă de a le pune pe primele într-o situaţie mai puţin favorabilă în

comparaţie cu cele din urmă, mai ales că ea impune întreprinderilor publice obligaţii speciale, îndeosebi în domeniul contabil, care nu sunt impuse şi întreprinderilor private.

21. În această privinţă, este de reţinut că principiul egalităţii, între întreprinderile publice şi private în general, presupune că cele două categorii se află în situaţii similare. Or, întreprinderile private îşi stabilesc, în limitele impuse de legislaţia aplicabilă, propria strategie industrială şi comercială ţinând seama, mai ales, de cerinţe de rentabilitate. În schimb, deciziile întreprinderilor publice pot fi influenţate de autorităţile publice în scopul îndeplinirii unor obiective de interes general. Consecinţele economice şi financiare ale unei asemenea influenţe conduc la stabilirea între aceste întreprinderi şi autorităţile publice a unor relaţii financiare de o natură specială, diferite de relaţiile existente între autorităţile publice şi întreprinderile private. Având în vedere că directiva se referă chiar la aceste relaţii financiare speciale, susţinerea întemeiată pe existenţa unei discriminări nu poate fi reţinută.

Cu privire la al patrulea motiv (încălcarea art. 90, art. 92 şi art. 93, deoarece directiva defineşte noţiunile de întreprindere publică şi ajutor de stat)

22. Guvernele francez şi italian susţin că art. 2 şi art. 3 din Directivă, fără nici o bază legală, completează dispoziţiile de la art. 90, art. 92 şi art. 93 din Tratat, având în vedere că ele definesc noţiunea de întreprindere publică şi stabilesc relaţiile financiare care, după părerea Comisiei, pot să constituie ajutoare de stat.

23. Aceste critici nu sunt justificate. În ceea ce priveşte stabilirea, la art. 3, a relaţiilor financiare care se supun dispoziţiilor directivei, este suficient să se constate că nu este vorba de o tentativă a Comisiei de a defini noţiunea de ajutor aşa cum apare ea în art. 92 şi art. 93 din Tratat, ci numai de o specificare a tranzacţiilor financiare în legătură cu care Comisia consideră că trebuie să fie informată, pentru a controla dacă un stat membru, fără a respecta obligaţia de notificare în conformitate cu art. 93 alin. (3), a acordat ajutoare întreprinderii în cauză. După cum s-a specificat mai sus în legătură cu al doilea motiv, nu s-a stabilit dacă prin aceasta Comisia şi-a depăşit limitele de competenţă conferită prin 90 alin. (3).

24. În legătură cu dispoziţiile de la art. 2, care definesc noţiunea de întreprindere publică în sensul prezentei directive, trebuie subliniat că scopul acestora nu este să definească această noţiune, aşa cum apare ea în

art. 90 din Tratat, ci să stabilească criteriile necesare pentru a delimita grupul întreprinderilor ale căror relaţii financiare cu autorităţile publice sunt supuse obligaţiei de notificare prevăzută în directivă. Pentru a putea face această delimitare, indispensabilă pentru a face cunoscute statelor membre dimensiunile obligaţiilor lor în conformitate cu directiva, trebuie să se facă o comparaţie între criteriile stabilite şi considerentele care stau la baza obligaţiei de supraveghere impusă Comisiei în temeiul art. 90.

25. În conformitate cu art. 2 din directivă, prin întreprindere publică se înţelege orice întreprindere asupra căreia autorităţile publice pot să exercite direct sau indirect o influenţă dominantă. Potrivit parag. 2, o asemenea influenţă este prezumată atunci când autorităţile publice deţin direct sau indirect un capital majoritar, dispun de majoritatea voturilor sau pot să numească mai mult de jumătate din membrii organelor de administraţie, de conducere sau de supraveghere a întreprinderii în cauză.

26. Aşa cum a indicat deja Curtea în cele de mai sus, motivul pentru care dispoziţiile de la art. 90 au fost incluse în Tratat este chiar influenţa pe care autorităţile publice o pot exercita asupra deciziilor comerciale ale întreprinderilor publice. Această influenţă poate fi exercitată fie pe baza unei participări financiare, fie pe baza unor reguli care guvernează gestiunea întreprinderii. Prin alegerea aceloraşi criterii de determinare a relaţiilor financiare pe baza cărora trebuie să poată să obţină informaţii pentru a-şi îndeplini obligaţiile de supraveghere în conformitate cu art. 90 alin. (3), Comisia nu şi-a depăşit competenţele conferite în baza acestei dispoziţii.

27. Rezultă din cele de mai sus că şi al patrulea motiv trebuie respins.

Cu privire la al cincilea motiv (nerespectarea regulilor care definesc domeniul de aplicare al tratatelor CEE, CECO şi CEEA)

28. Guvernul francez subliniază că definiţia întreprinderii publice care figurează la art. 2 din Directivă are un caracter foarte general şi că exceptarea prevăzută la art. 4 referitoare la sectorul energetic, inclusiv în ce priveşte energia nucleară, producţia de uraniu, îmbogăţirea acestuia şi reprocesarea combustibililor iradiaţi, precum şi producţia de materiale care conţin plutoniu, lasă să se înţeleagă faptul că directiva se aplică, cu condiţia respectării acestei rezerve, întreprinderilor publice ce intră în domeniul de aplicare al Tratatelor CECO şi CEEA. Întrucât un text de legislaţie secundară adoptat în cadrul Tratatului CEE nu poate să reglementeze o chestiune guvernată de dispoziţiile de drept pozitiv din alte tratate, guvernul francez cere, în subsidiar, anularea directivei în măsura

în care ea vizează întreprinderi care aflate în domeniul de aplicare al Tratatelor CECO sau CEEA.

29. Comisia admite că în temeiul art. 232 alin. (1) din Tratatul CEE şi prin reglementările conţinute în Tratatul CECO referitor la ajutoarele acordate întreprinderilor aflate în domeniul de aplicare al acestui Tratat, directiva nu poate fi aplicată unor astfel de întreprinderi. Cât despre întreprinderile din sectorul nuclear, Comisia pretinde că Tratatul nu conţine dispoziţii privind ajutoarele de stat. Articolul 92 şi art. 93 din Tratatul CEE şi, în consecinţă, directiva se aplică aşadar întreprinderilor din acest sector, sub rezerva exceptărilor prevăzute în mod expres la art. 4 din Directivă.

30. În conformitate cu art. 232 alin.(1) din Tratatul CEE, dispoziţiile acestui Tratat nu modifică dispoziţiile din Tratatul CECO, în special în ceea ce priveşte drepturile şi obligaţiile statelor membre, atribuţiile instituţiilor din Comunitatea respectivă şi regulile stabilite în acel Tratat pentru funcţionarea pieţei comune a cărbunelui şi oţelului.

31. Având în vedere că art. 90 alin. (3) se referă chiar la atribuţiile instituţiilor şi dat fiind că directiva atacată impune obligaţii statelor membre în sfera ajutoarelor, în legătură cu care Tratatul CECO conţine el însuşi reguli care se adresează statelor membre şi întreprinderilor care funcţionează pe piaţa cărbunelui şi oţelului, rezultă direct din art. 232 din Tratatul CEE că directiva atacată nu poate fi aplicată în relaţiile cu astfel de întreprinderi. Din acest motiv, directiva nu este afectată de nici un motiv de ilegalitate la acest punct, chiar dacă ar fi fost fără îndoială preferabil, în interesul acurateţei situaţiilor juridice, ca excluderea acestor întreprinderi să rezulte din chiar termenii directivei.

32. În schimb, referitor la relaţiile cu Tratatul CEEO, art. 232 alin. (2) din Tratatul CEE nu face decât să precizeze că dispoziţiile acestuia din urmă nu constituie o derogare de la dispoziţiile celui dintâi. Guvernul francez nu a stabilit că dispoziţiile directivei sunt o derogare de la prevederile Tratatului CEEO. În consecinţă, acest motiv nu poate fi acceptat.

Cu privire la la al şaselea motiv (absenţa motivării şi nerespectarea principiului egalităţii în legătură cu exceptările prevăzute de Directivă)

33. Articolul 4 din Directivă exclude din domeniul său de aplicare, pe lângă sectorul energetic, întreprinderile publice a căror cifră de afaceri după impozitare nu a atins un total de 40 de milioane ECU în ultimii doi

ani financiari, precum şi întreprinderile care prestează servicii care nu afectează în mod semnificativ schimburile comerciale comunitare şi întreprinderile care activează în domeniul furnizării apei, transporturilor, poştei şi telecomunicaţiilor şi creditelor.

34. Potrivit opiniei guvernului italian, aceste excepţii se află la originea unei discriminări ce nu a fost motivată. Acesta este de părere că exceptările sectoriale pot fi permise numai în absenţa concurenţei în cadrul comunităţii în sectorul respectiv.

35. În afară de faptul că acest motiv tinde mai degrabă să extindă domeniul de aplicare al Directivei, el este şi nefondat. Într-adevăr, punctul doisprezece din expunerea de motive a Directivei arată că sectoarele care se află în afara sferei concurenţei sau care sunt deja guvernate de dispoziţii comunitare speciale, care garantează transparenţa, trebuie excluse, precum şi întreprinderi publice care aparţin anumitor sectoare de activitate pentru care ar trebui adoptate dispoziţii specifice sau a căror importanţă economică redusă nu justifică povara administrativă care poate să rezulte din măsurile ce trebuie luate. Toate aceste considerente, dintre care cel puţin unul se aplică fiecăruia din sectoarele exceptate prin art. 4 din Directivă, conţin criterii suficient de obiective pentru a justifica o exceptare de la domeniul de aplicare al Directivei.

36. Trebuie, aşadar, concluzionat că acţiunile introduse de cele trei guverne nu au relevat elemente de natură să justifice anularea, chiar şi parţială, a Directivei atacate. În consecinţă, aceste acţiuni vor fi respinse.

Cu privire la cheltuielile de judecată

37. În conformitate cu art. 69 alin. (2) din Regulamentul de procedură, orice parte care cade în pretenţii va suporta cheltuielile de judecată, dacă se solicită aceasta. Întrucât cele trei guverne reclamante au căzut în pretenţii, ele vor suporta cheltuielile de judecată. Acelaşi lucru este valabil şi pentru guvernul francez, în calitate de intervenient în cauzele 189-190/80. Dintre guvernele care au intervenit în sprijinul concluziilor Comisiei, numai guvernul olandez a cerut ca părţile reclamante să fie obligate la plata cheltuielilor de judecată. În consecinţă, Republica Franceză, Republica Italiană şi Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord vor suporta, pe lângă propriile cheltuieli, şi cheltuielile Comisiei şi ale Olandei.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Respinge acţiunile.

2) Obligă Republica Franceză, Republica Italiană şi Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord să suporte, pe lângă propriile cheltuieli, pe cele ale Comisiei şi ale Olandei.

17.

Hotărârea Curţii din 21 septembrie 1988, Pascal Van Eycke c. S.A. ASPA, C-267/86[1]

Concurenţă – dispoziţii comunitare – obligaţii ale statelor membre – reglementare de natură a consolida efectele asocierilor preexistente – noţiune

Concurenţă – dispoziţii comunitare – obligaţii ale statelor membre – legislaţie rezervând beneficiul unei scutiri de impozit cu privire la anumite venituri – compatibilitate – limite

Libertatea de prestare a serviciilor – Activităţi bancare – constituirea de depozite de economii

Circulaţia capitalurilor – liberalizare progresivă

Dispoziţii fiscale – impozite stabilite la nivel naţional – dispoziţii ale Tratatului – domeniu de aplicare – noţiunea de produs – depozite de economii – excludere

1. Chiar dacă, art. 85 şi art. 86 din Tratat se referă în sine numai la comportamentul întreprinderilor, iar nu şi la dispoziţiile legale sau de reglementare adoptate de statele membre, dispoziţiile acestora, coroborate cu art. 5 din Tratat, impun statelor membre să nu adopte sau să menţină în vigoare măsuri, legislative sau de reglementare, de natură

---

[1] *E.K.*, Droit fiscal, 1989, 755; *J.S. Patrício,* Revista da Banca, 1989, n° 9, p. 77-99; *Recueil Dalloz Sirey,* 1989, Som., p. 335-336; *A.B. Hoffman,* European Competition Law Review, 1990, p. 11-27; *U. Ehricke,* World Competition, 1990, n° 1, p. 79-102; *U. Ehricke,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1990, p. 507-509; *U. Ehricke,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1991, p. 138-191; *U.B. Henriksen,* Anti-Competitive State Measures in the European Community. An Analysis of Decisions of the European Court of Justice, Ed. Handelshøjskolen – København, 1994, p. 109-116.

să elimine efectul benefic al regulilor concurenței aplicabile întreprinderilor. O asemenea situație ar apărea atunci când un stat membru fie impune sau favorizează încheierea unor înțelegeri ce contravin dispozițiilor de la art. 85 sau întăresc efectele unor astfel de înțelegeri, fie renunță la caracterul oficial al acestor reglementări, delegând unor agenți privați responsabilitatea de a lua decizii de intervenție în materie economică.

Un text de lege poate să fie considerat ca vizând să întărească efectele acordurilor preexistente numai dacă acesta se limitează să preia în totalitate sau doar parțial condițiile acordurilor încheiate între agenții economici, obligându-i sau încurajându-i pe aceștia să le respecte.

2. O dispoziție legislativă, un regulament sau o normă administrativă națională care limitează avantajele unei scutiri de impozit pe venit pentru dobânzile obținute la o anumită categorie de depozite de economii exclusiv la depozitele la care rata dobânzii și primele nu depășesc nivelul maxim stabilit prin lege nu este incompatibilă cu obligațiile pe care statele membre le au în temeiul art. 5 din Tratatul CEE, precum și al art. 3 lit. f) și 85 din același Tratat, sub rezerva constatării de către instanța națională că legislația în cauză nu face decât să confirme atât metoda de limitare a ratei dobânzii la depozitele de economii, cât și nivelul maxim al ratei dobânzii adoptate prin acorduri preexistente sau practici concertate.

3. Reglementarea națională prin care scutirea de impozit se aplică numai depozitelor de economii constituite în moneda națională la instituții financiare cu sediul social în statul membru respectiv nu este incompatibilă cu art. 59 și urm. din Tratat. Libertatea prestării serviciilor bancare în materie de constituire de depozite de economii este de fapt legată, în temeiul art. 61 alin. (2) din Tratat, de liberalizarea progresivă a circulației capitalurilor, care nu a fost încă realizată în acest domeniu.

4. Depozitele de economii exprimate într-o valută sau alta, efectuate la o instituție financiară, aparțin domeniului de aplicare al art. 61 parag. 2 din Tratatul CEE și, prin urmare, nu constituie produse în sensul art. 95 din același Tratat.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de către Vredegerecht (instanță locală) din cantonul Beveren (Belgia), în vedera pronunțării unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 59-66, art. 85, art. 86 și art. 95 din Tratatul CEE.

CURTEA,

1. Prin hotărârea din 28 octombrie 1986, înregistrată la Curte la 30 octombrie 1986, instanța locală Vredegerecht din cantonul Beveren (Belgia), a înaintat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, trei întrebări preliminare referitoare la interpretarea art. 59-66, art. 85, art. 86 şi art. 95 din acest Tratat, pentru a putea fi în măsură să aprecieze compatibilitatea cu dreptul comunitar a unei reglementări naționale, care limitează aplicarea unei scutiri de impozit pe venitul realizat sub forma de dobânzi la credite la o anumită categorie de depozite de economii.

2. Aceste întrebări au fost formulate în cadrul litigiului între dl. Eycke (denumit în continuare reclamant) şi societatea pe acțiuni ASPA, instituție financiară din Belgia, în legătură cu rata dobânzilor la credite pentru un depozit de economii pe care reclamantul intenționa să îl constituie la ASPA. Din dosar reiese că reclamantul, după ce a luat cunoştință din publicitatea făcută de ASPA în legătură cu rata dobânzii la depozitele de economii, s-a prezentat la această instituție financiară pentru a-şi constitui un depozit de economii în condițiile publicate. Când ASPA l-a informat ulterior că este nevoită, în conformitate cu un decret regal din 13 martie 1986, să aplice condiții mai puțin favorabile decât cele anunțate prin publicitate, reclamantul a formulat o acțiune la instanța națională pentru a obține o hotărâre care să confirme că ASPA nu putea să se prevaleze de decretul regal menționat pentru a justifica o modificare a condițiilor referitoare la depozitele de economii, deoarece acel decret încalcă dispozițiile art. 85 şi urm. din Tratatul CEE.

3. Pentru o mai bună înțelegere a decretului regal sus-menționat, acesta ar trebui plasat în contextul său juridic şi economic, caracterizat prin existența de multă vreme în Belgia a unei scutiri de impozit pentru o parte din veniturile realizate din depozitele de economii, scutire introdusă din rațiuni sociale şi pentru a încuraja economiile, ea fiind reglementată prin art. 19 pct. 7 din Codul impozitelor pe venit.

4. La începutul anilor 80, când un număr tot mai mare de bănci de economii au introdus politica ratei ridicate a dobânzilor, guvernul belgian a încercat să limiteze domeniul de aplicare al scutirilor de impozit şi astfel, prin Legea din 28 decembrie 1983, l-a supus unui număr de condiții ce urmau să fie definite printr-un decret regal.

5. Decretul regal din 29 decembrie 1983, adoptat pentru a pune în aplicare legea menționată, impunea, în esență, două condiții pentru acordarea unei scutiri de impozit: rata anuală a dobânzii la depozitele de

economii trebuia să includă, pe de o parte, o rată a dobânzii de bază pentru care se prevedea un plafon echivalent cu cea mai scăzută rată medie aplicabilă pe piața respectivă și, pe de altă parte, o primă de fidelitate sau de creștere, care putea fi stabilită liber de fiecare instituție financiară.

6. Ulterior, autoritățile monetare belgiene au apreciat că, în domeniul primelor de fidelitate sau de creștere, concurența era prea mare și contravenea tendinței generale de diminuare a ratei dobânzii ce caracteriza alte instrumente de economisire. Dat fiind că, potrivit aceloraşi autorități, menținerea la un nivel ridicat a ratei dobânzilor la credite în domeniul depozitelor de economii avea drept consecință menținerea la un nivel ridicat și a dobânzilor la împrumuturi, cu efecte nefaste pentru activitatea economică a țării și pentru datoria publică, în septembrie 1985 comisia bancară a Belgiei a adresat o recomandare organismelor financiare vizând limitarea ratei dobânzii la depozitele de economii. Aceasta a dus la încheierea, la 30 decembrie 1985, a unui acord de autoreglementare între bănci, casele de economii private și instituțiile publice de credit, prin care rata maximă a dobânzii a fost stabilită la 7 %.

7. Deoarece acest acord nu a fost respectat de toate instituțiile financiare, ministrul finanțelor a optat pentru un regim în care autoritățile publice să stabilească direct condițiile de scutiri de impozit menționate anterior.

8. Acest regim a fost introdus prin Decretul regal din 13 martie 1986 menționat anterior, care stabilea nivelul maxim atât al ratei de bază a dobânzii, cât și al primei de fidelitate sau de creștere.

9. În aceste împrejurări, instanța națională, în baza concluziilor comune ale celor două părți din acțiunea principală, a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

1) Este regimul juridic introdus prin Decretul regal din 29 decembrie 1983 și confirmat cu unele modificări de Decretul regal din 13 martie 1986, referitor la dobânzile care pot fi plătite de către instituțiile financiare la depozitele de economii, regim care prelungește în formă legislativă acordurile interbancare existente anterior sau practicile concertate menite să limiteze dobânda plătibilă la depozitele de economii și care constă în stabilirea obligatorie a acestei (acestor) dobânzi:

a) ca rată uniformă pentru toți participanții de pe piață,

b) ca plafon care trebuie respectat de toți participanții de pe piață în momentul fixării ratei dobânzii,

orice nerespectare atrăgând după sine pierderea totală a este așadar acest regim compatibil cu regulile comunitare privind concurența, așa cum sunt ele definite în art. 85 și urm. din Tratatul CEE?

2) În situația în care răspunsul la prima întrebare, lit. a), este afirmativ, este impunerea obligatorie, pe lângă o rată uniformă a dobânzii plătibilă de instituțiile financiare, a unui plafon maxim pentru prima de fidelitate sau de creștere, precum și excluderea oricărei forme de concurență în materia constituirii depozitelor, orice nerespectare fiind sancționată cu pierderea regimului fiscal privilegiat specificat la prima întrebare (Decretul regal din 13 martie 1986, art.1), compatibilă cu regulile comunitare privind concurența, așa cum sunt ele definite în art. 85 și urm. din Tratatul CEE?

3) Acordarea de avantaje fiscale, precum scutirea totală la plata impozitului reținut la sursă, pentru depozite de economii constituite exclusiv în franci belgieni la instituții financiare cu sediul social în Belgia nu reprezintă oare o discriminare împotriva unor depozite similare constituite la instituții financiare care nu își au sediul social în Belgia sau care sunt exprimate în alte valute sau coșuri valutare, și, în consecință, este acordarea unor asemenea avantaje fiscale compatibilă cu dispozițiile de la art. 59-66, precum și art. 95 din Tratatul CEE?

10. Pentru o expunere mai amplă a faptelor referitoare la acțiunea principală, a cadrului juridic național și a observațiilor prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente ale dosarului nu sunt reluate în cele ce urmează, decât în măsura în care ele sunt necesare pentru judecata Curții.

Cu privire la competența Curții

11. Guvernul belgian susține în primul rând că acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare introdusă de instanța națională nu este admisibilă, deoarece o serie de elemente evidențiază caracterul pur fictiv al acțiunii principale. În al doilea rând, guvernul belgian susține că interpretarea dreptului comunitar solicitată în cazul de față nu poate fi sub nici un aspect utilă pentru soluționarea cauzei principale. Într-adevăr, Decretul regal din 13 martie 1986 nu împiedică în nici un fel societatea ASPA să aplice reclamantului condițiile sale anterioare mai favorabile cu privire la depozitele de economii și în consecință aceasta nu este în nici un fel implicată în acțiunea principală.

12. În această privință, trebuie subliniat că din elementele expuse în hotărârea de trimitere nu reiese în mod evident că ne aflăm de fapt în prezența unei dispute fictive.

13. În ce privește al doilea argument avansat de guvernul belgian, este suficient de subliniat că, potrivit jurisprudenței constante a Curții,

confirmată de hotărârea din 12 iunie 1986 (Bertini, C-98/85, C-162/85 şi C-258/85), este de competenţa instanţei naţionale să aprecieze, în legătură cu elementele cauzei, necesitatea formulării unei întrebări preliminare.

14. În consecinţă, este necesar să se analizeze întrebările formulate de instanţa naţională.

Cu privire la prima şi la a doua întrebare

15. Aceste întrebări trebuie înţelese ca urmărind în esenţă să stabilească dacă dispoziţiile legale sau de reglementare naţionale, care limitează aplicarea unor scutiri de impozit pe venit din dobânzile la o anumită categorie de depozite de economii exclusiv la depozitele la care rata dobânzii şi primele plătite nu depăşesc nivelul maxim stabilit prin lege, sunt sau nu compatibile cu obligaţiile impuse statelor membre în temeiul art. 5 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 3 lit. f) şi art. 85 din acelaşi Tratat.

16. Trebuie subliniat că deşi art. 85 şi art. 86 din Tratat se referă în sine numai la comportamentul întreprinderilor, iar nu şi la dispoziţiile legale sau de reglementare adoptate de statele membre, din jurisprudenţa Curţii rezultă totuşi că art. 85 şi art. 86, coroborate cu art. 5 din Tratat, impun statelor membre să nu adopte sau să menţină în vigoare măsuri, legislative sau de reglementare, de natură să elimine efectul benefic al regulilor concurenţei aplicabile întreprinderilor. În temeiul aceleiaşi jurisprudenţe, o asemenea situaţie ar apărea atunci când un stat membru fie impune sau favorizează încheierea unor înţelegeri ce contravin dispoziţiilor de la art. 85 sau întăreşte efectele unor astfel de înţelegeri, fie renunţă la caracterul oficial al acestor reglementări, delegând unor agenţi privaţi responsabilitatea de a lua decizii de intervenţie în materie economică.

17. Trebuie remarcat că, potrivit concluziilor expuse în hotărârea de trimitere, anterior adoptării legislaţiei în cauză au existat acorduri interbancare sau practici concertate al căror scop era să limiteze rata dobânzii la depozitele de economii. Nu reiese însă din aceste concluzii şi nici din observaţiile prezentate în faţa Curţii că legislaţia în cauză a avut drept scop să impună sau să favorizeze încheierea de noi acorduri sau aplicarea de noi practici. Pentru a evalua domeniul real de aplicare al acestei reglementări în raport cu criteriile definite în jurisprudenţa Curţii trebuie aşadar să se analizeze în primul rând dacă acest text de lege urmăreşte să întărească efectele acordurilor preexistente şi, în al doilea rând, dacă anumite împrejurări nu sunt de natură să îl priveze de caracterul său oficial.

18. În legătură cu primul punct, este suficient de notat că, potrivit jurisprudenţei Curţii, un text de lege poate să fie considerat ca vizând să întărească efectele acordurilor preexistente numai dacă acesta se limitează să preia în totalitate sau doar parţial condiţiile acordurilor încheiate între agenţii economici, obligându-i sau încurajându-i pe aceştia să le respecte. Deşi perspectiva de a pierde în totalitate avantajele unui tratament fiscal privilegiat pentru depozitele de economii constituie un factor important care încurajează respectarea reglementării în cauză, nu reiese din nici una din concluziile conţinute în hotărârea de trimitere că această lege ar confirma atât metoda de a limita rata dobânzii la depozite, cât şi nivelul maxim al ratelor adoptate în baza unor acorduri sau practici preexistente. Instanţa naţională are totuşi competenţa de a analiza în continuare acest punct, dacă consideră că există îndoieli în această privinţă.

19. În ce priveşte al doilea punct, din textul de lege în cauză rezultă că autorităţile publice şi-au rezervat dreptul de a stabili ele însele ratele minime ale dobânzilor la depozitele de economii şi nu au delegat această responsabilitate nici unui agent privat. Această reglementare are aşadar un caracter oficial care nu poate fi pus sub semnul întrebării prin simplul fapt, subliniat de reclamantul în acţiunea principală, că potrivit expunerii de motive din Decretul regal din 13 martie 1986, acest Decret a fost adoptat în urma consultărilor cu reprezentanţi ai asociaţiilor instituţiilor de credit.

20. În consecinţă, răspunsul la prima şi la a doua întrebare este că o dispoziţie legislativă, un regulament sau o normă administrativă naţională care limitează avantajele unei scutiri de impozit pe venit pentru dobânzile obţinute la o anumită categorie de depozite de economii exclusiv la depozitele la care rata dobânzii şi primele nu depăşesc nivelul maxim stabilit prin lege nu este incompatibilă cu obligaţiile pe care statele membre le au în temeiul art. 5 din Tratatul CEE, precum şi al art. 3 lit. f) şi art. 85 din acelaşi Tratat, sub rezerva constatării de către instanţa naţională că legislaţia în cauză nu face decât să confirme atât metoda de limitare a ratei dobânzii la depozitele de economii, cât şi nivelul maxim al ratei dobânzii adoptate prin acorduri preexistente sau practici concertate.

Cu privire la a treia întrebare

21. Prin această întrebare, instanţa naţională urmăreşte în esenţă să afle dacă o dispoziţie legală sau de reglementare naţională care limitează acordarea scutirii de impozit descrise anterior numai la depozitele de economii constituite în moneda naţională la instituţii financiare cu sediul

social în statul membru în cauză este sau nu compatibilă cu art. 59-66, precum şi art. 95 din Tratatul CEE.

22. Referitor la întrebarea dacă o asemenea reglementare fiscală privind rata dobânzii pentru o anumită categorie de depozite de economii constituite la bănci este sau nu compatibilă cu art. 59 şi urm. din Tratatul CEE, privind libera circulaţie a serviciilor, trebuie subliniat că în conformitate cu art. 61 alin. (2) din acelaşi Tratat, libertatea prestării serviciilor bancare în materie de constituire de depozite de economii este de fapt legată de liberalizarea progresivă a circulaţiei capitalurilor, care nu a fost încă realizată în acest domeniu.

23. Constituirea depozitelor de economii face parte din categoria mişcărilor de capital intitulată constituirea şi alimentarea conturilor curente şi depozitelor, repatrierea sau utilizarea soldurilor din conturile curente sau depozitele existente la instituţiile de credit care figurează pe lista D din anexa I la prima Directivă a Consiliului din 11 mai 1960, pentru punerea în aplicare a art. 67 din Tratat (J. Of. 43 din 12.07.1960, p. 921) şi în lista C din anexa I înlocuită de Directiva Consiliului 86/566 din 17 noiembrie 1986 de modificare a primei directive (J. Of. L 332, p. 22). Aceste mişcări de capital nu au fost încă liberalizate.

24. În consecinţă, în această speţă, dispoziţiile din Tratatul CEE privind libera circulaţie a serviciilor bancare în materie de mişcări de capital nu puteau fi încălcate.

25. În final, în ce priveşte aplicabilitatea art. 95 din Tratatul CEE la legislaţia fiscală în cauză, este suficient de remarcat că interzicerea taxelor interne discriminatorii sau protecţioniste prevăzută la acest articol nu se referă decât la produsele altor state membre. În consecinţă, depozitele de economii exprimate într-o valută sau alta, efectuate la o instituţie financiară, aparţin domeniului de aplicare al art. 61 parag. 2 din Tratatul CEE şi, prin urmare, nu constituie produse în sensul art. 95 din acelaşi Tratat.

26. Răspunsul la cea de-a treia întrebare trebuie aşadar să fie că o lege, un regulament sau o normă administrativă naţională prin care scutirea de impozit descrisă mai sus este rezervată numai depozitelor de economii constituite în moneda naţională la instituţii financiare cu sediul social în statul membru respectiv nu este incompatibilă cu art. 59-66, precum şi art. 95 din Tratatul CEE.

Cu privire la cheltuielile de judecată

27. Cheltuielile suportate de către Regatul Belgiei şi de către Comisia CE, care au înaintat observaţii Curţii, nu pot fi restituite. Întrucât această

procedură, în ce priveşte părţile din acţiunea principală, are caracter incident în cadrul litigiului aflat pe rolul instanţei naţionale, aceasta din urmă are competenţa să se pronunţe asupra cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) O dispoziţie legislativă, regulament sau normă administrativă naţională care limitează aplicarea unor scutiri de impozit pe venitul din dobânzile la o anumită categorie de depozite de economii exclusiv la depozitele la care rata dobânzii şi primele plătite nu depăşesc nivelul maxim stabilit prin legislaţie nu este incompatibilă cu obligaţiile pe care le au statele membre în temeiul art. 5 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 3 lit. (f) şi art. 85 din acelaşi Tratat, sub rezerva constatării de către instanţa naţională că dispoziţia în cauză nu face decât să confirme metoda de limitare a ratei dobânzii şi nivelul maxim al ratei dobânzii adoptate pe baza unor acorduri sau a practicilor concertate existente anterior.

2) O dispoziţie legislativă, un regulament sau o normă administrativă naţională care limitează aplicarea scutirii de impozit descrise mai sus exclusiv la depozitele de economii constituite în monedă naţională la instituţii financiare cu sediul social în statul membru în cauză nu este incompatibilă cu art. 59 şi urm. din Tratatul CEE.

18.

Hotărârea Tribunalului de Primă Instanţă din 18 septembrie 1992, în cauza Automec Srl c. Comisia CE, T-24/90[1]

Concurenţă – procedură administrativă – încălcarea art. 85 din Tratat – încetarea activităţii infracţionale – atribuţiile Comisiei

Concurenţă – procedură administrativă – examinarea plângerilor – motivarea deciziilor de clasare – control judiciar

---

[1] *O.W. Brouwer,* Nederlandse staatscourant, 1992, n° 199, p. 4; *A. Vanderelst,* Tijdschrift rechtsdocumentatie, 1992, p. 1061-1062; *M.-C. Boutard-Labarde,* La Semaine juridique, éd. Générale, 1993, I, 3666; *Giustizia civile,* 1993 I p. 861; *M.-A. Hermitte,* Journal du droit international, 1993, p. 444-446; *V. Meli,* Rivista del diritto commerciale e del diritto generale delle obbligazioni, 1993, II, p. 189-194;

Concurenţă – procedură administrativă – examinarea unei cauze – criterii de apreciere – interesul comunitar

Concurenţă – procedură administrativă – decizie de clasare justificată de posibilitatea petentului de a se adresa instanţelor naţionale – legalitate – condiţii

1. Printre consecinţele, pe planul dreptului civil, care le poate avea încălcarea dispoziţiilor art. 85 din Tratat, una singură este prevăzută expres de art. 85 alin. (2), şi anume nulitatea acordului. Dreptului naţional, îi revine sarcina de a defini celelalte consecinţe legate de o încălcare a acestor dispoziţii, precum şi obligativitatea de a repara prejudiciul cauzat unei terţe părţi sau o eventuală obligativitate de a contracta. Justiţia naţională poate, dacă este cazul şi în conformitate cu normele dreptului naţional, să oblige un agent economic să contracteze cu un altul.

Libertatea contractuală trebuind să rămână regula, nu s-ar putea, în principiu, recunoaşte Comisiei, în cadrul competenţelor de intervenţie de care aceasta dispune în vederea încetării încălcărilor art. 85 alin. (1), competenţa de a dispune uneia dintre părţi să încheie relaţii contractuale, atât timp, ca regulă generală, Comisia dispune de căi corespunzătoare pentru a impune unei societăţi încetarea unei fapte.

În mod deosebit, o justificare pentru o astfel de restricţie a libertăţii contractuale nu ar putea fi recunoscută din moment ce există mai multe căi pentru încetarea unei infracţiuni. Acesta este cazul încălcării art. 85 alin. (1) din Tratat care rezultă dintr-o reţea de distribuire. Într-adevăr, astfel de infracţiuni se pot elimina de asemenea prin abandonarea sau prin modificarea reţelei de distribuire. În aceste circumstanţe, Comisia are, cu siguranţă, competenţa de a constata infracţiunea şi de a dispune părţilor să înceteze, dar nu poate să impună părţilor alegerea sa dintre diferitele posibilităţi de conduită toate în conformitate cu Tratatul.

J. Shaw, European Law Review, 1993, p. 427-441; *B.J. Drijber,* Common Market Law Review, 1993, p. 1237-1249; *T. Eilmansberger,* Ecolex, 1993, p. 207-212; *G. Cumming,* European Competition Law Review, 1994, p. 32-40; *C. Bolze,* Revue trimestrielle de droit commercial et de droit économique, 1994, p. 164-168; *M. Friend,* The Law Quarterly Review, 1994, p. 209-213; *R. Casati,* Droits de la défense et droits de la Commission dans le droit communautaire de la concurrence – Colloque organisé les 24 et 25 janvier 1994 par l'Association Européenne des Avocats (A.E.A.), Ed. Bruylant – Bruxelles, 1994, p. 295-303; *E.H. Pijnacker Hordijk,* S.E.W. Sociaal-economische wetgeving, 1995, p. 37-40.

2. Comisia nu are obligația de a se pronunța asupra existenței sau inexistenței infracțiunii, nu poate fi constrânsă să conducă o cercetare, pentru că aceasta din urmă nu ar putea avea alt obiect decât identificarea elementelor de probă privind existența sau inexistența unei infracțiuni pe care nu trebuie să o constate. În această privință, trebuie să se reamintească că diferența între ce prevede art. 89 alin. (1) a doua teză din Tratat, în cazul cererilor înaintate de către statele membre, Regulamentele nr. 17 și nr. 99/63 nu obligă expres Comisia să analizeze plângerile cu care este sesizată.

În această privință, competența constituie un element inerent exercitării activității administrative, pentru titularul unei misiuni de lucru de serviciu public, să adopte toate măsurile de organizare necesare îndeplinirii misiunii care i-a fost conferită, încorporând și definirea priorităților, în cadrul stabilit de lege, atunci când asemenea priorități *nu au fost definite de către legiuitor. Acesta trebuie să fie, în particular, cazul în care o autoritate a fost învestită cu o misiune de supraveghere și de control atât de vastă și generală ca aceea atribuită Comisiei în domeniul concurenței. Ca urmare, faptul pentru Comisie de a acorda grade de prioritate diferite dosarelor cu care este sesizată în domeniul concurenței este în conformitate cu obligații impuse acesteia prin dreptul comunitar.*

3. Pentru a aprecia interesul comunitar care trebuie urmărit în examinarea unui dosar, Comisia trebuie să țină seama de circumstanțele cauzei și, în special, de elementele de fapt și de drept care îi sunt prezentate în plângerea cu care a fost sesizată. Acesteia îi revine, de asemenea punerea în balanță a importanței faptei pretinse pentru funcționarea pieței comune, a probabilității de a putea stabili existența și întinderea măsurilor de investigare necesare, în vedere îndeplinirii, în cele mai bune condiții, a misiunii sale de supraveghere a respectării art. 85 și art. 86.

4. Atunci când Comisia a luat o decizie de clasare a plângerii, fără să realizeze o cercetare, controlul legalității, la care Tribunalul trebuie să procedeze, vizează verificarea faptului dacă decizia în cauză nu a fost determinată de erori de drept sau de fapt în aprecierea probelor.

În conformitate cu aceste principii Tribunalul trebuie să verifice mai întâi dacă s-a procedat la examinarea plângerii de către Comisie, cu toată atenția cuvenită, elementele de drept și de fapt înaintate de reclamant și pe urmă, dacă aceasta a motivat corect decizia de clasare a plângerii, invocând autoritatea sa de a „acorda diferite grade de

prioritate instrumentării dosarelor cu care este sesizată", pe de-o parte, și referindu-se la interesul comunitar pe care dosarul îl prezintă, ca și criteriu de prioritate, pe de altă parte.

Obiect: *Acțiune în anularea Deciziei Comisiei din 28 februarie 1990, de respingere a cererii reclamantei în sensul art. 3 alin. (2) din Regulamentul Consiliului nr. 17 din 6 februarie 1962, primul regulament de punere în aplicare a art. 85 și art. 86 din Tratatul* CEE *(J. Of. 1962, 13, p. 204) privind conduita societăților comerciale BMW AG și BMW Italia SpA.*

TRIBUNALUL,

Situația de fapt

1. Reclamanta este o societate comercială italiană cu răspundere limitată, cu sediul social la Lancenigo di Villorba (provincia Treviso). În 1960, această societate a încheiat cu societatea comercială BMW Italia SpA (în continuare denumită „BMW Italia") un contract de concesionare pentru distribuirea autovehiculelor BMW în orașul și în provincia Treviso.

2. Prin scrisoarea din 20 mai 1983, BMW Italia a informat reclamanta de intenția sa de a nu reînnoi contractul care expira la 31 decembrie 1984.

3. Reclamanta a formulat o acțiune împotriva BMW Italia la Tribunalul din Milano, pentru a obliga societatea să reînnoiască acest raport contractual. Acțiunea a fost respinsă, reclamanta formulând apel la Curtea de Apel din Milano. La rândul său, BMW Italia a solicitat președintelui Tribunalului din Treviso să instituie sechestrul asupra tuturor bunurilor Societății Automec cu marca BMW. Această cerere a fost respinsă.

4. În timp ce dosarul se afla pe rolul Curții de Apel din Milano, la 25 ianuarie 1988, reclamanta a înaintat Comisiei o cerere în sensul art. 3 alin. (2) din Regulamentul Consiliului nr. 17 din 6 februarie 1962, primul regulament de punere în aplicare a art. 85 și art. 86 din Tratatul CEE (J. Of. 1962, 13, p. 204, în continuare denumit „Regulamentul nr. 17").

5. În această cerere, după descrierea derulării și a fondului relațiilor contractuale ale societății cu BMW Italia și după expunerea fondului litigiilor dintre acestea, aflate pe rolul instanțelor naționale, reclamanta subliniază că atitudinea societății BMW Italia și a societății mamă germane, BMW AG, constituia o încălcare a art. 85 din Tratatul CEE. Considerând rețeaua de distribuire de BMW, aprobată pentru Republica Federală Germania prin Decizia Comisiei 75/73/CEE din 13 decembrie 1974 privind

procedura de punere în aplicare a art. 85 din Tratatul CEE (J. Of. 1975, L 29, p. 1, în continuare denumită „Decizia din 13 decembrie 1974"), ca o rețea de distribuire selectivă și estimând că aceasta corespundea criteriilor calitative cerute, reclamanta pretindea că BMW Italia nu avea dreptul de a refuza aprovizionarea sa cu autovehicule și cu piese de schimb BMW, și nici să-l împiedice să utilizeze mărcile BMW. Bazându-se pe hotărârea Curții din 22 octombrie 1986, Metro/Commission (C-75/84), reclamanta considera că societatea comercială BMW Italia era obligată să o împuternicească ca distribuitor.

6. Reclamanta considera că societatea comercială BMW era, prin urmare, obligată

- să onoreze, la prețurile și în condițiile în vigoare pentru distribuitori, comenzile de vehicule și de piese de schimb pe care i le-a transmis acesta;
- să autorizeze utilizarea mărcilor BMW, în limitele necesare informării normale a clienților și conform normelor în vigoare din sectorul automobilului.

7. Reclamanta cerea Comisiei să ia o decizie prin care să oblige societățile comerciale BMW Italia și BMW AG să înceteze activitatea reclamată și să se conformeze măsurilor aduse la cunoștință anterior și tuturor măsurilor pe care Comisia le va considera necesare sau utile.

8. Prin scrisoarea din 1 septembrie 1988, reclamanta s-a plâns de o recentă intervenție a BMW pe lângă concesionarii săi italieni în scopul împiedicării vânzării vehiculelor unor potențiali distribuitori, sub amenințarea pierderii comisionului lor. Reclamanta adăuga că era obiectul unui boicot din partea BMW și că îi devenise imposibilă achiziționarea, de la concesionarii italieni și străini, a acestei mărci de autovehicule, în timp ce acestea erau disponibile. Astfel reclamanta s-a aflat recent în imposibilitatea de a onora mai multe comenzi primite.

9. La 30 noiembrie 1988, Comisia a adresat reclamantei o scrisoare recomandată, semnată de un director de la Direcția generală a concurenței (în continuare denumită „DG IV"). Aceasta informa reclamanta că, în primul rând, Comisia se considera necompetentă pentru a emite o decizie pe baza indiciilor furnizate. Scrisoarea preciza, în această privință, că, dacă indiciile puteau fi luate în considerare de judecătorul național în cadrul unui litigiu care vizează repararea prejudiciului pe care reclamanta pretinde că l-a avut, acestea nu vor putea, în schimb, să fie invocate de Comisie în scopul de a obliga BMW să reia livrările sale către reclamant. În al doilea rând, scrisoarea atrăgea atenția reclamantei asupra Regulamentului (CEE) nr. 123/85 din 12 decembrie 1984 privind aplicarea

art. 85 alin. (3) din Tratatul CEE la unele categorii de acorduri de distribuire și de servicii de vânzare și de întreținere a autovehiculelor (J. Of. 1985, L 15, p. 16, în continuare denumit „Regulamentul nr. 123/85"), intrat în vigoare la 1 iulie 1985. Comisia adăuga că „diferiții constructori de automobile europene și-au modificat, se pare, contractele lor de distribuire respective, astfel încât să le armonizeze cu regulamentul. Informațiile disponibile nu permit să se prezume că societatea comercială BMW Italia nu a adoptat, la rândul său, măsurile în scopul de a face compatibilă propria sa rețea de distribuire cu normele comunitare menționate anterior în materie de concurență".

10. La 17 februarie 1989, reclamanta a introdus împotriva acestei scrisori o acțiune în anulare (Dosarul T-64/89).

11. La 26 iulie 1989, Comisia a adresat reclamantei o a doua scrisoare recomandată, semnată de data aceasta de directorul general pentru concurență. După ce a explicat că scrisoarea din 30 noiembrie 1988 nu constituia o luare de poziție definitivă din partea sa, Comisia informa pe reclamant în mod categoric că nu înțelegea să dea un curs favorabil cererii sale din 25 ianuarie 1988. Comisia își motiva luarea sa de poziție precizând că, în temeiul art. 85 din Tratatul CEE, aceasta nu dispunea de competențele necesare nici pentru a constata că rezilierea contractului de concesionare nu producea efecte juridice, nici pentru a dispune restabilirea relațiilor contractuale între părți, pe baza contractului tip aplicat în prezent de BMW Italia în raporturile cu concesionarii săi. Comisia adăuga că, prezumând că acest contract de concesionare aplicat de BMW ar fi contrar art. 85 alin.(1) din Tratat, ar putea cel mult să constate fapta și nulitatea contractului care decurge din aceasta. În afară de acest fapt, Comisia sublinia că un cocontractant nu are dreptul să împiedice pe celălalt cocontractant să procedeze la rezilierea normală a contractului, în limitele termenului preavizului prevăzut, ca în speță. Această informare fiind comunicată „în aplicarea și în sensul" art. 6 din Regulamentul Comisiei nr. 99/63/CEE din 25 iulie 1963 privind audierile prevăzute în art. 19 alin. (1) și (2) din Regulamentul Consiliului nr. 17 (J. Of. 1963, 127, p. 2268, în continuare denumit „Regulamentul nr. 99/63"), Comisia invita reclamanta să-și prezinte observațiile la acest subiect în termen de două luni.

12. Prin scrisoarea din 4 octombrie 1989, reclamanta a răspuns acestei invitații, afirmând că în plângerea sa a revendicat numai dreptul de a face parte din rețeaua de distribuire selectivă instaurată, după părerea sa, de BMW și nu menținerea contractului de concesionare anterior. Acesta

reamintea că reprezentanții săi semnalaseră că o procedură era de competența instanțelor italiene pentru problemele care privesc acest contract. În ce privește, în schimb, dreptul său de a face parte din sistemul de distribuire, acești reprezentanți indicaseră că acest drept nu decurgea din contract, ci din „nenumăratele principii atestate adesea de Comisie și de Curte în domeniul distribuirii selective" ca urmare a faptului că reclamanta demonstrase că, timp de 25 de ani, a respectat cerințele societății comerciale BMW. Reclamanta sublinia în continuare, în scrisoarea sa din 30 noiembrie 1988, că, invocând lipsa indiciilor care permiteau să se presupună că rețeaua de distribuire a BMW nu era compatibilă cu Regulamentul nr. 123/85 de scutire pe categorie, Comisia determinase BMW să beneficieze de o prezumție de nevinovăție incorectă având în vedere elementele de probă pe care le-a furnizat în ce privește atitudinea societății comerciale BMW. În afară de aceasta, reclamanta exprima surprinderea față de incompetența Comisiei în a dispune restabilirea raporturilor contractuale între aceasta și BMW, cât timp reclamanta nu a cerut nimic asemănător. Reclamanta își revendica „dreptul său de a fi din nou aprovizionat cu produse BMW, nu pe baza unei concesionări exclusive, ci în calitate de distribuitor care corespunde tuturor normelor cerute, în scopul de a fi selecționat pentru a face parte din membrii rețelei". Reclamanta se opunea ca această Comisie să nu atribuie alt sens cererii sale decât cel real.

13. La 28 februarie 1990, membrul Comisiei responsabil cu concurența a adresat reclamantului, în numele Comisiei, o scrisoare în următorii termeni:

„Referitor la cererea pe care ați prezentat-o, la 25 ianuarie 1988 Comisiei, în sensul art. 3 alin. (2) din Regulamentul Consiliului nr. 17/62, împotriva BMW Italia, bazată pe încălcarea art. 85 alin. (1) din Tratatul CEE comisă, din punctul dumneavoastră de vedere, de către această societate.

Comisia a examinat elementele în fapt și în drept pe care le-ați expus în cererea dumneavoastră și v-a dat posibilitatea să formulați observațiile asupra intenției Comisiei de a nu da curs favorabil plângerii respective. V-a fost comunicată o astfel de intenție printr-o scrisoare preliminară din 30 noiembrie 1988, iar apoi prin scrisoarea în sensul art. 6 din 26 iulie 1989.

În răspunsul dumneavoastră din 4 octombrie 1989, nu ați indicat fapte noi și nu ați furnizat noi argumente juridice în sprijinul cererii dumneavoastră. Rezultă din aceasta că nu există motive pentru Comisie de a-și modifica intenția de respingere a cererii dumneavoastră de intervenție, pentru următoarele motive :

1. În primul rând și în raport cu prima cerere pe care ați formulat-o în plângerea dumneavoastră [p. 7, alin. (2) prima și a doua liniuță: să dispună

societății comerciale BMW să livreze către Automec mașini și piese de schimb și să autorizeze Automec să utilizeze marca BMW], Comisia consideră că, în temeiul art. 85 alin. (1) din Tratat nu dispune de o putere de intervenție care să-i permită să oblige un producător să-și livreze produsele în circumstanțele cauzei și aceasta chiar dacă Comisia constatase incompatibilitatea rețelei de distribuire a acestui producător, precum BMW Italia, cu art. 85 alin. (1). Automec nu a furnizat de altfel nici un indiciu a faptului că BMW Italia s-ar bucura de o poziție dominantă și că ar abuza de aceasta, încălcând astfel art. 86 din Tratat: numai acest articol din Tratat ar permite eventual Comisiei să impună societății comerciale BMW Italia să contracteze cu societatea Automec.

2. În raport cu a doua cerere a societății Automec [p. 7 din plângere, alin. (3): încetarea încălcării pe care Automec o reproșează societății comerciale BMW Italia], Comisia constată că Automec i-a sesizat deja pe judecătorii italieni, atât în primă instanță cât și în apel, cu privire la litigiul împotriva societății comerciale BMW Italia, având ca obiect rezilierea contractului de concesionare care încheiat, în trecut, de cele două societăți. Nimic nu împiedică Automec, în fața Comisiei, să supună aceleiași justiții naționale problema conformității cu art. 85 din actuala rețea de distribuire a BMW Italia; această sesizare a justiției naționale se dovedește cu atât mai ușoară, cu cât aceasta cunoaște deja perfect relațiile contractuale pe care societatea comercială BMW Italia le stabilește cu distribuitorii săi.

Comisia își permite să vă reamintească în această privință că justiția italiană este tot atât de competentă ca și ea pentru a pune în aplicarea în speță a art. 85 din Tratat, în special alin. (2), dar aceasta dispune de o competență pe care Comisia nu o are, și anume de a obliga eventual BMW Italia la plata către Automec a daunelor-interese, în măsura în care societatea Automec va fi capabilă să dovedească că a fost prejudiciată de refuzul producătorului în cauză de a autoriza vânzările. Articolul 6 din Regulamentul Comisiei nr. 99/63/CEE conferă Comisiei o capacitate de apreciere discreționară a elementelor pe care le-a adunat ca urmare a examinării plângerii, capacitate care-i permite să acorde diferite grade de prioritate în acționarea în justiție a cazurilor cu care este sesizată.

Pe baza observațiilor precedente, expuse la pct. 2 din prezenta scrisoare, Comisia a ajuns la concluzia că, în acest caz, nu există suficient interes comunitar pentru aprofundarea examinării faptelor expuse în cerere.

3. Vă informez, urmare a motivelor menționate la pct. 1 și 2, Comisia a hotărât să nu dea curs favorabil cererii pe care ați prezentat-o la

25 ianuarie 1988, în conformitate cu art. 3 alin. (2) din Regulamentul Consiliului nr. 17/62."

14. La data de 10 iulie 1990 Tribunalul a respins ca inadmisibilă acțiunea în anulare înaintată de reclamantă împotriva scrisorii Comisiei din 30 noiembrie 1988 (hotărârea din 10 iulie 1990, Automec/Commission, T-64/89), pe motiv că această scrisoare nu constituia o soluție la plângerea reclamantei, ci făcea parte dintr-un schimb informal de vederi în cadrul primei dintre cele trei faze succesive pe care le cuprinde desfășurarea procedurii reglementate de art. 3 alin. (2) din Regulamentul nr. 17 și de art. 6 din Regulamentul nr. 99/63. Decizia a dobândit autoritatea de lucru judecat.

15. În ce privește desfășurarea ulterioară a litigiilor dintre reclamantă și BMW Italia în fața jurisdicțiilor italiene, cea dintâi a declarat audienței că, pe de-o parte Tribunale, pe de altă parte Corte d'Appello di Milano au respins acțiunea vizând obligarea societății comerciale BMW Italia de a încheia raporturi contractuale cu acesta și că societatea comercială a formulat împotriva acestei decizii recurs în fața Corte Suprema di Cassazione. Reclamanta a adăugat, pe de altă parte, că acțiunea societății comerciale BMW Italia, care urmărește să-l împiedice să utilizeze mărcile înregistrate de către societatea comercială BMW în scopul de a face publicitate autovehiculelor de import paralel, a fost admisă de Tribunale di Milano, după ce a fost respinsă de pretorele și președintele Tribunale di Treviso. Reclamanta a formulat apel împotriva acestei hotărâri la Corte d'Appello di Milano.

Procedura

16. În aceste circumstanțe reclamanta a formulat, prin cererea înregistrată la grefa Tribunalului la 3 mai 1990, prezenta acțiune.

17. Procedura scrisă a urmat cursul normal. La propunerea primei camere, după ce părțile au fost audiate asupra acestui subiect, Tribunalul a trimis dosarul în fața plenului. Avocatul general a fost desemnat de președintele Tribunalului.

18. În urma raportului judecătorului raportor, după ce a fost ascultat avocatul general, Tribunalul a hotărât să deschidă procedura orală, fără să procedeze la măsuri prealabile de instrucție. S-a hotărât, totuși, să se țină seama, din oficiu, de următoarele documente, depuse de către părți în dosarul T-64/89 (Automec I):

- cererea prezentată de reclamantă Comisiei la data de 25 ianuarie 1988 în temeiul art. 3 alin. (2) din Regulamentul nr. 17 (anexa 5 la cerere în Dosarul T-64/89);

- scrisoarea adresată de reclamantă Comisiei la data de 1 septembrie 1988 (anexa 18 la cerere în Dosarul T-64/89);

- scrisoarea adresată de reclamantă Comisiei la data de 4 octombrie 1989 (anexa la constatările depuse de către reclamantă la cererea incidentală a Comisiei în Dosarul T-64/89).

19. Au fost ascultate pledoariile şi răspunsurile la întrebările Tribunalului în şedinţa din 22 octombrie 1991. După ce avocatul general a depus concluziile sale în scris la 10 martie 1992, preşedintele a pronunţat închiderea procedurii orale la acea dată.

20. În cererea sa, reclamanta solicită Tribunalului :

- să dispună conexarea prezentului dosar cu dosarul T-64/89, deja în curs;

- să declare admisibilă acţiunea, la care reclamanta ar urma să renunţe după ce o decizie de anulare a pretinsei decizii individuale din 30 noiembrie 1988 ar dobândi autoritate de lucru judecat;

- să anuleze decizia individuală a Direcţiei concurenţei şi Regulamentul nr. 123/85, cât timp aceasta constituie premisa ineluctabilă a respectivei decizii;

- să declare că, în temeiul art. 176 din Tratat, Comisia este obligată să ia măsurile care decurg din decizia care urmează să fie luată;

- să oblige Comisia la repararea prejudiciului cauzat;

- să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată.

În cererea înaintată după pronunţarea deciziei în Dosarul T-64/89, reclamanta a solicitat Tribunalului:

- să anuleze decizia Direcţiei generale a concurenţei a Comisiei din 28 februarie 1990; aceasta după ce a declarat, că Regulamentul nr. 123/85 este inaplicabil reţelelor de distribuire selectivă; sau, cu titlu subsidiar, dacă acest regulament ar trebui considerat aplicabil atât reţelelor de distribuire exclusivă, cât şi reţelelor de distribuire selectivă, să se anuleze acest regulament drept contrar Regulamentului Consiliului nr. 19/65/CEE, care constituie baza juridică a acestuia, şi în orice caz, ca nul, întrucât reglementează în mod identic două fenomene total diferite;

- să declare că, în temeiul art. 176 din Tratat, Comisia este obligată să ia măsurile care decurg din decizia care urmează să fie pronunţată;

- să oblige Comisia la repararea prejudiciului cauzat;

- să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată.

21. Comisia a solicitat Tribunalului:

- să respingă cererea reclamantei care urmăreşte dispunerea conexării prezentului dosar cu dosarul T-64/89, pe rol în acel moment;

- să respingă acţiunea societăţii Automec care are ca obiect anularea Deciziei Comisiei din 28 februarie 1990 ((SG(90) D/2816));

- să respingă cererea care vizează obligarea Comisiei la plata daunelor-interese;
- să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la acțiunile în anulare

1. În ce privește obiectul plângerii

Argumentele părților

22. Reclamanta reproșează Comisiei că a contestat obiectul cererii sale, considerând că acesta se limitează în a solicita Comisiei să dispună ca societatea comercială BMW să-i execute ordinele și să îl autorizeze să utilizeze mărcile sale, în timp ce obiectul anchetei pe care a cerut-o era de a ști dacă boicotul, al cărui victimă era, rezulta din rețeaua de distribuire a BMW sau acesta constituia o aplicare discriminatorie a acestei rețele.

23. Reclamanta subliniază că nu a cerut Comisiei numai să constate încălcarea art. 85 alin. (1) de către BMW și să adopte o decizie care să oblige societatea comercială BMW să înceteze încălcările comise, ci a cerut să retragă beneficiul scutirii acordate rețelei de distribuire selectivă a societății comerciale BMW prin Decizia din 13 decembrie 1974, menționată anterior, și/sau beneficiul scutirii prevăzut de Regulamentul nr. 123/85.

24. Reclamanta subliniază că prin cererile specifice pe care le-a formulat, Comisia nu este angajată, dar că poate stabili ea însăși conținutul intervenției care vizează încetarea încălcării, cu condiția ca această intervenție să fie corespunzătoare atingerii scopului și să respecte principiul proporționalității.

25. Comisia răspunde că obiectul principal al cererii societății Automec este acela de a vedea dispunerea către societatea comercială BMW a reluării livrărilor sale și de a autoriza utilizarea mărcilor și că refuzul din partea societății comerciale BMW în a o aproviziona este motivul principal al plângerii și al acțiunii reclamantei. Conform Comisiei, această cerere se confundă cu cea care dispune admiterea cererii în rețeaua de distribuire a BMW.

26. În întâmpinarea sa, Comisia contestă că reclamanta i-a solicitat să retragă beneficiul scutirii acordat de rețeaua de distribuire selectivă a BMW, așa cum dispune Regulamentul nr. 123/85 și să ia astfel o decizie ținând exclusiv de competența sa.

Aprecierea Tribunalului

27. Tribunalul constată că plângerea reclamantei cuprinde, pe de o parte, o cerere care viza adoptarea a două măsuri specifice privind societatea comercială BMW, şi anume o intervenţie care dispune executarea comenzilor reclamantei şi o intervenţie care dispune autorizarea acesteia să utilizeze unele dintre mărcile sale. Această plângere cuprindea, pe de altă parte, o cerere mai vastă, care viza adoptarea unei decizii care obliga BMW să înceteze fapta denunţată şi care-i impunea orice altă măsură pe care Comisia o va considera necesară sau utilă.

28. Faţă de aceste cereri, decizia atacată se pronunţă în două părţi. În prima, Comisia refuză, invocându-şi necompetenţa, să oblige societatea comercială BMW să livreze produsele sale reclamantei şi să o autorizeze pe aceasta să utilizeze marca BMW. În a doua parte, Comisia refuză, invocând litigii pe rol între reclamantă şi BMW în faţa instanţelor italiene, puterea sa de apreciere discreţionară în ce priveşte gradul de prioritate pe care-l acordă soluţionării unei plângeri şi lipsa unui interes comunitar suficient, de aprofundare a examinării dosarului, cu toate că plângerea urmărea obţinerea unei decizii care obliga BMW să pună capăt încălcării pretinse. Cele două părţi ale deciziei atacate corespund, deci, celor două aspecte pe care le cuprinde plângerea reclamantei.

29. Comunicarea făcută în temeiul art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, adresată reclamantei la data de 26 iulie 1989, privea o cerere a acesteia, prin care urmărea să se dispună „restabilirea" raporturilor contractuale pe care le avea cu societatea comercială BMW. În răspunsul său din 4 octombrie 1989, reclamanta a contestat această interpretare a cererii sale, precizând că înţelegea să revendice un drept de a face parte, independent de raporturile contractuale anterioare, din reţeaua de distribuire a BMW, calificată de acesta ca reţea de distribuire selectivă. Comisia a ţinut seama de această precizare eliminând, în decizia atacată, orice referire la o pretinsă cerere a reclamantei care viza restabilirea relaţiilor contractuale anterioare.

30. Pe de altă parte, nimic din decizia atacată nu lasă să se bănuiască că s-ar considera Comisia implicată de cererea de intervenţii specifice, aşa cum a fost aceasta formulată de către reclamantă şi că ar contesta astfel posibilitatea de adoptare, în locul intervenţiilor cerute, a altor măsuri corespunzătoare pentru a duce la încetarea unei eventuale încălcări. Prima parte a deciziei atacate se limitează, într-adevăr, să răspundă cererii de intervenţii specifice, aşa cum este formulată de către reclamantă, fără a prejudicia problema de a şti dacă Comisia ar fi putut lua alte măsuri.

31. Astfel, în a doua parte a deciziei atacate, Comisia a răspuns cererii mai generale, care viza adoptarea unei decizii prin care obliga BMW să înceteze fapta pretinsă şi să dispună orice măsură utilă în acest scop.

32. Tribunalul constată, în sfârşit, că plângerea înaintată de către reclamantă nu viza retragerea beneficiului de scutire pe categorie prevăzută de Regulamentul nr. 123/85. În cererea sa din Dosarul T-64/89 (p. 15 şi 17), reclamanta a reproşat, fără îndoială, Comisiei că a încălcat art. 10 alin. (1) din Regulamentul nr. 123/85, care-i acorda competenţa de a retrage beneficiul de aplicare a regulamentului în cauză, în măsura în care acesta era aplicabil. Totuşi, această referire, făcută într-un înscris prezentat Tribunalului şi nu Comisiei, nu va avea drept scop modificarea obiectului plângerii înaintate anterior. În această privinţă, este cazul să se sublinieze că reclamanta a avut ocazia, în răspunsul la scrisoarea care i-a fost adresată la 4 octombrie 1989, în temeiul art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, să precizeze conţinutul plângerii sale. Dar, acest răspuns, ulterior formulării acţiunii în Dosarul T-64/89, nu face nici o referire la o eventuală retragere de scutire. În aceste circumstanţe, plângerea nu putea fi înţeleasă, de către Comisie, ca vizând retragerea beneficiului scutirii pe categorie stipulată de Regulamentul nr. 123/85.

33. Rezultă că obiectul plângerii înaintată de reclamantă nu a fost recunoscut de Comisie.

2. În ce priveşte prima parte a deciziei atacate

Argumentele părţilor

34. Împotriva primei părţi a deciziei atacate, în care Comisia s-a declarat necompetentă pentru adoptarea intervenţiilor specifice cerute de către reclamantă, acesta evidenţiază un motiv unic, dedus din încălcarea dreptului comunitar, în special art. 3 din Regulamentul nr. 17.

35. În cererea sa, reclamanta contestă distincţia făcută de către Comisie între atribuţiile de care dispune, în temeiul articolului menţionat, în cazul încălcării art. 85 alin. (1) din Tratat, pe de o parte, şi în cazul încălcării art. 86, pe de altă parte. Reclamanta subliniază că formularea art. 3 din Regulamentul nr. 17 nu efectuează la o astfel de distincţie şi că îi conferă Comisiei, în ambele situaţii, puterea de „a obliga societăţile pe cale de decizie (...) să înceteze fapta constatată". Dar, în cauză, singura modalitate de a pune capăt încălcării art. 85, care constă în refuzul aprovizionării, ar fi să se dispună livrarea mărfurilor cerute.

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

36. În replică, reclamanta susţine, în primul rând, că lipsa acordului între societatea comercială BMW şi acesta nu constituie un obstacol în aplicarea art. 85 alin. (1) din Tratat. După părerea sa, o atitudine care, în aparenţă, este unilaterală, se poate afla sub incidenţa art. 85 alin. (1), în special atunci când se situează în cadrul reţelei de distribuire.

37. Reclamanta subliniază că societatea comercială BMW practică un sistem de distribuire selectivă. Dar, ar rezulta din jurisprudenţa Curţii (hotărârea din 11 octombrie 1983, Demo-Studio Schmidt/Commission, C- 210/81) că un distribuitor care a fost exclus fără motivare din reţeaua de distribuire selectivă poate să ceară Comisiei să intervină în temeiul art. 3 alin. (2) lit. (b) din Regulamentul nr. 17 şi că, dacă este cazul, poate să trimită justiţiei comunitare refuzul opus de către Comisie. Reclamanta consideră că toate elementele infracţiunii menţionate în decizia în cauză se întrunesc în cauză.

38. Pe de altă parte, reclamanta consideră că este ilogic să se spună că, dacă acesta este cazul, Comisia ar putea constata ilegalitatea întregii reţele de distribuire şi interzice societăţii comerciale BMW să o aplice pe viitor, din moment ce aceasta nu s-ar putea opune atitudinii adoptate de către producător faţă de diferiţii distribuitori. Într-adevăr, dacă astfel stau lucrurile, s-ar stabili uşor „pe hârtie" sisteme contractuale foarte pozitive din punctul de vedere al concurenţei, pentru ca apoi să nu se aplice, cu certitudinea că, în mod concret, Comisia nu are nici o putere de intervenţie. În sprijinul acestei fraze, reclamanta invocă hotărârea Curţii din 17 septembrie 1985, Ford/Commission (C- 25/84 şi C- 26/84), din care rezultă că, atunci când examinează un contract de concesionare în vederea unei eventuale scutiri, Comisia poate să ţină seama de toate circumstanţele care decurg din acest contract, printre care poate să existe şi refuzul de aprovizionare. Comisia nu ar trebui numai să aprecieze „sistemele în ansamblul lor", dar şi aplicarea lor concretă, chiar şi neaplicarea lor.

39. Reclamanta consideră că existenţa eventuală a unei scutiri nu s-ar opune unei astfel de examinări a modalităţilor concrete de aplicare a reţelei de distribuire. Acceptând că, prin metode coercitive, Comisia nu ar putea determina realizarea unei decizii care să dispună societăţii comerciale BMW să-şi reia livrările, reclamanta subliniază că pârâta dispune, totuşi, de mijloace de descurajare, în special sub formă de amenzi, care permit impunerea respectării unei astfel de decizii.

40. La rândul său, Comisia subliniază că logica distinctă care stă la baza art. 85 şi art. 86 din Tratat, evidenţiată, după părerea sa, de hotărârea Tribunalului din 10 iulie 1990, Tetra Pak/Commission (T-51/89), dă o

incidenţă diferită competenţelor de care aceasta dispune, în temeiul art. 3 din Regulamentul nr. 17, atunci când este vorba de încălcarea uneia sau alteia din cele două dispoziţii a Tratatului. Comisia reaminteşte că art. 86 interzice unei societăţi dominante să adopte atitudini unilaterale care restrâng concurenţa şi care pot consta, fie în acţiuni, fie în omisiuni. Acesta ar fi motivul pentru care Curtea, în hotărârea din 6 martie 1974, Commercial Solvents/Commission (C- 6/73 şi C- 7/73), a afirmat că aplicarea art. 3 din Regulamentul nr. 17 trebuie să se facă în funcţie de natura faptei constatate şi poate cuprinde tot atât de bine ordinul de a întreprinde unele activităţi sau prestaţii, omise în mod ilegal, precum şi interdicţia de a continua unele activităţi, practice sau situaţii contrare Tratatului.

41. Dimpotrivă, în ipoteza unei încălcări a art. 85 alin. (1) din Tratat, Comisia consideră că atât obiectul cât şi întinderea competenţelor sale de intervenţie sunt diferite. În ceea ce priveşte obiectul, şi anume fapta căreia ar putea să-i pună capăt, aceasta subliniază că art. 85 interzice acordurile între două sau mai multe societăţi, având ca obiect sau ca scop dejucarea concurenţei. Conform Comisiei, singurul acord căruia s-ar putea aplica, în speţă, art. 85 din Tratat este cel existent între societatea comercială BMW Italia şi distribuitorii săi actuali şi numai faţă de acest acord Comisia ar putea să-şi exercite puterea de intervenţie pe care i-o conferă art. 3 alin. (1) din Regulamentul nr. 17. Conform Comisiei, hotărârea Curţii din 28 februarie 1984, Ford/Commission (C- 228/82 şi C- 229/82, în continuare denumită „Ford II"), confirmă că, în cadrul unei reţele de distribuire, numai acordul reprezentat de contractul de concesionare poate constitui o încălcare a art. 85 din Tratat.

42. În ce priveşte întinderea competenţelor sale în ipoteza unei încălcări a art. 85 alin. (1) din Tratat, Comisia se bazează pe aceeaşi decizie pentru a afirma că singura decizie pe care o poate lua în temeiul art. 3 alin. (1) din Regulamentul nr. 17 este aceea de a constata eventual incompatibilitatea reţelei de distribuire în cauză cu dispoziţiile art. 85 alin. (1) din Tratat şi de a obliga furnizorul să înceteze aplicarea contractului de concesionare luat în ansamblul său. Comisia adaugă că, în continuare potrivit hotărârii „Ford II", nu este lipsită de orice posibilitate de a reacţiona în faţa unei atitudini anticoncurenţiale, pusă în aplicare în cadrul reţelei de distribuire fiindcă aceasta poate, spre exemplu, să aplice o amendă dacă contractul de concesionare continuă să fie aplicat.

43. Comisia remarcă că societatea Automec nu doreşte eliminarea reţelei de distribuire, ci revendică, dimpotrivă, dreptul de a face parte din aceasta. Dar, acest drept ar fi un drept specific şi individual a cărui punere

în executare silită Comisia nu ar avea competența să o impună, exceptând numai în cadrul aplicării art. 86 din Tratat.

44. În întâmpinare, Comisia adaugă că hotărârea Curții din 11 octombrie 1983, C-210/81, menționată anterior, invocată de reclamantă, făcea referire la ipoteza unei încălcări concomitente a art. 85 şi art. 86 din Tratat şi că cele două hotărâri menționate anterior de Curte, şi anume hotărârea din 6 martie 1974, C-6/73 şi C-7/73, menţionată anterior, şi ordonanța din 17 ianuarie 1980, Camera Care/Commission (C-792/79 R), cuprindeau fie o încălcare a art. 86 (Commercial Solvents), fie un caz de încălcare a celor două art. 85 şi art. 86 (Camera Care).

45. Comisia susține că interdicția acordurilor şi a competențelor care i-au fost conferite pentru a impune respectarea acestei interdicții nu-i vor putea permite să limiteze libertatea contractuală a operatorilor economici, mergând până la a impune unui producător să accepte un distribuitor stabilit în rețeaua sa de distribuire. Comisia face trimitere cu privire la acest subiect la concluziile avocatului general Rozès în cauza C-210/81.

46. Comisia subliniază că decizia atacată nu influențează cu nimic problema de a şti dacă rețeaua de distribuire a societății comerciale BMW Italia este o rețea de distribuire selectivă sau dacă este o rețea de distribuire exclusivă şi selectivă, de tipul celei menționate de Regulamentul nr. 123/85, nici problemei de a şti dacă rețeaua în cauză este permisă sau nu conform art. 85 alin. (1) din Tratat. Conform Comisiei, presupunând numai că aceasta constată că rețeaua de distribuire realizată de BMW Italia constituie o încălcare a art. 85 alin. (1), nici art. 85, nici art. 3 alin. (1) din Regulamentul nr. 17 nu i-ar conferi autoritatea de a impune societății comerciale BMW Italia să contracteze societatea comercială Automec.

Aprecierea Tribunalului

47. Tribunalul consideră că este cazul să se stabilească dacă Comisia a încălcat dreptul comunitar, în special art. 3 din Regulamentul nr. 17, respingând cererea care vizează adoptarea intervențiilor specifice menționate anterior, pe motiv că aceasta nu era competentă pentru a lua astfel de măsuri în circumstanțele în cauză.

48. Este necesar să se reamintească această cerere a reclamantei, care urmărea să se impună societății comerciale BMW Italia executarea comenzilor pe care acesta i le-a transmis; această cerere viza de asemenea să se oblige societatea comercială BMW să autorizeze reclamanta în a utiliza unele din mărcile sale. Aceste cereri erau motivate prin faptul că

reclamanta considera că îndeplineşte toate normele cerute pentru a face parte din reţeaua de distribuire a BMW. Reclamanta a solicitat, ca urmare, Comisiei să adopte două intervenţii specifice împotriva societăţii comerciale BMW, pentru a impune respectarea pretinsului său drept de a fi admis în reţeaua de distribuire pusă în aplicare de BMW.

49. Comisia după ce a respins, în prima parte a deciziei sale, cererea care urmărea adoptarea de către aceasta a celor două intervenţii specifice, trebuie să examineze dacă art. 3 alin. (1) din Regulamentul nr. 17, care împuterniceşte Comisia să oblige societăţile în cauză să înceteze încălcările dreptului la concurenţă pe care aceasta l-a constatat, ar fi putut constitui, combinat cu art. 85 alin. (1) din Tratat, baza juridică a unei decizii, în admiterea unei astfel de cereri.

50. Articolul 85 alin. (1), interzice unele acorduri sau practici anticoncurenţiale. Printre consecinţe, pe planul dreptului civil, care poate avea încălcarea acestei interdicţii, una singură este prevăzută expres de art. 85 alin. (2), şi anume nulitatea acordului. Dreptului naţional, îi revine sarcina de a defini celelalte consecinţe legate de o încălcare a art. 85 din Tratat, precum şi obligativitatea de a repara prejudiciul cauzat unei terţe părţi sau o eventuală obligativitate de a contracta (a se vedea, în ce priveşte posibilităţile deschise justiţiei naţionale, procedurile naţionale de la originea hotărârilor Curţii din 16 iunie 1981, Salonia, C-126/80, şi din 3 iulie 1985, Binon, C-243/83). Justiţia naţională poate, dacă este cazul şi în conformitate cu normele dreptului naţional, să oblige un agent economic să contracteze un altul.

51. Libertatea contractuală trebuind să rămână regula, nu s-ar putea, în principiu, recunoaşte Comisiei, în cadrul competenţelor de intervenţie de care aceasta dispune în vederea încetării încălcărilor art. 85 alin. (1), competenţa de a dispune uneia dintre părţi să încheie relaţii contractuale, cât timp, ca regulă generală, Comisia dispune de mijloace corespunzătoare pentru a impune unei societăţi încetarea unei fapte.

52. În mod deosebit, o justificare pentru o astfel de restricţie a libertăţii contractuale nu ar putea fi recunoscută din moment ce există mai multe căi pentru încetarea unei încălcări. Acesta este cazul încălcării art. 85 alin. (1) din Tratat care rezultă dintr-o reţea de distribuire. Într-adevăr, astfel de încălcări se pot elimina de asemenea prin abandonarea sau prin modificarea reţelei de distribuire. În aceste circumstanţe, Comisia are, cu siguranţă, competenţa de a constata încălcarea respectivă şi de a dispune părţilor să înceteze, dar nu poate să impună părţilor alegerea sa dintre diferitele posibilităţi de conduită toate în conformitate cu Tratatul.

53. Ca urmare, este necesar să se constate că, în datele în cauză, Comisia nu era împuternicită să adopte intervenţii specifice, obligând BMW să aprovizioneze reclamanta şi să-i permită utilizarea mărcilor sale. Rezultă că în cererea care vizează adoptarea intervenţiilor menţionate anterior, Comisia nu a încălcat dreptul comunitar motivând că nu este competentă.

54. Competenţa de care dispune Comisia pentru adoptarea unei decizii care să producă efecte practice echivalente cu acelea ale intervenţiilor cerute de către reclamantă şi posibilitatea pe care aceasta o are de a-i recalifica cererea într-una care vizează adoptarea unei astfel de decizii nu sunt în măsură de a infirma această susţinere. Într-adevăr, Comisia nu a invocat necompetenţa sa pentru a justifica respingerea plângerii în ansamblul său, ci numai pentru a justifica refuzul adoptării măsurilor specifice solicitate. Atâta timp cât obiectul plângerii depăşeşte această cerere specifică, problema nu se abordează în prima parte a deciziei ci în a doua sa parte.

3. În ce priveşte a doua parte a deciziei atacate

55. Împotriva celei de-a doua părţi a deciziei atacate, reclamanta invocă, în fond, patru cauze de nulitate. Primul rezultă din încălcarea de către Comisie a art. 155 din Tratat, art. 3 din Regulamentul nr. 17 şi art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, refuzând exercitarea propriilor sale atribuţii. Al doilea motiv, prezentat în şedinţă, rezultă din încălcarea obligaţiei de motivare, menţionată în art. 190 din Tratat. Al treilea motiv, prezentat în întâmpinare, rezultă din inaplicabilitatea şi ilegalitatea Regulamentului nr. 123/85. Al patrulea motiv rezultă din existenţa unei abateri de atribuţie.

a) Asupra primului motiv al cererii, rezultat din încălcarea art. 155 din Tratat, art. 3 din Regulamentul nr. 17 şi art. 6 din Regulamentul nr. 99/63 şi asupra celui de-al doilea motiv al cererii, referitor la motivarea deciziei atacate

Argumentele părţilor

56. Reclamanta reproşează, în primul rând Comisiei că a renunţat să-şi exercite atribuţiile în favoarea jurisdicţiilor naţionale, în ce priveşte punerea în aplicare a art. 85 în timp ce ar fi declarat presei de specialitate că, „în temeiul art. 85 alin. (2), nici o protecţie legală nu poate fi cerută tribunalelor naţionale" împotriva clauzelor anticoncurenţiale care figurează în contractele de distribuire.

57. Reclamanta subliniază faptul că dreptul comunitar prevede o procedură de eliminare a faptelor ilicite şi Comisia nu se poate sustrage

exercitării atribuţiilor aferente. Acesta face referire, în această privinţă, la sarcina care-i incumbă în domeniul Comisiei în temeiul Tratatului, precum şi competenţelor exclusive şi specifice acesteia din urmă în domeniul încălcărilor, scutirilor de distribuire selectivă, pe baza, printre altele, a dispoziţiilor din Regulamentul nr. 123/85. Reclamanta subliniază că ei îi revine să aleagă dacă să se adreseze jurisdicţiilor naţionale sau organelor comunitare competente, şi nu Comisiei. Acesta adaugă că dosarele aflate pe rolul instanţelor italiene au un obiec diferit de cel al plângerii.

58. În al doilea caz, reclamanta susţine omisiunea Comisiei de a invoca, în speţă, caracterul discreţionar al competenţelor sale. Posibilitatea de a respinge o plângere, recunoscută Comisiei prin art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, ar viza numai respingerea în fond, intervenind asupra termenului cercetării care permite Comisiei să caute elementele necesare exercitării evaluării sale discreţionare. Comisia ar fi astfel obligată să deschidă pentru fiecare plângere o procedură de examinare, în afara cazurilor când plângerile nu sunt fondate. Articolul 6, anterior menţionat, potrivit căreia Comisia poate „să nu acorde o urmare favorabilă" cererii, ar viza deci ordinul formal de a pune capăt infracţiunii şi nedeschiderea procedurii. Reclamanta invocă în sprijinul tezei sale hotărârea Curţii din 11 octombrie 1983, C- 210/81, menţionată anterior, paragraful 19.

59. În replică, reclamanta contestă, în al treilea rând, că nu există un interes comunitar destul de mare pentru a putea aprofunda examinarea faptelor expuse în plângere. Într-adevăr, o circulară adresată, la data de 7 iulie 1988, de către BMW Italia tuturor concesionarilor săi, vizând descurajarea vânzărilor către distribuitorii neautorizaţi şi vânzările „în afara" zonelor efectuate cu intervenţia „mediatorilor sau a furnizorilor de afaceri" ar fi contrar exigenţelor de drept comunitar în materie de distribuire, atât selectivă cât şi exclusivă din art. 3 pct. 11 din Regulamentul nr. 123/85. Comisia ar fi afirmat, în două rânduri, că un asemenea comportament constituie o încălcare a regulilor fundamentale, pe de-o parte, în comunicarea privind Regulamentul nr. 123/85 [J. Of. 1985, C. 17, p. 4 alin. (4) lit. 3] şi, pe de altă parte, în cel de-al Şaisprezecelea Raport asupra politicii de concurenţă (pct. 30 p. 45).

60. Comisia consideră că, în susţinerea sa, în virtutea aplicabilităţii directe a art. 85 alin (1) din Tratat, Comisia şi justiţia naţională au împreună competenţa pentru aplicarea acestei dispoziţii, după cum precizează hotărârile Curţii din 30 ianuarie 1974 (C- 127/73) şi din 10 iulie 1980, Lauder (C- 37/79).

61. Comisia adaugă că, dacă părţile interesate au dreptul să aleagă între a se adresa autorităţilor comunitare sau autorităţilor naţionale pentru

a respecta drepturile care decurg din art. 85 din Tratat, consecinţele juridice care pot rezulta din acţiune, pentru una sau alta din părţi, sunt diferite. În această privinţă, reclamanta nu ar nega că judecătorul italian, spre deosebire de Comisie, dispune de puterea de a obliga BMW Italia să-i acopere prejudiciul cauzat de refuzul de a vinde.

62. Comisia arată, în afară de aceasta, că nici reclamanta nu contestă faptul că judecătorii italieni ar fi în măsură să rezolve un eventual litigiu care are ca obiect o pretinsă încălcare a art. 85 alin (1) din Tratat de către BMW Italia, în măsura în care Tribunalele din Milano şi Vicenza ar fi mai bine poziţionate decât el pentru a examina cererile societăţii Automec şi să aplice sistemului de distribuire a societăţii comerciale BMW Italia art. 85 alin. (1), şi, dacă este cazul, dispoziţiile Regulamentului nr. 123/85. Competenţa justiţiei naţionale, pentru a decide dacă un anumit contract beneficiază sau nu de o scutire de categorie, ar fi fost afirmată de către Curte în hotărârea din 3 februarie, Roubaix (C- 63/75).

63. Comisia arată că problema de a şti dacă dispune sau nu de putere discreţionară pentru a respinge plângerile cu care este sesizată, fără a începe o anchetă prealabilă, este o problemă de principiu importantă pentru exercitarea atribuţiilor sale de control. Ar fi pentru prima dată când justiţia comunitară ar lua cunoştinţă de o decizie din care Comisia respinge o plângere, fără a fi aprofundat faptele expuse de partea reclamantă şi fără a fi făcut aprecieri asupra acesteia. Această decizie ar fi fondată pe existenţa unei competenţe, pentru Comisie, de a stabili, în interes public comunitar, grade diferite de prioritate în cercetarea plângerilor.

64. Comisia nu contestă faptul că un reclamant are dreptul la un răspuns, adică la un act definitiv în care instituţia se pronunţă asupra plângerii. Aceasta afirmă totuşi că, potrivit jurisprudenţei Curţii (hotărârea din 18 octombrie 1979, GEMA/Comisia, C-125/78), nu este obligată să adopte o decizie definitivă în ce priveşte existenţa sau inexistenţa faptei invocate. Dispunând astfel de o importantă marjă de apreciere în ce priveşte adoptarea unei decizii asupra fondului plângerii, aceasta ar dispune, pe bună dreptate, de o marjă de apreciere absolută pentru a adopta acte pregătitoare deciziei finale, precum şi deschiderea unei cercetări. Comisia recunoaşte, totuşi, că este obligată să examineze plângerile fără discriminare, ceea ce afirmă că ar fi făcut şi în acest caz. În această privinţă, subliniază că verificarea compatibilităţii sistemului de distribuire a societăţii comerciale BMW Italia cu art. 85 alin. (1) din Tratat şi dispoziţiile Regulamentului nr. 123/85 ar fi necesitat o anchetă foarte vastă şi foarte complexă, pe care ar fi trebuit să o deschidă aproape *ex nihilo*, în

timp ce diferiţi judecători italieni sesizaţi atât de societatea Automec cât şi de BMW Italia erau la curent cu relaţiile contractuale pe care BMW Italia avea cu distribuitorii săi şi cu cele avute în trecut cu reclamanta. Conform Comisiei, judecătorii sunt, aşadar, îndreptăţiţi să conducă o anchetă necesară pentru aprecierea conformităţii sistemului de distribuire a societăţii comerciale BMW Italia cu regulile comunitare în materie de concurenţă.

65. Comisia subliniază că acestea sunt considerentele, precum şi grija unei economii de procedură, care au condus-o la concluzia că plângerea societăţii Automec nu prezenta, în raport cu miile de proceduri pendinte în faţa ei, un grad de interes public suficient pentru a justifica deschiderea unei cercetări suplimentare în raport cu cele deja efectuate de către jurisdicţiile italiene, sesizate ca urmare a unei „alegeri libere" a celor două societăţi în cauză.

66. În ceea ce priveşte principiul general, conform căruia Comisia dispune de putere discreţionară care îi permite atribuirea unor asemenea grade de prioritate, aceasta susţine că, în primul rând, nici o dispoziţie de drept comunitar nu o obligă să deschidă o anchetă de fiecare dată când este sesizată cu o plângere. În întâmpinarea sa, aceasta observă că reclamanta nu ar putea invoca, pentru a-şi susţine teza, hotărârea Curţii din 11 octombrie 1983, C- 210/81, menţionată anterior, care ar constitui o hotărâre izolată, în aşa fel încât nu s-ar putea vorbi, despre aceasta, de o jurisprudenţă constantă.

67. În al doilea rând, Comisia arată că, în conformitate cu versiunea italiană a art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, aceasta nu poate da curs unei plângeri pe baza acestor elemente (de informare şi de probă) „di cui dispone" şi nu pe baza celor de care aceasta nu ar putea dispune decât cu ajutorul unei anchete îndelungate, complexe şi costisitoare; în al treilea rând, Comisia afirmă că are datoria de a se asigura de respectarea interesului public urmărind, în principal, conduitele care prin amploarea, gravitatea şi durata lor, constituie un prejudiciu grav al jocului liber al concurenţei. Aceasta subliniază că, dacă trebuia să deschidă o anchetă ca urmare a unei plângeri, alegerea dosarelor în care o anchetă ar fi efectuată ar reveni mai degrabă societăţilor reclamante decât Comisiei şi s-ar supune unor criterii de interes privat mai degrabă decât public.

68. Comisia invocă date statistice asupra procedurilor pe rolul său invocate în domeniul concurenţei pentru a demonstra necesitatea definirii criteriilor prioritare în examinarea diferitelor dosare, având în vedere propriile sale limite. Comisia explică cum din cauza numărului dosarelor

sale a fost obligată să definească, în Al XVII-lea Raport asupra Politicii de Concurenţă [alin. (9) p. 24] următoarele criterii de prioritate:

„În general, atunci când dosarele au ca obiect probleme politice foarte importante, Comisia le acordă prioritate. Pentru dosarele pe care le soluţionează din oficiu şi pentru plângeri, Comisia examinează gravitatea faptelor pretinse. În schimb, pentru plângeri şi notificări, trebuie ţinut seama de faptul că o decizie trebuie să fie luată rapid. Acesta este cazul, îndeosebi, atunci când procedurile judiciare naţionale sunt pe rol. Dosarele pentru care este cerut beneficiul procedurii de opoziţie prevăzută de regulamente de scutire pe categorie trebuie să fie întotdeauna considerate prioritare ţinând seama de termenul de 6 luni. În alte cazuri, dosarele sunt tratate cronologic."

69. Conform Comisiei, este evident că plângerea reclamantei nu corespunde nici unuia dintre aceste criterii de prioritate, fie că este vorba despre gravitatea faptei pretinse sau de necesitatea unei decizii din partea Comisiei pentru a permite judecătorului naţional să hotărască. În ce priveşte acest din urmă criteriu, Comisia reaminteşte, pe de-o parte, că o hotărâre a sa nu era necesară pentru a permite instanţelor italiene să hotărască în legătură cu litigiile cu care fuseseră deja învestite de părţi. Aceasta explică, pe de altă parte, că acest criteriu se referă mai ales în ipoteza în care dosarul aflat pe rolul instanţei naţionale priveşte validitatea sau executarea unui contract care a fost notificat Comisiei şi pentru care beneficiul unei scutiri în temeiul art. 85 alin. (3) din Tratat a fost cerut, aplicarea acestei dispoziţii ţinând de competenţa exclusivă a Comisiei. Acesta nu ar fi cazul, în cauză, pentru că aplicarea art. 85 alin. (3) a acordurilor de distribuire în sectorul automobilelor este reglementată prin Regulamentul nr. 123/85. Dar, aplicarea acestui regulament ţine de competenţa justiţiei italiene care, în caz de îndoială asupra validităţii acestor dispoziţii, ar fi trebuit să sesizeze Curtea de justiţie, conform art. 177 din Tratat (hotărârea Curţii din 22 octombrie 1987, Foto-Frost, C- 314/85).

70. Comisia subliniază, de asemenea, că necompetenţa judecătorului naţional pentru a decide retragerea scutirii nu afectează cu nimic propria sa susţinere referitor la faptul că scutirea pe categorie prevăzută de Regulamentul nr. 123/85 nu este aplicabilă sistemului de distribuire a societăţii comerciale BMW Italia şi, cu titlu subsidiar, că acest regulament nu este valabil.

Aprecierea Tribunalului

71. Tribunalul consideră că problema care se pune prin prezentul motiv al acţiunii este, în substanţă, aceea de a şti care sunt obligaţiile

Comisiei, atunci când este sesizată de o persoană fizică sau juridică cu o cerere în sensul art. 3 din Regulamentul nr. 17.

72. Trebuie să arate că Regulamentele nr. 17 şi nr. 99/63 au conferit drepturi procedurale persoanelor care au sesizat Comisia printr-o plângere, precum şi celor care s-au informat asupra motivelor pentru care Comisia înţelege să le respingă plângerea şi să prezinte observaţii cu privire la acest subiect. Legislatorul comunitar a impus astfel Comisiei anumite obligaţii specifice. Totuşi, nici Regulamentul nr. 17, nici Regulamentul nr. 99/63 nu conţin dispoziţii exprese privind desfăşurarea care urmează să se rezerve, în fond, unei plângeri şi obligaţiile investigaţiilor eventuale ale Comisiei.

73. Pentru a defini obligaţiile Comisiei în acest context, este necesar să se amintească, preliminar, că aceasta este responsabilă cu punerea în aplicare şi cu orientarea politicii comunitare a concurenţei (vezi hotărârea Curţii din 28 februarie 1991, Delimitis, C-234/89). Astfel, art. 89 alin. (1) din Tratat i-a fost desemnată misiunea de a se asigura de aplicarea principiilor stabilite prin art. 85 şi art. 86 şi că dispoziţiile adoptate pe baza art. 87 i-au conferit atribuţii largi.

74. Întinderea obligaţiilor Comisiei în domeniul dreptului concurenţei trebuie examinată în temeiul art. 89 alin. (1) din Tratat, care în acest domeniu, constituie manifestarea specifică a misiunii generale de supraveghere conferită Comisiei de art. 155 din Tratat. Astfel Curtea a constat că în cadrul art. 169 din Tratat (hotărârea din 14 februarie 1989, Star Fruit/Commission, C-247/87), această misiune nu implica pentru Comisie obligativitatea de a angaja proceduri vizând să restabilească eventuale încălcări ale dreptului comunitar.

75. În această privinţă, Tribunalul arată că are competenţa conferită de jurisprudenţa Curţii (hotărârea din 18 octombrie 1979, GEMA, menţionată anterior) iar, printre drepturile conferite de părţile reclamante de către Regulamentele nr. 17 şi nr. 99/63, nu figurează acela de a obţine o decizie, în sensul art. 189 din Tratat, sau existenţa sau inexistenţa faptei pretinse. Rezultă că asupra acestui subiect Comisia nu ar fi obligată să se pronunţe, exceptând situaţia în care obiectul plângerii ar ţine de competenţele sale exclusive, precum şi retragerea unei scutiri acordate în temeiul art. 85 alin. (3) din Tratat.

76. Comisia neavând obligaţia de a se pronunţa asupra existenţei sau inexistenţei încălcării, nu ar putea fi constrânsă să conducă o cercetare, pentru că aceasta din urmă nu ar putea avea alt obiect decât identificarea elementelor de probă privind existenţa sau inexistenţa unei încălcări pe

care nu trebuie să o constate. În această privință, trebuie să se reamintească că diferența între ce prevede art. 89 alin. (1) a doua teză din Tratat, în cazul cererilor înaintate de către statele membre, Regulamentele nr. 17 şi nr. 99/63 nu obligă expres Comisia să analizeze plângerile cu care este sesizată.

77. Se cuvine a se arăta că, în această privință, competența constituie un element inerent exercitării activității administrative, pentru titularul unei misiuni de lucru de serviciu public, să adopte toate măsurile de organizare necesare îndeplinirii misiunii care i-a fost conferită, încorporând şi definirea priorităților, în cadrul stabilit de lege, atunci când asemenea priorități nu au fost definite de către legiuitor. Acesta trebuie să fie, în particular, cazul în care o autoritate a fost învestită cu o misiune de supraveghere şi de control atât de vastă şi generală ca aceea atribuită Comisiei în domeniul concurenței. Ca urmare, faptul pentru Comisie de a acorda grade de prioritate diferite dosarelor cu care este sesizată în domeniul concurenței este în conformitate cu obligațiilor impuse acesteia prin dreptul comunitar.

78. Această concluzie nu este în contradicției cu hotărârile Curții din 11 octombrie 1983, C-210/81, menționată anterior, din 28 martie 1985, CICCE (C-298/83), şi din 17 noiembrie 1987, BAT şi Reynolds/Commission (C-142/84 şi C-156/84). Într-adevăr, în Decizia Demo-Studio Schmidt, Curtea a considerat că Comisia „trebuia să examineze faptele invocate" de către reclamantă, fără să prejudicieze problema de a şti dacă ar putea Comisia să se abțină să înceapă o cercetare a plângerii, pentru că, în această speță, Comisia a examinat faptele expuse în plângere şi a respins-o, pe motiv că nu existau elemente care să permită concluzia că există o faptă. Această problemă nu a fost pusă în cadrul dosarelor CICCE (C-298/83, menționat anterior) şi BAT şi Reynolds (C-142/84 şi C-156/84, menționat anterior).

79. Totuşi, dacă Comisia nu ar fi obligată să facă o cercetare, garanțiile procesuale prevăzute în art. 3 din Regulamentul nr. 17 şi art. 6 din Regulamentul nr. 99/63 o obligă să examineze atent elementele de fapt şi de drept invocate de reclamantă, în vederea aprecierii dacă elementele menționate dau naştere unei atitudini de natură să denatureze jocul concurenței în interiorul unei piețe comune şi să afecteze comerțul între statele membre (a se vedea hotărârile Curții din 11 octombrie 1983, Demo-Studio Schmidt, din 28 martie 1985, CICCE, şi din 17 noiembrie 1987, BAT şi Reynolds, menționate anterior).

80. Atunci când, ca în acest caz, Comisia a luat o decizie de clasare a plângerii, fără să realizeze o cercetare, controlul legalității la care Tribuna-

lul trebuie să procedeze vizează verificarea faptului dacă decizia respectivă nu a fost determinată de erori de drept sau de fapt în aprecierea probelor.

81. În conformitate cu aceste principii Tribunalul trebuie să verifice mai întâi dacă s-a procedat la examinarea plângerii de către Comisie, cu toată atenţia cuvenită, elementele de drept şi de fapt invocate de reclamantă şi pe urmă, dacă pârâta a motivat corect decizia de clasare a plângerii, invocând autoritatea sa de a „acorda diferite grade de prioritate urmăririi dosarelor cu care este sesizată", pe de-o parte, şi referindu-se la interesul comunitar pe care dosarul îl prezintă ca şi criteriu de prioritate, pe de altă parte.

82. În această privinţă, Tribunalul constată mai întâi că s-a recurs de către Comisie la o examinare atentă a plângerii, în cadrul căreia s-a ţinut seama nu numai de elementele de fapt şi de drept formulate în ea, ci s-a recurs şi la un schimb informal de informaţii cu reclamanta şi avocaţii săi. Numai după ce s-au luat la cunoştinţă precizările făcute de către reclamantă cu această ocazie şi observaţiile prezentate ca răspuns la scrisoarea trimisă în temeiul art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, Comisia a respins plângerea. Având în vedere elementele de fapt şi de drept conţinute în plângere, Comisia a efectuat o examinare corespunzătoare a acesteia şi nu i s-ar putea reproşa o lipsă de promptitudine.

83. Fiind vorba în continuare de motivarea deciziei de clasare în cauză, Tribunalul aminteşte, mai întâi, competenţa Comisiei de a acorda diferite grade de prioritate examinării plângerii cu care a fost sesizată.

84. Este cazul să se examineze dacă este legitim, aşa cum a susţinut Comisia, să se aibă în vedere interesul comunitar pe care îl prezintă un dosar, ca şi criteriu de prioritate.

85. Este cazul să se amintească, în această privinţă, că, spre deosebire de judecătorul civil, a cărui vocaţie este de a apăra drepturile subiective ale persoanelor private în relaţiile lor reciproce, o autoritate administrativă trebuie să acţioneze în interes public. În consecinţă, este legitim ca, pentru a determina gradul de prioritate care urmează să se acorde diferitelor dosare cu care este sesizată, Comisia să aibă în vedere interesul comunitar. Aceasta nu reuşeşte să sustragă acţiunea Comisiei controlului jurisdicţional, pentru că, în virtutea obligaţiei de motivare, prevăzută de art. 190 din Tratat, Comisia nu ar putea să se mulţumească să se refere abstract la interesul comunitar. Aceasta este obligată să expună consideraţiile în drept şi în fapt care au dus la concluzia că nu era un interes comunitar suficient, de natură să justifice efectuarea de cercetări. Ţinând seama de legalitatea acestor motive, Tribunalul controlează acţiunea Comisiei.

86. Pentru a aprecia interesul comunitar care trebuie urmărit în examinarea unui dosar, Comisia trebuie să ţină seama de circumstanţele cauzei şi, în special, de elementele de fapt şi de drept care îi sunt prezentate în plângerea cu care a fost sesizată. Acesteia îi revine, de asemenea punerea în balanţă a importanţei faptei pretinse pentru funcţionarea pieţei comune, a probabilităţii de a putea stabili existenţa şi întinderea măsurilor de investigare necesare, în vedere îndeplinirii, în cele mai bune condiţii, a misiunii sale de supraveghere a respectării art. 85 şi art. 86.

87. Este necesar să se examineze, în acest context, dacă, în cauză, pe drept cuvânt, Comisia a ajuns la concluzia că nu există interes comunitar suficient pentru continuarea instrumentării dosarului, pe motiv că reclamanta, care a sesizat deja jurisdicţiile italiene asupra litigiului privind rezilierea contractului de concesionare, putea să prezinte acestor jurisdicţii problema conformării reţelei de distribuire a societăţii comerciale BMW Italia cu art. 85 alin. (1) din Tratat.

88. Este necesar să se arate, în această privinţă, că, procedând astfel Comisia nu s-a limitat să declare ca regulă generală că ar fi trebuit să renunţe la un dosar motivat de faptul că judecătorul naţional ar avea competenţa de a-l examina. Într-adevăr, acesta se sesizase deja cu litigiile dintre Automec şi BMW Italia, având legătură cu reţeaua de distribuire a acesteia din urmă şi reclamanta nu a contestat faptul că jurisdicţiile italiene cunosc deja relaţiile contractuale între BMW Italia şi distribuitorii săi. În circumstanţele specifice cauzei, motive procesuale şi de bună administrare a justiţiei converg în favoarea examinării dosarului de judecătorul care cunoştea deja cazuri asemănătoare.

89. Totuşi, pentru a aprecia legalitatea deciziei de clasare în cauză, este necesar să se determine dacă, declinând competenţa către judecătorul naţional, Comisia nu a recunoscut întinderea protecţiei pe care acesta o poate asigura drepturilor pe care le are din art. 85 alin. (1) din Tratat.

90. În această privinţă, trebuie observat că art. 85 alin. (1) şi art. 86 produc efecte directe în relaţiile dintre particulari şi creează, în favoarea justiţiabililor, drepturi pe care jurisdicţiile naţionale trebuie să le ocrotească (a se vedea hotărârea Curţii din 30 ianuarie, C-127/73, menţionată anterior). Competenţa pentru punerea în aplicare a dispoziţiilor menţionate aparţine totodată Comisiei şi jurisdicţiilor naţionale (a se vedea Decizia Curţii nr. C-234/89 din 28 februarie 1991, menţionată anterior). Această atribuire de competenţe este, pe de altă parte, caracterizată prin obligativitatea de cooperare loială între Comisie şi jurisdicţiile naţionale, care rezultă din art. 5 din Tratat (a se vedea hotărârea Curţii din 28 februarie 1991, C-234/89, menţionată anterior).

91. Este necesar să se examineze dacă şi Comisia ar putea conta pe această cooperare pentru a garanta aprecierea conformităţii sistemului de distribuire a societăţii comerciale BMW Italia cu art. 85 alin. (1) din Tratat.

92. În acest scop, justiţia italiană este în măsură să examineze, mai întâi, dacă acest sistem are restricţii de concurenţă, în sensul art. 85 alin. (1). În caz de îndoială, el se poate adresa Curţii de justiţie cu o întrebare preliminară. Dacă constată o restrângere a concurenţei contrară art. 85 alin. (1), atunci îi revine examinarea sistemului dacă acesta beneficiază de o scutire pe categorie în temeiul Regulamentului nr. 123/85. Această examinare este de competenţa sa (a se vedea hotărârea Curţii din 28 februarie 1991, C-234/89, menţionată anterior). În caz de îndoială privind validitatea sau interpretarea regulamentului în cauză, judecătorul poate sesiza Curtea cu o problemă subsidiară, în conformitate cu art. 177 din Tratat. În fiecare din aceste ipoteze, justiţia naţională trebuie să hotărască asupra conformităţii cu reţeaua de distribuire din art. 85 alin. (1) din Tratat.

93. Chiar dacă justiţia naţională nu are, spre deosebire de Comisie, competenţa de a dispune încetarea faptei pe care a putut-o constata şi de a aplica amenzi societăţilor care au comis-o, îi revine totuşi sarcina punerii în aplicare, în relaţiile dintre particulari, a art. 85 alin. (2) din Tratat. Prevăzând în mod precis această sancţiune civilă, Tratatul prevede că dreptul naţional dă judecătorului puterea de a apăra drepturile societăţilor vătămate de practicile anticoncurenţiale.

94. Dar, în speţă, reclamanta nu a prezentat nici un element din care s-ar putea deduce că dreptul italian nu prevede nici o cale de drept care să permită justiţiei naţionale să-i apere drepturile în mod satisfăcător.

95. Trebuie să se arate şi că existenţa, în cauză, a unui regulament de scutire, prezumând că era aplicabil, este un element de care Comisia putea să ţină seama în mod legitim pentru a aprecia interesul public comunitar că se putea recurge la o cercetare privind o astfel de reţea de distribuţie. Într-adevăr, aşa cum Comisia a arătat pe drept cuvânt, obiectivul principal a unui regulament de scutire pe categorie este de a limita notificarea examinării individuale a contractelor de distribuire practicate în sectorul de activitate în cauză. Existenţa unui astfel de regulament uşurează aplicarea dreptului concurenţei de către justiţia naţională.

96. Ca urmare, declinând competenţa în favoarea justiţiei naţionale, Comisia nu a cunoscut întinderea protecţiei pe care acesta o poate asigura drepturilor pe care le deţine din art. 85 alin. (1) şi (2) din Tratat.

97. Rezultă că examinarea deciziei în cauză de Tribunal nu a relevat nici o eroare în drept şi în fapt, nici eroare manifestă de apreciere. Rezultă

că motivul dedus dintr-o încălcare a dreptului comunitar, în special din art. 155 din Tratat, art. 3 din Regulamentul nr. 17 şi art. 6 din Regulamentul nr. 99/63, nu este fondat.

98. Pe de altă parte, decurge în mod necesar din considerațiile care preced că motivarea deciziei în cauză este suficientă, pentru că reclamanta a putut să-şi exercite în mod legitim drepturile în fața Tribunalului şi că acesta a putut să exercite controlul legalității.

b) În ce priveşte cel de al treilea motiv, dedus din nelegalitatea Regulamentului nr. 123/85

Argumentele părților

99. În cererea sa, reclamanta a solicitat anularea Regulamentului nr. 123/85, cât timp acesta constituie „premisa ineluctabilă" a deciziei atacate, fără a indica motivele pe care îşi fundamentează cererea. Reclamanta susține că acest regulament nu este aplicabil în cauză, pentru că nu reglementează decât distribuția exclusivă şi nu vizează distribuția selectivă. Acesta adaugă că, dacă nu era astfel, acest regulament ar fi nevalabil, pentru că ar crea un ilogism evident şi o nedreptate manifestă, subordonând unei reglementări unice două fenomene economice foarte diferite unul de celălalt, precum cele două forme de distribuire menționate anterior.

100. Comisia repetă că nu s-a pronunțat asupra aplicabilității sau nu a regulamentului respectiv la rețeaua de distribuire instaurată de către societatea comercială BMW Italia, astfel încât reclamanta să-i atribuie fără motiv opinia conform căreia acest regulament ar fi aplicabil în acest caz şi ar putea fi aplicat tot atât de bine rețelelor de distribuție exclusive ca şi celor selective. Aceasta insistă asupra faptului că nu s-ar putea pronunța asupra naturii rețelei de distribuție decât după cercetarea realizată printr-un examen aprofundat şi adecvat al faptelor expuse în cerere, dar că nu a considerat că există un interes comunitar suficient pentru a face acest lucru.

Aprecierea Tribunalului

101. Întrucât s-a stabilit că decizia atacată, care nu conține de altfel nici o referire la Regulamentul nr. 123/85 sau la conformitatea eventuală a rețelei de distribuire a societății comerciale BMW Italia cu acesta, nu se pronunță deloc asupra aplicabilității, în speță, a Regulamentului nr. 123/85,

motivul pus în discuţie este fără efect. Este necesar, în cunoştinţă de cauză, să fie înlăturat.

c) În ce priveşte cel de al patrulea motiv, privind abuzul de putere

Argumentele părţilor

102. Prin acest motiv, reclamanta arată, în cererea sa, că această Comisie s-a folosit de regulile comunitare în scopul de a proteja o societate, mai mult decât concurenţa în general. Adaugă că refuzul de a deschide o anchetă, chiar în prezenţa Circularei din 7 iulie 1988, menţionată anterior, prin care BMW a insistat pe lângă concesionari să se abţină de a vinde autovehicule distribuitorilor neautorizaţi şi „intermediarilor şi furnizorilor de afaceri" confirmă intenţia Comisiei de a privilegia societatea comercială BMW „scutindu-o de neplăcerea de a se justifica". Aceasta afirmă că nici una dintre cele trei scrisori pe care Comisia i le-a trimis nu indică adevăratele motive care au făcut ca şi Comisia să nu ia în considerare plângerea sa şi probele pe care le-a prezentat.

103. Comisia contestă că ar fi încălcat datoria sa de a examina plângerea cu toată imparţialitatea. Aceasta consideră că şi-a exercitat obiectiv puterea discreţionară în examinarea plângerilor cu care este sesizată şi remarcă că reclamanta nu trebuie numai să afirme, ci să şi dovedească că în cauză şi-a exercitat atribuţiile într-un mod abuziv şi / sau imparţial, urmărind un alt obiectiv decât acela pentru care aceste atribuţii i-au fost conferite de către legiuitorul comunitar. Comisia afirmă că nu avea nici o intenţie de a „scăpa" a priori BMW Italia de bănuiala că ar fi comis încălcări ale regulilor concurenţei, cu atât mai puţin să o facă să beneficieze de aşa-zise prezumţii de nevinovăţie.

104. În întâmpinarea sa, Comisia adaugă că afirmaţia reclamantei potrivit căreia nici una dintre scrisorile succesive nu ar fi indicat adevăratele motive ale deciziei sale aduce angajarea unui proces de intenţie inadmisibil şi că „adevăratele motive" pe care se bazează cea de-a doua parte a deciziei atacate sunt exclusiv acelea care figurează în scrisoarea din 28 februarie 1990.

Aprecierea Tribunalului

105. Este necesar să se scoată în evidenţă că un pretins abuz de putere nu poate fi luat în considerare decât dacă reclamanta învederează indicii

obiective, pertinente şi concordante, care pot proba existenţa sa (a se vedea, de exemplu hotărârea Curţii din 13 iulie 1989, Caturla-Poch şi De la Fuente/Parlement, C-36/87, hotărârea Tribunalului din 27 iunie 1991, Valverde/Curtea de Justiţie, T-156/89).

106. Este necesar să se examineze dacă elementele propuse de reclamant ca probă dovedesc că această Comisie s-a folosit, în cauză, de puterea de decizie pe care i-o conferă Regulamentul nr. 17 într-un alt scop decât cel care i-a fost conferit, şi anume supravegherea aplicării principiilor stabilite de art. 85 şi art. 86 din Tratat.

107. În această privinţă, este necesar să se arate că reclamanta nu a arătat nici o circumstanţă concretă care ar putea indica că motivele indicate de către Comisie pentru a justifica clasarea plângerii nu ar fi decât nişte pretexte şi că scopul real urmărit ar fi fost acela de a evita aplicarea regulilor concurenţei la societatea comercială BMW. Faptul că această Comisie nu a evaluat conformitatea comportamentului societăţii BMW cu art. 85 nu înseamnă că a acţionat în mod arbitrar, dat fiind, în special, că reclamanta nu a contestat că o astfel de evaluare ar fi necesitat o anchetă vastă şi complexă. Circulara societăţii comerciale BMW Italia din 7 iulie 1988, la care reclamanta a făcut trimitere, nu poate dovedi un abuz de putere din partea Comisiei. Această scrisoare nu conţine decât instrucţiuni, adresate de către BMW Italia tuturor concesionarilor săi şi nu indică nicăieri faptul că această Comisie a vrut să protejeze societăţile din grupul BMW adoptând decizia atacată. Pentru restul, reclamanta aduce argumente care vizează stabilirea existenţei unei încălcări a art. 85, comisă de către societatea comercială BMW. Aceste argumente nu constituie indiciile care ar putea induce faptul că această Comisie s-a ghidat după considerente ilicite, decizând să nu verifice temeiul acestor reproşuri.

108. Este cazul să se constate că abuzul de putere nu s-a stabilit şi că acest motiv nu poate decât să fie respins.

109. Rezultă din ansamblul consideraţiilor care preced că aceste cereri în anulare trebuie respinse. Întrucât pretenţiile sub formă de despăgubiri se bazează exclusiv pe aceleaşi modalităţi ca şi cele care au fost invocate în sprijinirea cererilor în anulare, este cazul să se respingă de asemenea, în absenţa unei ilegalităţi comise de către Comisie, cererea de despăgubire, fără a fi necesară statuarea asupra admisibilităţii sale.

Cu privire la cheltuielile de judecată

110. În conformitate cu art. 87 alin. (2) din Regulamentul Tribunalului, oricare dintre părţile căzute în pretenţii este obligată să suporte cheltuielile

de judecată, dacă se hotărăşte în acest sens. Deoarece reclamanta este partea căzută în pretenţii, va fi obligată să suporte cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) **Respinge acţiunea.**
2) **Obligă reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.**

19.

Hotărârea Tribunalului de Primă Instanţă din 9 noiembrie 1995, în cauza Groupement d'achat Édouard Leclerc c. Comisia CE, T-19/92[1]

Acţiune în anulare – procedură – cerere de intervenţie – inadmisibilitate

Acţiune în anulare – persoane fizice şi juridice – acte care le privesc în mod direct şi individual

Concurenţă – interpretare – sistem de distribuţie selectivă – admisibilitate – condiţii – interesul consumatorului – cosmetice şi parfumuri de lux

Concurenţă – interpretare – sistem de distribuţie selectivă – admisibilitate – condiţii – cosmetice şi parfumuri de lux – criterii obiective de selecţie a distribuitorilor – competenţa Comisiei – control judiciar – limite – competenţa autorităţilor naţionale

---

[1] *L. Forest,* L'Observateur de Bruxelles, 1997, n° 21, p. 13-15; *P. Gaasbeek,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1997, p. 83-85; *S. Beeser,* St. Galler Europarechtsbriefe, 1997, p. 60-68; *F. Murray, J. MacLennan,* European Competition Law Review, 1997, p. 230-233; *M.-A. Hermitte,* Journal du droit international, 1997, p. 601-603; *Z. Gautier,* Journal du droit international, 1997, p. 497-500; *L. Vogel,* Contrats – concurrence – consommation, 1997, n° 6, p. 14-15; *C. Vilmart, J.-M. Mousseron,* La Semaine juridique, Éd. Entreprise, 1997, Suppl. n° 5, p. 5-13; *M.-C. Boutard-Labarde,* Europe, 1997, Février Chron. n° 2, p. 5-7; *D. Simon,* Europe, 1997, Février, Comm. n° 35, p. 14; *D. Bretagne-Jaeger,* Gazette du Palais, 1997, III Doct., p. 840-843; *C. Gavalda, G. Parléani,* La Semaine juridique – Éd. Entreprise, 1997, I 653, n° 31; *C. Gavalda, G. Parléani,* La Semaine juridique, Édition Entreprise, 1997, I 653, n° 40; *A. Ohly,* Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, internationaler Teil, 1998, p. 162-165; *M. Nicolella,* Gazette du Palais, 1998, I Jur., p. 408.

1. Conform art. 173 din Tratat, o persoană fizică sau juridică nu poate formula o acțiune în anulare împotriva unei decizii adresată unei alte persoane decât dacă decizia în cauză o privește direct și personal.

2. O societate cooperatistă de comercianți cu amănuntul, potențial concurentă a distribuitorilor autorizați, căreia i s-a refuzat solicitarea de admitere ca distribuitor autorizat într-o rețea și care și-a depus observațiile în baza art. 19 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, este interesată direct și personal de o decizie a Comisiei care susține criteriile pe care acesta le criticase în cursul procedurii administrative.

3. Sistemele de distribuție selectivă constituie un element de concurență care se conformează prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat dacă sunt satisfăcute patru condiții: în primul rând, ca proprietățile produsului în cauză să necesite un sistem de distribuție selectiv, respectiv ca un asemenea sistem să constituie o cerință legitimă, ținând seama de natura produselor în cauză, în special de înalta calitate și de gradul ridicat de tehnicitate al acestora, pentru menținerea calității și asigurarea bunei folosințe a produselor; în al doilea rând, ca selecția distribuitorilor să se facă pe baza unor criterii obiective de natură calitativă, fixate în mod uniform pentru toți distribuitorii potențiali și aplicate fără discriminare; în al treilea rând, ca sistemul în cauză să urmărească favorizarea concurenței și, implicit, contrabalansarea limitării concurenței, fenomen inerent sistemelor de distribuție selectivă, în special în materie de prețuri; în al patrulea rând, ca aceste criterii impuse să nu depășească ceea ce este necesar. Stabilirea măsurii în care aceste condiții sunt îndeplinite trebuie făcută obiectiv, ținându-se cont de interesul consumatorului.

Asemenea sisteme de distribuție selectivă, bazate pe criterii calitative, pot fi acceptate în sectorul producției de bunuri de consum durabile, de înaltă calitate și tehnicitate, fără a încălca prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat.

Fiind produse cosmetice de lux, în special parfumuri de lux, sunt produse sofisticate și de înaltă calitate, obținute în urma unor cercetări specifice și prin utilizarea unor materiale de un nivel calitativ superior, dotate cu o „imagine de lux" care servește la distingerea lor față de alte produse similare, imagine importantă în ochii consumatorilor.

Noțiunea de „proprietăți" ale cosmeticelor de lux nu poate fi limitată la caracteristicile materiale ale produselor, ci înglobează și percepția specifică pe care o au consumatorii asupra lor, și, în special, „aura de lux" a acestora.

Este în interesul consumatorilor care caută cosmetice de lux ca imaginea de lux a acestor produse să nu fie banalizată, deoarece altfel nu ar mai putea fi considerate produse de lux.

În sectorul cosmeticelor de lux, criteriile calitative de selecție a distribuitorilor, care nu depășesc limita necesară pentru asigurarea vânzării acestor produse în bune condiții de prezentare, nu sunt, în principiu, vizate de prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, cu condiția să fie obiective, fixate în mod uniform pentru toți distribuitorii potențiali și aplicate fără discriminare.

4. Controlul jurisdicțional al Tribunalului față de art. 173 din Tratat se limitează la a verifica dacă toate constatările Comisiei sunt viciate de o motivare insuficientă, de o eroare evidentă de fapt sau de drept, de o eroare evidentă de apreciere sau de un abuz de putere.

Nu este de competența Tribunalului să se pronunțe asupra aplicării acestor criterii la cazuri concrete.

Este de competența instanțelor sau a autorităților naționale sesizate printr-o astfel de acțiune să decidă, în baza jurisprudenței Curții și a Tribunalului, dacă e cazul, asupra măsurii în care acele criterii au fost aplicate la un caz concret într-un mod discriminatoriu sau disproporționat, comițându-se astfel o încălcare a prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat. Instanțelor sau autorităților naționale le revine în mod special răspunderea de a asigura utilizarea criteriilor în cauză pentru împiedicarea accesului în rețea a unor noi distribuitori capabili să distribuie produsele în cauză în condiții care nu sunt devalorizatoare.

Un candidat căruia i s-a refuzat accesul în rețea și care consideră că toate criteriile în cauză au fost aplicate în cazul său fără respectarea prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat, și în special dacă acestea au fost aplicate în mod discriminatoriu sau disproporționat, poate să formuleze o acțiune în fața instanțelor naționale competente.

5. Prezența în punctul de desfacere a unei persoane capabile să ofere consumatorului sfaturi sau informații corespunzătoare constituie în principiu o exigență legitimă pentru vânzarea cosmeticelor de lux, care face parte integrantă dintr-o bună prezentare a unor astfel de produse.

6. Un criteriu referitor la împrejurimile unui punct de desfacere de produse cosmetice de lux nu este în sine vizat de art. 85 alin. (1) din Tratat, în măsura în care acesta are ca obiectiv să asigure ca astfel de produse să nu fie comercializate în locuri total inadecvate.

Astfel de clauze, în special cele referitoare la vitrine, se pretează unei aplicări discriminatorii față de anumite puncte de desfacere, cum

ar fi magazinele de tip „hipermarket", care nu au aceeași fațadă pe care o are un magazin tradițional, mai ales o fațadă cu vitrine, dar care și-a amenajat, în interiorul magazinului, un raion sau un spațiu adecvat comercializării cosmeticelor de lux. De altfel, vitrinele din exterior nu apar ca fiind necesare pentru buna prezentare a produselor în situația unui raion sau spațiu amenajat în interiorul unui magazin universal.

În ce privește condițiile privind interiorul punctului de desfacere, vânzarea de alte mărfuri care se găsesc în mod obișnuit într-un magazin de tip „hipermarket" nu este în sine în măsură să dăuneze „imaginii de lux" a produselor în cauză, cu condiția ca raionul sau spațiul consacrat comercializării cosmeticelor de lux să fie amenajat într-un fel care să permită prezentarea lor în condiții valorizatoare.

În ce privește criteriile referitoare la desfășurarea de alte activități în magazine, se consideră că sunt disproporționate în măsura în care nu au nici o legătură cu exigența legitimă a conservării imaginii de lux a produselor în cauză.

Sunt discriminatorii în măsura în care tind să favorizeze candidatura unei parfumerii specializate în detrimentul candidaturii unui magazin universal care dispune de un spațiu specializat, amenajat într-un mod care satisface condițiile calitative adecvate comercializării produselor cosmetice de lux.

7. Un criteriu care are ca unic scop să asigure ca firma punctului de desfacere să nu fie susceptibilă de a devaloriza imaginea de lux a unor cosmetice constituie în principiu o exigență legitimă a distribuției produselor de acest fel și, prin urmare, nu intră neapărat sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat. Într-adevăr, există riscul ca, în absența unui asemenea criteriu, imaginea de lux a cosmeticelor, și implicit însăși natura lor, să fie deteriorată prin vânzarea acestor produse de către distribuitori a căror firmă este în mod vădit devalorizantă în ochii consumatorilor.

Deși sistemele de distribuție selectivă așa-zis „simple" (adică sisteme bazate exclusiv pe criterii calitative) sunt susceptibile de a constitui un element de concurență în conformitate cu art. 85 alin. (1) din Tratat, poate interveni totuși o restricționare sau o eliminare a concurenței atunci când existența unui anumit număr de asemenea sisteme nu lasă loc și altor forme de distribuție axate pe o politică concurențială de natură diferită sau duce la o rigiditate în structura prețurilor care nu este contrabalansată de alți factori concurențiali între produsele aceleiași mărci și prin existența unei concurențe efective între mărci

diferite. Totuşi, potrivit pct. 41 şi 42 din aceeaşi Decizie, existenţa unui mare număr de asemenea sisteme de distribuţie selectivă pentru un produs determinat nu justifică, în sine, concluzia conform căreia concurenţa ar fi restricţionată sau denaturată în sensul art. 85 alin. (1) din Tratat. Într-adevăr, în cazul unei proliferări a sistemelor de distribuţie selectivă „simple", art. 85 alin. (1) din Tratat se aplică numai dacă piaţa în cauză este atât de rigidă şi de structurată încât nu mai există concurenţă eficace în materie de preţuri.

Articolul 85 alin. (1) din Tratat nu este aplicabil automat, prin simplul fapt că toţi producătorii din sectorul cosmeticelor de lux au făcut aceeaşi alegere în privinţa metodelor lor de distribuţie. Dacă anumite criterii de selecţie, luate separat, nu intră sub incidenţa art. 85 alin. (1) din Tratat, efectul cumulativ al altor reţele nu este în măsură să modifice această concluzie decât dacă se demonstrează, în primul rând, că este împiedicat accesul pe piaţă al unor noi concurenţi capabili să vândă produsele respective, astfel încât sistemele de distribuţie selectivă în cauză au efectul de a restrânge distribuţia în favoarea canalelor existente sau, în al doilea rând, că nu există concurenţă eficace, mai ales în materie de preţuri, ţinând seama de natura produselor în cauză.

*Obiect: Acţiune în anularea Deciziei Comisiei 92/33/*CEE, *din data de 16 decembrie 1991, privind o procedură de aplicare a art. 85 din Tratatul* CEE *(IV/33.242 – Yves Saint Laurent Parfums) (J. Of. L 12, p. 24).*

TRIBUNALUL,

Situaţia de fapt

Introducere

1. Categoria produselor cosmetice cuprinde o largă varietate de articole, incluzând în special produse de parfumerie, de îngrijire şi de machiaj, precum şi produse de îngrijire a părului şi produse pentru toaletă. În cadrul acestei categorii, există un segment care cuprinde produsele de lux: articole de înaltă calitate, având preţuri relativ ridicate, comercializate sub o marcă de prestigiu. În general, produsele cosmetice de lux se vând numai prin intermediul reţelelor de distribuţie selectivă, supuse unor condiţii comparabile. Aceste reţele cuprind în principal parfumerii specializate sau raioane specializate amplasate în marile magazine.

2. Yves Saint Laurent SA (numită în continuare „Yves Saint Laurent") este o societate comercială producătoare de articole cosmetice de lux. Ea face parte din grupul Yves Saint Laurent, a cărui activitate include producția și distribuția de produse de lux. În 1992, Yves Saint Laurent deținea aproximativ 9% din piața comunitară a produselor de parfumerie de lux.

3. Din clasificarea pe game de produse pusă la dispoziție de Yves Saint Laurent în instanță, reiese că vânzarea de parfumuri de lux reprezenta, în 1990 și în 1991, între 75 și 100% din totalul vânzărilor sale prin distribuție selectivă, în funcție de statul membru în cauză, restul cuprinzând vânzarea de produse de îngrijire de lux și produse de machiaj de lux. Aceste produse se vând prin aproximativ 7.500 puncte de desfacere autorizate, precum și prin magazine scutite de taxe vamale (duty-free), în care se realizează o pondere importantă a vânzărilor în mai multe state membre.

4. La data de 7 iulie 1989, Yves Saint Laurent a înștiințat Comisia despre existența unei rețele de contracte de distribuție selectivă pentru comercializarea în spațiul comunitar a produselor sale de parfumerie, de îngrijire și de machiaj, solicitând, în principal, o atestare negativă la prevederile art. 2 din Regulamentul nr. 17 al Consiliului, din data de 6 februarie 1962, primul regulament de aplicare a art. 85 și art. 86 din Tratatul CEE (J. Of. 1962, 13, p. 204, numit în continuare „Regulamentul nr. 17") și, în subsidiar, o scutire de la prevederile art. 85 alin. (3) din Tratat.

5. La 20 decembrie 1990, în conformitate cu art. 19 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, Comisia a publicat un comunicat (J. Of. C 320, p. 11), exprimându-și intenția de a adopta o Decizie favorabilă în privința contractelor comunicate, în versiune modificată în urma propriilor observații, și invitând părțile interesate să-i comunice eventualele comentarii în termen de 30 de zile.

6. Ca răspuns la acest comunicat, reclamantul, Groupement d'achat Édouard Leclerc (denumit în continuare „Galec"), și-a depus propriile observații, datate 17 ianuarie 1991. Galec este o asociație de achiziție constituită sub forma unei societăți cooperatiste, care deservește o rețea de puncte de desfacere cu amănuntul în Franța, numite Centres Distributeurs Leclerc (în continuare „centre Leclerc"), în majoritate hipermarket-uri sau supermarket-uri. În observațiile sale, Galec s-a opus Deciziei propuse, în special pentru motivul că anumite centre Leclerc adaptate distribuției produselor cosmetice de lux ar fi excluse din rețea în cazul adoptării acesteia.

7. Galec a participat în același fel la procedura administrativă în cazul Parfums Givenchy, în care Comisia a adoptat, la data de 24 iulie 1992,

Decizia 92/428/CEE referitoare la o procedură de aplicare a art. 85 din tratatul CEE (IV/33.542 – Sistem de distribuţie selectivă Parfums Givenchy) (J. Of. L 236, p. 11) şi care face obiectul unei acţiuni paralele în instanţă (dosarul T-88/92, Galec/Comisie).

8. La 16 decembrie 1991, Comisia a adoptat Decizia 92/33/CEE, referitoare la o procedură de aplicare a art. 85 din Tratatul CEE (IV/33.242 – Yves Saint Laurent Parfums) (J. Of. L 12, p. 14, în continuare „Decizia"). Aceasta face obiectul prezentei Decizii.

Contractul Yves Saint Laurent

9. Din „Contractul de distribuitor autorizat" (în continuare „Contractul") şi din Condiţiile generale de vânzare anexate la acesta, conform versiunii din data de 11 iulie 1991 vizate în Decizie, reiese că reţeaua de distribuţie Yves Saint Laurent este o reţea închisă, interzicând membrilor săi să vândă sau să-şi procure produse ale mărcii Yves Saint Laurent în afara reţelei. La rândul său, Yves Saint Laurent se angajează să asigure desfăşurarea distribuţiei conform legilor şi reglementărilor în vigoare şi să-şi retragă marca din punctele de desfacere care nu îndeplinesc condiţiile contractuale de selecţie.

10. Criteriile de selecţie a distribuitorilor autorizaţi prevăzute în Contract se referă în principal la calificarea profesională a personalului, la amplasarea şi amenajarea punctului de desfacere, la firma magazinului, precum şi la alte condiţii pe care trebuie să le îndeplinească distribuitorul, privind îndeosebi depozitarea produselor, realizarea unei cifre minime de achiziţie anuală, obligaţia de a se abţine timp de un an de la vânzarea activă a produselor noi lansate într-un alt stat membru şi colaborarea în domeniul publicitar şi promoţional între distribuitor şi Yves Saint Laurent.

11. Referitor la calificarea profesională, pct. III.5 din Contract prevede:

„5) Calificarea profesională în parfumerie

Distribuitorul autorizat se angajează să respecte dispoziţiile privitoare la calificarea profesională, stabilite în art. I.3 din Condiţiile generale de vânzare, şi să permită participarea personalului vânzător la stagiile de formare profesională organizate de agentul exclusiv. „

12. Punctul I.2 şi I.3 din Condiţiile generale de vânzare prevăd :

„2) Personalul vânzător

Distribuitorul autorizat trebuie să dispună de un personal vânzător suficient de numeros în raport cu suprafaţa punctului de desfacere şi cu numărul de produse propuse consumatorilor. Acest personal va fi în

măsură să ofere consumatorilor servicii de consiliere şi de demonstraţie de calitate.

3) Calificarea profesională

Distribuitorul autorizat şi personalul său vânzător vor avea o calificare profesională în domeniul produselor de parfumerie (cosmetice şi de îngrijire), dobândită pe baza:

- unei diplome de estetică;

- unui certificat de formare profesională în parfumerie, eliberat de o cameră de comerţ şi industrie recunoscută;

sau

- unei experienţe de minim trei ani în domeniul vânzării de produse de parfumerie de prestigiu (produse cosmetice şi de îngrijire)."

13. Referitor la punctul de desfacere, pct. I.1 din Condiţiile generale de vânzare prevede:

„a) Împrejurimile punctului de desfacere

Cartierul, străzile şi magazinele din vecinătatea punctului de desfacere trebuie să fie în permanenţă adecvate prestigiului şi notorietăţii mărcii Yves Saint Laurent.

b) Alte elemente luate în considerare

Firma magazinului, faţada imobilului în care este amplasat punctul de desfacere, semnalizarea prezenţei punctului de desfacere, vitrinele, iluminatul exterior, suprafaţa, iluminatul interior, podeaua, pereţii şi plafonul, mobilierul, decorul interior, materialul publicitar, curăţenia şi ordinea din punctul de desfacere, curăţenia produselor şi a materialului publicitar, etajerele, identificarea şi punerea în valoare a mărcii, condiţiile de depozitare, cabinele de demonstraţie, prezentarea şi solicitudinea personalului vânzător.

Aceste elemente trebuie să fie în permanenţă adecvate prestigiului şi notorietăţii mărcii Yves Saint Laurent.

c) Suprafaţa de vânzare

Suprafaţa de vânzare trebuie să fie proporţională cu numărul de produse vândute. Ea trebuie să permită distribuitorului autorizat să asigure, ţinând seama de mărcile comercializate, un spaţiu rezervat produselor, care să corespundă prestigiului şi notorietăţii mărcii Yves Saint Laurent.

d) Alte activităţi desfăşurate în punctul de desfacere

Dacă în punctul de desfacere se desfăşoară şi alte activităţi, se va ţine cont de următoarele elemente:

- importanţa acestei (acestor) activităţi;

- prezentarea interioară şi exterioară a acestei (acestor) activităţi;

- separarea acestei (acestor) activităţi de activitatea de parfumerie;
- repartizarea personalului vânzător între această activitate (aceste activităţi) şi activitatea de parfumerie;
- competenţa personalului vânzător desemnat pentru fiecare din activităţi;
- ţinuta personalului vânzător desemnat pentru fiecare din activităţi.

(...)"

14. De asemenea, pct. III.3 şi III.4 din Contract prevăd:

„3)Natura şi calitatea produselor comercializate în cadrul punctului de desfacere

Distribuitorul autorizat a indicat natura şi calitatea tuturor produselor care sunt sau vor fi comercializate la punctul de desfacere. Distribuitorul autorizat va refuza să pună în vânzare, la punctul de desfacere, produse a căror vecinătate ar putea deprecia imaginea mărcii Yves Saint Laurent."

„4)Standarde şi întreţinere a punctului de desfacere

Distribuitorul autorizat va menţine punctul de desfacere într-o stare perfectă de întreţinere şi curăţenie, în vederea depozitării şi prezentării produselor. Amenajarea, mobilierul şi decorul punctului de desfacere sau ale raionului specializat de parfumerie din interiorul punctului de desfacere vor corespunde standardelor şi calităţii asociate cu imaginea mărcii Yves Saint Laurent."

15. Referitor la firma punctului de desfacere, pct. I parag. 2 din Condiţiile generale de vânzare prevede:

„Firma parfumeriei, a magazinului în care este amplasat raionul de parfumerie sau a spaţiului în care este situat raionul de parfumerie sau parfumeria vor fi adecvate în permanenţă prestigiului mărcii Yves Saint Laurent. Prin urmare, firma trebuie să fie compatibilă cu principiile care guvernează distribuţia produselor, fiind vorba de produse de lux şi de înaltă calitate. Această condiţie nu este întrunită în cazul unei firme a cărei imagine este asociată cu absenţa sau insuficienţa serviciilor de consiliere a clientelei, a prestigiului sau a unui decor adecvat."

16. În ce priveşte procedura de admitere în reţea, fiecare solicitare de deschidere de cont este urmată, în termen de trei luni în medie şi maxim cinci luni, de o evaluare de către Yves Saint Laurent sau a agentului său exclusiv, a punctului de desfacere propus, prin intermediul unui Raport de evaluare, din care un exemplar a fost prezentat de Yves Saint Laurent în instanţă (anexa 16 la cererea de intervenţie, în continuare „Raport de evaluare"). În acest Raport de evaluare, se apreciază separat, pe baza unei grile care conţine 33 rubrici – sau 37 în cazul unui punct de desfacere în care se desfăşoară una sau mai multe activităţi de bază pe lângă comercia-

lizarea produselor de parfumerie – elemente referitoare la aspectul exterior al punctului de desfacere, aspectul interior și competența profesională. Notarea în fiecare rubrică se face, după caz, între două și zece puncte, respectiv între două și șapte puncte.

17. Pentru a fi acceptat ca distribuitor autorizat, punctajul total obținut trebuie să fie mai mare de 231 (33 rubrici x 7) sau de 259 (37 rubrici x 7), după caz. Obținerea a două note „2", la rubricile referitoare la amplasamentul punctului de desfacere, împrejurimi, fațadă, iluminat, podea, pereți, mobilier, alte produse comercializate în cadrul punctului de desfacere și competență profesională, este considerată eliminatorie. Pentru marile magazine, Yves Saint Laurent a folosit până în 1992 o versiune adaptată a Raportului de evaluare, însă această versiune urmează să fie înlocuită de o nouă versiune, adaptată ansamblului magazinelor nespecializate. Până atunci, în cazul punctelor de desfacere nespecializate, diferitele rubrici ale Raportului de evaluare actual referitoare la aspectul interior al magazinului și la personalul vânzător vor fi aplicate, conform Yves Saint Laurent, numai raionului de parfumerie (răspuns din data de 16 ianuarie 1996 la întrebările instanței, pp. 3 și 4)

18. În funcție de concluziile evaluării, fie solicitarea va face obiectul unui refuz motivat, fie solicitantul va fi informat asupra măsurilor pe care trebuie să le ia pentru a se conforma criteriilor impuse. În cel din urmă caz, se acordă solicitantului un termen de maxim șase luni pentru a se conforma acestor criterii, după care se face o nouă evaluare. În cazul unui răspuns pozitiv, contul se deschide în termen de nouă luni de la data evaluării.

Decizia Comisiei

19. La pct. II.A.4 din Decizie, Comisia consideră că art. 85 alin. (1) din Tratat nu se aplică sistemelor de distribuție selectivă în care sunt îndeplinite trei condiții, și anume: (i) proprietățile produselor în cauză necesită stabilirea unui astfel de sistem în vederea conservării calității și asigurării unei utilizări optime a acestora; (ii) selecția distribuitorilor se face pe baza unor criterii obiective de calitate, referitoare la calificarea profesională a distribuitorului și a personalului său, precum și la amenajarea spațiului de desfacere; (iii) aceste criterii sunt stabilite în mod uniform pentru toți distribuitorii potențiali și sunt aplicate nediscriminatoriu (vezi hotărârile Curții din 25 octombrie 1977, Metro/Comisie, C-26/76 în continuare hotărârea „Metro I"; din 11 decembrie 1980, L'Oréal, C-31/80 și din 25 octombrie 1983, AEG-Telefunken/Comisie, C-107/82, în continuare hotărârea „AEG").

20. În această privință, Comisia constată la pct. II.A.5 parag. 2 din Decizie:

„Produsele în cauză sunt într-adevăr articole de înaltă calitate, obținute în urma unor cercetări specifice, reflectate atât prin originalitatea creației lor, caracterul sofisticat al gamelor comercializate, cât și prin nivelul calitativ al materialelor folosite, în special în realizarea formei de prezentare. Natura de produse de lux a acestora derivă în ultimă instanță din aura de exclusivitate și de prestigiu care le distinge de produse similare care se adresează altor segmente de piață și răspund altor exigențe ale consumatorilor. O asemenea caracteristică este, pe de o parte, strâns legată de capacitatea producătorului de a dezvolta și a conserva o imagine de marcă de mare reputație și, pe de altă parte, depinde de o prezentare către public capabilă să pună în valoare specificitatea estetică sau funcțională a fiecărui produs în parte sau a gamei de produse (...)"

21. În continuare, Comisia consideră că și criteriile de selecție ale Yves Saint Laurent privind calificarea profesională, amplasarea și amenajarea punctului de desfacere și firma magazinului nu intră sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat. Comisia estimează îndeosebi că „prezența în punctul de desfacere a unui personal de consiliere specializat constituie o exigență legitimă în măsura în care cunoștințele specifice cerute sunt necesare pentru a ajuta consumatorul în alegerea produsului cel mai bine adaptat gustului și nevoilor sale și pentru a-i oferi acestuia informațiile cele mai competente privind condițiile de folosire și de conservare a acestor produse „ (pct. II.A.5 parag. 3) și că, „întrucât menținerea unei imagini de marcă de prestigiu constituie, pe piața produselor cosmetice de lux, un factor competitiv esențial, nici un producător n-ar putea să-și păstreze poziția pe această piață fără un efort constant de promovare. Este evident însă că aceste eforturi ar fi inutile dacă în etapa de vânzare cu amănuntul produsele Yves Saint Laurent ar fi comercializate într-un mod susceptibil de a altera percepția consumatorului asupra acestora. Astfel, criteriile privind amplasarea și calitățile estetice și funcționale ale punctului de desfacere constituie exigențe legitime ale producătorului, deoarece ele sunt menite a oferi consumatorului un cadru care să se armonizeze cu caracterul luxos și exclusiv al produselor în cauză și o prezentare care să reflecte imaginea mărcii Yves Saint Laurent. De asemenea, criteriul referitor la firma punctului de desfacere este menit să asigure compatibilitatea firmei parfumeriei, a magazinului sau a spațiului în care este amplasat raionul de parfumerie sau parfumeria cu principiile care guvernează distribuția produselor în cauză și să excludă astfel o imagine

care ar putea fi asociată cu absenţa sau insuficienţa serviciilor către clientelă, a prestigiului sau a unui decor adecvat. Se cuvine subliniat în acest context faptul că un caracter depreciator al punctului de desfacere sau al firmei magazinului nu poate fi asociat în nici un caz cu politica uzuală de preţuri a distribuitorului" (pct. II.A.5 parag. 4).

22. Comisia constată în continuare, la pct. II.A.5 parag. 5 şi 6:

„Interdicţia de vânzare a mărfurilor susceptibile de a deprecia, prin vecinătatea lor, imaginea mărcii Yves Saint Laurent are ca obiectiv doar protejarea, în percepţia publicului, a aurei de prestigiu şi de exclusivitate inerente produselor în cauză, evitându-se astfel asocierea acestora cu produse de calitate inferioară. Un scop similar îl urmăresc şi criteriile de selecţie menite să asigure ca, în cadrul punctelor de desfacere în care se desfăşoară activităţi multiple, spaţiul rezervat vânzării produselor de parfumerie să fie dimensionat şi separat corespunzător în raport cu spaţiul destinat comercializării celorlalte produse. Se cuvine de menţionat aici că, întrucât sistemul de distribuţie selectivă Yves Saint Laurent Parfums este accesibil magazinelor care dispun de un raion specializat, şi ţinând cont şi de diferitele forme de distribuţie pentru care Yves Saint Laurent Parfums şi-a dat acordul la nivel comunitar, aceste criterii nu sunt în sine în măsură să excludă anumite forme moderne de distribuţie cum sunt marile magazine.

Obligaţia distribuitorului autorizat de a rezerva pentru produsele Yves Saint Laurent Parfums un spaţiu care, din punctul de vedere al mărcilor prezentate, să corespundă standardelor mărcii Yves Saint Laurent şi să permită identificarea acesteia de către consumator răspunde obiectivului de a asigura o prezentare care să pună în valoare produsele vizate în Contract. (...) un asemenea criteriu nu este în sine în măsură să limiteze libertatea distribuitorului de a vinde şi a promova mărci concurente sau să împiedice dezvoltarea de noi forme de distribuţie."

23. Referitor la celelalte obligaţii şi condiţii pe care trebuie să le îndeplinească distribuitorul autorizat, Comisia consideră că acelea care se referă la procedura de admitere în reţea, la realizarea unei cifre minime de achiziţie anuală, la colaborarea în materie de publicitate şi promovare, la depozitarea produselor şi lansarea de produse noi intră sub incidenţa art. 85 alin. (1) (vezi pct. II.A.6 din Decizie) şi că obstrucţionarea concurenţei constituie o restricţionare semnificativă a schimburilor intracomunitare (pct. II.A.8).

24. Cu toate acestea, Comisia constată la pct. II.B.1 din Decizie că aceste contracte, care formează sistemul de distribuţie Yves Saint Laurent, îndeplinesc cele patru condiţii prevăzute în art. 85 alin. (3) din Tratat.

25. În privința chestiunii de a stabili dacă prevederile în cauză contribuie la îmbunătățirea producției și a distribuției în sensul art. 85 alin. (3) din Tratat, Comisia consideră după cum urmează (pct. II.B.2):

„Produsele cosmetice de lux se disting de produse similare prin faptul că răspund unor exigențe diferite ale consumatorului, printre altele prin imaginea de exclusivitate și de prestigiu care, în percepția consumatorului, este asociată cu marca sub care sunt prezentate. Capacitatea fabricantului de a crea și a conserva o imagine de marcă originală și prestigioasă constituie astfel un factor competitiv determinant. Rezultă de aici că produsele unei mărci de produse cosmetice de lux nu pot fi distribuite decât respectând vocația acesteia de exclusivitate. Într-adevăr, experiența demonstrează că distribuția generalizată a unui produs cosmetic de lux este susceptibilă de a altera percepția consumatorului asupra acestuia și de a duce, în timp, la diminuarea cererii pentru acest produs."

26. În aceste condiții, Comisia estimează că prevederile contractului care intră sub incidența art. 85 alin. (1) (vezi pct. 23 de mai sus), „au efectul de a asigura distribuția produselor Yves Saint Laurent numai în condiții capabile să le conserve imaginea de înaltă calitate și vocația de exclusivitate care caracterizează natura de produse de lux a acestora" (pct. II.B.2 parag. 7 *in fine*).

27. În chestiunea de a stabili dacă „o parte echitabilă din profit" este rezervată utilizatorilor, în sensul art. 85 alin. (3) din Tratat, Comisia estimează îndeosebi că „sistemul de distribuție prezentat permite protejarea caracterului exclusiv al produselor contractuale, ceea ce constituie motivația esențială a alegerii consumatorului" (pct. II.B.3 parag. 2) și că, „în cazul în care clientul consideră ca secundară imaginea mărcii sau serviciile asociate cu vânzarea în sistem de distribuție selectivă, va putea oricând să aleagă articole similare, aparținând unei piețe complementare și distribuite fără a se recurge la sisteme de distribuție selectivă, sancționând astfel strategia comercială aleasă de producător" (pct. II.B.3 parag. 3).

28. În sfârșit, Comisia estimează, la pct. II.B.4 din Decizie, că sistemul de distribuție Yves Saint Laurent nu conține nici o obligație restrictivă față de concurență, care să nu fie indispensabilă în vederea atingerii obiectivelor prevăzute, în sensul art. 85 alin. (3) lit. (a) din Tratat, iar la pct. II.B.5, faptul că aceste contracte nu dau întreprinderilor interesate posibilitatea de a elimina concurența, pentru o parte substanțială din produsele în cauză, în sensul art. 85 alin. (3) lit. (b) din Tratat. Comisia adaugă că „nu a constatat că răspândirea sistemelor de distribuție selectivă în domeniul produselor cosmetice de lux ar dăuna în principiu unor

forme moderne de distribuţie cum sunt marile magazine. Criteriile de selecţie ale Yves Saint Laurent Parfums nu sunt concepute astfel încât să nu poată fi întrunite şi de către aceste forme de distribuţie, deşi aceasta implică o modificare parţială a metodelor specifice de comercializare a acestora" (pct. II.B.5 parag. 4).

29. Articolul 1 din Decizie precizează:

„Dispoziţiile art. 85 alin. (1) din Tratatul CEE sunt declarate neaplicabile în următoarele cazuri, în conformitate cu art. 85 alin. (3):

în cazul contractelor tip de distribuitor autorizat încheiate între Yves Saint Laurent Parfums şi distribuitorii săi specializaţi cu sediul în Franţa, precum şi Condiţiile generale de vânzare anexate acestora,

şi

în cazul contractelor tip de distribuitor autorizat încheiate între agenţii exclusivi ai Yves Saint Laurent Parfums având sediul în state membre ale CEE altele decât Franţa şi distribuitorii autorizaţi ai acestora, precum şi Condiţiilor generale de vânzare anexate acestora.

Prezenta Decizie este aplicabilă în perioada 1 iunie 1991 – 31 mai 1997."

Procedura

30. Prin cererea înregistrată la grefa Tribunalului în data de 9 martie 1992, reclamantul a formulat prezenta acţiune. Prin ordonanţa din 12 octombrie 1992, Yves Saint Laurent, Comité de liaison des syndicats européens de l'industrie de la parfumerie et des cosmétiques (Comitetul de legătură a sindicatelor europene din industria produselor de parfumerie şi cosmetice, în continuare „Colipa"), Fédération des industries de la parfumerie (Federaţia industriilor de parfumerie, în continuare „FIP") şi Fédération européenne des parfumeurs détaillants (Federaţia europeană a distribuitorilor de parfumuri, în continuare „FEPD") au fost admişi ca intervenienţi în sprijinul pârâtului.

31. Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul a hotărât să deschidă şedinţa fără măsuri de instrucţie prealabile. Totuşi, în cadrul măsurilor organizatorice ale procedurii, prevăzute la art. 64 din Regulamentul de procedură, Yves Saint Laurent şi FEPD au fost invitaţi să răspundă în scris la anumite întrebări şi să furnizeze unele documente în instanţă. Părţile şi-au depus răspunsurile în perioada 16-24 ianuarie 1996.

32. La şedinţa care a avut loc în 28 şi 29 februarie 1996, s-au ascultat pledoariile părţilor şi răspunsurile la întrebările Tribunalului.

Concluziile părţilor

33. Reclamantul solicită Tribunalului:
- anularea integrală a Deciziei;
- obligarea Comisiei la plata integrală a cheltuielilor de judecată.

34. Pârâtul solicită Tribunalului:
- respingerea acţiunii;
- obligarea reclamantului la plata cheltuielilor de judecată.

35. Intervenientul Yves Saint Laurent solicită Tribunalului:
- respingerea acţiunii, ca inadmisibilă;
- în subsidiar, respingerea acţiunii, ca nefondată;
- obligarea reclamantului la plata cheltuielilor de judecată, inclusiv a cheltuielilor ocazionate de intervenţia Yves Saint Laurent.

36. Intervenientul FIP solicită Tribunalului:
- pronunţarea instanţei asupra admisibilităţii acţiunii;
- respingerea acţiunii ca nefondată;
- obligarea reclamantului la plata cheltuielilor de judecată, inclusiv a cheltuielilor ocazionate de intervenţia FIP.

37. Intervenientul Colipa solicită Tribunalului:
- respingerea acţiunii;
- obligarea reclamantului la plata cheltuielilor de judecată, inclusiv a cheltuielilor ocazionate de intervenţia Colipa.

38. Intervenientul FEPD solicită Tribunalului:
- respingerea acţiunii;
- obligarea reclamantului la plata cheltuielilor de judecată, inclusiv a cheltuielilor ocazionate de intervenţia FEPD.

39. În observaţiile sale la cererile de intervenţie, reclamantul solicită Tribunalului:
-declararea acţiunii ca admisibilă;
-obligarea intervenienţilor la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la admisibilitate

Expunerea sumară a argumentelor părţilor

40. Yves Saint Laurent pretinde că acţiunea ar fi inadmisibilă pe motiv că, pe de o parte, Decizia nu se referă la Galec personal şi, pe de altă parte, Decizia nu-l priveşte pe acesta în mod direct, aşadar nu are nici un interes să acţioneze.

41. În primul rând, nu numai că Decizia nu face nici o referire directă sau indirectă la Galec sau la centrele Leclerc, ci mai mult, faptul că acesta este activ pe piaţa de distribuţie nu-l individualizează nici în virtutea unor caracteristici care îi sunt specifice, nici în virtutea unei situaţii de fapt care îl caracterizează în raport cu alţi operatori prezenţi pe piaţă (vezi, în special, hotărârile Curţii din 15 iulie 1963, Plaumann/Comisie, C-25/62, şi din 10 decembrie 1969, Eridania ş.a./Comisie, C-10/68 şi C-18/68).

42. Pe de altă parte, intervenţiile Galec au fost foarte limitate. În afara observaţiilor adresate Comisiei în cursul procedurii administrative, Galec nu a depus niciodată vreo solicitare de autorizare la Yves Saint Laurent. De asemenea, nu a depus vreo reclamaţie împotriva contractelor Yves Saint Laurent. În hotărârea „Metro II", din 22 octombrie 1986, Metro/Comisie (în continuare hotărârea „Metro II", C-75/84) şi din 28 ianuarie 1986, Cofaz/Comisie, C-169/84), Curtea nu a admis acţiunea unui terţ decât pe baza unor criterii de individualizare mai stricte.

43. În al doilea rând, conform statutului său, Galec este un intermediar între membrii săi, respectiv centrele Leclerc, şi furnizorii acestora, acţionând exclusiv în numele celor dintâi. Prin urmare, nu poate fi considerat distribuitor, şi, cu atât mai puţin, distribuitor autorizat al Yves Saint Laurent. În consecinţă, Decizia nu-l afectează în nici un fel şi nu-i poate aduce nici un prejudiciu direct (vezi hotărârea Curţii din 28 octombrie 1982, Groupement des agences de voyages/Comisie, C-135/81). Decizia nu îl priveşte aşadar în mod direct şi nu are nici un interes născut şi actual în anularea documentului contestat.

44. În sfârşit, în ipoteza că Galec şi-ar fi formulat acţiunea în interesul membrilor săi, statutul său nu conţine nici o clauză în baza căreia aceştia l-ar fi împuternicit să acţioneze în justiţie în numele lor. În aplicarea principiului conform căruia „nu se pledează prin procură", acţiunea Galec este în concluzie inadmisibilă (vezi concluziile Avocatului general Rozès în hotărârea Groupement des agences de voyages/Comisie, menţionată anterior).

45. Reclamantul subliniază că a depus, în cursul procedurii administrative, în temeiul art. 19 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, observaţii echivalente prin obiectivul lor cu o reclamaţie, iar Comisia a reflectat argumentele sale în cadrul Deciziei, în special la pct. I.D şi la pct. II.B.5 *in fine*.

46. De altfel, interesul direct şi personal al Galec de a acţiona nu este în mod serios contestabil. În calitatea sa de centrală de achiziţii a unui grup economic, Galec este un operator direct pe piaţa parfumurilor şi a produselor cosmetice, alegând producătorii şi negociind condiţiile privind gama de produse şi preţurile, condiţiile financiare şi modalităţile de

livrare şi de aprovizionare. Galec adaugă că în absenţa Deciziei ar fi putut în mod normal, într-un fel sau altul, să-şi procure produse Yves Saint Laurent, în timp ce adoptarea acesteia îl privează de orice drept de acces normal la această piaţă.

47. Pârâtul estimează că acţiunea introdusă de Galec este admisibilă, invocând, în special, hotărârea „Metro II".

48. Într-adevăr, Galec şi-a manifestat clar voinţa de a distribui parfumuri de lux, pe de o parte prin observaţiile prezentate în cursul procedurii administrative, iar pe de altă parte, prin numeroasele tentative făcute de centrele Leclerc în vederea distribuirii de parfumuri de lux, care au generat un număr mare de cauze pe rolul instanţelor naţionale.

49. De asemenea, reiese din statutul Galec că principalul său obiect de activitate este de a grupa comenzile membrilor săi şi de a le transmite furnizorilor (art. 2) şi că poate să efectueze achiziţii directe, în numele său (art. 30A). Rezultă de aici că, în cazul în care membri ai Galec ar fi admişi în reţeaua Yves Saint Laurent, Galec ar putea achiziţiona produsele în cauză în numele acestora. De altfel, nu este contestabil faptul că membrii Galec ar putea fi interesaţi să facă parte din reţeaua de distribuţie Yves Saint Laurent. Situaţia avută în vedere în cazul hotărârii Groupement des agences de voyages/Comisie, citată anterior, este, aşadar, fundamental diferită de cea în cauză.

Aprecierea Tribunalului

50. Pârâtul nu s-a pronunţat în favoarea inadmisibilităţii acţiunii. În această situaţie, Yves Saint Laurent nu are dreptul de a invoca excepţia inadmisibilităţii, iar Tribunalul nu este obligat să examineze motivele pe care le formulează acesta (hotărârea Curţii din 24 martie 1993, CIRFS ş.a./Comisie, C-313/90).

51. Totuşi, Comisia va examina din oficiu admisibilitatea acţiunii, în baza art. 113 din Regulament (vezi hotărârea CIRFS ş.a./Comisie, citată anterior, pct. 23).

52. Conform art. 173 din Tratat, o persoană fizică sau juridică nu poate formula o acţiune împotriva unei Decizii adresate unei alte persoane decât dacă Decizia în cauză o priveşte direct şi personal. Decizia fiind adresată lui Yves Saint Laurent, se cuvine examinat dacă aceste două condiţii sunt îndeplinite în cazul Galec.

53. Fiind vorba de a se stabili dacă Decizia îl priveşte pe Galec „personal", reiese dintr-o jurisprudenţă constantă că persoanele care nu

sunt destinatarele unei Decizii pot pretinde că Decizia le priveşte personal numai dacă aceasta le afectează în virtutea unor caracteristici care le sunt specifice sau unei situaţii de fapt care le diferenţiază de alte persoane şi, prin aceasta, le individualizează într-un mod analog cu destinatarul (vezi hotărârea Plaumann/Comisie, citată anterior, precum şi Decizia Tribunalului din 6 iulie 1995, AITEC ş.a./Comisie, T-447/93, T-448/93 şi T-449/93).

54. Tribunalul precizează, în acest context, că Galec este o societate cooperatistă cu capital variabil de comercianţi cu amănuntul care-şi desfăşoară activitatea sub numele É. Leclerc, înfiinţată în conformitate cu Legea franceză nr. 72-652 din 11 iulie 1972. Articolul 1 din această lege prevede că asemenea societăţi cooperatiste au scopul de a îmbunătăţi, prin efortul comun al asociaţilor săi, condiţiile în care aceştia îşi exercită profesiunea comercială. În această situaţie, ele pot îndeosebi să furnizeze asociaţilor lor, parţial sau în totalitate, mărfuri, produse sau servicii, utilaje şi materiale necesare exercitării de către aceştia a faptelor de comerţ. Articolul 2 alin. (2) din statutul Galec precizează cu precădere că serviciile pe care acesta îşi propune să le presteze membrilor săi nu vor fi limitate în privinţa naturii şi cantităţii acestora şi va putea să se implice în orice tranzacţie sau activitate care are vreo legătură cu activitatea membrilor săi. Conform art. 30 A din statut, Galec desfăşoară activităţi exclusiv în contul asociaţilor, pentru a le permite acestora să-şi micşoreze costurile legate de achiziţia şi distribuţia către proprii lor asociaţi şi/sau consumatori. Galec poate mai ales să facă achiziţii în nume propriu în contul membrilor săi.

55. Conform afirmaţiilor Galec, necontestate în instanţă, acesta s-a adresat, anterior adoptării Deciziei, unui număr de producători de parfumuri, printre care şi Yves Saint Laurent, cu solicitarea ca cel puţin unii dintre membrii săi să fie admişi în reţea în calitate de distribuitori autorizaţi. Ca urmare, printr-o scrisoare din 22 august 1990, un membru al Galec, societatea Rocadis care administrează centrul Leclerc din Poitiers, a solicitat admiterea în reţeaua Yves Saint Laurent.

56. Solicitarea a fost respinsă într-o scrisoare a Yves Saint Laurent din 28 septembrie 1990, pe motiv că există un proces pe rol în instanţele franceze între Yves Saint Laurent şi Rocadis, referitor la vânzarea de către acesta din urmă de produse Yves Saint Laurent în afara reţelei de distribuţie.

57. Este de asemenea necontestat faptul că şi alte centre Leclerc şi-au manifestat voinţa de a distribui produse Yves Saint Laurent, fapt demonstrat de numeroase procese de drept intern la care Galec face referire în pledoaria sa.

58. De asemenea, Galec a participat la procedura administrativă în fața Comisiei, depunându-şi observațiile detaliate ca răspuns la publicarea comunicatului prevăzut în art. 19 alin. (3) din Regulamentul nr. 17 (vezi pct. 6 de mai sus). În aceste observații, Galec a susținut în special faptul că Decizia va avea ca efect excluderea membrilor săi de la distribuirea produselor Yves Saint Laurent şi a invitat Comisia să verifice la fața locului condițiile de distribuție a produselor de lux în spațiile centrelor Leclerc care doresc să distribuie parfumuri de lux.

59. Printr-o scrisoare datată 12 februarie 1991, Comisia a confirmat că observațiile făcute de Galec vor fi examinate cu atenție. În ședință, Comisia a afirmat că a ținut cont de aceste observații în adoptarea Deciziei. Este cert însă că aceasta aprobă, în esență, particularitățile sistemului de distribuție selectivă Yves Saint Laurent criticate de Galec în cursul procedurii administrative.

60. În împrejurările date, Tribunalul consideră că situația în cazul de față nu este diferită în conținutul ei de cea aflată la originea Deciziei Metro II (pct. 21 şi 23), în care Curtea a hotărât că un agent economic căruia i s-a refuzat solicitarea de admitere ca distribuitor autorizat într-o rețea şi care şi-a depus observațiile în baza art. 19 alin. (3) din Regulamentul nr. 17, este interesat direct şi personal de o Decizie a Comisiei care susține criteriile pe care acesta le criticase în cursul procedurii administrative.

61. Se cuvine de adăugat că Decizia afectează propriile interese ale Galec în măsura în care principalul obiect de activitate al acestuia constă în negocierea contractelor de aprovizionare a centrelor Leclerc. Galec are aşadar un interes personal în prevederile Deciziei, în calitatea sa de negociator al acestor contracte de aprovizionare (vezi, în mod similar, hotărârea Curții din 2 februarie 1988, Van der Kooy ş.a./Comisie, C-67/85, C-68/85 şi C-70/85, precum şi hotărârea CIRFS ş.a./Comisie, citată anterior, pct. 30).

62. De altfel, din statutul Galec, în special din art. 2 al acestuia, reiese că acesta a fost în mod implicit împuternicit să exprime, în cursul procedurii administrative, nu numai propriul său punct de vedere, ci şi pe acela al membrilor săi care doresc să adere la rețeaua Yves Saint Laurent. Aceştia din urmă fiind potențiali concurenți ai distribuitorilor autorizați ai Yves Saint Laurent, sunt ei înşişi „terți interesați" în sensul art. 19 alin. (3) din Regulamentul nr. 17. Rezultă de aici că Galec este personal vizat în Decizie, în măsura în care a participat la procedura administrativă în calitate de reprezentant al membrilor săi (vezi, în mod similar, hotărârea AITEC ş.a./Comisie, citată anterior, pct. 60-62).

63. Pentru a stabili dacă Galec este direct vizat de prevederile Deciziei, este suficient să se constate că Decizia a lăsat intacte toate efectele rețelei Yves Saint Laurent, permițând astfel ca acesta din urmă să impună direct societății Galec și membrilor săi criteriile de selecție a căror legalitate a fost contestată de Galec în cursul procedurii administrative.

64. De altfel, chiar dacă Galec nu dorește să devină el însuși distribuitor autorizat al Yves Saint Laurent, achiziționările de produse Yves Saint Laurent pe care le efectuează acesta sunt de acum înainte supuse respectării criteriilor de selecție a căror legalitate a fost constatată în Decizie. Galec are prin urmare un interes născut și actual de a contesta temeiul acesteia.

65. Prin urmare, acțiunea este admisibilă.

Cu privire la fondul cauzei

66. Principalul motiv de nulitate formulat de Galec este că ansamblul criteriilor de selecție aprobate în Decizie are ca efect excluderea *a priori* din rețeaua Yves Saint Laurent a anumitor hipermarket-uri care funcționează sub numele É. Leclerc, în pofida faptului că acestea ar fi capabile să comercializeze parfumuri de lux în condiții de loialitate și valorizare. În jurul acestui motiv de casare, Galec expune, în reclamația sa, trei serii de considerente referitoare la motivări insuficiente, erori de fapt și erori de drept. Aceste considerente se suprapun și cuprind, în substanță, următoarele patru capete de cerere principale: a) Decizia este viciată de defecte de motivație și/sau de erori evidente de fapt în măsura în care metodele de valorizare proprii centrelor comerciale mari sau mijlocii (în continuare „marii distribuitori") sunt considerate aici ca improprii pentru distribuția parfumurilor de lux; b) Decizia este viciată de defecte de motivație și/sau de erori evidente de fapt în ce privește nevoile și așteptările consumatorilor; c) Decizia este viciată de erori de drept și/sau de motivări insuficiente în măsura în care Comisia a hotărât că criteriile rezumate la pct. II.A.5 din Decizie nu intră sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat; d) Decizia este viciată de erori de drept și/sau de erori evidente de fapt și/sau de motivări insuficiente în aplicarea art. 85 alin. (3) din Tratat.

67. Se cuvine examinat, în primul rând, temeiul Deciziei în raport cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, regrupând toate considerentele și argumentele părților în cauză și, în al doilea rând, temeiul Deciziei în raport cu prevederile art. 85 alin. (3) din Tratat.

I – În ce priveşte temeiul juridic al Deciziei în raport cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat

Expunerea sumară a argumentelor părţilor

Argumentele Galec

68. Galec relatează mai întâi că el distribuie, prin afiliaţii săi care funcţionează sub numele É. Leclerc, numeroase produse de lux (aparatură electronică, vinuri fine, bijuterii, ceasornice, aparate fotografice, textile de lux etc.) în condiţii perfect adaptate şi că acceptă necesitatea unui sistem centrat pe conceptul de „selectivitate de lux" pentru a menţine prestigiul produselor de lux şi a satisface aşteptările consumatorilor. Galec recunoaşte şi faptul că nu toate magazinele cu emblema É. Leclerc sunt adaptate acestei forme de comercializare. Însă marile magazine care poartă firma É. Leclerc, de tipul hipermarket sau supermarket, practică deja selectivitatea de lux, prin intermediul unor tehnici specifice, precum amenajarea unui spaţiu rezervat în cadrul magazinului sau amenajarea unei zone specializate în interiorul suprafeţei de desfacere, marcate eventual cu o sub-firmă (de exemplu „Éole"). Aceste magazine sunt adaptate sau adaptabile la comercializarea cosmeticelor de lux, după cum o ilustrează şi fotografiile spaţiilor „frumuseţe-sănătate" din anumite centre Leclerc, anexate la reclamaţie.

69. Marii distribuitori sunt totuşi excluşi din oficiu din reţeaua Yves Saint Laurent prin efectul cumulativ al criteriilor de selecţie aprobate în Decizie, îndeosebi al celor referitoare la imediata vecinătate, respectiv evaluarea „cartierului", a „străzilor", sau a „magazinelor din vecinătate" [pct. I.1 lit. (a) din Condiţiile de vânzare], referitoare la „faţadă" cu „vitrine", „decor", la întreaga amenajare a suprafeţei comerciale, la alte elemente de luat în considerare precizate la pct. I.1 lit. (b) din Condiţiile de vânzare, la prezenţa altor produse comercializate „susceptibile de a deprecia prin vecinătatea lor imaginea mărcii Yves Saint Laurent" şi a altor activităţi desfăşurate în punctul de desfacere, pe lângă activitatea de parfumerie, care, conform pct. I.1 lit. (d) din Condiţiile de vânzare, trebuie evaluate în funcţie de importanţa şi prezentarea lor exterioară, de separarea de activitatea de parfumerie şi de ţinuta personalului desemnat pentru fiecare din activităţi.

70. Pentru Galec, criteriul cel mai arbitrar şi care se pretează cel mai mult la interpretări este cel al firmei. Firma É. Leclerc acoperă o largă

varietate de puncte de desfacere şi, chiar dacă anumite centre de distribuţie care funcţionează sub această firmă n-ar putea pretinde că sunt distribuitori de produse de lux, Comisia nu a luat în considerare posibilitatea ca alte puncte de desfacere să întrunească criteriile obiective impuse pentru distribuirea acestor produse.

71. Rezultă din cele de mai sus că, împotriva principiilor aplicate de Curte în cazul hotărârilor „Metro I", „Metro II", „L'Oréal", citate anterior, şi din 10 iulie 1980, Lancôme (C-99/79), sistemul de distribuţie selectivă în cauză exclude noile forme de comerţ prin utilizarea unor criterii care nu sunt nici obiective, nici uniforme, nici aplicate în mod nediscriminatoriu, nici proporţionale cu ceea ce este necesar. De asemenea, criteriile stabilite în Decizie au eliminat o „formă specifică de comerţ", încălcând jurisprudenţa Curţii din hotărârile „Metro I" (pct. 20 şi 50), „Metro II" (pct. 34) şi „AEG" (pct. 36 şi 73).

72. Într-adevăr, potrivit reclamantului, fie Decizia implică faptul că numai anumite tipuri de mari distribuitori, cum sunt marile magazine, de exemplu Printemps sau Galeries Lafayette, pot fi admise în reţea, fapt confirmat prin raportul Prof. Weber, menţionat la pct. I.B din Decizie şi prin argumentele avansate de Yves Saint Laurent în cererea sa de intervenţie; fie criteriile aprobate de Comisie pretind de la marii distribuitori mult mai mult decât o adaptare parţială a metodelor proprii de comercializare. Pentru a satisface aceste criterii, precum cele privind amplasarea pe anumite străzi unde magazinele corespund prestigiului mărcii, separarea materială a activităţii de parfumerie de orice alte activităţi, obligativitatea unei ţinute profesionale a personalului, limitarea activităţilor „neluxoase" sau acoperirea faţadei cu vitrine, marii distribuitori ar trebui să-şi abandoneze complet metodele proprii de comercializare.

73. Referitor la motivarea Deciziei, reclamantul consideră că, într-o decizie de principiu cum este aceea în cauză, aceasta ar fi trebuit să fie completă. Comisia nu şi-a motivat însă suficient afirmaţia conform căreia criteriile prezentate – care, conform reclamantului, exclud orice altă formă de comerţ în afara magazinelor specializate – nu sunt restrictive faţă de concurenţă în sensul art. 85 alin. (1) din Tratat. Într-adevăr, referindu-se la Deciziile Metro, AEG, Lancôme şi L'Oréal, citate anterior, Comisia a transferat protecţiei imaginii de marcă a produselor de lux criterii rezervate până acum selectivităţii „tehnice", însă fără a-şi motiva Decizia în modul cerut de aceste Decizii.

74. De altfel, Deciziile „L'Oréal", „Lancôme" şi „Metro", citate anterior, obligă Comisia la evaluarea caracterului restrictiv al acordurilor în

funcție de contextul economic. Comisia, știind că totalitatea „producătorilor de parfumuri de marcă" adoptă același sistem exclusiv de distribuție, ar fi trebuit să ofere o motivație referitoare la efectul cumulativ al rețelelor, cu atât mai mult cu cât legitima în principiu excluderea, generală și absolută, a unei întregi forme de comerț de la distribuția produselor în cauză.

75. De asemenea, Comisia nu și-a motivat suficient Decizia, neținând seama de observațiile depuse de Galec în cursul procedurii administrative, potrivit cărora produsele de lux se vând astăzi de către marii distribuitori în condiții perfect adaptate. Într-adevăr, de-a lungul deceniului trecut, marii distribuitori și-au transformat radical metodele de comercializare și au reușit astfel nu numai să protejeze imaginea de marcă atașată produselor de înaltă tehnologie sau de lux, ci și să fie competitivi în privința imaginii acestor produse.

76. În plus, Comisia nu și-a motivat percepția asupra așteptărilor consumatorului față de marca unui mare distribuitor. Consumatorii moderni se așteaptă la o ofertă diversificată de produse de lux și reacționează spontan atunci când o au la dispoziție. Comisia nu se opune acestei constatări verificabile decât prin afirmații lipsite de orice argument, respectiv că anumite mărci de magazine au, prin natura lor – și în mod permanent – un caracter depreciator (pct. II.A.5 parag. 4 din Decizie) și consumatorul asociază în sinea sa exigențele pe care le are față de o „imagine de exclusivitate și de prestigiu" numai cu distribuția exclusivă prin magazine specializate (pct. II.B.2, parag. 1). Aceste afirmații nu se sprijină pe nici un sondaj, analiză de opinie sau studiu statistic, astfel încât Comisia nu a permis Tribunalului să verifice pertinența acestui profil al consumatorului mediu.

77. În privința erorilor de fapt de care este viciată Decizia, reclamantul susține că, pentru motivele deja expuse, Comisia nu a ținut seama de capacitatea marilor distribuitori de a distribui parfumuri de lux în condiții satisfăcătoare. Pe de altă parte, Comisia a ignorat în mod vădit motivarea clientelei, constatând, la pct. II.B.3 parag. 2 din Decizie că „sistemul de distribuție prezentat permite protejarea caracterului exclusiv al produselor contractuale, ceea ce constituie motivația esențială a alegerii consumatorului". Potrivit reclamantului, aceste motivări „aparțin trecutului" și sunt atribuite consumatorilor fără a se oferi vreo dovadă în acest sens.

78. În realitate, de îndată ce un mare distribuitor reușește să comercializeze parfumuri de lux, se confruntă cu o importantă cerere spontană din partea consumatorilor, care caută luxul și partea de visare, însă nu

neapărat şi preţul cerut într-o reţea închisă. Există, în special, o categorie de consumatori, adesea relativ tineri, înstăriţi, provenind din mediul urban, amatori de produse de marcă şi de inovaţii, care preferă să-şi facă cumpărăturile cu precădere la marii distribuitori, inclusiv toate articolele „de calitate superioară", a cărei existenţă este negată de Comisie.

79. De altfel, transformările din modul de distribuţie au modificat profund percepţia consumatorilor asupra mărcii distribuitorilor. Prin urmare, este falsă prezumţia conform căreia consumatorul are întotdeauna o viziune uniformă şi devalorizatoare asupra marilor distribuitori sau că orice produs, odată comercializat de marii distribuitori, devine produs obişnuit. Comisia a fost pe deplin informată asupra acestei evoluţii, însă nu a ţinut cont de aceasta, ceea ce constituie o eroare evidentă de apreciere (vezi pct. 74 şi 75 din hotărârea „AEG").

80. În privinţa erorilor de drept ale Comisiei, reclamantul afirmă că aceasta a încălcat legea comunitară hotărând că criteriile rezumate la pct. II.A.5 din Decizie, în special cele referitoare la prezenţa personalului calificat, amplasare, aspect şi firmă ale punctului de desfacere, alte activităţi desfăşurate în magazin, precum şi importanţa relativă a mărcii Yves Saint Laurent faţă de mărcile concurente, nu cad sub interdicţia exprimată în art. 85 alin. (1) din Tratat.

81. Considerând că asemenea criterii care, potrivit reclamantului, elimină „*a priori*" un anumit număr de potenţiali distribuitori, sunt legitime, Comisia a încălcat principiul conform căruia restricţiile impuse în distribuţia produselor trebuie să fie proporţionate, precum şi pe acela conform căruia restricţiile cantitative sunt *a priori* ilicite (vezi, în special, Deciziile Metro I şi Metro II, L'Oréal şi AEG, citate anterior). Într-adevăr, restricţiile depăşesc limita necesară în privinţa proprietăţilor produselor în cauză, a protecţiei necesare a calităţii şi a bunei folosinţe a acestora.

82. De asemenea, Comisia a încălcat legea comunitară neapreciind restricţiile manifeste care rezultă din reţeaua Yves Saint Laurent în contextul lor (vezi pct. 40 din hotărârea „Metro II"). În această privinţă, Comisia a pretins în apărarea sa, precizează reclamantul, că piaţa pertinentă este aceea a „produselor cosmetice", în timp ce, atât în Decizie cât şi în alte puncte ale apărării sale, a indicat că piaţa parfumurilor de lux constituie o piaţă specifică şi autonomă. Contrar motivelor Comisiei, nu există nici o îndoială că efectul cumulativ al reţelelor similare elimină marii distribuitori de pe piaţa parfumurilor de lux, care constituie piaţa pertinentă în cazul în speţă.

Argumentele Comisiei

83. Pârâtul declară că nu s-a pronunţat în Decizie asupra chestiunii de a stabili dacă anumite centre Leclerc pot satisface criteriile comunicate de Yves Saint Laurent, însă a examinat conţinutul, efectele şi legitimitatea acestor criterii în conformitate cu legislaţia comunitară. Pe de altă parte, Decizia nu exclude, *a priori*, nici o formă de comerţ. Se precizează în Decizie, în primul rând, că aceste criterii „nu sunt în sine în măsură să excludă anumite forme moderne de distribuţie, cum sunt marile magazine" (pct. II.A.5 parag. 5 *in fine*) şi, în al doilea rând, că anumite forme moderne de distribuţie pot întruni criteriile de selecţie modificându-şi metodele de comerţ (pct. II.B.5 parag. 4). În cursul şedinţei, reprezentantul Comisiei a confirmat că aceasta nu exclude *a priori* nici un tip de distribuitor „de tip supermarket" în sectorul cosmeticelor de lux şi că termenul „mari magazine", la pct. II.A.5 parag. 5 şi II.B.5 parag. 4 din Decizie, trebuie interpretat ca înglobând şi magazinele de tip hipermarket.

84. Afirmaţia reclamantului potrivit căreia criteriile impuse nu pot fi îndeplinite decât de magazinele specializate situate în centrele oraşelor este inexactă; există, în cartierele oraşelor sau în suburbiile acestora, şi alte magazine decât cele specializate. De asemenea, cerinţa privind adecvarea la prestigiul şi la notorietatea mărcii nu este neapărat neaplicabilă marilor distribuitori întrucât, potrivit fotografiilor furnizate de reclamant, unele din magazinele sale sunt în măsură să prezinte un decor interior adaptat comercializării de produse ale unor mărci de prestigiu.

85. În ce priveşte criteriul firmei punctului de desfacere, necesitatea acestuia apare evidentă îndeosebi dacă se consideră că el permite excluderea anumitor firme în mod vădit devalorizatoare. De altfel, unul din procedeele de valorizare utilizate de centrele Leclerc în comercializarea produselor de lux constă în alocarea de spaţii auxiliare, marcate de o sub-firmă, de exemplu „Éole". În plus, după cum s-a precizat în Decizie, caracterul devalorizator al unei firme nu poate fi asociat cu politica uzuală de preţuri a distribuitorului (pct. II.A.5 parag. 4 *in fine*).

86. Argumentul Galec, potrivit căruia marii distribuitori nu pot satisface criteriile în cauză decât în urma unei schimbări radicale a metodelor proprii de comercializare, nu corespunde aşadar în nici un caz cu poziţia Comisiei. Criteriile numite anterior pot doar să implice o modificare parţială a metodelor specifice de comercializare ale anumitor forme moderne de distribuţie, măsura modificării cerute depinzând de o evaluare de la caz la caz.

87. În privinţa motivării Deciziei, aceasta este clară şi completă, în special la pct. II.A.5. De altfel, rezultă din hotărârile „Lancôme" şi „L'Oréal", citate anterior, precum şi din Decizia 85/616/CEE a Comisiei, din 16 decembrie 1985, referitoare la o procedură de aplicare a art. 85 din Tratatul CEE (IV/30.665 – Villeroy et Boch, J. Of. L 376, p. 15), că nu există nici o noutate în a se considera că menţinerea unei imagini de prestigiu a unui produs poate să justifice existenţa unor criterii calitative privind calificarea profesională şi amenajarea punctului de desfacere al distribuitorului. Pe de altă parte, ar fi inexact să se susţină neluarea în considerare de Comisie a efectului cumulativ al sistemelor de distribuţie selectivă, aşa cum o demonstrează pct. II.A.8 din Decizie.

88. Referitor la consumatori, pârâtul susţine că motivaţia esenţială a consumatorului de produse de lux, chiar dacă acesta este atras pe termen scurt de un preţ mai scăzut, constă în siguranţa că produsul nu va deveni unul obişnuit în urma banalizării imaginii sale şi a diminuării nivelului de creativitate inerent acestuia, efecte care ar apărea pe termen lung în urma practicării preţului scăzut. De altfel, reiese din pct. I.D din Decizie că observaţiile asociaţiilor de consumatori, luate în considerare de Comisie, au indicat dorinţa consumatorului ca articolele de parfumerie de lux să fie vândute numai în puncte de desfacere de calitate şi de către personal calificat.

89. În privinţa eventualelor aptitudini ale marilor distribuitori de a distribui produse Yves Saint Laurent, apărarea neagă că şi-ar fi exprimat vreo părere în acest sens. Într-adevăr, dacă anumite magazine ale marilor distribuitori sunt capabile să îndeplinească criteriile justificate de distribuţia selectivă a parfumurilor de lux, acest lucru ar cere pur şi simplu o verificare concretă, de la caz la caz, făcută în primă instanţă de Yves Saint Laurent şi nu de Comisie. Decizia nu conţine nici o afirmaţie potrivit căreia un produs de lux este banalizat prin comercializarea sa de către marii distribuitori.

90. În sfârşit, în privinţa art. 85 alin. (1) din Tratat, pârâtul este de părere că toate criteriile luate în considerare la pct. II.A.5 din Decizie sunt în mod vădit criterii obiective de natură calitativă, de tipul celor descrise în hotărârea „Metro I", fixate în mod uniform şi nediscriminatoriu, întrucât nu exclud nici un distribuitor care este capabil să le îndeplinească. De altfel, Comisia a precizat că aceste criterii trebuie aplicate în mod nediscriminatoriu, ceea ce este o chestiune de practică şi nu de evaluare a criteriilor ca atare. Criteriile acceptate nu încalcă nici principiul proporţionalităţii, deoarece ele sunt necesare în vederea menţinerii aurei de prestigiu şi de exclusivitate care distinge produsele în cauză de alte

produse similare, precum şi în vederea conservării imaginii unei mărci de prestigiu.

91. Punctul 40 din hotărârea „Metro II" nu este aplicabil, deoarece această Decizie se referă la o situaţie în care nu mai existau şi alte forme de distribuţie în afara reţelelor selective şi în care rigiditatea preţurilor nu era contrabalansată de o concurenţă efectivă între mărci. Situaţia nu este aceeaşi pe piaţa produselor cosmetice, unde oferta este dispersată atât în stadiul de producţie cât şi în cel de distribuţie şi unde produsele comercializate de reţelele de distributori autorizaţi nu reprezintă decât o parte din totalul vânzărilor de produse cosmetice, variind între 22,4% în Regatul Unit şi 36,2% în Italia. Astfel, pe de o parte consumatorul poate să cumpere alte parfumuri la un preţ mai puţin ridicat în afara reţelelor de distribuţie selectivă şi, pe de altă parte, există o concurenţă efectivă între mărcile concurente de parfumuri de lux şi între produsele de lux ale aceleiaşi mărci.

Argumentele intervenienţilor

92. Întrucât intervenienţii au expus pe larg argumente asemănătoare cu cele ale Comisiei, se vor reproduce aici doar următoarele elemente.

93. Conform Yves Saint Laurent, acţiunea se bazează pe un principiu eronat. Comisia nici nu a validat excluderea *a priori* a vreunei forme de comerţ, nici nu a admis vreo exclusivitate în favoarea distribuitorilor specializaţi amplasaţi în centrele oraşelor. Dimpotrivă, ea şi-a propus, în Decizie, să verifice ca sistemul de distribuţie să fie deschis tuturor formelor de distribuţie, neexcluzând *a priori* pe nici una din ele (pct. II.B.5).

94. De fapt, reţeaua Yves Saint Laurent cuprinde, pe lângă parfumeriile specializate, şi lanţuri de mari magazine (în Germania, Franţa, Italia, Regatul-Unit, Grecia, Spania, Belgia) şi, în toate statele membre, puncte de desfacere multi-specializate, în special parfumerii-drogherii (în Regatul Unit, Olanda, Germania şi Danemarca), parfumerii-farmacii (în Franţa, Italia, Spania, Portugalia), parfumerii-confecţii (în Spania, Portugalia), lanţul multi-specializat „Boots" în Regatul Unit şi lanţuri de mari parfumerii moderne, în special în Germania, Belgia, Olanda, Italia şi Franţa. 99,6% din vânzările din Regatul Unit şi 75% din vânzările din Danemarca se realizează în puncte de desfacere nespecializate. În Franţa, Spania şi Olanda, această proporţie variază între 20 şi 40%. De asemenea, hărţile furnizate de Yves Saint Laurent demonstrează prezenţa punctelor de desfacere în afara centrelor oraşelor.

95. În legătură cu analiza motivațiilor și așteptărilor consumatorilor, aprecierea Comisiei este confirmată și prin alte studii furnizate de Yves Saint Laurent în anexă la cererea sa de intervenție, respectiv cele efectuate de Prof. Glais, de ziarul american Mademoiselle și de Prof. Thoenig, de unde rezultă importanța pe care o acordă consumatorul mărcii unui produs, faptul că motivația principală care guvernează cumpărarea unui produs de lux ține de prestigiul acelui produs, iar consumatorii se exprimă în favoarea unui sistem de distribuție care protejează imaginea de prestigiu a produsului. Dimpotrivă, motivarea societății Galec, potrivit căreia analiza Comisiei reflectă o viziune deosebit de perimată și demodată a motivației consumatorului, nu se sprijină pe nici un studiu sau sondaj.

96. În privința necesității unui sistem de distribuție selectiv, Yves Saint Laurent subliniază că, preocupându-se de prestigiul și notorietatea mărcii Yves Saint Laurent, Comisia a ținut cont și de particularitățile produselor în cauză, îndeosebi de calitatea materiilor prime folosite, de procedurile de cercetare și dezvoltare a materialelor de prezentare a produselor (pct. II.A.5). De exemplu, dezvoltarea unui produs nou durează aproximativ trei ani până ca acesta să ajungă în stadiul de fabricație industrială, iar în centrul permanent de cercetare și dezvoltare al Yves Saint Laurent sunt studiate diferite formule în fiecare an. Se utilizează peste 5 000 de materii prime, din care multe sunt rare, sofisticate sau costisitoare, și sunt necesare numeroase teste. Originalitatea, caracterul sofisticat și înalta calitate a acestor produse, combinate cu prestigiul și notorietatea mărcilor sub care sunt comercializate, justifică așadar o distribuție selectivă, în absența căreia ele ar suferi soarta parfumurilor Coty, care au dispărut de pe piață din cauza nepotrivirii dintre calitatea produsului și un mod de distribuție care nu a răspuns așteptărilor consumatorilor.

97. În ce privește art. 85 alin. (1) din Tratat, criteriul calificării profesionale este necesar pentru a răspunde așteptărilor consumatorilor, precum și datorită faptului că produsele sunt elaborate și implică o importantă activitate de cercetare. Împrejurimile punctului de desfacere constituie de asemenea un criteriu obiectiv, necesar pentru valorizarea punctului de desfacere și a produsului cumpărat, și care nu elimină nici o formă de distribuție. Calitatea și amenajarea vitrinei punctului de desfacere formează un „scrin" pentru produs și trebuie să fie în armonie cu imaginea acestuia. Firma magazinului constituie și ea un criteriul de selecție obiectiv, având o putere de evocare pozitivă, negativă sau neutră a unor elemente precum calificarea personalului, serviciile oferite și

solicitudinea, care se reflectă asupra produsului comercializat. În sfârşit, separarea materială, impusă punctelor de desfacere nespecializate, între raionul cosmetic şi raioanele consacrate produselor de consum curent nu este restrictivă faţă de concurenţă şi nu împiedică accesul în reţea al formelor de comerţ nespecializate. Aceasta răspunde, de altfel, unei aşteptări precise a producătorului şi a consumatorului, şi anume ca achiziţionarea unui produs de lux să nu se confunde cu cumpărarea unui produs de consum curent, cum ar fi produsele alimentare.

98. În sfârşit, Raportul de evaluare a punctelor de desfacere (pct. 16 de mai sus) demonstrează că procedura de admitere în reţea se face pe baze obiective şi uniforme. Candidatul distribuitor are cunoştinţă de această evaluare şi poate să solicite o a doua evaluare. Contestaţiile sunt supuse controlului jurisdicţiilor naţionale. Pentru a determina dacă o firmă poate fi devalorizatoare, Yves Saint Laurent se bazează pe sondaje de opinie realizate de organisme independente în rândul consumatorilor. Anexează la cererea sa de intervenţie lista întrebărilor prevăzute pentru aceste sondaje şi precizează că rezultatele sunt comunicate candidatului în cauză, care este liber să le conteste.

99. Colipa aminteşte mai întâi că Decizia face referire la raportul Prof. Weber, pe care îl consideră ca reflectând cunoştinţele acestuia despre piaţă. Din acest raport reiese că piaţa comunitară a produselor cosmetice este segmentată şi că această segmentare este însoţită de o diferenţiere a modalităţilor de distribuţie în funcţie de sectorul în cauză. Raportul este conform cu concluziile Comisiei, îndeosebi cele exprimate la pct. II.B.3, potrivit cărora, deşi în mintea consumatorilor produsele cosmetice de lux se substituie într-o măsură modestă produselor similare care aparţin altor segmente de piaţă, aceia care consideră secundare imaginea de marcă şi serviciile asociate vânzării în cadrul sistemelor de distribuţie selectivă pot să se aprovizioneze pe o piaţă vecină, care nu recurge la asemenea sisteme.

100. De altfel, raportul Prof. Weber a confirmat faptul că există un număr mare de producători şi distribuitori pe piaţa produselor cosmetice de lux, care operează în condiţii dinamice şi de concurenţă ridicată, şi că numărul nou-veniţilor pe piaţă este de asemenea ridicat. Pe de altă parte, producătorii trebuie să cerceteze şi să dezvolte constant produse noi şi să dezvolte şi să menţină o politică de comercializare corespunzătoare imaginii unei mărci de prestigiu. Aşadar, Comisia a evaluat corect în Decizie contextul concurenţial al acordurilor comunicate. Afirmaţia reclamantului conform căreia marii distribuitori sunt excluşi prin aceste acorduri nu se sprijină pe nici o analiză economică sau pe vreo altă dovadă.

101. Amintind apoi principiile juridice aplicabile distribuţiei selective, pe care le deduce îndeosebi dintr-o analiză a jurisprudenţei Curţii, precum şi din principiile „free rider" („pasagerul clandestin") din dreptul american şi „Immanenz-Theorie" din dreptul german, Colipa consideră că această formă de distribuţie este perfect justificată în cazul produselor cosmetice de lux, aşa cum a fost recunoscut de Curte, în special în Deciziile L'Oréal şi Lancôme, citate anterior, precum şi de avocatul general M. Reischl în concluziile sale din hotărârea Curţii din 10 iulie 1980, Guerlain ş.a. (C-253/78 şi C-1/79, C-2/79 şi C-3/79).

102. Într-adevăr, această abordare economică, bazată pe regula raţiunii, recunoaşte că există avantaje în concurenţa bazată pe alte elemente decât preţul, ţinând seama în special de investiţiile substanţiale necesare şi de nevoia de a evita ca distribuitorii „paraziţi" să trăiască pe seama celor care acceptă constrângerile economice ale politicii comerciale ale producătorului. În plus, concurenţa nu este eliminată de pe piaţa în chestiune, întrucât distribuţia selectivă în cauză subzistă alături de alte metode, reprezentând, în speţă, peste 50% din produsele din industria europeană a parfumeriei.

103. Existenţa în paralel a altor reţele de distribuţie selectivă este pertinentă numai în măsura în care ea obstrucţionează accesul pe piaţă (vezi hotărârea Curţii din 28 februarie 1991, Delimitis, C-234/89), sau dacă nu lasă loc nici unei alte forme de distribuţie axate pe o politică concurenţială de natură diferită, sau determină o rigiditate în structura preţurilor care nu este contrabalansată de alţi factori competitivi (hotărârea „Metro II"), ceea ce nu este cazul aici. Dimpotrivă, nici o formă modernă de distribuţie nu este în mod necesar împiedicată să adere la reţea şi ar fi fost de ajuns pentru Galec, pentru a adera la rândul său, să prezinte o solicitare de autorizare şi să îndeplinească criteriile de selecţie.

104. În cursul şedinţei, Colipa a invocat şi raportul Monopolies and Mergers Commission „Fine Fragrances – A report on the supply in the UK for retail sale of fine fragrances" (Cm 2380, noiembrie 1993), potrivit căruia distribuţia selectivă în sectorul cosmeticelor de lux nu este contrară interesului public în sensul prevederilor Fair Trading Act 1973 din Regatul Unit. Colipa a subliniat şi faptul că, în mai multe state membre, cosmeticele de lux se vând în sistem de distribuţie selectivă prin magazine „nespecializate" sau „multi-produs", cum ar fi Boots în Regatul Unit, Matas în Danemarca, Sephora în Franţa, Müller în Germania etc.

105. FIP susţine că, în orice produs de lux, partea imaterială este esenţială şi că, în orice serviciu de prestigiu, climatul creat este primordial

deoarece reputația mărcii și, în consecință, destinul acesteia sunt în mâinile distribuitorilor, care sunt vitrina acesteia pentru consumator. În această privință, distribuitorul autorizat oferă o serie de garanții consumatorului: i se va prezenta acestuia gama completă sau o selecție suficientă de produse, printre care și ultimele noutăți ale mărcii; va beneficia de sfaturi acordate de un personal competent, instruit de producător; va avea asigurarea unui serviciu de garanție și post-vânzare; se va bucura de o ambianță comercială care adaugă plăcere și visare actului cumpărării. Toate resorturile simbolice, care fac și desfac luxul, pot fi însă distruse dacă produsele de prestigiu sunt comercializate în condiții neadecvate sau în compania unor produse (de exemplu produse alimentare sau de menaj) susceptibile de a deprecia imaginea de prestigiu a mărcii în cauză, precum aceea care a dus la dispariția parfumurilor Coty din cauza banalizării mărcii. Conservarea imaginii de marcă în ochii consumatorilor este cu atât mai necesară cu cât, în raport cu costul intrinsec al materiei prime, fabricantul își asumă investiții considerabile în dezvoltarea de produse noi, controlul constant al calității acestora și eforturi publicitare care pot atinge până la 30% din cifra de afaceri a unei mărci.

106. În acest context, FIP consideră că obligațiile calitative în cauză, inclusiv cele referitoare la firmă, sunt indispensabile în vederea menținerii imaginii mărcii fabricantului și asigurării de servicii mai bune de consiliere consumatorului, chiar dacă aceste exigențe pot determina refuzul admiterii în rețea a unora dintre distribuitori. În speță, Comisia a respectat scrupulos jurisprudența Curții și în nici un caz nu a acceptat excluderea *a priori* a vreunei forme de distribuție.

107. FEPD afirmă, mai întâi, că utilitatea distribuției selective, recunoscută de fabricanți, distribuitori și consumatori și confirmată prin jurisprudența Curții, este demonstrată prin obiectivele pe care și le propune: coerența și imaginea unei rețele puse în slujba produselor de lux și de înaltă calitate, în vederea asigurării de servicii mai bune consumatorului și satisfacerii unora din nevoile acestuia. La cumpărarea unor produse de calitate superioară, consumatorul se așteaptă să beneficieze de servicii de consiliere adecvate, într-un mediu care favorizează alegerea produselor. În cauză, modificările contractelor obținute de Comisie fixează un prag sub care nu mai există distribuție selectivă pentru parfumurile de lux, deoarece dacă criteriile erau mai puțin exigente, orice distribuitor, în opinia FEPD, le-ar putea satisface.

108. În acest context, distribuitorii specializați depun suficiente eforturi și întrunesc calitățile necesare satisfacerii nevoilor consumatorului, în

special prin structura, specializarea, amenajarea şi răspândirea lor geografică. Aceştia sunt în general întreprinderi de dimensiuni modeste, beneficiind de supleţe în luarea deciziilor şi de cunoştinţe şi amenajare adaptate comercializării produselor în cauză, lucruri necesare în vederea dezvoltării unei clientele fidele. Punctele de desfacere nu se limitează la magazinele specializate din centrele oraşelor, ci se regăsesc atât în centru cât şi în periferie sau în suburbii, inclusiv în bazarele centrelor comerciale şi ale hipermarket-urilor. Aceste argumente se bazează pe raportul Prof. Glais, din care reiese cu precădere faptul că sfaturilor pe care le primeşte consumatorul într-un magazin specializat li se atribuie un efect puternic valorizator.

109. Scopul acţiunii este de a obţine reducerea selectivităţii criteriilor impuse la nivelul actual de amenajare al centrelor Leclerc, ceea ce ar conduce la eliminarea distribuitorilor specializaţi şi la frustrarea consumatorului şi ar constrânge producătorii să-şi diminueze activităţile de cercetare, inovare şi comunicare până la dispariţia componentei de lux a produselor. Reclamantul este singurul responsabil pentru eliminarea al cărei obiect pretinde că este, prin refuzul său de a se conforma unor criterii de acces coerente şi pertinente. Într-adevăr, reclamantul nu este exclus *a priori*, ci trebuie doar să-şi adapteze metodele în funcţia de natura produselor în cauză, lucru care nu necesită o schimbare radicală a metodelor de vânzare ale centrelor Leclerc.

Aprecierea Tribunalului

110. Evaluarea temeiului Deciziei, în privinţa aplicării prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat, ridică patru chestiuni principale, şi anume: A) dacă distribuţia selectivă bazată pe criterii calitative în sectorul cosmeticelor de lux este, în principiu, compatibilă cu art. 85 alin. (1) din Tratat; B) dacă criteriile de selecţie ale Yves Saint Laurent la care se face referire la pct. II.A.5 din Decizie întrunesc condiţiile cerute pentru a fi considerate legale în baza prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat; C) dacă considerentele şi argumentele reclamantului în chestiunea de a stabili dacă afiliaţii săi sunt excluşi *a priori* din reţeaua Yves Saint Laurent şi în problema atitudinii consumatorilor în această privinţă sunt întemeiate; şi D) dacă art. 85 alin. (1) din Tratat este aplicabil din cauza existenţei reţelelor paralele în sectorul în cauză.

A – În ceea ce priveşte compatibilitatea de principiu cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat a unui sistem de distribuţie selectiv bazat pe criterii calitative în sectorul produselor cosmetice de lux

111. Deşi reclamantul declară că acceptă necesitatea unui sistem centrat pe conceptul de „selectivitate de lux" în vederea menţinerii prestigiului produselor de lux şi satisfacerii aşteptărilor consumatorilor, el contestă totuşi caracterul legal al criteriilor de selecţie impuse de Yves Saint Laurent în raport cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat. În aceste împrejurări, se cuvin examinate, în prealabil, principiile juridice de bază care guvernează aplicarea art. 85 alin. (1) din Tratat în sectorul cosmeticelor de lux.

112. Rezultă din jurisprudenţa Curţii că sistemele de distribuţie selectivă constituie un element de concurenţă care se conformează prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat dacă sunt satisfăcute patru condiţii, şi anume: în primul rând, proprietăţile produsului în cauză să necesite un sistem de distribuţie selectiv, respectiv ca un asemenea sistem să constituie o cerinţă legitimă, ţinând seama de natura produselor în cauză, în special de înalta calitate şi de gradul ridicat de tehnicitate al acestora, pentru menţinerea calităţii şi asigurarea bunei folosinţe a produselor (vezi hotărârea „L'Oréal", citată anterior, pct.16, interpretată în conformitate cu hotărârea „Metro I", hotărârea „AEG" şi hotărârea Tribunalului din 27 februarie 1992, Vichy/Comisie, T-19/91); în al doilea rând, selecţia distribuitorilor să se facă pe baza unor criterii obiective de natură calitativă, fixate în mod uniform pentru toţi distribuitorii potenţiali şi aplicate fără discriminare (vezi ca exemplu hotărârile „Metro I", „L'Oréal" şi „AEG"); în al treilea rând, sistemul în cauză să urmărească favorizarea concurenţei şi, implicit, contrabalansarea limitării concurenţei, fenomen inerent sistemelor de distribuţie selectivă, în special în materie de preţuri (vezi Deciziile Metro I; AEG şi Metro II); şi, în al patrulea rând, criteriile impuse să fie necesare şi proporţionale (vezi hotărârile „L'Oréal" şi Vichy/Comisie, citate anterior). Stabilirea măsurii în care aceste condiţii sunt îndeplinite trebuie făcută obiectiv, ţinându-se cont de interesul consumatorului (vezi hotărârile „Metro I" şi Vichy/Comisie, citată anterior).

113. În timp ce Curtea a hotărât îndeosebi faptul că asemenea sisteme de distribuţie selectivă, bazate pe criterii calitative, pot fi acceptate în sectorul producţiei de bunuri de consum durabile, de înaltă calitate şi tehnicitate, fără a încălca prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, în special în scopul menţinerii unei distribuţii specializate capabile să furnizeze prestaţii specifice pentru asemenea produse (vezi hotărârile „Metro I", „AEG" şi „Metro II" şi hotărârea Curţii din 10 decembrie 1985, ETA, C-31/85), din jurisprudenţa Curţii reiese şi faptul că sistemele de distribuţie selectivă care îşi găsesc justificarea în natura specifică a produselor

sau în exigențele distribuției acestora pot fi constituite în alte sectoare economice fără a se încălca prevederile art. 85 alin. (1) (vezi hotărârile Curții din 3 iulie 1985, Binon, C-243/83, și din 16 iunie 1981, Salonia, C-126/80). De asemenea, în hotărârea „Metro I", Curtea a stabilit că natura și intensitatea concurenței eficace („workable competition"), necesare pentru îndeplinirea obiectivelor Tratatului, pot varia în funcție de produsele sau serviciile în cauză, precum și în funcție de structura economică a piețelor sectoriale vizate, fără încălcarea principiului concurenței nedenaturate, prevăzut în art. 3 și art. 85 din Tratat.

114. Fiind produse cosmetice de lux, în special parfumuri de lux, care constituie partea esențială a produselor în cauză, este de necontestat, în primul rând, faptul că este vorba de produse sofisticate și de înaltă calitate, obținute în urma unor cercetări specifice și prin utilizarea unor materiale de un înalt nivel calitativ, îndeosebi pentru prezentarea produselor; în al doilea rând, că aceste produse sunt au o „imagine de lux" care servește la distingerea lor față de alte produse similare, care sunt lipsite de o asemenea imagine; și, în al treilea rând, că această imagine de lux este importantă în ochii consumatorilor, care apreciază posibilitatea de a cumpăra cosmetice de lux și, în special, parfumuri de lux. Într-adevăr, nu există, în mintea consumatorului, decât un grad redus de posibilitate de substituire între produsele cosmetice de lux și produsele similare care aparțin altor segmente ale sectorului (vezi pct. II.A.8 din Decizie).

115. În aceste împrejurări, Tribunalul consideră că noțiunea de „proprietăți" ale cosmeticelor de lux, în sensul hotărârii „L'Oréal", citată anterior, nu poate fi limitată la caracteristicile materiale ale produselor, ci înglobează și percepția specifică pe care o au consumatorii asupra lor, și, în special, „aura de lux" a acestora. Este vorba deci, în cazul în speță, de produse care, pe de o parte, sunt de o înalte calitate intrinsecă și, pe de altă parte, posedă un caracter de lux care ține de însăși natura lor.

116. În chestiunea de a stabili dacă distribuția selectivă constituie o exigență legitimă în cazul produselor care posedă asemenea caracteristici, Tribunalul subliniază că motivația Deciziei în această problemă (pct. II.A) nu se bazează pe conceptul unui comerț specializat, capabil să ofere prestații specifice pentru produse de înaltă tehnicitate, în sensul hotărârilor „Metro I", „Metro II" și „AEG", ci, mai degrabă, pe alte două considerații principale, și anume: a) interesul Yves Saint Laurent, în calitate de producător de cosmetice de lux, față de menținerea imaginii de prestigiu a mărcii sale și față de protejarea rezultatelor eforturilor sale de promovare (vezi pct. II.A.5 parag. 2 și 4 din Decizie; vezi, în același sens, pct. II.B.2)

şi b) nevoia de a proteja, în percepţia consumatorilor, „aura de exclusivitate şi de prestigiu" a produselor în cauză, în special asigurând o „prezentare capabilă să pună în valoare specificitatea estetică sau funcţională" a produselor (pct. II.A.5 parag. 2) şi „un cadru aflat în armonie cu caracterul de lux şi exclusiv al produselor în cauză şi o prezentare adecvată imaginii mărcii" (vezi pct. II.A.5 parag. 4, vezi de asemenea pct. II.A.5 parag. 5 şi 6).

117. În această privinţă, se cuvine precizat că, deşi un producător este liber să-şi aleagă politica de comercializare, art. 85 alin. (1) din Tratat trebuie luat în considerare din momentul în care punerea în practică a politicii sale generează acorduri care impun altor agenţi economici independenţi obligaţii capabile să le restrângă libertatea concurenţială într-o măsură care ar afecta sensibil schimburile intracomunitare. În această situaţie, simplul fapt că un producător a depus eforturi importante de promovare nu constituie, în sine, o justificare obiectivă capabilă să scutească de la aplicarea prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat o reţea de distribuţie care limitează libertatea concurenţială a întreprinderilor participante, precum şi cea a terţilor. Dacă ar fi fost altfel, într-adevăr, orice fabricant ar putea justifica adoptarea unui sistem de distribuţie selectivă doar pe baza eforturilor sale de promovare şi orice criteriu restrictiv de selecţie ar putea să fie justificat pe motiv că era necesar în vederea protejării politicii de comercializare alese de fabricant (vezi hotărârea Vichy/Comisie, citată anterior).

118. Tribunalul consideră, aşadar, că un sistem de distribuţie selectivă nu se situează în afara domeniului de aplicare a art. 85 alin. (1) din Tratat decât dacă este justificat în mod obiectiv, ţinându-se seama şi de interesul consumatorilor.

119. În acest sens, Tribunalul consideră că este în interesul consumatorilor care caută cosmetice de lux ca aceste produse să fie prezentate în bune condiţii în punctele de desfacere. Într-adevăr, fiind vorba de produse de înaltă calitate, a căror imagine de lux este apreciată de consumatori, nişte criterii care nu încearcă decât să asigure prezentarea valorizatoare a acestora urmăresc un rezultat în măsură să amelioreze concurenţa, prin conservarea acestei imagini de lux, şi prin urmare să contrabalanseze limitarea concurenţei, inerentă sistemelor de distribuţie selectivă. Asemenea criterii constituie aşadar o exigenţă legitimă în sensul jurisprudenţei citate anterior (vezi hotărârea „Metro I").

120. Tribunalul consideră efectiv că este în interesul consumatorilor care caută cosmetice de lux ca imaginea de lux a acestor produse să nu fie

banalizată, deoarece altfel nu ar mai putea fi considerate produse de lux. Există la ora actuală, în sectorul produselor cosmetice, o segmentare între cosmeticele de lux și cosmeticele obișnuite, care răspunde unor nevoi diferite ale consumatorilor și care nu poate fi așadar criticată pe plan economic. Deși natura „de lux" a cosmeticelor rezultă, printre altele, și din calitatea superioară intrinsecă, din prețul mai ridicat și din campaniile publicitare ale fabricanților, Tribunalul consideră că și faptul că aceste produse se vând în cadrul unor sisteme de distribuție selectivă care urmăresc să asigure o prezentare valorizatoare în punctele de desfacere este, la rândul său, în măsură să contribuie la această imagine de lux și, implicit, la menținerea uneia dintre caracteristicile principale ale produselor căutate de consumatori. Într-adevăr, rezultatul unei distribuții generalizate a produselor în cauză, în cadrul căreia Yves Saint Laurent nu ar avea nici o posibilitate să se asigure că produsele sale se vând în condiții corespunzătoare, ar comporta riscul unei deteriorări în prezentarea produsului în punctul de desfacere, care ar fi în măsură să prejudicieze „imaginea de lux" și, implicit, însăși natura produselor în cauză. Prin urmare, criteriile care vizează asigurarea unei prezentări a produselor care să corespundă cu natura de lux a acestora constituie o exigență legitimă capabilă să amelioreze concurența în interesul consumatorului în sensul jurisprudenței citate anterior.

121. Această concluzie nu este infirmată prin faptul stabilit în instanță că, în anumite state membre, îndeosebi în Olanda, dar și în Regatul Unit și în Franța, o parte mai mult sau mai puțin importantă din vânzări se realizează prin distribuitori neautorizați care se aprovizionează de pe piața paralelă. Într-adevăr, nu este exclus ca interesul consumatorilor față de aceste vânzări să se formeze în parte pornind de la imaginea de lux la menținerea căreia a contribuit, cel puțin parțial, distribuția selectivă. Prin urmare, nu rezultă de aici că această imagine de lux ar rămâne intactă în absența distribuției selective.

122. Cu toate acestea, dacă este în interesul consumatorului să-și poată procura cosmetice de lux vândute în bune condiții de prezentare și de a le vedea astfel conservată imaginea de lux, este tot în interesul său ca un sistem de distribuție bazat pe acest considerent să nu fie aplicat într-un mod prea restrictiv și, mai ales ca accesul la produse să nu fie excesiv de limitat, așa cum au afirmat cele patru asociații de consumatori în cursul procedurii precontencioase. De asemenea, rezultă din jurisprudența Curții că sistemul Yves Saint Laurent nu poate fi considerat ca urmărind un rezultat legitim, care să contrabalanseze limitarea concurenței care îi este inerentă decât dacă acest sistem este accesibil tuturor distribuitorilor

potenţiali capabili să asigure utilizatorilor o bună prezentare, într-un cadru adecvat, şi să menţină imaginea de lux a produselor în cauză. Într-adevăr, un sistem de distribuţie selectivă care ar implica excluderea anumitor forme de comercializare capabile să vândă produsele în condiţii valorizatoare, de exemplu într-un raion sau un spaţiu adaptat, ar avea ca unic efect protejarea formelor de comerţ existente de concurenţa noilor distribuitori şi, în consecinţă, nu ar respecta prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat (vezi hotărârea „AEG").

123. Rezultă că, în sectorul cosmeticelor de lux, criteriile calitative de selecţie a distribuitorilor, care nu depăşesc limita necesară pentru asigurarea vânzării acestor produse în bune condiţii de prezentare, nu sunt, în principiu, vizate de prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, cu condiţia să fie obiective, fixate în mod uniform pentru toţi distribuitorii potenţiali şi aplicate fără discriminare.

B – În ce priveşte chestiunea de a stabili dacă criteriile de selecţie ale Yves Saint Laurent vizate la pct. II.A.5 din Decizie întrunesc condiţiile cerute pentru a fi considerate legale în raport cu prevederile art. 85 alin. (1).

1. În ce priveşte rolul Tribunalului şi respectiv al instanţelor sau al autorităţilor naţionale competente.

124. Galec consideră că unele din criteriile de selecţie ale Yves Saint Laurent îi lasă acestuia o libertate de apreciere excesivă şi incontrolabilă şi, prin urmare, nu sunt obiective în sensul jurisprudenţei Curţii. Comisia şi intervenienţii estimează că aceste criterii implică o evaluare de la caz la caz de către fabricant, aceasta fiind subordonată respectării principiului de nediscriminare şi supusă controlului jurisdicţiilor competente.

125. În prezenţa acestor argumente, se cuvin precizate din capul locului rolul Tribunalului şi respectiv al jurisdicţiilor sau autorităţilor naţionale competente.

126. În ce priveşte chestiunea de a stabili dacă aceste criterii întrunesc condiţiile prevăzute pentru a fi considerate legale în raport cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, respectiv dacă sunt criterii calitative şi obiective şi dacă nu sunt nici discriminatorii nici disproporţionate, controlul jurisdicţional al Tribunalului faţă de art. 173 din Tratat se limitează la a verifica dacă constatările Comisiei la pct. II.A.5 din Decizie sunt viciate de o motivare insuficientă, de o eroare vădită de fapt sau de drept, de o eroare vădită de apreciere sau de un abuz de putere. Nu este de competenţa Tribunalului să se pronunţe asupra aplicării acestor criterii la cazuri concrete.

127. Cu toate acestea, aşa cum au afirmat pe bună dreptate Comisia şi Yves Saint Laurent, aplicarea acestor criterii la cazuri concrete nu poate fi lăsată la libera apreciere a fabricantului, ci trebuie determinată într-un mod obiectiv. Prin urmare, posibilitatea unui control independent şi efectiv al aplicării acestor criterii în cazuri concrete constituie un element esenţial al caracterului legal al reţelei Yves Saint Laurent în raport cu prevederile art. 85 alin. (1) [vezi pct. II.A.6(a) şi II.B.4 parag. 4 din Decizie].

128. Jurisprudenţa este constantă în sensul că jurisdicţiile naţionale au competenţa de a aplica prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, în virtutea efectului direct al acestuia (vezi hotărârea Curţii din 30 ianuarie 1974, BRT, C-27/73). Aşadar, un candidat căruia i s-a refuzat accesul în reţea şi care consideră că toate criteriile în cauză au fost aplicate în cazul său fără respectarea prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat, şi în special dacă acestea au fost aplicate în mod discriminatoriu sau disproporţionat, poate să formuleze o acţiune în faţa instanţelor naţionale competente. O asemenea acţiune poate fi formulată, dacă e cazul, şi în faţa autorităţilor naţionale responsabile de aplicarea art. 85 alin. (1).

129. Este, aşadar, de competenţa instanţelor sau a autorităţilor naţionale sesizate printr-o astfel de acţiune să decidă, în baza jurisprudenţei Curţii şi a Tribunalului, dacă e cazul, măsura în care criteriile de selecţie ale Yves Saint Laurent au fost aplicate la un caz concret într-un mod discriminatoriu sau disproporţionat, comiţându-se astfel o încălcare a prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat. Instanţelor sau autorităţilor naţionale le revine în mod special răspunderea de a asigura utilizarea criteriilor în cauză pentru împiedicarea accesului în reţea a unor noi distribuitori capabili să distribuie produsele în cauză în condiţii care nu sunt devalorizatoare.

130. De altfel, un candidat căruia i s-a refuzat accesul în reţea are posibilitatea, în baza principiilor enunţate de Tribunal în hotărârea din 18 septembrie 1992, Automec/Comisie (T-24/90), de a formula o plângere către Comisie în baza art. 3 din Regulamentul nr. 17, în special în cazul utilizării sistematice a condiţiilor de admitere într-un sens incompatibil cu dreptul comunitar (vezi hotărârea „AEG").

2. În ce priveşte legalitatea criteriilor în cauză în raport cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat.

a) Criteriile privind calificarea profesională

131. În expunerile sale, Galec nu a contestat criteriile privind calificarea profesională a personalului şi serviciile de consiliere şi testare

vizate la pct. I.2 şi I.3 din Condiţiile generale de vânzare (vezi pct. 25 din observaţiile sale la cererile de intervenţie), însă a susţinut în şedinţă că aceste criterii sunt disproporţionate în raport cu exigenţele vânzării în condiţii adecvate a produselor în cauză.

132. Tribunalul consideră că prezenţa în punctul de desfacere a unei persoane capabile să ofere consumatorului sfaturi sau informaţii corespunzătoare constituie în principiu o exigenţă legitimă pentru vânzarea cosmeticelor de lux, care face parte integrantă dintr-o bună prezentare a unor astfel de produse.

133. În privinţa celorlalte aspecte, reclamantul nu a adus probe astfel încât să permită Tribunalului să decidă asupra măsurii în care calificările impuse la pct. I.3 din Condiţiile generale de vânzare, respectiv fie o diplomă de estetică sau o calificare profesională echivalentă, fie o experienţă de minim trei ani în domeniul vânzării de produse de parfumerie de prestigiu, sunt disproporţionate în raport cu natura produselor în cauză.

134. În orice caz, este de în competenţa instanţelor sau autorităţilor naţionale competente să asigure ca prevederile Contractului privind calificarea profesională să nu fie aplicate în cazurile concrete în mod discriminatoriu sau disproporţionat.

b) Criteriile privind amplasarea şi amenajarea punctului de desfacere

135. Criticile aduse de Galec privesc îndeosebi criteriile referitoare la „împrejurimile" punctului de desfacere, la aspectul exterior al acestuia, în special la vitrine, şi la vânzarea de alte mărfuri în cadrul punctului de desfacere. Potrivit Galec, aceste criterii sunt prea subiective, disproporţionate şi discriminatorii faţă de afiliaţii săi.

- „Împrejurimile" şi amplasarea punctului de desfacere

136. Punctul I.1 lit. (a) din Condiţiile generale de vânzare prevede că „cartierul, străzile şi magazinele situate în vecinătatea punctului de desfacere trebuie să fie adecvate prestigiului şi notorietăţii mărcii Yves Saint Laurent". Din rubricile 1 şi 2 ale Raportului de evaluare reiese că un magazin situat într-un cartier „bine deservit de mijloace de transport şi comercial" sau „central şi comercial" şi pe o stradă aflată în apropierea unor magazine „valorizatoare şi de lux", cu clădiri în bună stare sau „foarte valorizatoare" este mai bine cotat în evaluarea Yves Saint Laurent decât un magazin situat într-un alt cartier sau pe o altă stradă. Aceste două rubrici reprezintă 30 puncte în Raportul de evaluare, având astfel o pondere relativ importantă.

137. Tribunalul este de părere că un criteriu referitor la împrejurimile unui punct de desfacere de produse cosmetice de lux nu este în sine vizat de art. 85 alin. (1) din Tratat, în măsura în care acesta are ca obiectiv să asigure ca astfel de produse să nu fie comercializate în locuri total inadecvate. Tribunalul afirmă însă că este de responsabilitatea jurisdicţiilor sau autorităţilor naţionale competente să asigure ca acest criteriu să nu fie aplicat în cazurile concrete în mod discriminatoriu sau disproporţionat.

- Aspectul exterior al punctului de desfacere

138. Galec are obiecţii în special faţă de clauzele de la pct. I.1 lit. (b) din Condiţiile generale de vânzare, referitoare la calitatea faţadei şi la vitrine, precum şi faţă de clauzele de la pct. III.4 din Contract, potrivit cărora „decorul" din punctul de desfacere trebuie să corespundă standardelor şi calităţii asociate cu imaginea mărcii Yves Saint Laurent. În Raportul de evaluare, rubricile 3 şi 4 care se referă la aspectul exterior al punctului de desfacere, inclusiv la vitrine, reprezintă în total 80 puncte, respectiv circa 25% din totalul maxim de puncte posibile.

139. Tribunalul consideră că astfel de clauze, în special cele referitoare la vitrine, se pretează unei aplicări discriminatorii faţă de anumite puncte de desfacere, cum ar fi magazinele de tip „hipermarket", care nu au aceeaşi faţadă pe care o are un magazin tradiţional, mai ales o faţadă cu vitrine, dar care şi-a amenajat, în interiorul magazinului, un raion sau un spaţiu adecvat comercializării cosmeticelor de lux. De altfel, vitrinele din exterior nu apar ca fiind necesare pentru buna prezentare a produselor în situaţia unui raion sau spaţiu amenajat în interiorul unui magazin universal.

140. Totuşi, nu se exclude faptul că criteriile referitoare la vitrine pot fi interpretate ca referindu-se la „vitrinele" din spaţiul amenajat în interiorul unui punct de desfacere, şi nu la vitrinele exterioare.

141. În aceste împrejurări, este suficient să se constate că este răspunderea instanţelor sau autorităţilor naţionale competente să asigure ca toate criteriile referitoare la aspectul exterior al punctului de desfacere, inclusiv cele privind vitrinele, să nu fie aplicate în mod discriminatoriu sau disproporţionat.

- Comercializarea altor mărfuri în măsură să deprecieze imaginea mărcii Yves Saint Laurent

142. În ce priveşte interiorul punctului de desfacere, Galec nu a expus în faţa Tribunalului alte critici decât cele referitoare la restricţiile impuse

comercializării altor mărfuri. În această privință, Galec contestă îndeosebi caracterul legal al pct. III.3 din Contract, potrivit căruia „distribuitorul autorizat se obligă să nu pună în vânzare (...) produse care sunt susceptibile să deprecieze prin vecinătatea lor imaginea mărcii Yves Saint Laurent", precum și al pct. I.1 lit. (d) din Condițiile generale de vânzare, potrivit căruia „dacă în cadrul punctului de desfacere se desfășoară și o altă activitate, elementele luate în considerare includ importanța acestei activități, repartizarea personalului de vânzare între această activitate și cea de parfumerie, competența personalului de vânzare desemnat pentru fiecare din activități și ținuta personalului de vânzare desemnat pentru fiecare din activități".

143. Se cuvine constatat faptul că nici Contractul, nici Raportul de evaluare nu precizează care sunt produsele a căror comercializare în același loc ar putea deprecia prin vecinătatea lor imaginea mărcii Yves Saint Laurent. În Decizie, Comisia se limitează la a constata faptul că această clauză urmărește scopul protejării, în percepția publicului, a aurei de prestigiu și de exclusivitate inerente produselor în cauză", „evitând astfel asimilarea acestora unor mărfuri de calitate inferioară" (pct. II.A.5 parag. 5).

144. Prin urmare, se impune constatarea că pct. III.3 din Contract este lipsit de precizie și claritate și că se pretează unei aplicări subiective și eventual discriminatorii. De asemenea, pct. I.1 lit. (d) din Condițiile generale de vânzare pare să acorde lui Yves Saint Laurent o libertate foarte mare de apreciere, în special în măsura în care acesta își atribuie dreptul de a evalua nu numai importanța celorlalte produse vândute, ci și efectivul, competența și ținuta personalului desemnat pentru vânzarea acestor produse.

145. Cu toate acestea, Tribunalul amintește faptul că, în opinia Comisiei, un magazin de tip „hipermarket" nu poate fi exclus din rețea prin simplul motiv că vinde și alte mărfuri (vezi pct. II.A.5 parag. 5 din Decizie). Pe de altă parte, intervenienții nu au identificat produsele a căror distribuție ar fi susceptibilă să deprecieze „imaginea" produselor, cu excepția produselor alimentare sau de menaj.

146. În această situație, Tribunalul consideră că Decizia trebuie interpretată în sensul că vânzarea de alte mărfuri care se găsesc în mod obișnuit într-un magazin de tip „hipermarket" nu este în sine în măsură să dăuneze „imaginii de lux" a produselor în cauză, cu condiția ca raionul sau spațiul consacrat comercializării cosmeticelor de lux să fie amenajat într-un fel care să permită prezentarea lor în condiții valorizatoare. O asemenea amenajare poate impune cerința ca anumite produse, cum ar fi

cele alimentare sau de menaj, să nu fie amplasate „în vecinătatea" cosmeticelor de lux, sau să existe o separare adecvată între vânzarea cosmeticelor de lux şi vânzarea altor produse, de calitate inferioară (vezi pct. II.A.5 parag. 5 din Decizie).

147. Având în vedere precizările de mai sus, Tribunalul consideră că exercitarea controlului, acolo unde apar dificultăţi, de către jurisdicţiile sau autorităţile naţionale competente este în măsură să contrabalanseze lipsa de claritate a acestui criteriu. Într-adevăr, este de competenţa acestora să asigure ca această clauză să nu fie aplicată în mod discriminatoriu sau disproporţionat.

- Importanţa altor activităţi desfăşurate în punctul de desfacere

148. În ce priveşte criteriile referitoare la desfăşurarea de alte activităţi în magazine, Galec a criticat în cererea sa faptul că, dacă se desfăşoară şi o altă activitate în punctul de desfacere, solicitarea de autorizare este evaluată în funcţie de importanţa acestei activităţi [vezi pct. 1.1 lit. (d) din Condiţiile generale de vânzare]. Rezultă însă din rubrica 8 a Raportului de evaluare al Yves Saint Laurent, notată cu 20 puncte, faptul că, dacă alte produse ocupă peste 40% din suprafaţa de vânzare a punctului de desfacere, din rafturi sau din vitrine, candidatul în cauză primeşte nota „2", respectiv o notă care poate contribui la eliminarea sa.

149. Este adevărat că această rubrică nu este menţionată în Decizie. Reiese, totuşi, din aceasta (pct. II.A.5 parag. 5) că Comisia a hotărât că criteriile Yves Saint Laurent referitoare la importanţa altor activităţi desfăşurate în punctul de desfacere nu intră sub incidenţa art. 85 alin. (1) din Tratat. Întrucât Raportul de evaluare face parte integrantă din procedura de admitere în reţea, vizată în Decizie, aşa cum a afirmat chiar Yves Saint Laurent, Decizia trebuie interpretată ca stabilind şi faptul că un criteriu precum acela prevăzut la rubrica 8 nu intră sub incidenţa art. 85 alin. (1).

150. Deşi, potrivit Raportului de evaluare, un candidat nu este eliminat decât dacă obţine trei note „2" din unsprezece rubrici specifice (pct. 17 de mai sus), rubrica 8 a raportului poate contribui şi ea la eliminarea candidaţilor, cum sunt magazinele „multi-produs", a căror activitate de parfumerie reprezintă mai puţin de 60 % din activităţile lor, şi aceasta chiar dacă dispun de un raion specializat pentru vânzarea produselor în cauză.

151. În această situaţie, Tribunalul este de părere că rubrica 8 a Raportului de evaluare trebuie considerată ca fiind disproporţionată în măsura în care simplul fapt că activitatea de parfumerie a unui magazin constituie

mai puțin de 60% din activitățile sale nu are în sine nici o legătură cu exigența legitimă a conservării imaginii de lux a produselor în cauză.

152. De altfel, Tribunalul consideră că această rubrică este discriminatorie în măsura în care tinde să favorizeze candidatura unei parfumerii specializate în detrimentul candidaturii unui magazin „multi-produs" care dispune de un spațiu specializat, amenajat într-un mod care satisface condițiile calitative adecvate comercializării produselor cosmetice de lux.

153. În consecință, această rubrică este prin natura sa susceptibilă să restricționeze sau să denatureze concurența în sensul art. 85 alin. (1) din Tratat, în măsura în care are ca efect defavorizarea unui candidat prin simplul fapt că activitatea sa de parfumerie este minoritară în raport cu celelalte activități din magazin.

154. Deşi Raportul de evaluare face parte integrantă din procedura de admitere în rețea, se impune constatarea faptului că pct. II.A.5 din Decizie nu conține nici o justificare a rubricii în cauză. Prin urmare, Decizia nu este suficient motivată, în această privință.

155. Se justifică prin urmare anularea Deciziei în măsura în care aceasta dispune că o clauză care conferă Yves Saint Laurent dreptul de a defavoriza candidatura unor distribuitori prin simplul motiv că activitatea lor de parfumerie este minoritară nu este vizată de art. 85 alin. (1) din Tratat.

c) Criteriul privind firma punctului de desfacere

156. Galec critică clauza din pct. I parag. 2 din Condițiile generale de vânzare, referitoare la criteriul firmei ca fiind subiectivă, discriminatorie şi disproporționată. Comisia şi părțile interveniente consideră că această dispoziție este necesară în vederea menținerii caracterului de lux al produselor şi a imaginii de lux a mărcii Yves Saint Laurent (vezi pct. II.A.5 parag. 4 din Decizie).

157. Punctul I parag. 2 din Condițiile generale de vânzare prevede:

„Firma parfumeriei, a magazinului în care este amplasat raionul de parfumerie sau a spațiului în care este situat raionul de parfumerie sau parfumeria trebuie să corespundă în permanență prestigiului mărcii Yves Saint Laurent. În consecință, firma trebuie să fie compatibilă cu principiile care guvernează distribuția produselor, fiind produse de lux de înaltă calitate. Această condiție nu este întrunită în cazul unei firme a cărei imagine este asociată cu absența sau insuficiența serviciilor de consiliere a clientelei, a prestigiului sau a unui decor adecvat."

158. Tribunalul este de părere că un criteriu care are ca unic scop să asigure ca firma punctului de desfacere să nu fie susceptibilă de a deva-

loriza imaginea de lux a cosmeticelor de lux constituie în principiu o exigență legitimă a distribuției produselor de acest fel și, prin urmare, nu intră neapărat sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat. Într-adevăr, există riscul ca, în absența unui asemenea criteriu, imaginea de lux a cosmeticelor de lux, și implicit însăși natura lor, să fie deteriorată prin vânzarea acestor produse de către distribuitori a căror firmă este în mod vădit devalorizantă în ochii consumatorilor.

159. Cu toate acestea, ținând seama mai ales de faptul că, spre deosebire de criteriile care privesc aspecte materiale ale punctului de desfacere, criteriul firmei nu se pretează la o verificare prin reportaj fotografic sau printr-o inspecție la fața locului, este în competența instanțelor sau a autorităților naționale competente să asigure în mod special ca acest criteriu să nu se aplice într-un mod nejustificat sau disproporționat.

160. Într-adevăr, în primul rând, acest criteriu nu se poate referi decât la percepția actuală asupra firmei în cauză în ochii consumatorilor. Prin urmare, pct. I parag. 2 din Condițiile Generale de Vânzare, nu poate fi interpretat ca excluzând unele forme moderne de comerț care s-au bazat, la începutul existenței lor, pe limitarea decorului sau a serviciilor, dar care, de atunci, au dezvoltat noi procedee de valorizare pentru vânzarea produselor de lux, astfel că firma lor nu mai este considerată ca fiind devalorizantă în această privință.

161. În al doilea rând, conform principiilor indicate de Tribunal (vezi pct. 127 și urm., de mai sus), percepția asupra firmei în cauză nu trebuie lăsată la discreția producătorului, ci trebuie stabilită într-un mod cât mai obiectiv. În acest sens, Yves Saint Laurent s-a bazat în speță pe sondaje sau studii de piață pe care le-a întreprins în acest scop. În cazul contestațiilor, elementele de probă obiective, precum sondajele sau studiile de piață, trebuie supuse, dacă e cazul, aprecierii instanțelor sau autorităților naționale competente.

162. În al treilea rând, așa cum a afirmat însuși pârâtul, Decizia precizează la pct. II.A.5 că imaginea care rezultă din „politica obișnuită de prețuri a distribuitorului" nu trebuie considerată ca devalorizatoare. Într-adevăr, criteriul firmei nu poate fi utilizat în scopul unic de a exclude magazinele capabile să ofere produsele la prețuri reduse, dar în condiții valorizatoare.

163. În sfârșit, Tribunalul consideră că acest criteriu al firmei trebuie aplicat într-un mod deosebit de prudent atunci când nu există nici o îndoială asupra faptului că distribuitorul a făcut investițiile necesare satisfacerii tuturor exigențelor privind condițiile materiale de vânzare (amenajare,

separare de alte articole, personal calificat etc.) şi a acceptat obligaţiile de depozitare, de cifră minimă de achiziţii anuale, de colaborare publicitară etc. Într-un astfel de caz, este de responsabilitatea jurisdicţiilor sau a autorităţilor naţionale competente să verifice că criteriul firmei nu este utilizat în scopul unic de a exclude din reţea un punct de desfacere capabil să vândă produsele în cauză fără un risc real de a dăuna imaginii acestora.

C – În ceea ce priveşte considerentele şi argumentele reclamantului sub aspectul stabilirii dacă afiliaţii săi sunt excluşi *a priori* din reţeaua Yves Saint Laurent şi atitudinea consumatorilor în această privinţă.

164. În lumina celor de mai sus, se cuvine a fi abordate, în această etapă a judecăţii, considerentele şi argumentele Galec sub aspectul stabilirii dacă afiliaţii săi sunt excluşi *a priori* din reţeaua Yves Saint laurent prin cumulul criteriilor de selecţie şi a atitudinii consumatorilor în această privinţă.

165. Tribunalul aminteşte mai întâi că în instanţă Comisia a subliniat în repetate rânduri că Decizia nu prevede excluderea *a priori* a formelor moderne de comerţ, cum ar fi magazinele de tip „hipermarket" exploatate de centrele Leclerc (vezi ca exemplu pct. 83 şi 86 de mai sus). Yves Saint Laurent, la rândul său, a subliniat că Decizia stabileşte că sistemul său este deschis tuturor formelor de distribuţie şi nu exclude *a priori* pe nici una din ele (vezi pct. 93 de mai sus). Şi ceilalţi trei intervenienţi au exprimat, la rândul lor, faptul că Decizia nu exclude în sine forma de distribuţie utilizată de afiliaţii Galec sau alte forme moderne de distribuţie. Dimpotrivă, Yves Saint Laurent şi ceilalţi intervenienţi au remarcat în mod special existenţa, în mai multe state membre, a distribuitorilor autorizaţi „multi-produs", în scopul de a demonstra natura nerestrictivă a sistemului Yves Saint Laurent.

166. Rezultă din cele de mai sus că nici una din părţi nu a afirmat în faţa Tribunalului inaptitudinea de principiu a magazinelor de tip „hipermarket" sau a altor forme de distribuţie „multi-produs" în comercializarea cosmeticelor de lux. Comisia şi intervenienţii admit că această posibilitate este prevăzută în Decizie, cu condiţia ca aceste puncte de vânzare să fie amenajate adecvat şi să accepte obligaţii echivalente celor acceptate de alţi distribuitori autorizaţi. Tribunalul estimează de altfel că, în caz contrar, reţeaua Yves Saint Laurent ar încălca prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, prin excluderea *a priori* din sistem a unei categorii de potenţiali distribuitori (vezi pct. 122 de mai sus).

167. Deşi, la pct. II.A.5 parag. 5 şi II.B.5 parag. 4 din Decizie, Comisia s-a exprimat cu o oarecare ambiguitate utilizând expresia „mari magazine", care se referă în mod normal la o formă de comerţ tradiţional, şi subliniind că „nu a constatat" faptul că răspândirea sistemelor de distribuţie selectivă în domeniul produselor cosmetice de lux elimină „în principiu" anumite forme moderne de distribuţie, ea a precizat în instanţă că, la adoptarea Deciziei, nu a avut intenţia să excludă forme de comerţ cum ar fi magazinele tip „hipermarket" ale afiliaţilor Galec şi că termenul „mari magazine" din Decizie înglobează şi aceste forme de comerţ (vezi pct. 83 de mai sus).

168. De altfel, Tribunalul a subliniat în prezenta Decizie rolul instanţelor sau al autorităţilor naţionale competente în aplicarea nediscriminatorie şi proporţionată a criteriilor în cauză (vezi pct. 124 şi urm. de mai sus).

169. Rezultă de aici că reclamantul nu a demonstrat că în momentul de faţă este împiedicat accesul marilor distribuitori la distribuţia cosmeticelor de lux, în condiţiile în care punctele de desfacere ale acestora sunt amenajate în mod corespunzător vânzării de astfel de produse.

170. Într-adevăr, este în competenţa Galec sau a afiliaţilor săi să-şi depună candidatura şi, dacă e cazul, a instanţelor sau autorităţilor naţionale competente să decidă dacă respingerea acesteia în cazuri concrete este compatibilă cu prevederile art. 85 alin. (1) din Tratat, în baza jurisprudenţei Curţii şi a Tribunalului. Pe de altă parte, este responsebilitatea Comisiei să asigure, în special în cazul solicitării de reînnoire a Deciziei, ca formele moderne de distribuţie să nu fie excluse în mod nejustificat din reţeaua Yves Saint Laurent sau din reţele similare.

171. Reiese din acestea că afirmaţia Galec, potrivit căreia afiliaţii săi sunt excluşi *a priori* din reţeaua Yves Saint Laurent, trebuie respinsă.

172. Se cuvin respinse de asemenea considerentele şi/sau argumentele Galec, conform cărora Comisia nu şi-a motivat afirmaţia că procedeele de valorizare proprii marilor distribuitori sunt inadecvate distribuţiei de produse de lux. Într-adevăr, Decizia nu poate fi interpretată ca incluzând o astfel de afirmaţie.

173. Din aceleaşi motive, trebuie respinse şi afirmaţiile Galec conform cărora Comisia a comis o eroare vădită de fapt în privinţa pretinsei excluderi a marilor distribuitori de la comercializarea produselor în cauză

174. Tot din aceleaşi motive, se cuvin respinse criticile aduse de Galec Comisiei, potrivit cărora aceasta nu şi-a justificat afirmaţiile referitoare la motivaţia consumatorului şi a comis o eroare vădită de fapt în acest sens.

175. În această privinţă, este adevărat că afirmaţiile Comisiei referitoare la motivaţiile consumatorului, în special la pct. II.B.2 din Decizie,

nu se bazează pe o expertiză independentă în măsură să le susțină. Este de asemenea adevărat faptul că, după cum a afirmat Galec în cursul audierilor, cele patru asociații franceze de consumatori care și-au depus observațiile în cursul procedurii administrative, respectiv Union féminine civique et sociale (Uniunea feminină civilă și socială, în continuare UCS), Institut national de la consommation (Institutul național al consumului, în continuare INC), Confédération syndicale du cadre de vie (Confederația sindicală a calității vieții, în continuare CSCV) și Confédération des familles (Confederația familiilor, în continuare CSF), nu au susținut fără rezerve poziția adoptată de Comisie. Într-adevăr, CSF și INC și-au manifestat opoziția față de Decizia propusă, în special pe motivul că aceasta ar avea ca efect menținerea unor prețuri prea ridicate și împiedicarea accesului la aceste produse al unei părți importante din populație. UCS, la rândul său, a afirmat că unele din dispozițiile în cauză tind să îngreuneze mai mult decât înainte intrarea pe piață a noilor forme de distribuție și că aceste dispoziții „nu sunt îndreptate nici în direcția deschiderii și practicării unei concurențe îmbunătățite în cadrul pieței unice, nici în interesul consumatorilor". La rândul său, CSCV și-a încheiat observațiile remarcând faptul că, „sub pretextul tehnicității produselor sale și al prestigiului mărcii, Yves Saint Laurent SA restricționează concurența, prin criterii de selecție discriminatorii, și menține în mod artificial un preț foarte ridicat la produsele sale".

176. Se impune însă constatarea că reclamantul nu a stabilit comiterea de către Comisie a unei erori evidente de fapt sau a unei motivări insuficiente în privința așteptărilor consumatorilor. Într-adevăr, reiese din Decizie că acel consumator care preferă să-și facă cumpărăturile de cosmetice de lux într-un punct de desfacere a unui mare magazin, amenajat în mod corespunzător, trebuie să aibă posibilitatea de a o face, în timp ce consumatorul de tipul evocat în raportul Prof. Glais, care preferă să-și facă cumpărăturile într-o parfumerie specializată sau un mare magazin de tip tradițional, este de asemenea liber să continue să frecventeze aceste puncte de desfacere.

177. Rezultă din cele de mai sus că ansamblul considerentelor și argumentelor reclamantului în chestiunea stabilirii dacă afiliații săi sunt excluși *a priori* de la comercializarea cosmeticelor de lux, precum și considerentele și argumentele conexe referitoare la așteptările consumatorilor trebuie respinse.

D – În ce privește chestiunea de a stabili dacă interdicția din art. 85 alin. (1) din Tratat este aplicabilă din cauza existenței rețelelor paralele în sectorul în cauză

178. Galec afirmă şi faptul că, în orice caz, art. 85 alin. (1) din Tratat a fost încălcat în cazul în speță prin faptul că există rețele asemănătoare cu rețeaua Yves Saint Laurent în întreg sectorul în cauză, nelăsând astfel nici un loc altor forme de distribuție şi că nu există concurență eficace pe piața pertinentă – respectiv piața „parfumurilor de lux – în sensul pct. 40-42 din hotărârea „Metro II". Comisia şi intervenienții consideră că, în ciuda existenței rețelelor paralele cu rețeaua Yves Saint Laurent, există o concurență eficientă pe piața relevantă – aceea a „cosmeticelor de lux" –, astfel încât art. 85 alin. (1) din Tratat nu este aplicabil.

179. Tribunalul aminteşte că, la pct. 40 din hotărârea „Metro II", Curtea a hotărât că, deşi sistemele de distribuție selectivă aşa-zis „simple" (adică sisteme bazate exclusiv pe criterii calitative) sunt susceptibile de a constitui un element de concurență în conformitate cu art. 85 alin. (1) din Tratat, poate interveni totuşi o restricționare sau o eliminare a concurenței atunci când existența unui anumit număr de asemenea sisteme nu lasă loc şi altor forme de distribuție axate pe o politică concurențială de natură diferită sau duce la o rigiditate în structura prețurilor care nu este contrabalansată de alți factori concurențiali între produsele aceleiaşi mărci şi prin existența unei concurențe efective între mărci diferite. Totuşi, potrivit pct. 41 şi 42 din aceeaşi hotărâre, existența unui mare număr de asemenea sisteme de distribuție selectivă pentru un produs determinat nu justifică, în sine, concluzia conform căreia concurența ar fi restricționată sau denaturată în sensul art. 85 alin. (1) din Tratat. Într-adevăr, în cazul unei proliferări a sistemelor de distribuție selectivă „simple", art. 85 alin. (1) din Tratat se aplică numai dacă piața în cauză este atât de rigidă şi de structurată încât nu mai există concurență eficace în materie de prețuri (vezi şi pct. 44 şi 45 din hotărârea citată).

180. Spre deosebire de cauza „Metro II", în care produsele electronice de divertisment în cauză nu erau vândute întotdeauna prin canalul distribuției selective, este necontestat în speță faptul că aproape toți producătorii din sectorul cosmeticelor de lux utilizează sisteme de distribuție asemănătoare sistemului Yves Saint Laurent.

181. Totuşi, Tribunalul a constatat deja faptul că distribuția selectivă a cosmeticelor de lux este în măsură să amelioreze concurența în interesul consumatorului, în special prin contribuția sa la păstrarea imaginii „de lux" a produselor în raport cu alte produse similare care nu sunt înzestrate cu o asemenea imagine. Prin urmare, art. 85 alin. (1) din Tratat nu se aplică la anumite criterii calitative care urmăresc acest obiectiv (pct. 114 şi urm., de mai sus).

182. În această situație, Tribunalul este de părere că menționarea, în hotărârea „Metro II", a faptului că există o eliminare a concurenței „atunci când existența unui anumit număr de sisteme nu lasă loc altor forme de distribuție axate pe o politică concurențială de natură diferită" nu înseamnă că art. 85 alin. (1) din Tratat este aplicabil automat, prin simplul fapt că toți producătorii din sectorul cosmeticelor de lux au făcut aceeași alegere în privința metodelor lor de distribuție. În speță, pct. 40 și 46 din hotărârea „Metro II" trebuie interpretate în sensul că, dacă anumite criterii de selecție ale Yves Saint Laurent, luate separat, nu intră sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat, efectul cumulativ al altor rețele nu este în măsură să modifice această concluzie decât dacă se demonstrează, în primul rând, că este împiedicat accesul pe piață al unor noi concurenți capabili să vândă produsele respective, astfel încât sistemele de distribuție selectivă în cauză au efectul de a restrânge distribuția în favoarea canalelor existente (vezi hotărârea Delimitis, citată anterior, pct. 15 și urm.) sau, în al doilea rând, că nu există concurență eficace, mai ales în materie de prețuri, ținând seama de natura produselor în cauză.

183. În ceea ce privește existența unor bariere care împiedică accesul pe piață al unor noi concurenți capabili să vândă produsele în cauză, Tribunalul a constatat deja că acest fapt nu a fost stabilit în privința afiliaților tip hipermarket ai reclamantului (vezi pct. 164 și urm., de mai sus).

184. În sens mai general, referitor pentru a stabili dacă există o concurență eficace, este necesară o determinare prealabilă a pieței pertinente. Într-adevăr, deși în Decizie Comisia s-a ocupat în mod justificat de întregul sector al cosmeticelor de lux, pe motivul că produsele de lux de parfumerie, de îngrijire și de machiaj împărtășesc aceeași imagine de lux și se vând adesea împreună sub aceeași marcă, stabilirea faptului dacă există o concurență eficace nu poate fi apreciat decât în cadrul pieței cuprinzând ansamblul produselor care, pe baza caracteristicilor lor, sunt în mod special apte să satisfacă nevoi constante și se pot substitui doar într-o măsură limitată altor produse (vezi hotărârea „L'Oréal", citată anterior, pct. 25).

185. Este într-adevăr evident în cazul de față că un parfum nu poate fi substituit din punctul de vedere al caracteristicilor sau al utilizării sale printr-un alt produs cosmetic (de exemplu de machiaj) sau de îngrijire (de exemplu o cremă de noapte). Este de asemenea incontestabil că, la vremea aceea, parfumurile de lux reprezentau peste 80% din vânzările totale ale Yves Saint Laurent. Având în vedere importanța acestui sector distinct, se cuvine verificat dacă parfumurile de lux sunt supuse unei concu-

rențe eficace la nivelul comerțului cu amănuntul, în ciuda faptului că se comercializează întotdeauna prin intermediul distribuției selective.

186. În această privință, trebuie respins, în primul rând, argumentul Comisiei și al intervenienților bazat pe pct.B.3 parag. 3 din Decizie, potrivit căruia „în cazul în care clientul consideră ca secundară imaginea mărcii sau serviciile asociate cu vânzarea în sistem de distribuție selectivă, va putea oricând să aleagă articole similare, aparținând unei piețe complementare și distribuite fără a se recurge la sisteme de distribuție selectivă, sancționând astfel strategia comercială aleasă de producător". Într-adevăr, Comisia însăși a constatat în Decizie că gradul de posibilitate de substituire a cosmeticelor de lux cu produse similare care aparțin altor segmente de piață este „în general modest" (pct. I.B, parag. 1) și că, „având în vedere gradul redus de posibilitate de substituire care există în percepția consumatorului între produsele cosmetice de lux și produse similare care aparțin altor segmente de piață, piața care trebuie avută în vedere în speță este aceea a produselor cosmetice de lux" (pct.II.A.8). De altfel, reiese din pct. I.B și II.A.8 din Decizie că Comisia a luat în considerare partea de piață deținută de Yves Saint Laurent pentru produsele de parfumerie de lux, în vederea verificării dacă restricțiile în cauză sunt susceptibile să afecteze semnificativ schimburile intracomunitare.

187. Prin urmare, pentru a determina dacă parfumurile de lux sunt supuse unei concurențe eficace, nu este potrivit să se ia în considerare posibila concurență din partea parfumurilor care nu sunt de lux.

188. De asemenea, se cuvine respins argumentul Comisiei și intervenienților conform căruia existența unei concurențe eficace poate fi dedusă, potrivit pct.I.B parag. 3 din Decizie, care are la bază raportul Prof. Weber, produsele comercializate prin intermediul rețelelor de distribuitori autorizați „reprezentau, în 1987, 24.7% în Republica Federală Germană, 30,3% în Franța, 36,2% în Italia și 22,4% în Regatul Unit din totalul vânzărilor de produse cosmetice". Într-adevăr, aceste cifre provin din tabelul nr. 22 din raportul Prof. Weber și reprezintă ponderea vânzărilor realizate prin canalul distribuției selective, exprimate ca procentaj din vânzările tuturor categoriilor de cosmetice luate împreună, respectiv parfumuri, produse de machiaj, de îngrijire, produse de îngrijire a părului (în special șampoane) și produse de toaletă (paste de dinți, săpunuri, deodorante etc.). De altfel, reiese din raportul amintit (p. 89) că în Italia ponderea parfumurilor vândute prin canalul distribuției selective era de 81% și în Franța era 65%. Potrivit cifrelor furnizate de FIP, ponderea parfumurilor vândute prin canalul distribuției selective în Franța este de 73% (vezi anexa I la cererea de intervenție a FIP, p. 17). Așadar, cifrele citate la pct. I.B

parag. 3 din Decizie nu sunt utile în aprecierea asupra eficacității concurenței într-un domeniu specific cum este acela al parfumurilor de lux.

189. Comisia și intervenienții afirmă însă că, chiar și pe piața parfumurilor de lux considerată ca atare, există o concurență eficace atât între producători (inter brand), cât și între distribuitorii autorizați de Yves Saint Laurent (intra brand).

190. În această privință, Tribunalul consideră că poziția Comisiei și a intervenienților nu este sprijinită de raportul Prof. Weber, din care reiese, în special la pp. 71, 89-96, 105 și 110, că în 1987 exista o concurență foarte limitată între distribuitorii de parfumuri de lux și între diferitele forme de distribuție. Se impune însă constatarea că, înainte de adoptarea Deciziei, Comisia a pretins din partea Yves Saint Laurent numeroase modificări ale contractelor, printre care și eliminarea tuturor criteriilor de selecție pur cantitative, suprimarea clauzelor care restrâng libertatea distribuitorilor de a revinde produsele altor membri ai rețelei selective, suprimarea clauzelor care limitează libertatea de alegere a distribuitorului în privința comercializării și a altor mărci în punctul său de desfacere și recunoașterea expresă a libertății distribuitorului de a-și fixa prețurile în mod independent. De altfel, după cum a constatat Tribunalul, Decizia are în vedere posibilitatea ca noile forme de comerț capabile să distribuie produsele în cauză să aibă acces la rețeaua Yves Saint Laurent.

191. În această situație, îi revine reclamantului să probeze în demonstrarea că, în urma Deciziei, piața a devenit atât de rigidă și de structurată încât nu mai există concurență eficace între distribuitorii autorizați de parfumuri de lux, îndeosebi în materie de prețuri (vezi hotărârea „Metro II", pct. 42 și 44). Întrucât Galec nu a prezentat nici un element concret în acest sens, Tribunalul constată absența acestor dovezi în cazul în speță.

192. Rezultă din ansamblul celor de mai sus că se impune respingerea considerentelor și argumentelor reclamantului referitoare la încălcarea prevederilor art. 85 alin. (1) din Tratat, precum și a celorlalte considerente și argumente conexe ale reclamantului, cu excepția celor avute în vedere la dispoziția de la pct. 155 de mai sus.

II – În ce privește temeiul juridic al Deciziei, în raport cu prevederile art. 85 alin. (3) din Tratat

Expunerea sumară a argumentelor părților

193. Referitor la scutirea acordată, Galec prezintă cinci argumente principale pentru a dovedi că nu sunt îndeplinite condițiile art. 85 alin. (3)

din Tratat. În primul rând, Comisia nu concepe o îmbunătățire a producției și a distribuției parfumurilor de lux decât într-un cadru de exclusivitate (vezi pct. II.B.2, parag. 1 din Decizie), în timp ce obligațiile suplimentare enumerate la pct. II.B.2 parag. 2 și 6 din Decizie pot fi îndeplinite de marii distribuitori. În al doilea rând, în ce privește avantajele pentru utilizatori, Comisia a păstrat o concepție învechită asupra comportamentului și așteptărilor consumatorilor. În al treilea rând, Comisia a legitimat lipsa totală a concurenței prin prețuri în interiorul mărcii, concurență care ar fi fost asigurată de marii distribuitori. În al patrulea rând, în contradicție cu principiul proporționalității, Comisia a omis să compare distribuția selectivă prin distribuitori specializați cu distribuție selectivă care recurge la alte forme de comerț, ignorând astfel faptul că marii distribuitori ar fi supuși aceloraşi îndatoriri și obligații ca orice distribuitor autorizat (vezi mai ales pct. II.B.4 parag. 2 *in fine* din Decizie). În al cincilea rând, impunând celorlalte forme de distribuție o „modificare parțială a metodelor lor specifice de comercializare", Decizia elimină concurența din partea acestor forme de distribuție, în afara cazurilor marginale ale marilor magazine.

194. Ca răspuns, pârâtul precizează că scutirea acordată nu privește decât procedura de admitere, cifra minimă de achiziții anuale, obligațiile privind stocurile și colaborarea în domeniul publicitar și promoțional, interdicția de a vinde produse care nu au fost încă lansate, controlul facturilor de către Yves Saint Laurent și, în cazul clienților care sunt în același timp și distribuitori, verificarea apartenenței sale la rețeaua oficială de distribuție – obligații pe care reclamantul nu le-a criticat în raport cu art. 85 alin. (1) din Tratat.

195. Pe de altă parte, criticile reclamantului nu sunt pertinente. În special, Curtea a subliniat la pct. 45 din hotărârea „Metro II" că trebuie să se aibă în vedere costurile suportate de distribuitorii din rețea în urma respectării obligațiilor din contract. În ceea ce privește eliminarea concurenței, Decizia precizează în mod explicit că anumite forme moderne de distribuție nu sunt excluse din oficiu și afirmă existența concurenței atât între mărci, cât și între distribuitorii autorizați.

196. *Argumentele intervenienților* susțin poziția Comisiei.

Aprecierea Tribunalului

197. După cum a afirmat pe bună dreptate Comisia, motivația de la pct. II.B din Decizie nu privește decât aspectele Contractului care intră,

potrivit Comisiei, sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat, respectiv aspectele care privesc, cu precădere, procedura de acces în rețea, stocurile, cifra minimă de achiziții anuale, lansarea de noi produse și colaborarea în domeniul publicitar și promoțional. Galec nu a criticat însă, în acțiunea sa, aceste aspecte ale contractului.

198. Referitor la primul argument adus de Galec, potrivit căruia Comisia nu are în vedere o îmbunătățire a producției și a distribuției decât în cadrul „exclusivității", Tribunalul consideră că afirmația Comisiei de la pct. II.B.2, parag. 1 din Decizie că „o marcă de cosmetice de lux nu poate fi distribuită decât respectând vocația sa de exclusivitate" se referă la preocuparea Comisiei de a conserva caracterul exclusiv sau de lux a produselor în cauză (vezi pct. II.B.3 parag. 2). Această frază nu poate fi, prin urmare, interpretată ca semnificând faptul că marii distribuitori sunt excluși din oficiu din distribuția produselor în cauză și că distribuția acestor produse este rezervată exclusiv canalelor tradiționale, cum ar fi parfumeriile și marile magazine în sensul restrâns al termenului.

199. Întrucât Tribunalul a constatat deja că nu era în intenția Comisiei să excludă marii distribuitori de la comercializarea produselor în cauză (vezi pct. 164 și urm., de mai sus), respinge argumentul Galec potrivit căruia Comisia nu concepe îmbunătățirea producției și a distribuției, în sensul art. 85 alin. (3) din Tratat, decât într-un cadru care exclude marii distribuitori de la comercializarea produselor în cauză.

200. În privința celui de-al doilea argument al Galec, potrivit căruia Comisia a păstrat o concepție învechită asupra așteptărilor consumatorilor, Tribunalul amintește că a respins deja, la pct. 174 și urm. de mai sus, argumentele referitoare la motivațiile consumatorilor.

201. Cu privire la cel de-al treilea argument al Galec, conform căruia Comisia a legitimat absența totală a concurenței prin prețuri în interiorul mărcii, Tribunalul a constatat deja că Galec nu a adus suficiente dovezi în sprijinul afirmației sale (vezi pct. 191 de mai sus).

202. Referitor la cel de-al patrulea argument al Galec, potrivit căruia Comisia a comparat distribuția selectivă prin magazine specializate cu distribuția generalizată, ignorând astfel posibilitatea unei distribuții selective prin intermediul altor forme de comerț, Tribunalul constată că Comisia nu a făcut o astfel de comparație.

203. În privința celui de-al cincilea argument al Galec, conform căruia impunerea unei „modificări parțiale a metodelor sale specifice de comercializare" elimină marii distribuitori din sectorul cosmeticelor de lux, s-a stabilit în instanță că Decizia nu are în vedere eliminarea marilor distribuitori din sectorul cosmeticelor de lux. Referirea la o „modificare

parțială a metodelor sale specifice de comercializare" trebuie deci interpretată ca necesitând amenajări corespunzătoare în interiorul magazinului, și nu modificări în măsură să schimbe radical însăși natura magazinului de tip supermarket sau hipermarket. Cu toate că ar fi fost de dorit o precizare mai clară a acestei chestiuni în Decizie, faptul că, nici măcar în termeni generali, Comisia nu a precizat modificările concrete care trebuie adoptate nu este în sine în măsură să invalideze Decizia, cu atât mai mult cu cât, la nevoie, cazurile concrete vor fi supuse controlului instanțelor sau autorităților naționale competente.

204. În consecință, se impune respingerea considerentelor și motivelor reclamantului referitoare la încălcarea art. 85 alin. (3) din Tratat.

205. Rezultă din ansamblul celor de mai sus că acțiunea trebuie admisă în parte, pentru pct. 155 precizat mai sus.

Cu privire la cheltuielile de judecată

206. În conformitate cu art. 87 alin. (2) parag. 1 din Regulamentul de procedură, partea căzută în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, dacă se hotărăște în acest sens. Conform art. 87 alin. (4) ultimul paragraf, Tribunalul poate obliga un intervenient, altul decât un stat membru sau o instituție, să-și suporte propriile cheltuieli de judecată.

Întrucât reclamantul nu a avut câștig de cauză în majoritatea solicitărilor sale, se cuvine a fi obligat să-și suporte propriile cheltuieli de judecată, precum și cheltuielile Comisiei și ale intervenientului Yves Saint Laurent, destinatar al Deciziei.

În ce privește intervenienții, FIP, Colipa și FEPD, Tribunalul consideră că interesul celor trei asociații în soluționarea litigiului a fost mai puțin direct decât în cazul Yves Saint Laurent. Având în vedere că în cazul în speță acești trei intervenienți au exprimat considerații generale în interesul propriilor membri, fără a aduce elemente decisive la argumentele Comisiei, Tribunalul consideră că este echitabil, în baza prevederilor art. 87 alin. (4) din Regulamentul de procedură, să-i oblige pe aceștia la suportarea propriilor lor cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) Anulează Decizia Comisiei 92/33/CEE din 16 decembrie 1991 referitoare la o procedură de aplicare a art. 85 din Tratatul CEE (IV/33.242 – Yves Saint Laurent Parfums) în măsura în care aceasta decide că o

clauză care permite Yves Saint Laurent să defavorizeze candidatura unor distribuitori prin simplul fapt că activitatea de parfumerie a acestora este minoritară nu intră sub incidența art. 85 alin. (1) din Tratat.

2) Respinge celelalte motive ale acțiunii în anulare.

3) Obligă reclamantul la plata cheltuielilor de judecată ale Comisiei și ale intervenientului Yves Saint Laurent Parfums SA, precum și suportarea propriilor cheltuieli.

4) Obligă pe fiecare din ceilalți intervenienți, Fédération des industries de la parfumerie, Comité de liaison des syndicats européens de l'industrie de la parfumerie et des cosmétiques și Fédération européenne des parfumeurs détaillants, la suportarea propriilor cheltuieli de judecată.

20.

Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 25 martie 1999, în cauza Gencor Ltd c. Comisiei CE, T-102/96[1]

Drept comunitar – interpretare – act comunitar – caracter subsidiar
Acțiunea în anulare – interes

---

[1] *T. Bergau,* European Law Reporter, 1999, p. 151-153; *C. Wensing,* Nederlandse staatscourant, 1999, n° 81, p. 2; *L. Idot,* Europe, 1999, Mai Chron., n° 6, p. 4-7; *P. Christensen, P. Owen,* Competition Policy Newsletter, 1999, n° 2, p. 19-23; *R. Gerrits,* Revue du marché unique européen, 1999, n° 4, p. 197-199; *S. Poillot-Peruzzetto,* Contrats – concurrence – consommétion, 1999, n° 116, p. 20-21; *H.E. Akyürek-Kievits,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1999, p. 219-222; *E.M. Fox,* European Competition Law Review, 1999, p. 334-336; *F.E. González-Diaz,* World Competition, 1999, n° 3, p. 3-28; *G.P. Elliott,* European Law Review, 1999, p. 638-652; *C. Caffarra, K.-U. Kühn,* European Competition Law Review, 1999, p. 355-359; *A.F. Bavasso,* World Competition, 1999, n° 4, p. 45-65; *U. Draetta,* Diritto del commercio internazionale, 1999, p. 785-799; *U. Draetta,* Revue de droit des affaires internationales, 2000, p. 201-213; *C. Prieto,* Journal du droit international, 2000, p. 513-517; *M.P. Broberg,* International and Comparative Law Quarterly, 2000, p. 172-182; *A. Albors-Llorens,* The Cambridge Law Journal, 2000, p. 253-257; Il Foro italiano, 2000, IV Col. 327-328; *M. Giordano,* Il Foro italiano, 2000, IV, Col. 328-333; *S. Brammer,* Revue des affaires européennes, 2000, p. 309-314; *Y. Van Gerven, L. Hoet,* Legal Issues of Economic Integration, 2001, p. 195-210.

Concurență – concentrare – compatibilitate cu piața comună – Regulamentul nr. 4064/89 – domeniu de aplicare – poziție dominantă colectivă

Concurență – concentrare – compatibilitate cu piața comună – examinare de către Comisie – control judiciar

1. O acțiune în anulare formulată de o persoană fizică sau juridică este admisibilă doar în măsura în care reclamantul are interesul de a obține anularea actului atacat. O acțiune în anulare este de asemenea admisibilă dacă permite evitarea repetării în viitor a presupusei nelegalități.

Destinatarul unei decizii care a declarat concentrarea incompatibilă cu piața comună are interes să acționeze și să obțină analizarea de către instanța comunitară a legalității deciziei menționate.

2. Articolul 1 din Regulamentul nr. 4064/89 nu impune, pentru ca o operațiune de concentrare să fie considerată ca fiind de dimensiune comunitară, ca întreprinderile în cauză să fie stabilite în Comunitate și nici ca activitățile de producție care fac obiectul concentrării să se desfășoare pe teritoriul Comunității.

3. Dacă este previzibil că o concentrare propusă va avea un efect imediat și semnificativ în Comunitate, aplicarea regulamentului este justificată din punctul de vedere al dreptului internațional public.

Faptul că, în contextul pieței mondiale, alte părți din lume ar fi fost afectate de către concentrare nu ar putea împiedica Comunitatea să-și exercite controlul asupra unei operațiuni de concentrare afectând substanțial concurența în interiorul pieței comune prin crearea unei poziții dominante.

4. La interpretarea unui act legislativ, trebuie acordată mai puțină importanță pozițiilor susținute la elaborarea sa de către unul sau altul dintre statele membre decât formulării și obiectivelor actului în cauză.

În orice eventualitate, faptul că, după adoptarea regulamentului, anumite state membre ar fi contestat aplicabilitatea regulamentului în cazul pozițiilor dominante colective nu ar putea însemna că acesta nu reglementează acest gen de ipoteze. Statele membre nefiind obligate să respecte pozițiile pe care le-ar fi acceptat în momentul deliberărilor din cadrul Consiliului, nu se poate exclude posibilitatea ca unul dintre acestea să-și fi schimbat punctul de vedere după adoptarea unui act legislativ sau să decidă să ridice problema legalității acestuia în fața instanței comunitare.

Întrucât interpretările literală, istorică și sistematică a regulamentului, în special a art. 2, nu permit o evaluare exactă a sferei sale de

aplicare în privința poziției dominante vizate, reglementarea în cauză trebuie interpretată teleologic, pe baza scopului său.

Ținând seama de scopul său, Regulamentul nr. 4064/89, cu privire la controlul operațiunilor de concentrare între întreprinderi, este aplicabil pozițiilor dominante colective.

Acesta, spre deosebire de art. 85 şi art. 86 din Tratat, este destinat a se aplica tuturor operațiunilor de concentrare de dimensiune comunitară în măsura în care acestea riscă, din cauza efectului lor asupra structurii concurenței în Comunitate, să se dovedească incompatibile cu regimul de concurență nedenaturată avut în vedere de Tratat.

Or, o operațiune de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă a părților implicate împreună cu o parte terță față de operațiune ar putea să se dovedească incompatibilă cu regimul de concurență nedenaturată prevăzut de Tratat. Prin urmare, dacă s-ar admite că doar operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă a părților la concentrare sunt vizate de regulament, obiectivul acestuia, dedus din motivele menționate anterior, ar fi parțial nerealizabil. Acest regulament ar fi astfel privat de o parte semnificativă a efectului său util, fără ca acest lucru să fie necesar din punctul de vedere al economiei generale a sistemului comunitar de control al concentrărilor.

6. În cursul analizei existenței unei poziții dominante colective, Comisia trebuie să verifice, conform unei analize prospective a pieței de referință, dacă operațiunea de concentrare asupra căreia este sesizată ar conduce la o situație în care o concurență efectivă pe piața în cauză ar fi semnificativ obstrucționată de întreprinderile implicate în concentrare şi una sau mai multe întreprinderi terțe care dețin împreună, în special datorită factorilor de corelare dintre ele, puterea de a adopta o aceeaşi linie de acțiune pe piață şi de a acționa într-o măsură apreciabilă în mod independent de ceilalți competitori, clienții lor şi, în final, de consumatori

În această privință, reglementările de fond ale regulamentului, în special art. 2, conferă Comisiei o anumită competență discreționară, în special asupra evaluărilor de natură economică.

În consecință, controlul instanței comunitare asupra exercitării unei astfel de competențe, esențială pentru definirea reglementărilor în domeniul concentrărilor, trebuie efectuat ținând seama de marja de apreciere implicită din normele cu caracter economic care fac parte din sistemul concentrărilor.

7. Faptul, pentru o întreprindere, de a exercita, împreună cu o altă întreprindere, un grad de influență considerabil, chiar decisiv, nu exclude, a priori, posibilitatea să existe raporturi concurențiale între cele două întreprinderi, susceptibile a fi modificate, urmare a unei operațiuni de concentrare modificând structura controlului acelor întreprinderi.

8. Interdicția prevăzută în art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89 este o expresie a obiectivului general stabilit în art. 3 lit. (g) din Tratat, adică instituirea unui sistem care să asigure nedenaturarea concurenței pe piața comună. Interdicția are ca obiect operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă având drept consecință obstrucționarea semnificativă a unei concurențe efective pe piața comună sau o parte substanțială a acesteia.

Poziția dominantă în cauză implică o situație în care una sau mai multe întreprinderi dețin o putere economică care le-ar da capacitatea de a obstrucționa menținerea unei concurențe efective pe piața în cauză, dându-le posibilitatea să acționeze în mare măsură independent de competitorii și clienții lor și, în final, de consumatori.

Existența unei poziții dominante poate rezulta din mai mulți factori, care analizați separat, nu ar fi neapărat hotărâtori. Printre acești factori, existența unor cote ridicate de piață este foarte importantă. Totuși, deținerea unei cote ridicate de piață, ca element doveditor al existenței unei poziții dominante, nu este un factor imuabil. Importanța sa variază de la o piață la alta în funcție de structura acestora, în special în ce privește producția, oferta și cererea.

Dacă importanța cotelor de piață poate diferi de la o piață la altă, se poate considera în mod justificat că și cotele de piață extrem de importante constituie ele însele, chiar în lipsa unor circumstanțe excepționale, dovada existenței unei poziții dominante. O întreprindere care deține o cotă de piață extrem de importantă pentru o anumită perioadă, prin volumul producției și prin oferta pe care o reprezintă – fără ca deținătorii unor cote semnificativ mai mici să fie în măsură să satisfacă rapid cererile celor care ar dori să se detaşeze de întreprinderea deținătoare a celei mai importante cote de piață – se află într-o situație de forță care o transformă într-un partener obligatoriu și care, doar prin acest fapt, îi asigură, cel puțin pentru perioade relativ lungi, independența de acțiune caracteristică poziției dominante.

În contextul unui oligopol, deținerea unor cote ridicate de piață de către membrii oligopolului nu are neapărat, comparativ cu analiza unei poziții dominante individuale, aceeași semnificație din punctul de

vedere al posibilității membrilor săi, ca grup, de a acționa în mare măsură independent de competitorii și clienții lor și, în final, de consumatori. Totuși, în special în cazul unui duopol, deținerea unei cote ridicate de piață poate constitui, în absența unor elemente care să dovedească contrariul, un indiciu foarte important al existenței unei poziții dominante colective.

9. Două sau mai multe entități economice independente pot fi, pe o piață specifică, unite de legături economice și, astfel, să dețină împreună o poziție dominantă față de ceilalți operatori de pe aceeași piață.

Pe plan juridic sau economic, nu există nici un motiv pentru a exclude din noțiunea de legătură economică relația de interdependență existentă între membrii unui oligopol restrâns în interiorul căruia, pe o piață cu caracteristici adecvate, în special în privința concentrării pieței, a transparenței și omogenității produsului, sunt în măsură să-și prevadă reciproc comportamentele și sunt deci foarte stimulați să-și alinieze comportamentul pe piață, în special pentru a maximiza profitul comun prin restrângerea producției în vederea majorării prețurilor. Într-un asemenea context, fiecare operator știe că o acțiune puternic concurențială din partea sa, destinată creșterii cotei sale de piață (de exemplu o reducere a prețurilor) ar provoca o acțiune identică din partea celorlalți, astfel încât inițiativa sa nu i-ar crea nici un avantaj. Toți operatorii ar fi astfel afectați de o reducere a nivelului prețurilor.

10. În cadrul Regulamentului nr. 4064/89, Comisia este abilitată să accepte doar angajamente de natură să facă operațiunea notificată compatibilă cu piața comună. Cu alte cuvinte, angajamentele propuse de întreprinderile implicate trebuie să permită Comisiei să concluzioneze că operațiunea de concentrare în cauză nu ar crea sau consolida o poziție dominantă în sensul art. 2 alin. (2) și (3) din Regulament.

Prin urmare, nu are importanță dacă angajamentul propus poate fi caracterizat ca angajament comportamental sau ca angajament structural. Este adevărat că angajamentele cu caracter structural, precum scăderea cotei de piață a entității rezultate din concentrare prin intermediul vânzării unei filiale, sunt în principiu de preferat din punctul de vedere al scopului regulamentului, întrucât împiedică definitiv sau cel puțin durabil apariția sau consolidarea poziției dominante identificate anterior de Comisie, fără a necesita, de altfel, măsuri de supraveghere pe termen mediu sau lung. Totuși, nu poate fi exclusă a priori *posibilitatea ca unele angajamente, considerate la prima vedere de tip comportamental, precum neutilizarea unei mărci pentru o anumită perioadă de*

timp sau punerea la dispoziția terților competitori a unei părți din capacitatea de producție a întreprinderii rezultate din concentrare, sau în general accesul la o infrastructură esențială în condiții nediscriminatorii, să fie de asemenea de natură a împiedica apariția sau consolidarea unei poziții dominante.

Obiect: Acțiune în anularea Deciziei Comisiei 97/26/CE din 24 aprilie 1996 privind declararea unei concentrări incompatibilă cu piața comună și cu funcționarea Acordului SEE (Dosarul nr. IV/M.619 – Gencor/ Lonrho) (J. Of. 1997, L 11, p. 30).

TRIBUNALUL

Situația de fapt

Operațiunea de concentrare

Părțile la operațiunea de concentrare

1. Gencor Ltd (denumită în continuare „Gencor") este o societate comercială sud-africană. Gencor este societatea mamă a unui grup ale cărui activități principale se desfășoară în sectorul minier și în sectorul metalurgic.

2. Impala Platinum Holdings Ltd (denumită în continuare „Implats") este o societate comercială sud-africană care regrupează activitățile Gencor în sectorul platinoidelor. Deținută în proporție de 46,5% de Gencor și în proporție de 53,5% de public, Implats este controlată de Gencor în sensul art. 3 alin. (3) din Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 4064/89 din 21 decembrie 1989 privind controlul asupra operațiunilor de concentrare a întreprinderilor (J. Of. L 395, p. 1, rectificări în J. Of. 1990, L 257, p. 13, în continuare „Regulamentul nr. 4064/89").

3. Lonrho Plc (denumită în continuare „Lonrho") este o societate comercială engleză. Lonrho este societatea mamă a unui grup care desfășoară diverse activități în sectorul minier și în sectorul metalurgic, precum și în domeniul hotelier, în agricultură și comerț în general.

4. Eastern Platinum Ltd (denumită în continuare „Eastplats") și Western Platinum Ltd (denumită în continuare „Westplats"), cunoscute în general sub denumirea de Lonrho Platinum Division (denumită în continuare „LPD"), sunt societăți comerciale sud-africane care regrupează

activitățile Lonrho din sectorul platinoidelor. Ele sunt deținute în proporție de 73% de către Lonrho şi, prin intermediul Implats, în proporție de 27% de către Gencor. Participarea Gencor este completată de un acord al acționarilor încheiat la 15 ianuarie 1990 între grupurile Gencor şi Lonrho (în continuare „acordul acționarilor"). Acest acord prevede că fiecare acționar desemnează un număr egal de membri în consiliul de administrație, aceştia având drepturi egale de vot, neexistând un vot decisiv. Acordul consiliului de administrație este necesar pentru anumite decizii, în special în următoarele domenii: diversificarea activităților LPD, cuantumul dividendelor distribuite, planul strategic anual şi bugetul anual, aprobarea conturilor anuale şi modificări ale nivelului remunerării acționarilor. Pentru deciziile de investiții şi cesiune importante este necesar acordul acționarilor. În temeiul acordurilor încheiate de Eastplats et Westplats (în continuare „acorduri de gestionare"), activitățile de gestionare sunt în continuare asigurate de Lonrho Management Services (în continuare „LMS"), societate comercială sud-africană controlată de Lonrho.

Proiectul de operațiune de concentrare

5. Gencor şi Lonrho intenționau să preia împreună controlul asupra Implats şi, prin intermediul acestei întreprinderi, asupra Eastplats şi Westplats (LPD), în cursul unei operațiuni care trebuia să se deruleze în două etape. Prima etapă trebuia să permită preluarea controlului comun al Gencor şi Lonrho asupra Implats. În cea de-a doua etapă, urma să i se confere Implats controlul exclusiv asupra Eastplats şi Westplats. În contrapartidă pentru cesionarea participării sale la capitalul Eastplats şi Westplats, Lonrho trebuia să-şi majoreze participarea în cadrul Implats.

6. Conform condițiilor operațiunii, Implats urma să dețină controlul exclusiv asupra Eastplats şi Westplats. Ea însăşi urma să fie deținută în proporție de 32% de către Gencor, 32% de către Lonrho şi 36% de către public. Un acord privind desemnarea administratorilor şi procedura de vot urma de altfel să reglementeze comportamentul celor doi acționari principali privind cele mai importante chestiuni.

Procedura administrativă

7. La 20 iunie 1995, Gencor şi Lonrho au anunțat încheierea unui acord-cadru privind fuzionarea activităților lor din sectorul platinoidelor. În aceeaşi zi, părțile au adresat Comisiei o copie a comunicatului de presă care anunța tranzacția.

8. La 22 august 1995, Oficiul sud-african al concurenței (South African Competition Board) a anunțat părțile că, având în vedere documentele pe care părțile i le transmiseseră la 14 august 1995, operațiunea nu ridica probleme din punctul de vedere al legislației sud-africane privind concurența.

9. La 10 noiembrie 1995, Gencor și Lonrho au semnat o serie de acorduri privind operațiunea de concentrare. Printre aceste documente figura acordul de achiziție, a cărui punere în aplicare era condiționată de îndeplinirea anumitor condiții suspensive, în special aprobarea operațiunii de către Comisie înainte de 30 iunie 1996 sau, cu acordul părților, nu mai târziu de 30 septembrie 1996, în conformitate cu clauzele 3.1.8 și 3.3 din acordul de achiziție.

10. La 17 noiembrie 1995, Gencor și Lonrho au notificat împreună Comisiei aceste acorduri, precum și anexele la acestea, prin intermediul formularului CO, în conformitate cu art. 4 alin. (1) din Regulamentul nr. 4064/89.

11. Prin Decizia din 8 decembrie 1995, Comisia a dispus suspenddarea realizării operațiunii de concentrare, în temeiul art. 7 alin. (2) și art. 18 alin. (2) din același regulament, până la adoptarea unei decizii finale a Comisiei.

12. Prin Decizia din 20 decembrie 1995, Comisia a estimat că operațiunea de concentrare produce îndoieli grave privind compatibilitatea sa cu piața comună și, în consecință, a demarat procedura prevăzută de Regulamentul nr. 4064/89, în conformitate cu art. 6 alin. (1) lit. (c) din Regulamentul în cauză.

13. La 13 martie 1996, Anglo American Corporation of South Africa Ltd (denumită în continuare „AAC") a achiziționat o participare de 6% la capitalul Lonrho cu drept de preemțiune asupra unei alte participări de 18%. AAC este principalul concurent al Gencor și Lonrho în sectorul platinoide, prin intermediul societății asociate Amplats, primul furnizor mondial.

14. În urma unei reuniuni organizate de către Comisiei la 13 martie 1996, reclamanta și Lonrho au inițiat discuții cu serviciile Comisiei pentru a analiza posibilitatea de a propune angajamente în temeiul art. 8 alin. (2) din Regulamentul nr. 4064/89.

15. La 27 martie 1996, Comisia a anunțat Gencor și Lonrho că una dintre principalele sale îngrijorări în privința operațiunii de concentrare era eventualitatea unei limitări a producției, ceea ce ar fi putut exercita o presiune ascendentă asupra prețurilor. Comisia a reamintit, în acest sens, că angajamentele de natură comportamentală nu sunt în mod obișnuit acceptate de autoritatea comunitară.

16. La 1 aprilie 1996, după o serie de reuniuni şi de propuneri pe această temă, Gencor şi Lonrho au prezentat ultima versiune a angajamentelor pe care le propuneau. Angajamentele în cauză priveau în special nivelul producţiei la un anumit sit.

17. Printr-o scrisoare din 2 aprilie 1996, Comisia a criticat aceste propuneri de angajamente, pe motiv că nu răspundeau preocupărilor sale. Comisia a menţionat în special dificultăţile pe care le-ar implica verificarea acestor angajamente şi problemele pe care le-ar cauza anularea operaţiunii în cazul nerespectării acestor angajamente. Comisia a adăugat că aceste propuneri nu ţineau seama de evoluţia previzibilă a cererii.

18. La 9 aprilie 1996, Comitetul consultativ pentru concentrarea întreprinderilor (în continuare „Comitetul consultativ") a emis avizul său asupra operaţiunii de concentrare şi asupra angajamentelor propuse de reclamantă şi Lonrho. Comitetul consultativ şi-a exprimat acordul pentru propunerea de decizie a Comisiei privind natura concentrării, dimensiunea sa comunitară, piaţa de bunuri şi piaţa geografică relevante, precum şi insuficienţa angajamentelor prezentate. Majoritatea membrilor săi au acceptat analiza Comisiei conform căreia operaţiunea de concentrare ar conduce la crearea unei poziţii dominante oligopoliste pe pieţele în cauză, precum şi concluzia Comisiei conform căreia operaţiunea ar fi incompatibilă cu piaţa comună şi funcţionarea Spaţiului Economic European. (denumit în continuare „SEE"). O minoritate a membrilor săi şi-au exprimat îndoielile asupra posibilităţii de a aplica Regulamentul nr. 4064/89 situaţiilor de dominare oligopolistă, ceea ce a condus la abţinerea lor asupra incompatibilităţii sau compatibilităţii operaţiunii cu piaţa comună şi funcţionarea SEE.

19. La 19 aprilie 1996, ministrul sud-african delegat pentru Afaceri Externe a transmis oficial Comisiei observaţiile guvernului său asupra operaţiunii de concentrare propuse. În această scrisoare, ministrul sud-african s-a limitat la a declara că nu intenţiona să conteste poziţia adoptată de Comisie în politica concurenţială în domeniul concentrărilor şi a practicilor coluzive, dar că, ţinând seama de importanţa resurselor minerale pentru economia Africii de Sud, prefera să acţioneze în cazurile concrete de coluziune, dacă acestea ar apărea. În cazul în speţă, guvernul sud-african considera că, în anumite situaţii, existenţa a doi concurenţi cu forţe egale era de preferat situaţiei existente în acel moment, în care nu exista decât o singură întreprindere dominantă în sector. În opinia guvernului sud-african, chiar dacă majoritatea rezervelor de platină sunt situate în această ţară, rezervele din alte state ar putea teoretic să acopere cererea

timp de 20 de ani, fără a lua în calcul importantele resurse potenţiale din Zimbabwe. În final, guvernul sud-african îşi exprima dorinţa de a analiza aceste chestiuni împreună cu Comisia şi solicita amânarea deciziei până la organizarea unor astfel de discuţii.

20. Prin Decizia 97/26/CE din 24 aprilie 1996 (J. Of. 1997, L 11, p. 30, în continuare „decizia în litigiu"), Comisia a declarat operaţiunea de concentrare incompatibilă cu piaţa comună şi funcţionarea SEE, în temeiul art. 8 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89, pentru că rezultatul operaţiunii ar fi fost crearea unei poziţii dominante de duopol pentru Amplats şi Implats/LPD pe piaţa mondială a platinei şi rodiului având drept consecinţă obstrucţionarea semnificativă a unei concurenţe efective pe piaţa comună.

21. Prin scrisoarea din 21 mai 1996, Lonrho a anunţat reclamantei intenţia sa de a nu prelungi de la 30 iunie la 30 septembrie 1996 termenul prevăzut în acordul de achiziţie pentru îndeplinirea condiţiilor suspensive, condiţia aprobării operaţiunii de către Comisie prevăzută în clauza 3.1.8 din acord nefiind realizată în termenul necesar.

Procedura

22. La 28 iunie 1996, reclamanta a formulat prezenta acţiune în anulare împotriva deciziei în cauză.

23. La 3 decembrie 1996, reclamanta a formulat, în temeiul art. 49, art. 64 şi art. 65 din Regulamentul de procedură, o cerere de luare a unor măsuri de organizare a procedurii sau de instrucţie pentru a stabili exact statutul juridic şi semnificaţia scrisorilor oficiale emise de autorităţile sud-africane din domeniul concurenţei, precum şi domeniul şi condiţiile de aplicare ale legislaţiei sud-africane privind concurenţa.

24. La 18 decembrie 1996, 24 ianuarie şi 30 iulie 1997, Comisia şi-a prezentat observaţiile asupra acestei cereri.

25. La 25 noiembrie şi 3 decembrie 1996, Republica Federală Germania şi Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord au formulat o cerere de intervenţie în sprijinul Comisiei.

26. La 11 decembrie 1996 şi 3 ianuarie 1997, reclamanta a solicitat ca anumite elemente ale dosarului să fie tratate confidenţial în privinţa Republicii Federale Germania, respectiv a Regatului Unit.

27. La 19 februarie 1997, Tribunalul a solicitat reclamantei şi Lonrho să răspundă la unele întrebări privind admisibilitatea acţiunii şi să prezinte anumite înscrisuri. La 1 aprilie, respectiv 10 martie 1997, reclamanta şi

Lonrho au răspuns la întrebările Tribunalului. Reclamanta a depus înscrisurile solicitate, inclusiv acordurile de gestionare încheiate la 15 ianuarie 1990 de Eastplats şi Westplats cu LMS, precum şi acordul cunoscut sub denumirea de acordul acţionarilor, încheiat de asemenea la 15 ianuarie 1990 între Gencor şi Lonrho, privind controlul asupra LPD.

28. Prin ordonanţa din 3 iunie 1997, preşedintele celei de-a cincea camere lărgite a Tribunalului a admis, pe de o parte, intervenţia Republicii Federale Germania şi a Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, iar, pe de altă parte, a admis în parte cererea de tratament confidenţial.

29. La 27 iunie 1997, reclamanta a formulat o cerere complementară de tratament confidenţial privind anumite date din dosar.

30. Prin ordonanţa din 16 iulie 1997, preşedintele celei de-a cincea camere lărgite a Tribunalului a admis cererea.

31. La 22 septembrie 1997, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord a renunţat la intervenţia sa. La 26 septembrie 1997, Republica Federală Germania a depus memoriul său în intervenţie.

32. Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul a decis deschiderea procedurii orale. În cadrul măsurilor de organizare a procedurii prevăzute în art. 64 din Regulamentul de procedură, reclamanta şi Comisia au fost invitate să prezinte textul complet al angajamentelor propuse de către părţile la concentrare în cadrul procedurii administrative. Părţile au prezentat documentul solicitat la 6, respectiv 12 februarie 1998.

33. Au fost audiate concluziile părţilor principale şi răspunsurile acestora la întrebările orale ale Tribunalului în şedinţa din 18 februarie 1998.

34. Prin scrisoarea din 17 iulie 1998, Tribunalul a întrebat reclamanta dacă, având în vedere hotărârea Curţii din 31 martie 1998, Franţa ş.a./Comisia (C-68/94 şi C-30/95), renunţă la considerentul conform căruia concentrările care creează o poziţie dominantă colectivă nu intră sub incidenţa Regulamentului nr. 4064/89. Reclamanta a răspuns Tribunalului prin scrisoarea din 29 iulie 1998.

Concluziile părţilor

35. Reclamanta solicită Tribunalului:
- să anuleze decizia atacată;
- să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată.

36. Comisia solicită Tribunalului:
- să respingă acţiunea, ca inadmisibilă;
- în subsidiar, să respingă acţiunea, ca nefondată;
- să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

37. Republica Federală Germania solicită Tribunalului să respingă acţiunea.

Cu privire la admisibilitate

Argumentele pârâtei

38. Comisia invocă inadmisibilitatea acţiunii, pe motiv că reclamanta nu are interesul de a acţiona. Poziţia juridică a reclamantei nu s-ar modifica în urma unei decizii favorabile a Tribunalului, întrucât operaţiunea de concentrare nu s-ar mai putea realiza.

39. Comisia subliniază în acest sens că operaţiunea prevăzută să aibă loc între Gencor şi Lonrho era supusă unor condiţii suspensive, printre care obţinerea unei autorizaţii din partea Comisiei, în temeiul art. 6 alin. (1) lit. (a) şi (b) sau art. 8 alin. (2) din Regulamentul nr. 4064/89. Comisia evidenţiază faptul că această condiţie trebuia îndeplinită cel târziu la 30 iunie 1996, în caz contrar întregul acord de achiziţie perimându-se, în conformitate cu clauza 3.3 din acord. Comisia arată în final că amânarea datei de expirare a termenului până la 30 septembrie, posibilitate prevăzută în aceeaşi clauză pe baza unui acord scris al părţilor, a fost refuzată de Lonrho într-o scrisoare din 21 mai 1996.

Aprecierea Tribunalului

40. Trebuie reamintit că o acţiune în anulare formulată de o persoană fizică sau juridică este admisibilă doar în măsura în care reclamanta are interesul de a obţine anularea actului atacat (hotărârea Tribunalului din 9 noiembrie 1994, Scottish Football/Comisia, T-46/92). Un astfel de interes nu există decât dacă anularea actului în sine ar avea consecinţe juridice (hotărârea Curţii din 24 iunie 1986, Akzo Chemie/Comisia, C-53/85).

41. În acest sens, trebuie menţionat că, în baza art. 176 din Tratatul CE, instituţia care a emis actul anulat este obligată să ia toate măsurile necesare pentru punerea în aplicare a deciziei. Acest măsuri nu privesc eliminarea actului din sistemul juridic comunitar, deoarece această eliminare rezultă din însăşi anularea de către instanţă. Măsurile privesc în special anularea efectelor produse de actul în cauză care sunt afectate de nelegalităţile constatate. Anularea unui act care a fost deja pus în aplicare sau care a fost între timp abrogat de la o anumită dată ar putea totuşi să producă consecinţe juridice. În perioada în care a fost în vigoare, actul în

cauză a putut produce efecte juridice, iar aceste efecte nu au dispărut neapărat prin prisma abrogării actului. O acțiune în anulare este de asemenea admisibilă dacă permite evitarea repetării în viitor a presupusei nelegalități. Din acest motive, o decizie de anulare constituie premisa pe baza căreia instituția în cauză poate fi obligată să readucă într-o stare adecvată situația reclamantului sau să evite adoptarea unui act identic (vezi hotărârile Curții din 6 martie 1979, Simmenthal/Comisia, C-92/78, Akzo Chemie/Comisia, menționată anterior, pct. 21, și hotărârea din 26 aprilie 1988, Apesco/Comisia, C-207/86).

42. Faptul că reclamanta este destinatarul deciziei atacate, care a declarat concentrarea incompatibilă cu piața comună, îi conferă acesteia un interes să acționeze și să obțină analizarea de către instanța comunitară a legalității deciziei menționate.

43. În plus, așa cum a subliniat reclamanta, decizia în litigiu ar putea modifica poziția sa juridică de potențial cumpărător a participării deținute de Lonrho la LPD.

44. În temeiul art. 11 din acordul acționarilor (în special 11.1 și 11.6), orice vânzare și orice propunere a Lonrho de vânzare la bursă a oricărei părți din participarea sa de 73% la LPD ar da Gencor dreptul de a achiziționa acea participare, parțial sau integral. Părăsirea grupului Lonrho de către una dintre societățile intermediare care dețin participări la LPD și achiziționarea de către o terță parte a unei participări de 51% din capitalul Lonrho ar da de asemenea drepturi de achiziție societății Gencor. Trebuie constatat că decizia în litigiu ar crea obstacole în calea exercitării acestor drepturi de preemțiune.

45. În final, argumentul Comisiei ar crea o situație în care legalitatea deciziilor defavorabile emise în temeiul Regulamentului nr. 4064/89 nu ar putea face obiectul unui control juridic în ipoteza în care baza contractuală a operațiunii ar dispărea înainte ca Tribunalul să se fi pronunțat. Dar dispariția bazei operațiunii nu este în sine un element de natură a exclude controlul asupra legalității deciziei Comisiei.

46. Prin urmare, excepția de inadmisibilitate invocată de Comisie trebuie respinsă.

Cu privire la fondul cauzei

47. Reclamanta invocă diverse considerente în sprijinul acțiunii sale, privind lipsa jurisdicției Comisiei asupra concentrării în speță și o încălcare corelativă a art. 190 din Tratat, o încălcare a art. 2 din Regulamentul

nr. 4064/89, întrucât concentrările care creează o poziţie dominantă colectivă nu ar intra sub incidenţa regulamentului, şi o încălcare corelativă a art. 190 din Tratat, o încălcare a art. 2 din Regulamentul nr. 4064/89, întrucât Comisia ar fi constatat în mod nejustificat că respectiva concentrare ar crea o poziţie dominantă colectivă, şi o încălcare corelativă a art. 190 din Tratat, respectiv o încălcare a art. 8 alin. (2) din Regulamentul nr. 4064/89 şi o încălcare corelativă a art. 190 din Tratat.

I – În ce priveşte considerentul încălcării Regulamentului nr. 4064/89, prin faptul că acesta nu ar conferi Comisiei competenţa de a analiza compatibilitatea operaţiunii de concentrare în speţă cu piaţa comună, pe de o parte, şi al încălcării art. 190 din Tratat, pe de altă parte

Argumentele părţilor

48. Reclamanta susţine ca principal argument faptul că Regulamentul nr. 4064/89 nu conferă Comisiei competenţa de a analiza compatibilitatea operaţiunii de concentrare cu piaţa comună. Reclamanta susţine, ca argument secundar, că, în ipoteza în care Regulamentul nr. 4064/89 ar conferi o astfel de competenţă, ar fi inaplicabil în temeiul art. 184 din Tratat, ca nelegal.

49. Regulamentul nr. 4064/89 nu ar fi fost aplicabil operaţiunii de concentrare în speţă, deoarece operaţiunea avea în vedere activităţi economice desfăşurate pe teritoriul unui stat terţ, Republica Africa de Sud, şi ar fi fost aprobată de către autorităţile acestui stat. Regulamentul s-ar aplica doar operaţiunilor de concentrare efectuate în Comunitate.

50. Această analiză ar fi conformă cu principiul teritorialităţii, principiu general de drept internaţional public pe care Comunitatea ar trebui să-l respecte în exercitarea competenţelor sale (hotărârea Curţii din 27 septembrie 1988, Ahlström Osakeyhtiö ş.a./Comisia, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 şi C-125/85 – C-129/85, în continuare hotărârea „Pasta de lemn", pct. 18, şi hotărârea Curţii din 24 noiembrie 1992, Poulsen şi Diva Navigation, C-286/90).

51. Temeiurile juridice utilizate de Consiliu pentru adoptarea Regulamentului nr. 4064/89, art. 87 şi art. 235 din Tratat, nu ar putea fi interpretate neluând în considerare acest principiu pentru stabilirea competenţei extrateritoriale. Principiile menţionate în art. 85 şi art. 86, la care art. 87 face trimitere, precum şi obiectivele Comunităţii, la care face trimitere art. 235, ar avea în vedere doar concurenţa în cadrul pieţei

comune, nu şi concurenţa între întreprinderile stabilite în cadrul pieţei comune şi întreprinderi care nu fac parte din aceasta sau concurenţa între întreprinderi stabilite în afara pieţei comune. Această soluţie ar decurge atât din condiţia de a produce un efect asupra comerţului între statele membre, enunţată în art. 85 şi art. 86, cât şi din obiectivele comunitare prevăzute în art. 2 şi art. 3 lit. (g) din Tratat.

52. Această limitare a domeniului de aplicare a dispoziţiilor din Tratat în domeniul concurenţei ar fi reluată atât la pct. 1-5 şi 9-11 din expunerea de motive a Regulamentului nr. 4064/89, cât şi în art. 2 din regulamentul în cauză, aceste dispoziţii indicând faptul că regulamentul vizează doar operaţiunile de concentrare care au efecte în cadrul pieţei comune.

53. Chiar dacă Regulamentul nr. 4064/89 nu defineşte în mod expres domeniul său de aplicare în funcţie de locul unde se efectuează operaţiunea, motivul treizeci şi art. 24 din Regulament sugerează că o operaţiune de concentrare realizată într-un stat terţ, la care participă întreprinderi din Comunitate, este de competenţa autorităţilor din acel stat şi nu de competenţa Comisiei.

54. Reclamanta precizează că analiza sa nu înseamnă că Regulamentul nr. 4064/89 se poate aplica doar concentrărilor între întreprinderi stabilite în Comunitate. Locul de stabilire a întreprinderilor implicate ar fi mai puţin important decât locul sau locurile de realizare a operaţiunii de concentrare. Reclamanta invocă în acest sens hotărârea Curţii din 21 februarie 1973, Europemballage şi Continental Can/Comisia (C-6/72), care ar recunoaşte competenţa Comisiei de a aplica art. 86 din Tratat unei operaţiuni de concentrare realizate de către o întreprindere situată în afara Comunităţii, întrucât cazul în speţă implica achiziţionarea unei participări la o întreprindere din Comunitate.

55. Regulamentul nr. 4064/89 nu ar fi astfel aplicabil decât în situaţiile în care activităţile implicate în operaţiunea de concentrare se desfăşoară în Comunitate. Mai exact, conform indicaţiilor din motivul unsprezece, regulamentul s-ar aplica întreprinderilor care desfăşoară activităţi semnificative în Comunitate. În speţă, operaţiunea de concentrare notificată Comisiei s-ar efectua în Africa de Sud, unde s-ar afla domeniul principal de activitate al întreprinderilor care ar realiza operaţiunea, adică extracţia şi afinarea platinoidelor. Faptul că Lonrho are o filială cu un sediu în Comunitate pentru vânzarea integrală a producţiei sale de platinoide şi faptul că exercită alte activităţi în Comunitate în domeniul hotelier şi în domeniul comerţului general nu ar justifica concluzia că întreprinderea desfăşoară activităţi semnificative în Comunitate în sensul motivului unsprezece, menţionat anterior.

56. Reclamanta asimilează această analiză celei din Decizia Pasta de lemn, care ar fi confirmat, în cadrul unui acord privind prețurile, că doar Comunitatea are competența de a aplica reglementările sale privind concurența comportamentelor restrictive aplicate pe piața comună de întreprinderi situate în exteriorul Comunității, întrucât acordul sau practica concertată este inițiat(ă) sau pus(ă) în aplicare pe teritoriul Comunității. În speță, operațiunea de concentrare ar fi inițiată și efectuată nu pe teritoriul Comunității, ci pe teritoriul Republicii Africa de Sud. Operațiunea ar intra astfel în primul rând sub incidența politicii industriale și concurențiale a acestui stat terț. În consecință, Comisia nu ar fi avut competență teritorială (Decizia Pasta de lemn, pct. 11 – 18, și concluziile d-lui Darmon, avocat general, asupra acestei decizii, pct. 20).

57. Presupunând chiar că Regulamentul nr. 4064/89 ar include drept criteriu de competență existența unui efect imediat și semnificativ al operațiunii de concentrare asupra concurenței în cadrul Comunității, acest criteriu nu ar fi îndeplinit în prezenta speță.

58. În primul rând, Comisia ar fi constatat (pct. 206 și 210 din expunerea de motive a deciziei în litigiu) că operațiunea de concentrare ar putea antrena crearea pe termen mediu a unei poziții dominante de tip duopolist pe piețele mondiale ale platinei și rodiului. Dar această constatare nu ar fi suficientă pentru a justifica aplicarea în cauză a criteriului privind efectul imediat și semnificativ. Expresia „pe termen mediu" ar fi ambiguă, în măsura în care ar putea face trimitere fie la crearea unei poziții dominante pe termen mediu, fie la dispariția sa în acest termen. În primul caz, consecințele operațiunii nu ar fi imediate, întrucât ele ar depinde de comportamentul viitor atât al întreprinderii rezultate prin concentrare, cât și al celuilalt membru al duopolului, Amplats. În cel de-al doilea caz, consecințele operațiunii nu ar fi semnificative datorită caracterului lor tranzitoriu.

59. În al doilea rând, piețele relevante fiind mondiale, eventuala poziție dominantă creată prin operațiunea de concentrare nu ar implica Comunitatea mai mult decât oricare alte autorități, astfel încât operațiunea nu ar avea un efect substanțial. Decizia în litigiu (pct. 16, 18 și 98 din expunerea de motive) nu ar revendica pentru Comunitate o competență mai extinsă decât cea a Republicii Africa de Sud sau a oricărui alt stat terț, în special Japonia și Statele Unite, ci ar menționa doar că piețele implicate sunt mondiale, consumul european reprezintă aproape 20% din cererea mondială de platinoide (în medie 17% pentru platină) și că orice efect asupra piețelor mondiale s-a repercuta implicit asupra Comunității și

SEE. Aceste elemente ar fi insuficiente pentru caracterizarea competenței Comisiei, şi, în orice eventualitate, pentru a motiva decizia conform cerințelor din art. 190 din Tratat.

60. În această privință, cererea atât sectorială, cât şi geografică de platină şi rodiu la nivel mondial ar demonstra că Europa occidentală (incluzând Comunitatea), al cărei consum reprezenta în perioada 1991-1995 doar 17 – 22% din cererea mondială, ar fi foarte puțin afectată de o operațiune de concentrare efectuată în afara sa şi implicând-o mai puțin decât pe Japonia, unde consumul reprezenta în aceeaşi perioadă între 47 şi 51% din cererea mondială, sau America de Nord (inclusiv Statele Unite), unde consumul reprezenta în aceeaşi perioadă între 19 şi 21% din cererea mondială. Nivelul relativ scăzut al cotelor de piață [cca. (...)[1] % pentru platină şi (...) % pentru rodiu în 1994] şi cifrele de afaceri combinate [aproximativ (...) milioane ECU doar pentru platină în 1994] realizate, în Comunitate, în activitățile privind platina şi rodiul de către cele două întreprinderi interesate de operațiune ar confirma această analiză. În acest sens, determinarea dimensiunii comunitare a operațiunii ar impune, pentru calculul cifrei de afaceri a întreprinderilor implicate în sensul art. 5 din Regulamentul nr. 4064/89, luarea în calcul doar a noțiunii de societate sau de persoană juridică, iar nu şi a celei de întreprindere în sensul art. 85 şi 86 din Tratat (vezi decizia în litigiu, pct. 24, 34, 44, 56, 98, 100 şi 209 din expunerea de motive, precum şi tabelul 6 de la pct. 96).

61. În al treilea rând, fiind vorba de crearea unei poziții dominante de duopol pe piețele platinei şi rodiului, riscul evocat de Comunitate al unui coluziuni sau al unui comportament paralel între membrii oligopolului ar fi în principal de competența autorităților sud-africane din domeniul concurenței. Situația ar putea fi diferită dacă ar fi îndeplinite condițiile stabilite în Decizia Pasta de lemn. Or, prezentul dosar s-ar diferenția de dosarul în care s-a pronunțat decizia menționată, deoarece acesta din urmă nu privea o operațiune de concentrare realizată într-un stat terț, ci un acord asupra prețurilor care viza direct Comunitatea şi era pusă în aplicare în cadrul acesteia (vezi Decizia Pasta de lemn, pct. 13). Oricare ar fi fost situația, Comunitatea nu putea să-şi declare competența asupra unei operațiuni de concentrare, care ar fi putut fi sau nu fi de competența sa în temeiul tratatului, pe baza unui comportament viitor şi ipotetic al întreprinderilor active pe piața implicată.

---

[1] Date confidențiale nedezvăluite.

62. În ultimul rând, acordurile în litigiu ar fi făcut obiectul unei decizii a autorităţii sud-africane competente în domeniul concurenţei, Oficiul sud-african al concurenţei, la 22 august 1995. Această decizie ar fi admis că operaţiunea notificată nu ridica dificultăţi din punctul de vedere al politicii concurenţiale sud-africane. În consecinţă, operaţiunea în cauză ar fi conformă cu dreptului locului unde trebuia executată, astfel încât, dacă Comisia ar fi declarat-o nelegală, ar fi creat implicit un conflict de competenţe cu autorităţile sud-africane. În acest sens, ministrul sud-african delegat pentru Afaceri Externe ar fi expus clar îngrijorările sale în scrisoarea sa adresată Comisie la 19 aprilie 1996. Conflictul de competenţe ar izvorî din faptul că operaţiunea de concentrare ar constitui o modificare a structurii industriale a unui stat terţ, în speţă Republica Africa de Sud, ceea ce ar antrena consecinţe mai importante, atât pentru întreprinderile implicate, cât şi pentru economia statului în cauză, decât nişte simple acorduri. În consecinţă, revendicarea unei competenţe asupra unor astfel de modificări ar constitui o ingerinţă fundamentală în afacerile interne ale acestui stat.

63. În final, din impactul relativ moderat al operaţiunii de concentrare în Comunitate s-ar putea deduce absenţa oricărei justificări legale şi caracterul disproporţionat al revendicării de competenţă făcute de Comisie.

64. Comisia argumentează că dispune de două elemente esenţiale pentru fundamentarea competenţei sale. Primul ar fi principiul naţionalităţii, pe baza căruia ar fi competentă *ratione personae* să cunoască activităţile Lonrho, societate înfiinţată conform dreptului unui stat membru. Al doilea ar fi principiul teritorialităţii.

65. Cu titlu preliminar, Comisia observă că părţile la operaţiunea de concentrare au fost cele care i-au solicitat să examineze compatibilitatea operaţiunii lor cu piaţa comună şi SEE, notificând Comisiei acordul lor şi făcând din aprobarea acordului de către Comisie o condiţie prealabilă punerii sale în aplicare. În aceste condiţii, nici una dintre părţi nu ar putea să acţioneze ca şi cum nu problema nu ar fi fost voluntar supusă Regulamentului nr. 4064/89, fără să contrazică principiile *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* şi *venire contra factum proprium*.

66. Comisia critică argumentele reclamantei privind criteriul de localizare a activităţii economice vizate de operaţiunea de concentrare, precum şi criteriile şi modalităţile de punere în aplicare a competenţei sale în cadrul Regulamentului nr. 4064/89.

67. În ce priveşte localizarea activităţii economice vizate de către operaţiunea de concentrare, Comisia precizează că, dacă este de acord cu

analiza reclamantei conform căreia Regulamentul nr. 4064/89, precum şi art. 85 şi art. 86 din Tratat, au în vedere concurenţa în interiorul pieţei comune, Comisia nu trage aceeaşi concluzie şi în cauză. Întrucât decizia în litigiu se bazează pe considerentul că operaţiunea notificată, chiar dacă are loc în Africa de Sud sub forma unei regrupări a mijloacelor de producţie, ar fi pusă în aplicare în întreaga lume şi ar modifica structura concurenţială a pieţelor produselor implicate atât la nivel mondial, cât şi la nivel comunitar din pricina dimensiunii mondiale a pieţei geografice, ar fi greşit să se pretindă, aşa cum o face reclamanta, că decizia menţionată anterior nu are legătură cu reglementarea activităţilor economice pe teritoriul Comunităţii. În această privinţă, Comisia subliniază că, dacă este adevărat că părţile nu ar extrage platină în Comunitate, nu este mai puţin adevărat că o parte deloc neglijabilă a activităţilor lor se desfăşoară pe teritoriul comunitar.

68. Comisia îşi încadrează raţionamentul în cadrul deciziei Pasta de lemn şi al concluziilor Avocatului general, dl. Darmon, asupra acestei decizii, reamintind că tot ce era relevant în dosarul corespondent nu era atât localizarea întreprinderilor în cauză, cât efectul anticoncurenţial pe teritoriul Comunităţii. Ar trebui deci ca, în cazul de faţă, elementul important să nu fie localizarea întreprinderilor, ci modificarea structurii concurenţiale în cadrul pieţei comune. Această modificare nu ar viza, aşa cum ar lăsa să se înţeleagă reclamanta, extracţia şi afinarea produselor în cauză, ci piaţa de desfacere a platinei în Comunitate.

69. În ce priveşte criteriile şi modalităţile de punere în aplicare a competenţei internaţionale a Comunităţii în temeiul Regulamentului nr. 4064/89, Comisia susţine că decizia atacată este compatibilă cu soluţiile consacrate în Decizia Pasta de lemn, în care Curtea ar menţiona cele două elemente de comportament necesare: formarea acordului şi punerea sa în aplicare, pentru a observa mai apoi că acordul era pus în aplicare în interiorul pieţei comune. Or, concentrarea în litigiu ar fi pusă în aplicare în întreaga lume, modificând astfel structura concurenţială mondială. Competenţa Comisiei ar decurge deci din normele clasice privind competenţa internaţională, concluzie confirmată de faptul că vânzările mondiale ale LPD ar fi realizate prin intermediul Western Metal Sales, filiala belgiană a Lonrho, stabilită la Bruxelles.

70. În ce priveşte motivarea prezentată de reclamantă asupra efectului semnificativ şi imediat, Comisia apreciază că este nefondată, întrucât decizia în litigiu ar demonstra corect efectul semnificativ şi imediat asupra structurii concurenţei în cadrul pieţei comune şi al SEE.

71. În ce privește eventualitatea unui conflict de competență cu autoritățile sud-africane, concentrarea în speță ar avea puține efecte asupra situației concurenței în Africa de Sud, deoarece cererea de platină în această țară este foarte redusă. În aceste condiții, Comisia asimilează operațiunea propusă cu un cartel de export, care n-ar avea în principiu efecte asupra structurii concurenței din statele de origine ale întreprinderile participante și ale cărui efecte ar putea fi considerate chiar benefice de autoritățile din aceste state.

72. Guvernul german argumentează că Regulamentul nr. 4064/89 permite evaluarea compatibilității operațiunii notificate cu piața comună și SEE. Această analiză ar respecta atât principiile de drept internațional public, cât și jurisprudența Curții privind art. 85 din Tratat.

73. În primul rând, Regulamentul nr. 4064/89 ar stabili el însuși regimul de aplicare extrateritorială. O reglementare asupra conflictelor privind întreprinderile situate în afara Comunității ar reieși combinând motivul unsprezece și art. 1 alin. (2) lit. (b). Motivul unsprezece ar avea în vedere în special aplicarea, în cazul concentrărilor realizate de către întreprinderi care nu își domeniul principal de activitate în Comunitate, dar care desfășoară în Comunitate activități substanțiale, a criteriului stabilit în art. 1 alin. (2) lit. (b): realizarea în Comunitate a unei cifre totale de afaceri de peste 250 milioane de ECU de către cel puțin două dintre întreprinderile implicate în concentrare. Or, în speță, operațiunea îndeplinește pragul stabilit astfel, iar Comisia ar fi demonstrat adecvat în decizia sa consecințele concentrării asupra pieței comune.

74. În al doilea rând, în ce privește conformitatea acestei analize cu dreptul internațional public, guvernul german precizează că atât reglementarea privind conflictele inclusă în Regulamentul nr. 4064/89, cât și aplicarea sa în cauză ar satisface criteriile ce decurg din teoria efectelor, denumită altfel principiul teritorialității obiective. Realizarea în Comunitate a unei cifre de afaceri de cel puțin 250 de milioane de ECU de către fiecare dintre cele două întreprinderi implicate în operațiune ar constitui un element de conexiune adecvat. Elementele de fapt raportate de către Comisie în analiza impactului operațiunii asupra SEE ar confirma, în plus, că aplicarea extrateritorială a Regulamentului nr. 4064/89 este conformă cu dreptul internațional.

75. Sprijinind argumentele prezentate de Comisie în această privință, guvernul german remarcă, în al treilea rând, că interpretarea pe care o dă Regulamentului nr. 4064/89 nu este contrazisă de Decizia Pasta de lemn.

Aprecierea Tribunalului

76. Preliminar, trebuie respins argumentul Comisiei conform căruia, prin înştiinţarea Comisiei asupra acordului de concentrare în vederea examinării acestuia de către Comisie şi făcând din aprobarea Comisiei o condiţie prealabilă pentru punerea în aplicare a acordului, reclamanta s-ar fi supus voluntar competenţei Comisiei. Încălcarea obligaţiilor de notifycare şi suspendare prevăzute în art. 4 şi art. 7 din Regulamentul nr. 4064/89 pentru orice operaţiune de concentrare de dimensiune comunitară poate fi pedepsită, în temeiul art. 14, cu sancţiuni financiare severe. Notificarea sau suspendarea punerii în aplicare a acordului de concentrare nu poate fi interpretată ca o acceptare voluntară a competenţei Comunităţii de către reclamantă. De altfel, pentru a evalua această competenţă în privinţa unei operaţiuni de concentrare, Comisia trebuie, în prealabil, să poată examina operaţiunea în cauză, ceea ce justifică obligaţia de notificare impusă părţilor la concentrare. Această obligaţie nu determină preliminar competenţa Comisiei de a decide asupra concentrării în cauză.

77. În speţă, trebuie examinate două chestiuni. În primul rând trebuie să se verifice dacă domeniul de aplicare a Regulamentului nr. 4064/89 acoperă concentrările de tipul celei în cauză şi apoi, dacă răspunsul este afirmativ, trebuie să se verifice dacă aplicarea sa acestui tip de concentrări este contrară dreptului internaţional public privind competenţa statelor.

1. În ce priveşte evaluarea domeniului teritorial de aplicare a Regulamentului nr. 4064/89

78. În ce priveşte prima chestiune, trebuie reamintit că, potrivit art. 1, Regulamentul nr. 4064/89 se aplică tuturor operaţiunilor de concentrare de dimensiune comunitară, adică tuturor concentrărilor între întreprinderi care nu realizează individual peste două treimi din cifra lor totală de afaceri la nivel comunitar într-un singur stat membru, a căror cifră de afaceri totală combinată realizată la nivel mondial reprezintă o sumă de peste 5 miliarde de ECU şi a căror cifră totală de afaceri realizată individual în Comunitate de cel puţin două dintre ele reprezintă o sumă de peste 250 milioane de ECU.

79. Articolul 1 din Regulament nu impune, pentru ca o operaţiune de concentrare să fie considerată ca fiind de dimensiune comunitară, ca întreprinderile în cauză să fie stabilite în Comunitate şi nici ca activităţile de producţie care fac obiectul concentrării să se desfăşoare pe teritoriul Comunităţii.

80. În ceea ce priveşte criteriul cifrei de afaceri, trebuie să se constate că, potrivit pct. 13 din expunerea de motive a deciziei în litigiu, concentrarea în cauză este de dimensiune comunitară în sensul art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 4064/89. Întreprinderile implicate realizează pe plan mondial o cifră totală de afaceri de peste 10 miliarde de ECU, depăşind pragul de 5 miliarde prevăzut de Regulamentul nr. 4064/89. Rezultatele Gencor şi Lonrho pentru ultimul exercițiu demonstrează că fiecare dintre ele realizează o cifră de afaceri de peste 250 milioane de ECU în Comunitate. În final, Gencor şi Lonrho nu realizează individual peste două treimi din cifra lor totală de afaceri la nivel comunitar în interiorul unui singur stat membru.

81. În ce priveşte argumentele reclamantei excluzând aplicarea regulamentului în cazul concentrării în cauză, deduse din temeiurile juridice, precum şi din formularea expunerii de motive şi a dispozițiilor Regulamentului nr. 4064/89, acestea nu pot fi acceptate.

82. Temeiurile juridice ale Regulamentului nr. 4064/89 – art. 87 şi art. 235 din Tratat – şi mai specific dispozițiile pe care trebuie să le pună în aplicare – art. 3 lit. (g), art. 85 şi art. 86 din Tratat, precum şi pct. 1-5, 9 şi 11 din expunerea sa de motive subliniază doar necesitatea de a se asigura că şi concurența pe piața comună nu este denaturată, în special prin operațiuni de concentrare care conduc la crearea sau consolidarea unei poziții dominante. Ele nu exclud din domeniul de aplicare a regulamentului operațiunile de concentrare care, deşi vizează activități de extracție şi/sau producție în afara Comunității, au ca efect crearea sau consolidarea unei poziții dominante care are drept consecință obstrucționarea semnificativă a concurenței efective pe piața comună.

83. În particular, teza reclamantei nu este fondată pe finalul motivului 11 din Regulamentul nr. 4064/89.

84. Conform acestui motiv, „o concentrare este de dimensiune comunitară (...) dacă concentrările sunt realizate de către întreprinderi care nu îşi au domeniul principal de activitate în Comunitate, dar desfăşoară pe teritoriul său activități substanțiale".

85. Făcând astfel trimitere în termeni generali la noțiunea de activitate substanțială, regulamentul nu privilegiază, în vederea delimitării domeniului său teritorial de aplicare, activitățile de producție față de activitățile de vânzare. Dimpotrivă, prevăzând în art. 1 praguri cantitative bazate pe cifrele de afaceri mondiale şi comunitare ale întreprinderilor implicate, regulamentul acordă mai multă importanță activității de vânzare în interiorul pieței comune ca element de corelare a concentrării cu Comunitatea.

Or, faptul că Gencor şi Lonrho realizează vânzări semnificative în Comunitate (de o valoare de peste 250 milioane de ECU) nu este contestat.

86. Pertinenţa criteriului fondat pe localizarea activităţilor de producţie nu este, în plus, confirmat de motivul 30 sau de art. 24 din Regulamentul nr. 4064/89. Departe de a consacra un criteriu de delimitare a domeniului teritorial de aplicare a regulamentului, art. 24 din Regulament reglementează doar procedurile care trebuie urmate pentru a evita situaţiile în care state terţe nu acordă întreprinderilor comunitare un tratament comparabil celui oferit de Comunitate întreprinderilor din aceste state terţe în domeniul controlului concentrărilor.

87. Făcând trimitere la Decizia Pasta de lemn, reclamanta nu ar putea utiliza criteriul punerii în aplicare a unui acord în sprijinul interpretării pe care o dă domeniului teritorial de aplicare a Regulamentului nr. 4064/89. Criteriul punerii în aplicare a unui acord ca element de stabilire a legăturii dintre acord şi teritoriul comunitar, nu numai că nu vine în sprijinul punctului de vedere a reclamantei, ci îl şi elimină. Conform Deciziei Pasta de lemn, criteriul punerii în aplicare a acordului este îndeplinit prin simpla vânzare în Comunitate, independent de localizarea sursei de aprovizionare şi a instalaţiilor de producţie. Iar faptul că Gencor şi Lonrho realizau vânzări în Comunitate înainte de concentrare şi ar fi continuat să o facă după concentrare nu este contestat.

88. În aceste condiţii, aplicând în cauză Regulamentul nr. 4064/89 unei propuneri de concentrare notificat de întreprinderi având sediul social şi desfăşurând activităţile lor de extracţie şi producţie în afara Comunităţii, Comisia nu a evaluat greşit domeniul teritorial de aplicare a Regulamentului nr. 4064/89.

2. În ce priveşte compatibilitatea deciziei atacate cu dreptul internaţional public

89. Ca urmare a acordului de concentrare, raporturile concurenţiale existente anterior între Implats şi LPD, în special în ce priveşte vânzările lor în Comunitate, ar fi fost eliminate. Astfel structura concurenţei în cadrul pieţei comune ar fi fost modificată, deoarece în loc de trei furnizori sud-africani de platinoide, ar fi rămas doar doi. Punerea în aplicare a concentrării propuse ar fi antrenat nu doar fuzionarea activităţilor de extracţie şi producţie de platinoide desfăşurate de părţi în Africa de Sud, dar şi fuzionarea activităţilor lor de comercializare în întreaga lume şi în special în Comunitate, unde Implats şi LPD realizau vânzări deloc neglijabile.

90. Trebuie menţionat că, dacă este previzibil că o concentrare propusă va avea un efect imediat şi semnificativ în Comunitate, aplicarea regulamentului este justificată din punctul de vedere al dreptului internaţional public.

91. În acest sens, din decizia în litigiu reiese că rezultatul operaţiunii ar fi fost crearea unei poziţii dominante duopoliste a Amplats şi Implats/LPD pe pieţele platinei şi rodiului şi, ca urmare, obstrucţionarea semnificativă a unei concurenţe efective în cadrul pieţei comune, în sensul art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89.

92. Prin urmare, trebuie să se verifice dacă cele trei criterii ale efectului imediat, semnificativ şi previzibil sunt reunite în cauză.

93. În ce priveşte în special criteriul efectului imediat, expresia „pe termen mediu" utilizată la pct. 206 şi 210 din expunerea de motive a deciziei atacate în privinţa creării unei poziţii dominante duopoliste este, contrar afirmaţiei reclamatei, lipsită de ambiguitate. Ea face în mod clar trimitere la termenul prevăzut pentru epuizarea stocurilor ruse, ceea ce ar permite crearea unei poziţii dominante duopoliste pentru Amplats şi Implats/LPD pe pieţele mondiale de platină şi rodiu şi astfel, crearea unei poziţii dominante duopoliste în Comunitate, considerată ca parte semnificativă a acestor pieţe mondiale.

94. Această poziţie dominantă nu ar depinde, aşa cum susţine reclamanta, de comportamentul viitor al întreprinderii rezultate din concentrare şi de comportamentul societăţii Amplats, ci ar rezulta în special din însăşi caracteristicile pieţei şi din modificarea structurii acesteia. Făcând trimitere la comportamentul viitor al membrilor duopolului, reclamanta nu face distincţie între eventualele abuzuri de poziţia dominantă pe care membrii duopolului le-ar putea comite într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, fenomen care ar putea sau nu ar putea fi controlat prin intermediul art. 85 şi/sau art. 86 din Tratat, şi modificarea structurii întreprinderilor şi a pieţei care ar decurge din concentrare. Într-adevăr, existenţa unui comportament abuziv nu este neapărat consecinţa imediată a concentrării, întrucât depinde de deciziile pe care membrii duopolului le pot adopta sau nu pe viitor. Totuşi, crearea condiţiilor care ar face acest gen de comportament nu numai posibil, ci şi rezonabil din punct de vedere economic, ar fi consecinţa directă şi imediată a concentrării, având în vedere că aceasta ar fi obstrucţionat semnificativ concurenţa efectivă existentă pe piaţă, prin modificarea durabilă a structurii pieţelor implicate.

95. Prin urmare, concentrarea ar fi produs un efect imediat în Comunitate.

96. În ce priveşte criteriul efectului semnificativ, trebuie arătat că, aşa cum se precizează la pct. 297 de mai jos, Comisia a demonstrat conform dispoziţiilor legale că concentrarea ar fi creat o poziţie dominantă duopolistă durabilă pe pieţele mondiale ale platinei şi rodiului.

97. Reclamanta nu poate susţine că concentrarea nu ar avea un efect semnificativ în Comunitate datorită nivelului scăzut al vânzărilor şi al cotei de piaţă a părţilor în SEE. În timp ce nivelul vânzărilor în Europa Occidentală (20% din cererea mondială) şi cota de piaţă a entităţii rezultate din concentrare în Comunitate [(...) % pe piaţa platinei] justificau deja suficient competenţa Comunităţii în privinţa concentrării, impactul potenţial al concentrării se dovedea mult superior celui reprezentat de cifrele corespondente. Întrucât concentrarea ar fi condus la crearea unei poziţii dominante duopoliste pe pieţele mondiale ale platinei şi rodiului, este evident că vânzările în Comunitate, potenţial afectate de concentrare, le-ar fi inclus nu doar pe cele ale întreprinderii Implats/LPD, ci şi pe cele ale Amplats (cca. 35 – 50 %), ceea ce ar fi reprezentat o cotă substanţială din vânzările de platină şi rodiu în Europa Occidentală şi o cotă combinată de piaţă a Implats/LPD şi Amplats mult mai mare [cca. (...) – 65 %].

98. În sfârşit, nu poate fi admis argumentul reclamantei conform căruia crearea poziţiei dominante prevăzute de Comisie în decizia atacată nu ar implica Comunitatea mai mult decât orice altă entitate competentă şi chiar ar implica Comunitatea la un nivel mai redus decât pe celelalte. Faptul că, în contextul pieţei mondiale, alte părţi din lume ar fi fost afectate de către concentrare nu ar putea împiedica Comunitatea să-şi exercite controlul asupra unei operaţiuni de concentrare afectând substanţial concurenţa în interiorul pieţei comune prin crearea unei poziţii dominante.

99. Prin urmare, argumentele prin care reclamanta contestă existenţa unui efect substanţial al operaţiunii de concentrare în Comunitate trebuie respinse.

100. În ce priveşte criteriul efectului previzibil, din cele de mai sus reiese că era previzibil faptul că crearea unei poziţii dominante duopoliste pe piaţa mondială ar avea de asemenea ca efect obstrucţionarea semnificativă a concurenţei în Comunitate, parte integrantă a acestei pieţe.

101. Rezultă că aplicarea Regulamentului nr. 4064/89 în cazul concentrării propuse era conformă cu dreptul internaţional public.

102. În continuare trebuie să se analizeze dacă exercitarea acestei competenţe de către Comunitate a încălcat principiul neintervenţiei şi principiul proporţionalităţii.

103. În ce priveşte argumentul reclamantei potrivit căruia Comunitatea ar fi trebuit, în temeiul unui principiu al neintervenţiei, să nu inter-

zică concentrarea, pentru a evita un conflict de competenţe cu autorităţile sud-africane, acesta trebuie respins, fără a fi necesar să se analizeze existenţa unei asemenea reglementări în dreptul internaţional. În acest sens, este suficient să se constate că nu exista un conflict între comportamentul impus de guvernul sud-african şi cel impus de Comunitate, întrucât, în scrisoarea lor din 22 august 1995, autorităţile sud-africane competente în domeniul concurenţei s-au limitat la a arăta că acordurile de concentrare nu ridicau probleme în domeniul politicii concurenţiale, fără a impune încheierea unor astfel de acorduri (vezi, în acest sens, hotărârea „Pasta de lemn", pct. 20).

104. În această privinţă, în scrisoarea sa din 19 aprilie 1996, guvernul sud-african, fără a pune în discuţie competenţa Comunităţii de a se pronunţa asupra concentrării în cauză, în primul rând şi-a exprimat doar o preferinţă generală, ţinând seama de importanţa strategică a exploatărilor miniere în Africa de Sud, pentru intervenţii ad hoc în cazuri specifice de coluziune, fără a face precizări asupra meritelor industriale sau de altă natură ale operaţiunii de concentrare propuse între Gencor şi Lonrho. Guvernul sud-african şi-a exprimat apoi punctul de vedere conform căruia concentrarea propusă ar putea să nu obstrucţioneze concurenţa, ţinând seama de puterea economică a Amplats, de existenţa altor surse de aprovizionare cu platinoide şi de posibilităţile de intrare pe piaţa sud-africană a altor producători prin intermediul acordării de noi concesiuni de exploatare.

105. În sfârşit, nici reclamanta şi, de altfel, nici guvernul sud-african, în scrisoarea sa din 19 aprilie 1996, nu au arătat, dincolo de simple declaraţii de principiu, modul în care concentrarea propusă ar afecta interesele vitale ale economiei şi/sau comerţului Republicii Africa de Sud.

106. În ce priveşte argumentul potrivit căruia Comunitatea nu ar putea să se declare competentă asupra unei operaţiuni de concentrare pe baza unui comportament viitor şi ipotetic, mai exact un comportament paralel al întreprinderilor active pe piaţa în cauză, care ar putea să fie sau să nu fie de competenţa Comunităţii în temeiul Tratatului, trebuie arătat, aşa cum s-a subliniat mai sus în cadrul analizei efectului imediat al concentrării, că dacă eliminarea riscului unor comportamente abuzive în viitor poate constitui o îngrijorare legitimă a oricărei autorităţi competente în domeniul concurenţei, scopul principal al controlului concentrărilor la nivel comunitar este de a se asigura că fenomenele de restructurare a întreprinderilor nu conduc la crearea unor poziţii de putere economică care ar putea obstrucţiona semnificativ concurenţa efectivă pe piaţa comună. Competenţa comunitară este fundamentată deci, în primul rând, pe nevoia de a evita crearea unor structuri de piaţă care ar putea crea sau

consolida o poziție dominantă și nu pe necesitatea de a controla direct eventuale abuzuri de poziția dominantă.

107. În consecință, nu este necesar să se stabilească dacă scrisoarea din 22 august 1995 a Oficiului sud-african al concurenței reprezenta o luare definitivă de poziție asupra concentrării, dacă guvernul sud-african era sau nu o autoritate responsabilă pentru problemele de concurență, și, în final, domeniul de aplicare a dreptului sud-african al concurenței. Prin urmare, nu trebuie să se dea câștig de cauză cererii privind luarea de măsuri de organizare a procedurii sau de instrucție, formulată de către reclamantă în scrisoarea sa din 3 decembrie 1996.

108. În aceste condiții, decizia Comisiei nu este contrară nici Regulamentului nr. 4064/89, nici reglementărilor de drept internațional public invocate de către reclamantă.

109. Din aceleași motive trebuie respinsă excepția de nelegalitate invocată, în baza art. 184 din Tratat, împotriva Regulamentului 4064/89, prin faptul că acesta ar atribui Comisiei competența asupra concentrării dintre Gencor și Lonrho.

110. În ce privește motivarea, în decizia în litigiu, a competenței Comisiei de a aplica regulamentul în cazul concentrării, trebuie constatat că explicațiile de la pct. 4, 13-18, 204-206, 210 și 213 din expunerea de motive a deciziei atacate sunt conforme cu obligațiile ce revin Comisiei, în temeiul art. 190 din Tratat, de a-și motiva deciziile astfel încât să dea instanței comunitare posibilitatea de a-și exercita controlul jurisdicțional, să dea părților posibilitatea de a-și apăra drepturile și să permită oricărei părți interesate să cunoască condițiile în care Comisia a pus în aplicare Tratatul și normele sale de aplicare.

111. Prin urmare, cele două motive de nulitate analizate trebuie respinse, fără a fi necesar să se admită cererea privind luarea de măsuri de organizare a procedurii sau de instrucție formulate de reclamantă în scrisoarea sa din 3 decembrie 1996.

II – În ce privește încălcarea art. 2 din Regulamentul nr. 4064/89, Comisia neavând competența de a împiedica operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă colectivă, pe de o parte, și încălcarea art. 190 din Tratat, pe de altă parte

Argumentele reclamantei

112. Reclamanta susține că Regulamentul nr. 4064/89 nu permite interzicerea creării sau consolidării unei poziții dominante colective.

113. Analiza textului Regulamentului nr. 4064/89 ar arăta că noțiunea de dominare colectivă este exclusă din domeniul său de aplicare. Spre deosebire de art. 86 din Tratat, art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89 nu ar menționa deloc noțiunea de poziție dominantă colectivă. Comisia nu ar avea deci competența de a interzice o concentrare din acest motiv.

114. În plus, motivul cincisprezece din Regulamentul nr. 4064/89, conform căruia există o indicație a compatibilității în special atunci când cota de piață a întreprinderilor implicate nu depășește 25%, ar sugera că regulamentul menționat exclude posibilitatea de a interzice o operațiune de concentrare pe motiv că aceasta creează o poziție dominantă colectivă. Pe piețele oligopoliste, o operațiune de concentrare între doi dintre operatori ar putea să nu ducă la apariția unei entități fuzionate care să dispună de o cotă de peste 25%. Or, participanții la presupusa dominare colectivă care nu ar fi părți la operațiunea de concentrare nu ar putea fi considerați ca „întreprinderi implicate" în sensul Regulamentului nr. 4064/89.

115. Făcând trimitere la lucrările de pregătire, reclamanta arată că problema poziției dominante colective a fost dezbătută la adoptarea Regulamentului nr. 4064/89. Faptul că acesta nu reglementează oligopolurile nu ar fi rezultatul unei scăpări, ci o omisiune deliberată, în măsura în care statele membre care făceau parte din Consiliu nu ar fi ajuns la un acord asupra acestei chestiuni. În acest context, ar fi inoportun și inutil ca Regulamentul nr. 4064/89 să fie interpretat într-un mod inconciliabil cu rezultatul intenselor negocieri purtate în cadrul Consiliului la adoptarea sa.

116. În Regatul Unit, Germania și Franța, dispozițiile privind controlul operațiunilor de concentrare reglementează în mod specific dominarea colectivă, dar acesta nu ar fi și cazul Regulamentului nr. 4064/89. Aceste sisteme prevăd, în plus, o procedură specială care implică toate societățile presupuse a face parte din oligopol.

117. Interpretarea art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89 astfel încât să includă și noțiunea de poziție dominantă colectivă ar crea două probleme juridice speciale prin încălcarea principiilor fundamentale din Tratat: principiul siguranței juridice și drepturile procedurale ale terților.

118. O astfel de interpretare ar fi incompatibilă cu principiul siguranței juridice având în special în vedere sancțiunile care pot fi impuse întreprinderilor în cadrul Regulamentului nr. 4064/89.

119. În ceea ce privește drepturile procedurale ale terților, reclamanta afirmă că, dacă în practică Comisia se consultă în cadrul procedurii cu terții care operează pe piața în cauză și îi autorizează pe aceștia să-și prezinte observațiile și să asiste la audiere, terții în cauză nu beneficiază de aceleași

drepturi şi de acelaşi tratament ca şi întreprinderile care sunt implicate în operaţiunea de concentrare, ceea ce ar demonstra că Regulamentul nr. 4064/89 nu permite reglementarea situaţiilor de dominare colectivă.

120. Ar fi importantă aplicarea strictă a Regulamentului nr. 4064/89 în cazul în care operaţiunile de concentrare implică doar activităţi desfăşurate pe teritoriul unui stat terţ, în special în cazul în care guvernul statului în cauză, în cauză guvernul sud-african, insistă asupra necesităţii de a controla coluziunea la apariţia acesteia şi nu ca anticipaţie.

121. Reclamanta arată că, în Decizia Comisiei 92/553/CEE din 22 iulie 1992 privind o procedură în temeiul Regulamentului nr. 4064/89 (dosarul nr. IV/M.190 – Nestlé/Perrier) (J. Of. L 356, p. 1, în continuare „Decizia Nestlé/Perrier"), Comisia a interpretat art. 2 din Regulamentul nr. 4064/89 în sensul că absenţa unui control asupra operaţiunilor de concentrare care conduc la crearea şi/sau consolidarea unei poziţii dominante colective ar risca să pericliteze obiectivul fundamental de a asigura o concurenţă nedenaturată pe piaţa internă, obiectiv prevăzut de art. 3 lit. (g) din Tratat. Conform reclamantei, Comisia ar fi admis în Al 16-lea Raport asupra politicii concurenţiale că nu exista acest risc. În acest raport instituţia ar fi considerat că poate controla comportamentele abuzive ale întreprinderilor aflate în poziţii dominante colective prin intermediul art. 86 din Tratat. În orice eventualitate, competenţele Comisiei ar fi definite în cauză de Regulamentul nr. 4064/89 şi nu de un obiectiv de politică generală vizând prevenirea apariţiei unor comportamente potenţial restrictive. Astfel, Comisia ar fi competentă doar în cazul în care operaţiunea de concentrare creează sau consolidează o poziţie dominantă, obstrucţionând astfel o concurenţă efectivă, şi nu în cazul în care ea ar putea doar să obstrucţioneze o situaţie de concurenţă efectivă.

122. În final, aplicarea regulamentului în cazul unei operaţiuni de concentrare care ar conduce la crearea unei poziţii dominante colective fără nici o motivare privind baza juridică care ar justifica o astfel de soluţie ar constitui o încălcare a art. 190 din Tratat.

Aprecierea Tribunalului

123. Articolul 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89 prevede:

„Operaţiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziţie dominantă având drept consecinţă limitarea semnificativă a unei concurenţe efective pe piaţa comună sau o parte substanţială a acesteia trebuie declarate incompatibile cu piaţa comună."

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

124. Trebuie deci să se stabilească dacă expresia „care creează sau consolidează o poziție dominantă" vizează doar crearea sau consolidarea unei poziții dominante individuale sau se referă de asemenea la crearea sau consolidarea unei poziții dominante colective, deținute de două sau mai multe întreprinderi.

125. Din formularea art. 2 din Regulament nu se poate deduce că intră sub incidența regulamentului doar operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă individuală, adică o poziție dominantă deținută doar de părțile la concentrare. Întrucât vizează „operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă", art. 2 din Regulament nu exclude în sine posibilitatea de a aplica regulamentul în cazuri în care operațiunile de concentrare conduc la crearea sau consolidarea unei poziții dominante colective, adică o poziție de dominare deținută de participanții la concentrare împreună cu una sau mai multe întreprinderi neimplicate în această concentrare (hotărârea Franța ş.a./Comisia, menționată anterior).

126. Reclamanta nu este îndreptățită să susțină că, întrucât alte sisteme naționale includeau, în momentul adoptării Regulamentului nr. 4064/89, dispoziții vizând controlul asupra concentrărilor care conduc la crearea sau consolidarea unei poziții dominante colective, opțiunea deliberată a Consiliului de a nu prevedea o astfel de dispoziție în cadrul regulamentului înseamnă neapărat că acesta nu reglementează situațiile de dominare colectivă. Alegerea unei formulări neutre precum cea din art. 2 alin. (3) din Regulament nu exclude *a priori* din domeniul său de aplicare crearea sau consolidarea unei poziții dominante colective.

127. În final, trebuie să se arate că, independent de nivelul lor de precizie, legislațiile naționale care, anterior intrării în vigoare a Regulamentului nr. 4064/89, erau aplicabile creării şi consolidării unei poziții dominante colective nu mai sunt aplicabile acestui gen de concentrări, în conformitate cu art. 21 alin. (2) din Regulamentul menționat. Dacă am urmări argumentația reclamantei, ar trebui să admitem că toate statele membre care aplicau sistemele lor de control al concentrărilor în cazul creării sau consolidării unei poziții dominante colective, mai exact Republica Franceză, Republica Federală Germania şi Regatul Unit, ar fi renunțat la acest tip de control asupra operațiunilor de concentrare de dimensiune comunitară. Or, în lipsa unor indicații clare în acest sens, nu se poate presupune că aceasta era voința statelor membre.

128. În ceea ce priveşte argumentele reclamantei privind lucrările pregătitoare, Tribunalul estimează că, la interpretarea unui act legislativ,

trebuie acordată mai puţină importanţă poziţiilor susţinute la elaborarea sa de către unul sau altul dintre statele membre decât formulării şi obiectivelor actului în cauză.

129. Lucrările pregătitoare nu pot fi considerate ele însele ca o exprimare clară a intenţiilor autorilor Regulamentului nr. 4064/89 asupra extinderii expresiei „poziţie dominantă". În aceste condiţii, ele nu pot oferi indicaţii utile pentru interpretarea noţiunii controversate (hotărârea Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior, şi hotărârea citată).

130. În orice eventualitate, faptul că, după adoptarea regulamentului, anumite state membre, în special Republica Franceză, ar fi contestat aplicabilitatea regulamentului în cazul poziţiilor dominante colective nu ar putea însemna că acesta nu reglementează acest gen de ipoteze. Statele membre nefiind obligate să respecte poziţiile pe care le-ar fi acceptat în momentul deliberărilor din cadrul Consiliului, nu se poate exclude posibilitatea ca unul dintre acestea să-şi fi schimbat punctul de vedere după adoptarea unui act legislativ sau să decidă să ridice problema legalităţii acestuia în faţa instanţei comunitare.

131. În consecinţă, este necesară interpretarea sistematică a Regulamentului nr. 4064/89 şi în special a art. 2.

132. Trebuie analizat argumentul reclamantei conform căruia alcătuirea regulamentului ar exclude aplicarea acestuia în cazul situaţiilor de dominare colectivă. În acest sens, reclamanta susţine că trimiterea la pragul de 25%, făcută în motivul cincisprezece din Regulamentul nr. 4064/89, pare să excludă aplicarea regulamentului în cazul poziţiilor dominante colective.

133. Motivul cincisprezece în cauză prevede:

„(...) operaţiunile de concentrare care, datorită cotei limitate de piaţă a întreprinderilor implicate, nu ar putea obstrucţiona o concurenţă efectivă, pot fi presupuse a fi compatibile cu piaţa comună; (...) fără a aduce atingere art. 85 şi art. 86 din Tratat, o astfel de indicaţie există în special dacă cota de piaţă a întreprinderilor implicate nu depăşeşte 25% nici pe piaţa comună, nici într-o parte substanţială a acesteia."

134. După cum susţine în mod corect Comisia, această trimitere la pragul de 25% pentru cota de piaţă nu poate justifica o interpretare restrictivă a regulamentului. În măsura în care pieţele oligopoliste în cadrul cărora una dintre întreprinderile aflate în poziţie dominantă colectivă deţine mai puţin de 25% sunt relativ rare, această indicaţie nu este natură a elimina din domeniul de aplicare a regulamentului cazurile de dominare colectivă. Pieţele oligopoliste în cadrul cărora întreprinderile în poziţie dominantă deţin cote de piaţă de peste 25% sunt mai frecvente.

Astfel, structurile de piaţă cele mai favorabile apariţiei unor comportamente oligopoliste sunt cele caracterizate în special prin prezenţa a doi, trei sau patru furnizori care deţin fiecare aproximativ aceeaşi cotă de piaţă, de exemplu doi furnizori care deţin câte 40% din piaţă, trei furnizori care deţin câte 25-30% din piaţă sau patru furnizori care deţin câte cca. 25% din piaţă. Or, toate aceste configuraţii sunt compatibile cu pragul de 25% prevăzut în motivul cincisprezece din regulament.

135. Mai mult, acest pragraf este menţionat doar cu titlu orientativ, după cum precizează de altfel chiar motivul cincisprezece, şi nu este reluat în dispozitivul regulamentului (hotărârea Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior).

136. Prin urmare, interpretarea art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89 în lumina motivului cincisprezece nu ar putea justifica argumentul reclamantei conform căruia regulamentul nu ar fi aplicabil poziţiilor dominante colective.

137. Trebuie analizat în continuare argumentul reclamantei bazat pe principiul siguranţei juridice şi al dreptului la apărare.

138. Conform reclamantei, având în vedere în special sancţiunile care sunt aplicate întreprinderilor în cadrul Regulamentului nr. 4064/89, forţarea interpretării normale a art. 2 alin. (3) din regulament pentru a extinde domeniul de aplicare la situaţiile de dominare colectivă ar fi incompatibilă cu principiul siguranţei juridice.

139. Or, chestiunea care se pune în cadrul petitului analizat este exact de a determina dacă interpretarea corectă a regulamentului este cea efectuată de Comisie. Dacă acesta este cazul, decizia este legală din acest punct de vedere, iar principiul siguranţei juridice nu este încălcat. Dacă, dimpotrivă, interpretarea exactă a regulamentului este cea prezentată de reclamantă, decizia este nulă din cauza nerespectării dispoziţiilor privind competenţa, caz în care nu este necesară o hotărâre asupra unei eventuale încălcări a principiului siguranţei juridice.

140. Prin urmare, cererea reclamantei este inadmisibilă.

141. În ce priveşte respectarea dreptului la apărare, trebuie reamintit că art. 18 din Regulamentul nr. 4064/89 prevede:

„1. Înainte de a adopta deciziile prevăzute în art. 7 alin. (2) şi (4) şi art. 8 alin. (2) parag. 2 şi alin. (3), (4) şi (5), precum şi în art. 14 şi art. 15, Comisia dă persoanelor, întreprinderilor şi asociaţiilor de întreprinderi interesate posibilitatea de a-şi face cunoscut punctul de vedere asupra obiecţiilor aduse împotriva lor, în toate etapele procedurii, până la consultarea comitetului consultativ.

(...)

3. Deciziile Comisiei se bazează doar pe obiecțiile asupra cărora părțile interesate şi-au putut expune observațiile. Dreptul la apărare al părților interesate este pe deplin asigurat pe perioada de derulare a procedurii. Accesul la doar este permis cel puțin părților direct interesate, respectând în acelaşi timp interesul legitim al întreprinderilor de păstrare a confidențialității asupra secretelor lor de afaceri.

4. În măsura în care Comisia sau autoritățile competente ale statelor membre consideră că este necesar, ele pot să audieze de asemenea alte persoane fizice sau juridice. Dacă persoane fizice sau juridice care dovedesc un interes suficient, în special membri ai unor organisme de administrare sau de conducere ale întreprinderilor implicate sau reprezentanți recunoscuți ai muncitorilor acestor întreprinderi, solicită să fie audiate, cererea lor este acceptată."

142. Contrar celor susținute de reclamantă, acest dispoziții nu exclud *a priori* posibilitatea ca membrii oligopolului care nu sunt părți la concentrare să beneficieze de aceleaşi drepturi ca şi întreprinderile participante la concentrarea în cauză.

143. Gradul de protecție al dreptului la apărare al unei anumite întreprinderi depinde, conform prevederilor art. 18 din Regulament, doar de caracterizarea acesteia ca întreprindere interesată, ca parte direct interesată sau ca terț având un interes suficient, chestiune care depinde, la rândul său, de posibilitatea ca întreprinderea în cauză să fie afectată negativ de decizia pe care Comisia intenționează să o adopte. Astfel, dacă întreprinderile membre ale oligopolului, dar care nu participă la concentrare ar putea fi considerate ca părți direct interesate de decizia Comisiei, ele ar beneficia de aceleaşi drepturi procedurale ca şi întreprinderile participante la concentrare.

144. În schimb, dacă decizia Comisiei nu ar fi de natură a afecta negativ întreprinderile neparticipante la concentrare, acestea ar avea dreptul de a fi audiate în măsura în care ele ar justifica un interes suficient, conform art. 18 alin. (4) din Regulamentul nr. 4064/89, ceea ce ar fi conform cu jurisprudența Curții şi a Tribunalului în domeniul drepturilor procedurale ale terților.

145. Presupunând chiar că şi constatarea de către Comisiei a creării sau consolidării, prin operațiunea de concentrare propusă, a unei poziții dominante colective a întreprinderilor implicate şi a unei terțe întreprinderi ar putea ea însăşi să aibă efecte negative asupra acesteia din urmă, trebuie reamintit că respectarea dreptului la apărare în orice procedură

care ar putea conduce la un act afectând negativ o anumită persoană constituie un principiu fundamental al dreptului comunitar care trebuie asigurat chiar în absenţa oricărei reglementări privind procedura (vezi, în acest sens, hotărârile Curţii din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia, C-85/76, din 24 octombrie 1996, Comisia/Lisrestal ş.a., C-32/95 P, şi Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior).

146. În prezenţa unui astfel de principiu, faptul că legiutorul comunitar nu a prevăzut în cadrul regulamentului, în mod expres, o procedură care să garanteze dreptul la apărare al întreprinderilor terţe presupuse a deţine o poziţie dominantă colectivă împreună cu întreprinderile implicate în concentrare nu poate fi considerat o probă decisivă a inaplicabilităţii regulamentului menţionat în cazul poziţiilor dominante colective (hotărârea Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior, pct. 175).

147. Prin urmare, petitul privind drepturile procedurale ale terţilor nu poate fi admis.

148. Întrucât interpretările literală, istorică şi sistematică a regulamentului, în special a art. 2, nu permit o evaluare exactă a sferei sale de aplicare în privinţa poziţiei dominante vizate, reglementarea în cauză trebuie interpretată teleologic, având în vedere scopul său (vezi, în acest sens, hotărârile Curţii din 7 februarie 1979, Olanda/Comisia, C-11/76, 5 decembrie 1996, Merck şi Beecham, C-267/95 şi C-268/95, şi Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior).

149. În această privinţă, aşa cum rezultă din primele sale cinci motive, regulamentul îşi fixează ca obiectiv principal, în vederea îndeplinirii obiectivelor Tratatului, în special ale art. 3 lit. (f), devenită art. 3 lit. (g) în urma intrării în vigoare a Tratatului privind UE, de a se asigura că procesul de restructurarea întreprinderilor ca urmare a realizării pieţei interne nu creează un prejudiciu durabil concurenţei. Astfel, motivul 5 din Regulamentul nr. 4064/89 subliniază în final că „dreptul comunitar trebuie în consecinţă să includă dispoziţii aplicabile operaţiunilor de concentrare care ar putea obstrucţiona semnificativ o concurenţă efectivă pe piaţa comună sau o parte substanţială a acesteia" (vezi, în acest sens, hotărârea Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior).

150. Dealtfel, din motivele 6, 7, 10 şi 11 din acelaşi regulament reiese că acesta, spre deosebire de art. 85 şi art. 86 din Tratat, este destinat a se aplica tuturor operaţiunilor de concentrare de dimensiune comunitară în măsura în care acestea riscă, din cauza efectului lor asupra structurii concurenţei în Comunitate, să se dovedească incompatibile cu regimul de concurenţă nedenaturată avut în vedere de Tratat (hotărârea Franţa ş.a./Comisia, menţionată anterior).

151. Or, o operațiune de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă a părților implicate împreună cu o parte terță față de operațiune ar putea să se dovedească incompatibilă cu regimul de concurență nedenaturată prevăzut de Tratat. Prin urmare, dacă s-ar admite că doar operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă a părților la concentrare sunt vizate de regulament, obiectivul acestuia, dedus din motivele menționate anterior, ar fi parțial nerealizabil. Acest regulament ar fi astfel privat de o parte semnificativă a efectului său util, fără ca acest lucru să fie necesar din punctul de vedere al economiei generale a sistemului comunitar de control al concentrărilor. (hotărârea Franța ş.a./Comisia, menționată anterior).

152. Argumentele privind, pe de o parte, faptul că regulamentul ar putea fi aplicat în cazul unor operațiuni de concentrare între întreprinderi care nu îşi au centrul principal de activitate în Comunitate şi, pe de altă parte, posibilitatea Comisiei de a putea eventual să controleze comportamentul restrictiv al membrilor unui oligopol prin intermediul art. 86 din Tratat, nu sunt de natură a pune în discuție aplicabilitatea regulamentului în cazuri de dominare colectivă rezultată dintr-o operațiune de concentrare.

153. Pentru primul dintre aceste argumente, trebuie arătat că aplicabilitatea regulamentului în cazul pozițiilor dominante colective nu depinde de domeniul său teritorial de aplicare.

154. În ce priveşte posibilitatea de a aplica art. 86 din Tratat, aceasta nu permite să se considere că regulamentul nu se aplică unei dominări colective, întrucât acelaşi raționament ar fi corect şi în privința situațiilor de dominare individuală, ceea ce ar conduce la concluzia că regulamentul nu este necesar.

155. În plus, întrucât art. 86 din Tratat permite doar controlul asupra consolidării unei poziții dominante şi nu şi asupra creării acestui tip de situații (hotărârea Europemballage şi Continental Can/Comisia, menționată anterior, pct. 26), inaplicabilitatea regulamentului în cazul concentrărilor ar conduce la crearea unei lacune în sistemul comunitar de control al concentrărilor, putând compromite buna funcționare a pieței comune.

156. Din cele de mai sus reiese că pozițiile dominante nu sunt excluse din domeniul de aplicare a Regulamentului nr. 4064/89, aşa cum a hotărât şi Curtea, ulterior audierii din 18 februarie 1998, în hotărârea Franța ş.a./Comisia, menționată anterior (pct. 178).

157. Prin urmare, Comisia nu era obligată să introducă vreo motivare în textul deciziei privind aplicabilitatea regulamentului în cazul pozițiilor de dominare colectivă, întrucât îşi exprimase deja punctul de vedere

asupra acestui subiect atât în rapoartele anuale privind politica concurenţială, cât şi în alte cazuri de concentrare, în special în Decizia Nestlé/Perrier. Astfel, petitul privind încălcarea obligaţiei de motivare prevăzute în art. 190 din Tratat nu este întemeiat.

158. Prin urmare, considerentele analizate trebuie respinse.

III – În ce priveşte considerentul încălcării art. 2 din Regulamentul nr. 4064/89, întrucât Comisia ar fi constatat în mod nejustificat că concentrarea în cauză ar crea o poziţie dominantă colectivă, pe de o parte, şi al încălcării art. 190 din Tratat, pe de altă parte

A – Decizia atacată

159. Pentru a conchide că ar fi creată o poziţie dominantă colectivă a Implats/LPD şi Amplats, care ar putea obstrucţiona semnificativ concurenţa pe piaţa comună (pct. 219 din expunerea de motive a deciziei în litigiu), Comisia a constatat în special că (pct. 74-214 din expunerea de motive):

- cu toate că platinoidele (platină, paladiu, rodiu, iridiu, ruteniu şi osmiu) se găsesc, în stare naturală, în acelaşi zăcământ, acestea nu sunt interschimbabile într-o măsură suficientă pentru a se considera că formează o singură piaţă de produse şi, în consecinţă, fiecare platinoid în parte constituie o piaţă de produs;

- platinoidele constituie bunuri de valoare ridicată vândute în întreaga lume în aceleaşi condiţii şi, prin urmare, există o piaţă mondială integrată pentru fiecare platinoid;

- pieţele platinei şi rodiului se caracterizează printr-o omogenitate a produsului, o mare transparenţă a pieţei, lipsa elasticităţii cererii în raport cu nivelul preţurilor actuale, o creştere moderată a cererii, tehnici de producţie ajunse la maturitate, bariere importante la intrare, o rată ridicată de concentrare a întreprinderilor, legături financiare şi contracte între furnizori pe pieţe multiple, absenţa puterii de negociere a cumpărătorilor, precum şi prin dezvoltarea redusă a concurenţei, doar anumite elemente ale sale putându-se afirma pe aceste pieţe în trecut;

- ca urmare a operaţiunii de concentrare, grupul Implats/LPD şi Amplats ar deţine fiecare aproximativ 35% din piaţa mondială a platinei (cotă combinată de piaţă de aproximativ 70%), cote care, după epuizarea preconizată a rezervelor ruse într-o perioadă de doi ani ar ajunge la câte 40% (cotă combinată de piaţă de aproximativ 80%) şi câte 50% dintr-o cotă combinată de 89% din rezervele mondiale estimate de platinoide;

- ca urmare a operațiunii de concentrare, Implats/LPD și Amplats ar avea structuri similare de costuri;
- concentrarea ar elimina definitiv amenințarea concurențială exercitată anterior de LPD pe piață;
- ca urmare a operațiunii de concentrare, Rusia nu ar mai avea decât un rol minor pe piață;
- sursele de aprovizionare marginale, adică furnizorii din afara oligopolului, întreprinderile de reciclare, deținătorii de alte stocuri decât stocurile ruse și substituirea platinei cu paladiu nu ar putea contracara puterea economică a duopolului constituit de Implats/LPD și Amplats;
- noi intrări pe piețele platinei și rodiului erau puțin probabile.

B – Considerente generale

160. Reclamanta arată că elementele doveditoare și motivația din decizia atacată nu sunt suficiente în speță pentru a justifica constatarea existenței unei poziții dominante colective și, în plus, nu constituie o motivare suficientă conform jurisprudenței privind art. 190 din Tratat.

161. Reclamanta susține că, dacă Comisia ar fi aplicat corect în cazul caracteristicilor obiective ale piețelor platinei și rodiului criteriile utilizate anterior în practica sa decizională, nu ar fi ajuns la concluzia că operațiunea de concentrare ar antrena crearea unei poziții dominante colective.

162. Trebuie reamintit că, în conformitate cu art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89, trebuie declarate incompatibile cu piața comună operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă având drept consecință limitarea semnificativă a unei concurențe efective pe piața comună sau o parte substanțială a acesteia.

163. În cursul analizei existenței unei poziții dominante colective, Comisia trebuie să verifice, conform unei analize prospective a pieței de referință, dacă operațiunea de concentrare asupra căreia este sesizată ar conduce la o situație în care o concurență efectivă pe piața în cauză ar fi semnificativ obstrucționată de întreprinderile implicate în concentrare și una sau mai multe întreprinderi terțe care dețin împreună, în special datorită factorilor de corelare dintre ele, puterea de a adopta o aceeași linie de acțiune pe piață și de a acționa într-o măsură apreciabilă în mod independent de ceilalți competitori, clienții lor și, în final, de consumatori (hotărârea Franța ș.a./Comisia, menționată anterior).

164. În această privință, reglementările de fond ale regulamentului, în special art. 2, conferă Comisiei o anumită competență discreționară, în special asupra evaluărilor de natură economică.

165. În consecință, controlul instanței comunitare asupra exercitării unei astfel de competențe, esențială pentru definirea reglementărilor în domeniul concentrărilor, trebuie efectuat ținând seama de marja de apreciere implicită din normele cu caracter economic care fac parte din sistemul concentrărilor.

166. În lumina acestor considerente, trebuie analizate diversele argumente invocate de reclamantă.

C – În ce privește pretinsa existență a unui control comun al Gencor și Lonrho asupra LPD înaintea operațiunii de concentrare

Argumentele părților

167. Reclamanta susține omisiunea Comisiei de a lua suficient în considerare toate elementele probante care i-au fost prezentate asupra situației anterioare operațiunii de concentrare, în cadrul căreia reclamanta ar fi exercitat un control comun împreună cu Lonrho asupra LPD. Factorii care au condus Comisia la concluzia că concentrarea propusă ar fi incompatibilă cu piața comună ar fi existat anterior acestui proiect. Ar fi deci dificil de înțeles în cel fel concentrarea ar fi modificat nivelul de concurență pe piața comună sau o parte substanțială a acesteia.

168. Comisia susține că, împotriva celor afirmate de reclamantă, LPD nu era supusă unui control comun al Gencor și Lonrho înainte de propunerea de concentrare. Conform Comisiei, reclamanta ar spune exact contrariul a ceea ce ar fi susținut în răspunsul părților la comunicarea obiecțiunilor, mai exact că Implats și LPD erau entități total distincte și că Implats era implicată în LPD doar în calitatea sa de acționar majoritar.

Aprecierea Tribunalului

169. Tribunalul arată că, la pct. 114-121 și 186-191 din expunerea de motive a deciziei atacate, Comisia a făcut o analiză detaliată a legăturilor structurale existente între Implats și LPD înainte de operațiunea de concentrare, precum și a impactului acesteia din urmă asupra structurii concurenței pe piața platinei. Astfel, conform deciziei în litigiu, existența acestor legături nu a împiedicat LPD să rămână un competitor independent față de Implats, independență care ar fi dispărut după operațiunea de concentrare.

170. În consecință, trebuie să se determine dacă operațiunea de concentrare era de natură a modifica substanțial nivelul de influență care ar fi

putut fi exercitat de reclamantă asupra LPD, modificând astfel condițiile și structura concurenței pe piețele platinei și rodiului, sau Comisia ar fi trebuit să autorizeze operațiunea de concentrare, aceasta nemodificând substanțial structura preexistentă a pieței.

171. În acest sens trebuie arătat că, în conformitate cu art. 8.2 din acordul acționarilor din 1990, gestiunea curentă și controlul ordinar al activităților și afacerilor Eastplats și Westplats, adică ale LPD, sunt supuse controlului exclusiv al Lonrho prin intermediul filialei sale LMS.

172. Articolul în cauză prevede:

„Gestionarea și controlul ordinar și cotidian ale afacerilor și angajamentelor fiecărei societăți vor fi transferate către LMS [Lonrho Management Services] prin intermediul unor acorduri de gestionare. Părțile vor acționa astfel încât la data semnării societățile să fi încheiat cu LMS acorduri de gestionare în temeiul cărora gestionarea afacerilor societăților va fi efectuată de LMS. LSA [Lonrho South Africa] se va asigura că LMS informează consiliul de administrație al fiecărei societăți periodic și complet asupra fiecărui aspect material al afacerilor fiecăreia dintre societăți prin intermediul (printre altele) a rapoartelor lunare de gestiune."

173. De altfel, în conformitate cu art. 8.5 din acordul acționarilor, comercializarea și vânzarea producției LPD sunt de asemenea supuse controlului exclusiv al Lonrho prin intermediul filialei sale Western Metal Sales (pct. 117 din expunerea de motive a deciziei în litigiu).

174. Acest articol prevede:

„Producția WPL [Westplats] și EPL [Eastplats], inclusiv producția de la situl minier achiziționat de WPL în temeiul acordului principal, va fi comercializată prin intermediul WMS [Western Metal Sales] (...)"

175. În plus, conform art. 6.3 din acordul acționarilor, „cât timp grupul Lonrho va deține în total 50% sau mai mult din capitalul subscris al oricăreia dintre societăți, președintele și directorul fiecăreia dintre societăți și președintele reuniunilor consiliului de administrație va fi un director numit de LSA". În această privință, nu s-a contestat faptul că LMS, în calitate de furnizor de servicii de gestiune către LPD, se găsea în poziția puternică și privilegiată de a cunoaște și în același timp gestiona activitățile LPD și de a exercita o puternică influență asupra consecințelor tuturor deciziilor acesteia din urmă (pct. 118 din expunerea de motive a deciziei în litigiu).

176. Mai mult, absența influenței grupului Gencor asupra strategiilor concurențiale ale LPD este confirmată chiar de declarațiile părților la concentrare din răspunsul lor la comunicarea obiecțiunilor (vezi anexa 5

la răspunsul Gencor şi Lonrho la comunicarea obiecţiunilor, alin. 6, 7 şi 8: controlul Gencor şi Lonrho asupra LPD, parag. 4). Acestea susţineau că „Implats şi LPD erau, şi au rămas până azi, entităţi total distincte şi conduse separat în gestiunea curentă de către organele lor de conducere, fără a se raporta una la alta", şi că „participarea Implats era şi rămâne (...) aceea a unui acţionar care deţine 27% din capitalul LPD" (pct. 118 din expunerea de motive a deciziei). Ea este de asemenea confirmată de art. 17 din acordul acţionarilor, care prevede: „Relaţiile dintre acţionari (grupurile Gencor şi Lonrho) sunt reglementate prin prezentul acord şi nici un element din cuprinsul acestuia nu trebuie considerat drept reprezentând o asociere, o întreprindere comună sau alte structuri similare (...)"

177. Nu s-a contestat, pe de o parte, că LPD şi Implats, păstrând servicii comerciale separate, îşi făceau reciproc concurenţă înainte de operaţiunea de concentrare şi îşi vindeau produsele unor clienţi comuni în condiţii diferite, spre exemplu, în ce priveşte rabaturile oferite acestora (pct. 117 din expunerea de motive a deciziei în litigiu), şi, pe de altă parte, că în ultimul deceniu LPD a fost, împreună cu Rusia, principalul element de concurenţă pe piaţă (pct. 174-177 din expunerea de motive).

178. Rezultă astfel că Lonrho era în măsură să controleze, individual, fără acordul Gencor, un aspect foarte important al strategiei concurenţiale a LPD: politica sa comercială.

179. Or, după concentrare, acest aspect al politicii comerciale a LPD nu s-ar mai fi aflat sub controlul exclusiv al Lonrho, ci sub controlul comun al Lonrho şi Gencor. Operaţiunea ar fi antrenat absorbirea, de către noua entitate, a Western Metal Sales şi LMS, precum şi regruparea tuturor activităţilor de extracţie, prelucrare, afinare şi comercializare în cadrul Implats/LPD, sub o conducere unică (pct. 120 şi 186 din expunerea de motive a deciziei în litigiu).

180. În aceste condiţii, contrar celor susţinute de reclamantă, operaţiunea de concentrare era de natură a modifica semnificativ posibilităţile concurenţiale ale LPD la nivelul comercializării de platinoide.

181. În ce priveşte politica în domeniul producţiei, trebuie arătat că, în conformitate cu articolele de mai jos din acordul acţionarilor, atât deciziile privind orice investiţie majoră în afara programului deja aprobat, cât şi planul anual de strategie şi bugetul pentru fiecare dintre societăţile din cadrul LPD erau supuse acordul prealabil al Gencor şi Lonrho:

„6.1 LSA şi Implats vor avea aceeaşi reprezentare şi aceleaşi drepturi de vot în consiliile de administraţie ale societăţilor (...)

(...)

8.3 Orice investiţie majoră în afara programului deja aprobat pentru afacerile uneia dintre societăţi, inclusiv finanţarea acesteia şi deciziile de vânzare, are loc cu acordul acţionarilor. În situaţia în care acţionarii nu se vor putea pune de acord asupra unor astfel de chestiuni, acţionarii vor obţine opinia unui expert independent acceptat de ambele părţi, a cărui opinie va fi luată în considerare.

8.4 Fără a aduce atingere dispoziţiilor cuprinse în statutul fiecăreia dintre societăţi, competenţele şi funcţiile consiliului de administraţie al fiecărei societăţi vor include analiza şi, dacă este nevoie, aprobarea următoarelor:

(...)

8.4.3 Planul anual de strategie şi bugetul pentru fiecare dintre societăţi."

182. În această privinţă, nu s-a contestat faptul că Lonrho poate, fără concursul Gencor, să majoreze nivelul actual al producţiei LPD până la concurenţa cantităţii de aproximativ (...) uncii anual din puţurile existente şi prin alte creşteri suplimentare realizate graţie ameliorării continue a procedeelor de producţie şi rezolvării nodurilor din lanţul ofertei (pct. 5.1 din raportul întocmit în martie 1996 de către cabinetul National Economic Research Associates, consultanţi economici, în continuare „raportul NERA").

183. Totuşi, reclamanta susţine că concentrarea nu ar fi modificat posibilităţile sale de a bloca extinderea viitoare a capacităţii de producţie a LPD peste această cantitate, întrucât în temeiul acordului acţionarilor din 1990 era necesar acordul său pentru realizarea oricărei investiţii inclusiv investiţiile indispensabile pentru extinderea puţului de mină cunoscut sub denumirea de (...). Conform reclamantei, drepturile sale de veto pentru aprobarea planului anual de strategie şi a bugetelor anuale îi permiteau să împiedice LPD să obţină finanţarea necesară (prin intermediul unor împrumuturi bancare sau printr-o finanţare din partea consumatorilor) pentru dezvoltarea filonului (...) (raportul NERA, pct. 5.1).

184. În această privinţă, trebuie să se constate că, în baza elementelor furnizate de părţi şi analiza comunicată de dl. R. W. Rowland, fost preşedinte al Lonrho, LPD era, în ciuda datoriilor sale, în măsură să-şi autofinanţeze proiectul de dezvoltare şi cheltuielile limitate pentru echipare suplimentară trebuiau să-i permită să ajungă la o producţie de 900 000 uncii anual (pct. 115 în final, 121 şi 191 din expunerea de motive a deciziei în litigiu). (...)

185. Or, conform ultimei teze din art. 8.3 din acordul acţionarilor din 1990, în cazul unui dezacord asupra viitoarei extinderi a LPD, Gencor şi Lonrho trebuiau să obţină opinia unui expert independent. După cum

subliniază Comisia, reiese că Gencor nu putea să blocheze pe termen nelimitat, din motive fără legătură cu buna funcţionare a întreprinderii, deciziile de investiţii indispensabile pentru dezvoltarea capacităţii de producţie a LPD şi care ar fi adus beneficii tuturor acţionarilor (pct. 191 din expunerea de motive a deciziei atacate).

186. Dar după concentrare, acest tip de conflict de interese era mai puţin probabil, dată fiind modificarea intereselor economice ale părţilor.

187. Înainte de operaţiunea de concentrare, Gencor controla Implats şi deţinea o participare minoritară de 27% din capitalul LPD, îmbinată cu un acord al acţionarilor. La rândul său, Lonrho dispunea de 73 % din capitalul LPD, dar nu deţinea nici o participare la capitalul Implats. În aceste condiţii, chiar dacă Gencor ar fi putut să aibă, înainte de concentrare, interesul să impună decizii favorabile dezvoltării activităţilor pe care le controla individual (şi care aduceau un profit proporţional mai mare), adică activităţile Implats, dacă era necesar în detrimentul LPD, nu aceeaşi era şi situaţia Lonrho care, operând pe pieţele platinoidelor doar prin intermediul LPD, avea în mod obiectiv ca unic interes dezvoltarea cât mai raţională a activităţilor filialei sale LPD.

188. În schimb, după concentrare, această situaţie s-ar fi putut schimba radical, întrucât atât Gencor, cât şi Lonrho ar fi dispus de aceeaşi participare la capitalul noii entităţi Implats/LPD şi, astfel, ar fi putut împărtăşi aceleaşi obiective şi interese economice, cel puţin în ce priveşte deciziile strategice privind dezvoltarea noii entităţi. Cu alte cuvinte, operaţiunea de concentrare era de natură a modifica echilibrul de interese ale celor doi acţionari principali ai LPD, creând o mai mare convergenţă a punctelor de vedere ale Gencor şi Lonrho, în special asupra dezvoltării capacităţii de producţie a noii entităţi, făcând astfel posibilă crearea unei structuri duopoliste a pieţei, formate de Gencor şi Lonrho, pe de o parte, şi Amplats, pe de altă parte.

189. Acest lucru este confirmat chiar de părţi.

190. În această privinţă, pct. 187 din expunerea de motive a deciziei atacate prevede:

„(...) Aşa cum se indică în scrisoarea adresată acţionarilor Lonrho la pregătirea concentrării:

«Există puncte asupra cărora Implats şi Lonrho nu au ajuns încă la un acord, precum planurile de dezvoltare a activităţilor LPD propuse de către Lonrho. Consiliul de administraţie consideră că, după operaţiune, Lonrho şi Gencor vor avea amândouă interesul de a majora valoarea noii entităţi Implats, spre beneficiul acţionarilor amândurora.»“

191. Punctul 188 din decizia în litigiu adaugă:

„În plus, conform prognozelor prezentate (...), convergența de interese în urma operațiunii va antrena o reducere a producției și o creștere a prețurilor, contrar situației care ar surveni dacă operațiunea nu ar avea loc și dacă cele două întreprinderi ar continua planurile lor actuale de dezvoltare. În particular, (...) i-au fost prezentate două scenarii diferite, care descriu evoluția producției Implats/LPD în cazul fuziunii și în lipsa fuziunii:

a) (...)

b) (...)"

192. În final, conform pct. 189 din expunerea de motive a deciziei în litigiu, (...) considera în special, conform raportului din august 1994 intitulat (...), că concentrarea ar prezenta două mari avantaje din punctul de vedere al pieței (în plus față de o posibilă economie de costuri):

"(...)

(... menținerea nivelurilor actuale de producție ar trebui să aibă o influență pozitivă asupra cursurilor ...)

și, în plus,

(...)

(... grupul care ar rezulta din operațiune va avea o capitalizare bursieră mai importantă decât valoarea subiacentă a entităților fuzionate, grație mărimii sale și capacității sale superioare de a influența piața...)"

193. În aceste condiții, în pofida legăturilor structurale existente între reclamantă și Lonrho în temeiul acordului acționarilor din 1990, Comisia a avut motive întemeiate să considere că concentrarea propusă era de natură a elimina definitiv amenințarea concurențială exercitată de LPD față de activitățile costisitoare ale Implats și Amplats, atât la nivelul comercializării, cât și la cel al producției, având astfel o influență semnificativă asupra structurii preexistente a pieței.

194. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

D – În ceea ce privește caracterizarea poziției dominante colective de către Comisie

1. În ce privește criteriul cotei de piață

Argumentele părților

195. Reclamanta arată că toate cotele deținute de părți pe piața mondială a platinei luate în considerare de Comisie sunt respectiv de (...)%

(pentru Implats) şi de (...) % (pentru LPD), ceea ce reprezintă o cotă combinată de piață de (...) %. Pe piața comunitară, aceste cote ar ajunge la respectiv (...)% (LPD), (...)% (Implats) şi (...)% (cotă combinată). Or, în alte dosare de control al operațiunilor de concentrare în care s-a constatat o poziție dominantă colectivă, precum cele care au condus la Decizia Nestlé/Perrier şi la Decizia 94/449/CE din 14 decembrie 1993 privind o procedură de aplicare a Regulamentului nr. 4064/89 (dosarul nr. IV M.308-Kali + Salz/MdK/Treuhand) (J. Of. 1994, L 186, p. 38) (în continuare „Decizia Kali + Salz/MdK/Treuhand"), cotele combinate de piață ar fi fost mult mai mari decât în cauză şi totuşi Comisia ar fi autorizat operațiunile de concentrare propuse.

196. În dosarul care a condus la Decizia Nestlé/Perrier, Nestlé şi BSN ar fi dispus împreună de o cotă de 82% din piața în cauză, mai exact piața franceză de apă minerală (pct. 119 din expunerea de motive a deciziei). Operațiunea de concentrare ar fi fost autorizată în schimbul respectării anumitor condiții.

197. În dosarul care a condus la Decizia Kali + Salz/MdK/Treuhand, cota de piață a Kali + Salz ar fi ajuns de la 17 la 25% din piața comunitară din afara Germaniei şi ar fi condus la un monopol *de facto* consistând într-o cotă de 98% din piața germană, considerată ca o piață implicată distinctă din punct de vedere geografic. Şi în acest caz, operațiunea de concentrare ar fi fost autorizată de către Comisie în schimbul respectării anumitor condiții.

198. Comisia susține că atât comparația realizată de către reclamantă între cotele de piață ale părților la concentrare şi cotele totale de piață ale tuturor membrilor oligopolului în dosarul care a condus la Decizia Nestlé/Perrier (82%), cât şi comparația cu dosarul care a condus la Decizia Kali + Salz/MdK/Treuhand sunt incorecte.

Aprecierea Tribunalului

199. Interdicția prevăzută în art. 2 alin. (3) din Regulamentul nr. 4064/89 este o expresie a obiectivului general stabilit în art. 3 lit. (g) din Tratat, adică instituirea unui sistem care să asigure nedenaturarea concurenței pe piața comună (primul şi al şaptelea motiv din Regulamentul nr. 4064/89). Interdicția are ca obiect operațiunile de concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă având drept consecință obstrucționarea semnificativă a unei concurențe efective pe piața comună sau o parte substanțială a acesteia.

200. Poziția dominantă în cauză implică o situație în care una sau mai multe întreprinderi dețin o putere economică care le-ar da capacitatea de a obstrucționa menținerea unei concurențe efective pe piața în cauză, dându-le posibilitatea să acționeze în mare măsură independent de competitorii și clienții lor și, în final, de consumatori.

201. Existența unei poziții dominante poate rezulta din mai mulți factori, care analizați separat, nu ar fi neapărat hotărâtori. Printre acești factori, existența unor cote ridicate de piață este foarte importantă. Totuși, deținerea unei cote ridicate de piață, ca element doveditor al existenței unei poziții dominante, nu este un factor imuabil. Importanța sa variază de la o piață la alta în funcție de structura acestora, în special în ce privește producția, oferta și cererea (hotărârea Hoffmann-La Roche/ Commission, menționată anterior, pct. 39 și 40).

202. În plus, raportul între cotele de piață deținute de întreprinderile parte la concentrare și competitorii acestora, în special cei imediat următori, constituie un indiciu valabil pentru existența unei poziții dominante. Acest factor permite evaluarea capacității concurențiale a competitorilor întreprinderii în cauză (hotărârea menționată anterior, pct. 48).

203. În aceste condiții, faptul Comisiei de a se baza, în alte cazuri de concentrare, pe cote de piață mai mari sau mai mici în susținerea analizei sale asupra eventualității creării sau consolidării unei poziții dominante colective nu poate constitui o condiție obligatorie pentru evaluările Comisiei în alte dosare privind, în special, piețe caracterizate printr-o structură a ofertei și cererii și prin condiții concurențiale diferite.

204. Prin urmare, și în lipsa unor elemente doveditoare care să arate că piața apei minerale și/sau piața potasei examinate în dosarele care au condus la deciziile Nestlé/Perrier și Kali + Salz/MdK/Treuhand, pe de o parte, și piața platinei și a rodiului analizată în prezentul dosar, pe de altă parte, prezintă caracteristici în mod fundamental similare, reclamanta nu poate utiliza eventualele diferențe între cotele de piață deținute de membrii oligopolului luate în considerare de Comisie într-unul sau altul dintre aceste două dosare pentru a repune în discuție cota limită de piață considerată ca indicație a existenței unei poziții dominante colective în prezenta cauză.

205. Mai mult, dacă importanța cotelor de piață poate diferi de la o piață la altă, se poate considera în mod justificat că și cotele de piață extrem de importante constituie ele însele, chiar în lipsa unor circumstanțe excepționale, dovada existenței unei poziții dominante (hotărârea Curții din 3 iulie 1991, Akzo/Comisia, C-62/86). O întreprindere

care deţine o cotă de piaţă extrem de importantă pentru o anumită perioadă, prin volumul producţiei şi prin oferta pe care o reprezintă – fără ca deţinătorii unor cote semnificativ mai mici să fie în măsură să satisfacă rapid cererile celor care ar dori să se detaşeze de întreprinderea deţinătoare a celei mai importante cote de piaţă – se află într-o situaţie de forţă care o transformă într-un partener obligatoriu şi care, doar prin acest fapt, îi asigură, cel puţin pentru perioade relativ lungi, independenţa de acţiune caracteristică poziţiei dominante (hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia)

206. Este adevărat că, în contextul unui oligopol, deţinerea unor cote ridicate de piaţă de către membrii oligopolului nu are neapărat, comparativ cu analiza unei poziţii dominante individuale, aceeaşi semnificaţie din punctul de vedere al posibilităţii membrilor săi, ca grup, de a acţiona în mare măsură independent de competitorii şi clienţii lor şi, în final, de consumatori. Totuşi, în special în cazul unui duopol, deţinerea unei cote ridicate de piaţă poate constitui, în absenţa unor elemente care să dovedească contrariul, un indiciu foarte important al existenţei unei poziţii dominante colective.

207. În speţă, trebuie să se observe că, aşa cum a arătat Comisia în decizia atacată, (pct. 81 şi 181 din expunerea de motive), în urma operaţiunii de concentrare, întreprinderile Implats/LPD şi Amplats ar fi deţinut câte o cotă de piaţă de cca. 30-35%, adică o cotă combinată de piaţă de aproximativ 60-70%, pe piaţa mondială a platinoidelor şi aproximativ 89% din rezervele mondiale de platinoide. Rusia deţinea o cotă de piaţă de 22% şi aproximativ 10% din rezervele mondiale, producătorii din America de Nord deţineau o cotă de piaţă de 5% şi 1% din rezervele mondiale, iar întreprinderile de reciclare deţineau o cotă de piaţă de 6%. Dar, era posibil ca, după ce Rusia şi-ar fi epuizat stocurile, după toate aparenţele în termen de doi ani de la decizia în litigiu, întreprinderile Implats/LPD şi Amplats ar fi deţinut câte o cotă de piaţă de cca. 40%, adică o cotă combinată de piaţă de 80%, ceea ce ar fi constituit o cotă foarte ridicată de piaţă.

208. Astfel, având în vedere repartizarea cotelor de piaţă deţinute de părţile la concentrare şi diferenţa ce ar fi apărut în urma concentrării între cotele de piaţă deţinute de entitatea rezultată din fuziune şi Amplats, pe de o parte, şi, pe de altă parte, de ceilalţi furnizori de platină, Comisia a ajuns, în mod justificat, la concluzia că operaţiunea propusă putea să conducă la crearea unei poziţii dominante a întreprinderilor sud-africane.

209. Comparaţia făcută de către reclamantă între cotele de piaţă ale părţilor la concentrare şi totalul cotelor de piaţă deţinute de toţi membrii

oligopolului dosarul care a condus la Decizia Nestlé/Perrier (82%) este incorectă. Aşa cum a subliniat Comisia, comparaţia ar trebui să se facă între cota de 82% şi cota totală de piaţă deţinută de părţile la concentrare împreună cu Amplats, după eliminarea virtuală a producătorului rus (Almaz) ca intervenient semnificativ pe piaţă, adică un total de cca. 80%. În ce priveşte dosarul care a condus la Decizia Kali + Salz/MdK/ Treuhand, reclamanta a comparat de asemenea în mod eronat cotele de piaţă ale părţilor la concentrarea din prezentul dosar cu cele ale Kali + Salz şi ale MdK (98%) în Germania, unde nu era în discuţie o poziţie dominantă colectivă. În dosarul care a condus la Decizia Kali + Salz/MdK/Treuhand, Comisia a constat existenţa unei poziţii dominante colective pe piaţa comunitară cu excepţia Germaniei, întreprinderea rezultată din fuziune deţinând împreună cu celălalt membru al duopolului o cotă totală de piaţă de cca. 60%. Reclamanta ar fi trebuit deci să procedeze la o comparaţie cu această ultimă cifră, net inferioară cotei combinate de piaţă deţinute Amplats şi Implats/LPD ca urmare a concentrării.

210. În ce priveşte argumentul reclamantei conform căruia cota combinată de piaţă a Implats/LPD ca urmare a concentrării ar fi ajuns la doar (...) % în Comunitate, trebuie să se arate, pe de o parte, că piaţa geografică în cauză este o zonă geografică definită, caracterizată prin existenţa unor condiţii concurenţiale suficient de omogene pentru toţi operatorii economici. În această zonă, întreprinderea sau întreprinderile deţinând o poziţie dominantă ar fi fost în măsură să desfăşoare practici abuzive, obstrucţionând o concurenţă efectivă (vezi, în acest sens, hotărârea Curţii din 14 februarie 1978, United Brands/Comisia, C-27/76). Astfel, Comisia a putut face o analiză raţională a efectelor concentrării asupra concurenţei din zona în cauză. Pe de altă parte, prin prisma caracteristicilor pieţelor platinoidelor descrise la pct. 68-72 din expunerea de motive a deciziei atacate, piaţa geografică în cauză are o dimensiune mondială, fapt care nu este contestat de către părţi.

211. În aceste condiţii nu se poate face trimitere la „cotele de piaţă" ale părţilor în Comunitate. Pe o piaţă mondială precum cea a platinei şi rodiului puterea economică a unui ansamblu similar celui care ar fi fost format de Implats/LPD şi Amplats după concentrare ar fi fost puterea corespunzătoare cotei sale pe piaţa mondială şi nu cotei sale pe o parte din această piaţă.

212. În această privinţă, existenţa unor diferenţe regionale în repartizarea cotelor de piaţă ale membrilor oligopolului dominant pe piaţa unui produs fungibil, uşor de transportat şi al căror preţuri sunt fixate la nivel

mondial, nu face altceva decât să reflecte relații de afaceri tradiționale care ar putea să dispară ușor dacă întreprinderile aflate în poziție dominantă ar decide să practice prețuri nejustificat de mari pentru eliminarea concurenților lor sau care ar fi dificil de rupt în fața unor practici abuzive, dacă sursele marginale de aprovizionare nu ar fi capabile să satisfacă ușor cererea clienților întreprinderilor aflate în poziție dominantă care practică aceste prețuri abuzive.

213. Or, așa cum recunoaște chiar reclamanta la pct. 4.24 din solicitarea sa, nimic nu dovedește că întreprinderile care acționează pe piața platinei în afara duopolului identificat de către Comisie, sau chiar membrii dupolului, au capacitatea de a izola piața comunitară, de exemplu pe a face față, selectiv, unei decizii a oligopolului dominant de a crește prețurile la nivel mondial.

214. Chiar presupunând că, în contextul unei piețe mondiale ca cea a platinei și rodiului, ar trebui analizat nivelul exact al vânzărilor în Comunitate ale operatorilor în cauză, trebuie să se constate cota de piață a ansamblului Implats/LPD-Amplats în Comunitate, care nu era mult diferită de aceea deținută pe piața mondială a platinei.

215. Conform datelor furnizate de părțile la concentrare în formularul de notificare CO, cota combinată de piață a Implats/LPD în Comunitate era în medie de aproximativ (...)% în perioada 1992-1995 (vezi formularul CO pct. 6.1.10, anexa 6 la solicitare), în timp de cota de piață a Amplats era estimată în 1994 la aproximativ 35-50%, iar cea a Rusiei la aproximativ 25-35%. Cu alte cuvinte, cota combinată de piață a Implats/LPD-Amplats în Comunitate era, în momentul realizării concentrării, de aproximativ (...)-65%, și urma să ajungă, după epuizarea stocurilor ruse, la aproximativ (...)-78%, întrucât, conform informațiilor furnizate chiar de părțile la concentrare, Rusia realizase, începând cu 1994, aproximativ 50% din vânzările sale din stocuri (vezi formularul CO, pct. 7.3.2, anexa 7 la solicitare).

216. Prin urmare, petitul privind criteriul cotei de piață trebuie respins în întregime.

2. În ce privește similaritatea structurilor costurilor Implats/LPD și ale Amplats ca urmare a concentrării

Argumentele reclamantei

217. În opinia reclamantei, Comisia a considerat în mod incorect că entitatea fuzionată și Amplats ar acționa în mod inevitabil de comun

acord pe piață, datorită structurilor similare ale costurilor. Analiza instituției ar subestima marea diversitate a nivelurilor costurilor de exploatare pentru diverse puțuri de mină atât la Implats şi LPD, cât şi la Amplats. În această privință, luarea în considerare doar a costurilor medii ar induce în eroare, întrucât deciziile de producție ar fi luate separat pentru fiecare puț, iar concurența s-ar manifesta la nivelul costurilor marginale.

Aprecierea Tribunalului

218. Comparația costurilor făcută de Comisie se bazează pe graficele reproduse în anexa II la decizia în litigiu reprezentând curbele costurilor de exploatare ale celor trei producători sud-africani, întocmite chiar de părțile la operațiune.

219. La pct. 138 lit. (b) din decizia atacată, Comisia arată, fără ca acest lucru să fie contestat de către reclamantă, că structura costurilor în industria platinei se caracterizează prin rigiditatea sa şi prin costuri fixe foarte ridicate, ceea ce înseamnă că, în minele de platină, producția nu poate varia semnificativ nici chiar atunci când anumite puțuri funcționale sunt doar puțin sau deloc rentabile. Comisia arată că, în acest context, o strategie de închidere a puțurilor puțin rentabile în favoarea celor mai rentabile ar antrena o repartizare a costurilor fixe între puțurile rămase, ceea ce ar diminua rentabilitatea fiecărui puț marginal şi ar face mereu necesare alte închideri.

220. Comisia a putut astfel conchide în mod justificat că, în industria platinei, un producător trebuie să țină seama de situația de ansamblu a costurilor sale de exploatare pentru a determina nivelul său adecvat de producție şi nu trebuie să ia exclusiv în considerare costurile de exploatare pentru fiecare puț în parte. În aceste condiții, comparația dintre costurile entității fuzionate şi cele ale Amplats bazată pe costurile de exploatare pentru toate puțurile lor era pe deplin justificată.

221. Reclamanta nu poate susține în mod rezonabil că analiza Comisiei ignora marea diversitate a nivelurilor costurilor de exploatare a diferitelor puțuri de mină atât la Implats şi LPD, cât şi la Amplats. Având în vedere graficele reprezentând curbele costurilor de exploatare, atât înainte, cât şi după operațiune, ale celor trei producători sud-africani de platină, grafice întocmite de părțile operațiunii (anexele II şi IV la decizia în litigiu), în ciuda existenței unor diferențe menționate de Comisie în decizia atacată, (pct. 182) privind calitatea minereului extras, costurile de procesare şi afinare şi cheltuielile administrative, concentrarea ar fi

însemnat crearea unei noi întreprinderi, ale cărei costuri de exploatare a minelor ar fi avut o structură similară cu cea a Amplats.

222. În consecință, ținând seama de similaritatea cotelor de piață a întreprinderilor în cauză, a cotelor din rezervele mondiale deținute de acestea și a structurii costurilor lor, Comisia a putut conchide în mod corect că, în urma concentrării, ar fi existat o mai mare convergență de interese între Amplats și Implats/LPD în ceea ce privește evoluția pieței și că această convergență putea amplifica riscurile unor comportamente paralele anticoncurențiale, precum restricții ale producției.

223. Prin urmare, capetele de cerere analizate trebuie respinse.

3. În ce privește caracteristicile pieței

a) În ce privește transparența pieței

Argumentele părților

224. Reclamanta afirmă că analiza Comisiei asupra caracteristicilor pieței este eronată. Conform reclamantei, faptul că platina este un produs omogen cu o mare transparență a prețurilor nu implică automat o mare transparență a nivelurilor vânzărilor, a deciziilor de producție și a resurselor competitorilor, așa cum ar demonstra faptul că, în 1994, Amplats a putut tăinui problemele sale de producție timp de câteva luni procedând la leasing-ul de platină pentru a-și respecta angajamentele de livrare.

225. Comisia arată că, la pct. 145 și 146 din expunerea de motive a deciziei atacate, a prezentat motivele pentru care exista o mare transparență nu doar în privința prețurilor, dar și în privința producției, vânzărilor, rezervelor și noilor investiții. Or, reclamanta nu a prezentat nici un element care să combată conținutul deciziei. În plus, transparența privind prețurile ar fi elementul cel mai important pentru a determina nivelul de transparență a pieței într-o situație de oligopol. În final, Comisia arată că, potrivit Lonrho, Amplats nu putea să ascundă pieței problemele sale de producție, contrar celor indicate de raportul NERA.

Aprecierea Tribunalului

226. Reclamanta nu contestă faptul că platina este un produs omogen, pentru care piața posedă un mecanism transparent de stabilire a prețurilor.

227. Or, transparența prețurilor constituie un element fundamental pentru determinarea nivelului de transparență a pieței într-o situație de

oligopol. Prin mecanismul preţurilor, membrii oligopolului pot în special să detecteze imediat deciziile altor membrii ai oligopolului de a-şi creşte cota de piaţă în detrimentul situaţiei anterioare de status quo şi pot eventual lua măsurile de contracarare necesare pentru a determina eşecul unui comportament de acest tip.

228. În speţă, aşa cum s-a menţionat în decizie (pct. 144-146 din expunerea de motive), transparenţa pieţei este relativ ridicată, în special din cauza cotării platinei la bursele de metale, publicării statisticilor privind producţia şi vânzările, numărului limitat şi cunoscut de clienţi direcţi pe piaţă, faptului că sectorul platinei este format de un grup relativ închis de întreprinderi care au legături strânse, specificităţii contractelor celor mai utilizate – contracte pe termen lung care interzic revânzarea produsului achiziţionat – şi faptului că orice majorare a capacităţii de producţie se face în mod obişnuit prin proiecte de investiţii ale căror detalii sunt în general cunoscute celor interesaţi.

229. În aceste condiţii, se poate concluziona că este justificată constatarea Comisiei că nu exista o mare transparenţă doar în privinţa preţurilor, ci şi în privinţa producţiei, vânzărilor, rezervelor şi noilor investiţii.

230. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

b) În ce priveşte perspectivele de creştere a pieţei platinei

Argumentele părţilor

231. Conform reclamantei, analiza Comisiei asupra caracteristicilor pieţei este eronată. Faptul că evoluţia cererii este lentă nu ar putea obstrucţiona o concurenţă viguroasă şi variaţiile corespunzătoare ale cotelor de piaţă. În sprijinul afirmaţiei sale, reclamanta face trimitere la raportul NERA. Conform pct. 4.1.4 din raport, atunci când, ca şi în speţă, industria în cauză se caracterizează printr-o situaţie de capacitate excedentară, producătorii trebuie să concureze, în special prin reducerea costurilor de producţie, pentru a evita închiderea capacităţii lor de producţie excedentară. În opinia reclamantei, evoluţia cotelor de piaţă şi reducerile preţurilor reale ale platinei în perioada 1985-1995, precum şi reacţia Amplats, care şi-ar fi majorat producţia la preţuri scăzute, şi a Implats, care ar fi procedat la importante măsuri de raţionalizare, demonstrează că structura pieţei platinei nu a dat naştere unei cooperări oligopoliste între cei mai importanţi producători.

232. Comisia susţine că, după concentrarea propusă, cei doi principali producători ar fi avut structuri ale costurilor în mare măsură similare.

Astfel, chiar şi în privinţa reducerii costurilor, un comportament paralel ar fi fost o strategie inteligentă. De altfel, ar fi în continuare adevărat că o piaţă cu o creştere lentă nu încurajează noi întrări pe piaţă şi o concurenţă puternică.

Aprecierea Tribunalului

233. Reclamanta nu contestă faptul că, în principiu, o piaţă caracterizată de o creştere lentă nu încurajează noi intrări pe piaţă şi o concurenţă puternică, ci se limitează la a contesta, pe baza evoluţiei din trecut a pieţei, faptul că acest principiu ar fi aplicabil pieţei platinei.

234. Reclamanta nu a respins analiza Comisiei (pct. 160-172 din expunerea de motive a deciziei în litigiu) asupra existenţei anterioare a unei tendinţe de dominare oligopolistă, bazată pe o analiză a creşterii pieţei şi a evoluţiei cotelor de piaţă în cursul ultimului deceniu, pe concurenţa directă redusă a preţurilor pentru contractele pe termen lung cu cumpărătorii, pe persistenţa unui nivel ridicat al preţurilor şi pe comportamentul principalilor operatori de pe piaţă.

235. Raţionamentul reclamantei se bazează, în privinţa creşterii cererii, pe premise care nu sunt comparabile cu previziunile privind creşterea cererii pentru perioada 1995-2000. În perioada 1985-1995, în cursul căreia avuseseră lor fenomenele de fluctuaţie a cotelor de piaţă şi a preţurilor, precum şi reacţiile Amplats şi Implats, menţionate de reclamantă, cererea aproape se dublase, ajungând de la 2.830.000 la 5.205.000 uncii pe an (vezi raportul NERA, tabelul 3.1, p. 15), în timp ce pentru perioada 1995-2000 nu era prevăzută o creştere semnificativă a cererii, aceasta urmând să ajungă de la 4.705.000 la 5.570.000 uncii pe an (vezi pct. 127 din expunerea de motive a deciziei în litigiu).

236. În final, analiza reclamantei nu ţine suficient seama de efectul concentrării asupra structurii pieţei şi al noii entităţi faţă de principalul său competitor, societatea Amplats. Chiar presupunând că aceasta este corectă în ce priveşte trecutul, concentrarea ar fi avut totuşi ca rezultat o situaţie în care cei doi principali producători ar fi prezentat structuri ale costurilor în mare măsură similare şi în care, ţinând cont de structura pieţei platinei, un comportament paralel anticoncurenţial ar fi constituit o strategie mai raţională din punct de vedere economic decât o strategie concurenţială în detrimentul maximizării profiturilor combinate.

237. În aceste condiţii, având în vedere stabilitatea pieţei platinei, ale cărei creşteri medii anuale prevăzute se situa la aproximativ 3% pentru

perioada 1995-2000, Comisia a putut conchide în mod justificat că nu ar fi existat stimulente pentru noi competitori de a intra pe piață sau pentru competitorii existenți de a adopta o strategie ofensivă pentru a-și atrage acest surplus de cerere.

238. În consecință, capătul de cerere analizat trebuie respins.

c) În ceea ce privește echilibrul dintre cerere și ofertă

Argumentele reclamantei

239. Reclamanta arată apoi că îngrijorarea Comisiei privind o eventuală creștere a prețurilor pentru platină a fost de asemenea în mod evident fondată pe ideea nejustificată privind potențiala apariție a unui deficit (pct. 136 din expunerea de motive a deciziei).

240. În opinia reclamantei, punctul de vedere susținut de Comisie era contrazis de opinia majorității reprezentanților industriei, care ar fi subliniat existența unei oferte excedentare care s-ar putea echilibra în anii următori.

Aprecierea Tribunalului

241. La pct. 127 din expunerea de motive a deciziei atacate, Comisia menționează diversele previziuni furnizate de părți cu privire la evoluția pe viitor a cererii, mai exact cele ale părților și cele întocmite de societățile Anderson, Wilson & Partners Inc., BOE Nat West Securities, SBC Warburg și Engelhard, aceste previziuni variind de la o societate la alta.

242. Totuși, Comisia a procedat de asemenea, la pct. 128-131 din decizie, la o analiză detaliată, necontestată de altfel de către reclamantă, a factorilor care stăteau la baza previziunilor conform cărora cererea ar fi avut o tendință de creștere moderată în anii următori.

243. Acești factori erau:

- creșterea producției de catalizatori auto, datorată consolidării și/sau introducerii prevăzute a unei legislații privind lupta împotriva poluării în Statele Unite, Europa, Brazilia și Argentina până la sfârșitul secolului și utilizării pe scară mai largă a platinei în catalizatorii pentru autovehiculele cu motor diesel;

- creșterea cererii de platină în sectorul bijuteriilor în Japonia, Statele Unite și probabil China;

- aplicațiile industriale, operațiunile de înlocuire în industriile petrolieră și chimică, din pricina repunerii în funcțiune a instalațiilor închise în perioada de recesiune;

- utilizarea sporită a calculatoarelor personale, platina fiind utilizată mai mult pentru acoperirea discurilor dure şi a altor componente;
- în final, utilizarea, pe termen mai lung, a pilelor de combustie.

244. În plus, independent de determinarea celei mai exacte dintre previziunile furnizate de părţi privind evoluţia ofertei, Comisia menţiona la pct. 134-136 din expunerea de motive a deciziei în litigiu că oferta mondială de platină, ca urmare a operaţiunii de concentrare, ar fi fost dominată de întreprinderile sud-africane şi că, în consecinţă, orice deficit al ofertei în raport cu cererea ar fi putut fi compensat doar de către întreprinderile sud-africane.

245. Având în vedere aceste indicaţii, pe care reclamanta nu le contestă, trebuie să se conchidă că analiza Comisiei privind evoluţia ofertei şi a cererii de platină nu este consecinţa unei erori vădite de apreciere.

246. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

d) În ce priveşte sursele de aprovizionare secundare şi alternative

Argumentele părţilor

247. Reclamanta susţine că, examinând obstacolele în calea intrării pe piaţă, Comisia nu a ţinut suficient seama de:

- efectul cumulat al diverselor surse de aprovizionare secundare şi alternative, în special de potenţialul în creştere al platinei reciclate;
- cele patru milioane de uncii din rezervele de platină acumulate din 1985;
- înlocuirea pe scară largă a platinei cu paladiu;
- producţia Rusiei şi de vânzările din stocurile acesteia;
- planurile furnizorilor marginali, precum Stillwater din Statele Unite şi Hartley din Zimbabwe, privind o nouă producţie substanţială.

248. În această privinţă, reclamanta arată că scrisoarea guvernului sud-african din 19 aprilie 1996 indică faptul că rezervele mondiale, exclusiv cele din Africa de Sud şi Zimbabwe, ar putea teoretic să satisfacă cererea mondială timp de 20 de ani.

249. Comisia ar fi omis în principal să aprecieze impactul pe care le-ar fi avut diversele surse de aprovizionare secundare şi alte elemente de natură a influenţa concurenţa în cazul unei majorări a preţurilor, de exemplu cu 10 sau 20 %. O astfel de majorare, dacă ar fi putut fi menţinută, ar fi indicat într-adevăr că entitatea fuzionată, acţionând împreună cu Amplats, ar fi fost capabilă să acţioneze în mare măsură independent de competitorii şi clienţii săi şi, în final, faţă de consumatori.

250. Comisia nu ar fi putut deci să aprecieze corect care ar fi fost evoluţia preţurilor în absenţa elementelor invocate de reclamantă şi cu atât mai puţin să evalueze importanţa din ce în ce mai mare a acestor elemente pe viitor, dacă s-a fi produs ipotetica majorare a preţurilor, principala îngrijorare a Comisiei. Aceasta ar fi o lipsă a motivării care ar constitui o încălcare a art. 190 din Tratat, în măsura în care ar fi evident că cele 37% din piaţă reprezentate de sursele marginale de aprovizionare, asociate cu alte elemente, ar fi permis limitarea majorărilor de preţuri.

251. La rândul său, Comisia face trimitere la pct. 91-95 din expunerea de motive a deciziei atacate în privinţa reciclării, la pct. 29-32 privind înlocuirea platinei cu paladiu, la pct. 138 lit. (c), care tratează stocurile, la pct. 122-125, 134, 135 şi 173, care menţionează producţia rusă şi vânzările din stocuri, la pct. 85-90 şi la pct. 138 lit. (c), privind producţiile noi şi la pct. 193-204 consacrate analizei economice prezentate de către părţi. În finalul pct. 138 din expunerea de motive a deciziei în litigiu, Comisia ar fi conchis că reacţiile surselor secundare de ofertă, constituite din rezerve, minele noi şi reciclare, nu ar putea împiedica un abuz de poziţia dominantă. De asemenea, la pct. 203, Comisia ar fi declarat că erau şanse mici ca sursele secundare de aprovizionare exterioare oligopolului, stocurile, altele decât stocurile ruse, şi reciclarea să poată oferi cantităţi suficiente pentru a împiedica un abuz de poziţia dominantă comună. Această din urmă concluzie ar fi ţinut seama de situaţia actuală a Rusiei ca sursă principală de concurenţă pe piaţă, în afară de LPD.

252. În ceea ce priveşte argumentul reclamantei conform căruia 37% din piaţă, reprezentate de sursele secundare de aprovizionare şi alte influenţe, ar fi blocat majorările de preţuri, Comisia arată că producătorii sud-africani reprezentau doar ei 63% din piaţă în 1995 şi că această cifră urma să crească considerabil (până la un nivel aproape de 80%) atunci când, începând cu 1997, Rusia nu ar fi mai fi făcut vânzări din stocuri. Comisia susţine de altfel că o parte semnificativă a concurenţei secundare era ipotetică şi nu ar fi putut exercita o presiune pe piaţă decât după câţiva ani.

253. Comisia susţine în final că reclamanta nu a justificat afirmaţia conform căreia alte rezerve decât cele din Africa de Sud ar fi putut teoretic să satisfacă cererea mondială în următorii 20 de ani. Reclamanta nu ar fi precizat nici care ar fi fost consecinţele pe piaţă ale acestor alte rezerve „teoretic" suficiente.

Aprecierea Tribunalului

254. Trebuie constatat că teza reclamantei nu este întemeiată.

255. La pct. 93, 94 şi 95 din expunerea de motive a deciziei atacate, Comisia examinează limitele potenţialului de creştere a activităţii de reciclare a platinei, în special din catalizatori, limitele acestei din urmă activităţi fiind determinate de costurile de colectare a deşeurilor, de exportul de vehicule spre lumea a treia, vehicule care astfel nu mai sunt reciclate, precum şi de alte elemente.

256. La pct. 138 lit. (c) din aceeaşi expunere de motive, Comisia analizează în mod corespunzător chestiunea celor patru milioane de uncii de platină din rezervele acumulate începând cu 1985.

257. La pct. 29-32, Comisia arată limitele tendinţei de înlocuire pe scară mai largă a platinei cu paladiu.

258. La pct. 81 din expunerea de motive, Comisia analizează producţia Rusiei şi vânzările acesteia din stocuri. La pct. 123-125, 134 şi 173, Comisia evaluează posibilităţile de dezvoltare a producţiei ruse. La pct. 171 şi 173, Comisia ia în considerare, pentru a o exclude mai apoi, posibilitatea unei utilizări selective de către Rusia a stocurilor sale în vederea unei eventuale tentative monopoliste de reducere a producţiei.

259. Planurile furnizorilor marginali precum Stillwater din Statele Unite şi Hartley din Zimbabwe sunt examinate la pct. 88.

260. Efectul cumulat al diverselor surse de aprovizionare secundare şi alternative este analizat la pct. 138 lit. (c) şi pct. 202 din expunerea de motive.

261. Astfel, este evident că, împotriva celor susţinute de reclamantă, Comisia a ţinut suficient cont de elementele de analiză menţionate mai sus şi că a motivat corespunzător decizia sa în această privinţă.

262. În ce priveşte argumentul reclamantei conform căruia Comisia nu ar fi evaluat în mod adecvat care ar fi fost evoluţia preţurilor în absenţa elementele invocate de reclamantă, este suficient să se constate că, în analiza impactului previzibil al unei operaţiuni de concentrare asupra pieţei, Comisia nu este obligată să analizeze care ar fi fost în trecut evoluţia pieţei în absenţa unuia sau altuia dintre elementele de concurenţă. În cadrul analizei sale, Comisia trebuie să verifice doar dacă, în special datorită evoluţiei anterioare a condiţiilor concurenţiale pe piaţa în cauză, operaţiunea de concentrare ar putea conduce la crearea unei situaţii de putere economică pentru una sau mai multe întreprinderi, permiţându-le să procedeze la comportamente abuzive, în special în privinţa majorării preţurilor.

263. Prin urmare, argumentele reclamantei trebuie respinse.

e) În ce priveşte legăturile structurale

Argumentele părţilor

264. Reclamanta susţine că nu s-a ţinut seama de către Comisie de jurisprudenţa Tribunalului (hotărârea din 10 martie 1992, SIV ş.a./Comisia, T-68/89, T-77/89 şi T-78/89, în continuare hotărârea „Sticla plată"), care, în temeiul art. 86 din Tratat, condiţiona constatarea unei poziţii dominante colective de existenţa unor legături structurale între cele două întreprinderi, spre exemplu prin intermediului unui avans tehnologic, bazat pe acorduri sau licenţe, care să le dea posibilitatea să acţioneze independent faţă de competitorii şi clienţii lor şi, în final, faţă de consumatori. În cauză, Comisia nu ar fi demonstrat existenţa unor legături structurale, nici nu ar fi stabilit că entitatea fuzionată şi Amplats urmau să acţioneze ca şi cum ar fi constituit o singură entitate dominantă. Aceasta ar constitui în acelaşi timp o încălcare a obligaţiei de motivare în sensul art. 190 din Tratat.

265. În acest sens, reclamanta susţine că, în decizia atacată, Comisia are în vedere următoarele legături structurale între entitatea fuzionată şi Amplats (pct. 156 şi 157 din expunerea de motive):

- legături în unele sectoare industriale, în special o întreprindere comună în sectorul oţelului;
- achiziţionarea recentă de către AAC a 6% din capitalul Lonrho, însoţită de un drept de preemţiune asupra unei participări suplimentare de 18%.

266. Or, această analiză ar fi inadecvată din trei puncte de vedere.

267. Pe de o parte, nici unul dintre elemente nu ar avea o legătură directă cu industria platinoidelor. Primul s-ar referi în mod specific la legături cu alte sectoare industriale şi ambele elemente constituiau mai degrabă acţiuni ale AAC, decât ale asociatului său activ din sectorul platinoidelor, Amplats.

268. Pe de altă parte, aceste legături structurale nu ar fi fost suficiente, conform hotărârii „Sticla plată", pentru a constitui o poziţie dominantă comună, în sensul art. 86 din Tratat.

269. În final, recenta achiziţionare de către AAC a unei participări la capitalul Lonrho ar fi fost o operaţiune ostilă faţă de Gencor şi concentrare. Achiziţia ar fi indicat că legăturile existente între diversele societăţi nu obstrucţionau o concurenţă reciprocă agresivă.

270. Comisia arată că, în practica sa decizională precedentă, nu invocase întotdeauna prezenţa unor legături economice pentru a constata

existenţa unei poziţii dominante colective şi, pe de altă parte, că în hotărârea „Sticla plată" (pct. 358), Tribunalul nu a impus existenţa unor legături economice ca o condiţie necesară, nici nu a redus noţiunea de legături economice la aceea de legături structurale, invocată de reclamantă. Comisia ar fi deci îndreptăţită să înţeleagă această noţiune ca incluzând relaţia de interdependenţă care există între membrii unui oligopol restrâns.

271. De altfel, chiar presupunând că Tribunalul ar fi impus ca obligatorie existenţa unor legături economice în contextul art. 86 din Tratat, acest lucru nu ar însemna că o aceeaşi cerinţă ar trebui să existe în cadrul controlului concentrărilor.

272. În plus, chiar dacă noţiunea de legături economice ar trebui interpretată de manieră mai restrânsă, ar fi existat, în ciuda tendinţei reclamantei de a le subestima, mai multe legături de acest tip între părţile la concentrarea propusă şi Amplats, care ar fi putut consolida interesele comune ale membrilor unui oligopol restrâns (pct. 155-157 din expunerea de motive a deciziei atacate).

Aprecierea Tribunalului

273. În hotărârea „Sticla plată", Tribunalul nu a considerat existenţa unor legături de tip structural, la care a făcut trimitere doar ca exemplu, un criteriu necesar pentru constatarea existenţei unei poziţii dominante colective.

274. Tribunalul a subliniat doar (pct. 358 din hotărâre) că nu se poate exclude, în principiu, posibilitatea ca două sau mai multe entităţi economice independente să fie, pe o piaţă specifică, unite de legături economice şi, astfel, să deţină împreună o poziţie dominantă faţă de ceilalţi operatori de pe aceeaşi piaţă. Tribunalul a adăugat că acesta ar putea fi, de exemplu, şi cazul a două sau mai multe întreprinderi independente care ar deţine în comun, prin acorduri sau licenţe, un avans tehnologic care le-ar da posibilitatea să acţioneze în mare măsură independent faţă de competitorii şi clienţii lor şi, în final, faţă de consumatori.

275. Din hotărârea în cauză nu se poate deduce nici că Tribunalul a redus noţiunea de legături economice la noţiunea de legături structurale menţionată de reclamantă.

276. De altfel, pe plan juridic sau economic, nu există nici un motiv pentru a exclude din noţiunea de legătură economică relaţia de interdependenţă existentă între membrii unui oligopol restrâns în interiorul

căruia, pe o piață cu caracteristici adecvate, în special în privința concentrării pieței, a transparenței și omogenității produsului, sunt în măsură să-și prevadă reciproc comportamentele și sunt deci foarte stimulați să-și alinieze comportamentul pe piață, în special pentru a maximiza profitul comun prin restrângerea producției în vederea majorării prețurilor. Într-un asemenea context, fiecare operator știe că o acțiune puternic concurențială din partea sa, destinată creșterii cotei sale de piață (de exemplu o reducere a prețurilor) ar provoca o acțiune identică din partea celorlalți, astfel încât inițiativa sa nu i-ar crea nici un avantaj. Toți operatorii ar fi astfel afectați de o reducere a nivelului prețurilor.

277. Această concluzie este cu mai atât mai mult pertinentă în domeniul controlului concentrărilor, al cărui scop este de a împiedica apariția sau consolidarea unor structuri anticoncurențiale de piață. Aceste structuri pot rezulta atât din existența unor legături economice în sensul restrâns susținut de reclamantă, cât și din structuri de piață de tip oligopolist, în cadrul cărora fiecare operator poate deveni conștient de interesele comune și poate cauza o majorare a prețurilor fără a trebui să încheie un acord sau să recurgă la o practică concertată.

278. În speță, capătul de cerere conform căruia Comisia nu a stabilit existența unor legături structurale este deci inadmisibil.

279. Instituția a putut concluziona în mod corect, pe baza modificării preconizate a structurii pieței și a similarității costurilor Amplats și ale Implats/LPD, că operațiunea propusă ar crea o poziție dominantă colectivă și ar conduce la constituirea unui duopol format din aceste două întreprinderi.

280. Comisia a fost de asemenea îndreptățită să țină seama, în același scop, de legăturile economice menționate la pct. 156 și 157 din expunerea de motive a deciziei în litigiu.

281. Contestația reclamantei privind pertinența acestor legături pe motiv că acestea nu ar avea legătură directă cu industria platinoidelor și reprezentau mai degrabă acțiuni ale AAC decât ale Amplats nu este întemeiată. Legăturile între principalii producători de platină privind alte activități decât producția de platinoide (pct. 156 din expunerea de motive a deciziei) au fost luate în considerare de către Comisie nu ca elemente doveditoare ale existenței unor legături economice în sensul strict atribuit acestei noțiuni de către reclamantă, ci ca factori care contribuie la disciplinarea membrilor oligopolului, prin amplificarea riscurilor unor represalii în cazul în care acțiunile unuia dintre membri ar fi considerate inacceptabile de către ceilalți membri. Această analiză este de altfel confir-

mată de studiul unui consultant asupra posibilelor reacții concurențiale ale Implats față de LPD, studiu inclus în documentele furnizate de comitetul de conducere al Gencor și Implats, la data de 6 mai 1994, citate în decizie (pct. 158 din expunerea de motive): în opinia acestui consultant, unul dintre scenariile posibile era „atacuri ordonate și semnale concentrate asupra războiului prețurilor, de exemplu Rh (rodiu)".

282. Faptul că legăturile în cauză privesc AAC și nu direct pe Amplats nu poate infirma raționamentul Comisiei. Societatea Amplats fiind controlată de AAC, Comisia avea motive întemeiate să considere că legăturile existente între aceasta din urmă și alte societăți active sau nu pe piețele platinoidelor puteau să se repercuteze favorabil sau defavorabil asupra Amplats.

283. În ce privește argumentul conform căruia recenta achiziție a AAC a unei participări la capitalul Lonrho era o operațiune ostilă față de Gencor și concentrare și constituia ea însăși o indicație a faptului că legăturile existente între diversele societăți nu limitau o concurență reciprocă agresivă, trebuie să se arate, pe de o parte, că reclamanta nu a dovedit caracterul ostil al acestei operațiuni și, pe de altă parte, că, independent de factorii care au motivat-o, operațiunea în cauză întărea legăturile existente între cei doi cei mai importanți competitori de pe piață.

284. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

f) În ce privește mijloacele concurențiale altele decât dezvoltarea tehnologică

Argumentele părților

285. Reclamanta arată că, deși tehnologia de producție și de extracție minieră au ajuns la maturitate, Comisia nu ar fi ținut seama de alte aspecte netehnice ale avantajelor competitive, precum rezervele miniere disponibile, gestionarea activității și diversele ajutoare acordate diferiților producători, care ar plasa întreprinderile într-o poziție foarte diferită din punct de vedere concurențial.

286. Comisia nu neagă faptul că ar fi posibilă concurența într-un sector în care tehnologia a ajuns la maturitate. Totuși, absența modificărilor tehnologice ar elimina o sursă puternică de concurență. De altfel, argumentul reclamantei ar scoate în evidență importanța pe care o au diferența dintre stilurile de gestionare și bazele de resurse. Or, una dintre caracteristicile cele mai importante ale proiectului de concentrare, din

punctul de vedere al efectului său asupra concurenței, ar fi că ar fi eliminat un competitor (LPD), ale cărui stil de gestionare și structură a costurilor erau foarte diferite de cele ale Implats și Amplats.

Aprecierea Tribunalului

287. Contrar celor susținute de reclamantă, Comisia a ținut seama, la pct. 152 și 153 din expunerea de motive a deciziei în litigiu, de faptul că, chiar și într-un sector în care tehnologia a ajuns la maturitate, concurența este totuși posibilă prin utilizarea de noi metode de lucru și noi tehnici de producție, precum și de faptul că existau diferențe între sistemele de gestionare ale celor patru mari producători de platină, că progresele tehnicii de extracție a platinei sunt relativ lente și că nu era prevăzută nici o descoperire tehnologică care să bulverseze structura producției în industria platinei.

288. Decizia a luat în considerare celelalte aspecte netehnice ale avantajelor competitive. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

g) În ce privește luarea în considerare a reacțiilor terților interesați

Argumentele reclamantei

289. Potrivit reclamantei, Comisia a ignorat reacția neutră sau pozitivă față de operațiunea de concentrare a celor mai mulți dintre clienți și terți pe care i-a contactat, reacție menționată la pct. 2.17-2.21 din răspunsul la comunicarea obiecțiunilor. Or, dacă acești operatori nu credeau că, pe această piață, factori secundari și de altă natură ar acționa asupra concurenței pentru a limita o eventuală majorare a prețurilor, ei ar fi reacționat desigur în mod negativ.

Aprecierea Tribunalului

290. Reclamanta nu indică nici un element care să probeze afirmația sa. Faptul că, în urma analizei proprii asupra pieței, Comisia a sprijinit punctul de vedere al clienților și al altor terți interesați care avuseseră o reacție negativă în privința proiectului de concentrare, nu dovedește faptul că nu a ținut seama de punctul de vedere al celor care avuseseră o reacție pozitivă sau neutră.

291. În orice eventualitate, chiar dacă opinia clienților și a altor terți interesați ar putea constitui o sursă importantă de informații asupra

impactului previzibil al unei operaţiuni de concentrare pe piaţă, ea nu ar putea fi obligatorie pentru Comisie la efectuarea analizei sale autonome asupra impactului concentrării asupra pieţei în cauză.

292. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

h) În ce priveşte tendinţele oligopliste anterioare

Argumentele părţilor

293. Reclamanta arată că, ţinând seama de existenţa unei tendinţe anterioare a industriei platinei de a crea o poziţie dominantă colectivă, Comisia a ignorat faptul că şi cotele de piaţă variaseră în timp (reclamanta face trimitere la raportul NERA, tabel p. 15) şi că, aşa cum de altfel Comisia ar recunoaşte, scăderea progresivă a cotelor de piaţă a principalilor producători demonstrase existenţa unei anumite concurenţe pe piaţă. În plus, preţurile ar fi scăzut în termeni reali în cursul ultimului deceniu (trimitere la raportul NERA, tabelele 3.2, p. 18; anexa 10, figura 3, la răspunsul la comunicarea obiecţiilor, reluat în anexa 11 la solicitare).

294. Comisia arată că, deşi decizia admite existenţa unei concurenţe în trecut, au existat de asemenea comportamente paralele sau similare cu acţiunile unor întreprinderi reunite într-un acord.

Aprecierea Tribunalului

295. Contrar aserţiunilor reclamantei, din pct. 166 şi 173, precum şi din pct. 168-172 şi 204 din expunerea de motive a deciziei în litigiu reiese că s-au luat de Comisie în mod adecvat în considerare atât fluctuaţiile cotelor de piaţă, cât şi evoluţia preţurilor în analiza sa asupra cadrului concurenţial specific în care furnizorii sud-africani acţionaseră înainte de operaţiunea de concentrare.

296. Prin urmare, capătul de cerere analizat trebuie respins.

i) Concluzie

297. Din cele de mai sus reiese că prin decizia atacată s-a stabilit în mod justificat (pct. 219 din expunerea de motive) că rezultatul operaţiunii de concentrare ar fi fost crearea unei poziţii dominante duopoliste a Amplats şi Implats/LPD pe piaţa platinei şi rodiului, având drept consecinţă limitarea semnificativă a unei concurenţe efective pe piaţa

comună în sensul art. 2 din Regulamentul nr. 4064/89. De asemenea, motivarea deciziei îndeplineşte cerinţele art. 190 din Tratat.

298. Ansamblul capetelor de cerere fiind respinse, motivele analizate trebuie de asemenea respinse.

IV – În ce priveşte motivul relativ la încălcarea art. 8 alin. (2) din Regulamentul nr. 4064/89, prin neacceptarea de Comisie a angajamentelor propuse de către părţile la concentrare, pe de o parte, şi la încălcarea art. 190 din Tratat, pe de altă parte

Argumentele părţilor

299. Reclamanta afirmă că s-a comis o eroare de drept de Comisie, refuzând să accepte angajamentele oferite de părţile la concentrare şi că a omis de asemenea să motiveze conform dispoziţiilor legale refuzul său, încălcând astfel art. 190 din Tratat.

300. Reclamanta reaminteşte că, potrivit pct. 215 din expunerea de motive de deciziei în litigiu, părţile au propus Comisiei un proiect de angajamente care încerca să rezolve problemele concurenţiale cauzate de operaţiune. Aceste angajamente ar fi fost prezentate statelor membre şi discutate în cursul reuniunii comitetului consultativ din 9 aprilie 1996.

301. Ar fi fost trei angajamente:

a) creşterea capacităţilor de producţie ale puţului (...) cu o cantitate de (...) uncii;

b) menţinerea producţiei la nivelul actual (...) uncii (...);

c) crearea unui nou furnizor pe piaţă.

302. Comisia (pct. 216 din expunerea de motive a deciziei în litigiu) ar fi comis o eroare respingând aceste angajamente considerând că erau de natură comportamentală şi astfel nu puteau fi acceptate de Comisie în cadrul Regulamentului nr. 4064/89. Or, reclamanta afirmă că s-au acceptat deja angajamente de natură comportamentală în cadrul acestui regulament. Asupra acestui punct, reclamanta citează câteva decizii în cadrul cărora Comisia ar fi admis în mod clar angajamente de acest fel.

303. Reclamanta relevă că pct. 216 din expunerea de motive respinge angajamentele cu motivarea că „producţia ar putea fi redusă la alte puţuri deţinute de noua entitate fuzionată, doar pentru a menţine producţia totală la nivelul de (...) uncii, nivel care ar reduce producţia totală". Reclamanta consideră că acest argument nu are sens. Potrivit reclamantei, angajamentul consta în dezvoltarea unei capacităţi suplimentare de (...) uncii la

puțul (...) și menținerea producției la nivelurile existente. În consecință, nu ar fi putut avea loc nici o reducere a producției înainte să fie disponibilă capacitatea suplimentară.

304. Reclamanta contestă de asemenea argumentul Comisiei (pct. 216 din expunerea de motive a deciziei în litigiu) conform căruia, dacă unul dintre furnizori și-ar fi menținut producția la un anumit nivel, Amplats, celălalt membru al oligopolului, ar fi fost la curent, ceea ce ar fi exercitat o presiune ascendentă asupra prețurilor. Reclamanta afirmă că angajamentul nu prevedea un plafon limită pentru producția entității fuzionate. Amplats nu ar fi putut deci să presupună că entitatea fuzionată ar reacționa la o creștere a cererii prin menținerea producției sale la nivelul existent. În orice eventualitate, întreprinderile ar fi îndreptățite să obțină un beneficiu rezonabil din activitățile lor economice dacă acest beneficiu nu ar avea o amploare inacceptabilă sau incorectă din punctul de vedere al dreptului concurenței. Or, în opinia reclamantei, orice acțiune a entității fuzionate și a Amplats care ar conduce la un astfel de beneficiu ar putea face obiectul unei intervenții a autorităților sud-africane.

305. Reclamanta susține că nu s-a ținut deloc seama de Comisie cu privire la constatarea autorităților sud-africane, conform căreia Amplats ocupa deja o poziție dominantă, care ar fi fost supusă concurenței efective a entității rezultate din concentrare. Atitudinea Comisiei nu ar fi fost deci compatibilă cu îngrijorarea manifestată în cunoștință de cauză de autoritățile sud-africane asupra structurii din acel moment a pieței.

306. În ce privește crearea unui nou furnizor, care conform Comisiei ar fi produs un efect neglijabil, reclamanta arată că, dacă celelalte critici ale sale adresate Comisiei privind modul în care aceasta din urmă a abordat angajamentul erau justificate, acest aspect al deciziei în litigiu nu poate fi susținut.

307. Reclamanta contestă de altfel afirmația conform căreia angajamentul nu ar fi reflectat creșterea pieței, asupra căreia toți comentatorii se puseseră de acord (pct. 216 din expunerea de motive a deciziei în litigiu). Reclamanta estimează că acest punct de vedere ar fi contrazis de opinia majorității industriașilor. Aceștia ar fi subliniat existența unei oferte excedentare care s-ar putea echilibra în câțiva ani. Acest punct de vedere ar fi fost respins de cel puțin trei rapoarte independente, anexate la răspunsul părților la comunicarea obiecțiilor, la care Comisia nu ar fi făcut decât pe scurt trimitere în decizia în litigiu. În acest context, angajamentul părților consistând în menținerea producției la nivelul existent ar fi constituit un demers de natură a înlătura principala îngrijorare a Comisiei.

308. În plus, reclamanta susține că ar fi fost posibil să se verifice respectarea angajamentelor oferite. În particular, ar fi fost posibilă verificarea menținerii nivelului producției prin intermediul unei obligații de a prezenta trimestrial Comisiei cifrele privind producția. Astfel, acestea ar fi putut fi comparate anual cu cifrele publicate în raportul şi conturile anuale, care sunt certificate. În ce priveşte celălalt angajament oferit, realizarea proiectului (...),reclamanta estimează că, în ciuda caracterului său structural, ar fi putut oricum fi uşor verificat prin intermediul rapoartelor de progres certificate şi vizite anuale la fața locului. Verificarea respectării acestor angajamente nu ar fi fost astfel mai dificilă decât verificarea angajamentelor acceptate în alte dosare.

309. În final, Comisia nu s-ar fi putut baza, pentru respingerea angajamentelor propuse, pe faptul că ar fi fost dificil să se verifice respectarea cestora, întrucât întreaga infrastructura de producție a grupului creat s-ar fi aflat în Africa du Sud. În opinia reclamantei, dacă Comisia are, în dreptul comunitar şi dreptul internațional, competența de a împiedica o operațiune de concentrare realizată integral în afara Comunității, trebuie cel puțin să aplice unei astfel de fuziuni standardele şi criteriile pe care le-ar aplica unei fuziuni din interiorul Comunității.

310. Comisia contestă faptul că angajamentul ar fi constat în menținea producției şi realizarea proiectului (...), adică în majorarea producției. Potrivit Comisiei, angajamentul propus includea doar menținerea nivelului de producție existent concomitent cu dezvoltarea unor noi capacități de producție. Or, decizia atacată (pct. 216 din expunerea de motive) ar fi explicat motivul pentru care acest lucru nu ar fi fost suficient pe o piață în expansiune. În plus, argumentul reclamantei, conform căruia Amplats nu ar fi putut presupune că entitatea rezultată din concentrare ar fi decis să nu majoreze producția ca răspuns la o creştere a cererii, ar fi însemnat o negare a existenței unei situații de oligopol. În final, din motivele expuse în cadrului primului petit de anulare, ar fi extravagant să se sugereze că autoritățile sud-africane din domeniul concurenței ar fi avut interesul să intervină în cazul unei limitări deliberate a producției.

311. Comisia consideră că nu puteau fi acceptate angajamente de natură comportamentală. În opinia Comisiei, în contextul Regulamentului nr. 4064/89, soluția găsită pentru concentrarea de putere economică pe piață cauzată de o fuziune trebuie să fie la rândul ei de natură structurală. Obiectivul regulamentului fiind de a împiedica producerea de situații în care ar putea avea loc acțiuni anticoncurențiale neimplicând o concentrare, ar putea fi luate în considerare doar angajamentele care contribuie

la dispariția posibilității unui abuz. De altfel, art. 2 din Regulament ar împiedica în mod specific Comisia să autorizeze o concentrare care creează sau consolidează o poziție dominantă. În aceste condiții, promisiunea de a nu exploata în mod abuziv o poziție dominantă ar fi insuficientă și nu ar satisface cerințele regulamentului.

312. Comisia nu este de acord cu analiza reclamantei asupra angajamentelor propuse și acceptate în anumite dosare anterioare. Un angajament ar putea fi considerat structural dacă reglementează o problemă structurală, spre exemplu accesul pe piață. În această privință nu ar fi necesare dezbateri pentru a determina dacă angajamentul propus de realizare a proiectului (...) era structural, întrucât nu ar fi reglementat în nici un fel problema concurențială în cauză.

Aprecierea Tribunalului

313. Este necesar să se examineze în primul rând ce tip de angajament poate fi acceptat în cadrul Regulamentului nr. 4064/89 și în special dacă argumentul Comisiei conform căruia angajamentele de natură comportamentală nu pot fi acceptate este justificat în drept.

314. În lumina motivului al șaptelea, conform căruia „trebuie creat un nou instrument juridic (...) care să permită un control efectiv asupra tuturor operațiunilor de concentrare în funcție de efectul lor asupra structurii concurenței în Comunitate", Regulamentul nr. 4064/89 are ca principal obiectiv controlul asupra structurilor pieței și controlul asupra comportamentului întreprinderilor, acesta din urmă fiind rezervat în principal art. 85 și art. 86 din Tratat.

315. Articolul 8 alin. (2) din Regulament prevede:

„Dacă se constată că o operațiune de concentrare notificată, dacă este cazul după modificările aduse de întreprinderile implicate, îndeplinește criteriul definit în art. 2 alin. (2), Comisia adoptă o decizie declarând concentrarea compatibilă cu piața comună.

Comisia poate să includă în decizia sa condiții și obligații destinate să asigure respectarea de către întreprinderile a angajamentelor pe care și le-au asumat față de Comisie în vederea modificării proiectului inițial de concentrare (...)"

316. Din aceste dispoziții, precum și din art. 2 alin. (3) din regulamentul în cauză, reiese că, dacă ajunge la concluzia că această concentrare este de natură a crea sau a consolida o poziție dominantă, Comisia trebuie să interzică concentrarea în cauză, chiar dacă întreprinderile

implicate în operațiunea propusă se angajează față de Comisie să nu abuzeze de această poziție.

317. Scopul regulamentului este de a împiedica crearea sau consolidarea unor structuri de piață care ar putea limita semnificativ concurența efectivă pe piața comună, nu poate fi acceptată apariția unor astfel de situații sub pretext că întreprinderile implicate se angajează să nu abuzeze de poziția lor dominantă, chiar dacă respectarea acestor angajamente se dovedește a fi ușor de verificat.

318. În consecință, în cadrul Regulamentului nr. 4064/89, Comisia este abilitată să accepte doar angajamente de natură a face operațiunea notificată compatibilă cu piața comună. Cu alte cuvinte, angajamentele propuse de întreprinderile implicate trebuie să permită Comisiei să concluzioneze că operațiunea de concentrare în cauză nu ar crea sau consolida o poziție dominantă în sensul art. 2 alin. (2) și (3) din Regulament.

319. Prin urmare, nu are importanță dacă angajamentul propus poate fi caracterizat ca angajament comportamental sau ca angajament structural. Este adevărat că angajamentele cu caracter structural, precum scăderea cotei de piață a entității rezultate din concentrare prin intermediul vânzării unei filiale, sunt în principiu de preferat din punctul de vedere al scopului regulamentului, întrucât împiedică definitiv sau cel puțin durabil apariția sau consolidarea poziției dominante identificate anterior de Comisie, fără a necesita, de altfel, măsuri de supraveghere pe termen mediu sau lung. Totuși, nu poate fi exclusă *a priori* posibilitatea ca unele angajamente, considerate la prima vedere de tip comportamental, precum neutilizarea unei mărci pentru o anumită perioadă de timp sau punerea la dispoziția terților competitori a unei părți din capacitatea de producție a întreprinderii rezultate din concentrare, sau în general accesul la o infrastructură esențială în condiții nediscriminatorii, să fie de asemenea de natură a împiedica apariția sau consolidarea unei poziții dominante.

320. În aceste condiții, trebuie analizate de la caz la caz angajamentele propuse de către întreprinderile implicate.

321. În cauză, chiar dacă consideră ca angajament structural realizarea proiectului (...),reclamanta nu contestă faptul că, așa cum arată Comisia în decizia în litigiu (pct. 216 din expunerea de motive), nici acest angajament, nici celelalte angajament propuse, adică menținerea producției la un nivel determinat și crearea unui nou furnizor, nu erau de natură a rezolva problema structurii oligopoliste create de concentrare.

322. Primele două angajamente nu modifică cu nimic structura pieței în cauză ca piață duopolistă, ci se limitează la a încadra politica de

producţie a Implats/LPD în ceea ce se prezintă a fi o simplă obligaţie de producţie minimă care, chiar dacă este de natură a diminua posibilităţile de a abuza de poziţia dominantă în viitor, în funcţie de evoluţia cererii, nu garantează nici absenţa oricărui tip de abuz şi nici, ceea ce este mai important, dispariţia poziţiei dominante.

323. Reclamanta nu poate de altfel să susţină că neputinţa Comisiei de a refuza angajamentul deoarece, dacă Implats/LPD şi-ar fi menţinut producţia la un nivel determinat, acest lucru ar fi fost cunoscut de Amplats, ceea ce ar fi exercitat o presiune ascendentă asupra preţurilor. Argumentul prezentat, departe de a demonstra că angajamentul propus era de natură a elimina poziţia dominantă duopolistă creată de concentrare, nu face decât să readucă în discuţie chiar existenţa unei poziţii dominante. Or, asupra acestui din urmă punct, argumentele reclamantei au fost deja respinse în cadrul petitului de anulare bazat pe încălcarea art. 2 din Regulamentul nr. 4064/89 relativ la constatarea poziţiei dominante colective.

324. În ce priveşte argumentele reclamantei conform cărora, pe de o parte, întreprinderile ar fi îndreptăţite să obţină un beneficiu rezonabil din activităţile lor economice şi, pe de altă parte, orice comportament al entităţii fuzionate şi al Amplats care ar fi condus la un astfel de beneficiu ar fi putut face obiectul unei intervenţii a autorităţilor sud-africane, este suficient să se constate că, independent de temeiul lor, acestea nu sunt relevante pentru a determina dacă angajamentul propus era sau nu de natură a elimina impedimentul adus structurii concurenţiale de concentrare.

325. În ce priveşte cel de-al treilea angajament, crearea unui nou furnizor, este suficient să se constate că reclamanta nu contestă analiza Comisiei conform căreia acest angajament ar avea un efect neglijabil asupra cantităţii de platină oferită consumatorului final în viitor. Reclamanta subliniază doar, recunoscând astfel caracterul accesoriu al acestui angajament, că, dacă avea dreptate în privinţa celorlalte critici aduse Comisiei asupra modului său de a aborda angajamentului, nu exista nimic care să permită susţinerea acestui aspect al deciziei.

326. Or, întrucât era îndreptăţită să respingă primele două angajamente, aşa cum s-a arătat mai sus, Comisia nu a comis o eroare vădită de apreciere considerând că, independent de natura sa, cel de-al treilea angajament nu putea fi acceptat din cauza efectului său neglijabil asupra pieţei.

327. În acest condiţii, argumentele reclamantei privind posibilităţile de supraveghere a angajamentelor propuse sunt au nici o relevanţă. Angajamentele în ansamblul lor nefiind de natură a elimina obstacolul în calea

concurenței efective provocat de operațiunea de concentrare, Comisia era îndreptățită să le respingă, chiar dacă verificarea realizării lor nu implica dificultăți speciale.

328. Prin urmare, Comisia nu a comis nici o eroare de drept, nici o eroare vădită de apreciere respingând angajamentele propuse de Gencor și Lonrho în vederea eliminării problemelor concurențiale provocate de operațiunea de concentrare.

329. În lumina celor de mai sus, decizia este astfel suficient motivată în ce privește respingerea angajamentelor.

330. Prin urmare, motivele analizate trebuie respinse.

Cu privire la cheltuielile de judecată

331. În conformitate cu art. 87 alin. (2) din Regulament, partea căzută în pretenții este obligată să suporte cheltuielile de judecată, dacă se hotărăște în acest sens. Întrucât reclamanta este partea căzută în pretenții, va fi obligată la plata cheltuielilor efectuate de Comisie.

332. În conformitate cu art. 87 alin. (4) parag. 1, statele membre intervenente își vor suporta propriile cheltuieli de judecată. Prin urmare, Republica Federală Germania își va suporta propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Obligă reclamanta să își suporte propriile cheltuieli de judecată, precum și pe cele efectuate de Comisie.

3) Obligă Republica Federală Germania să își suporte propriile cheltuieli de judecată.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B. Libera circulaţie a mărfurilor

21.

Hotărârea Curţii din 11 iulie 1974, Dassonville, C-8/74[1]

Restricţii cantitative – eliminare – măsuri cu efect echivalent – noţiune

Restricţii cantitative – eliminare – măsuri cu efect echivalent – denumire de origine a produsului –măsură de garanţie – admisibilitate – condiţii

Concurenţă – Acord de exclusivitate – interdicţie – aplicare – criterii – context economic şi juridic

1. Orice reglementare comercială a statelor membre susceptibilă de a limita comerţul intracomunitar, direct sau indirect, în mod actual sau eventual, trebuie considerată ca o măsură cu efect echivalent celui al restricţiilor cantitative.

2. Atâta timp cât nu este instituit un regim comunitar care să garanteze consumatorilor autenticitatea denumirii de origine a unui produs, dacă un stat membru ia măsuri pentru a preveni practici neloiale în această privinţă, trebuie să o facă totuşi astfel încât aceste măsuri să fie rezonabile şi să nu constituie o formă de discriminare arbitrară, de natură să limiteze comerţul intracomunitar.

Aşadar, solicitarea de către un stat membru a unui certificat de autenticitate care este mai greu accesibil importatorilor unui produs aflat legal în liberă circulaţie într-un alt stat membru, decât importatorilor aceluiaşi produs provenind direct din ţara de origine constituie o măsură cu efect echivalent celui al unei restricţii cantitative, incompatibile cu Tratatul.

3. Un acord de exclusivitate cade sub interdicţia art. 85 atunci când se opune, în drept sau în fapt, ca produsele respective să fie importate

---

[1] *A. Tummers, M. Carpay-Herve,* Revue de droit intellectuel, 1974, p. 297-309; *P.J. Slot,* S.E.W.; Sociaal-economische wetgeving, 1975, p. 130-136; *R. Joliet,* The Modern Law Review, 1975, p. 200-206; *L. De Montblanc,* Revue de jurisprudence commerciale, 1975, p. 195-206; *A. De Caluwé,* Jurisprudence commerciale de Belgique 1975 p.94-99; *W. Wellinghausen,* Europarecht, 1975 p. 322-326; *P.J. Slot,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J., Tjeenk Willink – Zwolle, 1995, p. 156-161.

din alte state membre în zona concesionată, de către alte persoane decât importatorul exclusiv.

4. Un acord de exclusivitate este susceptibil să afecteze comerțul între statele membre și poate avea ca efect denaturarea concurenței, în cazul în care concesionarul poate împiedica importurile paralele din alte state membre în zona concesionată datorită combinării efectelor acordului cu cele ale unei legislații naționale care cer exclusiv un anumit mijloc de probă al autenticității produsului.

Pentru a constata existența unei asemenea situații, trebuie să se ia în considerare nu numai drepturile și obligațiile care decurg din clauzele acordului, ci și contextul economic și juridic în care acesta se situează, și în special existența, eventual, a unor acorduri similare încheiate între același producător și concesionarii din alte state membre. Diferențele de preț existente între statele membre constituie un indiciu în acest sens.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, solicitată de Tribunal de première instance din Bruxelles, Belgia, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 30-33, art. 36 și art. 85 din Tratatul CEE.

CURTEA,

1. Prin hotărârea din 11 ianuarie 1974, înregistrată la grefa Curții la data de 8 februarie 1974, Tribunal de première instance din Bruxelles a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări privind interpretarea art. 30, art. 31, art. 32, art. 33, art. 36 și art. 85 din Tratatul CEE, referitoare la cerința prezentării unui document oficial eliberat de guvernul statului exportator pentru produsele cu denumire de origine.

2. Prin prima întrebare, se cere să se răspundă dacă o dispoziție de reglementare națională care interzice importul unei mărfi cu denumire de origine, atunci când această marfă nu este însoțită de un document oficial eliberat de guvernul statului exportator, care să ateste dreptul său de a utiliza această denumire, constituie o măsură cu efect echivalent celui al unei restricții cantitative în sensul art. 30 din Tratat.

3. Această întrebare a fost formulată în cadrul unui litigiu penal în Belgia, în care figurau ca inculpați niște comercianți care dobândiseră în mod legal un lot de Scotch whisky, a cărui circulație era liberă în Franța, lot pe care l-au importat în Belgia fără a fi în posesia unui certificat de origine de la vama britanică, cerut de legea belgiană.

4. Atât din actele dosarului cât şi din dezbateri reiese că un comerciant care doreşte să importe în Belgia Scotch whisky aflat deja în liberă circulaţie în Franţa nu poate să îşi procure un astfel de certificat decât cu preţul unor mari dificultăţi, spre deosebire de importatorul care importă direct din statul producător.

5. Or, orice reglementare comercială a statelor membre susceptibilă de a limita comerţul intracomunitar, direct sau indirect, în mod actual sau eventual, trebuie considerată ca o măsură cu efect echivalent celui al restricţiilor cantitative.

6. Atâta timp cât nu este instituit un regim comunitar care să garanteze consumatorilor autenticitatea denumirii de origine a unui produs, dacă un stat membru ia măsuri pentru a preveni practici neloiale în această privinţă, trebuie să o facă totuşi aşa încât aceste măsuri să fie rezonabile, iar mijloacele de probă cerute să nu aibă drept efect restricţionarea comerţului între statele membre şi să fie, în consecinţă, accesibile tuturor resortisanţilor.

7. Chiar fără a trebui să se cerceteze dacă asemenea măsuri intră sau nu sub incidenţa art. 36, acestea nu ar putea în nici un caz, conform principiului enunţat în a doua teză a acestui articol, să constituie un mijloc de discriminare arbitrară sau o restricţie deghizată în comerţul dintre statele membre.

8. Acesta este cazul formalităţilor cerute de un stat membru pentru justificarea originii unui produs, pe care numai importatorii direcţi ar fi practic în măsură să le îndeplinească fără a se confrunta cu dificultăţi serioase.

9. Aşadar, solicitarea de către un stat membru a unui certificat de autenticitate care este mai greu accesibil importatorilor unui produs aflat legal în liberă circulaţie într-un alt stat membru, decât importatorilor aceluiaşi produs provenind direct din ţara de origine constituie o măsură cu efect echivalent celui al unei restricţii cantitative, incompatibile cu Tratatul.

10. Prin a doua întrebare adresată Curţii, se cere să se răspundă dacă un acord, care are ca efect restrângerea concurenţei şi afectarea comerţului dintre statele membre când se combină cu o reglementare naţională privind certificatul de origine, este nul atunci când acordul nu face decât să autorizeze sau să se opună la utilizarea acestei reglementări de către importatorul exclusiv pentru a împiedica importurile paralele.

11. Un acord de exclusivitate cade sub interdicţia art. 85 atunci când se opune, în drept sau în fapt, ca produsele respective să fie importate din alte state membre în zona protejată, de către alte persoane decât importatorul exclusiv.

12. În special, un acord de exclusivitate este susceptibil să afecteze comerțul între statele membre şi poate avea ca efect denaturarea concurenței, în cazul în care concesionarul poate împiedica importurile paralele din alte state membre în zona concesionată datorită combinării efectelor acordului cu cele ale unei legislații naționale care cer exclusiv un anumit mijloc de a proba autenticitatea produsului.

13. Pentru a constata existența unei asemenea situații, trebuie să se ia în considerare nu numai drepturile şi obligațiile care decurg din clauzele acordului, ci şi contextul economic şi juridic în care acesta se situează, şi în special existența, eventual, a unor acorduri similare încheiate între acelaşi producător şi concesionarii din alte state membre.

14. În acest sens, menținerea într-un stat membru a unor prețuri sensibil mai ridicate decât cele practicate într-un alt stat membru poate conduce la întrebarea dacă acordul de exclusivitate nu este cumva utilizat pentru a-i împiedica pe importatori să obțină mijloacele de a proba autenticitatea produsului respectiv, cerute de o reglementare națională de tipul avut în vedere în întrebare.

15. Cu toate acestea, faptul că un acord se limitează la a permite sau nu interzice aplicarea unei astfel de reglementări naționale nu este în sine suficient pentru a face acordul nul de plin drept.

Cu privire la cheltuielile de judecată

16. Cheltuielile pretinse de către Guvernele Belgiei şi Regatului Unit, precum şi de către Comisia CE, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei restituiri. Având în vedere că procedura are, în ceea ce priveşte părțile din acțiunea principală, caracte incident în cadrul litigiului aflat pe rolul Tribunal de première instance din Bruxelles, este de competența acestuia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Solicitarea de către un stat membru a unui certificat de autenticitate care este mai greu accesibil importatorilor unui produs autentic aflat legal în liberă circulație într-un alt stat membru, decât importatorilor aceluiaşi produs provenind direct din țara de origine constituie o măsură cu efect echivalent celui al unei restricții cantitative, incompatibilă cu Tratatul.

2) Faptul că un acord se limitează la a permite sau a nu interzice aplicarea unei astfel de reglementări naționale nu este în sine suficient pentru a determina nulitatea de drept a acordului.

22.

Hotărârea Curții din 20 februarie 1979, Rewe c. BundesmonopolVerwaltung für Branntwein, C-120/78[1]

Restricții cantitative – Măsuri cu efect echivalent – comercializarea unui produs – diferențe între legislațiile naționale – limitarea comerțului intracomunitar – admisibilitate – condiții și limite

---

[1] *R. Barents,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1979, p. 750-752; *E. Millarg,* Europarecht, 1979, p. 420-427; *W. Zipfel,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1979, p. 360-371; *D. Wyatt,* European Law Review, 1980, p. 213-220; *Conseil des Communautés Européennes,* Service juridique du Conseil des Communautés européennes, 1980, n° 10690/80, p. 9; *A. Mattera,* Revue du Marché Commun, 1980, p. 505-514; *Commission des Communautés Européenne,* Journal officiel des Communautés européennes, 1980, n° C 256, p. 2-3; *J.-C. Masclet,* Revue trimestrielle de droit européen, 1980, p. 611-634; *A. Novero, A.; G. Andreis,* Rassegna di diritto e tecnica della alimentazione, 1980, Suppl. n° 5-6, p. 331-335; *R. Dettori,* Rassegna di diritto e tecnica della alimentazione, 1980, Suppl. n° 5-6, p. 336-338; *A. Mattera,* Rassegna di diritto e tecnica della alimentazione, 1980, Suppl. n° 5-6, p. 342-349; *D. Wyatt,* European Law Review, 1981, p. 185-193; *A. M. Ricigliano,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1981, p. 273-286; Sociaal-economische wetgeving, 1981, p. 176-184; Journal du droit international, 1981, p. 106-108; *C.W.A. Timmermans,* Sociaal-economische wetgeving, 1981, p. 381-383; *A.A. Painter,* Business Law Review, 1981, p. 199-200; *L. Costato,* Rivista di diritto agrario, 1981, II, p. 26-34; *A. Dashwood,* European Intellectual Property Review, 1981, p. 268-270; *L. Gormley,* European Law Review, 1981, p. 454-459; *G. Cavani, G. Ghidini,* Rivista del diritto commerciale, 1981, I, p. 197-200; *A. Mattera,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1983, p. 693-709; *A.M. Arnull,* New Law Journal, 1983, p. 347-349; *M. Seidel,* Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, internationaler Teil, 1984, p. 80-89; *L. Gormley,* European Community Law, 1993, Vol. 1, p. 349-354; *R. Barents,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 401-404; *C.W.E. Timmermans,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 415-418; *S. Martínez Lage,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia – Boletín, 1996, n° 109, p. 1-4; *M. Fritz,* Ny Juridik, 1996, n° 4, p. 111-120; *F. Capelli,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1996, p. 673-695; *E. Balate,* Revue de droit commercial belge, 1998, p. 278-289.

Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – noţiune – comercializarea băuturilor alcoolice – limită minimă a concentraţiei alcoolice

Monopol naţional cu caracter comercial – dispoziţii speciale ale Tratatului – domeniu de aplicare

1. Ca şi dispoziţie specifică monopolurilor naţionale cu caracter comercial, art. 37 din Tratat nu priveşte dispoziţiile naţionale care nu se referă la exercitarea, de către un monopol public, a funcţiei sale specifice – şi anume, dreptul său de exclusivitate – ci, în general, producerea şi comercializarea băuturilor alcoolice, indiferent dacă acestea ţin sau nu de monopolul respectiv.

2. În lipsa unei reglementări comune, obstacolele în calea libertăţii de circulaţie intracomunitare, rezultând din diferenţele existente între legislaţiile naţionale cu privire la comercializarea produselor respective trebuie să fie acceptate în măsura în care aceste dispoziţii pot fi recunoscute ca necesare pentru satisfacerea cerinţelor imperative legate, în special, de eficacitatea controlului fiscal, de protecţia sănătăţii publice, de loialitatea tranzacţiilor comerciale şi de protecţia consumatorilor.

Noţiunea de „măsuri cu efect echivalent restricţiilor cantitative la import", prevăzută în art. 30 din Tratatul CEE, trebuie înţeleasă în sensul că stabilirea, prin legislaţia unui stat membru, a unui conţinut minim de alcool pentru băuturile alcoolice destinate consumului uman, intră sub incidenţa interdicţiei prevăzute de această dispoziţie, atunci când este vorba de importul băuturilor alcoolice legal produse şi comercializate într-un alt stat membru.

Obiect: Cererea adresată Curţii, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 30 şi art. 37 din Tratatul CEE, în coroborare cu art. 100 alin. (3) din Legea germană privind monopolul alcoolului.

CURTEA,

1. Prin ordonanţa din 28 aprilie 1978, înregistrată la Curte la data de 22 mai 1978, Hessisches Finanzgericht a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind interpretarea art. 30 şi art. 37 din Tratatul CEE, în vederea aprecierii compatibilităţii cu dreptul comunitar a unei dispoziţii din legislaţia germană privind comercializarea băuturilor spirtoase, care stabileşte un grad minim de tărie alcoolică pentru diverse categorii de produse alcoolice.

2. Din ordonanţa de trimitere rezultă că reclamantul din acţiunea principală are intenţia să importe un lot de „cassis de Dijon" originar din Franţa în vederea comercializării în Republica Federală Germania.

În acest scop, reclamantul s-a adresat administraţiei monopolului alcoolului (BundesmonopolVerwaltung), în vederea obţinerii autorizaţiei de import a produsului respectiv, iar aceasta i-a adus la cunoştinţă că produsul nu are calităţile necesare pentru a fi comercializat în Republica Federală Germania, din cauza nivelului inferior al concentraţiei alcoolice.

3. Atitudinea administraţiei se întemeiază pe art. 100 din Branntweinmonopolgesetz şi pe reglementările adoptate de administraţia monopolului în temeiul acestei dispoziţii, al căror efect este acela de a stabili conţinutul minim de alcool pentru anumite categorii de lichioruri şi de băuturi alcoolice (Verordnung über den Mindestweingeistgehalt von TrinkBranntweinen din 28 februarie 1958, Bundesanzeiger nr. 48 din 11 martie 1958).

Din dispoziţiile menţionate rezultă că această comercializare a lichiorurilor de fructe, cum este „cassis de Dijon", este supusă cerinţei de a avea un conţinut minim de alcool de 25 %, în timp ce concentraţia produsului respectiv, comercializat liber ca atare în Franţa, se situează între 15 % şi 20 % alcool.

4. Potrivit susţinerilor reclamantului, stabilirea în legislaţia germană a unui conţinut minim de alcool are drept consecinţă faptul că produse alcoolice cunoscute, originare din alte state membre ale Comunităţii, nu pot fi vândute în Republica Federală Germania, iar această dispoziţie constituie astfel un obstacol în calea liberei circulaţii a mărfurilor între statele membre, depăşind cadrul reglementărilor comerciale rezervate acestora.

Aşadar, în opinia reclamantului este vorba de o măsură cu efect echivalent unei restricţii cantitative la import, contrară art. 30 din Tratatul CEE.

Fiind vorba şi de o măsură luată în cadrul gestiunii monopolului alcoolului, reclamantul consideră că există şi o încălcare a art. 37, în temeiul căruia statele membre organizează progresiv monopolurile naţionale cu caracter comercial, astfel încât la sfârşitul perioadei de tranziţie să se asigure, cu privire la aprovizionare şi desfacere pe piaţă, excluderea oricărei discriminări între resortisanţii statelor membre.

5. Pentru a soluţiona acest litigiu, Hessisches Finanzgericht a adresat Curţii două întrebări, după cum urmează:

1. Noţiunea de măsură cu efect echivalent cu cel al restricţiilor cantitative la import în sensul art. 30 din Tratatul CEE trebuie interpretată în sensul în care se aplică şi stabilirii unui conţinut minim de alcool etilic

pentru alcoolul destinat consumului uman, prevăzută de legea germană privind monopolul alcoolului, care are ca efect împiedicarea punerii în circulație în Republica Federală Germania a unor produse tradiționale din alte state membre, al căror conținut de alcool etilic este inferior limitei stabilite?

2. Stabilirea acestui conținut minim de alcool etilic ține de noțiunea de discriminare, cu privire la aprovizionare şi desfacere pe piață, între resortisanții statelor membre, în sensul art. 37 din Tratatul CEE?

6. Instanța națională a urmărit obținerea de elemente de interpretare care să-i permită să aprecieze dacă cerința unui conținut minim de alcool ar putea cădea sub incidența fie a dispozițiilor art. 30 din Tratat, privind interzicerea tuturor măsurilor cu efect echivalent restricțiilor cantitative în schimburile dintre statele membre, fie a prevederilor art. 37, privind prohibiția tuturor discriminărilor, cu privire la aprovizionare şi desfacere pe piață, între resortisanții statelor membre.

7. Curtea arată, cu privire la acest aspect, că art. 37 este o dispoziție specifică monopolurilor naționale cu caracter comercial.

Această dispoziție nu este deci incidentă în ceea ce priveşte dispozițiile naționale care nu se referă la exercitarea, de către un monopol public, a funcției sale specifice – şi anume, dreptul său de exclusivitate – ci, în general, la producerea şi comercializarea băuturilor alcoolice, indiferent dacă acestea aparțin sau nu monopolului respectiv.

În aceste condiții, efectul măsurii vizate de instanța națională asupra schimburilor intracomunitare trebuie să fie examinat numai în raport cu cerințele care decurg din art. 30, aşa cum se menționează în prima întrebare.

8. În lipsa unei reglementări comune a producției şi a comercializării alcoolului – unei propuneri de regulament prezentată de Comisie Consiliului la 7 decembrie 1976 (J. Of. C 309, p. 2) nu i s-a dat încă curs până în prezent de către acesta din urmă – le revine statelor membre să reglementeze, fiecare pe teritoriul său, toate problemele privind producția şi comercializarea alcoolului şi băuturilor spirtoase.

Obstacolele din calea libertății de circulație intracomunitare, rezultând din diferențele existente între legislațiile naționale cu privire la comercializarea produselor respective trebuie să fie acceptate în măsura în care aceste dispoziții pot fi recunoscute ca necesare pentru satisfacerea cerințelor imperative legate în special de eficacitatea controlului fiscal, de protecția sănătății publice, de loialitatea tranzacțiilor comerciale şi de protecția consumatorilor.

9. Guvernul Republicii Federale Germania, ca parte intervenientă, a adus diferite argumente, care, în opinia lui, ar justifica aplicarea dispozi-

ţiilor referitoare la conţinutul minim de alcool din băuturile spirtoase, făcând consideraţii legate, pe de o parte, de protecţia sănătăţii publice şi, pe de altă parte, de protecţia consumatorilor împotriva practicilor comerciale neloiale.

10. În ceea ce priveşte protecţia sănătăţii publice, guvernul german a afirmat că stabilirea unui conţinut minim de alcool prin legislaţia naţională ar avea rolul de a evita proliferarea băuturilor spirtoase pe piaţa naţională, în special a băuturilor spirtoase cu conţinut moderat de alcool, astfel de produse putând, în opinia sa, să creeze mai uşor dependenţă decât băuturile având o concentraţie alcoolică mai mare.

11. Astfel de considerente nu sunt însă hotărâtoare, de vreme ce consumatorii îşi pot procura de pe piaţă o gamă foarte variată de produse slab sau mediu alcoolizate şi întrucât, în afară de aceasta, o parte importantă a băuturilor alcoolice cu concentraţie alcoolică superioară, liber comercializate pe piaţa germană, se consumă în mod curent sub formă diluată.

12. Guvernul german mai menţionează că stabilirea unei limite inferioare a concentraţiei alcoolice pentru anumite lichioruri ar fi menită să protejeze consumatorul împotriva practicilor neloiale ale producătorilor sau distribuitorilor de băuturi spirtoase.

Acest argument se bazează pe considerentul că scăderea concentraţiei alcoolice ar asigura un avantaj concurenţial faţă de băuturile cu concentraţie mai mare, dat fiind că alcoolul constituie de departe elementul cel mai costisitor din compoziţia băuturilor, din cauza sarcinii fiscale considerabile la care este supus.

În afară de aceasta, în opinia guvernului german, faptul de a admite libera circulaţie a produselor alcoolice atunci când ele corespund, din punctul de vedere al conţinutului de alcool, normelor ţării de producţie, ar avea ca efect să impună în Comunitate, ca standard comun, conţinutul de alcool cel mai mic admis în oricare dintre statele membre şi chiar să facă inoperante toate prevederile în materie, în timp ce reglementarea din mai multe state membre nu ar cunoaşte nici o limită inferioară de acest fel.

13. După cum a subliniat Comisia, stabilirea unor valori limită în ceea ce priveşte concentraţia în alcool a băuturilor poate servi la standardizarea produselor comercializate şi a denumirilor lor, în interesul unei mai mari transparenţe a tranzacţiilor comerciale şi a ofertelor către public.

Din acest motiv, nu se poate totuşi merge până la a considera stabilirea în mod imperativ de procente minime de alcoolizare ca o garanţie esenţială a loialităţii tranzacţiilor comerciale, din moment ce este uşor să se asigure o informare convenabilă a cumpărătorului cerând ca pe

ambalajul produselor să figureze o menţiune a originii şi a concentraţiei alcoolice.

14. Din cele expuse mai sus rezultă că prevederile privind conţinutul minim de alcool din băuturile spirtoase nu urmăresc un scop de interes general, care să fie mai important decât cerinţele liberei circulaţii a mărfurilor, care constituie una dintre regulile fundamentale ale Comunităţii.

Efectul practic al prevederilor de acest fel constă în principal în a asigura un avantaj băuturilor spirtoase cu conţinut ridicat de alcool, îndepărtând de pe piaţa naţională produsele din alte state membre care nu întrunesc această condiţie.

Rezultă astfel că cerinţa unilaterală, impusă de reglementarea unui stat membru, a unui conţinut minim de alcool pentru comercializarea băuturilor spirtoase constituie un obstacol în calea libertăţii de circulaţie a mărfurilor, incompatibil cu dispoziţiile art. 30 din Tratat.

Astfel, nu există nici un motiv valabil de a împiedica introducerea băuturilor spirtoase, cu condiţia să fie legal produse şi comercializate într-unul din statele membre, în orice alt stat membru, fără ca vânzării acestor produse să le poată fi opusă o prohibiţie legală a comercializării băuturilor cu un conţinut de alcool mai mic decât limita stabilită de reglementarea naţională.

15. În consecinţă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că noţiunea de măsuri cu efect echivalent restricţiilor cantitative la import, prevăzută în art. 30 din Tratatul CEE, trebuie înţeleasă în sensul că stabilirea, prin legislaţia unui stat membru, a unui conţinut minim de alcool pentru băuturile spirtoase destinate consumului uman, intră sub incidenţa interdicţiei prevăzute de această dispoziţie, atunci când este vorba de importul băuturilor alcoolice legal produse şi comercializate într-un alt stat membru.

Cu privire la cheltuielile de judecată

16. Cheltuielile pretinse de către Guvernul Regatului Danemarcei, de către Guvernul Republicii Federale Germania şi de către Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are caracter incident faţă de cauza aflată pe rolul Hessisches Finanzgericht, este de competenţa acestuia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

Noţiunea de „măsuri cu efect echivalent restricţiilor cantitative la import", prevăzută în art. 30 din Tratatul CEE, trebuie înţeleasă în sensul că stabilirea, prin legislaţia unui stat membru, a unui conţinut minim de alcool pentru băuturile alcoolice destinate consumului uman, intră sub incidenţa interdicţiei prevăzute de această dispoziţie, atunci când este vorba de importul băuturilor alcoolice legal produse şi comercializate într-un alt stat membru.

23.

Hotărârea Curţii din 12 martie 1987, Comisia c. Germania, C-178/84[1]

Libera circulaţie a mărfurilor – Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – comercializarea unui produs – diferenţe între legislaţiile naţionale – limitarea comerţului intracomunitar – admisibilitate – condiţii şi limite

Libera circulaţie a mărfurilor – Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – legislaţie privind denumirea generică a produselor fabricate potrivit reglementării naţionale – justificare – inexistenţă

Libera circulaţie a mărfurilor – Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – sistem obligatoriu de informare a consumatorilor – admisibilitate – condiţii

Libera circulaţie a mărfurilor – excepţii – protecţia sănătăţii publice – reglementare privind utilizarea aditivilor alimentari – justificare – condiţii şi limite

1. Dacă, în absenţa unei reglementări comune a comercializării produselor în cauză, obstacolele în calea liberei circulaţii intracomunitare

---

[1] *W. Zipfel,* Neue juristische Wochenschrift, 1987, p. 2113-2117; *F. Van Kraay,* Law Teacher, 1987, Vol. 21, p. 284-287; *H.-J. Rabe,* Europarecht 1987, p. 253-262; *C.-J. Rütsch,* Betriebs-Berater, 1987, p. 856-858; *K.J.M. Mortelmans,* Tijdschrift voor consumentenrecht, 1987, p. 259-263; *J.-C. Masclet,* Revue trimestrielle de droit européen, 1987, p. 361-369; *C. Moench,* Neue juristische Wochenschrift, 1987, p. 1109-1112; *H. Hohmann,* Juristenzeitung, 1987, p. 959-965; *V. Emmerich,* Juristische Schulung, 1987, p. 652-653; *F. Capelli,* Revue du Marché Commun, 1987, p. 693-702; *M. Brealey,* European Intellectual Property Review, 1987, p. 302-304; *L. Cartou,* Recueil Dalloz Sirey, 1987, Som.,

care rezultă din diferențele dintre reglementările naționale trebuie să fie acceptate în măsura în care o astfel de reglementare, aplicabilă nediferențiat produselor naționale și produselor din import, poate fi justificată ca fiind necesară satisfacerii cerințelor imperative, ținând, între altele, de protecția consumatorilor. De asemenea, o astfel de reglementare trebuie să fie proporțională cu scopul urmărit. Dacă un stat membru are posibilitatea de a opta între mai multe mijloace în vederea atingerii aceluiași scop, el este obligat să ia o măsură care să ridice un număr minim de obstacole în calea libertății de circulație a mărfurilor.

2. *Un stat membru nu ar trebui să rezerve folosirea unei denumiri pentru produsele fabricate în conformitate cu regulile în vigoare la nivel național, invocând cerințe legate de protecția consumatorilor întrucât, pe de o parte, reprezentările consumatorilor, care pot să difere de la un stat membru la altul, pot să evolueze, odată cu trecerea timpului, chiar și în interiorul aceluiași stat membru, legislația unui stat membru netrebuind să servească la cristalizarea anumitor obiceiuri ale consumatorilor în scopul menținerii avantajelor dobândite de industriile naționale care se străduiesc să le satisfacă și, pe de altă parte, o denumire având un caracter generic nu ar trebui rezervată pentru produsele fabricate în conformitate cu regulile în vigoare acel stat membru.*

---

p. 394-395; *W. Zipfel,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1987, p. 337-347; *J. Gündisch,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1987, p. 347-359; *L. Funck-Brentano,* La Semaine juridique, Éd. Entreprise, 1987, I 16237; *M.A. Dauses,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1987, p. 243-263; *A. Krohn,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1987, p. 265-286; *U. Klinke,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1987, p. 289-314; *L. Funck-Brentano,* Recht der Internationalen Wirtschaft / Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters, 1987, p. 379-383; *L. Costato,* Rivista di diritto agrario, 1987, II, p. 178-184; *F. Capelli,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1987, p. 736-755; *C.W.A. Timmermans,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1988, p. 117-126; *C. Z. Landrove,* Noticias CEE, 1988, n° 40, p. 145-151; *C.J. Berr,* Journal du droit international, 1988, p. 505-507; *P. Mori,* Giustizia civile, 1988, I, p.,862; *H.L. Clark,* Virginia Journal of International Law, 1988, p. 753-782; *C. Gavalda, C. Lucas De Leyssac,* Recueil Dalloz Sirey, 1988, Som., p. 306; *J. Steiner,* European Law Review, 1988, p. 336-345; *F. Capelli,* Noticias CEE, 1989, n° 50, p. 119-122; *J.L.B. Sierra,* Revista de Instituciones Europeas, 1989, p. 135-171; *K. Smolka,* Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht, 1989, p. 420-422; *C.W.A. Timmermans,* Annotaties Hof van Justitie EG, Ed. W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1995, p. 783-789.

3. Din moment ce, într-un stat membru, consumatorii atribuie anumite calități unui produs în măsura în care la fabricarea lui se folosesc materii prime determinate, cu siguranță legitim să existe dorința de a oferi consumatorilor posibilitatea de a alege în funcție de acest element. Cu toate acestea o astfel de posibilitate poate fi asigurată prin mijloace care să nu ridice obstacole în calea importului de produse fabricate și comercializate în mod legal în alte state membre, în special prin „aplicarea obligatorie a unor etichete corespunzătoare cu privire la natura produsului vândut". Acest sistem de informare obligatorie nu trebuie să implice aprecieri negative cu privire la produsele importate, fabricate potrivit altor procedee decât cele din statul membru importator.

Ținând seama de incertitudinile existente în etapa actuală a cercetărilor științifice în materia aditivilor alimentari și în absența armonizării legislațiilor naționale, art. 30 și art. 36 din Tratat nu interzic statelor membre să adopte o legislație care condiționează utilizarea aditivilor de obținerea unei autorizări prealabile acordată printr-un act de aplicabilitate generală pentru anumiți aditivi determinați, fie pentru toate produsele, fie doar pentru unele dintre acestea, fie în vederea anumitor utilizări.

Aplicarea în cazul produselor de import a unor interdicții de comercializare a produselor care conțin aditivi autorizați în statul membru producător, dar interziși în statul membru în care sunt importate trebuie, în lumina principiului proporționalității, care stă la baza ultimei teze din art. 36 din Tratat, să fie limitate la ceea ce este efectiv necesar pentru a asigura protecția sănătății publice. Acesta este motivul pentru care utilizarea unui anumit aditiv, admis într-un alt stat membru, trebuie să fie autorizată în cazul unui produs importat de acest stat membru, din moment ce, ținând cont, pe de o parte, de rezultatele cercetărilor științifice internaționale și în special de lucrările Comitetului Științific Comunitar pentru Alimentație Umană, ale Comisiei Codex Alimentarius a FAO și ale OMS și, pe de altă parte, de obiceiurile alimentare din statul membru importator, acest aditiv nu prezintă un pericol pentru sănătatea publică și răspunde unei nevoi reale, în special de ordin tehnologic. Noțiunea de nevoie tehnologică trebuie să fie apreciată în funcție de materiile prime utilizate și ținând cont de aprecierea făcută în acest sens de autoritățile statului membru producător și de rezultatele cercetărilor științifice internaționale. Principiul proporționalității implică de asemenea ca agenții economici să poată obține, printr-o procedură ușor accesibilă și care să poată fi parcursă într-un

termen rezonabil, ca utilizarea unor aditivi determinați să fie autorizată printr-un act de aplicabilitate generală.

Refuzul nejustificat al unei asemenea autorizări poate fi atacat în justiție de către agenții economici. Sub rezerva posibilității acestora de a solicita agenților economici datele de care dispun și care pot fi utile în stabilirea situației de fapt, sarcina probei că interdicția este justificată de motive de protecție a sănătății publice le revine autorităților naționale competente din statul membru importator.

Obiect: Încălcarea obligațiilor de către un stat membru – cerința purității berii – Aplicarea „legii purității" în cazul berilor importate din alte state membre.

CURTEA,

1. Prin cererea înregistrată la grefa Curții la data de 6 iulie 1984, Comisia CE a introdus, în temeiul art. 169 din Tratatul CEE, o acțiune pentru recunoașterea faptului că, interzicând comercializarea berilor fabricate și comercializate în mod legal într-un alt stat membru, atunci când aceste beri nu sunt în conformitate cu art. 9 și art. 10 din Biersteuergesetz (legea din 14 martie 1952, BGB1. I, p. 149), Republica Federală Germania și-a încălcat obligațiile ce îi incumbă în temeiul art. 30 din Tratat.

2. În ceea ce privește situația de fapt reținută, desfășurarea procedurii și susținerile părților, se face trimitere la raportul cauzei. Aceste elemente din dosar nu vor fi reluate în cele ce urmează decât în măsura în care ele sunt necesare motivării hotărârii.

Cu privire la legislația internă aplicabilă

3. În cadrul procedurii în fața Curții, guvernul german a făcut următoarea prezentare referitoare la legislația sa privind berea, prezentare care nu a fost contestată de către Comisie și care trebuie reținută în scopul soluționării cauzei de față.

4. Biersteuergesetz (Legea fiscală a berii) stabilește, în ceea ce privește prezenta acțiune, pe de o parte, regulile de fabricație care nu se aplică decât fabricilor de bere stabilite în Republica Federală Germania, și, pe de altă parte, o reglementare privind utilizarea denumirii de „Bier" (bere) care este valabilă atât pentru berea fabricată în Republica Federală a Germania, cât și pentru berea din import.

5. Regulile de fabricație sunt enunțate în art. 9 din Biersteuergesetz. Alineatul 1 din această dispoziție prevede că, pentru prepararea berii de fermentație scăzută, nu se poate utiliza decât malț din orz, hamei, drojdie și apă. Alineatul 2 din același articol supune prepararea berii de fermentație ridicată aceloraşi cerințe menționate anterior, însă cu toate acestea autorizează utilizarea altor malțuri și a zahărului din trestie, zahărului din sfeclă sau zahărului invertit, pure din punct de vedere tehnic, ca și a glucozei și a coloranților obținuți din zahăr de toate tipurile. În art. 9 alin. (3) se precizează că prin malț trebuie să se înțeleagă orice cereală făcută să germineze în mod artificial. Trebuie subliniat faptul că, în această privință, în conformitate cu art. 17 alin. (4) din Regulamentul privind normele de aplicare a Biersteuergesetz (Durchführungsbestimmungen zum Biersteuergesetz din 14 martie 1952) (BGB1. I, p. 153), orezul, porumbul și sorgul nu sunt cereale în sensul art. 9 alin. (3) din Biersteuergesetz. Derogările de la regulile de fabricație din art. 9 alin. (1) și (2) din Biersteuergesetz, în conformitate cu alin. (7) din aceeași dispoziție, se pot acorda, la cerere, în cazuri concrete pentru prepararea berilor speciale și a berii destinate exportului sau cercetărilor științifice. De asemenea, alin. (8) din același articol face inaplicabile alin. (1) și (2) în cazul fabricilor de bere care nu produc bere decât pentru consumul propriu (Hausbrauer). Nerespecatarea regulilor de fabricație din art. 9 din Biersteuergesetz atrage răspunderea penală potrivit prevederilor art. 18 alin. (1) pct. (1) din aceeași lege.

6. Regula privind utilizarea în comerț a denumirii de „Bier" (bere) este conținută în art. 10 din Biersteuergesetz. În conformitate cu acest articol, nu pot fi comercializate sub denumirea de „Bier" (bere) – separat sau ca element al unei denumiri compuse – sau sub alte denumiri sau reprezentări grafice care ar putea sugera că este vorba de bere, decât băuturile fermentate care sunt în conformitate cu prevederile art. 9 alin. (1), (2), (4), (5) și (6) din Biersteuergesetz. Această regulă nu implică decât o interdicție relativă de comercializare, în sensul că băuturile neconforme cu regulile de fabricație enunțate mai sus pot fi vândute sub alte denumiri, cu condiția ca aceste denumiri să nu cadă sub incidența restricțiilor prevăzute de art. 10. Nerespecatarea regulii privind denumirea atrage răspunderea penală potrivit prevederilor art. 18 alin. (1) pct. (4) din Biersteuergesetz.

7. Dacă berile conțin aditivi, atunci importul lor în Republica Federală Germania este împiedicat, în plus, de interdicția de comercializare absolută prevăzută de o altă dispoziție legislativă internă, și anume art. 11 alin. (1) pct. (2) din legea privind comerțul cu produse alimentare,

produse pe bază de tutun, produse cosmetice şi alte bunuri de consum (Gesetz über den Verkehr mit Lebensmitteln, Tabakerzeugnissen, kosmetischen Mitteln und sonstigen Bedarfsgegenständen), Lebensmittel-und Bedarfgegenständegesetz, din 15 august 1974 (BGB1. I, p. 1945) (în continuare denumit LMBG).

8. Adoptată din consideraţii de prevenţie sanitară, această ultimă lege se sprijină, în materie de aditivi, pe un principiu de interdicţie, sub rezerva autorizării. În art. 2, această lege defineşte aditivii ca fiind „substanţe destinate să fie adăugate produselor alimentare pentru a le influenţa caracteristicile sau pentru a obţine proprietăţi sau efecte speciale" şi exclude de la această definiţie „substanţele de origine naturală sau identice din punct de vedere chimic cu substanţele naturale şi care, conform uzanţelor, sunt utilizate în special din cauza valorii lor nutritive, olfactive sau gustative, ori pentru stimulare şi, de asemenea, apa potabilă şi apa de masă".

9. În art. 11 alin. (1) pct. (1), LMBG interzice utilizarea de aditivi neautorizaţi, în stare pură sau în asociere cu alte substanţe, pentru fabricarea sau prelucrarea profesională a produselor alimentare destinate comercializării. Legea respectivă precizează, în alin. (2) pct. (1) şi alin. (3) din acelaşi articol, că adjuvanţii tehnici şi enzimele nu intră sub incidenţa acestei interdicţii. Conform alin. (2) pct. (1) din acelaşi articol, legea înţelege prin adjuvanţi tehnici „aditivii care sunt separaţi de produsul alimentar, fie în totalitate, fie în aşa fel încât aceştia să nu fie conţinuţi în produsul destinat consumatorului decât sub formă de reziduuri inevitabile din punct de vedere tehnic şi lipsite de efect din punct de vedere tehnologic, în proporţii neglijabile din punctul de vedere al sănătăţii, mirosului şi gustului".

10. În art. 11 alin. (1) pct. (2), LMBG interzice comercializarea cu titlu profesional a produselor care au fost fabricate sau prelucrate fără respectarea interdicţiei de fabricare prevăzute la alin. (1) pct. (1), ori care nu sunt conforme cu regulamentul adoptat în temeiul art. 12 alin. (1). În temeiul acestei ultime dispoziţii, un regulament ministerial aprobat de Bundesrat poate autoriza utilizarea anumitor aditivi în mod general, ori pentru anumite produse alimentare sau pentru anumite întrebuinţări, în măsura în care o astfel de autorizare este compatibilă cu protecţia consumatorului, ţinând cont de nevoile tehnologice, nutriţionale şi dietetice. Aceste autorizări sunt conţinute în anexele la regulamentul privind autorizarea utilizării de aditivi în produsele alimentare (Verordnung über die Zulassung von Zusatzstoffen zu Lebensmitteln) din 22 decembrie 1981 (BGB1., P. 1633) (în continuare denumit ZZULV).

11. Ca produs alimentar, berea intră sub incidența legislației referitoare la aditivi, însă este supusă unui regim special în această privință. Regulile de fabricație conținute în art. 9 din Biersteuergesetz exclud utilizarea oricăror substanțe, altele decât cele enumerate acolo, inclusiv aditivii. Din acest motiv, ele constituie dispoziții speciale în materie de aditivi în sensul art. 1 alin. (3) din ZZULV. Această dispoziție rezervă aplicarea regulilor care interzic, limitează sau autorizează utilizarea aditivilor pentru anumite produse alimentare în condiții diferite de cele din ZZULV. Utilizarea aditivilor din anexele la ZZULV autorizați în mod general sau pentru anumite întrebuințări este în consecință exclusă în cazul berii. Această excludere nu este cu toate acestea valabilă decât pentru substanțele care constituie aditivi în sensul LMBG și pentru utilizarea cărora LMBG însăși, în calitate de lege ulterioară celei din Biersteuergesetz, nu prevede nici un fel de derogare. Interdicția privind aditivii în bere nu o include așadar nici pe cea referitoare la adjuvanții tehnici și nici pe cea referitoare la enzime.

12. Rezultă astfel că art. 11 alin. (1) pct. (2) din LMBG, coroborat cu art. 9 din Biersteuergesetz, are ca efect interzicerea importului în Republica Federală Germania a berilor ce conțin substanțe care intră sub incidența interdicției de utilizare a aditivilor prevăzută de art. 11 alin. (1) pct. (1) din LMBG.

Cu privire la obiectul cauzei

13. Trebuie să se stabilească dacă litigiul poartă doar asupra interdicției de comercializare sub denumirea de „Bier" (bere) a berilor care au fost fabricate în alte state membre în conformitate cu reguli care nu corespund celor din art. 9 din Biersteuergesetz sau dacă litigiul poartă și asupra interdicției de importare a berilor care conțin aditivi autorizați în statul membru din care provin, însă care sunt interzișii în Republica Federală Germania.

14. În scrisoarea de înștiințare pe care a adresat-o Republicii Federale Germania, Comisia și-a îndreptat criticile spre dispozițiile art. 9 și art. 10 din Biersteuergesetz prin faptul că interzic importul în Republica Federală Germania a berilor fabricate în mod legal în alte state membre, datorită faptului că acestea nu au fost fabricate în conformitate cu dispozițiile aplicabile în Republica Federală Germania. Comisia a estimat că această interdicție de comercializare nu poate fi justificată de motive de interes general ce țin de protecția consumatorilor sau de protecția sănătății publice.

15. În răspunsul la această scrisoare, guvernul german a argumentat că dispoziţiile legislative privind puritatea berii sunt indispensabile pentru protecţia sănătăţii publice pentru că fabricarea berii numai pe baza materiilor prime enumerate în art. 9 din Biersteuergesetz permite evitarea recurgerii la aditivi. Într-o scrisoare suplimentară din 15 decembrie 1982, adresată unui membru al Comisiei, guvernul german a reiterat acest argument, precizând că prevederea de a nu utiliza decât materiile prime enumerate în art. 9 din Biersteuergesetz include interdicţia privind aditivii, interdicţie menită să apere sănătatea publică.

16. În avizul său motivat, Comisia şi-a menţinut punctul de vedere. Potrivit acestuia, faptul că berea fabricată conform tradiţiei germane a regulii purităţii poate fi fabricată fără aditivi nu permite să se excludă la modul general necesitatea tehnologică de utilizare a aditivilor pentru berea fabricată în conformitate cu alte tradiţii sau plecând de la alte materii prime. Comisia estimează că problema necesităţii tehnologice a utilizării de aditivi nu poate fi tranşată decât ţinând cont de metodele de fabricaţie utilizate şi având în vedere anumiţi aditivi determinaţi.

17. În răspunsul la acest aviz motivat, guvernul german şi-a reiterat motivaţiile de prevenţie sanitară care justifică, din punctul său de vedere, dispoziţiile art. 9 şi art. 10 din Biersteuergesetz. Cu toate acestea, nu a oferit explicaţii privind sfera exactă de cuprindere a acestei legislaţii şi nici privind raporturile ei cu regimul aditivilor.

18. În motivele cererii sale, Comisia a denunţat obstacolele în calea importurilor care iau naştere prin aplicarea Biersteuergesetz berilor fabricate în alte state membre pe baza altor materii prime sau cu aditivi autorizaţi în aceste state.

19. Abia în apărarea sa guvernul german a argumentat că regimul de puritate a berii se bazează pe două legislaţii distincte, însă complementare, şi a oferit descrierea legislaţiei prezentată mai sus.

20. În replică, Comisia a prezentat în mod distinct obiecţiile pe care le formulează împotriva regulii de denumire conţinută în art. 10 din Biersteuergesetz şi obiecţiile pe care trebuia să le formuleze faţă de interzicerea absolută a aditivilor în bere. Potrivit Comisiei, prezentarea completă a legislaţiei aplicabile furnizată de către guvernul german nu modifică fundamental datele prezentului litigiu. Comisia a insistat în această privinţă asupra faptului că ea nu şi-a îndreptat acţiunea exclusiv împotriva art. 9 şi art. 10 din Biersteuergesetz, ci că a vizat în general interdicţia de comercializare a berii provenind din alte state membre care nu este conformă cu criteriile de fabricaţie conţinute în aceste dispoziţii, iar, în plus, fundamentul legislativ exact al acestei interdicţii nu are importanţă.

21. În aceste condiții, trebuie să se aibă în vedere, din două motive, faptul că acțiunea se îndreaptă în același timp împotriva interdicției de comercializare sub denumirea de „Bier" (bere) a berilor care au fost fabricate în alte state membre conform unor reguli care nu corespund celor din art. 9 din Biersteuergesetz și împotriva interdicției de import a berilor ce conțin aditivi a căror întrebuințare este autorizată în statul membru de proveniență, însă este interzisă în Republica Federală Germania.

22. În primul rând, Comisia a identificat fondul încălcării încă de la începutul procedurii prealabile privind interdicția de comercializare de care se lovește în Republica Federală Germania importul de beri de proveniență din alte state membre, din cauza faptului că nu au fost fabricate în temeiul unor reguli în conformitate cu cele în vigoare în Republica Federală Germania. Ea nu a avut în vedere art. 9 din Biersteuergesetz decât pentru a preciza aceste reguli. Din expunerea guvernului german, domeniul de aplicare al acestei dispoziții nu se limitează, de altfel, la materii prime, ci se referă și la aditivi. Argumentele dezvoltate de către Comisie în cursul procedurii prealabile cu privire la caracterul nepotrivit al unei interdicții absolute privind aditivii demonstrează cu prisosință faptul că ea avea intenția de a o include în obiectul acțiunii pe care a intentat-o.

23. În al doilea rând, este important de subliniat faptul că, încă de la începutul procedurii, guvernul german însuși s-a apărat – în esență – în contextul aditivilor și al protecției sănătății publice, ceea ce, pe de o parte, implică faptul că el a înțeles și recunoscut că obiectul litigiului cuprinde și interdicția absolută privind utilizarea aditivilor și, pe de altă parte, exclude posibilitatea de a i se fi adus atingere dreptului la apărare.

Cu privire la interdicția de comercializare sub denumirea de „Bier" (bere) a berilor ce nu răspund cerințelor art. 9 din Biersteuergesetz

24. Trebuie să se sublinieze mai întâi că regula de fabricație conținută în art. 9 din Biersteuergesetz nu trebuie să constituie ea însăși o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative interzise prin art. 30 din Tratat, întrucât ea nu se aplică decât fabricilor de bere stabilite în Republica Federală Germania. Articolul 9 din Biersteuergesetz nu este pus în discuție aici decât în măsura în care art. 10 din Biersteuergesetz, care vizează și el atât produsele importate din alte state membre cât și produsele fabricate pe teritoriul național, se referă la acest lucru pentru a stabili băuturile pentru comercializarea cărora se poate utiliza denumirea de „Bier" (bere).

25. În ceea ce priveşte această regulă de denumire, Comisia admite că, atâta timp cât nu s-a realizat o armonizare la nivel comunitar, statele membre au în principiu competenţa de a determina regulile privind fabricarea, compoziţia şi comercializarea băuturilor. Cu toate acestea, ea subliniază incompatibilitatea cu dreptul comunitar a unui sistem care, precum art. 10 din Biersteuergesetz, interzice utilizarea unei denumiri generice pentru comerţul cu produse fabricate în parte cu materii prime cum sunt orezul şi porumbul, altele decât cele prevăzute pe teritoriul naţional. O astfel de reglementare ar merge în orice caz dincolo de ceea ce este necesar pentru protecţia consumatorului german, care poate fi foarte bine asigurată prin etichetare sau prin anunţuri. Aceasta ar constitui deci un obstacol interzis prin art. 30 din Tratat.

26. Guvernul german a încercat mai întâi să îşi justifice reglementarea prin motive ce ţin de sănătatea publică. Potrivit acestuia, utilizarea de materii prime diferite de cele admise de art. 9 din Biersteuergesetz implică neapărat utilizarea de aditivi. Cu toate acestea, pe parcursul audierii, guvernul german a recunoscut că art. 10 din Biersteuergesetz, care se reduce la o regulă de denumire, nu are alt obiectiv decât protecţia consumatorilor. Aceştia ar asocia denumirea „Bier" (bere) cu o băutură fabricată plecând doar de la materiile prime enumerate în art. 9 din Biersteuergesetz. Ar fi aşadar vorba despre împiedicarea inducerii în eroare a consumatorilor cu privire la natura produsului, aceştia fiind făcuţi să creadă că o băutură denumită „Bier" (bere) corespunde cerinţelor legii purităţii atunci când nu este cazul. Guvernul german a susţinut că reglementarea sa nu are nici un scop protecţionist. El a subliniat în această privinţă că materiile prime a căror utilizare este prevăzută de art. 9 alin. (1) şi (2) din Biersteuergesetz nu sunt neapărat de origine naţională şi că utilizarea denumirii de „Bier" (bere) îi este permisă oricărui agent economic care comercializează produse fabricate în conformitate cu regulile prescrise, reguli care pot fi respectate cu uşurinţă şi în altă parte decât în Republica Federală Germania.

27. Trebuie reamintită jurisprudenţa constantă a Curţii (în primul rând hotărârea din 11 iulie 1974, Procureur du roi/Dassonville, C-8/74) conform căreia interzicerea măsurilor cu efect echivalent restricţiilor cantitative prevăzută în art. 30 din Tratat include orice „reglementare comercială a statelor membre care poate constitui un obstacol direct sau indirect, în prezent sau în viitor, în calea comerţului intracomunitar".

28. Trebuie subliniat apoi că rezultă din jurisprudenţa constantă a Curţii (în special hotărârea din 20 februarie 1979, Rewe, C-120/78 şi

hotărârea din 10 noiembrie 1982, Rau, C-261/81) „că, în absenţa unei reglementări comune a comercializării produselor în cauză, obstacolele în calea liberei circulaţii intracomunitare care rezultă din diferenţele dintre reglementările naţionale trebuie să fie acceptate în măsura în care o astfel de reglementare, aplicabilă nediferenţiat produselor naţionale şi produselor din import, poate fi justificată ca fiind necesară satisfacerii cerinţelor imperative, ţinând, între altele, de protecţia consumatorilor. De asemenea, o astfel de reglementare trebuie să fie proporţională cu scopul urmărit. Dacă un stat membru are posibilitatea de a opta între mai multe mijloace în vederea atingerii aceluiaşi scop, el este obligat să ia o măsură care să ridice un număr minim de obstacole în calea libertăţii de circulaţie a mărfurilor".

29. Nu se contestă faptul că aplicarea art. 10 din Biersteuergesetz berilor provenind din alte state membre pentru fabricarea cărora au fost utilizate în mod legal alte materii prime decât malţul de orz, în special orez şi porumb, poate împiedica importul lor în Republica Federală Germania.

30. Rămâne aşadar de verificat dacă aplicarea acestor dispoziţii poate fi justificată de cerinţe imperative ţinând de protecţia consumatorilor.

31. În această privinţă, trebuie respins argumentul guvernului german, conform căruia regula din art. 10 din Biersteuergesetz ar fi indispensabilă pentru protecţia consumatorilor germani pentru că, pentru aceştia, denumirea de „Bier" (bere) ar fi indisociabilă de o băutură fabricată plecând doar de la ingredientele prevăzute de art. 9 din Biersteuergesetz.

32. În primul rând, reprezentările consumatorilor, care pot să difere de la un stat membru la altul, pot şi ele să evolueze odată cu trecerea timpului, chiar şi în interiorul aceluiaşi stat membru. Instituirea pieţei comune este de altfel unul dintre factorii esenţiali care pot contribui la această evoluţie. În timp ce un regim de protecţie a consumatorilor împotriva inducerii în eroare permite să se ţină cont de această evoluţie, o legislaţie de genul art. 10 din Biersteuergesetz împiedică ca acest fapt să se producă. Aşa după cum Curtea a subliniat deja într-un alt context (hotărârea din 27 februarie 1980, Comisie/Regatul Unit, C-170/78), legislaţia unui stat membru nu trebuie să servească la „cristalizarea anumitor obiceiuri ale consumatorilor în scopul menţinerii avantajelor dobândite de industriile naţionale care se străduiesc să le satisfacă".

33. În al doilea rând, în celelalte state membre ale Comunităţii, denumirile care corespund denumirii germane „Bier" (bere) au un caracter generic pentru a desemna o băutură fermentată fabricată pe bază de malţ din orz, indiferent dacă acesta este folosit separat sau împreună cu orez

sau porumb. Acelaşi lucru este valabil şi în dreptul comunitar, după cum rezultă din poziţia 22.03 din Tariful vamal comun. Legiuitorul german însuşi a utilizat denumirea „Bier" (bere) în acest mod în art. 9 alin. (7) şi (8) din Biersteuergesetz pentru a se referi la băuturi care nu corespund regulilor de fabricaţie din alin. (1) şi (2) din acelaşi articol.

34. Denumirea germană „Bier" (bere) şi denumirile corespunzătoare din limbile celorlalte state membre ale Comunităţii nu ar trebui aşadar să fie rezervate pentru berile fabricate în conformitate cu regulile în vigoare în Republica Federală Germania.

35. Este cu siguranţă legitim să existe dorinţa de a oferi consumatorilor care atribuie calităţi speciale berilor fabricate pe baza unor materii prime determinate posibilitatea de a alege în funcţie de acest element. Cu toate acestea, după cum Curtea a subliniat deja (în hotărârea din 9 decembrie 1981, Comisia/Italia, C-193/80), o astfel de posibilitate poate fi asigurată prin mijloace care să nu ridice obstacole în calea importului de produse fabricate şi comercializate în mod legal în alte state membre, în special prin „aplicarea obligatorie a unor etichete corespunzătoare cu privire la natura produsului vândut". Indicând materiile prime utilizate în fabricarea berii, „un astfel de procedeu i-ar permite consumatorului să aleagă în deplină cunoştinţă de cauză şi ar asigura transparenţa tranzacţiilor comerciale şi a ofertelor adresate publicului". Trebuie adăugat că acest sistem de informare obligatorie nu trebuie să implice aprecieri negative pentru berile care nu sunt conforme cerinţelor art. 9 din Biersteuergesetz.

36. Contrar celor susţinute de guvernul german, un astfel de sistem de informare poate funcţiona perfect chiar şi pentru un produs care, precum berea, nu este neapărat livrat consumatorilor în sticle sau cutii care să poată fi inscripţionate în mod corespunzător. Acest lucru este confirmat din nou de reglementarea germană. Articolul 26 alin. (1) şi (2) din regulamentul menţionat anterior referitor la normele de aplicare a Biersteuergesetz prevede un sistem de informare a consumatorului pentru anumite beri, chiar şi atunci când ele sunt livrate în sistemul sub presiune. Informaţiile solicitate trebuie, în acest din urmă caz, să figureze pe butoaiele sau pe robinetele de bere.

37. Din motivaţiile precedente rezultă că aplicarea regulii de denumire, conţinută în art. 10 din Biersteuergesetz, în cazul berilor importate din alte state membre care au fost fabricate şi comercializate în mod legal în aceste state, constituie o încălcare de către Republica Federală Germania a obligaţiilor ce îi revin în temeiul art. 30 din Tratat.

Cu privire la interdicţia absolută de comercializare a berilor care conţin aditivi

38. Pentru Comisie, interdicţia absolută de comercializare a berilor care conţin aditivi nu este justificată de motive ce ţin de protecţia sănătăţii publice. Potrivit instituţiei reclamante, celelalte state membre dau dovadă de o mare severitate în ceea ce priveşte utilizarea aditivilor în produsele alimentare, şi nu autorizează aşadar utilizarea unui aditiv determinat decât după ce în urma unor analize minuţioase s-a stabilit că acesta nu este dăunător. Berea fabricată în aceste state şi care conţine aditivi autorizaţi în ţările respective trebuie, potrivit Comisiei, să fie considerată ca nereprezentând nici un pericol pentru sănătatea publică. Dacă Republica Federală Germania vrea să se opună importului lor, atunci, potrivit Comisiei, îi revine sarcina de a dovedi că aceste beri sunt periculoase pentru sănătatea publică. Comisia consideră că, în cazul de faţă, nu s-a adus o astfel de dovadă. Regimul aditivilor aplicabil berii în Republica Federală Germania ar fi în orice caz disproporţionat prin aceea că exclude complet utilizarea aditivilor, în timp ce regimul aplicabil altor băuturi, de genul băuturilor răcoritoare, este cu mult mai flexibil.

39. În ceea ce îl priveşte, guvernul german consideră că, în privinţa pericolelor ce rezultă din utilizarea aditivilor, ale căror efecte pe termen îndelungat încă nu sunt cunoscute, şi având în vedere în special riscurile pe care le prezintă acumularea de aditivi în organism şi interacţiunea lor cu alte substanţe precum alcoolul, este necesar să se limiteze cât mai mult cantitatea de aditivi absorbiţi. Cum berea este un aliment consumat pe scară largă în Germania, guvernul german consideră că este în special indicat să se excludă utilizarea oricărui aditiv în fabricarea ei. O astfel de alegere s-ar impune cu atât mai mult cu cât utilizarea aditivilor nu este necesară din punct de vedere tehnologic întrucât utilizarea exclusivă a ingredientelor prevăzute de Biersteuergesetz permite evitarea acesteia. În aceste condiţii, regimul german al aditivilor aplicabil berii ar fi pe deplin justificat de nevoia de apărare a sănătăţii publice şi nu ar încălca principiul proporţionalităţii.

40. Nu se contestă că interdicţia de comercializare a berilor care conţin aditivi împiedică importul de beri provenind din alte state membre care conţin aditivi autorizaţi în aceste state şi, din acest punct de vedere, sunt incidente prevederile art. 30 din Tratat. Cu toate acestea, trebuie verificat dacă încălcarea acestei din urmă dispoziţii poate fi justificată, în temeiul art. 36 din Tratat, de motive de protecţie a sănătăţii publice.

41. După cum rezultă din jurisprudența constantă a Curții (în special hotărârea din 14 iulie 1983, Sandoz, 174/82), „în măsura în care în etapa actuală a cercetărilor științifice persistă incertitudinile, le revine statelor membre, în absența armonizării, să hotărască nivelul la care consideră necesar să asigure protecția sănătății și vieții persoanelor, ținând cont de cerințele liberei circulații a mărfurilor în interiorul Comunității".

42. Din jurisprudența Curții (în special din hotărârile din 14 iulie 1983, Sandoz, menționată mai sus; din 10 decembrie 1985, Motte, C-247/84; și din 6 mai 1986, Muller, C-304/84), rezultă de asemenea că, în aceste condiții, dreptul comunitar nu se opune ca statele membre să adopte o legislație care supune utilizarea aditivilor unei autorizări prealabile acordată printr-un act de aplicabilitate generală pentru anumiți aditivi determinați, fie pentru toate produsele, fie doar pentru unele dintre acestea, fie în vederea anumitor utilizări. O legislație de acest gen răspunde unui obiectiv legitim de politică sanitară, și anume acela de restrângere a consumului necontrolat de aditivi alimentari.

43. Aplicarea în cazul produselor de import a unor interdicții de comercializare a produselor care conțin aditivi autorizați în statul membru producător, dar interziși în statul membru în care sunt importate nu este, cu toate acestea, admisibilă decât în măsura în care ea este în conformitate cu cerințele art. 36 din Tratat, așa cum acesta a fost interpretat de către Curte.

44. Trebuie reamintit, în primul rând, că în hotărârile Sandoz, Motte și Muller, menționate anterior, Curtea a dedus din principiul proporționalității, care stă la baza ultimei teze din art. 36 din Tratat, că interdicțiile de comercializare a produselor care conțin aditivi autorizați în statul membru în care au fost produse, dar care sunt interziși în statul membru importator trebuie să fie limitate la ceea ce este efectiv necesar pentru a asigura protecția sănătății publice. Curtea a statuat, de asemenea, că utilizarea unui anumit aditiv, admis într-un alt stat membru, trebuie să fie autorizată în cazul unui produs importat de acest stat membru, din moment ce, ținând cont, pe de o parte, de rezultatele cercetărilor științifice internaționale și în special de lucrările Comitetului științific comunitar pentru alimentație umană, ale Comisiei Codex Alimentarius a FAO și ale OMS și, pe de altă parte, de obiceiurile alimentare în statul membru importator, acest aditiv nu prezintă un pericol pentru sănătatea publică și răspunde unei nevoi reale, în special de ordin tehnologic.

45. Trebuie reamintit, în al doilea rând, că, după cum Curtea a constatat prin hotărârea din 6 mai 1986 (Muller, menționată anterior), principiul proporționalității impune de asemenea ca agenții economici să

poată solicita, printr-o procedură accesibilă și care să poată fi parcursă într-un termen rezonabil, ca utilizarea unor aditivi determinați să fie autorizată printr-un act de aplicabilitate generală.

46. Trebuie precizat că refuzul nejustificat al unei asemenea autorizări poate fi atacat în justiție de către agenții economici. După cum Curtea a statuat deja în hotărârea din 6 mai 1986 (Muller, menționată anterior), sub rezerva posibilității acestora de a solicita agenților economici datele de care dispun și care pot fi utile în stabilirea situației de fapt, sarcina probei că interdicția este justificată de motive de protecție a sănătății publice le revine autorităților naționale competente din statul membru importator.

47. Este important de subliniat că regimul german al aditivilor aplicabil berii, pe de o parte, duce la excluderea tuturor aditivilor autorizați în celelalte state membre, și nu la excluderea unora dintre aceștia justificată concret de pericolele pe care aditivii le-ar reprezenta cu privire la obiceiurile alimentare ale populației germane și, pe de altă parte, nu implică nici o procedură care să permită agenților economici să obțină ca un astfel de aditiv determinat să fie admis printr-un act de aplicabilitate generală în fabricarea berii.

48. În ceea ce privește în special nocivitatea aditivilor, guvernul german a făcut trimitere, bazându-se pe expertize, la pericolele inerente ale absorbției de aditivi în general. Acesta a subliniat că, din motive de prevenție generală, este important să se limiteze cât mai mult posibil cantitatea de aditivi absorbiți și că este în special indicat să se excludă cu desăvârșire întrebuințarea lor în fabricarea berii, care este un aliment consumat pe scară largă de populația germană.

49. Rezultă, cu toate acestea, din tabelele aditivilor admiși pentru diverse alimente, prezentate de guvernul german însuși, că anumiți aditivi autorizați în fabricarea berii în alte state membre sunt în egală măsură admiși prin reglementarea germană, în special de ZZULV, pentru fabricarea tuturor sau a aproape a tuturor băuturilor. Simpla invocare a riscurilor potențiale care ar rezulta din absorbția de aditivi în general și a faptului că berea ar fi un aliment consumat pe scară largă nu sunt suficiente pentru a justifica instituirea unui regim mai sever în cazul acestui produs.

50. În ceea ce privește nevoia, în special tehnologică, de a utiliza aditivi, guvernul german a argumentat că aceasta nu există dacă berea este fabricată în conformitate cu dispozițiile art. 9 din Biersteuergesetz.

51. În această privință, trebuie să se sublinieze că nu este suficient, pentru a exclude posibilitatea ca anumiți aditivi să fie folosiți potrivit unei nevoi tehnologice, să se invoce faptul că berea poate fi fabricată fără aditivi dacă este fabricată din materiile prime prevăzute în Republica Federală

Germania. O astfel de interpretare a noțiunii de nevoie tehnologică, care duce la privilegierea metodelor naționale de producție, constituie un mijloc de restrângere în mod deghizat a comerțului între statele membre.

52. Noțiunea de nevoie tehnologică trebuie să fie apreciată în funcție de materiile prime utilizate și ținând cont de aprecierea făcută în acest sens de autoritățile statului membru în care a fost fabricat și comercializat în mod legal produsul respectiv. Trebuie avute în vedere, de asemenea, rezultatele cercetărilor științifice internaționale, în special lucrările Comitetului științific comunitar pentru alimentație umană, ale Comisiei Codex Alimentarius a FAO și ale OMS.

53. În consecință, în măsura în care regimul german al aditivilor cu privire la bere implică o excludere generală a aditivilor, aplicarea lui în cazul berilor importate din alte state membre nu este conformă cu cerințele dreptului comunitar așa cum acestea au fost evidențiate în jurisprudența Curții, întrucât ea este contrară principiului proporționalității și nu este, așadar, acoperită de excepția prevăzută la art. 36 din Tratat.

54. Față de cele expuse mai sus, rezultă că prin interzicerea comercializării berii fabricate și comercializate în mod legal într-un alt stat membru, atunci când aceasta nu este în conformitate cu art. 9 și art. 10 din Biersteuergesetz, Republica Federală Germania și-a încălcat obligațiile care îi incumbă în temeiul art. 30 din Tratat.

Cu privire la cheltuielile de judecată

55. În temeiul art. 69 alin. (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată. Republica Federală Germania căzând în pretenții va fi obligată la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) Prin interzicerea comercializării berii fabricate și comercializate în mod legal într-un alt stat membru, atunci când aceasta nu este în conformitate cu art. 9 și art. 10 din Bierstezergesetz, Republica Federală Germania și-a încălcat obligațiile care îi incumbă în temeiul art. 30 din Tratat.

2) Obligă Republica Federală Germania la plata cheltuielilor de judecată.

24.

Hotărârea Curţii din 24 noiembrie 1993, Proceduri penale c. Keck şi Mithouard, C-267/91 şi C-268/91[1]

Libera circulaţie a mărfurilor – Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – noţiune

Libera circulaţie a mărfurilor – Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – Limite aduse schimbului din cauza legislaţiilor naţionale privind condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească mărfurile – includere

Libera circulaţie a mărfurilor – Restricţii cantitative – Măsuri cu efect echivalent – limite aduse schimbului din cauza dispoziţiilor naţionale reglementând în mod nediscriminatoriu modalităţile de vânzare – inaplicabilitatea art. 30 din Tratat – interdicţia revânzării în pierdere

---

[1] *O.W. Brouwer,* Nederlandse staatsCourant, 1993, n° 231, p. 4; *P. Wijtinck,* Nederlandse staatsCourant, 1993, n° 251, p. 4; *N. Reich,* Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1993, p. 1815-1818; *G. Ress,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1993, p. 745; *S.M. Lage,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín 1993, n° 90, p. 1-3; *A. Mattera,* Revue du marché unique européen, 1993, n° 4, p. 195-196; *L. Defalque,* Pratiques du commerce, Annuaire 1993, p. 134-144; *R. Sacré,* Journal des tribunaux/droit européen, 1994, p. 14; *P. Le Mire,* L'actualité juridique; droit administratif, 1994, p. 58-60; *A. Rigaux, D. Simon,* Europe 1994 Janvier, Comm. n° 12, p. 11-12; *K.J.M. Mortelmans,* Sociaal-economische wetgeving, 1994, p. 115-129; *H.-W. Arndt,* Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1994, p. 188-191; *W. Möschel,* Neue juristische Wochenschrift, 1994, p. 429-430; *U. Ehricke,* Wirtschaft und Wettbewerb, 1994, p. 108-114; *T. Ackermann,* Recht der internationalen Wirtschaft, 1994, p. 189-194; *M. Petschke,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1994 p.107-111; *B. De Massiac,* Revue de jurisprudence de droit des affaires, 1994, p. 123-125; *N. Travers,* Irish Law Times and Solicitors' Journal, 1994, p. 57-61; *E. Coulon,* Revue des affaires européennes, 1994, n° 1, p. 59-62; *J.-B. Blaise, C. Robin,* Revue des affaires européennes, 1994, n° 1, p. 84-85; *R. Sack,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 1994, p. 37-47; *K.J.M. Mortelmans,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1994, p. 236-250; *O. Remien,* Juristenzeitung, 1994, p. 349-353; *L. Gormley,* European Business Law Review, 1994, p. 63-67; *M. O'Neill,* Gazette of the Incorporated Law Society of Ireland, 1994, Suppl. EURLEGAL, n° 38, p. 1-2; *Voinot,* Recueil Dalloz Sirey, 1994, Jur. p. 187-191; *M. Van Huffel,* Droit de la consommation, 1994, p. 663-668; *T. Jestaedt, F. Kästle,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 1994, p. 26-29; *A. H. Meyer,* Wettbewerb in

1. Reprezintă o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative, interzisă între statele membre, potrivit art. 30 din Tratat, orice măsură care ar putea împiedica, direct sau indirect, actual sau eventual, comerțul intracomunitar.

Recht und Praxis, 1994, p. 100-101; *A. Mattera,* Revue du marché unique européen, 1994, n° 1, p. 117-160; *S. Moore,* European Law Review 1994 p.195-201; *E. Steindorff,* Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht, 1994, p. 149-169; *J. Basedow,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1994, p. 225; *L. Cartou,* Les petites affiches, 1994, n° 59, p. 24-25; *J. Rasmussen,* Ugeskrift for Retsvæsen, 1994, B, p. 205-211; *T. Schilling,* Europarecht, 1994, p. 50-70; *J. Bornkamm,* Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 1994, p. 297-299; *N. Reich,* Common Market Law Review, 1994, p. 459-492; *A.R.T. Odle,* Intellectuele eiGendom & Reclamerecht, 1994, p. 65-69; *C.O. Lenz,* Neue juristische Wochenschrift, 1994, p. 1633-1634; *C.J. Berr,* Journal du droit international, 1994, p. 491-493; *O. D'Ormesson, A. Wachsmann,* Gazette du Palais, 1994, n° 187-188, Jur., p. 8-15; *M.P. Maduro,* Irish Journal of European Law, 1994, Vol. 3, p. 30-43; *L. Vogel,* La Semaine juridique, Éd. Entreprise, 1994, II, 592; *M. Van Huffel,* Revue européenne de droit de la consommation, 1994, p. 95-113; *W.-H. Roth,* Common Market Law Review, 1994, p. 845-855; *M.C. Malaguti,* Rivista italiana di diritto pubblico comunitario, 1994, p. 654-668; *D. Gorny,* European Food Law Review, 1994, p. 313-316; *M. De Vita,* Il Foro italiano, 1994, IV, Col. 329-331; *C. Pellisé,* Revista Jurídica de Catalunya, 1994, p. 842-847; *D. Schroeder, A. Federle,* Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1994, p. 1428-1434; *R. Joliet,* Journal des tribunaux/droit européen, 1994, p. 145-151; *B. A. Ordax,* Cuadernos Europeos de Deusto, 1994, n° 11, p. 148-159; *R. Wainwright, V. Melgar,* Revue du Marché Commun, 1994, p. 533-539; *S. Berrada,* Les petites affiches, 1994, n° 138, p. 14-21; *G. Tserkezis,* Armenopoulos, 1994, p. 997-998; *D. Chalmers,* European Law Review, 1994, p. 385-403; *M.G. Santiago,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín 1994, n° 97, p. 5-11; *R. Joliet,* Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, internationaler Teil, 1994, p. 979-987; *D. Théophile, C. Giolito,* La Semaine juridique, Éd. Entreprise, 1994, Suppl. n° 4, p. 8-13; *D. Waelbroeck,* Journal des tribunaux/droit européen, 1994, p. 161-166; *J. Stuyck,* Cahiers de droit européen, 1994, p. 435-458; *D. Anagnostopoulou,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1994, p. 539-584; *S. Amadeo,* Diritto comunitario e degli scambi internazionali, 1994, p. 671-700; *D.P.F. Arroyo,* La ley – Comunidades Europeas, 1994, n° 92, p. 1-8; *A. Capobianco,* La funzione amministrativa, 1994, p. 1170-1181; *U. Becker,* Europarecht, 1994, p. 162-174; *E. Tripodi,* Disciplina del commercio, 1994, n° 2, p. 510-517; *J. Kaltner,* Ecolex, 1994, p. 108-109; *M. Waldhäusl,* Ecolex, 1994, p. 367-371; *J. Stuyck,* Les pratiques du commerce, l'information et la protection du consommateur, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1994, p. 273-329; *T.P.J.N. Van Rijn,* Euridica, 1994, n° 1, p. 3-5; *J. Bergh,* Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet,

2. Corespund acestei noțiuni obstacolele în calea liberei circulații a mărfurilor care rezultă, în absența armonizării legislative, din aplicarea la mărfuri provenite din alte state membre, unde sunt produse și comercializate în mod legal, a unor reguli privind condițiile pe care trebuie să le îndeplinească aceste mărfuri (spre exemplu, condițiile privind denumirea, forma, dimensiunile, greutatea, compoziția, prezentarea, etichetarea, ambalarea lor). Acest lucru este valabil chiar dacă regulile în

---

1994-95, p. 1111-1116; *N. Lierow,* Monatsschrift für deutsches Recht, 1995, p. 18-20; *J.M.I.J. Zijlmans,* Nederlands juristenblad, 1995, p. 248-250; *N.J. Travers,* Irish Law Times and Solicitors' Journal, 1995, p. 39-42; *M. Gebauer,* Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 1995, p. 152-156; *M. Todino, T. Lüder,* Revue du marché unique européen, 1995, n° 1, p. 171-192; *E. Steyger,* Nederlands juristenblad, 1995, p. 933-935; *A. Dubach,* Deutsches Verwaltungsblatt, 1995, p. 595-603; *M.C. Baruffi,* Diritto del commercio internazionale, 1995, p. 91-120; *R. Joliet,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia – Serie D, 1995, n° 23, p. 7-38; *S.M. Lage,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín 1995, n° 101, p. 1-3; *T. Janssens,* Nederlandse staatsCourant, 1995, n° 147, p. 2; *N. Holst-Christensen,* EU-ret & menneskeret, 1995, p. 107-122; *G.-J. Van de Kamp,* Ars aequi, 1995, p. 660-664; *G. Tserkezis,* Armenopoulos, 1995, p. 837-838; *H. Matthies,* Festschrift für Ulrich Everling, Ed. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1995, Bd. 1, p. 803-817; *C.S. Pisuisse,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1995, p. 74-76; *P. Bernhard,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 1995, p. 404-411; *P. Pigassou,* Revue trimestrielle de droit commercial et de droit économique, 1995, p. 693-714; *R. Joliet,* The Columbia Journal of European Law, 1995, p. 436-451; *S.M. Lage,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín, 1996, n° 109, p. 1-4; *L. Gormley,* Fordham International Law Journal, 1996, p. 866-886; *C. Pecnard, C. Henin,* Revue de droit des affaires internationales, 1996, p. 371-386; *W. Van Gerven,* The Columbia Journal of European Law, 1996, p. 217-239; *J. Keßler,* Berliner Juristische Universitätsschriften Zivilrecht, Bd. 16, 1997, 348 p.; *S.L. Jervell,* Ånd og rett : Festskrift til Birger Stuevold Lassen på 70-årsdagen 19. august 1997, Ed. Universitetsforlaget, Oslo, 1997, p. 501-518; *I. Higgins,* Irish Journal of European Law, 1997, p. 166-180; *E. Balate,* Revue de droit commercial belge, 1998, p. 278-289; *A. Adrian,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 1998, p. 288-294; *M.M. Dabbah,* Irish Journal of European Law, 1999, p. 84-113; *A. Herwig,* Europäische Hochschulschriften, 2002, Bd. 3311, 266 p.; *L.G. Vaqué,* Noticias de la Unión Europea, 2002, n° 204, p. 71-80; *A. Dashwood,* The Cambridge Law Journal, 2002, p. 35-38; *W.-H. Roth,* Services and free movement in EU law, Ed. Oxford University Press, London, 2002, p. 1-24; *J.L. Da Cruz Vilaça,* Services and free movement in EU law, Ed. Oxford University Press, London, 2002, p. 25-40; *S. Feiden,* Schriften zum europäischen Recht, 2003, Bd.95, 283 p.

cauză sunt aplicabile fără deosebire tuturor produselor, cât timp cât această aplicare nu poate fi justificată printr-un obiectiv de interes general de natură să primeze în fața cerințelor legate de libera circulație a mărfurilor.

În schimb, aplicarea la produse provenite din alte state membre a dispozițiilor naționale care limitează sau interzic anumite modalități de comercializare nu poate să împiedice comerțul dintre statele membre, cu condiția ca ele să se aplice tuturor agenților economici în cauză care își desfășoară activitatea pe teritoriul național și să influențeze în același fel, în fapt și în drept, comercializarea produselor naționale și a celor provenite din alte state membre. Într-adevăr, dacă aceste condiții sunt îndeplinite, aplicarea reglementărilor de acest tip la vânzarea produselor provenite dintr-un alt stat membru care corespund normelor emise de statul respectiv nu poate să împiedice sau să restricționeze accesul acestora pe piață, mai mult decât îl restricționează pe cel al produselor naționale. Reglementările respective nu intră, prin urmare, în domeniul de aplicare al art. 30 din Tratat.

Prin urmare, art. 30 din Tratatul CEE trebuie interpretat în sensul în care nu se aplică legislației unui stat membru care interzice în general revânzarea în pierdere.

Obiect: Cererea adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea dispozițiilor din Tratatul CEE privind concurența și libera circulație în cadrul Comunității.

CURTEA,

1. Prin două hotărâri din 27 iunie 1991, înregistrate la Curte la 16 octombrie 1991, Tribunal de grande instance din Strasbourg a adresat, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind interpretarea dispozițiilor din Tratatul CEE privind concurența și libera circulație în cadrul Comunității.

2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unor proceduri penale împotriva dlor Keck și Mithouard, urmăriți în justiție pentru că, prin încălcarea dispozițiile art. 1 din Legea Franceză nr. 63-628 din 2 iulie 1963, modificat prin art. 32 din Ordonanța nr. 86-1243 din 1 decembrie 1986, au revândut produse neprelucrate ulterior la prețuri inferioare prețurilor efective de cumpărare.

3. D-nii Keck şi Mithouard au susţinut în apărarea lor că o interdicţie generală a revânzării în pierdere, cum este cea prevăzută în dispoziţiile menţionate anterior, este incompatibilă cu art. 30 din Tratat, precum şi cu principiul liberei circulaţii a persoanelor, a serviciilor şi a capitalurilor şi cu principiul liberei concurenţe în cadrul Comunităţii.

4. Considerând că interpretarea anumitor dispoziţii din dreptul comunitar era necesară, Tribunal de grande instance din Strasbourg a suspendat judecata, în ambele cauze, şi a adresat Curţii următoarea întrebare preliminară:

„Interzicerea în Franţa a revânzării în pierdere, prevăzută în art. 32 din Ordonanţa nr. 86-1243 din 1 decembrie 1986, este compatibilă cu principiul liberei circulaţii a persoanelor, serviciilor şi capitalurilor, cu principiul libertăţii de stabilire, cu principiul liberei concurenţe pe piaţa comună şi cu principiul nediscriminării pe motiv de naţionalitate, enunţate în Tratatul de instituire a CEE din 25 martie 1957, în special în art. 3 şi art. 7 din Tratat, legislaţia Franceză fiind susceptibilă de a denatura concurenţa:

- pe de o parte, deoarece nu incriminează decât revânzarea în pierdere şi exclude din domeniul de aplicare al prohibiţiei producătorul, care este liber să vândă pe piaţă produsul pe care îl fabrică, îl transformă sau îl îmbunătăţeşte, chiar şi într-o măsură foarte redusă, la un preţ inferior preţului său de cost;

- pe de altă parte, deoarece denaturează preţul concurenţei, în special în zona de frontieră, între diferiţii agenţi economici, în funcţie de naţionalitate şi de locul în care îşi au sediul ?"

5. Pentru o expunere mai amplă a faptelor acţiunii principale, a derulării procedurii, precum şi a notelor scrise înaintate Curţii, se face trimitere la raportul cauzei. Aceste elemente din dosar nu sunt reluate în cele ce urmează, decât în măsura necesară motivării hotărârii.

6. Preliminar, trebuie observat că dispoziţiile din Tratat privind libera circulaţie a persoanelor, a serviciilor şi a capitalurilor în cadrul Comunităţii sunt lipsite de pertinenţă în cazul unei interdicţii generale a revânzării în pierdere, care priveşte comercializarea mărfurilor, şi că aceste dispoziţii sunt, prin urmare, exterioare obiectului acţiunii principale.

7. În ce priveşte principiul nediscriminării enunţat în art. 7 din Tratat, din hotărârile de trimitere reiese că instanţa naţională are îndoieli cu privire la compatibilitatea cu această dispoziţie a interdicţiei revânzării în pierdere, cât timp această interdicţie ar putea să dezavantajeze întreprinderile aflate sub incidenţa dispoziţiei faţă de întreprinderile concurente din statele membre în care revânzarea în pierdere este permisă.

8. Se poate considera în această privință că faptul că întreprinderi care au activitate de vânzare în state membre diferite sunt supuse unor legislații diferite, unele interzicând revânzarea în pierdere și altele permițând-o, nu constituie o discriminare în sensul art. 7 din Tratat, cât timp legislația națională incidentă în acțiunea principală se aplică tuturor activităților de vânzare întreprinse pe teritoriul național, indiferent de naționalitatea persoanelor care exercită aceste activități (vezi hotărârea din 14 iulie 1988, Lambert, C-308/86).

9. În fine, din întrebarea preliminară reiese că instanța națională dorește lămuriri în privința eventualelor efecte anticoncurențiale ale reglementărilor în cauză, invocând principiile fundamentale ale Comunității, descrise în art. 3 din Tratat, fără însă a face referire expresă la măsurile de punere în aplicare a Tratatului în domeniul concurenței.

10. În această situație, ținând seama de argumentele înaintate Curții precum și de dezbaterile desfășurate și pentru a oferi instanței de trimitere un răspuns util, trebuie examinată interdicția revânzării în pierdere din punctul de vedere al liberei circulații a mărfurilor.

11. În temeiul art. 30 din Tratat, sunt interzise între statele membre restricțiile cantitative la import, precum și orice măsură cu efect echivalent. Conform jurisprudenței constante, reprezintă măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative orice măsură care ar putea împiedica, direct sau indirect, actual sau eventual, comerțul intracomunitar.

12. Ar trebui constatat faptul că o legislație națională care interzice în mod general revânzarea în pierdere nu are ca obiect reglementarea schimburilor de mărfuri între statele membre.

13. Este adevărat că o astfel de legislație ar putea să restrângă volumul vânzărilor și, în consecință, volumul vânzărilor de produse provenite din alte state membre, în măsura în care îi lipsește pe agenții economici de o metodă de promovare a vânzărilor. Ar trebui totuși pusă întrebarea dacă această eventualitate este suficientă pentru a califica legislația în cauză ca fiind o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la import.

14. Întrucât agenții economici invocă din ce în ce mai des art. 30 din Tratat pentru a contesta orice fel de reglementare care are ca efect limitarea libertății lor comerciale, chiar dacă aceasta nu privește produsele provenite din alte state membre, Curtea consideră că este necesar să reexamineze și să clarifice jurisprudența sa în acest domeniu.

15. Trebuie amintit în acest sens că, în conformitate cu jurisprudența începând cu „Cassis de Dijon" (hotărârea din 20 februarie 1979, Rewe-Zentral, C-120/78), reprezintă măsuri cu efect echivalent, interzise

prin art. 30, obstacolele în calea liberei circulaţii a mărfurilor care rezultă, în absenţa armonizării legislative, din aplicarea la mărfuri provenite din alte state membre, unde sunt produse şi comercializate în mod legal, a unor reguli privind condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească aceste mărfuri (spre exemplu, condiţiile privind denumirea, forma, dimensiunile, greutatea, compoziţia, prezentarea, etichetarea, ambalarea lor). Acest lucru este valabil chiar dacă regulile în cauză sunt aplicabile fără deosebire tuturor produselor, cât timp cât această aplicare nu poate fi justificată printr-un obiectiv de interes general de natură să primeze în faţa cerinţelor legate de libera circulaţie a mărfurilor.

16. În schimb, se constată că, spre deosebire de hotărârile pronunţate până acum, aplicarea la produse provenite din alte state membre a dispoziţiilor naţionale care limitează sau interzic anumite modalităţi de comercializare nu poate să împiedice, direct sau indirect, în prezent sau în viitor comerţul dintre statele membre, în sensul hotărârii „Dassonville" (hotărârea din 11 iulie 1974, C-8/74), cu condiţia ca ele să se aplice tuturor agenţilor economici în cauză care îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul naţional şi să influenţeze în acelaşi fel, în fapt şi în drept, comercializarea produselor naţionale şi a celor provenite din alte state membre.

17. Într-adevăr, dacă aceste condiţii sunt îndeplinite, aplicarea reglementărilor de acest tip la vânzarea produselor provenite dintr-un alt stat membru care corespund normelor emise de statul respectiv nu poate să împiedice sau să restricţioneze accesul acestora pe piaţă, mai mult decât îl restricţionează pe cel al produselor naţionale. Reglementările respective nu intră, prin urmare, în domeniul de aplicare al art. 30 din Tratat.

18. Se răspunde, prin urmare, instanţei naţionale că art. 30 din Tratatul CEE trebuie interpretat în sensul în care nu se aplică legislaţiei unui stat membru care interzice în general revânzarea în pierdere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

19. Cheltuielile de judecată pretinse de către guvernele francez şi grec, precum şi de către Comisia CE, care au prezentat observaţii Curţii, nu pot face obiectul unei restituiri. Întrucât procedura are, în ce priveşte părţile din acţiunea principală, natura juridică a unei cereri incidente în cadrul litigiului aflat pe rolul instanţei naţionale, este de competenţa acesteia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

Articolul 30 din Tratatul CEE trebuie interpretat în sensul în care nu se poate aplica legislaţiei unui stat membru care interzice în general revânzarea în pierdere.

25.

Hotărârea Curţii din 9 decembrie 1997, în cauza Comisia c. Franţa, C-265/95[1]

Libera circulaţie a mărfurilor – organizarea comună a pieţelor produselor agricole – limite rezultând din activitatea particularilor – state membre – neîndeplinirea obligaţiilor comunitare – măsuri – marjă de apreciere – controlul CJCE

1. Ca instrument indispensabil realizării pieţei fără frontiere interne, art. 30 nu interzice numai măsurile de origine statală care, ca atare, creează restricţii la comerţul între statele membre, ci se poate aplica şi în cazul în care un stat membru a omis să adopte măsurile necesare pentru a face faţă obstacolelor în calea liberei circulaţii a mărfurilor, determinate de cauze care nu sunt de ordine publică.

Faptul că un stat membru nu acţionează sau, eventual, nu adoptă măsurile necesare prevenirii obstacolelor în calea liberei circulaţii a

---

[1] *M. Fierstra,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1996, p. 255-256; *J. Vías Alonso,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín 1997, n° 127, p. 61; *I. Bernaerts,* Nederlandse staatscourant 1998, n° 8, p. 4; *C. Quigley,* Gazette of the Incorporated Law Society of Ireland, 1998, Vol. 92, n° 1, p. 4; *G. Meier,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1998, p. 87-88; *M. Novak,* European Law Reporter, 1998, P.8; *A. Rigaux, D. Simon,* Europe 1998, Février Comm. n° 55, p. 18-19; *K.J.M. Mortelmans,* Ars aequi, 1998, p. 204-212; *P. Szczekalla,* Deutsches Verwaltungsblatt, 1998, p. 219-224; *L. Dubouis,* Revue française de droit administratif, 1998, p. 120-131; *B. Carolan,* Gazette of the Incorporated Law Society of Ireland, 1998, Vol. 92, n° 2, p. 39-40; *F. Schorkopf,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 1998, p. 237-242; *J. Schwarze,* Europarecht, 1998, p. 53-59; Gazette du Palais, 1998, II Som., p. 301-302; *R. Muñoz,* Revue du marché unique européen, 1998, n° 1, p. 152-155; *C. Denys,*

mărfurilor, ce au luat naştere în special prin acţiuni ale particularilor pe teritoriul său, împotriva produselor originare din alte state membre, constituie un obstacol în calea schimburilor intracomunitare, în aceeaşi măsură ca şi un act pozitiv.

Articolul 30 impune statelor membre nu numai să nu adopte acte şi comportamente care ar putea constitui un obstacol în calea schimburilor, dar şi, coroborat cu art. 5 din Tratat, să adopte toate măsurile necesare şi adecvate pentru a asigura pe teritoriul lor respectarea acestei libertăţi fundamentale.

În ultima ipoteză statele membre, care sunt singurele competente în ceea ce priveşte păstrarea ordinii publice şi apărarea securităţii interne, se bucură fără îndoială de o libertate de apreciere pentru a determina care sunt, într-o situaţie dată, măsurile cele mai potrivite pentru eliminarea obstacolelor la importul de produse.

European Environmental Law Review, 1998, p. 179-184; *W.-G. Schärf,* Österreichisches Recht der Wirtschaft, 1998, p. 322-324; *T. Meurer,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 1998, p. 196-202; *N. Jalabert,* Revue de droit des affaires internationales, 1998, p. 522-523; *C.J. Berr,* Journal du droit international, 1998, p. 495-496; *B.J. Drijber,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1998, p. 101-103; *F.H. Van der Burg,* Administratiefrechtelijke beslissingen, Rechtspraak bestuursrecht, 1998, n° 95; *B. Vilà Costa,* Revista Jurídica de Catalunya, 1998, p. 606-608; *C. Gimeno Verdejo,* Cuadernos Europeos de Deusto, 1998, n° 19, p. 163-170; *Y. Montangie,* Rechtskundig weekblad, 1998, p. 187-190; *L.G. Vaqué,* Gaceta Jurídica de la C.E. y de la Competencia, Boletín, 1998, n° 135, p. 15-19; *W.-G. Schärf,* Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern, 1998, p. 617-618; *A. Maunu,* Defensor Legis, 1998, n° 2, p. 360-366; *K. Muylle,* European Law Review, 1998, p. 467-474; *F. Picod,* Revue des affaires européennes, 1998, p. 274-279; Il Foro italiano, 1998, IV Col. 400-401; *J.S. Van den Oosterkamp,* S.E.W. ; Sociaal-economische wetgeving, 1998, p. 396-397; *M.A. Jarvis,* Common Market Law Review, 1998, p. 1371-1383; *M. Moura e Silva,* Revista Jurídica AAFDL, 1998, p. 477-491; *E. Prévédourou,* Epitheorisis Dimosiou Dikaiou kai Dioikitikou Dikaiou, 1998, p. 762-775; *B.S.,* Giustizia civile, 1998, I, p. 2702; *P. Kousis,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1998, p. 391-395; *F. Flinterman,* Nederlandse staatscourant, 1999, n° 18, p. 2; *J. Kühling,* Neue juristische Wochenschrift, 1999, p. 403-404; *D. Gadbin,* Revue de droit rural, 1999, p. 283; *M. Burgi,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 1999, p. 327-332; *E.F. Hinton,* The Columbia Journal of European Law, 1999, p. 477-486; *K.E. Gogos,* Elliniki Epitheorisi Evropaïkou Dikaiou, 1999, p. 148-150; *F. Schorkopf,* Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht – EWS, 2000, p. 156-162; *F. Leidenmühler,* The European legal forum, 2003, p.185-187 (D).

Prin urmare, instituțiile comunitare nu se pot substitui statelor membre pentru a prevedea măsurile pe care acestea trebuie să le adopte și să le aplice efectiv pentru a garanta libera circulație a mărfurilor pe teritoriul lor.

2. Prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare și adecvate pentru ca acțiunile particularilor să nu împiedice libera circulație a fructelor și legumelor, Republica Franceză, care a omis să adopte măsuri suficiente și adecvate pentru a pune capăt actelor de vandalism care periclitează libera circulație pe teritoriul său a anumitor produse agricole originare din alte state membre și pentru a împiedica repetarea unor astfel de acte, nu și-a îndeplinit obligațiile ce decurg din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din același Tratat și din organizările comune ale piețelor produselor agricole. Statului membru în cauză, cu excepția cazului în care se poate stabili că o acțiune din partea sa poate avea consecințe asupra ordinii publice cărora nu le va putea face față numai cu mijloacele de care dispune, îi revine obligația de a adopta toate măsurile adecvate pentru a garanta aplicarea și eficacitatea dreptului comunitar cu scopul de a asigura aplicarea corectă a acestui drept în interesul tuturor agenților economici.

Obiect: Acțiune în constatarea faptului că, prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare și adecvate pentru ca acțiunile particularilor să nu împiedice libera circulație a fructelor și legumelor, Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile ce decurg din organizările comune ale piețelor produselor agricole și din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din același Tratat.

CURTEA,

1. Prin cererea înregistrată la grefa Curții la 4 august 1995, Comisia CE a introdus, în temeiul art. 169 din Tratatul CEE, o acțiune în constatarea neîndeplinirii de către Republica Franceză a obligațiilor ce decurg din organizările comune ale piețelor produselor agricole și din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din același Tratat, prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare și adecvate pentru ca acțiunile particularilor să nu împiedice libera circulație a fructelor și legumelor.

2. Comisia declară că, de mai bine de un deceniu, este sesizată în mod regulat prin plângeri împotriva pasivității autorităților franceze față de actele de violență comise de particulari și de mișcările revendicative ale

agricultorilor francezi dirijate împotriva produselor agricole provenind din alte state membre. Aceste acte constau în special în interceptarea camioanelor care transportau astfel de produse pe teritoriul francez și distrugerea încărcăturii acestora, în acte de violență îndreptate împotriva conducătorilor de camioane, în amenințări împotriva marilor centre comerciale franceze care puneau în vânzare produse agricole originare din alte state membre, precum și în degradarea acestor mărfuri expuse în magazinele din Franța.

3. Comisia a constatat că, începând cu anul 1993, anumite mișcări ale agricultorilor francezi, printre care o organizație denumită „Coordination rurale", au lansat o campanie de control sistematic al ofertei de produse agricole provenite din alte state membre, caracterizată în special prin acțiuni de intimidare îndreptate împotriva comercianților cu ridicata și cu amănuntul, în scopul de a-i determina să se aprovizioneze exclusiv cu produse de origine franceză, prin impunerea unui preț minim de vânzare a produselor în cauză, precum și prin organizarea de controale destinate verificării respectării de agenții economici a instrucțiunilor date.

4. Astfel, din aprilie până în iulie 1993, ținta acestei campanii au reprezentat-o în special căpșunele provenite din Spania. În lunile august și septembrie, același an, roșiile provenite din Belgia au fost supuse aceluiași tratament.

5. În 1994, același tip de acțiuni, constând în amenințări îndreptate împotriva marilor centre comerciale și în distrugerea mărfurilor și a mijloacelor de transport, au vizat în special căpșunile provenite din Spania, incidente violente desfășurându-se în același loc, de două ori în decursul a două săptămâni, fără ca forțele de ordine prezente să intervină pentru a proteja în mod eficient camioanele și încărcătura acestora.

6. Comisia menționează și alte cazuri de vandalism care au împiedicat, în Franța, libera circulație a produselor agricole originare din Italia și Danemarca.

7. După intervenția Comisiei, în mai multe ocazii, pe lângă autoritățile franceze, aceasta a estimat că Republica Franceză, prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare și adecvate pentru ca acțiunile particularilor să nu împiedice, prin acte infracționale, libera circulație a produselor agricole, nu și-a îndeplinit obligațiile ce decurg din organizarea comună a piețelor produselor agricole și din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din același Tratat. În consecință, prin scrisoarea din 19 iulie 1994, Comisia, în conformitate cu art. 169 din Tratat, a somat guvernul francez să prezinte, în termen de două luni, observațiile sale privind neîndeplinirea obligațiilor respective.

8. Guvernul francez a răspuns, printr-o scrisoare din 10 octombrie 1994, că a condamnat întotdeauna actele de vandalism comise de agricultorii francezi. Acesta a subliniat că măsurile preventive de supraveghere, de protejare şi de adunare a informaţiilor au permis o diminuare considerabilă a incidentelor între 1993 şi 1994. Mai mult, faptul că parchetele au efectuat sistematic acte de urmărire penală dovedeşte hotărârea autorităţilor franceze de a reprima comportamentele infracţionale care pot împiedica importul de produse agricole din alte state membre. Totuşi, aceste operaţiuni de tip „comando", conduse în mod imprevizibil de grupuri mici, foarte mobile, îngreunează foarte mult intervenţia forţelor de ordine, explicând caracterul deseori inutil al procedurilor judiciare demarate. În cele din urmă, practicile organizaţiei „Coordination rurale" care urmăresc influenţarea pieţei produselor agricole prin recurgerea la ameninţări şi distrugeri fac obiectul unei proceduri la Consiliului Concurenţei.

9. Totuşi, la 20 aprilie 1995, s-au produs noi incidente grave în sud-estul Franţei, în cursul cărora au fost distruse produse agricole provenite din Spania.

10. Comisia a emis, la 5 mai 1995, un aviz motivat, în baza art. 169 alin. (1) din Tratat. În respectivul aviz, s-a arătat că Republica Franceză, prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare şi adecvate pentru ca acţiunile particularilor să nu împiedice libera circulaţie a fructelor şi legumelor, nu şi-a îndeplinit obligaţiile ce decurg din organizarea comună a pieţelor produselor agricole şi din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din acelaşi Tratat, şi a invitat-o, în temeiul art. 169 alin. (2) din Tratat, să adopte măsurile impuse pentru a se conforma în termen de o lună de la emiterea avizului.

11. La 16 iunie 1995, guvernul francez a subliniat că a adoptat toate măsurile ce intră în competenţa sa pentru a garanta libera circulaţie a mărfurilor pe teritoriul său şi că mijloacele de descurajare introduse au permis reducerea evidentă a violenţelor comise în 1995. Între ministerele în cauză, la nivel naţional, s-a ajuns la o înţelegere cu privire la o acţiune comună de luptă împotriva recurenţei actelor de vandalism, reprezentată în special de o supraveghere mai atentă şi de instrucţiuni ferme transmise prefecţilor şi forţelor de ordine. Mai mult, la nivel local, un dispozitiv de alertă constând dintr-un sistem de supraveghere atentă a zonelor sensibile, a permis evitarea a numeroase incidente. Deşi este imposibilă eliminarea tuturor riscurilor de distrugere, fiind acţiuni punctuale imprevizibile ai căror autori responsabili sunt foarte greu de identificat, Tribunal correctionnel din Nîmes a condamnat, în 1994, 24 de agricultori pentru

distrugerea bunurilor altuia. De la intrarea în vigoare, la 1 martie 1994, a art. 322-13 din noul Cod penal, reprimarea amenințărilor cu distrugerea bunurilor a devenit mai eficientă. În final, răspunderea pentru prejudiciile cauzate revine statului, fiind elaborate instrucțiuni pentru a accelera repararea prejudiciului suferit de agenții economici în cauză.

12. Conform Comisiei, ministrul francez al agriculturii a declarat totuși, în 1995, că, deși a dezaprobat și condamnat actele de violență ale agricultorilor, nu a considerat niciodată intervenția forțelor de ordine ca fiind un mod de a pune capăt acestora.

13. La 3 iunie 1995, trei camioane care transportau fructe și legume provenite din Spania au fost ținta unor acte de violență în sudul Franței, fără ca forțele de ordine să intervină. La începutul lunii iulie 1995, fructe provenite din Italia și Spania au fost din nou distruse de către agricultorii francezi.

14. După aceasta, Comisia a formulat prezenta acțiune.

15. Prin ordonanțele din 14 și 27 februarie 1996, Curtea a permis Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, respectiv Regatului Spaniei, să intervină în sprijinul concluziilor Comisiei.

16. În sprijinul acțiunii sale, Comisia susține că art. 30 din Tratat și organizările comune ale piețelor de fructe și legume, care se întemeiază pe același principiu de eliminare a obstacolelor din calea comerțului, interzic restricțiile cantitative la importul între statele membre, precum și toate măsurile cu efect echivalent. Mai mult, în conformitate cu art. 5 din Tratat, statele membre sunt obligate să adopte toate măsurile care să asigure executarea obligațiilor ce decurg din acest Tratat.

17. Prin urmare, interceptarea mijloacelor de transport și distrugerea produselor agricole originare din alte state membre, precum și climatul de insecuritate determinat de amenințările diverselor organizații agricole îndreptate împotriva distribuitorilor de fructe și legume provenite din statele în cauză, constatate în special pe teritoriul francez, pot constitui un obstacol în calea schimburilor intracomunitare de astfel de produse, pe care statele membre sunt obligate să îl înlăture prin adoptarea de măsuri adecvate, inclusiv măsuri împotriva particularilor care pot pune în pericol libera circulație a mărfurilor.

18. În acest caz, faptul că incidentele grave au continuat, an după an, să constituie un obstacol în calea importului și tranzitului prin Franța al fructelor și legumelor originare din alte state membre, indică faptul că măsurile preventive și represive pe care guvernul francez le invocă în apărarea sa nu sunt nici suficiente, nici corespunzătoare pentru descura-

jarea autorilor infracţiunilor de a comite şi repeta aceste fapte. Mai mult, este evident, în lumina elementelor de fapt de care dispune Comisia că, în mod repetat, autorităţile franceze nu au intervenit pentru a preveni şi reprima în mod eficient actele de violenţă ale agricultorilor din Franţa.

19. Guvernele spaniol şi cel al Regatului Unit susţin concluziile Comisiei.

20. Pe de altă parte, guvernul francez susţine că acţiunea Comisiei nu este întemeiată.

21. Astfel, guvernul francez susţine că a pus în aplicare, în condiţii similare cu cele aplicabile încălcărilor asemănătoare ale dreptului naţional, toate mijloacele necesare şi adecvate pentru prevenirea şi reprimarea acţiunilor particularilor care împiedică libera circulaţie a produselor agricole. Măsurile de supraveghere aplicate în 1993 au permis restrângerea clară a acţiunilor violente comise în anii următori.

22. Totuşi, ţinând seama de numărul mare de camioane care transportă produse agricole pe teritoriul francez şi de multitudinea destinaţiilor acestora, pe de o parte, precum şi de caracterul imprevizibil al manifestaţiilor agricultorilor care acţionează în grupuri mici de tip comando, pe de altă parte, este imposibilă eliminarea tuturor riscurilor de distrugere. Acest ultim motiv explică de asemenea de ce este foarte dificilă identificarea autorilor şi dovedirea participării lor personale la actele de violenţă pentru a le reprima sistematic. Totuşi, din 1994, încă şase persoane au fost condamnate sau cercetate. Mai mult, poliţia trebuie să dispună de competenţa de a decide dacă trebuie să intervină în vederea apărării ordinii publice. În orice situaţie, statul despăgubeşte victimele infracţiunilor pe temeiul unei răspunderi fără vinovăţie a autorităţii publice. Astfel, pentru anii 1993, 1994 şi 1995, s-a vărsat o sumă de peste 17 milioane FF cu titlu de daune-interese.

23. Guvernul pârât adaugă că nemulţumirea agricultorilor francezi este determinată de o creştere considerabilă a exportului de produse spaniole de la aderarea Regatului Spaniei, ceea ce a determinat o scădere considerabilă a preţurilor, însoţită de devalorizarea accelerată a pesetei, precum şi de preţurile de dumping practicate de producătorii spanioli. Piaţa franceză de fructe şi legume a fost grav perturbată de faptul că perioada tranzitorie prevăzută la aderare nu a fost însoţită de nici un mecanism de supraveghere a preţurilor practicate la export de către producătorii spanioli. Guvernul francez mai subliniază că, deşi nu a adoptat o atitudine protecţionistă, a făcut dovada, în acest caz, a unui comportament constructiv, luând iniţiativa unor demersuri la Consiliu, în dorinţa de a soluţiona dificultăţile pieţei de fructe şi legume şi consultându-se cu autorităţile spaniole.

24. Pentru a putea determina dacă acțiunea Comisiei este întemeiată în drept, trebuie să se sublinieze, preliminar, faptul că libera circulație a mărfurilor constituie unul dintre principiile fundamentale ale Tratatului.

25. În acest sens, art. 3 lit. (c) din Tratatul CEEprevede că, în sensul art. 2, acțiunile Comunității au în vedere o piață internă caracterizată prin eliminarea, între statele membre, a obstacolelor, în special cele în calea liberei circulații a mărfurilor.

26. În temeiul art. 7a alin. (2) din Tratatul CEE, piața internă este formată dintr-un spațiu fără frontiere interioare în care este asigurată libera circulație a mărfurilor, conform dispozițiilor din Tratat.

27. Acest principiu fundamental este pus în aplicare prin art. 30 şi urm. din Tratat.

28. În special, art. 30 prevede că restricțiile cantitative la import, precum şi toate măsurile cu efect echivalent, sunt interzise între statele membre.

29. Această dispoziție, interpretată coordonat, trebuie să fie înțeleasă ca vizând eliminarea tuturor obstacolelor, directe sau indirecte, actuale sau potențiale, din calea fluxului de importuri din comerțul intracomunitar.

30. Ca instrument indispensabil realizării pieței fără frontiere interne, art. 30 nu interzice numai măsurile de origine statală care, ca atare, creează restricții la comerțul între statele membre, ci se poate aplica şi în cazul în care un stat membru a omis să adopte măsurile necesare pentru a face față obstacolelor în calea liberei circulații a mărfurilor, determinate de cauze care nu sunt de origine publică.

31. Faptul că un stat membru nu acționează sau, eventual, nu adoptă măsurile necesare prevenirii obstacolelor în calea liberei circulații a mărfurilor, ce au luat naştere în special prin acțiuni ale particularilor pe teritoriul său, împotriva produselor originare din alte state membre, constituie un obstacol în calea schimburilor intracomunitare, în aceeaşi măsură ca şi un act pozitiv.

32. Articolul 30 impune statelor membre nu numai să nu adopte acte şi comportamente care ar putea constitui un obstacol în calea schimburilor, dar şi, coroborat cu art. 5 din Tratat, să adopte toate măsurile necesare şi adecvate pentru a asigura pe teritoriul lor respectarea acestei libertăți fundamentale.

33. În ultima ipoteză statele membre, care sunt singurele competente în ceea ce priveşte păstrarea ordinii publice şi apărarea securității interne, se bucură fără îndoială de o libertate de apreciere pentru a determina care sunt, într-o situație dată, măsurile cele mai potrivite pentru eliminarea obstacolelor la importul de produse.

34. Prin urmare, instituţiile comunitare nu se pot substitui statelor membre pentru a prevedea măsurile pe care acestea trebuie să le adopte şi să le aplice efectiv pentru a garanta libera circulaţie a mărfurilor pe teritoriul lor.

35. Totuşi, Curtea este cea care, având în vedere competenţele de apreciere menţionate anterior, trebuie să verifice, în cazurile în care este sesizată, dacă statul membru în cauză a luat măsurile adecvate pentru a asigura libera circulaţie a mărfurilor.

36. Trebuie să se adauge că, în conformitate cu dispoziţiile combinate ale art. 38-46 şi art. 7 alin. (7) din Tratatul CEE, considerentele precedente se aplică şi regulamentelor Consiliului privind organizarea comună a pieţelor pentru diferite produse agricole (vezi hotărârile din 14 iulie 1976, Kramer ş.a., C-3/76, C-4/76 şi C-6/76, şi din 25 mai 1993, Comisia/Italia, C-228/91, referitoare la regulamentele privind organizarea comună a pieţelor din sectorul produselor pescăreşti).

37. În ce priveşte prezenta cauză, în special, se impune constatarea că faptele care stau la originea acţiunii în neîndeplinirea obligaţiilor, formulată de Comisie împotriva Republicii Franceze nu sunt contestate.

38. Actele de violenţă comise pe teritoriul francez împotriva produselor agricole originare din alte state membre, constând în special din interceptarea camioanelor care transportau aceste produse, distrugerea încărcăturii acestora şi violenţe împotriva şoferilor, precum şi ameninţări îndreptate împotriva comercianţilor cu ridicata şi cu amănuntul şi distrugerea mărfurilor expuse, creează, fără îndoială, obstacole în calea schimburilor intracomunitare pentru aceste produse.

39. Prin urmare, trebuie să se verifice dacă, în acest caz, guvernul francez a respectat obligaţiile sale, în conformitate cu art. 30 din Tratat, coroborat cu art. 5, adoptând măsurile necesare şi adecvate pentru a face faţă acţiunilor particularilor care creează obstacole în calea liberei circulaţii a anumitor produse agricole.

40. În acest sens, trebuie să se sublinieze că, după cum rezultă din memoriile Comisiei, incidentele contestate de această instituţie prin prezenta acţiune se produc în mod regulat de peste zece ani.

41. Încă din 8 mai 1985 Comisia a adresat Republicii Franceze o primă scrisoare de somare, invitând-o să ia măsurile preventive şi represive necesare pentru a pune capăt acţiunilor de acest fel.

42. Mai mult, în acest caz, Comisia a reamintit în mai multe ocazii guvernului francez că dreptul comunitar impune obligaţia de a asigura respectarea efectivă a principiului liberei circulaţii a mărfurilor, prin

eliminarea tuturor restricţiilor la libertatea schimburilor de produse agricole provenite din alte state membre.

43. Prin urmare, autorităţile franceze au dispus de timp suficient pentru a adopta măsurile indispensabile în vederea îndeplinirii obligaţiilor sale, în conformitate cu dreptul comunitar.

44. În ciuda explicaţiilor oferite de guvernul pârât, care afirmă că s-au luat toate măsurile pentru evitarea continuării violenţelor şi pentru pedepsirea vinovaţilor, este o realitate faptul că, an după an, incidente grave au periclitat schimburile de produse agricole pe teritoriul francez.

45. Din expunerea faptelor prezentate de Comisie, care nu au fost contestate de guvernul francez, rezultă că există anumite perioade ale anului care sunt vizate în primul rând, mai mult, există şi locuri expuse în mod deosebit, unde incidentele s-au produs de mai multe ori în cursul aceluiaşi an.

46. Din 1993, actele de violenţă şi de vandalism nu au vizat numai mijloacele de transport ale produselor agricole, ci s-au extins şi la sectorul de distribuţie cu ridicata şi cu amănuntul a acestor produse.

47. În 1996 şi 1997 s-au produs noi incidente grave de acelaşi fel.

48. Trebuie să se sublinieze şi că nu s-a contestat faptul că, în timpul acestor incidente, forţele de ordine franceze fie nu au fost prezente la faţa locului, cu toate că în anumite cazuri, autorităţile competente au fost avertizate cu privire la iminenţa manifestaţiilor agricultorilor, fie nu au intervenit, nici chiar în cazurile în care acestea depăşeau ca număr autorii tulburărilor. Mai mult, acestea nu erau întotdeauna acţiuni rapide ale unor manifestanţi care acţionau prin surprindere şi părăseau imediat locul faptei, deoarece, în anumite cazuri, tulburările au durat mai multe ore.

49. Mai mult, în mod indiscutabil anumite acte de vandalism au fost filmate cu camere de televiziune, manifestanţii au acţionat deseori fără a-şi acoperi feţele şi grupurile de agricultori, autori ai manifestaţiilor violente, sunt cunoscute de forţele de ordine.

50. Totuşi, este adevărat că doar un număr mic de persoane care au participat la aceste tulburări grave ale ordinii publice au fost identificate şi urmărite în justiţie.

51. Astfel, în ceea ce priveşte numeroasele acte de vandalism comise în perioada aprilie-august 1993, autorităţile franceze au fost în măsură să citeze un singur caz de urmărire penală.

52. În lumina tuturor celor menţionate anterior, Curtea, fără a contesta dificultăţile autorităţilor competente în a face faţă situaţiilor de tipul celor în cauză, nu poate decât să constate că, ţinând seama de frecvenţa şi

gravitatea incidentelor enumerate de către Comisie, măsurile adoptate de către guvernul francez în acest sens nu au fost suficiente pentru a garanta libertatea schimburilor de produse agricole în interiorul Comunității pe teritoriul său, prin împiedicarea și descurajarea, în mod eficient, a autorilor infracțiunilor în cauză de la comiterea și repetarea lor.

53. Această constatare se impune cu atât mai mult cu cât distrugerile și amenințările evocate de către Comisie nu afectează numai importul sau tranzitarea Franței de către produsele vizate direct de acțiunile violente, dar creează și un climat de insecuritate, care are ca efect descurajarea fluxului de schimburi în ansamblul lor.

54. Constatarea anterioară nu este deloc afectată de argumentul guvernului francez conform căruia situația agricultorilor francezi era atât de dificilă încât existau motive solide să se creadă că o intervenție mai hotărâtă a autorităților competente riscă să provoace reacții violente din partea agenților economici în cauză, determinând tulburări mult mai grave ale ordinii publice sau chiar tulburări de ordin social.

55. Teama de dificultăți interne nu poate justifica abținerea unui stat membru de la aplicarea corectă a dreptului comunitar (vezi, în acest sens, hotărârea din 7 decembrie 1995, Comisia/Franța, C-52/95).

56. Statului membru în cauză, cu excepția cazului în care se poate stabili că o acțiune din partea sa poate avea consecințe asupra ordinii publice cărora nu le va putea face față numai cu mijloacele de care dispune, îi revine obligația de a adopta toate măsurile adecvate pentru a garanta aplicarea și eficacitatea dreptului comunitar cu scopul de a asigura aplicarea corectă a acestui drept în interesul tuturor agenților economici.

57. În acest caz, guvernul pârât nu are nici o dovadă concretă cu privire la existența unui pericol pentru ordinea publică căruia să nu îi poată face față.

58. Trebuie să se adauge că, deși nu este imposibil ca amenințarea unor tulburări grave ale ordinii publice să poată, dacă este cazul, justifica absența intervenției forțelor de ordine, acest argument poate fi invocat numai cu privire la o situație particulară, determinată, iar nu în general, cum ar fi cazul aici, pentru toate incidentele evocate de Comisie.

59. În ce privește faptul că Republica Franceză și-a asumat răspunderea pentru prejudiciile cauzate victimelor, trebuie subliniat că acest argument nu poate fi invocat de către guvernul pârât pentru ca acesta să fie scutit de obligațiile sale în temeiul dreptului comunitar.

60. Chiar dacă o despăgubire poate repara, cel puțin parțial, prejudiciul suferit de agenții economici în cauză, aceasta nu înseamnă, în

schimb, că neîndeplinirea obligaţiilor de către statul membru în cauză este înlăturată.

61. În ceea ce priveşte argumentele întemeiate pe contextul socio-economic foarte dificil în care s-ar fi aflat piaţa franceză de fructe şi legume după aderarea Regatului Spaniei, acestea nu mai pot fi reţinute.

62. În acest sens, potrivit jurisprudenţei constante, motivele de natură economică nu pot servi în nici un caz drept justificare pentru obstacolele interzise prin art. 30 din Tratat (vezi, în special, hotărârea din 11 iunie 1985, Comisia/Irlanda, C-288/83).

63. În măsura în care guvernul pârât lasă să se înţeleagă, în sprijinul acestor argumente, că destabilizarea pieţei franceze de fructe şi legume a fost provocată de practici incorecte, cum ar fi încălcările dreptului comunitar de producătorii spanioli, trebuie să se reamintească faptul că un stat membru nu poate adopta unilateral măsuri de apărare sau un comportament menit să preîntâmpine o încălcare eventuală, din partea unui alt stat membru, a regulilor dreptului comunitar (vezi, în acest sens, hotărârea din 23 mai 1996, Hedley Lomas, C-5/94).

64. Această situaţie intervine mai ales în domeniul politicii agricole comune, unde numai Comunitatea poate adopta, dacă este cazul, măsurile necesare pentru a face faţă dificultăţilor pe care le pot întâmpina anumiţi agenţi economici, în special ca urmare a unei noi aderări.

65. Având în vedere toate considerentele precedente, se conchide că, în acest caz, guvernul francez, în mod manifest şi constant, a omis să adopte măsuri suficiente şi adecvate pentru a pune capăt actelor de vandalism care periclitează libera circulaţie pe teritoriul său a anumitor produse agricole originare din alte state membre şi pentru a împiedica repetarea unor astfel de acte.

66. În consecinţă, trebuie să se constate că, prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare şi adecvate pentru ca acţiunile particularilor să nu împiedice libera circulaţie a fructelor şi legumelor, Republica Franceză nu şi-a îndeplinit obligaţiile ce decurg din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din acelaşi Tratat şi din organizările comune ale pieţelor produselor agricole.

Cu privire la cheltuielile de judecată

67. În baza art. 69 alin. (2) din Regulamentul de procedură, orice parte care cade în pretenţii este obligată la plata cheltuielilor de judecată, dacă se hotărăşte în acest sens. Având în vedere că Republica Franceză a căzut

în pretenții, va fi obligată la plata cheltuielilor de judecată. În conformitate cu art. 69 alin. (4) din acest regulament, statele membre şi instituțiile interveniente îşi vor suporta propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) Prin neadoptarea tuturor măsurilor necesare şi adecvate pentru ca acțiunile particularilor să nu împiedice libera circulație a fructelor şi legumelor, Republica Franceză nu şi-a îndeplinit obligațiile ce decurg din art. 30 din Tratatul CEE, coroborat cu art. 5 din acelaşi Tratat şi din organizările comune ale piețelor produselor agricole.

2) Obligă Republica Franceză la plata cheltuielilor de judecată.

3) Regatul Spaniei şi Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord îşi suportă propriile cheltuieli de judecată.

26.

Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 22 ianuarie 1997, în cauza Opel Austria GmbH c. Consiliul UE, T-115/94[1]

Acțiunea în anulare – act atacat – aprecierea legalității – criterii

Drept internațional public – principii – buna-credință

Drept comunitar – apărarea încrederii legitime

Drept comunitar – principii – securitate juridică – act comunitar – publicare – claritate şi previzibilitate

Acord internațional – acorduri ale Comunității – efect direct – condiții

---

[1] *T. Janssens,* Nederlandse staatscourant, 1997, n° 50, p. 4; *Maas, M.,* Nederlands tijdschrift voor Europees recht, 1997, p. 147-150; *M. Novak,* St. Galler Europarechtsbriefe, 1997, p. 113-117; *B. Kahil,* Aktuelle juristische Praxis – AJP, 1997, p. 709-715; *B. Kahil,* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1997, p. 671-672; *A. Rigaux, D. Simon,* Europe, 1997, Mars Comm., n° 61, p. 9-10; *P. Mengozzi,* Revue du marché unique européen, 1997, p. 13-29; *J. Martín, J. Adolfo,* Revista española de Derecho Financiero, 1998, p. 140-143; *P. Fischer,* Common Market Law Review, 1998, p. 765-781; *P.J. Kuyper,* S.E.W., Sociaal-economische wetgeving, 1999, p. 65-67.

Acord internaţional – Acordul instituind Spaţiul Economic European (art. 10) – interpretare – rolul jurisprudenţei comunitare

Libera circulaţie a mărfurilor – Taxe vamale – taxe cu efect echivalent – noţiune

1. În cadrul unei acţiuni în anulare întemeiată pe art. 173 din Tratat, legalitatea actului atacat trebuie evaluată în funcţie de elementele de fapt şi de drept existente la data adoptării actului.

2. Principiul bunei-credinţe, consacrat de art. 18 din Convenţia de la Viena, este o normă de drept internaţional cutumiar a cărei existenţă a fost recunoscută de CIJ, fiind corolar, în dreptul internaţional public, al principiului protecţiei încrederii legitime care, potrivit jurisprudenţei, face parte din ordinea juridică comunitară.

3. În situaţia în care Comunităţile au depus instrumentele de aprobare a unui acord internaţional şi în care data intrării în vigoare a acestui acord este cunoscută, agenţii economici pot să invoce principiul protecţiei încrederii legitime pentru a se opune adoptării de către instituţii, în perioada care precede intrarea în vigoare a acestui acord internaţional, a oricărui act contrar dispoziţiilor din acesta care, după intrarea în vigoare, au un efect direct asupra lor.

4. Din art. 228 alin. (7) din Tratatul CEE reiese că acordurile internaţionale încheiate de Comunitate în conformitate cu Tratatul obligă instituţiile şi statele membre, făcând parte integrantă, de la intrarea în vigoare a acordului, din ordinea juridică comunitară şi având un efect direct, dacă sunt necondiţionate şi suficient de precise.

5. Articolul 10 din Acordul SEE dispune, în prima teză, că taxele vamale la import şi export precum şi orice taxe cu efect echivalent sunt interzise între părţile contractante, iar, în a doua teză, precizează că, fără să aducă atingere modalităţilor prevăzute în Protocolul 5 din Acord, această interdicţie se aplică taxelor vamale cu caracter fiscal. Articolul 10 emite o normă necondiţionată şi precisă, însoţită de o singură excepţie, ea însăşi necondiţionată şi precisă, iar, de la intrarea în vigoare a Acordului SEE, acest articol produce un efect direct.

Articolul 10 din Acordul SEE este identic ca şi conţinut cu art. 12, art. 13, art. 16 şi art. 17 din Tratatul CEE.

6. O obligaţie pecuniară, chiar şi minimă, impusă în mod unilateral, indiferent de denumirea sau de tehnica de aplicare a sa, care priveşte mărfurile naţionale sau străine din cauză că acestea traversează frontiera, când nu este o taxă vamală propriu-zisă, reprezintă o taxă cu

efect echivalent, în sensul art. 9 şi art. 12 din Tratat, chiar dacă nu este percepută în beneficiul statului, chiar dacă nu exercită nici un efect discriminatoriu sau protector şi chiar dacă produsul în cauză nu este la concurenţă cu un produs naţional.

7. Principiul securităţii juridice cere ca orice act al instituţiilor care produce efecte juridice să fie clar, precis şi adus la cunoştinţa persoanelor interesate astfel încât acestea să poată cunoaşte cu certitudine momentul din care actul în cauză există şi începe să producă efecte juridice. Acest imperativ al siguranţei juridice se impune cu o rigoare specială când este vorba de un act care ar putea avea consecinţe financiare, pentru a permite persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligaţiilor pe care acesta le impune.

8. O reglementare care creează, cu bună ştiinţă, o situaţie în care coexistă două norme de drept contradictorii, şi anume, pe de o parte, regulamentul în cauză, direct aplicabil în ordinile juridice naţionale, care reintroducea o taxă de 4,9% la importul cutiilor de viteze F15 produse de reclamantă, şi, pe de altă parte, art. 10 din Acordul SEE, care avea un efect direct şi interzicea taxele vamale la import şi orice taxe cu efect echivalent, nu poate fi calificat drept legislaţie comunitară sigură şi aplicarea sa nu poate fi considerată ca previzibilă pentru subiectele de drept. Consiliul a încălcat deci şi principiul securităţii juridice.

9. Dacă există o prezumţie că data de publicare este efectiv cea care figurează pe fiecare număr din J. Of., în cazul probei contrare trebuind să se ţină seama de data de publicare efectivă.

Consiliul a antedatat în mod intenţionat numărul din J. Of. în care a fost publicat regulamentul în cauză, încălcând principiul securităţii juridice care cere ca orice act al instituţiilor care produce efecte juridice să fie nu doar clar şi precis, ci şi adus la cunoştinţa persoanelor interesate astfel încât acestea să poată cunoaşte cu certitudine momentul din care actul în cauză există şi începe să producă efecte juridice.

Obiect: Acţiune în anularea Regulamentului Consiliului (CE) nr. 3697/93 din 20 decembrie 1993 de retragere a unor avantaje tarifare în conformitate cu art. 23 alin. (2) şi art. 27 alin. (3) lit. (a) din Acordul de liber schimb încheiat între Comunitate şi Austria (General Motors Austria) (J. Of. L 343, p. 1).

TRIBUNALUL,

Situația de fapt

1. Prezenta acțiune are ca obiect anularea Regulamentului Consiliului (CE) nr. 3697/93 din 20 decembrie 1993 de retragere a unor concesii tarifare în conformitate cu art. 23 alin. (2) și art. 27 alin. (3) lit. (a) din Acordul de liber schimb încheiat între Comunitate și Austria (General Motors Austria) (J. Of. L 343, p. 1, în continuare denumit „regulament în cauză"). Acest regulament a fost adoptat pe baza art. 113 din Tratatul CEE și a dispozițiilor din Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 2837/72 din 19 decembrie 1972 privind măsurile de salvgardare prevăzute în Acordul dintre CEE și Republica Austria (J. Of. L 300, p. 94, în continuare denumit „Regulamentul nr. 2837/72"), modificat de Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 638/90 din 5 martie 1990 (J. Of. L 74, p. 1).

2. Articolul 1 din regulamentul în cauză dispune:

„Se introduce o taxă de 4,9 % la importul cutiilor de viteză F15 pentru automobile, produse de General Motors Austria, care intră sub incidența codului ex NC 8708 40 10 (codul adițional Taric 8996; altele: codul adițional Taric 8997) și care provin din Austria în sensul Protocolului nr. 3 din Acord.

Această taxă de 4,9 % este aplicabilă până când Consiliul, la propunerea Comisiei, conchide că subvențiile în cauză nu mai are un efect de denaturare a concurenței și a schimburilor, sau cel mult pentru o perioadă echivalentă cu durata medie a amortizării fiscale."

3. Reclamanta, Opel Austria GmbH, fostă General Motors Austria GmbH, societate de drept austriac, este o filială în procent de 100% a General Motors Corporation, Detroit, societate de drept american. Opel Austria GmbH este singurul producător de cutii de viteze F15, pe care le exportă în Comunitate din 1993.

4. Între 1989 și 1990, grupul General Motors, din care face parte reclamanta, a constatat că era necesar să creeze capacități de producție de chiulase ale cilindrului și arbori cu came, precum și cutii de viteze manuale, care urmau să fie utilizate în motoare noi, pentru a satisface nevoile centrelor sale de producție din Europa.

5. În cursul procesului de evaluare a sitului industrial, care a cuprins locațiile General Motors din Japonia, Brazilia, Ungaria și Austria, precum și un sit din Cehoslovacia, autoritățile austriece au anunțat că preconizează să acorde un ajutor public reclamantei dacă investiția îndeplinește anumite condiții impuse de legislația austriacă.

6. În martie 1991, Republica Austria şi reclamanta au informat Comisia cu privire la intenţia guvernului austriac de a acorda un ajutor reclamantei în favoarea investiţiilor menite să extindă producţia de cutii de viteze, de arbori cu came şi de chiulase ale cilindrului din uzina reclamantei de la Aspern/Viena.

7. În 19 martie 1991 a fost organizată o întâlnire neoficială la Comisie, între reprezentanţi ai guvernului austriac şi ai reclamantei şi funcţionari din Direcţia Generală Concurenţă (DG IV) a Comisiei. În cursul acestei întâlniri, a fost prezentat proiectul de investiţii al reclamantei şi ajutorul pe care Republica Austria preconiza să i-l acorde. Funcţionarii din DG IV au pus apoi un anumit număr de întrebări guvernului austriac şi reclamantei. Guvernul austriac a răspuns acestor întrebări printr-un fax datat 20 martie 1991 iar reclamanta printr-un fax din 21 martie 1991.

8. La mijlocul lunii aprilie 1991, DG IV a purtat mai multe conversaţii telefonice cu guvernul austriac şi cu reclamanta.

9. Guvernul austriac a anunţat reclamanta în 26 aprilie 1991 că ajutorul urma să fie acordat în curând şi că îl considera compatibil cu art. 23 şi art. 27 din Acordul de liber schimb dintre Comunitate şi Austria (în continuare denumit „ALS"), încheiat în temeiul Regulamentului Consiliului (CEE) nr. 2836/72 din 19 decembrie 1972 de încheiere a unui acord între CEE şi Republica Austria şi de adoptare a dispoziţiilor de aplicare a acestuia (J. Of. L 300, p. 1). Guvernul austriac a autorizat reclamanta să realizeze investiţia în cauză, chiar dacă acordurile privind ajutorul nu erau încă oficial încheiate.

10. Cu ocazia unei întâlniri din 22 iulie 1991 între vicepreşedintele Comisiei, Sir Leon Brittan, şi reprezentanţi ai unui partid politic austriac, întâlnire a cărei temă era aderarea Republicii Austria la UE, Sir Leon Brittan a invocat, potrivit Consiliului, în mod întâmplător ajutorul acordat reclamanta, în timpul unei convorbiri cu ambasadorul Austriei la Bruxelles.

11. Lucrările la terasamentul construcţiei noilor instalaţii ale reclamantei de la Aspern/Viena au început la 27 iulie 1991.

12. Comisia a adoptat avizul asupra cererii de aderare a Republicii Austria [SEC (91) 1590 final] la 1 august 1991. În acest aviz, publicat în Buletinul Comunităţilor Europene – Suplimentul nr. 4/92, Comisia menţiona că, în ceea ce priveşte ajutoarele din partea statului, chiar dacă volumul ajutoarelor austriece a cunoscut o diminuare în cursul ultimilor ani, aplicarea prevederilor comunitare ar trebui să se traducă printr-o evoluţie semnificativă a sistemului instaurat în Austria. În acest sens, Comisia a menţionat în special: „Exemplele recente de ajutoare acordate industriei

automobile arată că, chiar fără să dispună de un regim de ajutoare sectoriale în favoarea acestei industrii, mobilizarea unor instrumente cum ar fi Financial Guarantee Act (General Motors) [... face] imperativ un control atent al impactului sectorial al ajutoarelor acordate de statul austriac."

13. La 21 iulie 1992, reclamanta a încheiat un acord cu Finanzierungsgarantiegesellschaft prin care se acorda un ajutor de 10 % până la atingerea unui plafon de 450 milioane ATS pentru o investiţie totală putând să ajungă la un maximum de 4,5 miliarde ATS care să poată fi subvenţionat. La 1 decembrie 1992, reclamanta a încheiat un acord similar cu municipalitatea din Viena, prin care i se acorda un ajutor suplimentar de 5% până la atingerea unui plafon de 225 milioane ATS.

14. În cursul lunii octombrie 1992, Comisia a transmis verbal autorităţilor austriece că proiectul General Motors risca să creeze o problemă, pe care dorea să o discute.

15. La 21 decembrie 1992, directorul general al Direcţiei Generale Relaţii Externe (DG I) a Comisiei a trimis o scrisoare ambasadorului Austriei la Bruxelles prin care îl informa că, potrivit serviciilor competente ale Comisiei, investiţia General Motors de la Aspern nu era conformă cu dispoziţiile din ALS şi prin care îi cerea, înainte ca Comisia să sesizeze în mod oficial Comitetul mixt al ALS, să invite autoritătile austriece să adopte o poziţie cu privire la acest subiect.

16. Comisia a sesizat Comitetul mixt al ALS cu privire la această chestiune la întâlnirea acestuia din 25 februarie 1993. La această întâlnire, Comisia a transmis guvernului austriac o serie de chestionare datate din 17 şi 24 februarie 1993 precum şi o notă informativă datată din 17 februarie 1993 rezumând poziţia sa cu privire la proiectul General Motors de la Aspern.

17. În continuare, au avut loc întâlniri tehnice între Comisie şi Republica Austria la 16 martie şi 15 aprilie 1993. La cea de-a doua întâlnire, la care, la invitaţia guvernului austriac, au participat reprezentanţi ai reclamantei, aceştia au transmis Comisiei un memorandum cu privire la compatibilitatea cu ALS a ajutorului acordat de Republica Austria.

18. La o nouă întâlnire între Comisie şi Republica Austria, la 21 iunie 1993, guvernul austriac a transmis Comisiei un memorandum al reclamantei cu privire la intensitatea ajutorului.

19. La 29 iunie 1993, Comisia şi-a rezumat poziţia într-o notă internă. Această notă i-a fost comunicată reclamantei la 29 noiembrie 1993.

20. Un al treilea memorandum al reclamantei, în care se expuneau consideraţiile politice privind ajutorul, i-a fost transmis Comisiei la 15 iulie 1993.

21. La 22 iulie 1993, Comisia a adoptat propunerea regulamentului în cauză.

22. O întâlnire între funcționari ai Comisiei şi reprezentanți ai Republicii Austria şi ai reclamantei, aceştia din urmă fiind invitați de Republica Austria, a avut loc la 22 noiembrie 1993. La această întâlnire, funcționarii Comisiei au confirmat că, după părerea lor, ajutorul nu era justificat nici în temeiul ALS nici în temeiul reglementărilor comunitare. Cu toate acestea, funcționarii Comisiei, conform reclamantei, au întrebat dacă o parte a ajutorului financiar a fost acordată în scopul protejării mediului înconjurător, al cercetării şi al dezvoltării sau al instruirii.

23. Prin Deciziile 94/1/CECA, CE ale Consiliului şi Comisiei din 13 decembrie 1993 privind încheierea Acordului asupra Spațiului Economic European între Comunitățile Europene, statele lor membre şi Republica Austria, Republica Finlanda, Republica Islanda, Principatul Liechtenstein, Regatul Norvegiei, Regatul Suediei şi Confederația Elvețiană (J. Of. 1994, L1, p. 1, în continuare denumită „Decizia 94/1") şi 94/2/CECA, CE ale Consiliului şi Comisiei din aceeaşi dată privind încheierea Protocolului de adaptare a Acordului asupra Spațiului Economic European între Comunitățile Europene, statele lor membre şi Republica Austria, Republica Finlanda, Republica Islanda, Principatul Liechtenstein, Regatul Norvegiei şi Regatul Suediei (J. Of. 1994, L1, p. 571, în continuare denumită „Decizia 94/2"), Consiliul şi Comisia au aprobat, în numele CE şi al CECO, Acordul asupra Spațiului Economic European (în continuare denumit „Acordul SEE" sau „Acordul") şi Protocolul de adaptare a Acordului SEE (în continuare denumit „Protocolul de adaptare"). În aceeaşi zi, Comunitățile, ca ultime părți contractante, au depus instrumentele de aprobare (vezi informația privind data de intrare în vigoare a Acordului asupra Spațiului Economic European şi a Protocolului de adaptare a Acordului asupra Spațiului Economic European, J. Of. 1994, L 1, p. 606).

24. Printr-o scrisoare datată 14 decembrie 1993, reclamanta a transmis Comisiei un memorandum cu privire la compatibilitatea ajutorului financiar cu regulamentele interne ale Comunității privind ajutoarele din partea statului legate de protecția mediului înconjurător, de cercetare, dezvoltare şi formare. La 15 decembrie 1993, Comisia a pregătit o notă informativă conținând comentarii asupra memorandumului menționat anterior. Această notă i-a fost comunicată reclamantei printr-o scrisoare datată 1 februarie 1994.

25. La 20 decembrie 1993, Consiliul a adoptat regulamentul în cauză.

Acordul SEE a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1994.

Procedura

26. Prin cererea înregistrată la grefa Tribunalului la 21 martie 1994, reclamanta a formulat prezenta acţiune.

27. Preşedintele Tribunalului a atribuit dosarul celei de-a doua camere. La data de 7 iulie 1994, Tribunalul a hotărât să retrimită dosarul în faţa unei camere compuse din trei judecători. Prin hotărârea din 23 ianuarie 1995, dosarul a fost atribuit celei de-a patra camere.

28. Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 12 august 1994, Comisia a cerut să intervină în sprijinul concluziilor pârâtului. Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 26 august 1994, Republica Austria a cerut să intervină în sprijinul reclamantei. Cererile de intervenţie ale Comisiei şi ale Republicii Austria au fost admise prin ordonanţe ale preşedintelui celei de-a doua camere din 7 şi respectiv 20 octombrie 1994.

29. În urma raportului judecătorului raportor, Tribunalul (a patra cameră) a hotărât să treacă la procedura orală fără a mai proceda la efectuarea cercetării judiciare prealabile. Totuşi, Tribunalul a adresat unele întrebări scrise Consiliului şi Oficiului publicaţiilor oficiale ale CE (în continuare denumit „Oficiul publicaţiilor"). Aceştia au răspuns prin scrisori depuse la grefă la 20 august şi respectiv 26 iulie 1996.

30. Procedura orală s-a desfăşurat la 19 septembrie 1996. Au fost ascultate pledoariile reprezentanţilor părţilor şi răspunsurile acestora la întrebările orale adresate de Tribunal.

Concluziile părţilor

31. Opel Austria GmbH, în calitate de reclamantă, solicită Tribunalului:

- să anuleze în întregime regulamentul în cauză;
- în subsidiar, să anuleze regulamentul în măsura în care acesta se aplică reclamantei sau în măsura în care taxele depăşesc 1,23 %;
- să oblige Consiliul la plata cheltuielilor de judecată.

32. Republica Austria, în calitate de intervenient, solicită Tribunalului:

- să admită cererile reclamantei;
- să oblige Consiliul la plata cheltuielilor de judecată suportate de Republica Austria, conform art. 87 alin. (4) parag. 2 din Regulamentul de procedură sau, în mod subsidiar, să oblige Consiliul la plata cheltuielilor de judecată suportate de Republica Austria înainte ca aceasta să devină stat membru, sau a celor legate de această perioadă.

33. Consiliul, în calitate de pârât, solicită Tribunalului:

- să respingă acțiunea;
- să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

34. Comisia, în calitate de intervenient, solicită Tribunalului să respingă acțiunea.

Cu privire la fondul cauzei

35. Reclamanta invocă zece motive în sprijinul cererii sale având ca obiect anularea, relative la:

- încălcarea art. 10, art. 26 şi art. 62 din Acordul SEE;
- încălcarea aranjamentului interimar de pregătire a intrării în vigoare regulamentare a Acordului SEE şi a obligației dreptului internațional public să nu priveze un tratat de obiectul şi de scopul său înaintea intrării sale în vigoare;
- abuzul de putere, deoarece Consiliul a aplicat proceduri ale ALS pentru a retrage unele avantaje tarifare acordate în temeiul Acordului SEE;
- încălcarea art. VI din Acordul General pentru Tarife şi Comerț (în continuare denumit „GATT") şi a Acordului privind interpretarea şi aplicarea art. VI, art. XVI şi art. XXIII din Acordul General pentru Tarife Vamale şi Comerț [încheiat la Geneva la 12 aprilie 1979, IBDD – Suplimentul nr. 26 (1980), p. 63];
- încălcarea procedurilor de consultare şi de reglare a diferendelor din ALS, precum şi aplicarea cu rea-credință a ALS;
- încălcarea art. 23 şi 27 din ALS;
- încălcarea Regulamentului Consiliului (CEE) nr. 2423/88 din 11 iulie 1988 privind protecția împotriva importurilor care beneficiază de dumping sau de subvenții din partea țărilor care nu sunt membre ale CEE (J. Of. L 209, p. 1), precum şi a Regulamentului nr. 2837/72;
- încălcarea drepturilor fundamentale ale reclamantei;
- compatibilitatea ajutorului financiar cu art. 92 şi 93 din Tratatul CEE;
- insuficienta motivare a regulamentului în cauză sau erorile vădite de apreciere.

36. Primul motiv şi a doua parte a celui de-al doilea motiv fiind conexe, trebuie examinate împreună.

În ceea ce priveşte primul motiv şi a doua parte a celui de-al doilea motiv împreună, relative la încălcarea art. 10, art. 26 şi art. 62 din Acordul SEE precum şi a obligației dreptului internațional public de a nu lipsi un tratat de obiectul şi de scopul său înainte de intrarea în vigoare

Aceste motive reunite au mai multe părți. Conform celei dintâi, Consiliul a antedatat în mod intenționat numărul din Jurnalul Oficial al Comu-

nităților Europene în care a fost publicat regulamentul în cauză. A doua, a treia și a patra parte se referă la o încălcare a art. 10, 26 și respectiv 62 din Acordul SEE. A cincea parte privește încălcarea obligației de drept internațional public de a nu lipsi un tratat de obiectul și scopul său înainte de intrarea în vigoare.

Argumentele părților

37. Cu titlu general, reclamanta și Republica Austria susțin că regulamentul în cauză a intrat în vigoare după ulterior Acordului SEE (vezi pct. 41 și 42 de mai jos) și că trebuie, în consecință, să fie compatibil cu acest acord. Reclamanta pretinde că, fiind incompatibil cu Acordul SEE, regulamentul în cauză trebuie declarat nul *ab initio*.

38. Consiliul și Comisia afirmă că data decisivă pentru aprecierea validității regulamentului în cauză este data adoptării sale. Dat fiind faptul că regulamentul a fost adoptat înainte de intrarea în vigoare a Acordului SEE, acesta nu ar fi aplicabil în cauza de față.

În ceea ce privește pretinsa antedatare a numărului din J. Of. în care a fost publicat regulamentul în cauză

39. Reclamanta arată că regulamentul în cauză precizează în art. 2 că intră în vigoare „în ziua publicării în J. Of.". Făcând referire la hotărârile Curții din 31 martie 1977, Societatea pentru exportul zahărului/Comisie (C-88/76), și din 25 ianuarie 1979, Racke (C-98/78), reclamanta subliniază că J. Of. este cunoscut ca fiind publicat la data pe care o are, dar că poate fi stabilit de către părți că a fost de fapt publicat la odată ulterioară.

40. Chiar dacă numărul din J. Of. în care a fost publicat regulamentul în cauză (J. Of. L 343) are data de 31 decembrie 1993, acesta a fost de fapt publicat în 11 sau 12 ianuarie 1994. În sprijinul acestei afirmații, reclamanta invocă o scrisoare a Oficiului publicațiilor și constatările oficiale ale unui executor luxemburghez. Regulamentul a intrat deci în vigoare la 11 ianuarie 1994 cel devreme.

41. Reclamanta recunoaște că, până în prezent, Curtea a considerat că erorile privind data de publicare imprimată a Jurnalului Oficial nu invalidau actul publicat acolo (vezi hotărârile Societatea pentru exportul zahărului/Comisie, menționată anterioară, pct. 14 și urm. și Racke, menționată anterior, pct. 15). Cu toate acestea, deciziile în cauză nu privesc decât erorile dintr-o singură zi de lucru, comise de Oficiul publicațiilor. În

schimb, în prezenta cauză, Consiliul antedatând în mod intenționat numărul din J. Of. în care s-a publicat regulamentul în ce face obiectul litigiului, Tribunalul ar trebui să-l anuleze numai din acest motiv. Într-adevăr, procedeul utilizat de Consiliu, care încerca să creeze impresia că regulamentul intrase în vigoare înaintea Acordului SEE, este contrar principiului bunei administrări şi aduce de asemenea atingere încrederii pe care publicul o acordă autenticității Jurnalului Oficial. Un astfel de procedeu este cu precădere inadecvat deoarece cadrul juridic existent la 31 decembrie 1993 era întru-totul diferit de cel din 11 ianuarie 1994. Consiliul a transmis Oficiului publicațiilor versiunea originală a regulamentului în cauză în ianuarie 1994, dar i-a dat totuşi instrucțiunea să îl publice într-un Jurnal Oficial din ediția 1993.

42. Reclamanta afirmă pe de altă parte că explicația dată de Consiliu, potrivit căreia întârzierea s-a datorat unei supraîncărcări a activității la sfârşit de an, nu este de natură să scutească Oficiul publicațiilor de obligația de a indica în mod corect data de publicare efectivă în J. Of. Mai mult, procedeul utilizat de Consiliu nu este nici obişnuit şi nici necesar. Alte trei acte adoptate în decembrie 1993 au fost la rândul lor publicate în J. Of. în 1994. Consiliul a încercat astfel în mod intenționat să publice regulamentul în cauză într-un Jurnal Oficial din anul 1993.

43. Republica Austria consideră că, independent de întrebarea dacă J. Of. a fost sau antedatat în mod intenționat, respectarea condițiilor de publicare în J. Of. este o condiție de formă esențială. Republica Austria adaugă că data de intrare în vigoare a regulamentului în cauză este importantă pentru examinarea legalității sale, deoarece Acordul SEE interzice introducerea de noi taxe vamale după intrarea sa în vigoare.

44. Consiliul confirmă că regulamentul în cauză a fost publicat în 11 ianuarie 1994, într-un număr din J. Of. purtând data de 31 decembrie 1993, şi că a intrat deci în vigoare la 11 ianuarie 1994. Totuşi, acest lucru nu înseamnă că regulamentul este nul. Conform jurisprudenței Curții (hotărârile Societatea pentru exportul zahărului/Comisie, menționată anterioară, pct. 14 şi urm. şi Racke, menționată anterior, pct. 15), o eroare privind data de publicare care figurează în J. Of. nu atrage nulitatea unui act comunitar. Antedatarea accidentală sau intenționată a unui număr din J. Of. nu poate duce la anularea unui act comunitar decât în măsura în care de data de intrare în vigoare a actului ar depinde legalitatea sa, ceea ce nu este cazul în speță.

45. Consiliul contestă că ar fi antedatat în mod intenționat publicarea în J. Of. Punerea la dispoziție tardivă a J. Of. L 343 se explică prin faptul

că la sfârşitul fiecărui an calendaristic trebuie publicate un mare număr de acte adoptate de instituţiile comunitare la sfârşitul lunii decembrie. În plus, Consiliul nu a pretins niciodată că regulamentul în cauză ar fi intrat în vigoare înainte de data reală a publicării sale.

În ceea ce priveşte pretinsa încălcare a art. 10 din Acordul SEE

46. Reclamanta susţine că, deoarece prevede că „se introduce o taxă de 4,9 %", regulamentul în cauză este, de la intrarea în vigoare a Acordului SEE, contrar art. 10 din acest acord.

47. Din jurisprudenţa Curţii reiese că dispoziţiile din Acordul SEE sunt parte integrantă a ordinii juridice comunitare (vezi hotărârea Curţii din 30 aprilie 1974, Haegeman, C-181/73). Articolul 10 din Acord, care interzice taxele vamale la import precum şi orice taxe cu efect echivalent între părţile contractante, corespunde art. 12, art. 13, art. 16 şi art. 17 din Tratatul CEE. Articolul în cauză este identic ca şi conţinut cu dreptul comunitar intern şi trebuie deci, conform art. 6 din Acordul SEE, să fie analizat în lumina jurisprudenţei Curţii privind dispoziţiile din Tratatul CEE care sunt identice ca şi conţinut.

48. În acest sens, art. 12 din Tratatul CEE este dispoziţia care corespunde art. 10 din Acordul SEE în ceea ce priveşte taxele la import. Or, în ceea ce priveşte art. 12 din Tratatul CEE, Curtea a hotărât că „taxele vamale sunt interzise indiferent de orice consideraţie asupra scopului pentru care au fost instituite, precum şi de destinaţia încasărilor lor" (hotărârea Curţii din 1 iulie 1969, Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, C-2/69 şi C-3/69; vezi şi hotărârea Curţii din 5 februarie 1963, Van Gend en Loos, C-26/62). Curtea a indicat că această dispoziţie juca un rol central în ansamblul regulilor care vizează punerea în aplicare a liberei circulaţii a mărfurilor. Această libertate reprezintă nu doar unul din scopurile centrale ale Tratatului CE, dar şi unul din obiectivele principale ale Acordului SEE. În context comunitar, Curtea a hotărât că orice excepţie de la acest principiu trebuie să fie prevăzută în mod expres în Tratat şi să fie de strictă interpretare (vezi hotărârile Curţii din 13 noiembrie 1964, Comisia/Luxemburg şi Belgia, C-90/63 şi C-91/63, şi din 20 aprilie 1978, Comisionarii reuniţi, C-80/77 şi C-81/77).

49. Reclamanta conchide că, potrivit art. 6 din Acordul SEE, art. 10 trebuie interpretat în sensul că „taxele vamale sunt interzise independent de orice consideraţie a scopului în vederea căruia au fost instituite", adică în sensul unei interdicţii generale şi absolute.

50. Acordul SEE interzice menţinerea taxelor vamale şi, *a fortiori*, introducerea unor astfel de taxe. Or, prin adoptarea regulamentului în litigiu, Comunitatea a creat o nouă taxă vamală, cu efect după intrarea în vigoare a Acordului SEE.

51. În ceea ce priveşte diferenţele dintre Tratatul CEE şi Acordul SEE invocate de Consiliu pentru a demonstra că art. 10 din Acordul SEE trebuie interpretat în mod diferit faţă de art. 12 din Tratatul CEE, reclamanta constată că acestea erau cunoscute de autorii Acordului SEE, care totuşi au adoptat art. 6 din Acord.

52. Importanţa unei interpretări uniforme a normelor din Acordul SEE şi a normelor comunitare este evidenţiată chiar în Acord, în special în art. 1 şi în al patrulea şi parag. 15 din preambul.

53. În ceea ce priveşte argumentul Consiliului conform căruia CE este o uniune vamală şi Spaţiul Economic European (în continuare denumit „SEE") o zonă de liber schimb, reclamanta subliniază că această diferenţă nu are nici o influenţă asupra scutirii de taxe vamale a produselor provenite din ţările părţi contractante.

54. De asemenea, răspunzând argumentului Consiliului potrivit căruia clauzele de salvgardare prevăzute în Acordul SEE nu au corespondent în Tratatul CEE, reclamanta arată că astfel de clauze existau în dreptul comunitar în timpul perioadei de tranziţie şi că, în Decizia Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, Curtea a declarat nelegale tocmai unele taxe impuse în timpul perioadei de tranziţie. Curtea ar fi impus deci o interdicţie necondiţionată a taxelor vamale, în ciuda dreptului statelor membre de a recurge la măsuri de salvgardare în anumite situaţii.

55. În ceea ce priveşte argumentul Comisiei prin care se încearcă scoaterea în evidenţă a faptului că art. 10 din Acordul SEE şi dispoziţiile corespunzătoare din Tratatul CEE nu sunt identice ca şi conţinut, reclamanta observă că Acordul SEE prevede într-adevăr câteva rare excepţii de la eliminarea tuturor taxelor, dar că fiecare excepţie este strict stabilită şi, în plus, însoţită de o clauză expresă care interzice ca această excepţie să fie extinsă dincolo de ceea ce ea prevede în mod explicit în termenii săi. Astfel, reclamanta remarcă că a doua teză din art. 10 din Acord prevede că taxele vamale cu caracter fiscal sunt interzise, cu excepţia celor menţionate în Protocolul 5, şi că art. 26 din Acord stipulează că taxele compensatorii şi alte măsuri de politică comercială sunt interzise, cu excepţia celor permise în temeiul Protocolului 13. Tot astfel, taxele adoptate în aplicarea art. 64 din Acord ar putea fi adoptate deoarece acest articol este o excepţie de la art. 10 din Acord.

56. Reclamanta consideră ca fiind nepertinent în cauză argumentul Comisiei potrivit căruia ALS rămâne singurul drept aplicabil deoarece Acordul SEE nu este menit să remedieze efectele de denaturare a concurenţei şi a schimburilor provocate de ajutoarele existente de tipul celui în cauză. Interzicerea taxelor vamale este reglementată de Acordul SEE, indiferent dacă normele privind ajutoarele acordate de statul care a semnat acordul se aplică ajutorului sau nu.

57. Reclamanta respinge de asemenea argumentul Consiliului potrivit căruia taxa reintrodusă în regulamentul în cauză este o taxă *sui generis*. Reclamanta arată că Acordul SEE conţine o interzicere generală a taxelor vamale cu un număr foarte mic de excepţii limitativ prevăzute. Prin urmare nu poate exista nici o altă excepţie, nescrisă şi nespecificată, de la această regulă pentru taxe *sui generis* deoarece, conform principiilor de interpretare general admise, excepţiile de la regulile generale trebuie expres prevăzute de lege şi de strictă interpretare. Reclamanta adaugă că, chiar dacă o taxă instituită în regulamentul în cauză ar trebui diferenţiată de celelalte taxe vamale deoarece reprezintă retragerea unui avantaj acordat în temeiul ALS, acest lucru nu schimbă natura taxei în cauză. Taxele vamale rămân taxe vamale, indiferent de motivul pentru care Consiliul le adoptă.

58. În fine, reclamanta afirmă că, în temeiul art. 120, Acordul SEE prevalează asupra ALS, deoarece Acordul SEE se referă la un domeniu general şi în domeniul în cauză în prezentul dosar cele două acorduri privesc „acelaşi subiect". Este evident că Acordul SEE se referă la eliminarea taxelor vamale pentru produsele industriale între părţile la Acord, restricţiile în acordarea ajutoarelor din partea statului şi condiţii prealabile adoptării unor măsuri protecţioniste. În plus, obiectivele Acordului SEE sunt mai vaste decât cele ale ALS.

59. Republica Austria relevă că, potrivit art. 6 din Acordul SEE, art. 10 din acest acord trebuie analizat în lumina jurisprudenţei Curţii privind dispoziţiile corespunzătoare din Tratatul CEE. În ceea ce priveşte diferenţele dintre Tratatul CEE şi Acordul SEE, Republica Austria observă că, sub rezerva acestor diferenţe, Curtea AELS, în Decizia sa din 16 decembrie 1994, Restamark (E1-194, Report of the EFTA Court, 1 January 1994-30 June 1995, p. 15, pct. 32-34, 46, 56, 63-64), a hotărât în mod implicit că articolele din Acordul SEE care sunt identice ca şi conţinut trebuie interpretate conform jurisprudenţei aplicabile de jurisdicţiile comunitare. Republica Austria susţine pe de altă parte că Acordul SEE şi ALS prevăd ambele scutirea de taxe a produselor industriale, inclusiv a

produselor în cauză, şi că, în temeiul art. 120 din Acordul SEE, ALS nu mai este aplicabil de la 1 ianuarie 1994.

60. Consiliul susţine că regulamentul în cauză este compatibil cu art. 10 din Acordul SEE. În acest sens, Consiliul evidenţiază faptul că, chiar dacă potrivit art. 6 din Acordul SEE art. 10 trebuie în principiu interpretat în lumina jurisprudenţei Curţii privind dispoziţiile corespunzătoare din Tratatul CEE, în special din art. 12, art. 10 nu poate fi interpretat în sensul că „taxele vamale sunt interzise indiferent de orice consideraţie asupra scopului pentru care au fost instituite" (hotărârea Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, menţionată anterior, pct. 13). Conform Consiliului, există diferenţe importante între Tratatul CEE şi Acordul SEE (vezi Opinia Curţii din 14 decembrie 1991, privind Acordul SEE, Opinia nr. 1/91), diferenţe care impun o interpretare diferită a art. 10 din acordul menţionat anterior. Astfel, Acordul SEE nu are ca scop realizarea unei pieţe unice fără frontiere interne şi dispoziţiile sale privind libera circulaţie a mărfurilor nu s-ar aplica decât produselor provenite din ţările părţi contractante. Tratatul CEE este la rândul său o cartă constituţională şi instaurează o nouă ordine juridică, iar dispoziţiile din Tratatul CEE de reglementare a liberei circulaţii şi a concurenţei nu reprezintă un scop în sine, ci sunt mijloace de realizare a obiectivelor de integrare economică care să ducă la punerea în aplicare a unei pieţe interne şi a unei uniuni economice şi monetare pentru a contribui la progresele concrete ale UE.

61. Mai mult, spre deosebire de Tratatul CEE care, la sfârşitul perioadei de tranziţie, nu permite statelor membre să adopte măsuri de salvgardare, Acordul SEE conţine în art. 64 dispoziţii care permit părţilor contractante să adopte măsuri de remediere a denaturării concurenţei rezultate din acordarea de ajutoare de către o parte contractantă sau din existenţa unor monopoluri ale statului şi, în art. 26, în legătură cu Protocolul 13, dispoziţii care autorizează impunerea unor taxe compensatorii în cazul în care acquis-ul comunitar nu mai este pe deplin integrat în acord. Spre deosebire de clauzele din Acordul SEE, clauzele de salvgardare din Tratatul CEE invocate de reclamantă nu permit adoptarea unor măsuri autonome, dar prevăd adoptarea unor măsuri de către Consiliu sau de către Comisie, sau de către un stat membru după autorizarea specifică a Comisiei.

62. Ca răspuns la argumentul reclamantei conform căruia faptul că CE este o uniune vamală şi SEE o zonă de liber schimb nu are nici o influenţă asupra scutirii de taxe vamale a produselor provenite din ţările părţi contractante, Consiliul subliniază că, în cadrul Comunităţii, nu se mai face controlul la frontieră al produselor provenite din statele membre sau

al produselor din țările terțe care au fost puse în liberă circulație. În cadrul SEE, din contră, chiar și produsele provenite din țările părți contractante sunt supuse controalelor la frontiere, fie din partea Comunității, fie a celorlalte părți contractante.

63. Consiliul conchide că părțile contractante pot, în anumite limite, să impună și/sau să mențină taxe ca măsuri de salvgardare menite să remedieze anumite denaturări ale concurenței care afectează schimburile dintre ele.

64. Consiliul adaugă că taxa introdusă prin regulamentul în cauză nu este o taxă normală, ci o măsură de salvgardare, adoptată conform dispozițiilor din ALS. În calitate de taxă *sui generis*, ea nu ține de art. 10 din Acordul SEE, chiar dacă acest articol s-ar interpreta în modul sugerat de reclamantă. În primul rând, regulamentul în cauză nu impune o taxă ci retrage un avantaj tarifar prin reintroducerea unei taxe. În al doilea rând, această taxă nu are un efect general deoarece nu se aplică decât unui anumit tip de cutie de viteze, produs de un anumit producător într-o anumită țară. În al treilea rând, taxa a fost reintrodusă cu un scop precis, și anume remedierea denaturărilor provocate de ajutorul acordat de Republica Austria, denaturări care nu au dispărut odată cu intrarea în vigoare a Acordului SEE. În al patrulea rând, taxa a fost reintrodusă pentru o perioadă precisă și limitată.

65. În fine, în ceea ce privește art. 120 din Acordul SEE, taxele vamale între Comunitate și Republica Austria au fost eliminate prin art. 3 din ALS. Acordul SEE nu a făcut decât să mențină aceste avantaje tarifare acordate în temeiul ALS, dar nu a prevăzut în realitate avantaje tarifare. Prin urmare, dispozițiile din ALS privind concesiile tarifare nu au încetat să se aplice și, conform art. 120 din Acordul SEE, taxele vamale introduse legal în temeiul ALS au putut astfel să fie menținute după intrarea în vigoare a Acordului SEE, indiferent dacă erau sau nu conforme cu art. 10 din acordul în cauză. Situația este în mod clar diferită de cea preponderentă în momentul aderării Austriei la UE. Regulamentul a încetat să se aplice în acel moment, deoarece ALS încetase la rândul său să se aplice.

66. Comisia susține că art. 10 din Acordul SEE și dispozițiile echivalente din Tratatul CEE nu sunt identice ca și conținut și că, în consecință, art. 6 din Acord nu este aplicabil. Din art. 10 reiese că taxele cu caracter fiscal nu sunt considerate ca ținând din oficiu de noțiunea de taxe vamale la import sau export sau taxe cu efect echivalent. Situația este aceeași pentru taxele vamale cu caracter de salvgardare, deoarece nici acestea nu fac parte din politica generală din domeniul taxelor vamale, ci își urmăresc propriul scop. Dacă art. 10 ar trebui interpretat așa cum dorește recla-

manta, ar fi imposibil să se aplice art. 64 din Acord. În plus, în acest caz, art. 26 din Acord nu ar fi necesar. Cum Acordul SEE nu este menit să remedieze efectele de denaturare a concurenței și a schimburilor provocate de ajutoare existente de tipul celui în cauză în speță, ALS rămâne singurul drept aplicabil. Comisia subliniază că art. 120 din Acordul SEE prevede că acest acord prevalează asupra ALS doar în măsura în care reglementează același domeniu. Acesta permite deci continuarea aplicării unor dispoziții din ALS cum ar fi cele pe care Comunitatea le-a aplicat în speță.

În ceea ce privește pretinsa încălcare a art. 26 din Acordul SEE

67. Reclamanta scoate în evidență faptul că măsura introdusă de regulamentul în cauză este o taxă compensatorie și invocă în sprijinul acestei afirmații, în special, definiția din art. VI alin. (3) ultima teză din GATT, conform căreia o taxă compensatorie este „o taxă specială percepută în vederea neutralizării oricărei prime sau subvenții acordate, direct sau indirect, la fabricarea, producția sau exportul unui produs". În consecință, regulamentul în cauză încalcă de asemenea art. 26 din Acordul SEE care, confirmând în special principiul general instituit în art. 10 din Acord, interzice taxele compensatorii între părțile contractante, cu excepția dispozițiilor contrare din Acord.

68. Din dispozițiile din Protocolul 13 al Acordului reiese că, în ceea ce privește neaplicarea de măsuri antidumping și măsuri compensatorii, pentru ca să existe în speță excepție de la interdicția prevăzută în art. 26, ar trebui ca acquis-ul comunitar privind comerțul cu piese separate de automobile să nu fie pe deplin integrat în acord, ceea ce nu este cazul. Toate normele privind ajutoarele din partea statului aplicabile în sectorul automobilelor sunt menționate în mod expres în anexa XV la Acordul SEE. În ceea ce privește produsele fabricate de reclamantă, acestea sunt de origine austriacă și intră sub incidența capitolelor 25 – 97 din Sistemul Armonizat de Desemnare și Codificare a Mărfurilor [vezi art. 8 alin. (2) și (3) lit. (a) din Acordul SEE].

69. Republica Austria susține că regulamentul în cauză este contrar art. 26 din Acordul SEE. Ceea ce contează este nu numele dat de Consiliu taxei în cauză, ci obiectivul urmărit în realitate de acesta și efectul pe care îl implică adică, în speță, cel al unei taxe compensatorii.

70. Consiliul scoate în evidență faptul că regulamentul în cauză nu impune o taxă compensatorie ci retrage, în temeiul art. 23 și art. 27 alin. (3) lit. (a) din ALS, un avantaj tarifar care îi fusese acordată Republicii

Austria în conformitate cu acest acord. Regulamentul în cauză nu reprezintă deci o încălcare a art. 26 din Acordul SEE.

71. Comisia afirmă că regulamentul în cauză nu impune taxe compensatorii, ci reprezintă o măsură de salvgardare *sui generis* constând în retragerea unui avantaj tarifar în temeiul art. 113 din Tratatul CEE, măsură avută în vedere în mod expres de ALS în cazul unui diferend nerezolvat cu privire la normele legate de ajutoarele acordate de stat conţinute în acest Acord.

În ceea ce priveşte pretinsa încălcare a art. 62 din Acordul SEE

72. Reclamanta subliniază că art. 62 din Acordul SEE indică în mod clar că competenţa Comunităţii în domeniul ajutoarelor acordate de stat este limitată la ajutoarele acordate de statele membre. Reclamanta consideră prin urmare că, la 1 ianuarie 1994, Comunitatea a pierdut competenţa în ceea ce priveşte ajutoarele acordate ţărilor din AELS. În consecinţă, intrarea în vigoare a regulamentului în cauză după această dată este incompatibilă cu art. 62 din Acordul SEE. Avansând argumentul conform căruia ar fi putut adopta regulamentul în cauză, ca măsură de salvgardare, pe baza art. 64 din Acordul SEE, Consiliul recunoaşte că nu a respectat procedura prevăzută în acest articol.

73. Consiliul observă mai întâi că regulamentul în cauză nu a fost adoptat în temeiul Acordului SEE, ci în temeiul ALS. Apoi, Consiliul nu a declarat ajutorul nul sau incompatibil cu funcţionarea Acordului SEE, lucru care nu ar putea fi făcut decât de către Autoritatea de Supraveghere AELS. În contextul Acordului SEE, măsura de salvgardare adoptată de Consiliu este de un tip compatibil cu art. 64 din acest acord.

În ceea ce priveşte pretinsa încălcare a obligaţiei de drept internaţional public de a nu lipsi un tratat de obiectul şi de scopul său înainte de intrarea în vigoare

74. Reclamanta aminteşte că art. 18 din Convenţia de la Viena asupra dreptului tratatelor din 23 mai 1969 (în continuare denumită „Convenţia de la Viena I") precum şi art. 18 din Convenţia de la Viena asupra dreptului tratatelor între state şi organizaţii internaţionale sau între organizaţii internaţionale din 21 martie 1986 (Documents de l'Assemblée générale des Nations unies A/Conf 129/15 din 20 martie 1986, în continuare denumită „Convenţia de la Viena II") interzic oricărui stat sau organizaţii

internaționale să eludeze caracterul de constrângere al acordurilor internaționale prin acte adoptate chiar înaintea intrării în vigoare a unui acord, care ar fi incompatibile cu unele din principiile fundamentale ale acordului în cauză. Reclamanta susține că aceste dispoziții prevăd în special că, în cursul perioadei cuprinse între semnarea unui acord internațional și intrarea sa în vigoare, un stat „trebuie să se abțină de la orice act care ar priva [acest acord] de obiectul și de scopul său".

75. Convenția de la Viena I, după cum se admite în general, codifică anumite norme de drept internațional cutumiar care se impun tuturor și, prin urmare, Comunitatea este obligată prin aceste norme codificate în Convenție. Acest lucru este confirmat prin faptul că Curtea a invocat de mai multe ori dispoziții din Convenție în interpretarea dată unor acorduri internaționale încheiate de Comunitate, inclusiv ALS (vezi, mai ales, avizul 1/91, menționat anterior, pct. 14, și hotărârea Curții din 1 iulie 1993, Metalsa, C-312/91).

76. Mai mult, art. 18 din Convenția de la Viena I și art. 18 din Convenția de la Viena II reprezintă expresia principiului general al protecției încrederii legitime în dreptul internațional public, principiu în virtutea căruia un subiect de drept internațional ar putea, în anumite condiții, să fie obligat de încrederea pe care o au alte subiecte de drept internațional în actele sale.

77. Reclamanta respinge argumentul Consiliului conform căruia art. 18 din Convenția de la Viena I nu poate să confere particularilor drepturi pe care aceștia să le poată invoca în fața Tribunalului. În primul rând, argumentul întemeiat pe absența unui efect direct nu este pertinent în privința procedurilor inițiate în temeiul art. 173 din Tratatul CEE. Acordurile internaționale fac parte integrantă din ordinea juridică comunitară și instituțiile comunitare, inclusiv Curtea și Tribunalul, sunt cele care trebuie să vegheze la respectarea lor. Faptul că anumite acorduri internaționale nu sunt direct aplicabile nu are nici o incidență asupra obligației Comunității de a veghea la respectarea lor (vezi hotărârile Curții din 10 iulie 1984, STS/Comisie, C-126/83, din 22 iunie 1989, Fediol/Comisie, C-70/87, din 7 mai 1991, Nakajima/Consiliu, C-69/89, precum și concluziile avocatului general M. Gulmann, din hotărârea din 5 octombrie 1994, Germania/Consiliu, C-280/93). În al doilea rând, art. 18 din Convenția de la Viena I conține o interdicție univocă și necondiționată a actelor care sunt incompatibile cu obiectul și scopul acordului internațional.

78. Din acestea rezultă că, între data semnării și data intrării în vigoare a Acordului SEE, Comunitatea nu ar fi trebuit să adopte măsuri care ar

putea să compromită realizarea obiectului şi scopului acordului. Această obligaţie ar trebui să joace un rol şi mai important după ratificarea Acordului de către toate părţile contractante.

79. În acest sens, reclamanta observă că procesul de ratificare s-a încheiat la 31 decembrie 1993, când Consiliul şi Comisia au adoptat împreună Decizia 94/1, şi că părţilor contractante le-au fost înmânate copii certificate conforme ale instrumentelor de ratificare precum şi notificarea informaţiei potrivit căreia Acordul ar urma să intre în vigoare la 1 ianuarie 1994. La momentul adoptării regulamentului în cauză, adică la 20 decembrie 1993, Consiliul a fost deci întru-totul conştient de faptul că Acordul SEE urma să intre în vigoare câteva zile mai târziu. Deoarece unul din obiectele majore ale Acordului SEE este eliminarea taxelor vamale între părţile contractante, Comunitatea a compromis realizarea obiectului şi scopului Acordului SEE adoptând regulamentul în cauză după sfârşitul perioadei de ratificare.

80. Republica Austria afirmă că, adoptând regulamentul în cauză înaintea intrării în vigoare a Acordului SEE, dar după ce acesta fusese ratificat de toate părţile contractante, Consiliul a încălcat drepturile Republicii Austria precum şi pe cele ale cetăţenilor săi. Consiliul a acţionat încălcând un principiu general din dreptul comun al statelor membre, şi anume acela al bunei-credinţe reciproce dintre părţile contractante înaintea intrării în vigoare a unui acord, principiu de drept internaţional public recunoscut în art. 18 din Convenţia de la Viena I.

81. Mai mult, invocând drepturile italian, german, belgian, spaniol şi britanic, Republica Austria afirmă că există de asemenea un principiu general de drept, comun sistemelor juridice din statele membre, conform căruia o parte la un contract implicând anumite obligaţii trebuie să acţioneze cu bună-credinţă pentru a salvgarda interesele celorlalte părţi sau ale beneficiarilor săi în timpul suspendării executării contractului. Acest principiu este corolarul celui al protecţiei încrederii legitime. Principiul în cauză ar trebui deci să fie ridicat de Tribunal la rangul de principiu general de drept comunitar. Or, acest principiu a fost de asemenea încălcat în urma adoptării regulamentului în cauză. Republica Austria consideră că reclamanta, beneficiar al Acordului SEE, trebuie să poată invoca principiul în cauză.

82. Consiliul nu contestă afirmaţia reclamantei conform căreia art. 18 din Convenţia de la Viena I şi art. 18 din Convenţia de la Viena II codifică normele de drept internaţional cutumiar care sunt obligatorii pentru Comunitate.

83. Cu toate acestea, Consiliul susține, în primul rând, că nu a încălcat aceste norme, deoarece regulamentul în cauză este pe deplin compatibil cu Acordul SEE. Nu există deci un act care să lipsească Acordul de obiectul şi de scopul său şi nici o încălcare a încrederii legitime a Republicii Austria.

84. În al doilea rând, Consiliul afirmă că normele invocate de reclamantă țin de dreptul tratatelor, domeniu din dreptul internațional care nu priveşte decât drepturile statelor suverane şi ale organizațiilor internaționale precum şi relațiile dintre ele. Astfel de norme nu conferă particularilor drepturi pe care ar putea să le invoce în fața Tribunalului. Mai mult, dispoziția în cauză nu este suficient de precisă pentru a avea o aplicabilitate directă, lucru valabil de asemenea şi pentru principiul protecției încrederii legitime.

Aprecierea Tribunalului

85. În cadrul unei acțiuni în anulare întemeiată pe art. 173 din Tratat, legalitatea actului atacat trebuie evaluată în funcție de elementele de fapt şi de drept existente la data adoptării actului (vezi hotărârile Curții din 7 februarie 1979, Franța/Comisie, C-15/76 şi C-16/76 şi a Tribunalului, din 22 octombrie 1996, SNCF şi British Railways/Comisie, T-79/95 şi T-80/95).

Trebuie deci respins argumentul reclamantei potrivit căruia legalitatea regulamentului în cauză trebuie evaluată în momentul intrării sale în vigoare.

86. Reclamanta pretinde de asemenea că Acordul SEE făcea parte din elementele de fapt şi de drept existente la momentul adoptării regulamentului în cauză la 20 decembrie 1993 şi că, adoptând regulamentul în cauză cu câteva zile înaintea intrării în vigoare a Acordului SEE, Consiliul a încălcat principiul de drept internațional public, denumit „principiul bunei-credințe", conform căruia părțile semnatare ale unui acord internațional nu pot să adopte, aşteptând intrarea în vigoare a acordului, acte care ar lipsi acest acord de obiectul şi de scopul său.

87. În acest sens, trebuie remarcat mai întâi că principiul bunei-credințe este o normă de drept internațional cutumiar a cărei existență a fost recunoscută de CIJ (vezi Decizia din 25 mai 1926, Interesele germane în Silezia de Sus poloneză, CPJI, seria A, nr. 7, p. 30 şi 39) şi că, în consecință, obligă Comunitatea.

Acest principiu a fost codificat în art. 18 din Convenția de la Viena I, care stipulează:

„Un stat trebuie să se abțină de la acte care ar lipsi un tratat de obiectul și de scopul său:

– când a semnat tratatul sau a schimbat instrumentele de constituire a tratatului sub rezerva ratificării, acceptării sau aprobării, atâta timp cât nu și-a manifestat intenția de a nu deveni parte la tratat; sau

– când și-a exprimat consimțământul să fie obligat prin tratat, în perioada care precede intrarea în vigoare a tratatului și cu condiția ca aceasta să nu fie prelungită fără motiv."

88. În speță, regulamentul în cauză a fost adoptat de Consiliu la 20 decembrie 1993, adică la șapte zile după ce Comunitățile, ca ultime părți contractante, au aprobat Acordul SEE și au depus instrumentele de aprobare (vezi pct. 23 de mai sus). În aceste condiții, începând cu 13 decembrie 1993, data intrării în vigoare a Acordului SEE le era cunoscută Comunităților. Din art. 129 alin. (3) din Acordul SEE, înlocuit de art. 6 din Protocolul de adaptare, și din art. 1 alin. (1) și art. 22 alin. (3) din Protocolul de adaptare reiese într-adevăr că acest acord trebuia să intre în vigoare în prima zi a lunii următoare ultimei notificări de aprobare sau de ratificare.

89. În al doilea rând, trebuie observat că principiul bunei-credințe este corolar, în dreptul internațional public, al principiului protecției încrederii legitime care, conform jurisprudenței, face parte din ordinea juridică comunitară (vezi hotărârea Curții din 3 mai 1978, Töpfer/Comisie, C-112/77). Dreptul de a invoca principiul încrederii legitime este deschis oricărui agent economic căruia o instituție i-a dat speranțe legitime (vezi, în special, hotărârea Tribunalului din 13 iulie 1995, O'Dwyer ș.a./Consiliu, T-466/93, T-469/93, T-473/93, T-474/93 și T-477/93).

90. În situația în care Comunitățile au depus instrumentele de aprobare a unui acord internațional și în care data intrării în vigoare a acestui acord este cunoscută, agenții economici pot să invoce principiul protecției încrederii legitime pentru a se opune adoptării de către instituții, în perioada care precede intrarea în vigoare a acestui acord internațional, a oricărui act contrar dispozițiilor din acesta care, după intrarea în vigoare, au un efect direct asupra lor.

91. Prin urmare, reclamanta este îndreptățit să ceară examinarea legalității regulamentului în cauză față de dispozițiile din Acordul SEE care, după intrarea în vigoare a acestuia din urmă, produc un efect direct.

92. Cu toate acestea, înainte de a lua în considerare diferitele argumente aduse de reclamantă la acest punct, trebuie mai întâi să se verifice, pe de o parte, dacă și în ce măsură dispozițiile din Acordul SEE se substi-

tuie dispoziţiilor din ALS şi, pe de altă parte, dacă Acordul SEE este aplicabil produselor în cauză în prezentul dosar.

93. Trebuie remarcat că ALS, care era aplicabil la momentul faptelor şi pe baza căruia a fost adoptat regulamentul în cauză, nu era nici reziliat nici suspendat în momentul intrării în vigoare a Acordului SEE. Cu toate acestea, din art. 120 din Acordul SEE reiese că aplicarea dispoziţiilor din acesta prevalează asupra aplicării dispoziţiilor din ALS, „în măsura în care acelaşi domeniu este reglementat" de Acordul SEE. Or, dispoziţiile din Acordul SEE în cauză în prezentul dosar reglementează acelaşi domeniu ca şi articolele pertinente din ALS. Articolul 10 din Acordul SEE reglementează acelaşi domeniu ca şi art. 3 şi art. 6 din ALS, şi anume taxele vamale la import şi taxele cu efect echivalent. Articolul 61 din Acordul SEE, privind ajutoarele acordate de stat, este mai specific şi are un domeniu de aplicare la fel de extins ca art. 23 alin. (1) pct. iii) din ALS; este cvasiidentic cu art. 92 din Tratatul CEE. În plus, dispoziţiile speciale aplicabile ajutoarelor acordate de stat în interiorul Comunităţii sunt reluate în anexa XV la Acordul SEE. În ceea ce priveşte procedurile prevăzute în art. 27 alin. (2) şi (3) lit. (a) din ALS, trebuie amintit faptul că, în conformitate cu art. 108 din Acordul SEE, statele din AELS instituie Autoritatea de Supraveghere a AELS şi Curtea AELS. Aceste două instituţii sunt dotate, în special în domeniile concurenţei şi ajutoarelor acordate de stat, cu competenţe şi proceduri analoage celor care există în Comunitate în aceste domenii. Repartizarea competenţelor şi a cooperării între Autoritatea de Supraveghere a AELS şi Comisie în domeniul ajutoarelor acordate de stat sunt reglementate în art. 62 din Acordul SEE. Prin urmare, după intrarea în vigoare a Acordului SEE, aplicarea dispoziţiilor din Acord menţionate anterior prevalează asupra aplicării dispoziţiilor în cauză din ALS.

94. În acest context, fără să se pronunţe asupra compatibilităţii cu ALS sau cu Acordul SEE a ajutorului financiar acordat de Republica Austria, Tribunalul notează că Consiliul a dus până la capăt procedura prevăzută în dispoziţiile din ALS privind ajutoarele acordate de stat înainte de a adopta regulamentul în cauză. Cu toate acestea, după cum rezultă din punctul precedent, după intrarea în vigoare a Acordului SEE, aplicarea dispoziţiilor din Acord privind ajutoarele acordate de stat prevalează asupra aplicării dispoziţiilor corespunzătoare din ALS. În acest sens, Acordul SEE conţine propriile norme şi proceduri care permit părţilor contractante să elimine ajutoarele acordate de stat care sunt incompatibile cu funcţionarea Acordului.

95. În ceea ce priveşte întrebarea dacă Acordul este aplicabil produselor avute în vedere în regulamentul în cauză, nu se contestă faptul că aceste produse provin din părţi contractante la Acordul SEE şi că intră sub incidenţa capitolelor 25 – 97 din Sistemul Armonizat de Desemnare şi Codificare a Mărfurilor. Prin urmare, în temeiul art. 8 alin. (2) şi (3) lit. (a) din Acordul SEE, acesta este, de la intrarea sa în vigoare, aplicabil produselor în cauză.

96. În al doilea rând, trebuie deci să se examineze dacă, după intrarea în vigoare a Acordului SEE, art. 10 din acesta ar putea produce un efect direct.

97. Din art. 228 alin. (7) din Tratatul CEE reiese că acordurile internaţionale încheiate de Comunitate în conformitate cu Tratatul obligă instituţiile şi statele membre. Faptul că dispoziţiile dintr-un astfel de acord fac parte integrantă, de la intrarea în vigoare a acordului, din ordinea juridică comunitară ţine de o jurisprudenţă constantă (vezi hotărârea Haegeman, menţionată anterior, pct. 5). Faptul că dispoziţiile dintr-un astfel de acord pot să producă un efect direct dacă sunt necondiţionate şi suficient de precise ţine de asemenea de o jurisprudenţă constantă (vezi, spre exemplu, hotărârile Curţii din 5 februarie 1976, Bresciani, C-87/75, şi din 26 octombrie 1982, Kupferberg, C-104/81).

98. În acest sens, Tribunalul remarcă că nici un element din dosar nu arată că Acordul SEE, încheiat de Comunitate pe baza art. 238 din Tratatul CEE, nu a fost încheiat în conformitate cu Tratatul. Prin urmare, de la intrarea în vigoare a Acordului, la 1 ianuarie 1994, dispoziţiile sale sunt parte integrantă a ordinii juridice comunitare. Trebuie de asemenea amintit faptul că art. 10 din Acordul SEE dispune, în prima teză, că taxele vamale la import şi export precum şi orice taxe cu efect echivalent sunt interzise între părţile contractante. În a doua teză, acelaşi articol precizează că, fără să aducă atingere modalităţilor prevăzute în Protocolul 5 din Acord, această interzicere se aplică de asemenea taxelor vamale cu caracter fiscal. Trebuie constatat că art. 10 emite de asemenea o normă necondiţionată şi precisă, însoţită de o singură excepţie, ea însăşi necondiţionată şi precisă. Prin urmare, de la intrarea în vigoare a Acordului SEE, acest articol va produce un efect direct.

99. În al treilea rând, trebuie să se verifice dacă regulamentul în cauză, deoarece prevede reintroducerea unei taxe de 4,9 %, încalcă art. 10 din Acordul SEE.

100. Articolul 6 din Acordul SEE stipulează:

„Fără să aducă atingere evoluţiei viitoare a jurisprudenţei, dispoziţiile din prezentul acord, în măsură în care sunt identice ca şi conţinut cu

normele corespunzătoare din Tratatul de instituire a CEE, din Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și a Oțelului și din actele adoptate în temeiul acestor două tratate, sunt, în ceea ce privește punerea lor în aplicare, interpretate în conformitate cu jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Comunităților Europene, anterioară datei de semnare a prezentului acord."

101. Consiliul observă că, sub rezerva acestei dispoziții, art. 10 din Acordul SEE nu trebuie interpretat în același mod ca și dispozițiile corespunzătoare din Tratatul CEE, deoarece există diferențe importante între Tratatul CEE și Acordul SEE (vezi pct. 62 de mai sus).

102. Acest argument nu poate fi reținut. Din jurisprudență reiese că, pentru a stabili dacă interpretarea unei dispoziții din Tratatul CEE trebuie extinsă la o dispoziție identică dintr-un acord cum ar fi Acordul SEE, această dispoziție trebuie analizată atât la lumina obiectului și scopului acordului cât și a contextului său (vezi hotărârile Curții din 9 februarie 1982, Polydor, C-270/80, și din 16 iulie 1992, Legros ș.a., C-163/90). Or, conform art. 1 alin. (1) din Acordul SEE, acesta are ca scop favorizarea unei întăriri continue și echilibrate a relațiilor economice și comerciale dintre părțile contractante, în condiții de concurență egale și respectând aceleași reguli, în vederea creării unui SEE omogen. În acest scop, părțile contractante au hotărât să elimine obstacolele puse în calea cvasi-totalității schimburilor lor, în conformitate cu dispozițiile din GATT privind instituirea zonelor de liber schimb.

103. În acest context, Acordul SEE implică o integrare avansată, ale cărei obiective le depășesc pe cele ale unui simplu acord de liber schimb. Astfel, din art. 1 alin. (2) reiese că SEE înseamnă, în special, libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor precum și instaurarea unui regim care să asigure că nu este denaturată concurența și că normele aferente ei sunt respectate în același mod. Normele aplicabile în relațiile dintre părțile contractante în domeniile cuprinse în Acord sunt, în ceea ce privește conținutul, cele din dispozițiile corespunzătoare din Tratatele CEE și CECO și din actele adoptate în temeiul acestor tratate. Scopul Acordului SEE este de asemenea extinderea la SEE a dreptului comunitar de a interveni în domeniile cuprinse în Acord, pe măsură ce acesta se creează, se dezvoltă sau se modifică și o procedură decizională este prevăzută în acest sens. Acordul prevede de asemenea că statele din AELS instituie o autoritate de supraveghere, Autoritatea de Supraveghere AELS, care dispune de puteri echivalente și de funcții similare celor exercitate de Comisie, precum și o Curte de Justiție, Curtea AELS. Articolul

109 din Acordul SEE precizează că Autoritatea de Supraveghere AELS, pe de o parte, şi Comisia care acţionează în conformitate cu Tratatul CEE, Tratatul CECO şi cu Acordul, pe de altă parte, veghează la respectarea obligaţiilor care decurg din Acordul SEE. Din art. 108 alin. (2) din Acordul SEE precum şi din Acordul dintre statele membre SEE din 2 mai 1992 privind instituirea unei autorităţi de supraveghere şi a unei Curţi de Justiţie (J. Of. 1994, L 344, p. 1, în continuare denumit „Acordul AELS de supraveghere") reiese că Curtea AELS are competenţe similare cu cele ale Curţii şi ale Tribunalului.

104. Astfel, instituind o Autoritate de Supraveghere AELS şi o Curte AELS, cu puteri şi competenţe similare celor ale Comisiei şi ale Curţii, a fost creat un sistem cu doi stâlpi de susţinere, în cadrul căruia Autoritatea de Supraveghere AELS şi Curtea AELS veghează la punerea în aplicare a Acordului de către statele AELS, în timp ce Comisia, Curtea şi Tribunalul veghează la punerea sa în aplicare de către Comunitate. Acest sistem este întărit printr-un număr mare de elemente care au ca obiect asigurarea omogenităţii sale. Printre aceste elemente se află, pe lângă similitudinea termenilor din diferitele dispoziţii din Acord şi din Tratatele CEE şi CECO, cel de-al patrulea şi cel de-al cincisprezecelea motiv din preambul şi art. 6 din Acordul SEE precum şi, mai ales, art. 3 din Acordul AELS de supraveghere. În special, în temeiul celui de-al patrulea motiv din preambul, obiectivul părţilor contractante este „instituirea unui Spaţiu Economic European dinamic şi omogen, fondat pe norme comune şi pe condiţii de concurenţă egale, dotat cu mijloace, printre altele juridice, necesare punerii sale în aplicare şi bazat pe egalitate, reciprocitate şi echilibrul general al avantajelor, drepturilor şi obligaţiilor părţilor contractante". Al cincisprezecelea motiv din preambul, adăugat de părţile contractante după ce Curtea, în avizul 1/91, menţionat anterior, a constatat că sistemul jurisdicţional din prima versiune a Acordului, care prevedea o Curte SEE, era incompatibil cu Tratatul CEE, precizează că „respectând pe deplin independenţa instanţelor, obiectivul părţilor contractante este obţinerea şi menţinerea unei interpretări şi a unei aplicări uniforme a prezentului acord şi a acelor dispoziţii din legislaţia comunitară care sunt reproduse ca şi conţinut în prezentul acord şi obţinerea unui tratament egal al persoanelor şi agenţilor economici în ceea ce priveşte cele patru libertăţi şi condiţiile de concurenţă". Aşa cum Tribunalul a amintit la pct. 104 de mai sus, art. 6 din Acordul SEE prevede că dispoziţiile din Acord care sunt identice ca şi conţinut normelor comunitare se interpretează în conformitate cu jurisprudenţa Curţii şi a Tribunalului anterioară semnării

Acordului. În fine, din art. 3 alin. (2) din Acordul AELS de supraveghere reiese că Autoritatea de Supraveghere AELS şi Curtea AELS, în interpretarea şi în aplicarea Acordului SEE, ţin întru-totul cont de principiile stabilite de jurisprudenţa pertinentă a Curţii şi a Tribunalului posterioară semnării Acordului SEE (vezi hotărârile Curţii AELS, Restamark, menţionată anterior, pct. 24, 33 şi 34, şi din 21 martie 1995, Scottish Salmon Growers Association/Autoritatea de Supraveghere AELS, E-2/94, Raportul Curţii AELS, 1 ianuarie 1994 – 30 iunie 1995, p. 59, pct. 11 şi 13).

105. Contrar a ceea ce pretinde Consiliul, importanţa obiectivului părţilor contractante de creare a unui SEE dinamic şi omogen pentru interpretarea şi aplicarea Acordului nu a fost infirmată de Curte în avizul 1/91 menţionat anterior. Când Curtea a constatat că obiectivul omogenităţii în interpretarea şi aplicarea dreptului în SEE se lovea de divergenţele existente între finalităţile şi contextul Acordului, pe de o parte, şi cele ale dreptului comunitar, pe de altă parte, această constatare a fost făcută în cadrul examinării sistemului jurisdicţional preconizat de Acordul SEE pentru a şti dacă acesta era de natură să pericliteze autonomia ordinii juridice comunitare în urmărirea obiectivelor sale şi nu în cadrul examinării unui caz specific pentru care trebuie să se stabilească dacă o dispoziţie din Acordul SEE, identică ca şi conţinut cu o dispoziţie din dreptul comunitar, trebuie interpretată în conformitate cu jurisprudenţa Curţii şi a Tribunalului.

106. Din aceste constatări reiese că art. 6 din Acordul SEE trebuie interpretat în sensul că, din momentul în care o dispoziţie din Acordul SEE este identică ca şi conţinut cu normele corespunzătoare din Tratatele CEE şi CECO şi din actele adoptate în aplicarea acestor două tratate, ea trebuie interpretată în conformitate cu jurisprudenţa relevantă a Curţii şi a Tribunalului anterioară datei de semnare a Acordului SEE.

107. Tribunalul constată apoi că art. 10 din Acordul SEE este identic ca şi conţinut cu art. 12, art. 13, art. 16 şi art. 17 din Tratatul CEE care, de la sfârşitul perioadei de tranziţie, interzic între statele membre taxele vamale la import şi la export precum şi orice taxă cu efect echivalent. Prin urmare, în temeiul art. 6 din Acordul SEE, art. 10 trebuie interpretat în conformitate cu jurisprudenţa relevantă a Curţii şi a Tribunalului anterioară datei de semnare a Acordului SEE.

108. În acest sens trebuie, în primul rând, să se respingă argumentul Comisiei care încearcă să scoată în evidenţă faptul că, deoarece din art. 10 din Acordul SEE reiese că taxele vamale cu caracter fiscal nu sunt considerate ca ţinând din oficiu de noţiunea de taxe vamale la import şi la

export şi de taxe cu efect echivalent, acest articol şi dispoziţiile corespunzătoare din Tratatul CEE nu sunt identice ca şi conţinut. Este suficient să amintim că Tratatul CEE conţine o dispoziţie corespunzătoare, şi anume art. 17 din Tratat, care precizează că interdicţiile din art. 9 din Tratat sunt aplicabile chiar dacă taxele vamale au caracter fiscal şi al cărui scop este să prevină evitarea interdicţiei taxelor vamale la import şi la export şi a taxelor cu efect echivalent (vezi hotărârea Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, menţionată anterior, pct. 8 şi 9).

109. În al doilea rând, contrar a ceea ce susţine Comisia, interpretarea art. 10 din Acordul SEE propusă de reclamantă nu face imposibilă aplicarea art. 64 din Acordul SEE. În domeniul ajutoarelor acordate de stat, această ultimă dispoziţie autorizează, cu anumite condiţii, autoritatea competentă din ţara parte contractantă afectată de o denaturare a concurenţei să adopte unele măsuri pentru a compensa efectele denaturării. Fiind o excepţie de la celelalte dispoziţii din Acordul SEE, art. 64 poate deci fi aplicat sub rezerva celorlalte dispoziţii din Acord. Cu toate acestea, înainte de adoptarea oricăror măsuri, procedura prevăzută în art. 64 din Acordul SEE trebuie să fi fost dusă până la capăt şi condiţiile prevăzute de acesta trebuie să fi fost îndeplinite.

110. În al treilea rând, diferitele clauze de salvgardare din Acordul SEE care le permit părţilor contractante derogarea de la dispoziţiile acordului în cauză pot fi utilizate doar în situaţii determinate şi, ca regulă generală, după o examinare contradictorie în cadrul Comitetului mixt al SEE. În afara situaţiilor specifice care pot duce la punerea lor în aplicare, aceste clauze nu au nici o incidenţă asupra obiectivului urmărit de art. 10 în cadrul Acordului SEE nici, în consecinţă, asupra interpretării care trebuie dată articolului în cauză. Această concluzie este în special susţinută de faptul că, până la intrarea în vigoare a Tratatului privind UE, art. 115 din Tratatul CEE le permitea statelor membre, în caz de urgenţă, în timpul perioadei de tranziţie, să ia ele însele măsurile necesare şi că, aşa cum a remarcat pe bună dreptate reclamanta, în hotărârea Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, menţionată anterior, Curtea a declarat nelegale tocmai unele obligaţii pecuniare prelevate în timpul perioadei de tranziţie.

111. În al patrulea rând, argumentul Comisiei prin care se încearcă scoaterea în evidenţă a faptului că art. 26 din Acordul SEE nu ar fi necesar dacă art. 10 ar trebui interpretat în conformitate cu jurisprudenţa Curţii trebuie de asemenea respins. Articolul 26 din Acordul SEE prevede că măsurile antidumping, taxele compensatorii şi măsurile de sancţionare a practicilor comerciale ilicite care pot fi imputate unor ţări terţe nu se

aplică relațiilor dintre părțile contractante, cu excepția cazurilor în care există dispoziții contrare în Acordul SEE. Protocolul 13 din Acord, parag. 1, stipulează că aplicarea art. 26 este limitată la domeniile care țin de dispozițiile din Acord și pentru care acquis-ul comunitar este pe deplin integrat în Acord. Din parag. 2 al aceluiași Protocol reiese că art. 26 nu se aplică în situații în care o parte contractantă introduce măsuri care vizează țările terțe și care sunt menite să evite eludarea măsurilor antidumping, a taxelor compensatorii sau a măsurilor de sancționare a practicilor comerciale ilicite care pot fi imputate țărilor terțe.

112. Articolul 26, împreună cu Protocolul 13 din Acord, trebuie deci interpretat în sensul că reglementează situațiile în care măsuri antidumping, taxe compensatorii sau măsuri de sancționare a practicilor comerciale ilicite care pot fi imputate țărilor terțe pot fi introduse de părțile contractante între ele, sub rezerva celorlalte dispoziții din Acordul SEE. Mai mult, art. 26 nu vizează doar măsurile adoptate sub formă de taxe, ci și toate celelalte măsuri, indiferent de forma lor, inclusiv angajamentele acceptate prin decizii ale Comisiei în materie de dumping. În consecință, art. 26 din Acordul SEE are propria sa justificare, independentă de cea a art. 10 din Acordul SEE.

113. Regulamentul în cauză nu a fost adoptat pentru a evita eludarea unor măsuri antidumping, taxe compensatorii sau măsuri de sancționare a practicilor comerciale ilicite care pot fi imputate țărilor terțe. În plus, domeniul ajutoarelor acordate de stat ține de art. 61 – 64 din Acordul SEE. Mai mult, întregul acquis comunitar din acest domeniu, în special încadrarea comunitară a ajutoarelor acordate de stat în sectorul industriei automobilelor (89/C 123/03, J. Of. C 123, 18 mai 1989, p. 3) a fost integrat în Acord. Prin urmare, fără să fie necesar să se dea un răspuns întrebării dacă măsurile instituite de regulamentul în cauză trebuie considerate ca fiind taxe compensatorii, aceste măsuri nu ar putea să fie autorizate nici pe baza art. 26 din Acordul SEE.

114. Pentru a crea o imagine completă, trebuie notat că, în ceea ce privește acordurile de liber schimb cu țările din AELS, care au un obiect mult mai restrâns decât Acordul SEE, Curtea, în hotărârea Legros ș.a., menționată anterior (pct. 26), privind art. 6 din Acordul între Comunitate și Regatul Suediei [Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 2838/72 din 19 decembrie 1972 de încheiere a unui acord între CEE și Regatul Suediei (J. Of. L 300, p. 96)], privind taxele cu efect echivalent, a hotărât că, în cadrul obiectivului vizând eliminarea obstacolelor din calea schimburilor, suprimarea taxelor vamale la import joacă un rol primordial și că

acelaşi lucru este valabil pentru suprimarea taxelor cu efect echivalent care, conform jurisprudenţei Curţii, sunt strâns legate de taxele vamale *stricto sensu* (vezi în special hotărârile Curţii din 13 decembrie 1973, Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, C-37/73 şi C-38/73, şi din 12 februarie 1992, Leplat, C-260/90). Curtea a concluzionat în aceste decizii că acordul de liber schimb ar fi lipsit de o parte importantă din efectul său util dacă noţiunea de taxă cu efect echivalent, care figurează în art. 6, ar trebui interpretată ca având un domeniu de aplicare mai restrictiv decât cel al aceluiaşi termen din Tratatul CEE.

115. Ţinând seama de toate aceste elemente, trebuie prin urmare să se examineze dacă regulamentul în cauză, după intrarea în vigoare a Acordului SEE, este contrar art. 10 din acesta, interpretat, în temeiul art. 6, în conformitate cu jurisprudenţa relevantă a Curţii şi a Tribunalului anterioară datei de semnare a Acordului.

116. În acest sens, trebuie respins argumentul Consiliului conform căruia măsura introdusă în regulamentul în cauză nu reprezintă o taxă, ci o măsură de salvgardare *sui generis* care, aşa cum este ea, nu ţine de art. 10 din Acordul SEE. Conform însuşi titlului său, regulamentul în cauză dispune „retragerea unor avantaje tarifare". Mai mult, conform art. 1, regulamentul dispune că „se introduce o taxă de 4,9 % la importul cutiilor de viteze F15 pentru automobile, produse de General Motors Austria" şi cel de-al douăzeci şi treilea motiv se referă la „instituirea unor taxe cu un nivel egal celui al taxelor vamale care ar fi fost aplicabile dacă [ALS] nu ar fi intrat în vigoare". În fine, în şedinţă, reprezentantul Consiliului, răspunzând unei întrebări a Tribunalului, a recunoscut că calificarea unei măsuri nu are mare importanţă, deoarece efectul său este identic, fie că este calificată drept taxă antidumping, taxă compensatorie, retragere de avantaje tarifare, introducerea unei taxe sau a unei măsuri de salvgardare *sui generis*.

117. Trebuie amintit că, conform unei jurisprudenţe constante, „o obligaţie pecuniară, chiar şi minimă, impusă în mod unilateral, indiferent de denumirea sau de tehnica de aplicare a sa, care priveşte mărfurile naţionale sau străine din cauză că acestea traversează frontiera, când nu este o taxă vamală propriu-zisă, reprezintă o taxă cu efect echivalent, în sensul art. 9 şi art. 12 din Tratat, chiar dacă nu este percepută în beneficiul statului, chiar dacă nu exercită nici un efect discriminatoriu sau protector şi chiar dacă produsul în cauză nu este la concurenţă cu un produs naţional" (hotărârea din 1 iulie 1969, Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, menţionată anterior, pct. 18).

118. Or, măsura introdusă în regulamentul în cauză reprezintă o obligaţie pecuniară, impusă în mod unilateral de Comunitate cutiilor de viteze F15 din cauză că acestea traversează o frontieră. Prin urmare, fără să fie nevoie să se stabilească dacă această măsură trebuie considerată o taxă vamală pe import propriu-zisă, trebuie constat că ea reprezintă, cel puţin, o taxă cu efect echivalent în sensul art. 10 din Acordul SEE. De aici decurge faptul că, după intrarea în vigoare a Acordului SEE, regulamentul în cauză era contrar acestui articol.

119. Din cele menţionate anterior rezultă că, adoptând regulamentul în cauză în perioada care preceda intrarea în vigoare a Acordului SEE, după ce Comunităţile au depus instrumentele de aprobare, Consiliul a încălcat încrederea legitimă a reclamantei.

120. Din jurisprudenţa instanţelor comunitare reiese că legislaţia comunitară trebuie să fie sigură şi aplicarea sa previzibilă pentru particulari. Principiul securităţii juridice cere ca orice act al instituţiilor care produce efecte juridice să fie clar, precis şi adus la cunoştinţa persoanelor interesate astfel încât acestea să poată cunoaşte cu certitudine momentul din care actul în cauză există şi începe să producă efecte juridice. Acest imperativ al siguranţei juridice se impune cu o rigoare specială când este vorba de un act care ar putea avea consecinţe financiare, pentru a permite persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligaţiilor pe care acesta le impune (vezi hotărârile Curţii din 9 iulie 1981, Gondrand Frères şi Garancini, C-169/80, din 22 februarie 1984, Kloppenburg, C-70/83, şi din 15 decembrie 1987, Irlanda/Comisie, C-325/85, şi a Tribunalului din 7 februarie 1991, Tagaras/Curtea de Justiţie, T-18/89 şi T-24/89).

121. Or, adoptând regulamentul în cauză la 20 decembrie 1993, într-un moment în care ştia cu certitudine că Acordul SEE urma să intre în vigoare la 1 ianuarie 1994, Consiliul a creat cu bună ştiinţă o situaţie în care, începând cu luna ianuarie 1994, urmau să coexiste două norme de drept contradictorii, şi anume, pe de o parte, regulamentul în cauză, direct aplicabil în ordinile juridice naţionale, care reintroducea o taxă de 4,9 % la importul cutiilor de viteze F15 produse de reclamantă, şi, pe de altă parte, art. 10 din Acordul SEE, care avea un efect direct şi interzicea taxele vamale la import şi orice taxe cu efect echivalent. Prin urmare, regulamentul în litigiu nu poate fi calificat drept legislaţie comunitară sigură şi aplicarea sa nu poate fi considerată ca previzibilă pentru subiectele de drept. Consiliul a încălcat deci şi principiul securităţii juridice.

122. Chiar dacă cele două încălcări ale principiilor generale de drept trebuie considerate ca fiind în sine suficient de grave pentru a determina anularea regulamentului în cauză, trebuie, cu titlu complementar, să se

stabilească dacă, după cum pretinde reclamanta, Consiliul a antedatat în mod intenţionat numărul din J. Of. în care regulamentul în cauză a fost publicat.

123. Numărul din J. Of. în care a fost publicat regulamentul în cauză are data de 31 decembrie 1993. Conform art. 2 din acesta, regulamentul intră în vigoare în ziua publicării sale în J. Of. Cu toate acestea, din răspunsurile scrise date de Oficiul Publicaţiilor la întrebările Tribunalului reiese că J. Of. din 31 decembrie 1993 nu a fost pus la dispoziţia publicului, la sediul Oficiului Publicaţiilor şi în toate limbile oficiale ale Comunităţii, decât la 11 ianuarie 1994 la ora 16.45. Or, conform jurisprudenţei, dacă există o prezumţie că data de publicare este efectiv cea care figurează pe fiecare număr din J. Of., în cazul probei contrare trebuind să se ţină seama de data de publicare efectivă (vezi hotărârea Racke, menţionată anterior, pct. 15). Rezultă prin urmare că data de publicare efectivă a numărului din J. Of. în cauză în speţă este 11 ianuarie 1994 şi că regulamentul nu a intrat în vigoare decât la acea dată.

124. Din piesele aflate la dosar, din documentele prezentate de Consiliu la cererea Tribunalului precum şi din răspunsurile scrise ale Consiliului şi ale Oficiului Publicaţiilor la întrebările Tribunalului reiese că Consiliul a trimis regulamentul în cauză Oficiului Publicaţiilor în 3 sau 4 ianuarie 1994, că în nota care îl însoţea i-a transmis Oficiului Publicaţiilor instrucţiunea să publice regulamentul în ediţia din 1993 a Jurnalului Oficial, că această instrucţiune a fost confirmată de Consiliu cu ocazia unui apel telefonic al Oficiului Publicaţiilor şi că acesta din urmă a primit regulamentul complet printr-un fax din 6 ianuarie 1994.

125. În cadrul şedinţei, ca răspuns la întrebările Tribunalului, Consiliul a explicat că nu a pretins niciodată că regulamentul în cauză trebuia să intre în vigoare înaintea publicării. În acea perioadă, administraţia Consiliului, chiar dacă cunoştea jurisprudenţa cu privire la data de publicare efectivă a Jurnalului Oficial (vezi pct. 127 de mai sus), avea obiceiul să îi transmită Oficiului Publicaţiilor instrucţiunea de a publica actele adoptate într-un anumit an în ediţia Jurnalului Oficial din acelaşi an. Acest obicei se pare totuşi că a fost modificat de atunci şi până în prezent.

126. Cu toate acestea, fără a se pronunţa asupra legalităţii acestui obicei care trebuie să fie calificat cel puţin drept îndoielnic, Tribunalul arată că, spre deosebire de acesta, mai multe acte adoptate de Consiliu în decembrie 1993 au fost publicate în ediţia 1994 a Jurnalului Oficial. Este vorba de Deciziile 94/1 şi 94/2, adoptate la 13 decembrie 1993 dar publicate în J. Of. 1994, L 1, cu data de 3 ianuarie 1994, precum şi de Regulamentul Consiliului (CE) nr. 5/94 din 22 decembrie 1993 privind

suspendarea măsurilor antidumping aplicate țărilor AELS, publicat în J. Of. 1994, L 3, cu data de 5 ianuarie 1994.

127. Din cele expuse mai sus, rezultă că Consiliul a antedatat în mod intenționat numărul din J. Of. în care a fost publicat regulamentul în cauză.

128. Acționând astfel, Consiliul a încălcat încă o dată principiul securității juridice care, potrivit jurisprudenței amintite la pct. 124 de mai sus, cere ca orice act al instituțiilor care produce efecte juridice să fie nu doar clar și precis, ci și adus la cunoștința persoanelor interesate astfel încât acestea să poată cunoaște cu certitudine momentul din care actul în cauză există și începe să producă efecte juridice.

129. Comportamentul administrației Consiliului trebuie considerat ca foarte grav, deoarece este contrar instrucțiunilor formale transmise de Consiliul însuși Oficiului Publicațiilor și „vizând să asigure că data de publicare de pe fiecare număr din J. Of. corespunde datei la care acest număr este efectiv disponibil publicului în toate limbile la Oficiul în cauză" (vezi Decizia Racke, menționată anterior, pct. 15). Mai mult, după cum a observat pe bună dreptate reclamanta, cadrul juridic din 31 decembrie 1993 era diferit de cel din 1 ianuarie 1994, data de intrare în vigoare a Acordului SEE.

130. Față de cele expuse, rezultă că primul motiv și a doua parte din al doilea motiv, luate împreună, sunt întemeiate.

131. În aceste condiții, regulamentul în cauză trebuie anulat, fără a fi necesar ca Tribunalul să se mai pronunțe și cu privire la celelalte motive formulate de reclamantă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

132. În temeiul art. 87 alin. (2) din Regulamentul de procedură, orice parte care a căzut în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, dacă se solicită acest lucru. Având în vedere cererea reclamantei în acest sens, precum și respingerea apărărilor formulate de Consiliu, acesta va fi obligat la plata cheltuielilor de judecată ale reclamantei, pe lângă propriile sale cheltuieli de judecată.

133. Articolul 87 alin. (4) din Regulamentul de procedură prevede că instituțiile care intervin în cauză își suportă propriile cheltuieli de judecată. Comisia își va suporta deci propriile cheltuieli de judecată. Republicii Austria i-a fost admisă cererea de intervenție, însă nu în temeiul art. 37 parag. 2 din Statutul (CE) Curții, ci în conformitate cu angajamentul Comunității, din declarația „privind drepturile statelor AELS în fața Curții de Justiție a CE", anexată la Acordul SEE, în scopul deschiderii unor posibili-

tăți de intervenție în temeiul art. 37 din Statutul Curții pentru statele AELS și Autoritatea de Supraveghere AELS în fața Curții de Justiție „pentru a întări omogenitatea juridică în cadrul SEE" (vezi ordonanța Tribunalului din 20 octombrie 1994, Opel Austria/Consiliu, T-115/94). Această declarație trebuie interpretată în sensul că Comunitatea s-a angajat să deschidă aceleași posibilități de intervenție statelor AELS și Autorității de Supraveghere AELS ca cele de care dispun statele membre și instituțiile comunitare. Rezultă deci că acestea trebuie să beneficieze de aceleași drepturi și să aibă aceleași obligații. Or, art. 87 alin. (4) din Regulamentul de procedură prevede că statele membre interveniente își suportă propriile cheltuieli de judecată. În aceste condiții, Republica Austria își va suporta propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăște:

1) Anulează Regulamentul Consiliului (CE) nr. 3697/93 din 20 decembrie 1993 de retragere a unor avantaje tarifare în conformitate cu art. 23 alin. (2) și art. 27 alin. (3) lit. (a) din Acordul de liber schimb încheiat între Comunitate și Austria (General Motors Austria).

2) Obligă Consiliul la plata propriilor cheltuieli de judecată, precum și a cheltuielilor de judecată ale reclamantei.

3) Obligă Comisia și Republica Austria la plata propriilor cheltuieli de judecată.

27.

Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 28 aprilie 1998, în cauza Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH c. Consiliul UE și Comisia CE, T-184/95[1]

Comunitate – Răspundere – condiții – act comunitar – prejudiciu – legătură de cauzalitate – sarcina probei

---

[1] *F. Lagondet,* Europe, 1998 Juin, Comm. n° 183, p. 6-7;*G. Aschenbrenner,* European Law Reporter, 1998, p. 349; *R. Mehdi,* Journal du droit international, 1999, p. 523-527; *Giustizia civile,* 1999, I, p. 36-37; *J. Kokott, R. Schölch,* American Journal of International Law, 1999, p. 685-690; *E. Prévédourou,* Epitheorisis Dimosiou Dikaiou kai Dioikitikou Dikaiou, 1999, p. 701-704; *S. Haack,* Europarecht, 1999, p. 395-403.

Comunitate – Răspundere – condiţii – instituirea unui embargo comercial împotriva unui stat terţ – măsuri de retorsiune – prejudiciu – legătură de cauzalitate

1. Angajarea răspunderii Comunităţii pentru un act licit sau ilicit presupune, în orice ipoteză, stabilirea realităţii prejudiciului suferit pe nedrept şi existenţa unui raport de cauzalitate între prejudiciu şi actul respectiv.

2. Răspunderea Comunităţii, ca urmare a adoptării Regulamentului nr. 2340/90, care a instituit un embargo împotriva Irakului, nu ar putea fi angajată decât dacă există un raport de cauzalitate directă între Regulamentul nr. 2340/90 şi prejudiciul menţionat. Ţinând seama de aspectele deosebite ale prezentei acţiuni, Tribunalul consideră că este cazul să se examineze această ipoteză şi să se verifice existenţa, în speţă, a unui astfel de raport de cauzalitate.

Existenţa unei legături directe de cauzalitate între adoptarea Regulamentului nr. 2340/90 îi prejudiciul invocat este exclusă în măsura în care embargoul comercial împotriva Irakului e fost decretat printr-o rezoluţie a Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite.

În conformitate cu art. 25 din Carta Naţiunilor Unite, numai „Statele membre ale Organizaţiei" sunt obligate să accepte şi să aplice rezoluţiile Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite. Dar, dacă este adevărat că statele membre ale ONU trebuiau, în această calitate, să ia toate măsurile necesare pentru a pune în aplicare embargoul comercial împotriva Irakului decretat prin Rezoluţia nr. 661 (1990), nu este mai puţin adevărat că acelea dintre statele care aveau calitatea de state membre ale Comunităţii nu puteau acţiona, din această cauză, decât în cadrul Tratatului, ca urmare a faptului că orice măsură de politică comercială comună, precum instituirea unui embargo comercial, ţine, în temeiul art. 113 din Tratat, de competenţa exclusivă a Comunităţii.

Din aceste considerente a fost adoptat Regulamentul nr. 2340/90, al cărui preambul expune că „atât Comunitatea cât şi statele membre au convenit să recurgă la un document comunitar pentru a asigura o punere în aplicare uniformă în Comunitate a măsurilor privind schimburile cu Irakul şi Kuweitul, hotărâte de Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite". Tribunalul consideră, ca urmare, că, în ipoteza aflată în cercetare, prejudiciul invocat nu ar putea fi atribuit adoptării Regulamentului nr. 2340/90, ci Rezoluţiei Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite nr. 661 (1990), care a decretat embargoul împotriva Irakului.

3. În ipoteza în care principiul răspunderii Comunității pentru un act licit ar trebui recunoscut în dreptul comunitar, o astfel de răspundere nu ar putea fi angajată decât dacă prejudiciul invocat, presupunându-l „trecut și actual", afectează o categorie specială de factori economici într-un mod disproporționat în raport cu alți factori (prejudiciu special) și depășește limitele riscurilor economice inerente activităților din sectorul în cauză (prejudiciu anormal), fără ca actul reglementar aflat la originea daunei invocate să fie justificat printr-un interes economic general.

Răspunderea Comunității față de edictarea unui act normativ nelegal nu poate fi angajată decât dacă dauna pretinsă depășește limitele riscurilor economice inerente activităților din sectorul în cauză, presupunând, în orice caz, existența unui prejudiciu „anormal" și „special".

Dacă este adevărat că o reglementare vizând menținerea păcii și securității internaționale, prin instituirea unui embargo comercial împotriva unei țări terțe, cuprinde, prin definiție, efecte care afectează libera exercitare a activităților economice, cauzând astfel prejudicii părților care nu au nici o răspundere cu privire la situația care a dus la adoptarea măsurilor de sancționare, nu este mai puțin adevărat că importanța obiectivelor urmărite de o astfel de reglementare este, totuși, de natură să justifice consecințele negative, chiar considerabile, pentru unii factori.

Astfel de prejudicii nu ar putea angaja răspunderea Comunității.

Obiect: Acțiune în despăgubire, vizând acoperirea prejudiciului pretins suferit de societatea reclamantă în urma adoptării Regulamentului Consiliului (CEE) nr. 2340/90 din 8 august 1990, împiedicând schimburile Comunității cu Irakul și Kuweitul (J. Of. L 213, p. 1).

TRIBUNALUL,

Situația de fapt

1. Reclamanta, Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH (numită în continuare „Dorsch Consult"), este o societate cu răspundere limitată de germană, cu sediul la München (Germania) și care are ca activitate principală consultanța în inginerie în diferite țări.

2. La data de 30 ianuarie 1975, reclamanta a încheiat cu Ministry of Works and Housing al Republicii Irak (numit în continuare „ministerul irakian") un contract prin care acesta se angajează să presteze servicii

privind organizarea şi continuarea lucrărilor legate de Iraq Express Way nr. 1. Acest contract, încheiat pentru o durată minimă de şase ani, a fost, în continuare, reînnoit în mai multe rânduri, pentru necesităţi de execuţie şi de continuare a lucrărilor menţionate anterior. Articolul X din acest contract prevede, între altele, că, în caz de divergenţe privind interpretarea prevederilor sale sau de neexecutare a îndatoririlor care decurg din acesta, părţile contractante trebuie să încerce să găsească o soluţie acceptată de comun acord [art. X alin. (1)]. În cazul în care aceste divergenţe persistă, diferendul trebuie prezentat la Planning Board, a cărui decizie va fi definitivă şi obligatorie. Totuşi, nici o decizie luată în cadrul contractului în cauză nu va putea împiedica părţile contractante să prezinte diferendul lor şi în faţa tribunalelor irakiene competente [art. X alin. (2)].

3. După cum reiese din dosar, creanţele, neplătite încă, pe care reclamanta le deţinea, la începutul anului 1990, asupra autorităţilor irakiene, cu titlu de prestări efectuate în cadrul contractului menţionat anterior, au fost recunoscute în două scrisori, datate 5 şi 6 februarie 1990, adresate de către ministerul irakian băncii irakiene Rafidian Bank (numită în continuare „Banca Rafidian"), privind ordinul de transfer în contul reclamantei a sumelor datorate acesteia.

4. La data de 2 august 1990, Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite a adoptat Rezoluţia nr. 660 (1990), prin care a constatat întreruperea păcii şi securităţii internaţionale, ca urmare a invaziei Kuweitului de către Irak şi a solicitat retragerea imediată şi necondiţionată a forţelor irakiene de pe teritoriul Kuweitului.

5. La data de 6 august 1990, Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite a adoptat Rezoluţia nr. 661 (1990), prin care, declarându-se „conştient de responsabilităţile care îi incumbă în temeiul Cartei ONU în ce priveşte menţinerea păcii şi securităţii internaţionale" şi constatând că Republica Irak (numită în continuare „Irak") nu a respectat Rezoluţia nr. 660 (1990), a hotărât instituirea unui embargo comercial împotriva Irakului şi Kuweitului.

6. La data de 8 august 1990, Consiliul, făcând trimitere la „grava situaţie care [rezulta] din invazia Kuweitului de către Irak" şi la Rezoluţia Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite nr. 661 (1990), a adoptat, la propunerea Comisiei, Regulamentul (CEE) nr. 2340/90 nepermiţând schimburile Comunităţii cu Irakul şi Kuweitul (J. Of. L 213 p. 1, numit în continuare „Regulamentul nr. 2340/90").

7. Articolul 1 din Regulamentul nr. 2340/90 a interzis, începând cu data de 7 august 1990, introducerea pe teritoriul Comunităţii a oricărui

produs originar sau provenind din Irak sau Kuweit, precum și exportul către aceste țări a oricărui produs originar sau provenind din Comunitate. Articolul 2 din același Regulament a interzis, începând cu 7 august 1990, a) orice activitate sau tranzacție comercială, inclusiv orice operație legată de tranzacțiile deja încheiate sau efectuate parțial, care au ca obiect sau ca scop favorizarea exportului oricărui produs originar sau provenind din Irak sau Kuweit, b) vânzarea sau aprovizionarea cu orice produs, indiferent de origine sau proveniență, vreunei persoane fizice sau juridice aflate în Irak sau Kuweit, sau vreunei persoane fizice sau juridice în scopul desfășurării de activități comerciale pe sau de pe teritoriul Irakului sau Kuweitului și c) orice activitate având ca obiect sau ca scop favorizarea acestor vânzări sau aprovizionări.

8. După cum reiese din dosar, la data de 16 februarie 1990, „Consiliul Superior al Revoluției Republicii Irak", invocând „deciziile arbitrare ale unor guverne", a adoptat, cu efect retroactiv la 6 august 1990, Legea nr. 57 privind protecția patrimoniului, a intereselor și drepturilor irakiene în interiorul și în exteriorul Irakului (numită în continuare „Legea nr. 57"). Articolul 7 din această lege a blocat toate bunurile și toate capitalurile, precum și veniturile pe care acestea le produceau, de care dispuneau în acea perioadă guvernele, întreprinderile, societățile și băncile statelor care au adoptat numitele „decizii arbitrare" împotriva Irakului.

9. Neprimind plata creanțelor sale de la autoritățile irakiene, recunoscute în scrisorile menționate anterior ale ministerului irakian din 5 și 6 februarie 1990 (a se vedea pct. 3), reclamanta s-a adresat, prin scrisorile din data de 4 august 1995, Consiliului și Comisiei, cerându-le să o despăgubească de prejudiciul pe care l-a avut ca urmare a faptului că respectivele creanțe au devenit nerecuperabile din cauza aplicării Legii nr. 57, în măsura în care această lege ar fi adoptată ca o contramăsură la adoptarea de către Comunitate a Regulamentului nr. 2340/90. În aceste scrisori, reclamanta sublinia că legiuitorul comunitar era obligat să despăgubească factorii prejudiciați de instituirea embargoului împotriva Irakului și că faptul de a fi omis acest lucru angaja răspunderea Comunității în sensul art. 215 paragraful 2 din Tratatul CEE. Reclamanta adăuga că, cu titlu de măsură de precauție, și-a înregistrat creanțele sale față de Irak pe lângă United Nations Iraq Claims Compensation Commission.

10. Prin scrisoarea din 20 septembrie 1995, Consiliul a respins cererea de despăgubire a reclamantei.

11. În aceste circumstanțe, reclamanta a formulat prezenta acțiune, prin cererea înregistrată la grefa Tribunalului la data de 6 octombrie 1995.

12. În urma raportului judecătorului raportor, Tribunalul (a doua cameră) a hotărât să deschidă procedura orală fără a recurge la măsuri de instrucție. În cadrul măsurilor de organizare a procedurii, părțile au fost invitate să răspundă unor întrebări scrise.

S-au audiat pledoariile părților și răspunsurile lor la întrebările Tribunalului, în ședința publică din 19 iunie 1997

Concluziile părților

13. Reclamanta solicită Tribunalului :

- să oblige Comunitatea să-i plătească 2.279.859,69 DEM, majorate cu o rată a dobânzii de 8 % pe an, începând cu 9 august 1990, cu titlu de contravaloare a cesiunii creanței aceleiași sume pe care aceasta o deține față de Irak ;
- să oblige pârâtul la plata cheltuielilor de judecată ;
- să declare hotărârea executorie ;
- în subsidiar, să declare hotărârea executorie provizoriu, cu condiția prezentării unei garanții bancare.

14. Consiliul solicită Tribunalului:

- să respingă acțiunea, ca inadmisibilă;
- în subsidiar, să o respingă, ca nefondată;
- să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

15. Comisia solicită Tribunalului:

- să respingă acțiunea, ca nefondată;
- să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la admisibilitate

Argumentele părților

16. Consiliul, fără a înlătura categoric excepția de inadmisibilitate în sensul art. 114 alin. (1) din Regulamentul de procedură, susține că acțiunea este inadmisibilă, deoarece răspunderea Comunității nu se poate angaja pentru pretinsul prejudiciu suferit de către reclamantă (hotărârea Curții din 26 noiembrie 1975, Grands moulins des Antilles/Comisia, C-99/74).

17. În primul rând, Consiliul susține că nu Regulamentul nr. 2340/90 este la originea prejudiciului invocat, ci Legea nr. 57. Contrar susținerii reclamantei, adoptarea acestei legi nu ar fi o „reacție directă" la adoptarea Regulamentului nr. 2340/90, ci, după cum rezultă din preambulul său, o

reacţie împotriva „deciziilor arbitrare" adoptate de „unele guverne". Conform Consiliului, Rezoluţiile Consiliului de Securitate al ONU nr. 660 (1990) şi 661 (1990) au dus, în realitate, la adoptarea Legii nr. 57. În aceste condiţii, faptul că embargoul decretat de Consiliul de Securitate al ONU împotriva Irakului a fost justificat de atitudinea ilegală a acestuia din urmă (invazia Kuweitului) ar interzice stabilirea unei relaţii obiective între adoptarea Regulamentului nr. 2340/90 şi adoptarea de către Irak, ca o contramăsură, a Legii nr. 57 şi, în consecinţă, admiterea existenţei unei raport de cauzalitate între regulamentul comunitar şi prejudiciul invocat de reclamantă.

18. În al doilea rând, Consiliul ridică problema de a şti dacă creanţele reclamantei asupra autorităţilor irakiene constituie „capitaluri" care au fost blocate în temeiul art. 7 din Legea nr. 57 (a se vedea pct. 8). Îndeosebi, reclamanta nu a demonstrat că Banca Rafidian a refuzat executarea ordinelor de plată date de ministerul irakian în temeiul Legii nr. 57. Consiliul subliniază că ordinele de plată în cauză s-au efectuat prin scrisori ale ministerului irakian la datele de 5 şi 6 februarie 1990, adică, cu mult înaintea adoptării Legii nr. 57, intervenită în septembrie 1990.

19. În al treilea rând, Consiliul susţine că, şi în ipoteza în care autorităţile irakiene au refuzat în temeiul Legii nr. 57, să-şi onoreze datoriile faţă de reclamantă, în lipsa oricărei măsuri comunitare sau naţionale care interzicea transferul fondurilor către Germania din Irak, numai această lege este la originea prejudiciului invocat de către reclamantă. Situaţia reclamantei ar fi astfel diferită de situaţia altor factori germani care au suferit un prejudiciu, ca urmare a măsurilor naţionale germane de interzicere, în conformitate cu Regulamentul nr. 2340/90, a oricărei tranzacţii comerciale cu Irakul.

20. Comisia, la rândul său, consideră că jurisprudenţa Curţii în domeniul responsabilităţii delictuale nu permite, în principiu, înaintarea, în temeiul art. 178 şi art. 215 paragraful 2 din Tratat, a unei acţiuni în răspundere a Comunităţii în urma edictării unui act nelegal. Totuşi, aceasta consideră că ar trebui să existe un temei juridic în Tratat care să permită unui particular să angajeze răspunderea Comunităţii faţă de săvârşirea unei fapte ilicite.

21. Reclamanta susţine că acţiunea sa este admisibilă şi că aceste consideraţii de drept şi de fapt dezvoltate de către Consiliu, în special cele care ţin de lipsa raportului de cauzalitate între adoptarea Regulamentului nr. 2340/90 şi imposibilitatea sa de a-şi redobândi creanţele faţă de autorităţile irakiene, aparţin de fondul cauzei, iar nu de admisibilitatea acţiunii.

Aprecierea Tribunalului

22. Tribunalul subliniază că reclamanta prezintă în cererea sa în mod clar caracterul şi întinderea prejudiciului invocat, precum şi motivele pentru care acesta consideră că există o raport de cauzalitate între prejudiciu şi adoptarea Regulamentului nr. 2340/90. Ca urmare, cererea cuprinde elemente suficiente pentru a îndeplini normele admisibilităţii cerute în acest caz de art. 44 alin. (1) lit. (c) din Regulamentul de procedură şi jurisprudenţă, argumentele Consiliului privind existenţa şi natura prejudiciului invocat şi raportul de cauzalitate care depinde de evaluarea legitimităţii acţiunii şi care trebuie, ca urmare, să se examineze în cadrul acestei cereri. Rezultă că acţiunea trebuie să fie declarată admisibilă (hotărârile Tribunalului din 16 aprilie 1997, Saint şi Murray/Consiliul şi Comisia, T-554/93, şi din 10 iulie 1997, Guérin automobiles/ Comisia, T-38/96).

Cu privire la fondul cauzei

23. Reclamanta susţine că, în măsura în care Legea nr. 57 îşi are originea în adoptarea Regulamentului nr. 2340/90, care a instaurat un embargo împotriva Irakului, Comunitatea este obligată să-l despăgubească pentru prejudiciul suferit, ca urmare a refuzului autorităţilor irakiene de a-şi onora datoriile faţă de acesta. Reclamanta susţine că răspunderea Comunităţii pentru prejudiciul astfel suferit trebuie angajată, în mod special, pe baza principiului răspunderii Comunităţii pentru un act licit, dar care a avut drept consecinţă încălcarea drepturilor sale patrimoniale, echivalentă cu o expropriere, şi, în mod subsidiar, pe baza principiului răspunderii Comunităţii pentru fapta ilicită, aceasta constând, în cauză, în omisiunea legiuitorului comunitar de a prevedea, în cursul adoptării Regulamentului nr. 2340/90, o despăgubire pentru prejudiciile cauzate de acest regulament societăţilor vizate.

I – Cu privire la răspunderea Comunităţii pentru un act licit

A. Argumentele părţilor

a) În ceea ce priveşte temeiul răspunderii Comunităţii pentru un act licit

24. Reclamanta susţine, preliminar, că, în baza art. 1 din Protocolul adiţional nr. 1 la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului

şi a libertăţilor fundamentale, precum şi în conformitate cu principiile generale ale dreptului internaţional privind obligativitatea la acoperirea prejudiciilor aduse proprietăţii, art. 14 alin. (3) din Grundgesetz (Constituţia germană) prevede că o expropriere hotărâtă în interes public se poate efectua numai în schimbul unei drepte despăgubiri. În opinia reclamantei, aceeaşi normă se aplică în cazul „unui prejudiciu echivalent cu o expropriere" în care, conform jurisprudenţei germane, există obligativitatea plăţii unei despăgubiri atunci când acţiuni statale licite au, totuşi, ca o consecinţă suplimentară, prejudicierea drepturilor patrimoniale, fără a constitui măsuri formale de expropriere.

25. Pe de altă parte, din jurisprudenţa C.E.D.O. rezultă că aceste creanţe ţin, de asemenea, de noţiunea de proprietate protejată de prejudiciile echivalente cu o expropriere în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului (Decizia C.E.D.O. din 9 decembrie 1994, Rafinăriile greceşti Stan şi Stratis Andreadis/Grecia). Aceeaşi soluţie s-ar consacra, pe de altă parte, de jurisprudenţa în domeniul dreptului internaţional public, precum şi de dreptul statelor membre.

26. În temeiul acestor considerente, reclamanta susţine că toate creanţele sale preexistente şi necontestate au devenit nerecuperabile conform Legii nr. 57, adoptată cu titlu de măsură de retorsiune la instituirea embargoului împotriva Irakului prin Regulamentul nr. 2340/90, lucru ce i-a cauzat un prejudiciu „trecut şi actual" care trebuie despăgubit de Comunitate.

27. Reclamanta arată că cererea sa de despăgubire pentru prejudiciul adus drepturilor sale patrimoniale se justifică pe considerentul că participarea sa la costurile politicii de embargo aplicată de către Comunitate nu trebuie să fie mai consistentă decât aceea a contribuabililor comunitari care ar trebuie să suporte aceste costuri, în conformitate cu principiul egalităţii de tratament (hotărârea Curţii din 5 martie 1980, Ferwerda, C-265/78).

28. În motivarea pârâtului, conform căreia ar fi vorba, în cauză, de o măsură comunitară ţinând de opţiunile de politică economică, astfel încât prejudiciul pe care-l invocă reclamanta nu ar depăşi limitele inerente riscurilor activităţilor economice din domeniul în cauză şi nici nu i-ar ameninţa existenţa în calitate de întreprindere, acesta arată că problema de a şti dacă embargoul instituit împotriva Irakului constituie o măsură de politică economică sau de politică de securitate, ameninţându-i securitatea, este fără importanţă pentru că nu este vorba în cauză de pierderi economice viitoare, ci de un prejudiciu adus drepturilor de proprietate preexistente. În ce priveşte problema de a şti dacă, prestând servicii Irakului, acesta şi-a asumat în mod conştient riscul de a nu-şi putea

redobândi, în timp, creanțele sale reamintește că acel contract pe care l-a încheiat în 1975 cu autoritățile irakiene este anterior cu patru ani venirii la putere a actualului regim din Irak și cu cinci ani războiului care a opus Irakul Iranului

29. Consiliul susține, preliminar, că aceste condiții ale angajării răspunderii Comunității pentru un act licit trebuie să fie mai stricte decât condițiile aplicabile în cadrul responsabilității pentru săvârșirea unui act ilicit.

30. Acesta remarcă faptul că, în conformitate cu jurisprudența în materie, angajarea responsabilității presupune cu siguranță fie că o persoană particulară își asumă, în folosul interesului general, o sarcină care în mod normal nu îi revine (hotărârea Curții din 24 iunie 1986, Développement SA și Clemessy/Comisia, C-267/82), fie că un grup privat de întreprinderi specializate în anumite produse își asumă o parte disproporționată de sarcini care decurg din adoptarea de către Comunitate a unor măsuri economice (hotărârea Curții din 29 septembrie 1987, De Boer Buizen/Consiliul și Comisia, C-81/86).

31. Dar, potrivit Consiliului, nici una din aceste măsuri nu se va împlini în acest caz. Fiind vorba de afirmația reclamantei, conform căreia nu este admisibil ca acesta să contribuie mai mult decât ceilalți factori economici la costurile politicii de embargo împotriva Irakului, pentru simplul motiv că toate creanțele sale nu au fost încă reglate în momentul punerii în aplicare a acestei politici, Consiliul răspunde că nu Comunității îi revine sarcina să repare „neșansa" factorilor angajați în tranzacțiile care comportă riscuri economice.

32. Comisia susține că acel concept de drept german de „sacrificiu particular" ("Sonderopfer"), pe care reclamanta își bazează cererea de despăgubire, presupune că o persoană particulară a suferit un prejudiciu particular și nu poate fi transpus, ca atare, în dreptul comunitar. Pe de altă parte, ar fi îndoielnic ca reclamanta să poată fi considerată ca făcând parte dintr-un grup de societăți suficient definit că ar fi făcut un „sacrificiu particular", în sensul acestei teorii.

33. Comisia subliniază că trimiterile făcute de către reclamantă la jurisprudența germană privind prejudiciile aduse proprietății funciare sau comerciale ca urmare a adoptării de măsuri statale în domeniul construcției sau comasării terenurilor nu sunt comparabile cu situația în cauză. Tot așa cum, jurisprudența C.E.D.O. în domeniul protecției dreptului de proprietate, citată de către reclamantă (a se vedea pct. 29) cuprindea, de fapt, lipsirea directă de dreptul de proprietate prin acte ale autorității publice și nu consecințele indirecte ale unor acte juridice valabile adoptate de către Comunitate, după cum este cazul în speță.

34. Pe de altă parte, astfel după cum reiese din jurisprudenţa în domeniu, răspunderea Comunităţii faţă de săvârşirea unui act licit nu va putea fi angajată decât dacă dauna invocată nu este previzibilă sau nu se poate evita de către un factor economic diligent. Dar, prognozarea insolvabilităţii şi/sau refuzul plăţii de către Irak ar fi, în acest caz, evident, ţinând seama, pe de o parte, de contextul general şi, pe de altă parte, de situaţia deosebită a acestei ţări. Conform Comisiei, societăţi precum reclamanta, care nu au putut obţine garanţii oferite de organismele publice sau de companiile de asigurare care vizează recuperarea riscurilor ce decurg din tranzacţii comerciale cu ţările considerate ca „ţări cu risc înalt", nu au făcut decât să accepte conştient riscurile crescânde care decurg din aceasta.

35. Reclamanta nu ar fi invocat nici o circumstanţă de natură să afecteze în mod grav funcţionarea sa şi să pună în cauză supravieţuirea sa în calitate de societate (a se vedea concluziile avocatului general Dl. Lenz din hotărârea Curţii din 11 martie 1987, Rau ş.a./ Comisia, C-279/84, C-280/84, C-285/84 şi C-286/84).

b) În ceea ce priveşte raportul de cauzalitate

36. Reclamanta susţine că prejudiciul invocat este determinat de adoptarea Regulamentului nr. 2340/90 care a instituit un embargo împotriva Irakului, pentru că refuzul autorităţilor irakiene de a-i plăti creanţele i-ar fi contrar în conformitate cu Legea nr. 57, adoptată cu titlu de contramăsură la adoptarea regulamentului menţionat anterior. Contrar la ceea ce susţine Consiliul, adoptarea de către Irak a Legii nr. 57 nu ar constitui o consecinţă „îndepărtată" în sensul jurisprudenţei (hotărârea Curţii din 4 octombrie 1979, Dumortier Frères/Consiliu, C-64/76, C-113/76, C-167/78, C-239/78, C-27/79, C-28/79 şi C-45/79), ci o consecinţă tipică şi previzibilă a unui act privind punerea în aplicare a unui embargo.

37. În această privinţă, reclamanta susţine că, în cazul adoptării Regulamentului nr. 2340/90, atât Comisia cât şi Consiliul ar fi luat în considerare efectiv costurile şi celelalte consecinţe rezultate din eliminarea eventuală de către Irak a plăţii creanţelor sale scadente deţinute de societăţile comunitare. În sprijinul acestei afirmaţii, reclamanta citează ca martori pe fostul preşedinte al Comisiei, J. Delors şi fostul preşedinte al Consiliului, De Michelis şi cere Tribunalului să solicite Consiliului şi Comisiei să prezinte ansamblul actelor premergătoare ale Regulamentului nr. 2340/90 (hotărârea Tribunalului din 19 octombrie 1995, Carvel şi Guardian Newspapers/Consiliu, T-194/94).

38. În opinia reclamantei, argumentarea pârâtului conform căreia prejudiciul invocat nu ar fi fost determinat de adoptarea Regulamentului nr. 2340/90, ci numai de faptul că, încă înainte de adoptarea regulamentului respectiv şi chiar înainte de invadarea Kuweitului la 2 august 1990, Irakul nu era în măsură să-şi plătească datoriile, ar fi contrazis prin faptul că, în aprilie şi în mai 1990, autorităţile irakiene i-au plătit deja o sumă de aproximativ 200.000 DEM pentru serviciilor prestate. Tot aşa cum, întârzierea cu care autorităţile irakiene ar fi procedat la reglarea în devize a diverselor facturi s-ar explica numai prin dificultăţile birocratice întâmpinate de administraţia irakiană şi nu de pretinsa insolvabilitate a Irakului.

39. Reclamanta respinge argumentul Consiliului conform căruia imposibilitatea de a recupera creanţele sale nu s-ar datora Regulamentului nr. 2340/90, ci unei cauze mai îndepărtate, şi anume invadarea Kuweitului de către Irak, prin încălcarea dreptului public internaţional. Faptul că embargoul comunitar împotriva Irakului s-a justificat printr-o atitudine în prealabil ilicită a acestui stat nu exclude obligaţia Comunităţii de a despăgubi persoanele terţe în urma unei încălcări a dreptului de proprietate echivalentă cu o expropriere. Existenţa relaţiei directe invocată în speţă nu va mai fi pusă în cauză de faptul că prejudiciul suferit se datorează unei cauze ilicite, şi anume Legea nr. 57, adoptată, ca o contramăsură la un act prealabil licit, şi anume adoptarea Regulamentului nr. 2340/90 (hotărârea Curţii din 7 noiembrie 1985, Adams/Comisia, C-145/83).

40. În ce priveşte argumentul Consiliului, conform căruia, în ultimă analiză, rezoluţiile adoptate de Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite ar fi cauza prejudiciului, reclamanta răspunde că rezoluţiile Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite sunt lipsite de efect direct în ordinea juridică a statelor membre.

41. Fiind vorba despre problema invocată de pârât de a şti dacă, pe de o parte, creanţele reclamantei constituie într-adevăr un „capital" în sensul Legii nr. 57 şi, pe de altă parte, dacă această lege este tot în vigoare, reclamanta susţine că ceea ce contează este faptul că autorităţile irakiene continuă să refuze onorarea datoriilor.

42. Reclamanta susţine, împotriva celor afirmate de Consiliu, că faptul că Regulamentul nr. 2340/90 cuprindea numai exporturile şi importurile de mărfuri, nu şi prestările de servicii, este fără consecinţă în aprecierea existenţei raportului de cauzalitate, având în vedere că din cauza adoptării acestui regulament autorităţile irakiene au refuzat să-şi plătească creanţele.

43. Consiliul subliniază că, deşi creanţele pe care le deţine reclamanta asupra Irakului ar trebui considerate ca fiind nerecuperabile şi dacă, în

consecinţă, acesta a suferit un prejudiciu, nu ar exista nici un raport sau, cel puţin, nici o relaţie „suficient de directă" între acest prejudiciu şi adoptarea Regulamentului nr. 2340/90.

44. În opinia Consiliului, refuzul Irakului de a efectua plata creanţelor reclamantei nu ar fi cauzat de aplicarea Legii nr. 57, drept contramăsură a Regulamentului nr. 2340/90, ci de dificultăţile financiare pe care Irakul le întâmpina din cauza politicii sale de agresiune faţă de statele vecine. În afară de aceasta, în măsura în care, în cazul adoptării Legii nr. 57, autorităţile irakiene nu au efectuat încă transferul fondurilor într-un cont bancar al reclamantei, nici un „bun" sau „capital" aparţinând reclamantei nu ar fi blocat în sensul strict al dispoziţiilor acestei legi.

45. În ipoteza în care prejudiciul invocat de către reclamantă ar trebui considerat ca fiind cauzat de aplicarea Legii nr. 57, Consiliul consideră, contrar afirmaţiei reclamantei, că nu Regulamentul nr. 2340/90 ar fi la originea adoptării acestei legi, ci Rezoluţiile Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite nr. 660 (1990) şi 661 (1990), care au decretat instituirea embargoului împotriva Irakului, pe care Comunitatea era obligată din punct de vedere juridic să-l pună în aplicare. Ar rezulta din aceasta că adoptarea Legii nr. 57 nu ar putea fi considerată o consecinţă „suficient de directă" a adoptării Regulamentului nr. 2340/90, în sensul jurisprudenţei în domeniu.

46. Pe de altă parte, raportul de cauzalitate invocat lipseşte, întrucât, într-o perspectivă istorică a faptelor, Legea nr. 57 nu ar putea fi considerată ca o „reacţie" a Irakului la măsurile de embargo decretate de către Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite şi puse în aplicare de Comunitate prin Regulamentul nr. 2340/90, fiindcă măsurile împotriva Irakului au fost adoptate ca urmare a încălcărilor anterioare ale dreptului public internaţional comise de către această ţară.

47. În sfârşit, Consiliul susţine că, întrucât obiectul Regulamentului nr. 2340/90 era interzicerea importurilor şi exporturilor de mărfuri şi nu de a interzice participanţilor economici comunitari să primească plata creanţelor pe care le deţineau deja asupra autorităţilor irakiene, nu ar exista nici un raport de cauzalitate suficient de direct între adoptarea acestui regulament şi prejudiciul pretins.

48. Comisia susţine că prejudiciul pretins de reclamantă decurge numai din Legea nr. 57, şi nu din adoptarea Regulamentului nr. 2340/90, acesta neservind decât ca pretext Irakului la plata datoriilor sale, din cauza dificultăţilor pe care le întâmpina şi a proastei situaţii financiare în care se afla din cauza activităţilor sale de război din regiune şi a politicii sale de înarmare.

49. În afară de aceasta, ar rezulta din art. 5 şi art. 7 din Legea nr. 57 că Irakul nu a refuzat, definitiv, să efectueze plata creanţelor reclamantei, ceea ce ar explica motivul pentru care reclamanta a propus pârâtului să-i cedeze creanţele sale în schimbul unei despăgubiri, astfel încât, pentru acelaşi motiv, nu ar exista nici o relaţie directă între prejudiciul invocat şi Regulamentul nr. 2340/90. În orice caz, chiar dacă existenţa unui raport de cauzalitate indirect ar fi suficient pentru a angaja răspunderea delictuală a Comunităţii, nu este mai puţin adevărat că o astfel de relaţie ar fi lipsită de pertinenţă în cazul în care, precum cazul în speţă, aceasta se bazează pe o atitudine licită (adoptarea de către Consiliu a Regulamentului nr. 2340/90) care a dat naştere, în continuare, unei atitudini ilicite din partea unei părţi terţe (adoptarea de către Irak a Legii nr. 57).

50. Comisia adaugă că, prin scrisoarea înaintată preşedintelui Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite din 28 februarie 1991, Irakul a recunoscut categoric legalitatea Rezoluţiei Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite nr. 660 (1990), precum şi pe cea a celorlalte rezoluţii care au dus la adoptarea Legii nr. 57 şi faptul că această lege s-a abrogat în sfârşit la data de 3 martie 1991, astfel încât reclamanta ar fi, începând cu această dată, în măsură de a cere autorităţilor irakiene plata creanţelor sale.

51. În ce priveşte cererea de audiere în calitate de martori a fostului său preşedinte şi a fostului preşedinte al Consiliului, Comisia subliniază că aceasta nu ar fi utilă cauzei, întrucât probele care urmează a fi propuse de reclamantă nu ar putea consta în declaraţiile persoanelor în cauză.

c) În ceea ce priveşte prejudiciul pretins

52. Reclamanta susţine că a suferit un prejudiciu „trecut şi actual", în sensul jurisprudenţei în domeniul răspunderii Comunităţii, ca urmare a faptului că aceste creanţe ale sale au devenit nerecuperabile în urma adoptării Regulamentului nr. 2340/90. Faptul de a propune pârâtului cedarea creanţelor, în compensaţia despăgubirii cerute, nu ar scădea cu nimic existenţa prejudiciului, dar ar viza numai evitarea unei îmbogăţiri fără justă cauză pe seama drepturilor sale. În cazul în care pârâtul ar implica atât existenţa creanţelor sale faţă de Irak, cât şi imposibilitatea recuperării lor, reclamanta propune ca probă a atestărilor pe care le-ar putea furniza directorul său comercial, Hartwig von Bredow şi reprezentatul său în acea perioadă la Bagdad, Wolfang Johner. Acesta precizează că, dacă nu a furnizat explicaţii privind motivele pentru care autorităţile irakiene au refuzat să efectueze plata creanţelor sale, este pentru că nu a

primit nici o explicație, cu atât mai mult cu cât embargoul comunitar asupra prestării de servicii în Irak [Regulamentul Consiliului (CEE) nr. 3155/90 din 29 octombrie 1990 de extindere și de modificare a Regulamentului nr. 2340/90, J. Of. L 304, p. 1, numit în continuare „Regulamentul nr. 3155/90"] îi interzicea să dea orice împuternicire reprezentanților juridici în Irak.

53. Reclamanta evaluează prejudiciul la 2 279 859,69 DEM, sumă care ar corespunde creanțelor pe care ministerul irakian le-a recunoscut prin scrisorile sale din 5 și 6 februarie 1990, dispunând plata lor, pe care încă nu i-a încasat.

54. Acesta susține că, în conformitate cu jurisprudența C.E.D.O., stabilirea sumei pentru despăgubire ar trebui să stabilească un echilibru corect între cerințele interesului general al Comunității, pe de o parte, și imperativele apărării drepturilor fundamentale ale individului, pe de altă parte. Reclamanta consideră că aceasta nu exclude că despăgubirea poate să acopere suma totală a creanțelor devenite nerecuperabile din cauza adoptării unei măsuri a statului, inclusiv ansamblul intereselor datorate de la data apariției lor (Decizia Rafinăriile grecești Stan și Stratis Andreadis/Grèce, menționată anterior). Dreptul german ar permite obținerea despăgubirii întregii pierderi financiare cauzate de un „prejudiciu echivalent cu o expropriere". Aceeași situație ar fi și pentru jurisprudența C.E.D.O. Comunitatea ar trebui să fie obligată să-i plătească în schimbul cesiunii creanțelor pe care le deține asupra Irakului, o despăgubire care să corespundă sumei creanțelor sale, inclusiv dobânzile datorate. Totuși, aceasta nu exclude că despăgubirea cerută poată să fie redusă în funcție de circumstanțele cauzei.

55. Consiliul susține că măsurile luate de Irak, în special Legea nr. 57, au avut ca efect întârzierea numai a plății creanțelor reclamantei, astfel încât, din punct de vedere juridic, reclamanta nu ar avea de suferit un prejudiciu „trecut și actual" în sensul jurisprudenței în domeniu, ceea ce ar rezulta, pe de altă parte, din faptul că acesta ar fi gata să-și cedeze creanțele instituțiilor comunitare în schimbul unei despăgubiri a prejudiciului suferit pe nedrept.

56. În afară de aceasta, reiese din scrisoarea pe care reclamanta i-a înaintat-o la data de 4 august 1994 că acesta din urmă și-a înregistrat creanțele la autoritățile administrative din Germania, pentru a le putea scoate în evidență pe lângă Claims Commission, instituită de Organizația Națiunilor Unite (numită în continuare „ONU") în vederea reglementării problemei daunelor economice suferite de participanți ca urmare a instituirii embargoului împotriva Irakului, ceea ce ar sublinia faptul că

existenţa unei daune în virtutea drepturilor reclamantei va depinde în final de ridicarea eventuală, de către ONU, a embargoului împotriva Irakului.

57. Cuantumul exact al prejudiciului suferit nu este stabilit în prezent, susţine Comisia, pentru că, din punct de vedere juridic, creanţele reclamantei continuă să existe şi respinge propunerea reclamantei de a-şi ceda creanţele în compensaţia unei despăgubiri acordate de către Comunitate.

B. Aprecierea Tribunalului

58. Preliminar, Tribunalul aminteşte, în primul rând, că angajarea răspunderii Comunităţii pentru un act licit sau ilicit presupune, în orice ipoteză, stabilirea realităţii daunei suferite pe nedrept şi existenţa unui raport de cauzalitate între prejudiciu şi actul respectiv (hotărârile Curţii din 29 septembrie 1982, Oleifici Mediterranei/CEE, C-26/81 şi ale Tribunalului din 13 decembrie 1995, Exporteurs in Levende Varkens ş.a./Comisia, T-481/93 şi T-484/93, din 11 iulie 1996, International Procurement Services/Comisia, T-175/94, din 16 octombrie 1996, Efisol/ Comisia, T-336/94, din 11 iulie 1997, Oleifici Italiani/Comisia, T-267/94, şi din 29 ianuarie 1998, Dubois şi fiii/ Consiliul şi Comisia, T-113/96).

În al doilea rând, fiind vorba ca în cauză, de angajarea responsabilităţii Comunităţii pentru un act licit, Tribunalul subliniază că din jurisprudenţa în domeniu rezultă că, în ipoteza admiterii în dreptul comunitar a unui astfel de principiu, angajarea unei astfel de responsabilităţi ar presupune, în orice caz, existenţa unui prejudiciu „anormal" şi „special" (hotărârile Curţii din 13 iunie 1972, Compagnie d'approvisionnement şi Grands Moulins de Paris/ Comisia, C-9/71 şi C-11/71, din 6 decembrie 1984, Biovilac/CEE, C-59/83, Développement SA şi Clemessy/Comisia, menţionat anterior, pct. 33, şi De Boer Buizen/Consiliul şi Comisia, menţionat anterior, pct. 16 şi 17).

Trebuie, prin urmare, să se examineze dacă prejudiciul invocat există, în sensul că este vorba despre un prejudiciu „real şi cert", dacă acest prejudiciu rezultă direct din adoptarea de către Consiliu a Regulamentului nr. 2340/90 şi dacă prejudiciul invocat este de natură să angajeze răspunderea Comunităţii faţă de săvârşirea unui act licit, în sensul jurisprudenţei menţionată anterior.

a) În ceea ce priveşte existenţa prejudiciului pretins

59. Fiind vorba de problema de a şti dacă reclamanta a suferit efectiv un prejudiciu „real şi cert", în sensul jurisprudenţei în domeniu (hotărârile

Curţii din 27 ianuarie 1982, Birra Wührer ş.a./Consiliul şi Comisia, C-256/80, C-257/80, C-265/80, C-267/80 şi C-5/81, şi De Franceschi/Consiliul şi Comisia, C-51/81; hotărârile Tribunalului din 16 ianuarie 1996, Candiotte/Consiliu, T-108/94, din 12 decembrie 1996, Stott/Comisia, T-99/95, şi din 11 iulie 1997, Oleifici Italiani/Comisia, menţionată anterior, pct. 74), adică, dacă creanţele pe care le deţine împotriva Irakului au devenit definitiv nerecuperabile, Tribunalul aminteşte, preliminar, că, în conformitate cu jurisprudenţă constantă, îi revine reclamantei să probeze în faţa judecătorului comunitar existenţa prejudiciului pe care pretinde că l-a suferit (hotărârea Tribunalului din 9 ianuarie 1996, Koelman/Comisia, T-575/93).

60. Dar, trebuie să se constate că, în acest caz, dacă nu s-a contestat între părţi că aceste creanţe ale reclamantei nu sunt încă plătite, nu este mai puţin adevărat că elementele de probă aduse de aceasta din urmă nu sunt de natură să demonstreze, în conformitate cu dispoziţiile legale, că acesteia i s-a opus un refuz definitiv din partea autorităţilor irakiene de a-şi achita datoriile, fapt motivat prin adoptarea Regulamentului nr. 2340/90. Într-adevăr, reclamanta nu a adus elemente de probă din care ar reieşi că acesta ar fi contactat efectiv, sau cel puţin ar fi încercat să contacteze, fie autorităţile de stat irakiene în cauză, fie Banca Rafidian, în vederea lămuririi motivelor pentru care ordinele de plată ale creanţelor sale, date de Banca Rafidian prin scrisorile din 5 şi 6 februarie 1990 şi de către ministerul irakian, nu au fost încă efectuate.

61. În această privinţă, Tribunalul, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii, a invitat reclamanta să prezinte corespondenţa pe care ar fi întreţinut-o eventual cu autorităţile irakiene în legătură cu plata creanţelor sale. În răspunsurile sale scrise la întrebările Tribunalului, reclamanta a admis că nu a schimbat corespondenţă cu autorităţile irakiene, subliniind că nu a fost în interesul său să „pună în discuţie printr-o nouă corespondenţă caracterul obligatoriu al ordinelor date la data de 5 şi 6 februarie de către Ministry of Housing and Reconstruction şi Banca Rafidian" şi că „ar fi fost, pe de altă parte, inadmisibil şi neproductiv, să caute să accelereze prin luările de poziţie scrise punerea în aplicare internă a ordinelor ministerului". Dar, dacă reclamanta nu a considerat util şi indicat să încerce „accelerarea executării administrative a ordinelor ministerului irakian" nu înseamnă că este de ajuns să afirme că autorităţile irakiene au refuzat definitiv plata creanţelor sale. Ca urmare, nu ar fi exclus ca neplata creanţelor sale să fie cauzată de o simplă întârziere administrativă, un refuz temporar de plată sau o insolvabilitate temporară sau permanentă a Irakului.

62. Această concluzie nu a putut fi impusă în cauză prin scrisoarea din 10 octombrie 1990, trimisă de ministrul irakian reclamantei şi pe care acesta din urmă a prezentat-o în cursul audierii din 19 iunie 1997, din care reieşea, în opinia reclamantei, că ministrul irakian a lăsat să se înţeleagă, „într-un limbaj diplomatic", că aceste creanţe nu se vor plăti atâta timp cât embargoul comunitar împotriva Irakului va rămâne în vigoare. Într-adevăr, această scrisoare trimisă reclamantei „cu ocazia Declaraţiei de unire a Republicii Federale Germania cu Republica Democrată Germania" nu face trimitere la raporturile contractuale ale reclamantei cu autorităţile irakiene rezultate din contractul din 1975 nici, *a fortiori*, la soarta creanţelor acestuia din urmă, ci se limitează la declaraţii de natură generală privind contribuţia pe care întreprinderile germane ar putea să o aducă „dezvoltării unei cooperări bilaterale fructuoase" între Germania şi Irak şi daunele cauzate acestor raporturi de embargoul şi „ameninţările asupra Irakului".

63. În afară de aceasta, dacă reclamanta a făcut referire, în răspunsurile sale scrise la întrebarea Tribunalului menţionată anterior, la unele rapoarte confidenţiale întocmite de directorul adjunct al sucursalei sale din Irak, din care reiese că autorităţile irakiene refuză în continuare plata creanţelor sale ca urmare a menţinerii embargoului comunitar, trebuie să se sublinieze că reclamanta nu a prezentat copii ale acestor rapoarte în faţa Tribunalului.

64. În orice caz, presupunând că, astfel după cum subliniază reclamanta în cererea sa, refuzul plăţii de către Irak a creanţelor sale rezultă din adoptarea Legii nr. 57, care a blocat toate capitalurile întreprinderilor stabilite în state a căror guverne au adoptat „decizii arbitrare" împotriva sa, precum Regulamentul nr. 2340/90, această lege, după cum a subliniat pârâtul în memoriul său, s-a abrogat în final la data de 3 martie 1991. Rezultă că, cel puţin de la această dată, nu ar trebui să existe, în principiu, obstacole juridice care să împiedice autorităţile irakiene să procedeze la plata creanţelor reclamantei. Tribunalul, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii pe care le-a dispus, a invitat reclamanta să precizeze dacă acesta a efectuat demersurile necesare, ca urmare a abrogării Legii nr. 57, pentru a obţine plata creanţelor sale şi motivele pentru care acestea rămâneau neplătite în ciuda acestei abrogări. În răspunsul său scris, reclamanta a precizat, aşa după cum a făcut-o de altfel pentru prima dată în replica sa, că Legea nr. 57 nu se va putea considera drept o cauză a refuzului plăţii opus de către Irak, ci mai degrabă ca un indiciu al acestui refuz, în sensul că, în calitate de debitor, Irakul nu avea nevoie de o bază legală pentru a nu se conforma obligaţiilor sale contractuale. Dar,

presupunând că nu din cauza adoptării Legii nr. 57 Irakul a refuzat plata creanţelor reclamantei, ceea ce este în contradicţie cu teza pe care a dezvoltat-o în cererea sa, nu este mai puţin adevărat că este vorba în speţă de o afirmaţie nesusţinută, în măsura în care, astfel după cum s-a arătat, aceasta nu stabileşte întotdeauna caracterul definitiv al refuzului plăţii şi nu explică motivele care justifică acest refuz, în ciuda abrogării Legii nr. 57.

65. În afară de aceasta, Tribunalul menţionează că, aşa cum reiese din dosar, reclamanta nu a încercat să recurgă la mijloacele contractuale stipulate în acest scop de contractul pe care l-a semnat cu ministerul irakian la data de 30 ianuarie 1975, pentru a obţine o luare de poziţie definitivă din partea autorităţilor irakiene în legătură cu neplata creanţelor sale. Într-adevăr, conform art. X din contractul menţionat (a se vedea pct. 2), în caz de divergenţe privind interpretarea dispoziţiilor sale sau în caz de neefectuare a obligaţiilor care decurg din acesta, părţile contractante trebuiau să încerce să găsească o soluţie acceptată de comun acord şi, în lipsa unei astfel de soluţii, să înainteze litigiul lor în faţa la Planning Board, fără ca aceasta să le priveze, totuşi, de dreptul lor de a prezenta acelaşi diferend în faţa tribunalelor irakiene competente (art. X alin. (1) şi (2) din contractul menţionat anterior). Astfel după cum a explicat reclamanta în cursul şedinţei din 19 iunie 1997, embargoul comunitar privind prestarea de servicii în Irak şi Kuweit, instituit de Regulamentul nr. 3155/90 îl împiedica să recurgă la avocaţi sau la reprezentanţi juridici irakieni. Dar, dacă nu s-ar exclude că, ţinând seama de situaţia internă a Irakului după sfârşitul războiului din Golf, recurgerea societăţilor străine la avocaţi irakieni pentru a rezolva litigiile care le opun autorităţilor irakiene este dificilă, nu ar însemna că, contrar susţinerii reclamantei, o astfel de dificultate nu rezultă din Regulamentul nr. 3155/90, căci acesta a interzis numai, în Comunitate sau în afara teritoriului său, prestarea de servicii aduse persoanelor fizice în Irak sau întreprinderilor înregistrate în această ţară, având ca obiect sau ca scop favorizarea economiei Irakului şi nu prestarea de servicii aduse în Irak unor terţi prin persoane fizice sau juridice stabilite în această ţară (art. 1 din Regulament).

66. Faptul că reclamanta propune pârâtului să-i cedeze creanţele pe care le deţine asupra Irakului în schimbul plăţii sumei corespunzătoare, împiedică, în lipsă de probe contrare, să considere că aceste creanţe au devenit definitiv nerecuperabile.

67. Rezultă din ceea ce precede că reclamanta nu a putut demonstra potrivit dispoziţiilor legale, că a suferit un prejudiciu real şi cert, în sensul jurisprudenţei menţionată anterior (a se vedea pct. 60).

68. Totuşi, presupunând că prejudiciul pretins de reclamantă se poate considera „real şi cert", răspunderea Comunităţii pentru un act licit nu ar putea fi angajată decât dacă există un raport de cauzalitate directă între Regulamentul nr. 2340/90 şi prejudiciul menţionat. Ţinând seama de aspectele deosebite ale prezentei acţiuni, Tribunalul consideră că este cazul să se examineze această ipoteză şi să se verifice existenţa, în speţă, a unui astfel de raport de cauzalitate.

b) În ceea ce priveşte raportul de cauzalitate

69. Reiese din argumentele reclamantei că, în măsura în care creanţele sale au devenit nerecuperabile, ca urmare a adoptării de către Irak a Legii nr. 57, ca o contramăsură, previzibilă şi directă, a adoptării Regulamentului nr. 2340/90 aplicându-i un embargo comercial, prejudiciul pe care pretinde că l-a suferit trebuie imputat Comunităţii. Ca urmare, este cazul să se examineze, mai întâi, dacă aceste creanţe, pe care reclamanta le are asupra Irakului au devenit nerecuperabile din cauza adoptării Legii nr. 57 şi, în caz de răspuns afirmativ, dacă adoptarea acestei legi precum şi refuzul ulterior al autorităţilor irakiene de a plăti creanţele respective rezultă direct din adoptarea Regulamentului nr. 2340/90 (a se vedea hotărârea International Procurement Services/Comisia, menţionată anterior, pct. 55).

70. În această privinţă, Tribunalul subliniază, în primul rând, că din preambulul Legii nr. 57 rezultă că adoptarea acesteia era justificată prin adoptarea de „unele guverne" de „decizii arbitrare" împotriva Irakului. Dar, trebuind să constate că Legea nr. 57 nu conţine nici o referire nici la CE, nici la Regulamentul nr. 2340/90. Presupunând numai că Legea nr. 57 vizează într-un mod implicit guvernele tuturor statelor membre, nu s-ar putea contesta că nu aceste guverne ci Comunitatea este aceea care a adoptat Regulamentul nr. 2340/90, împiedicând schimburile comerciale între Comunitate şi Irak.

71. Chiar în ipoteza în care adoptarea de către Consiliu a Regulamentului nr. 2340/90 ar trebui interpretată ca o „decizie arbitrară" luată de „anumite guverne" în sensul Legii nr. 57, Tribunalul consideră că reclamanta, care are sarcina probei (hotărârea Curţii din 21 ianuarie 1976, Produits Bertrand, C-40/75, şi cea a Tribunalului din 24 septembrie 1996, Dreyfus/Comisia, T-485/93), nu stabileşte în conformitate cu dispoziţiile legale că adoptarea acestei legi ar constitui, ca o replică, o consecinţă previzibilă în mod obiectiv conform cursului normal al lucrurilor în

adoptarea regulamentului în cauză. De altfel, chiar dacă un astfel de raport de cauzalitate directă ar exista între prejudiciul suferit pe nedrept şi adoptarea Legii nr. 57, reiese din dosar că această lege, intrată în vigoare la 6 august 1990, s-a abrogat la 3 martie 1991. Rezultă că de la această dată cel puţin Legea nr. 57 nu se va mai putea considera ca fiind la originea refuzului plăţii creanţelor reclamantei.

72. În orice caz, presupunând că Legea nr. 57 se poate considera ca o consecinţă previzibilă a adoptării Regulamentului nr. 2340/90 şi/sau că, în ciuda abrogării acestei legi, cu titlu de replicare la menţinerea embargoului comunitar autorităţile irakiene refuză plata creanţelor reclamantei, Tribunalul consideră că prejudiciul invocat nu va putea fi atribuit, în ultimă analiză, Regulamentului nr. 2340/90, ci mai degrabă, după cum a subliniat Consiliul, Rezoluţiei Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite nr. 661 (1990), care a decretat embargo împotriva Irakului.

73. În această privinţă, Tribunalul consideră că, în conformitate cu art. 25 din Carta Naţiunilor Unite, numai „[statele] membre ale Organizaţiei" sunt obligate să accepte şi să aplice rezoluţiile Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite. Dar, dacă este adevărat că statele membre ale ONU trebuiau, în această calitate, să ia toate măsurile necesare pentru a pune în aplicare embargoul comercial împotriva Irakului decretat prin Rezoluţia nr. 661 (1990), nu este mai puţin adevărat că acelea dintre statele care aveau calitatea de state membre ale Comunităţii nu puteau acţiona, din această cauză, decât numai în cadrul Tratatului, ca urmare a faptului că orice măsură de politică comercială comună, precum instituirea unui embargo comercial, aparţine, în temeiul art. 113 din Tratat, de competenţa exclusivă a Comunităţii. Pe baza acestor considerente a fost adoptat Regulamentul nr. 2340/90, al cărui preambul expune că „atât Comunitatea cât şi statele membre au convenit să recurgă la un document comunitar pentru a asigura o punere în aplicare uniformă în Comunitate a măsurilor privind schimburile cu Irakul şi Kuweitul, hotărâte de Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite". Tribunalul consideră, ca urmare, că, în ipoteza aflată în cercetare, prejudiciul invocat nu ar putea fi atribuit adoptării Regulamentului nr. 2340/90, ci Rezoluţiei Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite nr. 661 (1990), care a decretat embargoul împotriva Irakului. Rezultă din afirmaţiile precedente că reclamanta nu a demonstrat existenţa unui raport de cauzalitate directe între prejudiciul invocat şi adoptarea Regulamentului nr. 2340/90.

74. Ţinând seama de circumstanţele deosebite în speţă, Tribunalul consideră că trebuie să examineze problema de a şti dacă, în ipoteza în

care condițiile care țin de existența unui prejudiciu și a unui raport de cauzalitate directă au fost îndeplinite, prejudiciul s-ar putea califica drept „special" și „anormal", în sensul jurisprudenței, evocată în continuare (pct. 59), privind răspunderea Comunității pentru un act licit.

c) În ceea ce privește natura prejudiciului suferit

75. Tribunalul amintește că, în hotărârea Compagnie d'approvisionnement și Grands Moulins de Paris/Comisia, menționată anterior, Curtea a respins o cerere de reparare a unui prejudiciu „anormal și special", formulată de reclamanți pe baza răspunderii Comunității pentru un act licit, pentru „casarea egalității în fața învinuirilor publice", pe motiv „că o răspundere eventuală a obiectului principal al unui act normativ legal nu ar putea fi avut în vedere într-o situație asemănătoare celei în speță, ținând seama de faptul că măsurile luate de Comisie nu vizau, într-un interes economic general, decât atenuarea consecințelor care rezultau, în special pentru totalitatea importatorilor francezi, din Decizia națională de a produce o devalorizare a francului" (pct. 45 și 46 din hotărâre).

76. Astfel cum, în hotărârea Biovilac/CEE, menționată anterior, Curtea a declarat că măsura conform căreia răspunderea Comunității față de săvârșirea unui act normativ ilegal nu poate fi angajată decât dacă dauna pretextată depășește limitele riscurilor economice inerente activităților din sectorul în cauză „ar trebui *a fortiori* puse în practică în ipoteza în care ar fi admis în dreptul comunitar un sistem de răspundere fără vinovăție" (pct. 28 din hotărâre). În dosarul care a fost la originea acestei decizii, reclamanta își întemeia cererea de despăgubire pentru prejudiciul cauzat de un act licit pe conceptele de drept german, de „sacrificiu special" (Sonderopfer) și de drept francez, de „casare a egalității în fața învinuirilor publice", principii invocate de asemenea de către reclamantă în prezenta acțiune.

77. În hotărârea Développement SA și Clemessy/Comisia, menționată anterior, Curtea a respins de asemenea cererea de despăgubire întemeiată pe principiul răspunderii fără vinovăție declarând că acest principiu, așa cum este descris de către reclamantă, presupune „că o persoană particulară suportă, în interesul general, o învinuire care nu-i revine", ceea ce, totuși, nu era cazul în speță (pct. 33 din hotărâre).

78. În sfârșit, în hotărârea De Boer Buizen/Consiliul și Comisia, menționată anterior, Curtea, după ce a apreciat că sistemul instaurat de instituțiile comunitare pentru punerea în aplicare a aranjamentului între

Comunitate şi Statele Unite ale Americii privind schimburile de tuburi şi ţevi din oţel nu prezenta nici o discriminare faţă de producătorii comunitari ai acestor produse, în raport cu distribuitorii şi că, în consecinţă, condiţiile pentru angajarea răspunderii Comunităţii pentru un act ilicit nu erau întrunite, a adăugat, totuşi, că lipsa unei astfel de discriminări între producătorii şi distribuitorii comunitari ai produselor în cauză nu va putea exclude „o anumită răspundere" a instituţiilor dacă se dovedea că unele întreprinderi „în calitate de categorie, trebuiau să suporte o parte disproporţionată a învinuirilor" care rezultau din punerea în aplicare a aranjamentului comercial respectiv. În opinia Curţii, într-o astfel de ipoteză, „instituţiilor comunitare le revine sarcina de remediere" (pct. 16 şi 17).

79. Rezultă din jurisprudenţa Curţii menţionată anterior că, în ipoteza în care principiul răspunderii Comunităţii pentru un act licit ar trebui recunoscut în dreptul comunitar, o astfel de răspundere nu ar putea fi angajată decât dacă prejudiciul pretins, presupunându-l „trecut şi actual", afectează o categorie specială de factori economici într-un mod disproporţionat în raport cu alţi factori (prejudiciu special) şi depăşeşte limitele riscurilor economice inerente activităţilor din sectorul în cauză (prejudiciu anormal), fără ca actul normativ aflat la originea daunei cauzate să fie justificat printr-un interes economic general (hotărârile De Boer Buizen/Consiliul şi Comisia, Compagnie d'approvisionnement şi Grands Moulins de Paris/Comisia, şi Biovilac/CEE, menţionate anterior).

80. Privind caracterul special al prejudiciului pretins, în sensul, că acesta afectează o categorie specială de factori economici într-un mod disproporţionat în raport cu alţi factori, Tribunalul susţine, în primul rând, că adoptarea Legii nr. 57, în care, potrivit motivării reclamantei, ar trebui asimilată orice măsură de replicare a autorităţilor irakiene care au aceleaşi scopuri, avea ca obiect blocarea „capitalurilor" pe care le posedau în Irak întreprinderile stabilite în Comunitate, precum şi „veniturile" pe care aceste „capitaluri" le produceau. Rezultă din aceasta că nu au fost afectate numai creanţele reclamantei, dar şi creanţele oricărei întreprinderi comunitare care, atunci când a fost aplicat embargoul împotriva Irakului de Regulamentul nr. 2340/90 nu erau încă plătite. După cum a subliniat reclamanta în cursul audierii, creanţele pe care întreprinderile comunitare le deţineau asupra Irakului şi care, ca urmare a instituirii embargoului comunitar împotriva acestei ţări, au devenit nerecuperabile şi au trebuit acoperite prin garanţii ale statului se ridicau, într-adevăr, la 18 miliarde USD.

81. În aceste condiţii, reclamanta nu poate fi considerată ca făcând parte dintr-o categorie de factori economici care sunt prejudiciaţi în interesele lor patrimoniale într-un mod care i-ar distinge de orice alt factor

economic a căror creanțe ar fi devenit nerecuperabile, ca urmare a instituirii embargoului comunitar. Reclamanta nu ar putea, ca urmare, să pretindă că a suferit un prejudiciu special sau că a făcut un sacrificiu deosebit. Este necesar să se adauge faptul că creanțele sale nu au putut fi acoperite de garanții ale statului, pentru că acestea decurgeau din efectuarea unui contract încheiat înaintea punerii în aplicare în Germania a unui sistem de garanții împotriva riscurilor comerciale asumate în țări ca Irakul, astfel după cum acesta a explicat în răspunsurile sale scrise la întrebările Tribunalului și în cursul audierii, nu este de natură să-l distingă de întreprinderile care au beneficiat efectiv de aceste garanții. Într-adevăr, reclamanta nu a putut stabili care este singura întreprindere sau care aparține unei singure categorii restrânse de factori economici care nu au putut beneficia de garanția oferită de acest tip de asigurare.

82. În al doilea rând, cu privire la caracterul anormal al prejudiciului invocat, în sensul că acesta depășește riscurile economice inerente activităților economice din sectorul în cauză, Tribunalul consideră că, în cauză, aceste limite nu au fost depășite. Într-adevăr, nu se contestă faptul că Irakul, din cauza angajării sale în operațiuni de război cu Iranul, cu mult înaintea invadării Kuweitului la 2 august 1990, era deja considerat, după cum a susținut pârâtul fără a fi contrazis de reclamantă, o „țară cu un risc înalt". În aceste condiții, riscurile economice și comerciale care decurg dintr-o eventuală implicare a Irakului în noi operațiuni de război cu țările vecine și din întreruperea plății datoriilor sale din motive care țin de politica sa externă constituiau riscuri previzibile, inerente oricărei activități de prestare de servicii în Irak. Faptul că Irakul reușea, după cum susținea reclamanta, să-și plătească creanțele, în ciuda unei întârzieri considerabile, nu însemna că riscurile menționate anterior dispăruseră.

83. Această concluzie este, pe de altă parte, coroborată cu scrisoarea din 28 noiembrie 1995, adresată Comisiei de Ministerul Federal al Finanțelor, din care reiese că sistemul de garanții instaurat în Germania între 1980 și 1990 pentru garantarea creanțelor care decurg din exporturile germane către Irak a fost, în mai multe rânduri, suspendat ca urmare a deteriorării situației politice în Irak.

84. Rezultă din aceasta că riscurile pe care le prezenta prestarea de servicii de către reclamantă în Irak făceau parte din riscurile inerente activităților din sectorul în cauză.

85. În sfârșit, trebuie să se precizeze, pe de o parte, că Regulamentul nr. 2340/90, presupunând, după cum susține reclamanta, este cauza prejudiciului reclamat, constituie, așa după cum s-a arătat (a se vedea pct. 74), punerea în aplicare în Comunitate a obligației care apasă asupra

statelor membre ale ONU de a da efect, prin intermediul unui act comunitar, Rezoluției Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite nr. 661 (1990), care a decretat un embargo comercial împotriva Irakului. Pe de altă parte, trebuie să se precizeze că, așa după cum reiese, în special, din Rezoluția nr. 661 (1990), embargoul comercial împotriva Irakului a fost hotărât în cadrul „menținerii păcii și securității internaționale" și pe baza „dreptului natural de legitimă apărare, individuală sau colectivă, în fața atacului armat dirijat de Irak împotriva Kuweitului, consacrat de art. 51 din Carta [Națiunilor Unite]".

86. Dar, după cum a apreciat Curtea în hotărârea din 30 iulie 1996, Bosphorus (C-84/95), dacă, este adevărat că o reglementare vizând menținerea păcii și securității internaționale, prin instituirea unui embargo comercial împotriva unei țări terțe, cuprinde, prin definiție, efecte care afectează libera exercitare a activităților economice, cauzând astfel prejudicii părților care nu au nici o răspundere în situația care a dus la adoptarea măsurilor de sancționare, nu este mai puțin adevărat că importanța obiectivelor urmărite de o astfel de reglementare este, totuși, de natură să justifice consecințele negative, chiar considerabile, pentru unii factori.

87. Ca urmare, având în vedere un obiectiv de interes general la fel de fundamental pentru comunitatea internațională ca și cel constând în a da un termen invadării și ocupării Kuweitului de către Irak și menținerii păcii și securității internaționale în regiune, prejudiciul invocat de către reclamantă, chiar dacă acesta trebuia calificat ca și considerabil, în sensul Deciziei Bosphorus, menționată anterior, nu ar putea angaja, răspunderea Comunității (a se vedea, de asemenea, hotărârea Compagnie d'approvisionnement și Grands Moulins de Paris/Comisia, menționată anterior, pct. 46, și concluziile avocatului general Mayras din această hotărâre).

88. Cererea de despăgubire a reclamantei, bazată pe principiul răspunderii Comunității pentru un act licit, este neîntemeiată și trebuie, prin urmare, să fie respinsă.

II – Cu privire la cererea subsidiară de despăgubire a prejudiciului pretins suferit ca urmare a unui act ilicit

A. Argumentele părților

a) În ce privește nelegalitatea Regulamentului nr. 2340/90

89. Reclamanta arată faptul că înțelege să angajeze, cu titlu subsidiar, răspunderea Comunității pentru un act ilicit, în cazul în care Tribunalul ar

considera că aceasta ar avea dreptul nu la o despăgubire corespunzătoare valorii estimată în bani a creanțelor sale, ci la stabilirea de către legiuitorul comunitar a unei despăgubiri forfetare pentru prejudiciul suferit. Reclamanta susține în această privință că, în măsura în care, adoptând Regulamentul nr. 2340/90, legiuitorul comunitar nu a prevăzut un mecanism de despăgubire a factorilor economici a căror creanțe asupra Irakului vor deveni nerecuperabile, ca urmare a instituirii embargoului împotriva acestei țări, condiția cerută pentru ca răspunderea Comunității să fie angajată, și anume existența unui act ilicit, ar fi, în cauză, îndeplinită, nelegalitatea constând în încălcarea obligației de despăgubire sau de prevedere a despăgubirii victimelor unui prejudiciu adus drepturilor patrimoniale, care constituie un principiu general de drept. În opinia reclamantei, Consiliul și Comisia si-au încălcat, în speță, obligația de a exercita atribuția de apreciere în domeniu pentru a stabili o despăgubire de 100 %, de 50 % sau alt procent, comițând astfel o eroare de apreciere, după cum a constatat, de altfel, Tribunalul în hotărârea Carvel și Guardian Newspapers/Consiliu, menționată anterior.

90. Consiliul consideră că pretinsa omisiune ilicită a legiuitorului comunitar de a dispune, în cazul adoptării Regulamentului nr. 2340/90, un mecanism de despăgubire al factorilor economici afectați de măsurile de embargo împotriva Irakului ridică, în esență, aceeași problemă de fond ca și cererea de despăgubire a reclamantei pentru un prejudiciu patrimonial cauzat de un act licit, echivalent cu o expropriere. În ambele cazuri ar fi vorba de a ști dacă încălcarea dreptului de proprietate, invocată de reclamantă, constituie o încălcare a unei norme superioare de drept, angajând răspunderea Comunității în sensul art. 215 paragraful 2 din Tratat. Consiliul consideră că răspunsul la această întrebare este negativ.

91. În opinia Consiliului, întrucât Regulamentul nr. 2340/90 este un act normativ cu caracter economic, răspunderea Comunității nu ar trebui angajată decât în prezența unei încălcări suficient caracterizată de o normă superioară de drept, care protejează persoanele particulare, inaplicabil în speță. Consiliul amintește că, potrivit jurisprudenței, exercitarea dreptului de proprietate poate să fie supus unor limitări, cu condiția ca acestea să se înscrie în obiectivele Comunității și să nu constituie o intervenție exagerată și intolerabilă, aducând atingere substanței însăși a drepturilor garantate (hotărârea Curții din 11 iulie 1989, Schräder HS Kraftfutter, C-265/87). Dar, chiar dacă creanțele reclamantei asupra autorităților irakiene au devenit definitiv irecuperabile, daună pe care reclamanta ar fi suferit-o nu ar constitui un prejudiciu disproporționat și grav adus dreptului său de proprietate.

92. Mai mult, în afară de aceasta, în opinia Consiliului, în cazul unui prejudiciu de natură economică, răspunderea Comunităţii nu poate să fie angajată dacă, pe de o parte, instituţia în cauză, fără a invoca un interes economic public superior, a omis complet să ia în considerare situaţia deosebită a unei categorii distincte de factori economici (hotărârea Curţii din 19 mai 1992, Mulder ş.a./Consiliu, C-104/89 şi C-37/90), şi, pe de altă parte, dauna pretinsă depăşeşte limitele riscurilor economice inerente activităţilor din sectorul economic în cauză. Or, în speţă, interesele comerciale ale reclamantei au fost afectate în acelaşi mod ca ale oricărui alt factor economic deţinător de creanţe asupra Irakului sau asupra unei societăţi stabilită în această ţară. În afară de aceasta, Irakul se afla invariabil în acea perioadă într-o situaţie financiară de aşa natură încât nerecuperarea creanţelor apărute din tranzacţiile cu această ţară făcea parte din riscurile inerente activităţilor comerciale respective. În sfârşit, fiind vorba despre domeniul politicii economice a Comunităţii, persoanele particulare ar trebui, în limite rezonabile, să suporte consecinţele cauzatoare de prejudicii pe care le poate avea un act normativ asupra intereselor economice fără să le fie recunoscut un drept la despăgubire (hotărârile Curţii din 25 mai 1978, Bayerische HNL ş.a./Consiliul şi Comisia, C-83/76 şi C-94/76, C-4/77, C-15/77 şi C-40/77, şi a Tribunalului, din 14 septembrie 1995, Antillean Rice Mills ş.a./Comisia, T-480/93 şi T-483/93).

93. Comisia susţine că legitimitatea argumentelor reclamantei reieşite din caracterul pretins ilicit al Regulamentului nr. 2340/90 depinde de existenţa dreptului la despăgubire pe care aceasta îl învederează în cadrul cererii sale principale, astfel încât inexistenţa unui astfel de drept atrage după sine obligatoriu respingerea cererii subsidiare de acordare de daune-interese.

b) În ce priveşte raportul de cauzalitate şi prejudiciul suferit

94. Reclamanta Consiliul şi Comisia prezintă aceleaşi motive şi argumente privind prejudiciul invocat şi existenţa unui raport de cauzalitate între acest prejudiciu şi Regulamentul nr. 2340/90 ca şi în cadrul cererii principale de despăgubire, ca urmare a săvârşirii unui act licit (a se vedea pct. 42-57 şi 58-63).

B. Aprecierea Tribunalului

95. Tribunalul arată, preliminar, că, aşa cum reclamanta a subliniat în replica sa şi în cursul şedinţei din 19 iunie 1997, cererea subsidiară de

despăgubire nu este invocată decât în cazul în care Tribunalul nu ar fi recunoscut unor factori economici, precum acesta, ale căror creanţe au devenit nerecuperabile din cauza instituirii embargoului comercial împotriva Irakului, un drept de despăgubire forfetară şi nu un drept de despăgubire corespunzător unei sume cu valoarea estimată în bani a creanţelor sale (a se vedea pct. 90), care face obiectul cererii sale de despăgubire principală ca urmare a săvârşirii unui act licit.

96. În cadrul acestei cereri subsidiare, reclamanta susţine, îndeosebi, că măsurile cerute pentru angajarea răspunderii Comunităţii din cauza caracterului ilicit al Regulamentului nr. 2340/90 sunt, în cauză, îndeplinite ca urmare a faptului că legiuitorul comunitar ar fi omis, în cazul adoptării acestui regulament, exercitarea atribuţiei de apreciere de care dispunea pentru a prevedea despăgubirea prejudiciului pe care factorii economici urmau să-l suporte, ca urmare a instituirii embargoului comercial împotriva Irakului.

97. Tribunalul consideră că această cerere subsidiară de despăgubire, formulată de reclamantă în termenii menţionaţi anterior, presupune, astfel după cum pârâtul a subliniat, existenţa unui drept la despăgubire, astfel cum aceasta îl pretinde în cadrul cererii principale, de despăgubire pentru prejudiciul cauzat de un act licit.

98. Or, rezultă din examinarea cererii principale a reclamantei că nu i se va putea recunoaşte vreun drept de despăgubire, cât timp acesta nu a reuşit să stabilească că a suferit un prejudiciu real şi cert. În aceste circumstanţe, oricare ar fi pertinenţa distincţiei stabilite de către reclamantă între un drept eventual la o despăgubire corespunzătoare valorii sale în bani a creanţelor sale şi un drept eventual la o despăgubire forfetară, pe de o parte şi în măsura în care cele două cereri reclamă despăgubirea unuia şi aceluiaşi prejudiciu, pe de altă parte, cererea sa subsidiară trebuie de asemenea să fie respinsă. În aceste condiţii, în lipsa unui drept la despăgubire, reclamanta nu va putea demonstra că legiuitorul comunitar a omis exercitarea unei atribuţii de apreciere pentru a adopta măsuri de despăgubire în favoarea întreprinderilor care se află în aceeaşi situaţie ca şi reclamanta. În ce priveşte hotărârea Carvel şi Guardian Newspapers/Consiliu, menţionată anterior (pct. 78), citată în această privinţă de către reclamantă, Tribunalul consideră că este lipsită de pertinenţă întrucât, în acest dosar, contrar cazului din prezenta speţă, o dispoziţie a dreptului derivat comunitar invita efectiv Consiliul să-şi exercite atribuţia sa de apreciere privind problema de a şti dacă trebuia sau nu să facă dreptate cererilor în cadrul competenţelor sale în domeniul accesului la documentele sale.

99. Ca atare, cererea subsidiară de despăgubire a reclamantei pentru prejudiciul suferit ca urmare a unui act ilicit trebuie să fie respinsă.

Acţiunea va fi respinsă în întregime.

Cu privire la cheltuielile de judecată

100. În conformitate cu art. 87 alin. (2) din Regulament, partea căzută în pretenţii este obligată să suporte cheltuielile de judecată, dacă se hotărăşte în acest sens. Deoarece pârâtul a solicitat aceasta, iar reclamanta este partea căzută în pretenţii, va fi obligată să suporte cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,
hotărăşte:

1) **Respinge acţiunea.**
2) **Obligă reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.**

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bibliografie

A. Barav, C. Philip, Dictionnaire juridique des Communautés européennes, PUF, Paris, 1993

C. Bârsan, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, Vol. I. Drepturi şi libertăți, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005

M. J. Bulnes, La Cuestión Prejudicial del Artículo *177 TCE,* JOSE MARIA BOSCH EDITOR, S.L. – BARCELONA, 1996

C. Blumann, La Réforme du renvoi préjudiciel: un apport inattendu du traité de Nice, în Melanges en homage à Guy ISAAC, 50 ans de droit communautaire, Presse de l'Université des Sciences Sociales, Toulouse, 2004

J. Boulouis, M. Darmon, J.-G. Huglo, Contentieux communautaire, Éd. Dalloz, 2001

F. Chaltiel, L'application du droit communautaire par le juge national, în Melanges en homage à Guy ISAAC, 50 ans de droit communautaire, Presse de l'Université des Sciences Sociales, Toulouse, 2004

B. Conforti, Droit communautaire, Charte des droits fondamentaux et Convention européenne des droits de l'homme, Bulletin des droits de l'homme, numéro 10, Luxembourg, 2002

O. Dubos, Les jurisdictions nationales, juge communautaire, Éd. Dalloz, 2001

R. Ergec, Protection européenne et internationale des droits de l'homme, Université Libre de Bruxelles, Bruylant, 2005

A. Fuerea, Drept comunitar european. Partea generalã, Ed. ALL Beck, Bucureşti, 2003

I. Gâlea, M.A. Dumitraşcu, C. Morariu, Tratatul instituind o Constituție pentru Europa, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005

P. Ivaldi, Il rinvio pregiudiziale: linee evolutive, în Comunicazio e studi, Istituto di Diritto Internazional della Università di Milano, vol. XXII, 2004

M. Lagrange, L 'action préjudicielle dans le droit interne des États members et en droit communautaire, în *Revue Trimestrielle de Droit Européen,* 2, 1974

I. L. Herrarte şi altii, Convenio europeo de derechos humanos, Civitas Ediciones S.L., Madrid, 2004

P. Leger, Les droits fondamentaux en droit communautaire, Bulletin des droits de l'homme, numéro 10, Luxembourg, 2002

F. Lichère, L. Potvin-Solis, A. Raynouard, Le dialogue entre les juges européens et nationaux: incantation ou réalité?, Éd. Nemesis a.s.b.l., Établissements Emile Bruylant, S.A., 2004

O. Manolache, Drept comunitar, Ed. ALL Beck, Bucureşti, 2001

J. Pertek, La pratique du renvoi prejudicial en droit communautaire, Éd. Litec, 2001

G.C.R. Iglesias, Le role joue par la Convention européenne des droits de l'homme dans l'ordre juridique communautaire, Bulletin des droits de l'homme, numéro 10, Luxembourg, 2002

D. Ruiz-Jarabo, La Réforme de la Cour de justice opérée par le traité de Nice et sa mise en oeuvre future, în Revue Trimestrielle de Droit Européen, 37 (4), oct.-déc. 2001

O. Tambou, Le système juridictionnel communautaire revu et corrigé par le traité de Nice, în Revue de Marché commun et de l'Union Européenne,446, mars 2001

T. Tridimas, Knocking on Heaven's Door: Fragmentation, Efficiency and Defiance in the Preliminary Reference Procedure, în Common Market Law Review 40, 2003

G. Tridimas, T. Tridimas, National courts and the European Court of Justice, a public choice analysis of the preliminary reference procedure, în International Review of Law and Economics 24 (2004)

A. Trabucchi, L 'effet erga omnes des décisions préjudicielles rendues par la Cour de Justice des Communautés Européennes, în Revue Trimestrielle de Droit Européen, 1, 1974

D. Simon, L 'effet dans le temps des arrest préjudiciels de la Cour de Justice des Communautés Européennes: enjeu ou prétexte d 'une nouvelle guerre des juges?, în Du droit international au droit de l'intégration; Liber amicorum Pierre Pescatore, 1987

- Cour de Justice des Communautés Européennes – 1952-2002, Cinquantième anniversaire de la Cour de Justice des Communautés Européennes, Colloque sur la coopération entre la Cour de Justice et les jurisdictions nationals, 3 décembre 2002
- Cour de Justice des Communautés Européennes – *Actes du Colloque sur le renvoi prejudicial à la CJCE*, 2002, CJCE, p.1-31
- Rapport general sur le theme du colloque "Le renvoi prejudicial à la Cour de Justice des Communautés Européennes", în XVIIIe colloque de l'Association des Conseils d'État et des jurisdictions administratives suprêmes de l'Union Européenne a.i.s.b.l., Helsinki 20-21.5.2002
- *The Uncertain Future of the Preliminary Rulings Procedure*, Symposium Council of State, the Netherlands, 30 January 2004, http://www.raadvanstate.nl/publications/documents/53_symposium_04.pdf

Index[1]

Acord care denaturează concurența **15**
Acord de exclusivitate **15, 21**
Acord internațional **6, 9, 26**
Acordul instituind Spațiul Economic European **9, 26**
Acorduri ale Comunității **6, 26**
Act comunitar **12, 15, 20, 27**
Act instituțional, validitate **10**
Activitate de finanțare de către autoritățile publice **16**
Activități bancare **17**
Acțiune în anulare **19, 20, 26**
Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare **1, 4, 6, 7, 8**
Agricultură **10**
Ajutoarele acordate de state **7**
Apărarea încrederii legitime **26**
Aplicarea dreptului național **3**
Armonizarea legislațiilor **2, 3, 4, 5, 7, 14**
Asociere **15**
Atingere adusă drepturilor fundamentale **10**
Atribuțiile Comisiei **18**

Bună-credință **26**

CEE, natura juridică **1, 7**
Cerere de intervenție **19**
Chestiuni prealabile **6**
Circulația capitalurilor **17**
Comercializarea băuturilor alcoolice **22**
Comercializarea unui produs **22, 23**
Compatibilitate cu dreptul comunitar **9**
Competența autorităților naționale **19**
Competența CJCE **6**
Competența Comisiei **15, 19**
Competența judecătorului național sesizat **8**
Competența judiciară **13**
Concentrare, compatibilitate cu piața comună **20**
Concurență **7, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21**
Condiții de muncă **11**
Conflict între dreptul comunitar și o normă națională ulterioară **8**
Constituirea de depozite de economii **17**
Context economic și juridic **21**
Convenția de la Bruxelles din 27 septembrie 1968 **13**
Convenția Europeană a Drepturilor Omului **11**
Cosmetice și parfumuri de lux **19**
Criterii obiective de selecție a distribuitorilor **19**

[1] Referirile din prezentul index sunt făcute la numărul de ordine al spețelor.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Decizie de clasare justificată de posibilitatea petentului de a se adresa instanţelor naţionale **18**
Denumire de origine a produsului **21**
Depozite de economii **17**
Diferenţe între legislaţiile naţionale **22, 23**
Directiva 75/442/CEE **5**
Directiva 91/156/CEE **5**
Directiva, obligaţie de transpunere **11**
Directivă **14**
Directivă, lipsa transpunerii **2, 3**
Dispoziţii fiscale **2, 17**
Drept comunitar, principii generale de drept **10**
Drept internaţional public, principii **6, 26**
Drept naţional de proprietate industrială **15**
Dreptul comunitar, supremaţie **7**
Dreptul de informare al Comisiei **16**
Dreptul de proprietate, limite **10**
Dreptul de stabilire **7**
Dreptul la apărare **12, 13**
Dreptul la încadrarea în muncă **11**
Dreptul persoanelor fizice şi juridice de a invoca directiva **2, 3**
Drepturi şi obligaţii ale particularilor **1**

Efect direct **2, 3, 6, 8, 26**
Egalitate de tratament, excepţii **11**
Eliminarea deşeurilor **5**
Executarea hotărârilor judecătoreşti **13**

Funcţia socială a activităţii protejate **10**

Impozit pe cifra de afaceri **2**
Impozite stabilite la nivel naţional **17**
Instituirea unui embargo comercial împotriva unui stat terţ **27**
Interdicţia plantării de viţă-de-vie **10**
Interdicţia revânzării în pierdere **24**
Interes **20**
Interesul comunitar **18**
Interesul consumatorului **19**
Interpretare **19**
Interpretarea dreptului comunitar **11, 20**
Interpretarea dreptului comunitar **20**
Interpretarea tratatului **7**
Intervenţia autorităţilor publice în gestiunea întreprinderilor **16**
Inviolabilitatea domiciliului **12**

Încălcarea ordinii publice **13**
Încetarea activităţii infracţionale **18**
Întrebare adresată CJCE, pertinenţă **7**
Întreprinderi publice **16**

Legislaţie privind denumirea generică a produselor fabricate potrivit reglementării naţionale **23**

Legislație rezervând beneficiul unei scutiri de impozit cu privire la anumite venituri **17**
Libera circulație a mărfurilor **23, 24, 25, 26**
Libera circulație a mărfurilor **4, 7**
Liberalizare progresivă **17**
Libertatea de exercitare a profesiei **10**
Libertatea de prestare a serviciilor **17**
Limitarea comerțului intracomunitar **22, 23**
Limită minimă a concentrației alcoolice **22**
Limite aduse schimbului din cauza dispozițiilor naționale reglementând în mod nediscriminatoriu modalitățile de vânzare **24**
Limite aduse schimbului din cauza legislațiilor naționale privind condițiile pe care trebuie să le îndeplinească mărfurile **24**
Limite rezultând din activitatea particularilor **25**
Lipsa efectului obligatoriu al răspunsului Curții, inadmisibilitate **9**

Măsuri cu caracter echivalent **4, 21, 22, 23, 24**
Măsuri de retorsiune **27**
Monopol național cu caracter comercial **22**

Necesitatea de a asigura eficacitatea directivelor **11**
Neîndeplinirea obligațiilor comunitare **1**
Noțiunea de produs **17**

Obligația de a nu adopta dispoziții susceptibile de a afecta rezultatul impus de directivă **5**
Obligația de reparare a prejudiciului cauzat particularilor **3**
Obligații ale instanțelor naționale **11**
Obligații ale statelor membre **17**
Obligațiile statelor membre în cursul termenului de transpunere **5**
Organizarea comună a piețelor produselor agricole **25**

Pacta sunt servanda **6**
Piața comună **7, 10, 15**
Politica socială **11**
Posibilitatea instanțelor statelor membre ale AELS de a solicita CJCE să interpreteze Acordul **9**
Poziție dominantă colectivă **20**
Prejudiciu **27**
Procedura de informare în domeniul normelor și reglementărilor tehnice **4**
Procedura în fața Comisiei **15**
Procedură administrativă **12, 18**
Profesii pentru care sexul este o condiție determinantă **11**
Protecția consumatorilor **3**
Protecția femeii **11**
Protecția mediului înconjurător **5**
Protecția sănătății publice **14, 23**

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Publicitatea şi sponsorizarea pentru produsele din tutun **14**

Reglementare de natură a consolida efectele asocierilor preexistente **17**
Reglementare privind utilizarea aditivilor alimentari **23**
Regulamentul nr. 4064/89 **20**
Reguli aplicabile întreprinderilor **15**
Reguli privind suspendarea sau încetarea unui tratat **6**
Restricţii cantitative **4, 7, 21, 22, 23, 24**
Riscurile inerente oricărui angajat al poliţiei **11**

Sarcina probei **27**
Securitate juridică **26**
Sesizarea CJCE **4**
Sesizarea CJCE, dezînvestire **8**
Sistem de distribuţie selectivă **19**
Sistem jurisdicţional **9**
Sistem obligatoriu de informare a consumatorilor **23**
State membre **1**
State membre, drepturi subiective, obligaţii **7**
Subiect de drepturi şi obligaţii comunitare **1**
Substanţă integrată întru-un proces de producţie industrială **5**
Supremaţie **8**
Supunerea activităţii întreprinderilor de securitate unui acord administrativ prealabil **4**

Taxa pe valoare adăugată **2**
Taxe cu efect echivalent **26**
Taxe vamale **7, 26**
Taxe vamale, majorare **1**
Transparenţa relaţiilor financiare dintre statele membre şi întreprinderile publice **16**

Vin **10**

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tratat de drept comunitar

Ediția 5

Octavian Manolache

Nr. pag.: 976
Preț: 114 lei
ISBN 973-655-933-5

Tratatul examinează aproape exhaustiv problematica instituțiilor, mecanismelor și politicilor Uniunii Europene, fiind evidențiate elementele esențiale ale legislației comunitare, inclusiv reformele legislative importante. În susținerea demersului său, autorul recurge la un număr mare de soluții jurisprudențiale ale instanțelor europene, importante pentru înțelegerea diverselor probleme apărute în aplicarea dreptului comunitar, precum și la puncte de vedere exprimate în literatura juridică românească și străină de specialitate, exprimând, totodată, propriile sale observații și opinii critice.

Lucrarea se adresează unei largi sfere de cititori, incluzând practicienii dreptului, interesați sau preocupați de aspectele integrării europene – magistrați, avocați, consilieri juridici, funcționari publici din administrația centrală și locală, specialiști și experți în domeniu – cadrele didactice de specialitate din învățământul superior juridic, administrativ, economic și de științe politice, cercetătorii și, nu în ultimul rând, studenții din aceste domenii.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sistemul jurisdicțiilor internaționale

Bogdan Aurescu

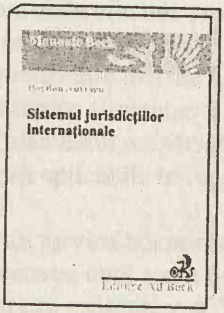

Nr. pag.: 392
Preț: 32,70 lei
ISBN 973-655-841-X

Studierea jurisdicțiilor internaționale constituie nu numai expresia unei alinieri necesare la practica universitară europeană, ci și răspunsul firesc față de o creștere constantă, în România, a interesului față de jurisprudența instanțelor internaționale.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a exercitat (și exercită în continuare) o influență considerabilă asupra sistemului românesc de drept, determinând ajustări necesare ale legislației române sau adaptări ale practicii administrative ori judecătorești la standardele europene. Pe de altă parte, odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, statul român va deveni parte integrantă a sistemului juridic comunitar.

Volumul de față, dedicat mai cu seamă necesităților studiului universitar, încearcă să facă ușor de înțeles particularitățile celor aproape 30 de instanțe internaționale analizate atât în aspectele lor teoretice, cât și de practică jurisprudențială. Acolo unde este cazul, au fost puse în evidență experiența și implicarea românească în materie. Fiecare curs este urmat de anexe bogate, de o bibliografie selectivă orientativă, datele folosite fiind cele disponibile până la începutul lunii octombrie 2005.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Uniunea Europeană

Instituții • Mecanisme

Ediția 2

Dacian Cosmin Dragoș

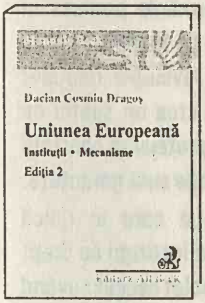

Nr. pag.: 168
Preț: 19,62 lei
ISBN 973-655-830-4

Uniunea Europeană este o realitate greu de descris și de înțeles, atât datorită complexității raporturilor juridice stabilite între statele membre și instituțiile comunitare, cât și datorită «ambiguității constructive» pe care o implică această sintagmă.

Apropierea momentului în care România va fi admisă în Uniunea Europeană ca membru cu drepturi depline impune cu necesitate familiarizarea publicului român cu specificul mecanismelor de decizie europene.

Lucrarea „Uniunea Europeană: instituții și mecanisme" tratează succint premisele și evoluția integrării europene, instituțiile comunitare europene, modul lor de funcționare, precum și viitorul Europei unite, fiind destinată atât studenților și masteranzilor de la specializarea Administrație publică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, altor studenți interesați, cât și publicului larg, dornic să cunoască istoria, realitățile și tendințele evolutive ale Uniunii Europene.

Talon de comandă

Titlu / Autor	Exemplare

DESTINATAR

Editura C.H. Beck - București, O.P. 83, C.P. 90
Tel.: +40 21 410.08.47; fax: +40 21 410.08.48
E-mail: comenzi@beck.ro
Cont: RO06RZBR 0000 0600 03338540 Raifeisen Bank, Ag. Sebastian
Cont: RO82FNNB001201052424RO02 FinansBank (Rom) - Suc. Doamnei
Cont: RO28TREZ7055069XXX000321 Trez. Sect. 5, București

CORESPONDENȚĂ RĂSPUNS C.R. SE TAXEAZĂ LA DESTINAȚIE

Expulzarea, extrădarea și readmisia în dreptul internațional

Aurel Teodor Moldovan

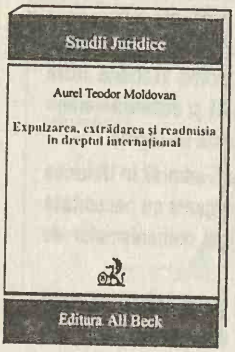

Nr. pag.: 248
Preț: 22,89 lei
ISBN 973-655-453-8

Lucrarea aduce în prim plan transformările produse la nivelul dreptului internațional public – pe fondul creșterii rolului organizațiilor internaționale și evoluției relațiilor dintre state – în efortul comun de a crea un spațiu de libertate, securitate și justiție în care protejarea libertății individuale și a dreptului la liberă circulație sunt garantate.

Prezentarea principalelor probleme pe care le ridică expulzarea, extrădarea și readmisia, ca instituții de drept internațional, constituie un demers absolut necesar având în vedere că acestea fac obiectul a două capitole ale *aquis-ului* comunitar, și anume Capitolul II (Libertatea de mișcare a persoanelor) și Capitolul XXIV (Justiție și afaceri interne).

În acest context sunt analizate reglementările interne și internaționale care au ca obiect extrădarea, expulzarea și readmisia, precum și jurisprudența în materie a Curții Europene a Drepturilor Omului.

EXPEDITOR

Nume persoană de contact: _____ *Banca:* _____

Firmă: _____ *Cont:* _____

Strada: _____ *CUI/CNP:* _____

Nr.: ____ *Bl.:* ____ *Sc.:* ____ *Ap.:* ____ *Nr. Reg. Com.:* _____

Localitate: _____ *Telefon:* _____

Județ/Sector: _____ *Cod poștal:* _____ *Fax:* _____

Achitat cu OP/Mandat poștal nr.: _____ Semnătura: _____

Datele dvs. de înregistrare sunt confidențiale și pot fi folosite doar în scopuri asociate comercializării produselor Editurii C.H. Beck. Prețurile pot fi schimbate în orice moment, fără notificarea prealabilă a clientului, iar comenzile se onorează în limita stocului disponibil. Așteptăm cu interes răspunsul dvs.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8701/06
44.95

Lucrarea conține 54 de hotărâri și două studii, respectiv „Acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare adresată Curții de Justiție a Comunităților Europene" și „Drepturi fundamentale în dreptul comunitar", adăugate în scopul înțelegerii de către cititori a unor mecanisme specifice dreptului comunitar.

Culegerea oferă teoreticienilor și practicienilor dreptului, studenților, precum și tuturor celor interesați posibilitatea cunoașterii și aprofundării jurisprudenței relevante a Curții de Justiție a Comunităților Europene, mai puțin accesibilă în România până acum, dar deosebit de importantă în perspectiva aderării țării noastre la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007.

ISSN 1842-2551
ISBN978-973-655-965-5
ISBN 973-655-965-3
9 789736 559655

JURISPRUDENȚĂ JURISPRUDENȚĂ

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY